... purgan...

... et sulphur ... ni sulfuris ...

... quam florum sulfuris ...

... 6 et ammoniac ...

... ʒj ...

... liquiritiæ ...

... et sulfuris ...

... ammoniac ...

... liquiritiæ ...

... asthma ... ʒij ...

... addidi ʒj ...

ammoniac

Empl. ...

... ammoniac ʒj ...

... in pondere ...

... posui ...

... et ...

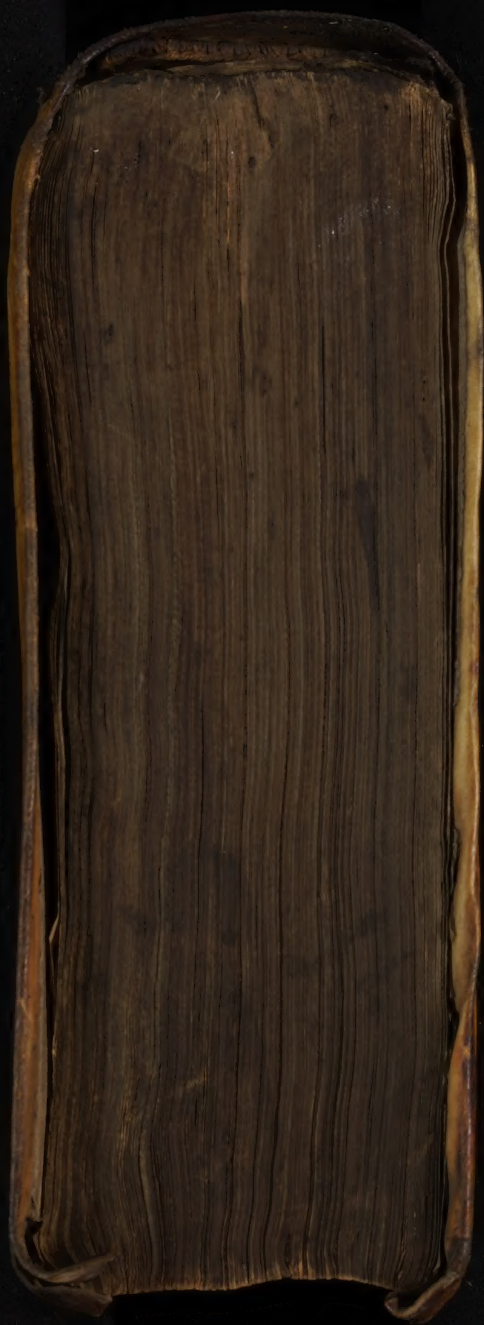
J. HEURNIUS

de Morbis Capitis

Praxis Medicine

1594

Catolicum Theophrasti: vel alij [illegible]
[illegible]
Rx Colocinthidos ʒij [illegible]
[illegible]
agarici dactilorum [illegible] an ʒß ßß
aloes succo citrini ʒij
Dosis ʒj ad ʒß vel
Spec: diarrodon abbatis ʒß Cum S. q.
Comisceantur vini R [illegible] aceti [illegible]
ꝗ alijs
alij addunt [illegible] [illegible] dosis [illegible] ʒß
patim
mone. et ꝗ spec: diarrodon abbatis addunt
paratim Spec: diarrodon abbatis et spec: diaten.
[illegible]
[illegible] an ʒij. R [illegible]
[illegible]
Eucharistum pillulare [illegible] [illegible]
vna vt altera pillula [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Rx pulpae colocinthidis ʒ [illegible]. Scammonij
ʒij vini sublimati [illegible] [illegible]
in pellicano [illegible] R [illegible] dosis
[illegible] vt [illegible] ad vna vt alteram pillulam
7 g vt ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] al
[illegible] vt ʒ et balsamo [illegible] vt [illegible] vt
[illegible] [illegible]: vt [illegible] [illegible] ij vt ʒ 9.

in Hydropp: recipiat

Rc Spec: Dialibanj ʒij pistatae infus[?] noctu in vino malvatico ʒiiij si vero mane [?] ʒij cortic[?] gdit ʒiij

gtr: rosar ʒij ß Spec: diaprolangoe re- ... ab ... ʒiiij ... aq[ua] ...

Rc gtr: ... vdelij ... ʒvis cortic ... ʒvj rosar ʒiiij

Spec: Diacibabij ʒiß diapalangoe ... ʒiiß aceti - vos ... ʒij si vero ... aque rosar in vino malvatico an ʒiiß rapini ... ʒij ...

grc ... ʒj ʒij ... cinnamo ... [illegible]

das ist der ... pillen ... do ... oder ij pillen in ... doch ... patron ... ... vid. fine libri dialitonii ... Von pfoisa hern ...

NB dialitonch ... ʒij ... ʒis ... in ... ʒiij ad ʒiiij ...

Marginalia (left): Sennae ... ʒiß ... ʒß cornu ... ad ... ʒij ... Champ. harm.

Rx. Aq. contra melanch. ℥j. sir. fl. tunic. ℥β. confect. alk. gr. viij. M. s. Amethistro ... consimiliter cum aq. destill. bals: infant. et aqua carbunc.

Rx aq. contra melancol. ℥j syr. flor.

tunice ℥β conf. alkermes gr. 8 misce super

... : Ita consimiliter fac cum aqua

distillata balsami infantum et aqua

carbunculorum ℞

Nota in hemicrania olim pollicitus sum

Auctore in suspendio carnis bubulae vel

cauterium — si prius adhibitum ⟨et⟩ cauterio et euforbio

prius cautere adhibito. sanguisugis temporibus

et auribus post cauterio vesicatorio

prius cautere adhibito sinapismo ℞ vid.

fine capituli Antonii hemicr. et corporali

aut supra vena tre vel si prius ad-

hibita ℞ in dolore capitis et lateri dolenti ℞

tamen narcoticum et suppositorium ℞

I. HEVRNII VLTRAIECTINI DE MORBIS QVI IN SINGVLIS PARTIBVS HVMANI CAPITIS INSIDERE CONSVEVERVNT.

Hic artificiosâ methodo, & incredibili facilitate, morborum Ideæ, Causæ, & cuiusque causæ morbificæ, partisque ægræ Signa, Prognoses, & Curatio Rationalis & Empirica graphicè depinguntur.

Cum Rerum & Locorum insignium vtilissimo INDICE.

Johannes David Mauchartus D. Phys. Marbac.

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
cIↃ. IↃ. XCIIII.

L. HEVRNII
VLTRAIECTINI
DE MORBIS
QVI
IN SINGVLIS PARTIBVS
HVMANI CAPITIS
INSIDERE CONSVEVERVNT.

Hic artificiosâ methodo, & incredibili facilitate, morborum Ideæ, Causæ, & cuiusque causæ morbificæ, partisque ægræ Signa, Prognoses, & Curatio Rationalis & Empirica graphicè depinguntur.

Cum Rerum & Locorum insignium vtilissimo Indice.

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
cIɔ. Iɔ. XCIIII.

NOBILISSIMIS
AC AMPLISSIMIS
BATAVIÆ ET VVESTPHRISIÆ
ORDINIBVS
I. HEVRNIVS
dedicat consecratq́.

NISI prudens veterum consilium fuisset, ORDINES Amplissimi, qui, quæ cultu quodam doctrinæ expoliuissent, hæc Excellentibus prudentiâ, ac celebri potentiâ explendescentibus, ascripserunt, perpetuus hic non foret mos, nec constanter retineretur. Retinetur, nec sanè frustra: nam qui sua in publicos vsus manumittit scripta, is non solùm ea aliis ascribendo, quibus officio aliquo sit deuinctus, gratiam referre nititur: sed vnà monimentis suis decus & auctoritatem consociare, horum præscripto nomine, potest. quorum is quasi comitatus splendore, in publicum prodeat. Nec ego ab hoc veteri, nobili, publicoq. more abire volui meum hunc fœtũ De curandis

* 2 morbis.

morbis. Eoque magis, quòd hæc mihi minimè ambigua, quæ plerumque ſcriptoribus dubia deliberatio euenit, quibus maximè ex pluribus debeant aſcribere ſuum munus. qui ita debeo vobis, vt nullis aliis quàm vobis ORDINES Illuſtriſſimi, hoſce labores meos dicare velim ac debeam. Debeo, inquam, vobis; & quis quæſo vobis non debet lubenter eorũ, qui Rempublicam amant? quis litteratorum, quis ſtudioſorum vobis non eſt omnibus deuinctus modis? experimur id cottidie hîc, in Academiâ veſtrâ. Vt ad me veniam, quibus, quæſo, non hæc ſolùm monumenta, ſed ſtudia etiam cuncta mea, induſtriamque conſecrem, quàm vobis ORDINES Ampliſſimi? Quin ſi illud etiam in cenſum vocandum ſit, vt in his aſcribendis auctoritas & gratia libro ematur; à quibus quæſo hæc firmiùs expectare potui, quàm à vobis? Qui omnibus admirationi eſtis, ac cunctis reuerendi; non ſolùm ob nobilem iſtam dignitatem veſtram, ſed potiſſimùm ob prudẽtiam ciuilem, æquitatem, liberalitatẽ in bonos doctoſq. omnes, in afflictos tutelam, ac patriæ ab iniuriâ omni vindicias. Macti hac gloriâ ORDINES Potentiſſimi in antiquum famæ exilitis ſplendorem: qui prouocare olim Romanum imperium & quindecim legiones auſi fuiſtis: iam nũc Vindices

publicæ

publicæ libertatis. His, ſummæ in vobis omnia tam altè explendeſcunt, vt non potiùs vos ab illa dignitate veſtri muneris ornemini; quàm illa, micante veſtrarum virtutum ſplendore decoretur. Nec adulari volo (id à me alienum norunt Amplissimi inter vos viri) etenim cũcti ab eruditione Illuſtres viri, cunctique qui vos optimè norunt (& qui quæſo vos non norunt?) vno ore me non leuiter ferent, qui de veſtris virtutibus parciùs dixerim, quàm quòd altiùs extulerim, adulatorem. Certè id iam mihi propoſitum non fuit, vt recenſerem veſtras laudes, quæ profectò ocium maius, ac flumen dicendi vberius efflagitant. Accipite ergo VIRI Illuſtriſſimi hoc monumentũ meum, mole non grande, diligentiâ tamen, accuratâ elaboratione, ac rerum vtilitate maximum: quod nunc auſpiciis veſtris publici iuris facio: & pro veſtrâ prudentiâ patiamini, vt ei ſe decorare veſtro clariſſimo nomine liceat, eoque veluti Muſarum Gratiis redimitum prodire, & hoc veſtro ſcuto contra maleuolorum iacula ſe armare ac defendere. Quodſi euenerit, vt voueo & ſpero, dabo operam vt alia quę plurima apud me ſunt, eiſdem auſpiciis enaſcantur ac in lucem prodeant. Valete. Ex Academiâ veſtrâ Leydâ in Batauis. Anno CIƆ. IƆ. XCIII.

IOANNIS HEVRNII

PRÆFATIO IN MORBOS QVI IN SINGVLIS PARTIBVS CAPITIS.

DE MORBIS *scripturus* QVI IN SINGVLAS PARTES *corporis humani incurrere consueuere, primam seriem à capite ducam, quam mox, S.* DEO *ocium faciente, excipient Thoracis querelæ, ac tandem per Ventris morbos hoc filum finiam. Tu Summe rerum opifex, Medicinæ parens* DEVS, *cœptis nostris aspira, qui pulcherrimam hanc mundi fabricam condidisti, quam & perenni tuâ sapientiâ & immensâ potentiâ sine negocio ducis, in quâ vbique igniculi tuæ bonitatis ac gloriæ explendescunt. Siue ad constantem illum flexum, gyrationumque stupendas leges ac iucundum decus cunctarum rerum, oculos quis flexerit, fieri nequit, quin tam alto fulgore humanam mentem perstringas, vt cum stupore titubans illa abscedat. Quis capitis illam tuam fabricam, stupendamque lucis sedem oculum non potiùs admiretur, quàm rimetur? quis ebullientia rudimenta illa, nouo è semine, & antiquâ matre plantarum? Inscrutabilis tua sapientia* DEVS, *etiam in minimis, & in his quæ ante oculos in quibus sensibus nostris incompertas vires, quasi per vmbram, sentimus. Tu itaque Maxime* DEVS, *auctor omnium, qui immensâ illâ pulchritudine, quâ in rebus micas, oculos humanæ mentis perstringis, vim præbe, vt hanc sparsam in rebus diuinitatem videamus, ac te in illis colamus, qui te, sine oppressione capere non possumus. Ac in his deliciis naturæ, in quibus Gratiæ habitant tuæ laudis, amoris, ac veritatis, æternas illas,* [margin: AD DEVM.]

quæ sine

quæ ſine tegmine, ſed in tua facie, guſtemus, quæ nobis paraſti DEVS *auctor* ὑγείας καὶ πανακείας, παρὰ τὸ μόνον ἰκέτην καὶ μεσίτην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. *Et in ſcripta noſtra,* DEVS IESV, *effunde abundè oramus ſupplices* τὰ χαρίσματα τῶν ἰαμάτων, *ac dextrā hanc in tuam laudem feliciter ducas. Iam itaque, non ſine* DEO, *hanc hiſtoriam à paſſionibus quæ capiti inſidere conſueuere, ordiamur.*

CAPVT *(quod Græcis* κεφαλὴ, κέφαλος, *Poëtis* κάρηνον, κάρηνον, κάρη, κάρα, κάρηας, *Dorienſibus* κοτὶς *&* κωτὶς *dicitur) Latinis, quòd ſenſus ab eo initium capiunt. Etenim caput admirandarum planeq́. diuinarum actionum decore, cæteras ſuperat partes cunctas: ex hoc in animantes dimanat motus voluntarius, quem Græci vocant* τὴν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν. *eſt enim voluntatis ſpecies* προαίρεσις, *ac perfecta quidem, hoc ordine, velle in communi: dein deliberare. eſt actus intellectus per cognitionem, promouens ſe in voluntatem: tum eligere, hac ſerie* βούλησις, βούλευσις, αἵρεσις, πρᾶξις. *Nec ſolùm eſt arx ſenſuum & motuum* προαιρετικῶν *artifex, magnas membrorum moles & prætumida corpora ex longo interuallo trahens, non ſine admiratione, ſed & Sapientiæ eſt domicilium, & officina iudicij & memoriæ: quibus* DEO *genus humanum eſt ſimillimum. Quæ ex corde fluit vita, brutis nobiſcum communis eſt: at Intelligentia, quæ non ex materiâ brutâ, ſed accepta ex diuinitate, & hac delibata, cognatione quadam animos humanos cum* DEO *coniungit, cerebro inſedit. Propterea vt tam diuinum habitaculum, immemor redditum ſui officij, in viam redeat, remedijs, ne quid temerè, mente tinctis ac vſu validis opus eſt. Cùm hæc ego mecum, quia vt volo hæc non poſſum, & vt poſſum non volo, calamum abiicerem, ni me hominum doctiſſimorum graues admonitiones erigerent, ac his luſibus fere inuitum intruderent: quare quod poſſum velle cogor. Itaque rationem ordinis, quem traham, ita accipe. In capite vt variæ habitant partes, ita & variæ querelæ ibi eueniunt. harum cenſus refertur à I.*

CAPVT vnde dictum.

Ordinis ratio.

Arculano, insigni certè medico in mediâ illâ ætate, in numerum denarium, quarum quædam foris sunt positæ, aliæ intus recessere. Foris, capilli, & cutis capitis quam capillatam vocamus, quam imæ capillorum radices, id est, cæsaries describunt: quæ pars ab Aristotele dicitur βρεγματόν, & Latinis calua. Quare capilli primò nos monebunt vt succurramus illorum inopiæ, & luxurianti præter decus copiæ. hoc est, de eorum defluuio, & quæ huc referuntur fœditatibus, ac mox de colore, canitieque mutandis scribemus. Cutis verò ratione, de Porrigine, Pediculis, Achoribus, Fauis, quæ Cerea ab aliis, Meliceridas vocarũt Aëtius & Celsus: Tinea, Psydraciis & Helcydriis, Sycosi, & exanthematis. Intus conduntur dura meninx, & tenuis illa membrana quæ cerebrum proximè amplectitur: hanc piam, illam duram vocarunt matrem. Harum membranarum causâ transigemus de capitalibus doloribus. Deinde pergemus ad cerebrum ipsum, in quo concipitur Phrenitis, Lethargus, Melancholia, Mania, Amentia, Labefactata memoria, Sopor seu Coma, Vigiliæ & Vigil Coma: hoc ductu illa trahemus. Et cùm suos quosdam sinus obtinuerit cerebrum, ad eorum passiones nos vertemus, vbi de Caro, Vertigine, Incuboне, Comitiali, & Apoplexiâ agemus. Tandem ad Neruorum morbos veniemus, ibi de Stupore, Tremore, Conuulsione, & Paralysi commentandum. Vltimò ob recrementa cerebro concepta, adibimus Catarrhorum, Sternutamentorum, ac Aquarum cerebro detentarum descriptionem & curationem. In totâ autem harum passionum historiâ duas præcipuas curandi notiones absoluam: vnam, quæ elicitur à naturâ affectus qui corpus premit: alteram, à parte corporis cui insedit ille affectus morbifer. Affectum corpus premens dico morbum & eius accidentia, atq. causas morbificas. Causæ cuique sua remedia & præsagia ascribemus, ita vt peculiaribus differentiis causarum, quod hactenus vix vllus præstitit, ex singularibus notis compertis, tutò medela & victus ascribatur:

& quam-

& quamdiu, & quatenus, ab initio ad finem his sit utendum. Quin de parte morbo implicita mihi cura erit: nam pars non solùm remedij genus vertit & mutat, sed & eius moderatur efficaciam: vt illa sensilis aut stupida, vtque variè aliis nexa partibus fuerit, ac vsu & situ variarit. De reliquis Indicationibus, vt, De totius corporis temperie, viribus ægrorum, aëre, ætate, consuetudine, naturâ communi & peculiari, sexu, vitæ genere, cæterisq. indicationibus quæ ad cuiusque morbi curationem in consilium vocari debent, supersedeo. quo rectè percipiamus num remedium, quod affectus morbifer euocat, admitti debeat eâ vi, cæteræ indicationes suum iudicium, tanquam quidam limentum interponunt, & interdum accidũt aliquid, & remedij copiam limitant. At hæc per omnem passionum varietatem fundere infinitum foret. Ideo quod præcipuum est, dico affectus naturam & partis affectæ, illisq. dicata remedia hic narrare consilium est. Nam quamuis sine cæteris fracta claudaque prodeat curatio, facilè tamen quiuis illa huc adferre poterit ex illo libro, quem nuper in lucem dedi, nomine PRAXIS MEDICINAE noua ratio; quâ libris tribus Methodi ad praxin medicã, aditus facillimus aperitur ad omnes morbos curãdos. In his quæ cursũ Methodi ad praxin impedire poterant, omnia sublata esse confido. Nam remedia quæ peculiari quadam dote passionibus dicata sunt, quæ, dico, optima, & in hominum salutem vsu longo comprobata, huic exercitationi intuli. Quæ enim nulla naturæ offensione notata fuere ægris opem attulisse, illa eximio quodã cultu seruanda sunt, nec temerè naturæ tenellulæ illi humanæ noua quæuis, & non perpetuâ exercitatione comperta præscribi debent. Arrident noua sæpe facie, quæ non sine pernicie adblandiuisse videt posteritas. Fruimini itaque his laboribus, ex animo susceptis, & candidè fauete conatibus, qui studiis vestris & vtilitati publicæ inscribuntur ac impenduntur.

Contra noua remedia nullo vsu firmata.

IOSEPHVS

IOSEPHVS SCALIGER

IVL. CÆS. F.

Τοὺς ἄλλους ὀρθίων κεφαλὴν πέρι πολλὰ μογοῦντας
  ΕΥΡΝΙΟΣ, Ἱπποκράτους ἄνθεα δρεψαμένους,
Ὑμεῖς μὲν κρηπῖδα καλοῦ ἐνόσασθέ ποτ' ἔργου,
  Εἶπεν, ἐμὸν δ' ἐπὶ τῷ τὸν κολοφῶνα θέμεν.
Αἶψα δὲ τῶν κεφαλῆς τε νόσων σελίδεσσι χάραξε
  Ταῖς παιωνίαις αἴτια, τάς τε νόσους.
Τόσσον ὑπερβάλλει δὲ βίβλους βίβλος ΕΥΡΝΙΟΥ ἄλλας,
  Ὅσσον τῶν μελέων ἡ κεφαλὴ προέχει.

IDEM.

HEVRNIVS Hippocratis carpentes florea serta
  In capitis morbos edere multa videns,
Præclaræ sunt artis, ait, primordia vestra.
  Huic summam nostrum est imposuisse manum.
Protinus & capitis morbos digessit in vno,
  Morborum & causas, certaque signa libro.
Quo libro tanto libros supereminet omnes,
  Quanto cuncta super cætera membra caput.

CL. V. D. IOANNI HEVRNIO

Medico præstantiss. & Academiæ Lugdunensis Rectori magnif°.

O MERITO nostri Princeps Rectorque Lycei,
  Et medicæ in Batauis dux columenque rei.
Cui studium est capiti diros auertere morbos,
  Ipsam arcem vitæ ne Libitina petat.
Me quoque vis in fronte tui præstare libelli.
  HEVRNIE, *quàm vellem posse negare tibi!*
Ne temerè lectorum oculos aureisque fatigem,
  Assiduè doctis quorum eris in manibus.

Verùm

Verùm vrges. & mî certum est non tendere contra,
Et pulcrum tantò cedere velle viro,
Omnes cui Belgæ iamdudum cedere gaudent,
Et quotquot gemina sunt Medici Hesperia.

FRANCO DVYCKIVS.

In librum V. C. ac Medici doctiss. IOANNIS HEVRNII
DE MORBIS CAPITIS
CARMEN
IANI DOVSÆ FIL.

IAM satis afflictis miserunt numina terris
Inde trucem belli rabiem, Martísque procellas;
Mortiferam hinc cladem membris, morbosque proteruos.
Scilicet humani pars corporis illa, supernè
Diuinos altæ mentis quæ concipit haustus,
Arx animi, mundi effigies, fons denique vitæ
Æthereæ, quantis huc vsque exercita pœnis!
Queis obsessa malis! capitum non agmine tanto
Horridus Alciden Lernæ circumstetit hydrus.
At bene, quòd te hæc monstra, Heurni doctissime, contra,
Omnibus exhaustis nondum in Pythone sagittis,
Armauit Phœbus. nulla est mora, protinus omnes
Diffugiunt leti comites, capitique minata
Horribili aspectu pestis numerosa recedit.
Nec tu Pæoniis tantùm ista pericula succis
Perniciemque domas, & auaro surripis Orco
Tot capita, extendens properantia fila sororum.
Sed fontem vitare mali, sed funditus auctam
Exstirpare doces labem, populisque futuris
Consulis; & nondum natis tua munera prosunt.
At letum, infesto quod demetit omnia ferro,
Exulet à libris, reuocant qui à limine fati
Luctantem cum morte animam. vósque ite sub Orcum
Infames tenebræ: nil vobis iuris in illos,
Perpetuùm ipse suo quos lustrat lumine Phœbus.

IN LIBRVM C. V. D. I. HEVRNII DE MORBIS CAPITIS G. DVYCK LECTORI.

SCIRE velis Lector, cur laudis opuscula quædam
Nil referant? Vox sunt tinnula, nil aliud.
Ast præsens Liber & capite & cerebro, inspice, pollet:
Quæque feras, lecto, præmia scire velis.
Haud dubiùs membris bene consulere omnibus, ægro
Qui bona prodiderit pharmaca tot capiti.

BONAVENTVRÆ VVLCANII.

Φεῦ πόσος ἀργαλέων νούσων στρατὸς ὦρσεν ἐπ' αἶαν
Κυκλώσας βροτέου σώματος ἀκρόπολιν;
ΕΥΡΝΙΕ βάλλε θεοῖς ὀλο' ἔθνεα, βάλλε βέλεσσιν,
Ἠ' προθέλυμνος ὅλη ἄμμιν ὄλωλε πόλις.
Τίς δὲ βροτῶν κορυφῇ προφερέστερος ἐστιν ἀρήγειν,
Ἠ' σὺ, ὃς ἰητρῶν εἶ κορυφαιότατος;

EIVSDEM.

INNVMERABILIVM, *heu, morborum exercitus arces*
Corporis humani arctâ obsidione premit.
HEVRNI *sterne tuis genus exitiale sagittis,*
Aut vrbs cum populo funditus interiit.
Quis capiti humano est arcere potentior hostem,
Quàm tu, Pæoniæ qui cluis artis apex?

FRANCISCI NANSII.

Οὐ κισσῷ, αὐτὰρ γεύσει δοκιμάζεται οἶνος.
Ταῦτα ὁρῶν, γεῦσαι. μὴ γλυκερὸν δίδομεν;
Πολλάκι τοῖσι νοσοῦσι δοκεῖ δύσχυμος, ὁ οἶνος
Νήδυμος. ἀλλ' ὑγιόσσοις καὶ ἅλις ἐστὶν ἁδεῖν.

In eundem Librum ad ZOILVM.

Φεῦγε σὺ Μῶμε. κάρη τόδε ΕΥΡΝΙΟΥ, ἐστὶ δοχεῖον
Γοργόνος. ἢν γε ψέγῃς, αἶψα γένοιο πέτρα.
Αὐτὰρ μή ποτε τοῦτο γένοιο. τάδ' εἰ ἀπαρέσκει,
Μὴ μωμήσῃ, ἀτὰρ βέλτερα σὺ προφέρε.

IN LI-

IN LIBRVM VIRI C. D. HEVRNII
DE MORBIS CAPITIS

Carmen Phaleucium.

HVC Galli positis humi coronis,
Germani quoque fascibus relictis,
Huc & vos Itali, simul frequentes
Admouete pias manus labellis.
Maius nescio quid venustiusque
Iam se tollit humo: videte, amabo,
Quàm bellum Caput exerit per auras.
Quot spirat Veneres suis ocellis,
Quot circum glomerat greges Amorum,
Natalem modulis inaugurantum.
O bellum Caput! ô Apellis artem!
O matrem Venerum Cupidinumque!
Erumpas Dea. Nixij ministrant,
Et concham valido impetu recludunt.
Expandas Venus illa eburna colla,
Et læues humeros & has mamillas.
Quas tot lacteoli premunt Amores.
Sed non hoc satis, HEVRNIANA Siren,
Quin perrumpimus hos, & hos recessus,
Et septa intima plena suauitatum
Illibata prioribus Camœnis.

In Zoilum.

Zoile, quid ringis? Caput hoc quid toruus oberras?
Iamiam Gorgoneos experiere modos.

EZECH. VALENS.

IN CLARISSIMI MEDICI D. D. IOANNIS HEVRNII

κεφαλικά.

DVM caput in nostrum iurat malè ſana dolorum
Factio, diripiat Mentis vt acropolin,
Distribuítque operas, ſacer excutit inde penates
Morbus, & à ſubito ſidere nomen habens,
Inde dolorifici contendunt agminis alæ,
Et lentâ amcingunt obſidione domum.
HEVRNIVS *interea è ſpeculâ vigil excubat altâ*
Custos, inſidias detegit & rabiem.
Arma mouet contra, capitalem iurat in hostem,
Inſano ſanum offerre caput capiti.
Dat ſignum; fugiunt acies; Mens arce recepta
Tuta ſui in fastos Conſulis acta refert.

RAPH. THORII.

In Clariſſ. Excellentiſſimique Viri

D. D. IOANNIS HEVRNII

Profeſſoris Medici in Academiâ Logodunenſi Batauorum celeberrimi

PRAXIN DE MORBIS CAPITIS.

PERGAMA facundum iactent antiqua Galenum,
Inſula Cos magnum tollat in aſtra ſenem,
Atque Arabes Razim celebrent, magnumque Auicennam,
Gaudeat & Celſo Roma ſuperba ſuo.
Atque alios alij extollant, diuina medendi
Ars quibus indulſit viuere perpetuum:
Et quibus æternos ſtatuit poſt funera honores,
Ac ſuperis Phœbus inſerit ordinibus.

Quis

Quis credat? maius Batauis iubar emicat oris
  HEVRNIVS, ille tuum Leyda beata decus,
Qui docta instructus ratione vsuque medendi,
  Et Razem & magnum est æmulus Hippocratem.
Testantur scripta hoc toto quæ publicat orbe,
  Scripta per æternos viuere digna dies.
Felices nimium Batauos, quibus HEVRNIVS vnus
  Alter & est Razes, alter & Hippocrates.

ALIVD.

DVM magnum Hippocratem ô HEVRNI *rationibus æquas,*
  Fundis & arcanas, Cous vt alter, opes:
Nec minus artificem felix te dextera clamet,
  Dextera vel Razis vincere docta manum,
Et quæ scripta facis toti nunc publica mundo,
  Ingenij & genij sint monumenta tui;
Quos tibi pro meritis Phœbus decernet honores,
  Et tanto imponet nomina digna viro?
Fallor; an & Phœbo & Musis, Batauoq; Lyceo
  Alter eris Razes, alter & Hippocrates?

GVALTERVS VERDOESIVS Med.

INDEX

INDEX BREVIS CAPITVM.

IOANNIS

IOANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI PROFESSORIS MEDICINÆ, DE MORBIS QVI IN SINGVLIS PARTIBVS HVMANI CAPITIS INSIDERE CONSVEVERVNT.

Capvt I.

De capillamenti *venustate, & Capillitij deflui & horrentis turpitudine. & num horum cura Medicos tangat.*

Corpvs humanum vt omnibus modis abſolutum foret, & ſanitate & pulchritudine decoratum eſſe oportuit. Propterea cùm corpus ſuam deponit valetudinem bonam, aut venuſtas eius natiua cùm flacceſcit, vtrumq. officium à Medico flagitabit: & vt ſanitas ſtabiliatur, & vt formæ reuocetur honor. At medicus ſuum munus facit, cùm labaſcentem valetudinem erigit: cùm verò formæ ſtudet, non hoc ex officio agere videtur, ſed *κομμωτικὴν exercere, quæ fucato ſplendore aſcititiam elegantiam inducit, variiſque pigmentis lenocinatur. Hanc à medicina arcebat Galenus, ac relegat ad lenones & mangones, tanquam alienam à viro bono & prudenti medico: niſi à principibus mulieribus, quarum preces leges ſunt, abrepti fuerint.

*hoc eſt, *Comptoriam.*

Comptoria repudiatur.

κομμὸς leno.

Etenim κομμωτικὴ apud quaſq. laudatiſſimas gentes, viris præcipuè probroſa fuit. Quare in Apologetico ſuo ſcribit Apuleius, capillos ſeſe habuiſſe non amœnos ac delicatos, nec ad lenocinium decoris promiſſos, quales affectati dicuntur, vbi coluntur ſtudioſiùs à cincinnatulis & troſulis; qui, vt Seneca ait, ſolicitiores ſunt de capitis ſui decore, quàm de ſalute, qui inter ſpeculum & pectinem occupati ſunt, quique concinniores eſſe malunt, quàm honeſtiores; qui rempublicam turbari ſuam minùs curant quàm comam. Scribit Plutarchus à Philippo Macedone quendam tincturâ capillari ſuperbientem ex ordine Senatorum motum eſſe; hoc etiam addito dicterio: non ſperandam integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam capillis fucum prætenderet. Ouidius compturam his execratur,

Sint procul à nobis iuuenes vt femina

compti,
Fine coli modico forma virilis amat.

Exornatoria admittitur.

Attamen perhibet Galenus, etiam honestissimos homines olim quædã cultui dicata explorata habuisse. Archigenes vir doctrinâ & grauitate clarus, de ea scribere non est veritus. scripsit & Heraclides Tarentinus & Cleopatra; etiam tum cùm luxu & deliciis minùs diffluerent homines. Post hos Crito, veniâ dignus, inquit Galenus, quòd apud imperatores medicinam faceret. huius libri perierunt: at Galenus libro primo τῶν κατὰ τόπους horum anacephalæosin exhibuit. Nec ipse Galenus fuit tam ab omnibus gratiis alienus, vt cunctum ornatum à medicina excluderet: recipit enim τὴν κοσμητικὴν, id est, exornatoriam: vt quæ naturalem corporis venustatem tuetur, neque quicquam ascititium inuehat. Quin scribit, verum ornatum capillorum & non fucatum, non solùm ad elegantiam, sed etiam ad ipsarum partium facere stabilimentum. Quare κοσμητικὴν differt ἀπὸ τῆς κομμωτικῆς: & quamuis κοσμητικὴν interdum exerceat, non tamen id ex officio: non enim in vitio dum est deformitas, actio partis humani corporis violatur, sed pulchritudo. Quin Hippocrates libro περὶ παθῶν, ait, glabreta capitis potius ad turpitudinẽ, quàm ad morbum referenda esse. Quando itaque capilli in querela sunt, hoc ad exornatoriam spectare asseueramus. Qua enim facie morbo perhiberentur tentari capilli, qui neutiquam corporis partes, sed quædam potiùs efflorescentiæ sunt in cute? quamuis quidam existimarint in defunctis promitti capillos, vt & vngues augescere: inter quos est Plotinus, qui libro secundo De dubiis animæ dicit, forsan quia corpus animatum non illuminato, sed calfacto corpori simile est, post animæ demigrationem superest in eo ad breue vitale vestigium, spiritusque aptus motibus. veruntamen videtur calore & vapore pororum in angustiis retento id euenire. Et quamuis capilli efflorescentiæ quædam sint in cute, tamen cum Galeno non negamus vtiles esse, quò locum præbeant fuliginibus capite conceptis, quas sui parentẽ, perpetuâ accessione ac continuata congestione agnoscunt: quin venustatem capiti vt concilient natura voluit. Cæsaries enim, vt ait Ambrosius in hexamero, reuerenda in senibus, veneranda in sacerdotibus, in bellatoribus terribilis, decora in adolescentibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris: vnde Ouidius,

Exornatoria differt à comptoria.

Vtilitas pilorum.

11. de vsu part. 14.

Libro 6.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Sed & Apuleius, mulierem etiam venustissimam, si capillitio nudetur, licet illa cœlo deiecta, mari ædita, fluctibus educata, licet Venus ipsa fuerit omni Gratiarum choro stipata, totoque Cupidinum foro, & baltheo suo cincta, cinnama fragrans, & balsama rorans, si calua processerit, placere non poterit, ne Vulcano quidem suo. Et Charilaus interrogatus, cur comam nutriret? respondit, quòd ex omni ornatu hic pulchrior foret, & *ἀδαπανώτατος. Et prophetica sententia Esaiæ; decaluabit Dominus verticem filiarum Sion.

**Id est, sumptus minimi.*

Cap. 3.

Sion. Apud Græcos Lycurgus ciues insuefecit comam nutrire, quòd pulchros ornaret, deformes verò terribiliores & formidabiliores redderet. & Homerus vocat Achæos καρηκομόωντας. Adiicit Aristoteles in primo Rhetorico, id videri libertatis argumentum: nec enim comantem facile est ἔργον ποιεῖν δημιόν, id est seruile opus subire, aut illiberalem artem admittere. Apollonius Tyanæus apud Philostratū libro octauo, capite tertio, author est comarum nutritionem à Lacedæmoniis eo tempore ortam esse, quando habiti sunt bellicosissimi. Spartanorum, inquit, rex Leonidas fortitudinis causa comam gestabat, quòd amicis modestiorem, hostibus verò terribiliorem propter ipsam se videri arbitrabatur. Hinc Spartani omnes cœpere comam nutrire, quòd eodem cultu, ac Lycurgum aut Iphitum, hunc venerarentur. Et, vt ibi innuit Apollonius, Pythagorici olim capillum alebant: quòd ferrum admoueri non decet, vbi sensuum omnium fons est, vnde visiones, preces, & sermo nascuntur. Et vetus prouerbium est, pilus vnus etiam suam habet vmbram. Empedocles etiam, inquit Tyanæus, Græcorū compita purpureâ vittâ crines circundatus perambulabat. Quin scribit etiam Columella, Romæ publicos fuisse capitum & capillorum concinnatores. Recitat Cœlius Rhodiginus ex canonicis decretis, mulieri datam esse comam, tum operimenti gratiâ, tum ad subiectionis memoriam. Quin nulla gens tam fuit barbara quæ non aliquod decus in coma posuit, si non in discriminatâ illâ, saltem in passâ ac neglectâ. Scribit Seneca, Parthorum esse capillum effundere, Germanorum autem iungere, Scytharum spargere. Et Romani, quòd Venerem læsisse se putarent, cùm vrbe à Gallis ambusta, obsidione premeretur Capitolium, ex mulierum capillis tormenta connectere erant compulsi, hinc Venus, inquit Lactantius, cognomento Calua in religionis cultum venit, quasi suis deposita armis. Cùm itaque sine hac exornatoria venere, parùm gratiis sacrificaremus in medicinâ, de his quædam commentabor, sed tamen breuiter. hoc enim æuo non tam fœdum ac olim vitium, in his populis qui capite detecto incedebant, seu sol, seu imber esset: & ob id anxiè solliciti de pilis illi; nec serui defluis capillis eiusdem precij erant. Hæc causa fuisse videtur polydædalæ varietatis pilatoriorum apud antiquos medicos remediorum. Sed pauca nobis pileatis suffecerint, ad quæ iam pergo.

CAPVT II.

De CALVITIE, quæ Græcis φαλάκρωσις, Latinis Glabretum, vnde glabriones dicti: & de Barbæ fabrica.

FEMINIS & viris quibusdam iniquum est hoc vitium, ac pulchritudini non leue bellum indixit. Auctor est Tranquillus, Iulium Cæsarem caluitij deformitatem tulisse iniquissimè, obtrectatorum sæpe iocis obnoxiam expertus: ideoque deficientem capillum reuocare à vertice assueuerat: & ex omnibus decretis sibi à Senatu populoque

honoribus, non aliud recepit aut vſurpauit lubentiùs, quàm ius laureæ coronæ perpetuò geſtandæ. Scribit Dion Cæſarem laurea vſum perpetuò, poſtquam eſt potitus rerum, eo prætextu quòd *ἀναφαλαντίας ἦν. Erat caluitio deformior Tiberius, proinde in ſpectaculo quodã Seianus ad eius ludibrium, per caluos effici omnia curauit, à matutina hora, in veſpertinum: quin & puerorum capite deraſo ad quinque millia exeuntibus è theatro præluxere: vnde, inquit Dion, Seiani dicti omnes calui. Caluicium eſt tædium quod pilos occupat. Pili communi voce τρίχες ad cunctas corporis hirtas referuntur partes, & cùm horrent rigiditate quadam in capite, hoc nomen ſumunt; inde olim, inquit Porphyrius, appellatos trichaicas, qui aſſiduè verſentur in prœliis, veluti aſſiduè concutientes & quatientes criſtas. Sed capitis pili propriè dicuntur ἔθειραι, Latinis capilli: quibuſdam κόρσαι: Perſio cirri à κείρω, ab incidendo dicuntur. Tota autem congeries capillorum Græcis dicitur κόμη, χαίτη, id eſt, crines, & λάχνη: viris à frequenti cæſione cæſaries appellatur, vnde cæſariatus miles, id eſt comatus. feminis ab ornatu coma, quæ eſt capillus cum aliqua cura compoſitus. Ruffus tamen cõmam ad viros vertit. In his hæret hoc vitium quod Latinis caluities & caluitium, vnde caluaſter & recaluaſter. Græci caluum phalacrum dicunt, veluti qui habeat τὸ ἄκρον φαλόν, quòd verticem habeat albicantem: phalum enim album vocant ἀπὸ τοῦ φάος, quòd luminoſum ſit. Eſt autem caluitium defluuium capillorum, quod à ſincipite plerumque incipit, ac continuo ſpacioſoque tractu per medium caput in occiput pergit, intactis temporum pilis, & cutis nuda capitis priſtinam ſeruat ideam, characterem, & molem. Ita in ſenibus cottidie nudari caput videmus. Plurimum igitur diſcriminis eſt inter caluitium & areas capitis (de quibus mox) quæ longè alia ideâ, nec ita æquabili effluunt nuditate: adde quòd areæ (ita Celſus vocat alopeciam & ophiaſin) à fœda materia primordia trahunt; at caluitium ab hac iniuria abeſt: nam inquit Galenus, interextincto qui pilos confouebat humore, cooritur caluicies: at ſubeunte vitioſo, ophiaſis cõſurgit, ac alopecia. Propterea etiam homines caluitium quaſi ſine turpitudine in ſe agnoſcunt. vt etiam refert hiſtoricus Dion, cũ apparuiſſet cometes, quo portendi videbatur Veſpaſiano mors, eludens is, non ſibi ait illum præſignare, ſed Parthorum regi, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι, id eſt, ille enim eſt comatus, ego autem caluus. Quin eius filius Domitianus, inquit Suetonius, libello quem De cura capillorum ad amicum edidit, illum ſimul ſeq. conſolans inſeruit, οὐχ ὁρᾷς, καὶ ἀγὼ καλός τε μέγας τε. Eadem remanent mecum capillorum fœta, & forti animo fero comam in adoleſcentia ſeneſcentem. Et Cœlius Calcagninus in apologis ait, caluitiem acuminis & acrimoniæ eſſe teſtem. quod philoſophus Syneſius innuebat, cùm diceret prudentiam & pilos inimicitiam habere: idcirco Ludouicum Inſubrum Ducem, virum ſapientiſſimum, caluos omnes ad obeunda

*recaluaſter.

Pili.

Nomen.

QVID SIT.

14. methodi.

CAVSAE.

obeunda regni munia collegisse. Ita olim honori caluitium fuit, cui iam nos fucum facimus. Hoc vt rectè faciamus, eius causas vnde prodit, &, quod caput ferè negocij est, signa cuiusq. causæ accurata quadam diligentia notabimus. Est itaque varium caluitium, vt ex diuersis surgit causis. aliud enim est natiuum, aliud ascititium: natiuum duplex, vel ab ipso parentum semine & sanguine illatum, aut ætatis siccitate contractum. A parentibus quod importatur rarum est, & facilè noscitur: nam consimili affectui illi impliciti fuere, & in prima etiam ætate eorum fœtus in caluitium abeunt. Ita refert Plinius, quòd Myconij (est autem Myconus Cycladum vna) carentes pilo gignuntur, & calui omnes: & Herodotus in Melpomene, siue historia quarta, inter Scythicas gentes esse quosdam, qui sub excelsorum montium radicibus incolant, eos ab ipso natali caluos esse, tam mares quàm fœminas. Hoc vitium insanabile puto. hi felices forent si apud Arymphæos nati fuissent, qui prope Ryphæos montes, capillos pro summo probro ducunt, nam ab ipso natali calui sunt, inquit Herodotus. Aliud natiuum caluitium quod ætatis siccitate innascitur, his signis noscitur. Calido & sicco plerumque præditi sunt cerebro, quali sunt homines sagaces & vigiles, quibus erumpunt prima ætate pili vbertim, nigri, crispi, quique calent tacti, & ad ætatis florem rubore roseo exsplendescunt. Dum enim rapido ætatis æstu vratur horum caput, exhauritur focus pilorum, hoc est roscida illa pinguedo in cute capitis,

Differentiæ.

A parentibus.

22. lib. 37

Natiuũ, & eius signa & causa.

vnde pullulant pili, quæ, vt scribit Auicenna, est viscosa & vnctuosa, non aquosa nec lutosa; sicut arborum vnctuosarum folia non cadunt. etenim pili generatio est ex cutis excrementis, & nullam agnoscit aliam partem auctorem sui: Aristoteles ait, pilorum materiam surgere ex humore adusto, cum quadam pinguedine, & substantiâ aërea: huius materiæ inopiâ fit caluitium. Scio hanc materiam corruptelâ etiam fœdari, non aliter ac plantas, quæ contabescunt liquoris occurrentis iniquâ quadam ac fœda colluuie, sed inde non caluitium, sed areæ, de quibus mox differemus; sed ex huius pinguis materiæ cutis capitis inopiâ fit caluities, non aliter ac decomatio in plantis, quæ contabescunt humoris inopiâ. Sed hic humor in cute capitis glutinosus est, vnde fumidus vapor, crassus, humectus, qui in angustis cutis spiraculis partim hæret, partimque foras propellitur in formam pili. Etiamsi putat Auerrhoës pili materiam, ex Galeni sententia, purè terrestrem. Quod si esset, non tam sequax foret pilorum natura, & flexibilis, atque ætate facilè laberentur. Sed pilorum humectatio glutinis densatur more & obdurescit. Hinc est quòd quum pontifex Sixtus quartus præsideret, compertum Romæ in via Appia, è regione Ciceronis conditorij, muliebre cadauer quod ex inscriptione coniectatum est, fuisse Tulliolæ. id erat aromatibus ita conditum, vt temporis iniuriam non sentiret. In eo visebantur capilli aureo impliciti reticulo, summâ omnium admiratione, repperiri aliquid, in quod anni mille quingẽti

11. de gener. anim.

Gal. 12. crasεων.

Auerrhois opinio.

Historia.

fere nil prorſus eualuiſſent. Cæterum cadauer in vrbem delatum tridui morâ computruit, medicamine amoto. Cùm itaque humidum calidum pingue exhauritur, fit verum caluitium: nam huius iacturam excipit frigidum ſiccum. De hoc rectè Celſus, quo minùs caput quibuſdam ætate nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt, maximè quum pleriſque id ſit hæreditarium. Ex hac eadem, ſed non tam præcipiti, causâ ſenibus caluitium accedit, ætatis curſu euicto ac detrito humido calido pingui: vnde ſiccum frigidum & durum euadit pili priſtinum pabulum; hinc triſtis illa capitalis nuditas. Argumento ſunt Eunuchi, qui ob madorem non caluеſcunt. Sed cur ita madet in ſpadonibus & euiratis cutis? Inde hoc eſſe videtur, quòd integri minimeque acciſi ſunt cerebri, quòd rem veneream non agant: nam magna pars ſeminis ex cerebro eſt. hanc etiam amplectitur opinionem Hippocrates libro de aëre & aquis: nam venis ponè aures præciſis ſterilitatem induci credidit: quòd vbertimè ſeminalis hæc materies ex capite effluat. Et propterea homines denſiore pilo, vt etiam aues, ad venereum vſum promptiores ſunt, caloris & humoris copiâ: quare & oculi languent à venere. Eademque ratione & boues ectomiæ, id eſt, execti cornua gerunt maiora, molliorem etiam & ſapidiorem præbent carnem: nam execta in melius proficiunt: quare Terentiana meretricula, mulierum maximos eſſe amatores Eunuchos, ait: ſed nihil poſſe. & etiam frigeſcunt, & propterea non diſſipatur id pingue humidum. Quare caluitii

Aristot. 5. de gen. anim. 3

Ex senio.

Eunuchi.

cauſa, eſt inopia humidi calidi pinguis. Propterea plantæ quæ pingues ſunt, fronde perpetuâ viret. Ita etiam homines ſuis ætatibus hyemē æſtatemque agunt. A veneris etiam frequentiore vſu, non aliter ac ab ætatis excurſu in ſenium, caluitium naſcitur: nam id pingue meretricula hæc exlactat: vnde moriens Daphnis apud Theocritum ridenti ita renidet Veneri, *κύπρι βαρεῖα, κύπρει νεμεσσατὰ, κύπρει θνατοῖσιν ἀπεχθής· ἤδη γὰρ φράσδει πάνθ' ἅλιον ἄμμι* hoc eſt, *Venus moleſta, Venus odioſa, Venus hominibus inimica: iam indicat omnia ſol nobis.* Hæc eadem cauſa eſt quòd aues dum defluâ ſunt plumâ, minimè veſcæ ſint: dum enim ita depenneſcunt, quod eſt quædam in illis caluicies, id pingue in illis titubat. Eadem enim ex cauſa defrondeſcunt arbores, depenneſcunt aues, ac homines caluеſcunt. Scribunt quidam naturæ periti, viſum quandoque hominem, cui ex toto pili defluxerant à febre, nec redditâ ſanitate, omnino ſuccreuêre pili, ſtipatis meatibus. Quemadmodum enim vola manus ac pedis abnuit pilorum ortum, ita etiam cùm durior euadit cutis capitis: nam quòd humidiores ſunt mulieres & pueri, ob id ægrius caluеſcunt. & videmus à ſincipite maximè nudari caput in ſenili caluitio, quia ſinciput omnium partium capitis eſt ſicciſſimũ: nam hæret ibi cutis oſſi nudo. Et Hippocrates libro ſexto Epidemiôn ait, Caluitium oriri ex cerebri conſumptiore. id explicans Galenus, dicit, ſiccari ætate cerebrum, & ſeipſo minus euadere, maximè antica parte, quã *βρέγμα* vocant: & ita recedere à parte illâ: quare deſtituta pars

Idyl. 1.

pars cerebri madore, aridior euadit, vnde & pili genio fraudati effluunt. Aliud est ascititium, vt diximus, caluitium: nam quæ capiti admouentur interdum siccitatem præbent hanc, vt vrentia, depilatoria, stringentiaque remedia, & cicatrix: nam vel humidum pingue absorbent, vel ita densant cutem vt minimè meabilis sit. ita etiam existimat Q. Serenus, vbi ait, ex rigore inducto à salamandra fieri:

Ascititium.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,
Eximiũ capitis tactu deiecit honorem.

Signa cũ à siccitate.

Quòd à siccitate, his symbolis se prodit; durior apparet cutis, nec frictione rubescit, tenuantur rigidi pili, interdũ vsus præcessit rerum adstringentium & refrigerantiũ, vel cicatricosa relicta cutis à tineâ, vel ex ambustis: & à densantium & siccantium rerũ vsu magis affligũtur. A cicatrice validâ insanabile est: vt si à validâ frictione non erubescat cutis. Quod hæreditarium est, quodque ab ætatis excursu, est immedicabile: nam est ab exhaustione pinguis ac calidi humidi. Quod si reparabile foret, immortalis homo hîc perseuerare posset: quod nobis negatum est fato: nam tam diu vita data, dum exsplendescit calidum quod nos conformauit, in humido primigenio: at dum hoc micat, absumitur eius prędium, humidum primigenium, in quo hæret vita nostra: non aliter ac in elychnio flamma absorbet oleum, in quo tamen viuit. Ita nostrum viuere, nihil aliud est quàm mori. Iccirco solatium hoc feramus caluitio affligendis, etsi non curari, attamen tardari posse caluitium: prudensque id consilium admittant Q. Sereni,

PROGNOSIS, cùm à siccitate.

Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

INDICATIONES.

Ad præseruationem optimè faciet vt sicca densaque cutis, inquit Auicenna, laxantibus & humidis molliatur & rarior euadat. Nec hîc opus est vt venâ sectâ, aut subductâ aluo de toto corpore prouisio habeatur: cùm succus hîc nullus vitium fecerit. Quare nihil in his curiosè tentandum, sed solis quæ foris admouentur operam dabimus. Hîc non admittitur pilorum materies, quare deciduis pilis alij subrogari nequeũt: mollescat igitur & rarescat à remediis cutis. Caput aquâ dulci tepidâ, vel lacte lauetur sæpe, in qua emollientia, vt semen & flores maluæ, althææ coqui possunt, lini, branchæ vrsinæ, cucurbitæ, lapathi, pini, fœnigræci. & suaui rigetur oleo; quale oliuarum maturũ, amygdalinũ dulce, oleum lumbricorũ, sesaminum, cum adipe gallinæ, talpæ, cuniculi, aut axungia porci. In oleis primũ coque adianthum, semen bismaluæ, & aliquid ladani. Cùm mollior horum vsu euasisse videbitur cutis, quo rarescat, lauetur tunc caput ex decocto chamæmelorum, meliloti, betonicæ, capillorum veneris, abrotani, cum pauco cinnamomo & ladano: Et vngatur caput oleo amygdalino amaro, cum pauco oleo caryophyllorum distillato, aut oleo de abrotano cum ladano & pinguedine vrsi; vel laurino, cum oleo de colocynthide.

TOPICA, cùm à siccitate.

thide. In his oleis macerari poterunt primò cineres ranarum, vel ſinapi, aut parum Euphorbij. Marcellus Empiricus, celebrat adipē vrſinum cum ladano.

CAVTIO. CAVTIO, ne remediorum vi laxatis nimiùm poris dataque via exhauriatur materia pilifera, & qui reſtibiles pili comantes ſunt excidant, hîc conſociari debent modeſtè ſtringentia: tale ladanum eſt, maſtix, abſinthium, myrtus, ſalicis ſuccus. Quale illud eſt, accipe oleum amygdalorum amarorum, in quo coque aliquid ladani, gummi elemnij, bdellij & myrtillorum: dein arundinum tenellarum radices vbi contuderis, ſuccum exprimito, muſcaſque & apes vbi ſiccaueris, in pulticula miſceto: ſimulque vrſinum adipem: vbi in vnum triueris, ad illinendum exhibeto. ſi validiùs rarefacere velis, parciùs miſce ſtringentia, & aliquid affunde olei colocynthidis, vel euphorbij, vel caryophyllorū, aut ex cæteris aromatibus, vel lachrymis exſtillatum. Si, inquit Paulus, ex ambuſtis elicere velis pilos, accipies fici folia, in olla torrefacta, & ex caricis emplaſtri forma impones. Celebrat ad hanc paſſionem Nicolaus Alexandrinus ſemen althææ, in aqua elixatum: hoc caput, inquit, abſtergito: nam ſeruat capillos & hos auget, caputque roborat: & iubet vt poſtea inūgatur oleo, cui ſemen althææ incoxit: ita fœnugræcum, linum, ladanum, & cinnamomum. Abenzoar ſolum oleum amygdalinum laudat illitum. Oribaſius ſambuci cineres ex cerato capiti imponit.

DIAETA *vbi a ſiccitate.* VICTVS ſit ex illis quæ denſa recludunt: talia ſunt acria: ſi hyems fuerit, inquit Trallianus, & ſi pituitæ obnoxius, cæpâ fruantur, allio, porro, ſinapi, & aromatibus, fœniculo, & humectis herbis. ſed quia humidum gignunt flaccidum & tenue, quod pilos non tenet, accelerant caluitium, vt etiam fructus, exceptis ficubus: aſpergantur igitur aromatibus, cinnamomo, pipere, fœniculo. Sit caro ſuccoſi nutricatus & pinguis, attamen eupepta. POTVS ſit ceruiſia, quæ vim bibit cinnamomi, fœniculi. Fugiant vinum polyphorum, aſtringens, & album: nam ſiccando caluitium facit. niſi tamen quis remedij vice eo vti velit, ad recluſa aperiendum: tunc & hippocratico locus erit: ſed parciùs; quod ſit medicinæ loco: nam multi calui Bacchum triumphantem comitantur. Muniatur caput à valido incurſu frigoris & æſtus. abiiciat cum vigiliis curas. Venus βαρεῖα fugienda. Pectinatio blanda ſit & decurſus rari pectinis. Tundendi ad cutim ſæpè pili: id caluitium tardat. cauſam reddit doctiſſimus & clariſſimus vir Hieronymus Mercurialis, quòd accisi illi, non tantum humidi pinguis exhauriunt, nam hoc nutriuntur pili. Hinc in Thalia ſcripſit Herodotus, Ægyptum paucos caluos habere; quòd ſe radant ad cutem. Eodem etiam ductu eſt emulgendum barbitium: nec enim cauſa tardæ eius eruptionis hinc longè fugit, cùm plerumque ei obſiſtat denſior ac cōbinatior cutis: argumento eſt inferioris maxillæ ſuperior pars, quæ ea cauſa pubeſcit tenui lanugine in primis barbæ præludiis, quod circumfluat calore & humore, quæ à cerebro & arteriis ibi

BARBA *vt fabricanda.*

micantibus

micantibus inſeruntur. Quare à calore laſciuiente & venereo prolubio præmaturè promitur barba, vt inquit Martialis,

Inde tragus, celereſq́ pili, mirandáque matri
Barba.

Quidam tota vita barbâ viſuntur exuti, non ſine rubore: nam ex barba decus virilitatis ac roboris, corporis maturitas, imò ſexus diſcerniculum exſplendeſcit. Auctor Haliabas potiſſimum ornamentum fuiſſe in barba. quamuis Adrianus Cæſarum primus, vt ſcribit Dion, barbam nutrire exorſus ſit. Scribit Iulius Cæſar libro ſexto De bello Gallico, quòd hi qui inter Germanos diutiſſimè impuberes permanſerũt, maximam inter ſuos ferrent laudem. Hoc ali ſtaturam, ali hoc vires, neruóſque confirmari putabant. Vetuſtiores tamen ita læti barbâ, vt Apollini primam tunderent & fluminibus: vt Achilles apud Homerum. quod imitari voluiſſe videtur Nero vbi iuuenalia edidit propter ſuam barbam, quam tum primùm raſerat, pilis in aureum coniectis ſphærion, & Capitolino dicatis Ioui. Quò itaque enaſcentem ſegniùs barbam eliceret Galenus, peculiariter abrotani cinere ex oleo lentiſcino macerato illinebat mentum. Philagrius antiquus medicus præclaro hoc medicamine vtebatur: accipiebat limaces, hirudines, apes, veſpas, ſalem communem: æquas horum omnium iungebat partes, vaſi includebat, cuius fundum paruis pertuſum erat foraminibus. huic aliud ſubiiciebat pro excipulo, fimo cooperiebat. qui exſtillat liquor illinebatur. iam quid olei caryophyllorum ei miſceatur. ALIVD. Accipe cinerum abrotani drachmas decem: ventrium cantharidarum, drachmas duas: ladani, ſemunciam: auellanarum combuſtarum, drachmas duas: tere, & coque ex oleo amygdalino, vel violaceo: vngatur mentum. Obſeruari debet in huius remedij fabricâ, vt tantum accedat cantharidum, quò leuiuſculè vlceretur mentum: nam, inquit Abincenna, cruſtulis deciduis emicant pili. Si violentiùs agit, remiſce quid vnguenti roſati. Si odoratius velis, affunde quid olei caryophyllorum diſtillati. Tali etiam ferè medicamine vtitur Actuarius: & inquit, vbi herbeſcunt pili, aſſiduè abradantur, ficulneis foliis cruore euocato. Quibuſdam in ſecretis eſt aqua deſtillata ex melle cum fauis, ſi illinatur. Fœdum etiam eſt cùm SVPERCILIA abſtulit cicatrix. eam pingunt fuligo thuris, reſinæ & maſticis: hoc nulla lotione iterum elui poteſt. hac arte Turcicas feminas cilia in nigrore tingere P. Bellonius auctor eſt. Vt itaque ſuperciliorum cicatrix pilis obduci nequit, ita grato fuco venuſtas datur. Alioqui ſi ſine cicatrice nudata fuerint ſupercilia, hæc, inquit Aëtius, euocat oleum in quo apes vſtæ. Eſt & aliud Nothum caluitium, quod prodromum eſſe videtur in verum. attamen ferè non in caluitium abit, ſed ſimplici defluuio ſiſtitur. Fieri ſolet ex materiæ piliferæ inopiâ, vel à cutis raritate. Quod ab inopia piliferæ materiæ, ferè cum iam enarrato caluitio incidit, quod ex denſitate cutis fieri diximus. Cùm fraudatur caput ſucco aduſto cum quadam pinguedine, &

SVPERCILIA excisa.

NOTHVM caluitium.

A materia inopiâ.

substantiâ aereâ, cadit pilus: non aliter ac plantæ, quæ contabescũt succi inopia. propterea, hîc primò extenuantur pili, dein excidunt, vt in senecta, vbi depastum est humidum primigenium. vt etiam in iis qui, cùm nondum eualuere, ex graui conualescunt morbo. sed hoc, inquit Aëtius, curatu est facile malum, & vltro, à victu. Interdum euenit à nimia euacuatione subsidente cerebro: nam dum id cranium ferit, humectat cutem, vt priùs diximus ex sententia Hippocratis: vt ex nimiis vigiliis, & immodesta venere. Quamuis asserat Albertus Magnus, De animalibus tertio, quibusdam caluis à coitu succrescere pilos. Sed ita existimandum, in tali homine calidum primùm sopitum fuisse, & humido detentum viscidiore; vnde calor solutis vinculis soluit humidum, ac pilum gignit. Non aliter forsan quàm scripsit Plato in Timæo, nutricatu vberrimo marcescere plantas in locis vdis & stagnantibus: nam Q. Horatianus à succorum copia affluente pilos necari existimat. sed hæc ratio parum cultis auribus satisfaciet. Rarò citra casum in morbum à materiæ piliferæ inopiâ cadiui fiunt pili. Exhauritur etiam hæc materia ab hectica febre, vel longâ inediâ, mærore: ita apud Theocritum Simætha ex amore, ait, sibi deciduam esse comam: ἔῤῥευν δ' ἐκ κεφαλᾶς πᾶσαι τρίχες. In hoc nullus *κνισμὸς, vel ψ vt Hippocrates, ξυσμός, se iungit. In hoc malo non per areas excidit pilus, sed paulatim: citiùs à morbo: tardiùs à senio. Indicatio in his curatrix suadet nihil non agendum esse vt restituatur humidum calidum pingue: nam adest alimenti inopia: quare vberius pastum ineat corpus. Quod à senectute euenit, remediari nequit. In tabidis mortem nunciant caduci pili, si aluus fluat à succo alimentario. Nihil hîc purgandum, discutiendum, aut curiosiùs moliendum, sed reponendum aliquid parti genio fraudatæ. Prima igitur cura sit vt materia gignatur ex euchymis cibis, qui facilè trahi à corpore possũt, nihil habeant acre, nihil salsum, inquit Trallianus: Secunda, vt confectum alimentum trahatur in locum qui hîc in querela est: propterea fouet Trallianus caput aquâ calidâ temperatè, & multo hydrelæo caput vngit: non autem sapone aut nitro abstergendum caput: Tertia, vt modestè stringatur cutis, si in longius tempus trahatur malum: frustra enim parta materia ac adducta fuerit, ni eam ibi tueamur. Dum itaque in molem sese effert fotu aquæ pars, subsistendum: ne quod attractum est exhauriatur: & ladani oleo vngatur. id hac eliciatur arte. Accipe ladani pinguis, & comminue vncias duas: adde aquæ myrti sescunciam: vel loco eius capillorum veneris aquam affundes: & olei amygdalini dulcis, vncias quattuor: bulliant ad aquæ consumptionem. Quod si varias has vires, quibus opus esse diximus in hoc malo, vni remedio (quod iam ferè faciunt medici) includere velis, ita præscribes. Accipe adiãthi, abrotani, betonicæ, saluiæ, euphragiæ, palearum auenæ, singulorum semimanipulum: foliorum & baccarum myrti, cuiusque pugillum: corticum radicum cannarum, vncias duas: ladani,

Causæ & signa.

Prognosis.

Curatio eius à materia inopiâ.

** Pruritus.*

ladani, semunciam: coque ex lixiuio sarmentorum vitium: abluat eo caput. Dein accipe insecta illa quæ dicuntur gallinæ Mariæ, in vmbra siccata: pulueris talpæ lentè combustæ, pulueris apum, cuiusque semidrachmam: abrotani, myrti, adianthi siccati, singulorum drachmas duas: corticis intimi auellanæ, sesquidrachmam: spicæ nardi, drachmam: ladani drachmas binas: incoque oleo amygdalino, & exprime: adde si lubet aliquid adipis cuniculi, vel talpæ. Vncia mollientis remedij, vt oleum amygdalinum, accipiat densantis, vt ladani, drachmam.

CAVTIO. CAVTIO, à squalidis & aridis rebus pax sit: ne exsorbeant materiam cui iam studemus. *Diæta.* VICTVS ratio humida commendatur hîc, lotio frequens tepida: vinum tenue, venus nulla, aluus sit libera, & animus.

Si ex RARITATE CVTIS. Alterum Nothum caluitium primordia ducere diximus ex cutis raritate: nam ad comationem non satis est vt materia rectè comparata sit ad cohæsionem, sed & cutis, cui radices pilorum ritè hærebunt, moderata sit oportet: nec enim in arenosis exaridisque pratis herba enascitur, aut enata diu graminescit. Dicitur autem hic affectus peculiariter à Galeno ῥύσις, quod est defluuium. quamuis latiùs se pandat hæc dictio interdum, trahitur tamen à Galeno maximè ad hanc causam: nam Galeno defluuii capillaris duæ præcipuæ sunt causæ, vt etiam Nono antiquo medico, raritas cutis, & inopia materiæ piliferæ. de hac priùs, iam de illa altera nobis breuiter agendum est. Ab hoc affectu non areæ nascuntur, nec facilè abit in glabreta, sed sparsim caduci fiunt pili, ita vt totum capillitium rarescat. Nascitur à grauibus morbis qui caput tentauere. poterit etiam in causa esse rerum nimium aperientium admotio, vt lotiones ex lixiuiis lepomeria præditis, & vnguentis, maximè si habitus corporis rarior natura fuerit, & si valida exercitatio diu fatigauit corpus. at Galeno videtur maximè hos incurrere hanc causam, quos diu implicitos aduersa valetudo habuit. Symbolis quibusdam notabimus hanc cutis mollitiem. *Signa laxæ cutis.* Temperiem hominis explora: nam hi apertū habent caput, quod sæpè sudoribus perfunditur, & æstuat: hi, inquit Rases, sunt albi, & pilis nudum gerunt corpus, victuq. vsi sunt humido: interdū liberaliùs indulsere rarefacientibus vnctionibus & lotionibus: iam læduntur rerum humectantium & aperientium admotione. nullus adest pruritus; acrior enim succus non fecit vitium. & sæpiùs incurrit hos qui à graui se recolligunt ægritudine. *Indicationes.* in hoc malo omni ope nitendū, vt arctetur cutis, vtque materia pilifera in caput prolectetur. *Cautio.* Sed hæc in omni capillari effluuio cautio adsit, temperandum esse à nimis validè rarefacientibus: ne qui restibiles sunt pili diffluant. Curabile malum hoc. Et à valdè siccantibus abstinendum: ne vtilem succum à cute auferant: nam ita callosa & glabra reddita vero affligeretur caluitio. Sint igitur densantia modicæ facultatis: ne repellatur & exprimatur quod succosum est: nam, vt diximus, non solùm hic stringendum, sed & pili materies est in caput ducēda. Propterea Galenus

 & Aëtius

& Aëtius, dicunt, mente non concipio medicamen præsentius, eo quod ex ladano, & oleo lentiscino paratur. 7. Simpl. nam ladanum, vt scribit Galenus, absumit prauos succos ad radices pilorum, & meatus arctat. Sed primùm fiat lotio capitis: Accipe cynosbati, mosci viridis querni, foliorum quercus, adianthi, betonicæ, singulos semimanipulos, florum rhois, myrti, cuiusque pugillum: myrtillorum, ladani linteo nexi, cuiusque vnciam: masticis, caryophyllorum singulas drachmas duas: coque ex aquæ libris quattuor, bulliant ad tertiæ partis exhaustionem: colaturâ caput abluatur. Si strictius velis, adde acaciam linteo nexam, & gallam: alioqui absinthium. Deinde vngatur caput. vnguinum polydædalâ copiâ hic ludunt scriptores. Ego semper felici successu sequenti hoc vtebar, quod ex variis locis Dioscoridis, non sine labore, à me exceptum est. Dioscoridis mos. Is enim mos est Dioscoridi (quod notauit adhuc, quod sciam, nullus) variis capitibus eiusdem remedij vim (quod efficax ad peculiarem aliquam passionem vsus certus notarat) inserere, ac sæpissimè repetere, vbi de medicamento quod etiam illi morbo studet, pertractabat. Hoc nostrum tale est. Accipe vini dulcis, olei myrtei, quo hîc nihil meliùs mulierum pilos cohibet, ait Aëtius, cuiusque vncias quattuor: foliorum rhois, adianthi, abrotani siccati, singulos pugillos: foliorum myrti, pugillos duos: baccarum myrti, myrobalanorum emblicarum & chebularum, auellanarum contusarum, putaminum vstorum nucis escariæ, quod est iuglandis, singulas drachmas: cinerum ranarum, vel vnguium mulorum cinerum; aut talpæ, vel ventris leporis, aut conorum cupressi, seu capitum muscarum, semidrachmam: caryophyllorum, cinnamomi, cuiusq. drachmas duas: thapsiæ semidrachmam: coque secundum artem, dum vini vnciæ duæ exhauriantur: colaturæ adde ladani pinguis semunciam: myrrhæ, beniouini, cuiusque binas drachmas: aloës semidrachmam: pinguedinis vrsæ vel talpæ, vnciam: misce, & iterum coque, dum totum vinũ euanescat. In frigidissima aëris constitutione misce quid spicæ, vel olei caryophyllorũ. Cui operosa hæc non placent, accipiat, suasore Aëtio, verbenacam rectam viridẽ cum radicibus, insoletur in oleo omphacino: bis per dies singulos perũctione renouatâ ac inlinitâ. Aut ex Marcello Empirico, nucis escariæ, id est, iuglandis testa contusa vel combusta, & minutatim trita, atque adiecto oleo, imponatur: ladani parum adiice. Aliud: accipe vnciam ladani, calido pistillo subigatur in mortario, paulatim rigando vino stringente, dum mollescat, tandem affunde olei myrtei vncias duas. addi potest succus corticum nucum, & myrti. Nonus antiquus medicus addit myrrham. Theodorus Priscianus, qui nomine Q. Horatiani prodiit, laudat adipem vrsinum cum ladano, & adiantho. Dioscorides in libro De euporistis, celebrat myrrham, cum ladano & myrteo oleum ladani vide apud Euonymum Tomo secundo. Plurimum adscribit Galenus diætæ. Absit vsus recludentium, & quæ leptomeriâ acrique vi exhau- DIAETA cum àraritate.

exhauriunt: sed potius ineatur vsus frigidorũ & densantium. Propterea commendat Trallianus lactucam, maluam, pepones, pisces, pectines, suillam carnem, pedes bubulos, isicia. Sit tamen cibus euchymus & qui ex facili rapiatur, vt vitelli ouorum. Veteri vino abstineant, inquit Alexander, sit medicatum ex nigris cerasis, aut cytoniis malis.

CAPVT II.

De ALOPECIA *&* OPHIASI, *quam Tyriam vocant Barbari: qui affectus à Celso Areæ appellantur. Aliis Pathos psillo-ticum, Vulpium lustra: Vulpio, & depilatio.*

ALOPECIA dicitur vbi areas & glabreta in humano capite capillus deciduus facit. Nam vulpes inuoluit hæc passio annosas, oborta per ætatem scabie, ἀπὸ τῆς ἀλωπέκων. nonnulli deriuatum nomen ex facultate vulpinæ vrinæ existimant: quod enim vulpes perminxit, in ariditatem, marcescentibus herbis, nec succrescentibus nouis trahi affirmãt. Idem est ophiasis, sed serpentis more serpit, & inquit Celsus, incipit ab occipitio & duorum digitorum latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit: quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant: fitque in infantibus, & in capite tantùm. At alopecia nulla certâ ideâ serpit, & omni capillo & ætati iniuria est. cùm enim vna in parte concepta est materia, aream rotundam dabit. Quemadmodum autem caluitium ex materiæ piliferæ inopiâ, aut crimine cutis nascitur, ita areæ ex materiæ piliferæ corruptela oboriuntur, non aliter ac plantæ, quæ contabescunt humoris inopiâ, aut liquoris occurrentis iniquâ quadam & fœda colluuie. Fit, inquit Actuarius, ex succorum corruptelâ, vbi cutis capitis à moderatione sua abit, & ex humoris copia, aut pallida, nigricans, aut alba magis euasit. fiunt igitur areæ cùm materia pilifera malam traxit qualitatem, à materiâ morbiferâ: tunc enim corrumpitur. id euenit cùm labefactatur à cacochymiâ, lue venereâ, vel elephantiasi. Cacochymiam itaque sequitur fuliginis & cutis corruptela. Nascitur succorum corruptela ex mali succi cibis non rarò: ita refert Galenus iuuenem quendã, ex fungorum esu, alopeciâ fœdatum fuisse. Interdum succi totius corporis fœdati sunt, vt euenit his quibus peculiaris aliqua euacuatio suppressa est: qualis est mensium in mulieribus, & hæmorrhoidum effluentium statis periodis in viris. Hoc docuit Hippocrates libri sexti Aphorismorum trigesimo quarto: Cùm varices euanescunt, quas excipiunt pili cadiui, metastasi abreptis succis in caput, varicibus recrudescentibus, redeunt pili: ob diadosin materiæ morbiferæ à capite ad crura. Secetur vena, effluat sanguis ad vncias ferè septem aut octo: quia athleticam plenitudinem hoc malum non habet, quòd contaminatis ex succis nascatur. Sed quæ vena aperienda? Si à mensium fuerit iniuria, aut varicibus, malleoli pedis feriatur vena. Et tandem, iam habita prouisione totius corporis, si conceptus

Ophiasis & Alopeciæ differentia.

6. Meth. 1

Causa.

A CACOCHYMIA.

Si à totius cacochymia.

Chirurgia.

conceptus sit prauus sanguis capite, in eoq. sese efferant non sine calore venæ, inquit Auicenna, frontis vena pertundatur. Sed si alba fuerint corpora, frustra de vena secanda consilium erit; nam exiles venæ fugiunt scalpellum. Propterea in albis pinguibus corporibus cucurbitæ adferantur loco phlebotomiæ: infigantur pedibus vel dorso. Aëtius & Auicenna suadent in contumaci areâ, vt, à toto euacuato, scarificetur cutis capitis, quò materies fœda elidatur. Sed præstat scalpello non exasperare cutem, ne cicatrices pilos negent. Ergo scarificationis loco cottidie radatur capitis cutis, ita vt paulatim exscindatur summa cuticula: eo enim modo adaperiuntur pilorum radiculæ. Interim purgandum erit totum corpus. Hoc vt commodè fiat, singulis tribus diebus præparetur hoc modo. Accipe syrupi de endiuiâ compositi, syrupi capillorum veneris, & si à mensibus, de arthemisia, cuiusque vnciam: decocti capillorum veneris, verbenæ rectæ & fumariæ, cum pauco aniso, libram medicam: sumant in tribus vicibus, manè, & superdormiant. Quarto die ita purgentur: Accipe pilularum aggregatiuarum, & pilularum sine quibus esse nolo, cuiusque scriptulum: dacrydij præparati, grana duo vel tria: fiant pilulæ quinque, quæ deaurentur. Sumat in aurora, & superdormiat. OBSERVANDVM vt singulis septimanis bis purgetur ex Galeni imitatione. Inunctionē Topicam mox scribam. Interdum importatur iniqua hæc materia capiti, non à toto corpore; sed à peculiari aliqua parte, vt fracta à coctione

Purgantia.

Si à partis vitio.

vētriculi, vel splene infarctu obsesso: aut congeritur in ipso capite hæc materia, vt cùm caput afflictum fuit multis ac perpetuis doloribus, aut vulnere labefactatum. Pars quæque suas notas dabit cùm in querelam venit: & medica auxilia euocabit. Quacumque autem ratione capiti hæserit inquinata hæc materia, siue congestione, aut influxione, siue ab imperfectâ præcedentis morbi crisi restibilis ibi hæserit, variorū succorū soboles esse solet, modò enim bilescit, pituitescit, aut melācholescit, & tamen cunctis his debetur venæ sectio, modò ætas & vires concesserint. Ea tamen cautione, vt eò parciùs id agamus quò longiùs à sanguinea benignitate abierit illa. Anceps hoc consilium videri posset, quòd Galenus initio librorum κατὰ τόπους solutionis venæ non meminit. Sed viden? id eius loci non erat: nam voluit ille, per istos libros, locis laborantibus tantùm aptare medicamina. Dicet tamen aliquis, magnis tantùm morbis debentur magna remedia, hæc autem sunt gemina, venæ sectio & pharmacia: at areæ non sunt in censu validorum morborum: imò vix morbi. Respondemus, nos soluere venam metu iam iam futuri magni morbi. vnde? nam imbibita hæc praua materia validis remediis eximenda est capiti. Quod dum peragitur æstuante quadam medicaminum vi capiti admota, eò sanguinem abriperent dolorum potentiâ, non sine delirij aliorumque grauium morborum periculo. hoc periclitari nolumus. Nec tamen prohibemus vt notetur num sanguini remixta fuerit hæc materia: si enim ab eâ

Phlebotomia vtilis omnibus.

Dubia de phlebotomia.

ab ea longè recessit, nec sanguine corpus circumfluit, quid quæso proderit venæ pertusio? Verùm vnde id noscam? Si frictione aut admotione calidorum remediorum facilè in ruborē se effuderit cutis capitis, quod maximè fit recenti adhuc morbo, venam secato. attamen parciùs effluat cruor: nam vbi impurus est sanguis, non ita tutò effluit. Si hepar videtur vitium fecisse, in cubito dextro secetur media vena: si lien, vel in sinistrâ parte capitis si vitium consederit, sinistra feriatur vena media. Tandem ad cephalicam veniendum, & dein ad frontis venam. Vltimò, cottidie radat caput: nam ita sensim exscindetur cuticula summa, & pilorum radiculæ sese adaperient. hoc fit loco scalpelli, acuum, & hirudinum. Hac arte aliena materia vacuabitur, & ab iniuria putredinis vindicabitur quæ nondum contaminata fuit. Attamen, ne frustra simus, primò notare debemus, quæ facilè, quæ ægrè vel nullo modo sanari possint. Inueterata alopecia ægrè sanatur. Nouacula tūdi debet pili, inquit Actuarius, & locum affectum linteo nec molli nec aspero frica. Si post paucas frictiones locus erubuerit, mediocris putari debet affectus: sin post multas, difficilior: si non mutat colorem, vt in cicatricibus, deploratum malum erit, vel diuturnum. Propterea iubet Galenus vt quàm primùm elidatur materia cute conceptā: ne labefactetur cutis, aut sanguis qui recens infertur contaminetur. Cùm igitur curabile malum deprehensum fuerit, à sectâ venâ ad purgationem pergendum; cùm fit à cacochymiâ. Verùm hæc praua

Phlebotomia vtilis omnibus.

Quæ vena.

Dubia de phlebotomia.

Prognosis.

1. κατὰ τό.

materia est biliosa, melancholescens, aut pituitescens. Quò rectè purgetur, primò præparetur: ne fiat via vi, sed vt separetur à naturâ, & inoffenso pede elabatur. Si cacochymia hæc materia fuerit biliosa, pruritum à sua acrimonia inferet. diæta præcessit calida & sicca, aromatum & vini vsus. temperies & habitus corporis, cæteræque res naturales, & non naturales in æstū & squalorem nutant: aut morbi biliosi præcessere, vnde superstes cacochymia à defraudatâ crisi. Et cùm biliosa illuuies in cutem capitis irrepsit, pallescet cutis: nam tingitur idea excrementorum quibus imbuitur: maximè si frictione efferuescat. Exigenda est hæc materia. A venâ, vt diximus, secta, corpus totum, si inde importetur, purgetur: & ne restibili quadam fœcunditate iterum effusionem repetat, roboretur: idem de parte quæ in vitio esse potest dico, vt liene, vtero, hepate, capite ipso, ventriculo. Accipe capillorum veneris, verbenæ, fumariæ, endiuiæ, cuiusque semimanipulum: florum rosarum, violarum, nenupharis, singulos pugillos: anisorum drachmam: coque ex aquâ hordei ad libram medicam: colaturæ adde syrupi de endiuiâ compositâ & de fumariâ, cuiusque semunciam: fiat apozema: aromatiseťur drachmâ santalorum. Tribus diebus in aurorâ detur tepidè. Quarto die ita excludatur materia, Accipe pilularum aurearum scriptulos duos: dacrydij præparati grana tria: fiant pilulæ quinque. Tenellulis dentur pilulæ de rhabarbaro: vel infusum myrobalanorum citrinarum, cum syrupo rosato laxatiuo.

A biliosa materia.

Signa & causæ.

Curatio cùm à bile.

Robustis,

Robuſtis, qui minimè reformidant pharmaca, dătur pilulæ ex aloë cum ſcammonio. Si quis nauſeat ad pilulas, ſumat electarij de ſucco roſarum drachmas ſex. Galenus hîc vtitur hiera, cum ſcammonio remixto. & bis purgat hebdomade. Tandem roboretur caput: Id vt fiat docuimus nuper vulgato libro, nomine Praxis medicinæ, libris tribus Methodi. Ibi vide libri ſecundi caput ſeptimum, vbi de alterando cerebro calido. Idem dico de cæteris partibus, ſi vitium hoc peperere, vt hepar calidum, refrigeretur, vt ibi docuimus. De Topicis mox dicam. In cibum non veniant acria, calida, & ſalſa. ſint cibi amœni & felicis ſucci: nam, inquit Theodorus Priſcianus, vt fructus nutriti malis ſuccis praui ſunt, ita & pili. vtatur carne verucecina & pullorũ. A niue & aquâ niuali abſtineant: nã Rhaſes libro diuiſionum, capite primo inquit, ab eius vſu alopeciam gigni. cereuiſiam, aut oligophorum potet vinum. Venus comis bella indixit: relegetur illa comata. Aluus ſit memor ſui officij, animus liber.

Victus cũ à bile.

A melancholia. Cauſæ & ſigna.

A MELANCHOLIA, ſi hæc cacochymia enata fuit, illa luxuriat toto corpore, vel lien tactus morbo fuit, temperies totius & habitus melancholeſcit, & cibus in hunc ſuccum promptus fuit. & nota num congeſtione à capite, vel vitio totius aut partis illatus ſuccus capitis cuti fuerit. num varices euanuerint, aut ſolitæ hæmorrhoides. partes ſuis ſe produent notis. ater liuiduſque cutis color, melancholiâ tinctam eſſe notabit: effloreſcet optimè à frictione color ſucci eius qui rigat cutem. Cauendum ne ſeneſcat hoc malum, ſed ilico deturbetur: ne cutis exuatur ſuo genio, & ne morâ contumax labefactatus ſuccus, totum quod deinceps allabitur alimentum in concordiam ſecum abripiat. Si ab hæmorrhoidibus oppreſſis enatum malum fuit, aut à varicibus, inferna vena pertundendâ. Dein propina triduo decoctum lupulorum, fumariæ, &, ſi aduſta materia, endiuiæ, capillorum veneris, verbenæ: huius libræ miſce vncias tres ſyrupi de fumariâ: & ſi aduſta materia, ſyrupi de endiuia compoſiti: vel ſyrupi de lupulis; aut mellis roſati, ſi non inturguit ſplen: ita ſyrupi capillorum veneris, de liquiritiâ: qualia plurima deſcripſimus libro ſecundo noſtræ Methodi vbi de melancholiam alterantibus. Triduo ita materia parata, viiſque corporis meabilibus redditis, purgabimus. Accipe pilularum de fumariâ, aut cochiarum, vel indarum, drachmam: fiant pilulæ ſeptem. Si valentiores velis, adiice harum binis ſcriptulis, ſcriptulum vnum extracti ellebori nigri. id qua arte fiat, aliàs docuimus. fingantur ita quinque pilulæ & inaurentur: ſumat in diluculo. Si mitiores petat res, elige pilulas de quinque myrobalanis. Si peculiaris ægri natura horret ad pilulas, propinabimus ſemunciam confectionis hamech, vel electarij Indi, vel diaſenæ: cum decocto laxatiuo, vt fiat hauſtus. Nam ſqualida hæc materies blandiùs potibus quàm pilulis exigitur. Eadem ratione ecchylomata melanagoga præſcribemus nonnũquam. Galenus hos purgabat quatriduo quoque hierâ cum elleboro. Vltimò roboretur caput, & euincatur ſicca illa

Curatio à melancholiâ.

6. aphor.

illa intemperies, ne iterum gignat nouam morbo sobolé, aut recipiat: id fiet illis quæ roborant caput siccum & frigidum. sin immissus fuerit ab aliis partibus succus, illæ etiam recreentur, ne amplius suggerant sementem huic tædio. De Topicis mox. *Victus à melancholiâ.* Victus sit coctu facilis: vinum Rhenanum: venus nulla: à flatulentis aliena sit mēsa, vt leguminibus: sit caro euchyma, & quæ attenuant pro obsonio sint: cappares commendamus. *A pitvita causæ, & signa.* PITVITA cùm parens huius mali est, vel caput hanc congessit, vel alibi nata illi incubuit. A toto vel parte accepta, symbola referent cuiusque. Sed pituitosam esse fœditatem quæ cutim inuasit, dicet totius habitus, & temperies perfusa pituitâ, inierunt viuendi rationem madentem & algidam, in sumendis, agendis, admouendis: interdum pituitosi morbi primùm fatigarunt, & longæ febres, & ventriculi tædia. pueros fatigare hæc causa solet, postquam accepit putredinem. quibusdam à vulnere infirmum caput suum alimentum fœdat. Candidior in his erit cutis. & id pili ipsi dicent qui sunt in coronâ areæ: nam pili bibūt cutis colorem: vt in alpho euenit. Peior est area, inquit Celsus, quæ subpinguem & densam cutem & ex toto glabram fecit. *Curatio cum à pituitâ.* Materiæ alienę debetur euacuatio: & si cruda sit, coctio: & in metu corruptionis, vt ea arceatur. Si à frictione facilè in ruborem se dederit cutis, aperiantur venæ, vt iam tradidimus. Dein radendo exscindatur prima cuticula paulatim. Interim, Accipe decoctum artemisiæ, betonicæ, capillorum veneris, eupatorij, apij, stœchados, verbenæ, florum rorismarini, ex hydromelite: colaturæ adde mel rosatum, oxymel simplex, & compositum, syrupum de stœchade, vel de betonica, aut capillorum veneris, & de artemisia. Post triduum ita purgetur: accipe pilularum cochiarum, scriptulos duos: trochiscorum alhandel, grana tria vel quattuor: fiant pilulæ quinque, & inaurentur. Repetat harū vsum à triduo. Ita sumuntur & pilulæ lucis, aggregatiuæ, sine quibus. CAVTIO. Si puer fuerit decennis, dabimus pilulas alephanginas, & assairet, aut de hiera cum agarico, vel scriptulum cocciarum. Sin fuerit infantulus, pax sit à pharmaciâ: inedia his pharmacum est. In pilularum fastidio vtantur diacatholico, hiera cum trochiscis alhandel, diaphœnico, diluto myrobalanorum chebularum, diacarthamo. *Cautio.* Sint cibi optimi succi, tenuantes: quò inde firmi gignantur pili: aromatis indulgeat, & vino modestè vtatur. *Victus cum à pituitâ.* Quamuis Asclepiades à vino abstinentiam præscripserit. Abstineat à flatulentis, leguminibus, venere. Dioscorides nuces laudat. aluus sit libera & animus. Nihil in areis melius est, inquit Celsus, quàm nouaculâ cottidie radere, quâ cùm excisa paulatim est summa pellicula, adaperiuntur pilorum radiculæ: nec desistendum dum frequens pilus nasci apparuerit. & illine oleo ladani, & frica dein foliis ficus. Vltimò quæ robur afflant cerebro frigido & humido, in vsum veniant. & si totum corpus vel pars corporis materiam dederit, ea exigatur: & ne iterum gignat, studium adsit. VENENVM interdum causam dedit, Q. Sereni

id etiam carmen testatur:

—*seu vis epota veneni,*
Eximiū capitis tactu deiecit honorem.

A lue venereā signa. LIVES venerea hac labe non rarò caput fœdare solet. Hi agnoscūt sibi primùm contagione affrictum esse malū. Nam ab vlcere præputii (quod Carolum vocant) curato dies decem aut quindecim, raucescit vox. Dein decidui fiunt pili ad duos vel tres menses: his succedunt artuum dolores, & in manibus & pedibus interdum scissuræ. Barbam hoc genus primùm incurrere cōsueuit & tempora, & mento crustæ inuruntur fœdæ, & quædam vestigia parua abesa in cute efflorescunt, pertusus locus cruorem reddet liquidum & praui odoris; & pruritus vexat. Hoc malum eructatur à præcipuis partibus in cutem: quare metus est ne & illæ fœdatæ sint hac pernicie. *Curatio.* Quapropter ilico huius lernæ hydra abscindatur, ne restibili alioqui fœcunditate nouū morbo caput luxuriet; venerea lues primò abigatur. Purgentur pilulis cochiis cum elleboro, vel confectione hamech, ex decocto capillorum veneris & boraginis, fumariæ, lapatij acuti: adde syrupum de fumaria. Cùm mitiora postulas, da syrupum, vel mel rosatum laxatiuum cum decocto mercurialato. Bibat ceruisiam quæ iniectum habet guaiacum. *A leprâ.* Ab hac alopecia differt illa quæ est à leprâ, quamuis vtraque tristem agnoscat contaminationem, attamen hìc fuscus color faciem deformat, & in ideam Satyrorum voltus abit, sursum resimatis naribus, & supercilia maximè incurrere solet pratumida. Hæc curationem abnuit. Iam ad peculiaria arearum remedia me verto, quæ scilicet ipsi laboranti admouentur parti. *TOPICA.* His ante purgationem locus non est: ego, ait Galenus, sæpè solâ purgatione superaui alopeciam. Cùm enim grauis fatigat cacochymia, si ilico in topica ruamus, operam ludemus. *I. κατὰ τό. I.* Attamen, auctore Galeno, immissis serosis succis, cùm iam cutis inbibit abundè malignitatem, solis purgationibus elui nequit impressa iniuria: ob id cuti remedia admouere necessum erit. Verùm ante horum etiam vsum euacuato toto corpore, apophlegmatismis pituitam è capite prolectabimus, inquit Actuarius. idque sæpiùs agendum esse scribit Paulus, ex sinapi, aceto, & melle, cum origano. vel masticet mastichen, vel pyrethrum in syrupo rosato leuiter coctum, si biliosa sit materia morbifica: si pituita, ex oxymelite coquatur: si melancholia, ex decocto thymi. *6. Meth. I.* Accipe nucis myristicæ, sinapi, pyrethri, origani; cuiusque scriptulum: trita excipe mastiche, melle, & cerâ: fiant trochisci: ad semihoram vna manducetur. His peractis cutis nudetur pilis, dein fricetur: id roborat & alimentum prolicit. *Cautiones.* Sed CAVTIONES quædam in vsu Topicorum obseruabiles sunt. Hìc digerentibus id quod affluxit discutiatur: & restituta temperie parti, pilorum alimentum prolectetur: quod est bonus sanguis, vt nutriatur cutis: hoc fieri debebit vsu calidorum remediorū. Sed non satis est vt caleant, quin leptomeriâ prædita sint oportet; quò peruadant in capillorum radices: igitur non modestè, sed validè agant necesse est. Sed tamen cauendum ne vi nimiâ exsplendescente, cutis in æstum abripiatur.

abripiatur. Id colore flauiore, & calore deprehendetur. Quare tunc exolutiore vi vtendum erit; mixto adipe: & rigandum tunc caput oleo dulci calido, aut cataplasmate ex pane, & adipe anserino vel gallinæ, vel vnguento rosato. cauendū enim, ait Aëtius, ne alopecia exulceretur: ita enim vt in caluis siccaretur cutis. Absint igitur quæ rodunt: nam perpetuum caluitium parerent. propterea Galenus non vtitur merâ thapsiâ recenti. Vnde scripsit Actuarius, si thapsia calidior fuerit quàm passio flagitat, sola non apponatur, ne tumores phlegmonosos præbeat: quare misce oleum. Grauiorum vsus auspicandus erit ab exiguâ eorum copiâ. & si apparet indicium inflammationis, vt calida & rubra cutis, ab eorum vsu abeundum: ne fiat inflammatio & vlcus. Quare præstat à mediocribus ad validiora surgere. Propterea sæpè repetatur remedium, & inspiciatur cutis: nam si leniter mutata fuerit, his insistendum: si non, ad validiora repedundum. Obseruandum, vt à validissimè aperientibus strenuòque astringentibus abstineamus: vt enim hæc repellunt nutrimentum, & futuras claudunt quibus cottidie fuligo exhauritur, vnde dolor capitis & catarrhi (quare Abincenna validiora oleo rosato miscet) ita illa quæ nimium rarefaciunt, iam iam fluxuros deiiciunt, & adductum nutricatum exhauriunt, & moram nexumque ei negant. Veteres ante balneum, & à balneo medicamina illinebant. At iam balneis consuetudine exoletis, vtemur fotu, spongiâ madente decocto, radicū arundinum, absinthij, stœchados, adianthi, myrti, vitis, iridis, aloës, betonicæ, abrotani, hederæ, palearum auenæ: hæc digerunt & aperiunt meatus. Dein attrahentia illinantur, abrasis iterum atque iterum capillis. Primò fricetur cutis cum radice ari, vel folio ficus: nam Paulus ceteríque Græci præmittunt ἐκνίτρωσιν, id est, frictiones ex nitro: multos noui, inquit Paulus, τριχοφυήσαντας, id est, pilos produxisse solâ frictione & assiduâ rasurâ. Fricetur assiduò cutis, inquit Aëtius, cum perdicij herbæ foliis, quod est parietaria. Deinde ad inlitiones veniendum, quæ ab antiquis propriè appellabantur capillaria remedia; vt apud Martialem:

Non erubescit murice aureo nobis
Diuidere mœcha pauperis capillare.

Cavtio adsit in horum vsu, vt nondum antiquato malo imbecillis vtamur remediis: nam leuius adhuc malum erit. Ita etiam cùm à bile ortum est malum, & dum in calido hæremus aëre, & in tenellulis naturis, vt puerorum & nobilium mulierum: nam à vi vrente & siccâ cùm semel absorbetur humidum innatum, immedicabile fit caluitium. Propterea seriem hāc ponimus discutientium rerum, quam à robustissimis, per medias vires in lenissimas finimus. Euphorbium cuius scriptulum remiscemus cum olei laurini, aut si mitius velimus, cum rosacei vnciâ: nam omnium potentissimum est euphorbium: dein thapsia mediæ ætatis, nam vetus eneruata est, & recens nimium flagrans. si thapsia defuerit, eius loco æquale pondus seminis nasturtij sufficietur, inquit Actuarius, aut erucæ. Sinapi,

Cautio.

Materia remediorum.

piper album, sulphur, nitrum vstum, quod vocat βερονίκιον Actuarius, elleborum album & nigrũ, staphisagriæ puluis aceto maceratus, mediocris est: cinis abrotani, adianthi, radicum arundinis, melantij, amygdalaru m amararum, persicorũ, allij, rorismarini, betonicæ, radicis betæ, cyperi, irionis semen, succus allij & cæpæ, thus pluſculis diebus ex aceto in sole tritum, alcyonium. cineres echini terrestris, & eius caput vstum, inquit Aëtius, cum vrsinâ adipe, cicatrices etiam vestit pilis: Actuarius vrit membrum & splenem asini, cum adiantho: cinis viperinæ senectæ: cineres apum, murium, dentium equorum, fæcum murium, caprinarum, capitis leporini, pilorum talparum, ranarum albarum. myrrha, ladanum. Adeps vrsinus, anserinus, anatis siluestris, vulpina, lupina, talpæ, cuniculi, serpentis, viperæ, cerui: lauentur aquâ vitæ. pix liquida & illa quæ ei supernatat aqua. oleum nucum antiquum magnã in his vim habere inquit Auenzoar: laurinum, abrotaninum, iuniperinum, amygdalinum amarum, myrtinum, de cheruâ, costinum, ouorum, lucernarum, balsami liquor. Ad drachmam vel semidrachmam puluerum (vt velis vim valentem) affunde olei vnciam: vel olei & adipis simul drachmas decem: vel vt faciliùs dicam, habeant melleam crassitiem: ita nec hærebunt, nec diffluent. hyeme sint paulò liquidiora. Ex his polydædala varietas

Formula. remediorum effingi potest. Qui hoc non potest, ita describat forte: Accipe gummi elemnij, drachmas duas: adipis anserini loti ex aquâ vitæ, vnciam: olei nucu m, lauri, vel terebinthinæ, amborum drachmas tres: misce in calidis cineribus: dein (si forte vis remedium) misce euphorbij, thapsiæ, cuiusq. semidrachmam: sulphuris viui, sinapi, cuiusque scriptulum: cineris tithymali, & cantharidum, cuiusque semiscriptulum: si adhuc fortiùs velis, auge puluerum copiam. Mediocre si velis, hoc modo; Accipe pinguedinis vulpinæ, talpæ, & cuniculi, dilutæ in aquâ vitæ, olei pini, olei nucũ, cuiusq. drachmas tres: gummi elemnij, semunciam: misce, liquescãt in cineribus, & asperge seminis erucæ puluerisatæ, ellebori, cuiusque semidrachma: vel euphorbij & sinapis ana semiscriptulo, cum paucâ thapsiâ & sulphuris momento. vel Accipe euphorbij, semidrachmam: olei amygdalorum amarorum, vnciam: axungiæ anseris, semunciam, misce. Quòd si vsus exigit lenem medicinam, ita præscribatur, Accipe olei vitellorum ouorum, amygdalini & adipis anserini, cuiusque semunciam; ladani, drachmam: cinerum apum & amygdalorum amarorum, vel persicorum, aut cannarum radicum, abrotani, vel thuris, drachmas duas: misce, fiat linimentum. Tale etiam est myropissocerum, ex pice & cera, cum laurino liquefactis, cum ladano, & adipe vrsi, cum succo pampinorum tenerorum, succoque lauri, & fœnigræci, & verbenacæ, foliorumque arundinis, canini rubri, echini terrestris cute vstâ: in plumbeo mortario terantur. hoc inuenit Claudianus sodalis Galeni. vel hac arte, Accipe mellis libras duas: cineris abrotani, vncias binas: apũ vstarum

vnciam:

vnciam: polytrichi, manipulos quattuor: ladani, sescunciam. tere omnia, & in vino rubro dies nouem sub dio macerato: distilla in balneo maris. Quidam distillant, mel, vinum Creticum, lotium pueri & lac: cuiusque accipiunt libram. Alij addunt hyssopum, abrotanum, sinapi, macerant dies tres. vel copioso adipi inde parum thapsiæ & euphorbij: vt partem duodecimam: imò vicesimam. Vbi autem malum vetustescit, phœnigmi fiant ex sinapi: & dropaces ex pice, & tandem thapsiam cum cerato imponimus: exedit supernam cutem saniemque fundit; ita vltrò pili prodeunt: & rosaceo tunc vngimus. Obseruandum, vt, dum pili nasci incipiunt, inquit Mesue, sæpe radantur, maximè si lanuginosi enati fuerint; quò crassamentum ducant. & in ipso coronæ ambitu, primùm enasci incipiunt. Et quamprimùm ex natiui coloris redintegratione animaduertemus particulam à prauo succo liberam esse, tunc primò eò proliciemus sanguinem optimum, si sponte non eò se verterit. Suauibus id fiat fotibus: aquæ cum maluâ, liliorum radicibus, absinthio, meliloto: axungiis, oleo amygdalino, oliuæ, ex pineis. Et eo tempore edat ficus, & vtatur theriaca, vel trochiscis de viperâ: nam pilorum materiam in cutem efferunt. Si fuerit à lue venereâ, prouisione habitâ totius corporis & capitis, cû à sole abiens luna vmbram facit, adimantur pili, & caput quater, vel quinquies fumum excipiat ex cinabaro, thure, & myrrha: dein per decem vel quindecim dies vngatur serò cubiturus, vsque ad saliuationem sufficientem:

A lue venereâ. Topica.

deinde illinatur caput. Accipe olei laurini, vnciam: olei de abrotano, drachmas duas: axungiæ vulpis, vel vrsi, vel talpæ, dilutæ cum aquâ vitæ, terebinthinæ, cuiusque vnciam: argenti viui in succo saluiæ extincti, drachmam: myrrhæ semidrachmam: euphorbij scriptulum: olei garyophyllorum ad odorem: fiat linimentum. sed primùm optimè foueatur caput lacte recenti dulci; ex auctoritate Marcelli Empirici, capite sexto, vbi ait, Lac caprinû incoctum, sed non vitiatum, rectè alopeciis infricatur: mirum est. hoc etiam laudat D. Ioubertus, ex D. Rondeletio. Sed optimum hoc est: acetum distilletur cum theriacâ, & aquâ vitæ; cui immitte terram Lemniam: pilos firmat, etiam in ciliis & barbâ; erosionum vlcuscula omnia abigit, vt in ore & gulâ. Cui Mercurius suspectus est, licebit hac arte trâsigere. Accipe corticum ligni guaiaci, corticum radicum cannarum, cuiusque vnciam: foliorum betonicæ, hyssopi, adianthi, abrotani, cuiusque manipulum semis: fiat decoctum, quo caput lauetur: vel fiat id lacte: & vngatur. Accipe corticis guaiaci in pollinem redacti: abrotani combusti, singulas semuncias: olei caryophyllorum, olei amygdalorum, cuiusque vnciam & semis: vini semunciam: fiat coctio in duplici vase ad semidiem: colaturæ adde aquæ vitæ ℥ ij. olei distillati guaiacini scriptulum: pulueris caryophyllorû drachmas duas: reponatur. CAVTIO, In hac lue ineunte, absint omnia densantia cutem: ne virulenta vis contumaciùs indatur cuti, & sæuiùs serpat. fuge eo tempore vsum myrti,

EMPIRICA. ladani, masticis. Inter empirica ladanum etiam ante Hippocratis æuum nobilitatum capillari vi fuit: sed non sine ratione; etenim, vt auctor est Aetius, strictione defluos capillos retinet, & tenuium est partium: & propterea mollit modestè, discutit, coquit, & tenuat succos ad pilorum radices congestos; & meatus cogit quibus impacti erant. hæc habet à Galeno. Dioscorides in Euporistis laudat myrrham, cum ladano, vino, & myrtino. oleum ladani. Ladanum, adianthum, & baccæ myrti, vel iuniperi linteo excepta macerantur oleo: peciâ caput fricatur: vel, ladanum liquefcat in duplici vase ex oleo spicæ. Aliud. Accipe vesparum, apum, muscarum, cuiusque pugillũ: misce cum melle distillato in duplici vase. Aliud. Accipe capillorum veneris semimanipulum: foliorum myrti, rosarum, absinthij, cuiusque pugillum, coque in vini & olei cuiusque selibrâ, dum vinum exhauriatur: expresso oleo adiice ladani vncias binas, & mastiches semunciam: subigantur in mortario pistillo calido, sensim oleũ miscendo: dein insperge caryophyllorum drachmas duas. Oribasius nono synopsews laudat inter cuncta ladanum, & dicit se nullum præstantius remedium expertum esse, nec melius ratione concipere se posse. Antiquus auctor Marcellus Empiricus affirmat, quòd capilli & barbę etiam glabro nascentur, si lichenem asini comburas, & teras, & puluerem ex oleo veteri imponas. hoc ita, ait, validum est, vt si mulieri inde maxillas vnxeris, barbã ei nasci facias. Idem, muscarum capita combusta, & cum melle trita, capitique inlita, mirè alopecias tollunt. Idem, Erinaceum si quis totum comburat, & eius puluerem, adipe vrsina caluo ad integrũ capiti imponat, decorem pristinum restituet capillorum. Et, inquit, malua cum suâ radice vehementer coquitur, ex cuius aquâ capillus assiduè lauatur. Idem, misce æquas partes ladani & olei pistillo calente in mortario paulatim, & cùm mellis crassitudinem feceris, radices capillorum assiduè inlines. Hic Marcellus existimat, in capite sexto, circa finem, maleficiis capillos perdi posse, & quo modo ad pristinam inde formam reparari possint, ibi docet. Auctor etiam est Apuleius ex magiâ restitui pilos posse; nam in suâ Magiâ inquit, inuestem puerum accepisti, vesticipem ilico reddidisti.

CAPVT III.

Contra HIRSVTIEM, & RIGIDITATEM *setaceam capillorum.*

TVRPITER nonnunquam puellarum & matronarum faciem pili inuadunt, quæ anxiè in pristinum ac muliebrem decorem reuocari à Medicis efflagitant. Scribit Hippocrates, sub finem libri sexti De morbis popularibus, Abderitanam quandam mulierem Phaëtusam Pytheï coniugem, cùm olim puella fœcunda fuisset, eius marito in exilium acto, hirsutam factam fuisse, totumque eius corpus virile euasisse, & barbam emisisse. Idem, inquit, euenit Namysiæ Gorgippi vxori in Thaso. Cùm itaque horrida aspectu hirsuties fatigat, ψιλωθρα remedia,

Depilatoria. remedia, hoc est, depilatoria euocari in vsum debent. Hæc duplicia sunt; nam quædam capillos corrumpunt, & decutiunt, erodendi quadam vi: alia sunt ἀναιρετικὰ, & antipraxiam quandam exercent cum pilis, quâ prohibent capillorum eruptionem, aut eam tardant saltē. Priora autem, quæ dixi pilos vitiare, duplici ambitu continentur: nam vel sunt moderatiora, aut vehementia. *Moderatiora.* Quæ moderatiora, peculiariter ψίλωθρα dicuntur, ac in cottidiano vsu mulierculis versantur: nam, ex sententiâ Menemachi apud Oribasium, minùs vellicare cutim debet psilothron quàm dropax. Inter hæc probatur in primis vitis alba, quæ ideò à quibusdam peculiari nomine ψίλωθρον vocata fuit, auctore Dioscoride & Plinio: Oribasius auctor est eius fructu coria pilis spoliari. Pumex etiam vstus, & tartarus albus cum lacte tithymali. Laudat Fumanellus tithymali decoctum, cum aceto, calce viuâ, & maluis commixtum: & oua formicarum ex oleo illita. vel accipe calcis viuæ, vnciam: auripigmenti, drachmas tres: misce cum vnguento rosato. si fortius velis, æquâ auripigmentum calci. Si stupidiorem vim exigis, contundes hæc in mortario plumbeo. Apud Galenum hæc sine vnguine ex succo ptisanæ interuntur mortario plumbeo. *Vehementiora.* Alij æquas partes calcis & auripigmenti in puluerem comminuunt, noduloque includunt, quo, in aquâ macerato, partem allinunt, moxque leniter ductâ manu pilus excidit. Ægineta accipit cutionum drachmas binas, sandarachæ semunciam, calcis viuæ drachmas octo: aceti veteris, lixiuij ficulnei, cuiusque cyathum, in olla coquit, & à fotu illinit. Hæc vehementiora sunt, quæ non solùm, vt priora, reddunt cutem glabram, sed penetrabili vi radices pilorum violant & exscindunt. Pars etiam vna auripigmenti, & calcis viuæ partes duæ incoquuntur aquæ rosatæ, cum pumice vsta & tartaro, & parte gummi Arabici: locus hac lauatur aquâ. Aliud, accipe trium induratorum ouorum albumina, auripigmenti in puluerem redacti drachmas duas, calcis viuæ semunciam: simul contundantur, & denso linteo exprimatur liquor. Est & antiquum remedium Paridis saltatoris, quod è vestigio pilos aufert; terebat is sandarachæ & calcis viuæ æquas partes, & in aquâ diligenter coquebat, dum penna vnà cocta glabrescat: Bayrus accipit auripigmenti, & succi hyoscyami æquas partes, & inungit. OBSERVANDVM ne multam moram hæc in parte trahant, ne fiat excoriatio: nam omnia hæc feruida, & exedendi vi prædita sunt: studium igitur adsit, ne horum potentia vsque ad interiores partes progrediatur, *Obseruatio.* Cùm enim hæc neglecta vlcera aut pustulas excitant, cicatrices relinquere solent. Quare & emplastica his iungemus, quæ vstoriam vim castigant. talia sunt muccago seminis psyllij, seminum cydoniorum, albumen oui, vnguen rosatum. Itaque cùm valida per horæ quadrantem inuncta fuerunt, eluantur calidâ aquâ. in madidiore habitu aliquantulum spaciosiùs trahatur mora. Obseruabile & illud, vt pili auferantur lunâ extabescente: id notatum ex reduuiis circa vnguiũ radices, quæ tardiùs

tardiùs refruticantur accisâ lunâ decrescente. *Vtendi modus.* VTENDI ratio hæc est; Locus tepidâ foueatur & maceretur aliquantulum antè. Cùm inhæsit medicamen quadrante horæ, locus eluatur calidâ, & abductis capillis inlinatur vnguentum rosatum, cum muccagine seminis psyllij, vel vnguento caphurato albo Rhasis. Sed quia in obscurum degenerat colorem locus pilis suis fraudatus, inlinatur pomatâ rigatâ aquâ vitæ: nam nitorem cuti reuocat. Quòd si ab imposito psilothro acerbus incubuerit dolor, tum ilicò remoue id, metu vstionis, & vnguine rosato inungatur; id enim mulcet exulcerationem. vnguentum ex cerusa idem potest: vel etiam argenti spuma intrita oui albo, & vnguento rosato, cum paucâ caphurâ. Rondeletius lauat locum decocto seminum brassicæ. *αἰσθητικὰ Empiriâ docta.* Secundum genus depilatoriorum remediorum, quod antipraxiam cum pilis exercere diximus, non exedit pilorum radices, sed peculiari ratione illis bellum indixit. Inter hæc recensetur à Galeno lepus marinus, qui Plinio massa seu informis caro nominatur. hunc Galenus similem asserit esse limaci, exemptâ testâ; colorem leporis gerit, tantæ virulentiæ, vt mulieres ingrauidatæ ad eius conspectum vomant, ac mox abortiant. hic illinitur. Ita & cedria, testudinis marini crtior; hepar tunni, inquit Actuarius, putrefactum, marinus scolopendrus, littori Septentrionalis Oceani frequens, & vrtica marina, stellæ marinæ cum nitro & oleo, vespertilionis sanguis, hederæ lachryma, cutiones qui stabulantur sub aquariis, oua formicarum. Quædam horum coquere licet ex oleo nenupharis, vt quattuor digitos altum supernatet, sed continuò agitetur. Imbuatur hoc linteum, ac madens loco hæreat noctu. Manè vnge locū vnguento rosato. id quinquies, vel sexies repetatur. Hæc empiriâ vsibus humanis intulit. Sunt & alia quædam, quæ in sterilitatem densant locum, & pilis prouehendis ineptum reddunt, atque mirum in modum tardant pilorum prouentum. *Alia quædam à frigore.* Hæc horrido quodam algore perfusa sunt, quo piliferam materiam à cute arcent; & meatus densant stringendi vi. vt, accipe ranarum carnes, sumachium, rosas, semperuiuum, acetum, aut succum aut semen hyoscyami, mandragoræ, papaueris nigri, alumen, semen cicutæ: ponantur hæc in loco humido, & qui emanat liquor inlinatur. Abincenna vtitur cineribus ranarum palustrium, cum muccagine psyllij, & succo hyoscyami. Marcellus Empiricus miscet pinguedinem ranarum & vespertilionum cum gummi hederæ, & pro vnguento inlinit. Idem auctor vngit cottidie pilos cum opio & succo hyoscyami, & remiscet cum aceto: id, inquit, ilico depilabit. Aliud eiusdem: Accipe cerusæ vnciam, aluminis rochæ semunciam: succi hyoscyami, quantum satis est, vt fiat vnguentum. Eadem vi miscetur hæmatites, acacia, gallæ, dactyli vsti, cum succo limonum & aquâ solatri. *Cautio.* CAVTIO adsit in horum vsu ne puellæ pubi admoueāt hæc, dum iam iam fluxuri sunt menses: nam ad viscera palindrome fieret nocui sanguinis. nec frigidius cerebrum hæc feriant, maximè cùm elucet in his hyo-

Contra RIGIDITATEM *capillorũ.*

his hyoſcyami & opij vis. Quibuſdam implicabiles & ſetacei à duritie enaſcuntur pili, quod maximè euenit turgentibus pilis à craſſioribus fuliginibus: quare λεπτυντικὰ hîc in vſum duci debebunt. Detergentia & leptomeriâ prædita medicamina (nec tamen abradentia) molliores & tenuiores reddent pilos. Talia hæc ſunt: Accipe cauterij à nobis deſcripti libro primo Methodi noſtræ, vnciam; olei vncias tres: coquantur ſimul, dũ vaneſcat cauterium: quod deprehendetur, ſi focis iniecta olei gutta non ſtridet, aut crepitat. Scribit Dioſcorides, idem poſſe lac characiæ tithymali cum oleo illitum. farina hordei, amygdalæ amaræ, ſapo: hæc leniſſima ſunt. fortiora, os ſepiæ, pumex vſtus, cinis concharum: ex his fiunt lixiuia vſtis. herba ſaponaria, bryoniæ radix, ariſtolochiæ. Quò hæc gratiora fiant, iungit Galenus cyperum, iridem, ſpicam, melilotum. Oribaſius lixiuium deſcribit ſaponariorum, ſed depilat teneriores. lupini, aloë, colocynthis, fel tauri, nitrum, veratrum vtrumque. Sed ne CATARRHVS bellum moueat, & vt molleſcant pili, ita præſcribo: accipe roriſmarini, conyzæ, radicum ari, betonicæ, aut ononis, ariſtolochiæ, centaurei minoris, lauendulæ quæ à lauando dicta, radicum lilij, pityuſæ vel tithymali, cuiuſque manipulum: lupinorum, ſemilibram: epithymi, vnciam: foliorum ſenæ, ſeſcunciam: agarici, corticis pomorum colocynthidis, cuiuſque binas drachmas; & tantundem ellebori: bulliant in lixiuio ſarmentorum vitis. Aut excluſis purgantibus, lixiuio inde pomum ſmegmatis. Sin quis reformidarit lotionem capitis, fiat frictio ex furfure retorrido; nam ebibit ille pilorum ſordes & flatus, vnde illi turgēt. Aliud, accipe florum lauendulæ, leucoij, ligni aloës odorati, cinnamomi, radicum gentianæ, myrrhæ, ſeminis nigellæ, ſuccini, cuiuſque drachmam: fiat puluis: iniiciatur dormiturarum capillis, & manè excutiatur. Qui plura velit, conſulat Actuarium Methodi ſexto, capite primo, ad finem. & Aëtium 2. 2. 65. quamuis hæc prudenti medico fecerint ſatis.

CAPVT IIII.

Aduerſus CANITIEM. *Et quo modo flaui procreentur capilli. &* FISSVRÆ *pilorum quibus arceantur.*

MVLIERCVLÆ, cùm intempeſtiui funduntur vertice crines, quò viris ſuis feliciùs blandiantur, anxiè remedia quærunt, & his nonnunquam ſtudioſiùs viri ipſi. Quanquam hæc medicamina, ante Heraclidis Tarentini medici tempora, nunquam Romanos tinxiſſent, tandem tamen adeò hoc ſtudium hos occupauit, vt & alienas comas geſtare non erubeſcerent. Quare Heraclides & Archigenes hunc medicinæ ornatum intulere: & Crito aulicus medicus libros comptorios reliquit quattuor. Et quamuis ætate interciderint horum ſcripta, tamen melior pars celebratorum ab iis remediorum adhuc legitur apud Galenum, Oribaſium, & Aëtium. Quæ ætatem tuliſſe puto, non aliunde, quàm quòd veterum plurimi nudo

capite incedebant. Refert Cicero, De senectute, Masinissam nullo vnquam imbri, nullo frigore adduci potuisse, vt caput suum veste tegeret. cæteris hominibus, cùm erubescerent præ talibus viris mollitiem suam prodere tegmine, nec absque eo præmaturum senium tegeretur, in crinibus cultu opus fuit. *Quid.* CANITIES Græcis πολίωσις, passio capillorum est quâ albi fiunt. *Quotuplex.* Est autem triplex varietas canitiei, nam ea inuadit homines à prima ætate, aliàs ab eius decursu, vel à morbiferâ vi. *Naturalis.* Referunt Plinius atque Valerius, ex Ctesiâ, Pandoræ Indiæ populos, in conuallibus sitos, ducentos viuere annos, in iuuentâ candidis capillis, in senectute nigris præditos esse. Et Ctesias auctor est, in quadam Indiæ parte feminas semel tantùm parere, ac eo conceptu genitos ilico canescere. Solinus prodidit, cui etiam subscribit Agellius, Albanos, Scythiæ populos ab ipso natali albescere, & inde esse genti nomen. Tarquinium Priscum ab ineunte pueritiâ canum fuisse narrat Strabo libro quinto. Ita Tyrrhenus Tarcō, & Cycnus Troianus ætatis primordio cani fuere. *Morbosa.* Aliàs vi morbifera subitò emicant cani. Causam huius canitiei *5. de gen. anim. 4.* eleganter prodit Aristoteles, vbi ait, γίνεται δὲ δι' ἀσθένειαν καὶ ἔνδειαν τῆς θερμότητος. ὅσοις γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὀλιγόθερμος ἐστιν ἡ τῶν τριχῶν φύσις, καὶ πλείων ἡ εἰσιοῦσα ὑγρότης ἐστὶν ἢ τῆς οἰκείας θερμότητος δύνασθαι πέττειν, σήπεται ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι θερμότητος. ὥστε ἡ καὶ ἐν ταῖς θριξὶ πολιότης οἷον εὐρὼς ἐστὶν ἡ σηπομένη ἀναθυμίασις, καὶ γίνεται ἡ καλουμένη πολιά. λευκὴ δὲ, ὅτι καὶ ὁ εὐρὼς μόνον τῶν σαπρῶν, λευκόν. αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι πολὺν ἔχει ἀέρα. ἂν μὲν γὰρ παγῇ ἀνιοῦσα ἀτμὶς, πάχνη γίνεται· ἂν δὲ σαπῇ, εὐρώς ἐστι. καὶ διὸ οἱ ποιηταὶ ἐν ταῖς κωμῳδίαις μεταφέρουσι σκώπτοντες, τὰς πολιὰς καλοῦντες, γήρως εὐρῶτα πάχνην. hoc est, Illa canities inopiâ caloris contrahitur. Quibus igitur hominibus natura pilorum parum calida est, plusque humoris subit, calor proprius nequit coquere, atque ita putrescit humor, à calore aëris ambientis. Ita in pilis alimentum cùm non coquitur, putrescit, & fit canities. Hæc quidem albescit, quòd situs cariosorum albescat. Cuius rei causa hæc, quia multum aëris continent: nam si vapor se efferens concrescit, pruina fit: sin putrescat, situs. Et rectè à Poëtis in comœdiis transfertur conuitium in canitiem, cùm senectutis situm pruinam nomināt. Pulcherrimum est causam huius euentus, sine quo vix senescimus, intelligere: quare altiùs aliquantulum hanc accersam. *PILVS.* Pilus corpus est frigidum, siccum, durum, sensus expers, ex fuligine quadam & eluuie succorum natum. Hæc eluuies cineris quasi ideam gerit, retorridâ crassaque substantiâ prædita. Hæc geminam ob causam maximè caput inuadit, tutelæ nimirùm, & ornatus. Tutelæ, ob duritiem, quâ ossibus præstare dicitur ab Abincenna. Vsus reclamare huic videtur sententiæ, quòd ossa minimo nisu frangantur, at nullo flexu ferè pili, si siccati non fuerint. Hinc illud esse respondemus, quòd pili rigantur viscido quodam madore, à pingui illo pannicula carnoso, cui etiam tanquam solo inferuntur. Collineat itaque Abincenna ad effectricem tantùm pilorum causam. non enim pilorum

materia,

materia simplex quidam est vapor halituosus, sed talis, qui gerat plurimum crassæ & terrestris materiæ. Triplex enim est in corporibus nostris halituum genus: vnum, quod exhauritur sensibus incomperto effluuio, sese traiiciens per peripheriam nostri corporis, (vnde & nobis non sudantibus inquinantur indusia) cumque moram in poris corporis nectat nullam, minimè ad pilorum prouentum facere potest. Aliud madore fluctuat, quod, impellente interdum calore, in sudorem se effundit. Tertium crassum est & terrestre, cineribus simile, verus pilorum auctor ac parens. Hæc est illa halituosa & terrestris materia, quæ per angusta cutis spiracula trusa, impedita hæret, dum viam quasi vi sibi molitur, succedenteque noua seriatim truditur, adhæsioneque mutuâ pilus fit. Quo autem crassior fuerit succus ille, vnde hic vapor exilit, eò crassamentum durius ducet pilus, quod in melancholicis fidem facit. Hæc pilifera materia non solùm surrigitur ex solis humoribus capitis, verùm etiam ex imis partibus effertur: peruadit enim hæc fuligo suturas cranii, deinde incidit in panniculum illum carnosum, & in poros cutis propellitur; & ibi hæret, eò quòd crassioris & tenacioris substantiæ sit hic vapor, qui (vt iam dixi) à proximè incumbente nouo vapore præcipitatur, ac foras in lucem postquam induit pili faciem, emittitur. At ibi vbi solum illud est ex quo fruticantur atque frondescunt pili, si pituita modestius illud rigarit, pilus ideam & colorem referet illius succi vnde nata fuligo pilifera erat. verùm si circumfluat vberiùs ibi pituita, fuligo variâ sese remiscens copiâ, variis coloribus pilorum ludet: nam albedo à pituitâ, nigredo maximè à fuligine est. Hinc fit quòd propriores in canitiem sunt senes: quòd hic ager illis pituitescat, fracto iam calore in parte hac naturâ frigidâ. Et illi quibus pleniora sunt à carne & pinguedine capita, quique debellati fuere morborum perennitate: nam pituitæ copiam faciunt; quâ fortè castigatâ, nonnunquam cedit canities. Et quamuis hæ causæ se consociarint, non tamen canos proferent, ni putrescat illa pituita: nam albescũt quidem à pituitâ pili, attamen non canescunt, nisi putrescat illa. non tamen praua putredine: nam inde areæ obnascerentur. fit itaque CANITIES ex calidi natiui inopiâ, quod dum mitigare nequit succos qui adhærẽt membranæ cuti subiectæ, putrescunt. Ita Aëtius ait eos qui à siccitate cerebri laborant canescere citiùs: exhausto humido primigenio, cui succedit humor non naturalis. Quidquid igitur eiusmodi est, vt capitis calorem natiuum frangat, canitiem accersere solet; idque die, vel subitò, vt valida causarum fuerit incursio. vt ex morbis, à quibus succi in corruptelam tracti albescunt, vt in Alpho vsu venit, quia cutis inde albet, & eo succo pili fruuntur, hinc mutantur; immutare enim veteres ἀλφαίνειν dicebant. Metus, consternatio, terror repentinus, subitaque mortis intentata formido, ita honorem faciei depopulantur, vt iuuenes ilico natos ostendant senes. Cuius rei memorabile exemplum narrat Leuinus, de iuuene quodam nobili,

Pilus.

Colorum in pilis causæ.

Causæ canitiei.

Metus causa canitiem accersens.

2. De compl. 3.

Historiæ memorabiles de subitâ canitie. nobili, qui apud Cæsarem dum versaretur, in eius aulâ, virginis, quam deperibat, pudicitiam expugnarat, quòd capitale in eo cœtu, etiam non obluctante puellâ, ob decus aulicum fœdâ libidine contaminatum, in carcerem coniectus, atque postridie ad supplicium tractus, præcedente nocte incanuit, adeò vt, amisso florido ac spectabili colore, nec Cæsari nec familiaribus nota facie prodiret. Cæsar supposititium suspicatus, aut dolum, explorari iussit, an ipsus is esset, & num ementita canities, & num indecorâ canitie barba delibata pharmaco foret: re deprehensa, Cæsar miseratione flexus, crimen ei condonauit: satis pœnarum arbitratus fuisse in mœrore, ac conceptâ periculi formidine. *Alia historia.* Refert Iunius libro De comâ memoratu dignam historiam, quam à Francisco Dilpho equite acceperat: ea sic habet. Hispanus nomine Diegus Osorius, nobilissimâ familiâ ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato priùs cum ea consilio, in patulâ arbore ac frondosa absconderat se: (ea crescebat in Hispaniis, intra regij horti septa) interim fortuitò catelli Melitæi latratu prodita colloquij fides, satellitum manui illum obiecit: comprehensus carcerique inclusus; dictatâ vltimâ sententiâ ita inhorruit, vt nox vnica iuuenem eundem & senem incanum viderit. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum regem prodigiosæ rei indicio, effecit, vt rigore in benignitatem verso, Rex illum absoluerit, dictitans pœnarum satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum iuuentæ flore commutasset. *Exercit. 312* Scaliger refert suæ tempestatis historiam. Franciscus Gonzaga affinem suum, *III. historia.* suspectum coniurationis, cùm in turri ad quæstionem seruari iussisset, nunciatum est manè totum repente canum factum. Quod quasi prodigium flexit principis animũ: qui ei propterea & vitæ & veniæ fecit gratiam. Quidam, inquit Cœlius, è *IIII. historia.* rupe pendens, dum accipitrum pullos scrutaretur, interimque funes, quibus sustinebatur dissiluissent, subitâ formidine subitò incanuit. Refert doctissimus medicus I. Schenckius ex Cuspiniano in Cæsaribus *V. historia.* miram de Imp. Ludouico Bauaro historiam. Hic Imp. cùm ad Rhenum in armis esset: Maria Brabantina eius coniunx, Werdæ habitans, binas literas, vno quidem annulo, diuersâ tamen cerâ, atrâ, rubrâ obsignatas, illas marito, alteras Heinrico Ruchoni decurioni equestri mittit. Atque is qui epistolas detulit errore seductus, rubrâ cerâ complicatas tradit Ludouico. Qui lectis litteris amatoria agi suspicatus, dissimulatâ re, relicto apud Rhenum exercitu, quàm maximè potest itineribus ad vxorem diu noctuque contendit, & indictâ causâ adulterij condemnatam securi percuti iubet. *An. 1256* Postea veluti conscias, Helicam virginem cultello confodit: & aliam feminam nobilem, quam gynæceo præfecerat, de turri præcipitauit. Ob id horrenda illi occurrit nocturna visio, quâ vnâ nocte totus factus est canus. Argumento, nulla re maturius promoueri canitiem quàm metu. Huic addo mœrorem & curas, vnde ait Pindarus, *Olymp. 4*

*φύοντ) ϡ ϗ νέοις

** id est, nascuntur autem & iuuenibus.*

ἐν αἰ-

in viris cani crebrò, etiam præter ætatis congruum tempus.

ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἡλικίας
ἐοικότα χρόνον.

Alioqui & amoris flagrans desiderium Theocrito etiam canitiem vel vno die accersit, dum ita canit, οἱ δὲ ποθῶντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν. Et Idyllio secundo id eleganter explicat, dum amoris vim depingit. Talem hominem προπόλιον vocari, testatur Ælius Dionysius, quòd ante annos canos proferat, qui præcanus ab Horatio appellatur. Mirum est
Cap. 8 quod refert Suetonius in vita S. Galbæ: cui cùm Hispania Tarraconensis obtigisset, accidit, vt cùm prouinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero è ministris acerram tenenti, capillus repentè toto capite canesceret. Præmaturam etiam euocant canitiem, improba viuendi ratio, lotio capitis frequens, vomitus: nam caussis plethoricis implet ac grauat caput, integumenta,
7. Sat. 6. &, inquit Macrobius, qui fiunt crebrò ebrij, citò senescunt. Nam ab his pessundatur calidum & humidum primigenium, cuius loco succedit pituita aquea, putris, humida & frigida; & ob id temporibus infesta nequitia. Doctè hac de re disse-
Cap. 15. rit Abincenna libro primo De decoratione, vbi ait, Sanguis dum fruitur pinguedine, densitate, & viscositate, capilli nigredinem suam tuentur: dum autem in aquosum madorem labitur, canitiem induunt. Referunt vetularum lacte enutritos citò canescere. id scio, insalubriter præmãdi ab his puerorum pulticulam: nam harum saliua nocet. Aquæ interdum vitium id maturiùs inferunt: ita refert Strabo, duos in Peloponneso fluere amnes: Cerum & Neleum diuersarum naturarum: nam si animalia ex vno potent, pilos eorundem albescere; alterius autem aquâ ebibitâ nigrescere. Ego iam de caussis contraho vela: qui de hac re amœna quædam velit, legat Macrobij caput decimum libri septimi Saturnaliorum, & apud clarissimum medicinæ Professorem H. Mercurialem, caput sextum De morbis cutaneis, vbi eleganter explicat cur canescant primùm tempora: & cur maximè homines & equi canescant: cur citiùs mulieres. Quæ autem canities ab ætatis excursu euenit, easdem agnoscit caussas, cùm ab humidi spermatici inopiâ, ac humidi alieni copiâ incurrat. sed hæc non ita ἀθρόως, sed lento obrepit pede, & primum per tempora inuadit: vnde Homerus appellat homines πολιοκροτάφους: nam illorum musculus madore circumfluit. Verùm cùm morbiferâ à vi *SIGNA.*
incani fiunt homines, simul cuncti pili eò abeunt: & deposito morbo, in pristinum honorem reuertuntur. Notauit & illud Gordonius, quòd in ea quæ est ab ætatis decursu, primùm canescant extrema pilorum, vtpote imbecilliora, reliquo adhuc pilo intacto ab eo candore: at in morbosâ, incipit à pilorum radicibus, extremis retentibus priscum colorem. Illa quæ ab ætate, est nuncia *2. De legibus.*
senectutis bona ac veneranda Platoni, nil monstri alit: quare illi non remedium sed honos debetur. vnde Q. Serenus,

Quos pudet ætatis longa, quos sancta senectus
Offendit, cupiunt proprios abscondere canos;

Et ni-

Et nigrum crinem fuco ſimulare doloſo.

CVRATIO. & primum præcautio ne fiat.

IN MORBOSA canitie optimè factu eſt eam remediis anteuertere, dùm prima præludia effundit. Quare à pituita totum corpus, & deinde caput liberabimus. Propinabimus agaricum, nam cruditatibus illud ſuccurrit, inquit Dioſcorides: vtatur ſæpè pilulis maſticinis Petri de Abano, & Alephanginis, & vino in quo ſpecies diaturbith maceratæ fuere: deinde maſticatoriis (de quibus libro primo Methodi) congeſta in capite pituita prolectetur. His peractis, ſtudium adſit, ne reſtibili quadam fœcunditate, noua ſuccreſcat ſoboles pituitæ: partes (vt caput & ventriculus) in quibus pituitæ conſedit focus ſtabiliantur. Hoc obtinebimus contrariâ vi, dico aridioribus feruidiſque. Sumat itaque cottidie aquam vitæ, in quâ theriaca vel mithridatium macerata fuere. Quod ſi æger de calidâ vi vereatur, vino vtetur in quo guttulæ aliquot olei vitrioli effuſæ fuere: nam id potenter ſiccat. Caueant tamen ſicciores ab vſu vitrioli: nam auctor eſt Razes, libro octauo ad regem Almanſorem, quòd in tabem præcipitat, tanta vis tuſſis ſiccæ inde naſcitur: quod vſu eueniſſe memini. Quamuis alioqui idem Razes aliâs narrat ſibi amicum quendam, ab eius pota drachma, vnâ nocte abieciſſe canos omnes. Itaque remedium non culpamus, ſed dextrum eius vſum deſideramus. Sed Galenus chalcanthi vſum per os damnat: Nos etiam. ſed tenues ſpirituoſaſq; eius partes damus. illæ efficaciores? certè: ſed non ita, vt craſſamentum illud tereum hærent: & inde eſt, paucâ datæ copiâ, aliique remixtæ, vt minùs vrant. Hippocrates intus præbet totas integraſque cantharides, cum alis, pedibus, capitibus: nam vehementiſſimas vires ſpirant, ac tenuitate peruadunt, corporeoque craſſaméto, ne hæreant, pro alexicaco ſunt. idem de oleo vitrioli cenſeo. Interim & foris illinatur caput pauco oleo caryophyllorum: nam inde hiantibus poris, cauſa erit quò minùs congeratur in capite pituiteſcés mador.

Oleum vitrioli.

Cap. 47.

25. Contin. 24.

CANI cùm iam adſunt.

Quod ſi cani iam concepti fuerint, optimum factu erit talia euocare remedia, queîs, nubeculâ quaſi inductâ, obſcurentur ac tegantur. Hæc excellant etiam facultate aridâ & calidâ, cum leptomeriâ: ita fugabunt putredinem. Hoc voluit Abincenna cùm ſcribit prodeſſe omnia olea calida, vt nigellæ oleum, quod bibit vim colocynthidis, ſinapi, myrobalanorum nigrarum, cyperi, caryophyllorum, & extimorum corticum nucis. Abenzoar laudat oleum perſicorum, & oleum corticum citriorum. Dioſcorides, in euporiſtis, commendat ſilueſtre oleum, in quo myrtus macerata fuit, & ladano ſi imbuatur. Obſeruabile illud quod annotat Abincenna, falluntur, inquit, qui oleis immixta remedia illinunt: nam non peruadunt, niſi conſocientur cum his quæ traiiciunt ſe, vt acetû & vinum. Quidam ineunte vere ſepeliunt radicem nucis exceptam vitro, oleum addunt. Bibit radix oleum; verùm remittit illud in Autumno: hoc tingit. Accipe herbæ hordei antequam induit ſe in ſpicas, & aluminis par pondus, humo condantur excepta vitro, in aquam ſe fundet;

Num oleis vtendum.

fundet: hæc illita nigredinē præstat. Hoc fit loco multorum, nam menstruo spacio nigredinem indit pilis, *Excellens remediū.* teneras velle iuglandes, & totidem glandes virides, non maturas, tunde vnciarum trium pondere: myrobalanorum Indarum, & sumachij adde cuiusque vnciam: scoriæ ferri, limaturæ plumbi in aceto prius coctarum, aluminis, cuiusque drachmas tres: caryophyllorum pul. & vermium terrestrium pul. singulorum semunciam: salis, drachmam: saluiæ, manipulum: ladani, vncias duas: vini nigri stringentis, libras quattuor: lentè coquantur in gemino vase, ad exhaustionem ferè trium librarum. Deinde sub fimo equino habeatur suffossum dies triginta quinque. Hoc prohibet etiam senectute capillum mutari. Dormituris penicillo hic succus inlinitur: tegat se atro colore imbuto pileo: & barbæ inhæreat dum siccescat. A somno, vel ab inhæsu duarum aut trium horarum, eluatur odorifero sapone panno incluso aquaque madente. Cùm siccaris, illines oleo ladani & caryophyllorum. Scoria argenti cocta in succo malorum citriorum, aut aranciorum summè in nigrorem tingit: Ego, inquit Abincenna, scoriam ferri in eis macero tantùm: Hoc optimum, Accipe argenti purissimi tusi in tenuissimas laminas, drachmas binas: soluatur in tantundem aquæ fortis: iunge aquæ myrti, sex drachmas: olei caryophyllorum chemicè extillati, semidrachmam: pectinem irrigent hoc liquore, cùm se pectunt: nam sua calliditate & succitate exhaurit quod pituitosum se pilis immiserat, quos & sua stringendi vi firmat, ne ita pituitosa admittat, & putredinem arcet. vt etiam ex saluia oleum. Marcellus Empiricus ait, oui coruini interiora quæ sunt, impari numero in vas æneum mittes, atq. illa diu coagites: quarto die lauetur caput à remedio imposito. Theodorus Priscianus, qui nomine Octauij Horatiani prodiit, ciconiarum oua in vas plumbeum inijcit, & agitat, ex hoc capillos vngit, siccatos eluit decocto betæ. oleū ex his ouis elidatur. Mulieres in *Mulieres Græcæ.* Græciâ pingunt supercilia fuligine thuris, resinæ, & masticis, ita vt nullâ loturâ deleri color possit. Vsu compertum est, capillos FLAVOS, ac micantes splendore, hoc medicamine *FLAVI vt fiant capilli.* fieri: Accipe fauorum cum melle libras quattuor, tritici ruditer contusi libram, aurei florum verbasci, manipulos binos, croci semidrachmam: macerentur ac distillentur. Primò eriget se aqua, dein oleum, quod mirum quàm nitidam splendentemque comam præstet. Quædā mulieres lotionibus capitis gaudent; his fiat lixiuium ex cineribus corticis salicis, cui immitte lupinos diebus decem, ac tandem incoque illi radices cannarum, colocynthis & albissimi agni caput: id candidare solet capillos. Quin interdùm mulierculæ quibus capillorum non probatum colorem occultare animus est, solent eos sulphuris viui suffitu fucare, coloremque flauescentem inducere. Ruffus Ephesius scribit, albescere capillos lotione aquæ calidæ. Razes idem affirmat de aquâ rosatâ, cum caphurâ: & propterea monuit Abincenna, ne vnquam in canicie lauentur pili aquâ rosatâ.

Cavtiones in vsu medicamentorum. Tet. 2. s. 2. c. 58.

Abincenna hoc asserit de oleo sambucino. CAVTIONES: Scribit ex Galeno Aëtius, quòd ea quæ imbuendi potentiâ valent, ob stringēdi aut algidam vim, perniciem creare solent feminis frigidioribus. Ab eisdem etiam promptè offenduntur qui iam canuere: alioqui ab his metus erit apoplexiæ, epilepsiæ, lethargi, & comatis, quin etiam catarrhi perniciosi, quem phthisis excipere solet. Propterea (quod nos in descriptis iam medicinis fecimus) pax sit à meris adstrictione frigētibus. Obseruabile & illud, vt inficiens medicina leptomeriam gerat, quâ se in capillorum traiiciat initia: & vt inlitus fiat tabescente lunâ: ita perennat tinctio. Cautio adsit ne semicani euellantur: nam qui in cultum parant equos, dum fingūt spacia equorum in stellas candentes continuò pilos vellunt in orbem. Tota victus ratio eò vergat quò emicet eclampsi calidum natiuum: sit itaque calida & sicca: quò *διαφόρησις, diraratis tum partibus capitis, tum totius corporis, disiectionem faciat fluentis & stabulantis in canitiem materiei. Mane decursu pectinis aperiant se pori capitis, & negocio totum se laxet corpus, ac lætitia. Aluus sit memor officij. magnopere studendum vt ventriculus officium suum faciat. sit itaq. iis gratiis conditus cibus, in substantiâ, qualitate, copiâ, & vtendi modo, ne coctio, distributio, & appositio vitium faciant. Hîc enim ἀπεψία, huius fundi est calamitas: cùm enim violatur coctio, sanguis labem hanc trahit, quam in caniciem deponit. Si ægri natura generalis in madorem recedit, vsum ineat piperis, sinapi: nam & cætera aromata Arabū magister commendat. aquæ potus nocet. fructus absint, & modestè ineat vini vsum oligophori: fugiat olera quæ validè humectant: nec lac, nec pisces conferunt: assa præstant elixis. Cottidie sumat myrobalanum chebulam; id, inquit Abincenna, tuetur à canicie totam ætatem. Sistit eleganter iuuentutem vsus trypheræ minoris: deliciis vel delicatulis dicatū remedium. commodissima etiam est confectio de scoriâ ferri. Infunde folia auri aquæ vitæ, cum myrobalanis chebulis conditis, & paucis caryophyllis ruditer contusis, necnon exiguis fragrantibusque foliis melissæ: à cœnâ cochlearij parui mensuram hauriat: id sanè nobile nectar, corporis vitalem & viuificā ambrosiam ab omni situ tuetur. Theriaca valdè prodest, maximè iā expedito à *cacochymia corpore; alioqui pedunculos creare solet. Venus bellum immoderata pilis mouet, & depilat. Scinditur nonnunquam in FISSVRAS pilus, septentrioni insolens malum: cùm à squalore natalem suam agnoscere videatur vitium. Huic prodest victus infrigidans: & oleis cucurbitæ & amygdalino, cum pauco vnguine rosato fiat inlitus.

Diæta.

**id est, euaporatis insensilis.*

**id est, malis succis*

Fissvra pilorum.

CAPVT V.

PORRIGINIS *medela, quæ & Furfuratio, & πιτυρίασις dicitur.*

Nomen.

PORRIGO, quòd se porrigat latiùs dicta, inquit Scribonius; vel Furfuratio, Græcis πιτυρίασις appellatur: nam πίτυρα his furfures vocantur.

In hac

In hac passione, vel leni capillorum mulsione fundit se porrigo, & ningit furfurea squama à cute soluta: vnde ita cecinit Q. Serenus,

Cùm caput immensâ pexum porrigine ningit,
Copia farris vti frangentibus edita saxis.

Quare idem auctor farream nubem hanc afflictionem vocat: nam Latini vocant farra, crassiores farinas: nos Belgicè *gort*. NASCVNTVR furfures ex vehiculo succi nutricij degenerante à sua integritate, quod epidermida in squalorem vrens, aut fœditate contaminans, à vicinâ cute non sine pruritu auellit. Hoc autem fit, dum vel solum caput extra lineam temperamenti se vertit, integris cæteris aliarum partium ac vasorum succis: vel cùm pars aliqua corporis in vitio est, vt hepar, ventriculus: quin interdum à toto corpore fœdus succus effunditur in caput. Omitto iam quæ à foris deformant succum nutritioni dicatum: qualia quæ à fœdioris succi cibis, salsis, acribus, cæpis, venere inuenusta. Quòd si itaque solum caput intemperie perfusum ex puro sanguine impuram materiam suggerat, id hoc symbolo se prodet: etenim nulla altera pars in querela fuit; sed solum caput calore & colore suffusum non genuino apparuit: quin & interdum madidius. Hic nec phlebotomia nec pharmacia locum inuenient: sed id, cùm æstu incanduit, vt alsiosum fiat studendum; leniterque dum madet siccandum; & quod vitium traxit modestè excludendum; & tandem vt vitalis humidi viuacitas stabiliatur studendú: ita nec latiùs se putrilago effundet, nec porrigo altiùs se porriget. Primò abstergeantur à capite furfures, & discutiatur malum: itaque hoc Oribasij confert in leui malo: Accipies furfurum vncias nouem: coques in aquæ vnciis viginti: addit Aëtius, diu fricandos esse tunc furfures in aquâ; postea colabis, & cremorem coques ad spissitudinem vini, adiectis aceti vnciis quinque; eoque caput illines. Postea elue caput aquâ in qua cocta est beta, vel lupini, vel semen fœnigræci. Actuarius maluam coquit in aquâ marinâ, dum superest quinta pars; hanc affricat. Et Q. Serenus,

Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.

In valido capitis æstu porrigo eluatur decocto maluæ, fœnigræci, bellis, violariæ, florum meliloti, furfurum linamento exceptorum. Postea vnge citra morsum digerente, & sine algore alsiosâ medicinâ. fiat inlitus ex vnguento rosato, cum oleo in quo flores & semina cucurbitæ insolata sunt; his remiscemus quid olei ladani: quod si maduerit, myrtillos iungimus. Quodsi caput non per *πρωτοπάθειαν, verùm potiùs per ἐπιγένεσιν, id est, propagationem causarum morbificarum, vitium traxit, id partis, quæ in vitio est, peculiaria notabunt symptomata. Quare huic tunc medicina fiat. arceatur itaque succi contaminati inuasio à capite: & qui iam in eo stabulatur, exigatur. Eodem modo transigendú cùm à toto corpore cursũ suum in caput flectit ichorosus succus. Itaque reuulsionis gratiâ aperiatur vena, si modò circumfluat corpus sanguine: sin cacochymiâ

Causa.

Prorrh. 2.

*id est, mali fu[...]

Fissura pilorum.

A solo capite signa.

Remedia.

* id est, primum affectum.

A vitio partis.

A toto corpore.

chymiâ

chymiâ fœdetur, pharmacum sumat. Ita abducto qui in insidiis hærebat succo, tutò Topica remedia, etiam validissima capiti imponentur, ad exhaustionem succi morbifici. At quonam pharmaco vtendum? id succus morbifer dicet. Sanè porrigo ipsa, & cutis à furfure nudata ideam referet succi à quo obsessa tenetur. Madent furfures à pituitâ, quæ tamen hîc salsa est, vel potiùs eius ichor: liuescunt à melancholiâ. Purgatâ parte vnde effunditur succus, vel toto corpore, cùm inde nascitur hæc fœditas, euacuato, prouisio habebitur ne iterum succrescat mali focus, & vt putredo sistatur, redintegratâ temperie totius, vel partis labefactatæ. Et si qui geniti etiam nunc succi in caput viam affectant, auertantur deriuando: & si qui effusuri se eò, reuellantur: quique iam infudere se & per cutē iere, exhauriantur apophlegmatismis & errhinis, vbi pituita molesta esse pergit: & tandem ne caput aduenas excipiat succos, modesta firmetur strictione. Idcirco Topicæ medicinæ, inquit Galenus, optimæ sunt quæ abstergent, & quæ diaphoretica exhauriunt ichorodea inquinamenta, ac robur cuti afflant à strictâ vi. Primò lauetur caput decocto nicosianæ herbæ, & radicum oxylapathi, florum meliloti, furfurum linamento exceptorum. Loto siccatoque capite spongiâ, accipies vitrioli vsti drachmam; teres cum indurato albumine oui, exprimes succum, cui iunges oleum amygdalinum amarum vel vitellorum ouorum. Postea accipies argillam, cui iunges quid sulphuris viui, chalcanthi: includes hæc lineo sacculo, & aquæ immittes cum foliis lapathii, vel rutæ, & medulla colocynthidis, vel agarico, vel foliis branchæ, vitis, salicis, arundinis, mercurialis, vel parietariæ, fumariæ, centaurei, hyperici, absinthij: tandem cum veratro, bryonia, radice ari, staphysagriâ, vel lupinis: coque horum aliqua ex aquâ, fiat lotio; & dum ea fit, affricabitur caput amygdalis amaris decorticatis, cum aquâ aut aceto tritis, inquit Aetius. Idem præstant furfures, vt scribit Marcellus Empiricus, si caput inde assiduo in balneo lauatur: ita farina seminis fœniculi, ex vino inducta capiti. Quod si squalidum & aridum fuerit corpus, madida vi persusis fiat lotio: vt ex seminis fœnigræci decocto, sem. lini, vel foliis buglossi, lactucæ. Inde vngatur oleo amygdalino, & ouorum, cum succo nicosianæ. Inter *Empiricū remediū.* Empirica remedia scribit Marcellus, porriginem potentissimè ab hac potione purgari; rosmarinum teres, succumque eius vino vel aqua scriptulis tribus dabis potui. Et si fiat lotio, taurino lotiô vetustissimam porriginem tolles. CAVTIONES. CAVTIO. In Topicorum remediorum fabricâ cautio adsit, ne validâ vi stringant: hoc enim eò palindromen daret, vnde anadrome succorum, malis ægrorum rebus profecta fuit. Itaque longè tutiùs resoluetur in tenues auras succus, quàm si intus claudatur: ita enim creare solet noxam dentibus, oculis, auribus. Abstineant *Diæta.* in VICTV ab aromatibus; nam sursum flectunt sanguinem & ichores: & à flatulentis rebus pax sit: nam caput feriunt, & illud implent: absint salsa, acria vt portum: & nimia venus

venus vetāda: ociū etiam esto ab his quæ mox à cibo calorem ad corporis peripheriam promouent, qualis & ira. vt breuiter dicam cum Archigene, maximè pepsi studeat æger: hoc est, œconomiæ naturalis viuacitas proferatur, in coquendo, distribuendo, apponendo, excernendo: vitentur igitur cruda, & fœta in crudos succos. Frictione diaphoretos manè cutis capitis fiat, vnctaque manu oleo amygdalino amaro caput mulceatur. Aquilo & sol à capite arceantur. Passulæ & pruna ex aquâ saccharatâ cocta in primam veniant mensam. Celsus sæpè radit caput, ac inlinit ladano, cum myrtæo vino. His ego supersedeo in non sontico morbo: quamuis scripserit Marcellus, se in perniciem hoc malum conuertere, nisi occurratur.

Empirica remedia.

CAPVT VI.

De PEDICVLIS INFESTANTIBVS, quam paßionem Græci φθειρίασιν appellant, hoc est Pediculationem, à pedum copiâ, qua hoc animalculum abundat.

CAVTIO.

INTERNECINA hæc fœditas toto corporis effusa habitu, Pherecydem tragicū, Syrium & celeberrimū philosophum enecauit. Ad eum ita afflictum cùm Pythagoras discipulus visendi gratia accessisset, ac πῶς διάκειται, hoc est, vt valeret percunctatus esset, digitum per ianuam exerens χροῒ δῆλα, ex corpore, inquit, palam est. vnde Q. Serenus,

Historia.

Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi?
Qui nimio sudore fluēs, animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.

Memini, ni fallor, me apud veterem scriptorem legere, hunc sibi τῶ λόγυ nomen sumpsisse. Sed hoc, auctore D. Hieronymo, significat causam vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quod solùm in Christo Dei filio locum habet. Eadem pestis Alcmanem poëtam, Herodem Agrippam Iudææ regem, & Antiochum Epiphanem lacerauit. Scribit Plutarchus in vita Syllæ, ex antiquis Acastū Peliæ filium hoc morbo discerptum fuisse: & Callisthenem Olynthium carceri inclusum his feris prædæ fuisse: & Mutium Iurisconsultum, & Eunum Siculi belli seruilis auctorem, miserabili hac pernicie peresos esse. Sed Sylla, inquit Plutarchus, leui ex causâ pullulantem morbum aluit, & vlcus innascens sibi non intellexit, dum caro in pedunculos tota conuerteretur. Tunicæ omnes, thermæ, lauacra, dapes hac forde fœdabātur, & pœdoris magnitudo omnia purgamenta superabat. Et hoc nostro æuo non obscuræ historiæ sunt eorum qui morticinâ hac calamitate recto Dei iudicio, post sæuā tyrannidem, quâ se in summi Dei viscera cruentarant, & lento fœdoque cruciatu pruriginosi doloris peresi fuere. Nam diuina, quæ in ipsis alimentis hominum habitat, Nemesis his nutricatum in nutritione negans, in cacochymiam inueterascere cogit corpus, quæ toto corpore sparsa, animalcula hæc profert: quæ cùm nec somnum obrepere sinant, consectariam cacochymiam adferunt: quod sine dubio Syllæ, & aliis euenit eiusdem men-

Act. Apost. 12.

dem mentis corporibus. Hinc itaq. cachexia viſcerum oritur, appetitus langueſcit, color fœdatur, venulæ abraduntur, futuræ calamitatis nota: quòd viuacitas naturæ fatiſcens, nutricium ſuccum in eum cultum ampliùs formare nequit, vt eo pro prædio ſuo vtatur naturæ genius. De

Locus affectus. Loco huius mali ita exiſtimamus, ſi modò cauſæ naturales locum inueniunt, quod ſine dubio affirmamus, maximè in pedunculis non calamitoſis, nec ita efferatis, quos Ariſtoteles ἀλεῖς vocat, horum locum ortus ac cauſas ita ex naturæ œconomiâ labefactatâ inueſtigamus. Dum in nutricatum partium corporis reſtagnat ſanguis, euomit excrementa quædam tenuia, vel craſſiora. Tenuia per *ἀδήλου διαπνοῆς fugatur: mediocria in ſudorem ſe effundunt: craſſiora ſorde inquinant partes, aut reſtagnant in cute. Hæc autem cutis ſuam amplitudinem in profunditate gerit. Quodſi itaq. hoc craſſamentum excrementoſum peripheriam cutaceam occuparit; in porriginem ſe porriget: ſin in altum ſe inſinuauerit materia hæc tertiæ coctionis, & vnà malignitatem acrem redoleat, aream creabit: quodſi illud ſuaue & calidum fuerit, nec malignâ putredine contaminatum, ſed modeſtè putruerit, & ſi ima in cute prope carnem ſtabulauerit, pedunculos proferet: nam caloris in cutis ſuperficie efflore ſcentis non ea vis eſt, vt animal gigni in ea poſſit. Profeſſor regius Louanienſis olim Brugelius mihi retulit, ſeſe in humano ſecto cadauere, poſtquam aperuiſſet ventriculum, veſiculas ei affixas deprehendiſſe pedunculorũ plenas. Ariſtoteles quinto De hiſtoria animalium, pedunculos ex carne gigni exiſtimat; & Theophraſtus libro ſecundo De cauſis plantarum, ex ſanguine putrido hos ſurgere putabat: horum ſententias refutat clariſſimus medicus D. Mercurialis, capite ſeptimo De cutaneis: & libro ij. Variarum Lectionum, capite iiij.

Cauſa. Madida & calida gaudent intemperie pedunculi, & ea negligentia cultus, quæ ſuaue recrementum tertiæ coctionis in putredinem abigit. Ita his blanditur puerorum voracitas, & humidorum corporum intercluſa ſolemnis euacuatio. *Efficiens cauſa.* Verùm neceſſe eſt acceſſione cauſæ efficientis, quæ eſt calidũ natiuum reſtibile in contaminatâ materiâ, quod mitigans pepaſmi capacem materiam, adeò eam expolit, vt viuacitatis indat formam. *Externa cauſa.* In externis cauſis Abincennæ eſt aër frigidus, qui intercipit exhauſtionem materiæ excrementitiæ, maximè, inquit, ſi leptomeria cutis adfuerit; quæ prolectat in ſe recrementa. Caricæ largiùs ſumptæ pituitoſum & craſſum ſanguinem præbent, qui facilè in putredinem abit, cùm ægrè peruadat aluum; & hinc pedunculi agminatim gignuntur. propterea, vt ait Galenus, antiqui his ſalem conſociabant in menſâ. Neglectus mundiciei in lotione, purgatione aſſuetâ, induſiorum mutatione, exercitio, & venere, fœtus in hunc fœtum. Iam ad præſidia accedo. *Remedia.* Primùm accidatur antecedens cauſa ex qua pediculus ſurgit, hoc eſt, materia illa craſſa in ſanguine primò attenuetur. *Præparantia.* Id fiat decocto & ſucco ſcabioſæ, aut ſcordei, & lupulorũ, cum ſaccharo. *Purgantia.* Dein purgentur agarico

---

* *inſenſilem exhauſtionem.*

agarico, carthamo ex sero lactis; accipe pilularum de hierâ cum agarico scriptulos duos; trochiscorum alhandel, grana tria. Si aliquod viscus in vitio fuerit, vnde surgit hæc materia, illi remediandum erit. Causa autem CONTINENS quæ capiti insedit, ea Topicis præsidiis eximenda erit, & prouisio habenda ne latius serpat illa putredo. Talia sunt quæ leptomeriâ præcellunt, quò penitus peruadant: & sicca, vt putredinem arceant: quin diaphoresi excellentia, vnde tenues euanescant in auras. Galenus commendat semen staphysagriæ, ex aceto acerrimo; Æginetâ affundit oleum: validè extenuat. Vel ex aquâ coquatur hoc semen, cum foliis nicosianæ, vel persicariæ, absinthij, betonicæ, aut marrubij, centaurei, parietariæ, vel cum radice oxylapathi, gentianæ, lupinis, colocynthide, elleboro, alumine, nitro: & fiat lotio capitis. In tenellulis accipies olei amygdalini amari vncias tres, cui inde abrotani semen, & semen staphidos agriæ, vel piper, adde succi limonum aut aceti parum: & fellis taurini drachmas duas: fiat colatio, & illitus. Si confertim necare hos consilium est, miscebis hoc oleo ellebori albi radicem, argentum viuum saliua domitum, sulphur, alumen, nitrum. Quin hoc oleo etiam illinatur pileolus, quo caput tegatur vno aut altero die. Accipe staphidis agriæ, radicum ellebori, cuiusque vnciam: olei laurini, vel amygdalini amari, vncias quatuor: hoc vngatur totum corpus. Sed nobis exploratissimum hoc est, Accipe cocculos Indiæ vel piscatorios, hos misce cum succo Nicosianæ ac suillo adipe excipe. hoc cunctis præfero. Abincenna hoc inter valida refert, Accipe sinapi tritum cum aceto, in eo extingue argentum viuum. Elegans est etiam hoc, Accipe aquam vitæ, huic inde semen staphidis agriæ, baccas lauri, & præcipitati decimam partem: macerentur diebus aliquot: sindon duplicata eluatur in hac aquâ, & siccata capiti imponatur. Medullæ assati pomi remisce lithargyrum: id validè enecat pediculos. ita etiam vnguentum nutritum, cum sextâ parte argenti viui. Tandem, à capite si prognata materia fuit, si id calidius percipiatur, a[l]siosum reddatur. Si madidius, siccescat: si densior cutis, rarescat. CYRONES vnà cum pruritu facilè eneco; accipio vnguentum rosarum, misceo parum sublimati: statim iuuat. Sed cautio sit ne nimium inspergatur sublimati; ad summum decupla sit proportio. Alij hyoscyami succo feliciter eos necant. Cimices promptè necat musci odor, peculiari quadam ratione, & statim. CAVTIO adsit, ne nimis seuerè, dum nondum purgationibus expeditum à fœditate corpus fuerit primæuæ causæ, topicis remediis sistatur horum prouentus: nam scribit Aristoteles eos cæteris sanos esse capite, qui pediculos gignunt: nam absumuntur ita humores putidi: nam succo carnis pro pabulo fruuntur: quare iam fato rigentem carnem deserunt. A sandarachâ in capite abstinendum: nam depilat. Alias partes si inuaserit pediculus, vt mentum, axillas, pubem, fortioribus debellentur. Tunc iunge oleo amygdalino amaro, & oleo ouorum, argentum viuum, ad semi-

Continentis causæ curatio. *Causa.* *Efficiens causa.* *Externa causa.* *Occidentia pediculos.* *Remedia.* *Præparantia. Purgantia.* *Corroborantia.* *Cyrones.* *Cimices.* *Cautiones.*

drachmam, cum ſulphuris drachma: adde ſuccum limonum, & ſandaracham, de qua ita Dioſcorides, πρὸς φθειριάσεις σὺν ἐλαίῳ ποιεῖ. A VICTV exulent ſucci craſſi, & eorum parens cruditas. Aceto condiantur cibi, limonum ſucco, aut oxalidis, aranciorum, granatorum. Acribus indulgeat, vt aromatis, origano, ſinapi: abſtineat à fugacibus fructibus: ſæpè vtatur theriacâ. Auctor eſt Marcellus Empiricus, ſerum, id eſt, aquam lactis quæ remanet facto caſeo, ſi quis adiecto aceto in potione aliquotiens ſumpſerit, ita liberatur à pediculis vt penitus extirpentur, nec poſtea in eo renaſcantur. Ceruini cornu ſcobes limatæ, vt ſcribit Alſaharauius Arabs, & ex vino potui datæ, pedunculos in capite lendeſque naſci non ſinunt. Accipit Alſaharauius fœnigræci, & cornu cerui æquas partes: dat cottidie drachmas tres, cum vino temperato, vel aquâ glycyrrhizæ, aut aquâ apij. Dioſcorides in Euporiſtis propinat coriandrum tritum cum origano & vino. Sed de hac nauſeâ iam ſatis.

Diæta.

Empiricũ remediũ.

CAPVT VII.

De FAVO, *qui etiam* μελικηρὶς *capitis,* CEREVM *à Celſo, ab alijs Cerio,* κηρίον *Græcis dicitur.*

Et de ACHORIBVS, *qui Celſo Vlcera capitis manantia: & Plinio vlcera capitis emanantia. Zahafati Abincennæ, & Zagrum Abenſoaris: alij La*ctumina vocant. *Præterea de* TINEA, *& de* FICV.

FAVVS à fauorum ideâ dictus: nam multis foraminibus, inſtar fauorum, peruium eſt vlcus, cum tumore paruo, manatque mellito tabo. Eſt itaque paruus in fauis tumor: verùm, inquit Galenus, non tam paruus vt in achoribus, qui tenuibus admodum & plurimis perfodiuntur foraminibus, quæ tenuem in ſe humorem, modicè viſcidum continent. Quamuis ſcripſerit Octauianus Horatius vnum ex illis patere. Eſt itaque paruum in capitis cute vlcus achor: nam Erotianus inter puſtulas numerat Achoras. Et etiam nomen id inſinuat; ſic enim dicuntur, quòd minimum locum occupent, quodque anguſtis ſpacijs tenuem humorem concludant, ἀπὸ τῆς χώρας, & α priuatiua particula: vel quòd tenuibus foraminibus erodatur: vel, vt ait Trallianus, achor quaſi ichor dicitur: quin Pollux ichorem ponit loco achoris. At FAVVS maiora habet foramina, quæ humorem hymettio melli non abſimilem continent. Vt igitur breuiſſimè dicam horum diſcrimen, à fauis mellitus craſſiorque ſuccus emanat patulis foraminibus: contrà in achoribus. Non contemnenda leniter mala, quamuis puerulis non ritè in vtero habitis, non malè efflorescant. Sed in adultis fauus interdum oſſi capitis putredinem tranſmittit: ita vt, ſecto pericranio, os ipſum radere conueniat. Quod vſui venit cuidam Empirico præſidiorum luis venereæ callentiſſimo, qui in capite tactus hac calamitate, à nobis auxilium implorabat.

Gal. De tum. præter natur.

Achor quid.

Vnde dictus achor.

Fauus.

Differentiæ.

Vis mali.

Hip. De morbo ſacro.

Hiſtoria.

implorabat. Huic erat cauterium, si cum candenti ferro conferatur, (cui tamen bonitate non cedit) Gratiis consecratum, ex quo non minimam pecuniam fecerat inter Hispanos bubonibus occupatos (de cuius fabricâ aliàs egi) hoc cùm cranium eius à carne nudatum in nostrum conspectum venisset, carie arrosum deprehendimus; rasum, dextreque habitum euasit. Quin horum malitiam summus præceptor (cuius tanta fuit benignitas, vt nihil sciuerit quod nos nescire noluerit: tanta autem solertia & sapientia, vt nemo post eum sciuerit, quod ipse ignorauerit) libro secundo Prorrheticῶν ita scribit, τοῖσι ἀνδράσι τὰ δὲ κηρία δεινὰ ἐπιγίνεται, id est, viris adnascuntur faui formidabiles, & periculi pleni. Quare quidam sunt maligni faui. Hi autem noscuntur hac notâ, si euulsi capilli viscidi quid & crassi circa radicem gerant cùm extrahuntur, id mali prauitatem denunciat: tunc enim non facilè ad neoterismum redintegratur caput, maximè cacochymo corpore. FAVIS origo est ex humore mixto, qui partim tenuem & mordacem, partim crassum in se succum habet. Tenuis igitur humor cùm mordax sit, primùm ad scalpendum cogit homines, hinc ad scalpturam tumor augetur, & in eo foramina fiunt. ACHOR oritur ex pituitâ salsâ & nitrosâ; nam sanie profluit, aquæ simili in quâ recens mactata caro lota fuit, adeoq. cadauerosa, & fulda; vel crassiora etiam quædam euomit mellita. Innascuntur hi succi corpori à cibis fœtis in ichores nitrosos, salsos, calidos: fit etiam affrictu. ACHORES, vt scripsit

Hippocratis benignitas.

CAVSAE.

1. κρ. τέ.

De tum. prater na.

Crito, oriuntur plærumque præcedentibus furfuribus, & ferè etiam scabie. Quis humor hunc alat fœtum, elucebit ex manantibus ex vlcere excrementis, & ex loci morbo obsessi qualitate, & ægri naturâ: naturâ dico communi, propriâ, insitâ, & aduentitiâ: in temperamento, habitu, & diætâ. CVRATIO fiet causæ excisione, victus castigatione, tenui saltem præparatione, deriuatione, vacuatione partis afflictæ, detersione, discussione. Sanguine si circumfluit corpus, aut caput, eximatur is à peculiaribus venis: vt præparemus ad exclusionem succos, coquemus boraginem, buglossum, cum scabiosa & lupulis: vel horum succos cum saccharo. Et nitrosi salsique succi purgentur agarico, rhabarbaro, saccharo rosato, vel coque polypodium cum aniso: eius binis vnciis remisce confectionis Hamech binas vel ternas drachmas. In infantulis lac nutricum sentiet pharmaci vim. Ita habitâ prouisione de toto corpore, caput ipsum euacuetur apophlegmatisimis, & errhinis. His ita ritè paratis, ad ea veniendum erit quæ capitis parti afflictæ imponuntur: sed eâ cautione, vt sæpè repetatur purgatio. Si itaque iam iam innatum sit malum, aliqua repellendi vis consocietur siccantibus, vt myrtus, salix: alioqui incidendi, si lenta; attenuandi, si crassa; siccãdi & digerendi, si longè tenuibus ab excrementis madent, vi valeant. Et semper id hæreat menti, vt, si crassior cortex obsepiat malum, via detur recrementis: ita enim pus depascendo non ferociet ampliùs. at repercutientia hoc blandimentum negant: parciùs igitur istis

SIGNA.

CVRATIO.

Topica.

Cautio.

Notandũ.

tur iſtis vtendum: & iam iam inuadente ſaltem malo, & corpore puro. Fauus eiſdem remediis cedit quibus achor, iunctis abſtergentibus & tenuantibus, vt nicoſianæ ſucco, rutæ, ariſtolochiâ. In recenti malo fiat lixiuium ex cineribus ſalicis, fraxini, vel braſſicæ, in aquâ fabrorum, huic incoque capita roſarum, vel folia quercus, vel pimpinellæ, flores meliloti, ſtœchados, agaricum, radices enulæ, vel lilij, aut bryoniæ, myrtillos, fiat lotio capitis. Dein inlinatur vnguento ex ſucco pimpinellæ, & herba Roberti, & foliorum quercus, adde vnciam tutiæ, & quid ladani, cum vnguento roſato, addito aceto coque. Vel ex Octauio Horatiano, oleum roſatum, vel myrtinum tere in mortario plumbeo, dum nigreſcat & pingueſcat: dein in alio mortario alterius metalli teres cum dicto oleo lithargyrum & tutiam. Sed cautio adſit in pueris de retruſione & materiæ aſtrictione; ne fiat metaſtaſis, vnde facta fuit anadrome: nam his morbus hîc ſæpe ſanitas eſt, & κατ' λόγον naturæ iis euenit. Modeſtè igitur in his ſiccent & ſtringãt, vt tutia, & argenti ſpuma, & zinziber: hæc excipiantur vnguento roſato, vel excocta pinguedine ex carne fumo durata. Sin illi grandiuſculi, & vehementer madeant, iunge gallarum pertuſarum pollinem, vel plumbum crudum puluriſatum, & carpto linamento imponatur: & ſindoni aſſuantur folia hederæ, pro tegumento aut pileolo; vel braſſicæ folium tabefactum ab igne capiti imponatur: ita non areſcet vis remedij, ab æſtu flagrante malo. Ita puerulis tenellulis, vt effundatur putrilago,

In recenti malo. Mitiora remedia.

Cautio in pueris.

ſaltem betæ vel braſſicæ folium imponimus. Sin rebellem qualitatem redoleant hæc in pueris, hoc remedio, à nobis primùm vſibus medicis illato debellabitur: ſexta vel ſeptima pars argenti viui cum plumbo ab igne fuſo committatur; mox ab igne fundatur vt coaleſcat: hoc modo ita peruadit argentum viuum plumbeam maſſam & exedit, imò calcinat, vt tenuiſſima friabilitate in polline ſubtiliſſimum ſine labore comminuatur: nam mercurius calcinat omnia metalla. Hunc puluerem incoque dictis iam vnguentis. Eiſdem vtemur etiam in grandioribus: & etiam in veteri malo, non tamen effero. Ita etiam vnguento de tutiâ magiſtrali, cui miſce puluerem flauum corticum vſtulatorum aranciorum malorum: vel parum vitrioli, ſi validè madet vlcus & caput. In effero malo, ac duro corpore, fiant lotiones ex rebus validioribus: talia deſcripſimus capite De furfuribus: vt lupinorum, & radicum cucumeris agreſtis. vel foueatur ſucco herbæ D. Iacobi, abſinthij, ireos, fumariæ, betæ, marrubiæ, vel nicoſianæ: & illinantur hi ſucci. Si validius res voluerit, iunge mediam partem ſucci cucumeris aſinini; vel iunge ſulphuris loti aceto partem quartam. Si mediocre velis, accipies axũgiæ veteris vncias quattuor, ſulphuris triti in vino auſtero ſemunciam: pulueris ſinapi optimè triti ſcriptulos quattuor. Axungia hæc ſi elota fuerit aquâ vitæ, potentiùs digeret: ſi aquâ roſarum, validiùs reprimet. Aliud, Accipe olei hyperici, olei iuniperini, vel lateritij, cuiuſque vncias tres: his diu immacera

Nouum.

Vis mercurij.

Vetus ſi malum.

Efferum ſi malum.

Mediocre.

cera rancidas nuces contusas, & semen nicosianæ, myrrham, sulphur, fuliginem furni, argentum viuum, lithargyrum, & interdum (dum abstergendum) aliquid æruginis. Cùm fortius velis, iunge calcem sæpiùs lotam, tartarum, chalcitidem, sandaracham. verùm hæc vbi crassissima melligo, & humidissima cutis capitis: nam squalidos læderet. Omnium robustissimum est hoc Gordonij, quo etiam vtebatur ad omnem malignam cutis fœdationem, etiam ad lepram: accipe vtriusque ellebori, sulphuris viui, chalcitidis, auripigmenti, lithargyri, calcis viuæ, vitrioli, aluminis, gallarum, fuliginis, cinerum grauellatorum, singulorum vnciam: hydrargyri extincti, viridis æris, cuiusque vncias binas: fiat puluis. Seorsim habeto succum boraginis, scabiosæ, fumariæ, oxylapathi, aceti, singulorum vncias tres: fęcis olei antiqui, libram, bulliant ad exhaustionē succorum: postremò affunde præscriptum puluerem, & picis liquidæ, semunciam, fiat vnguentum. à Vigone & Guidone fides huic remedio asseritur.

Fortissimum remedium.

In venereis fauis & achoribus miscebimus sescunciæ vnguenti de althæâ, scriptulos quattuor hydrargyri: & illinantur etiam artus. Quodsi inflammatio & dolor afflixerint simul ægrum in his vlceribus, à siccis remediis temperandum erit; & potiùs vtemur decocto plantaginis, & meliloti, vel chamæmelorum: & à fotu inlitus fiat ex vnguento rosato, cum succo sedi minoris, solatri, aut cerusæ, vel lithargyri decimam aspergemus partem. vel ex farinâ hordei & fœnigræci subacta oleo, fiat emplastrum. aut ex solatro & parietaria coquatur cataplasma. Sedatâ inflammatione, tunde capillos, & elue decocto fœnigræci, & ad fortiora redi. VICTVS prudenter ineatur ratio. Quicquid fœtum est in luxuriantem succum nitrosum, salsum, ab hoc sibi caueat nutrix: quale enim earum lac, talis totus fit puer; nam merè lacteus est. Iam pauca de FICO. Efflorescit hic tumor in cute capitis, tegiturque eschará citrinâ, quâ detractâ elucent vitalis & rubescentis carnis acini, qui ideam referunt seminum ficuum, non sine cruore. Oritur non à tam fero humore vt fauus, sed medio quodam succo inter furfurum auctorem, & achorum. Adimatur crusta, cataplasmate imposito ex nasturtio & axungiâ: nam hoc, auctore Pareio, diuturniore vsu persanat. vel ficum, & semen lini, & elaterium coque in aquâ, & impone. Dein, si contumacior, vnge Guidonis vnguento vel oleo hyperici, vitrioli, & nardini æquis partibus. Huc etiam pertinet TINEA, Arabum Assaphati siccum, & Semotin. Vetustiores quidam achoras tineam vocāt, ob foramina, quibus pereditur vt vestis à tineis. Sed iam scabiem illam vulgatam siccam, puerorum maximè capita perambulantem, tineam nominant. Squalidior cæteris iam recensitis noxis, sicciusque malum, quod quasi acrimoniâ quadam melancholescit, & à siccis nasci succis videtur. Est enim hæc tinea scabies quædam capitis, squamis arida, odore tetra, si quid emittat sicci tabi. Quis tamen succus hanc dederit, crustæ dicet qualitas. Blandior hæc euenit infantibus,

Aduersus venereos fauos.

Vbi inflāmatio se iungit & dolor.

Diæta.

FICVS.

TINEA.

Quid.

tibus, quibus interdũ vultum etiam deformat, non ritè à fœta habito fœtu. Est & alia tinea maligna, cui initium dedit contages, vel efferus succus, cinericiâ crustâ conspicuâ. hæc in aream abit:& ab huius vetustate si indurata fuerit cutis, extra spem sanationis erit. Quantum ad curationem,eam insibimus, (prouisione primùm habitâ de toto corpore, bileque melancholescente abductâ) remediis tenuantibus & attrahentibus. Capite loto primùm scriptis remediis, ac raso, locus tineosus inlinatur oleo amygdalino dulci, cum pinguedine gallinæ: & fricetur sulphuris viui partibus duabus, cum vnâ salis fossilis,dum sudor in capite erumpat. Hoc modo, inquit Marcellus Empiricus, intra sex dies curabitur tinea.vel illinatur oleo sulphuris, & amygdalino. Aut accipe sulphuris flaui,terebinthinæ, cuiusque drachmas sex: olei rosati vncias tres:vini optimi semunciam, coque miti foco, dum vinum euanescat. CAVTIO in his malis adsit vt frequenter purgetur corpus, ne fiat nouus nouæ materiæ synatrismus. Et studendum in his semper vt crustæ cedant. In his fœditatibus iam narratis, vsus quædam non contemnenda obseruauit. Hoc cognitum mihi est euporiston,quod nunquam me fefellit. Accipio pinguedinem, quæ coctione carnis fumo duratæ eliquatur: huic misceo puluerem zinziberis,& inungo. In contumaci malo, misceo parum argenti viui: quod sæpe vsu innoxium deprehendi in pueris. huic, si madent, cerusa vel lithargyrum consociari poterit. Alij accipiunt fæces gallinæ vstas, melle exceptas. Quidã althææ radices coquunt cum pueri vrinâ. Aloën vel thus coque cum oleo vitellorum ouorum, vel hyperici cum oleo: & crassamentũ illinatur. Aliud,oleum nicosianæ. Aliud, allium cum caule comburit Aëtius, cinere cum oleo vtitur. Aliud, tabaco vino in veteri coctus. Aliud, tabescens crassior muria halecum,cum vrinâ,aceto,& cinere halecum fumo induratorum. Aliud, conserua baccarum iuniperi, cum aceto, melle,caphurâ,alumine, fuligine furni,& puluere tenuissimo sulphuris. Vbi madēt vlcera,præclarum remedium est puluis silicum, qui primùm quatriduo macerantur aceto forti, dein clibano calcinantur, huiusmodi puluis inspergitur salutariter admodum: nam discutit & absterget. Si hydrargyrum coquatur in oleo amygdalarum amararum dum nigrescat, optimum erit hoc oleum. Sed iam de his satis.

Maligna tinea. *Remedia.* *Empirica remedia.*

CAPVT VIII.

De PVSTVLIS *& efflorescentiis in capite & faciei: & de* DECORE *conciliando faciei.*

OBSIDETVR etiam nonnunquã cutis exiguis quibusdam pustulis instar bullarum eminentibus, quas Psydracia vocant. Hæc duris tuberculis primùm efferuntur, quibus pressu pertusis, fluxum quid, saniosum & aquosum effunditur. Maximè à sudore nascitur psydracium,dum enim frigidâ rigatur facies & caput, æstu postquam incaluere, oppressus sudor in pustulas se colligit. Aut exilibus obsidetur hæc cutis ac calentibus pustulis, quibus

Psydracia. *Helydria.*

quibus varius est color: his ruptis exulcerata se prodit caro, helcydria dixere. *Exanthemata.* Quin interdum exanthematis obsidetur facies & caput: Latini efflorescentias, papulas; & eruptiones pituitæ vocat Plinius: hæc in molem ambustorum se attollunt, & sunt superficiatiæ cutis faciei & capitis exulcerationes, rubentes & subasperæ, inquit Trallianus. *Causæ.* Hæ molestiæ auctorem suum agnoscunt capitis cute conceptum pituitescentem cruorem æstu incandescentem, cùm eius euaporatio prohibetur. *Signa.* Attamen emanans sanies, & qualitas cutis capitis auctorem mali exhibebunt. *Remedia.* Vt his rectè consulatur, primò purgentur pilulis aureis, vel electario de succo rosarum. Facies lauetur decocto fœnigræci & radicum petroselini. & fiant illitiones: vt, Accipe radicum lapathi acuti, enulæ campanæ quantum lubet, coque ex aceto, vel iunge mediam partem lixiuij ex cineribus vitis: hæc muccago misceatur axungiæ veteri, lotæ aquâ vitæ, vel aceto. Aliud, lilij radix affricta, postquam cocta fuerit ex aceto & aquâ, cum thure. Aliud, oleum laurinum cum malicorio, aut balaustiis coctum. Aliud, anchusæ radices vstæ, & tritæ cum oleo. Si duriora omnia appareant, fit illitus ex maluâ, meliloto, radicibus lilij coctis, & adipi, & oleo ad crassamentum consociatis. Si madentiora, vtemur hoc Tralliani, Accipe lithargyri, cerusæ, cuiusque vnciam: aluminis, foliorum viridium rutæ, cuiusq. semunciam: ex aceto & myrteo oleo inungantur. Si pustulæ & vlcuscula fuerint sine inflammatione, licebit (valido certè auxilio) vnguento rosato indere parum sublimati hydrargyri. Attamen frequenter illiniri non debent, ne inflammentur. Aut tangantur aquâ rosatâ, quæ accepit sublimatum; sed parcè misceatur sublimatum: ita vt vnciæ binæ liquoris reddatur scripulus argenti sublimati, nec vltra drachmam committatur, & vnà bulliant. Si EXCORIATIO capiti molesta sit, aspergatur lithargyrio: vel adde plumbi puluerem, misce cum oleo myrtino, & vino; & illinatur. *Excoriatio capitis.* Poterit etiam cataplasma imponi ex farina hordei, vel fabarum cum maluâ. Ad ψυδρακιάσματα, id est, cum vehementi pruritu erumpentia, à salsâ pituitâ nata, *Psydracismata.* Accipe cerusæ semunciam, lithargyri drachmas binas; thuris scriptulos quatuor, mastiches scriptulum: contusis omnibus, fricato cum rosato oleo, dum crassescant in succum: adiice lac muliebre, & aquam rosatam. Describit etiam Nicolaus Myrep. 3. lib. 42. vnguentum ex lapidibus satis elegans. Attamen hæc spero satis fore ad leuiculum hoc malum: nam ad grauiora & vtiliora me rapit iam hæc misera mortalitas, in pœnam, inquit Plinius, sæpè viuax. Sed pauca, ne quid in tergo relinquam, de decôre faciei conciliando scribam. *Facies vt pulchrior reddatur.* Quod tamen ita quis accipiat velim, me viris hæc non scribere, nec feminis omnibus. In viros laudo illud Vespasiani apud Tranquillum, qui adolescentulum fragrantem vnguento, cùm sibi pro impetratâ præfecturâ gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiã grauissimâ increpauit, maluisse allium oboluisses, literasq. reuocauit. Et nobile illud dictum Domitiani, vellem, inquit, tam for- *Suet. 20.*

mosus esse, quàm Metius sibi videtur: & cuiusdam caput varietate capilli subrutilum & incanum; perfusam niuem mulso dixit. Et prudenter Salustius, formæ gloria fluxa ac fragilis est: virtus clara, æternaq; habetur. Hæc est illa virilis forma, quâ verè splendent. Quin ne feminis quidem patrocinari his remediis volui, quæ fœdis libidinibus mancipatæ illecebras & illectamenta voluptatibus quærunt: sed his solis quæ illud vnicè venantur, vt venustate quadam suos maritos à vagâ libidine reuocent. CAVTIO in remediorum admotione adsit, ne illa strictione quadam (quod fuci solent, quos ab arte nostrâ excludimus: nam quæ veram elegantiam & natiuam conciliant probamus) cutem arctent: nam quæ tendendo cutem splendidam reddunt, eandem in rugas tandem laxant: hinc est quòd pinguedine prędita laudamus. Aqua ex raso lardo albo destillata. Aliud, Accipimus medullæ panis albissimæ libram: adiicimus tantundem phaseolorum alborum, vel oryzæ coctæ ex lacte, & cucurbitam longam scissam in taleolas: & seminum frigidorum semilibram, cum gallinæ carnibus albissimis: addimus albumina cocta ouorum recentium duodecim: iridis Venetæ vnciā: florum fabarum, liliorum, nymphææ albæ manipulum: poterit etiam addi vitulina caro. hæc lacte excepta macerentur per diem, & duplici vase distillentur. Vsus tempore immittantur huic aquæ folia argentinæ, vel succus radicum ari sole siccatus, & parum caphuræ, & per duos dies macerentur. Aliud, Tartarum vstum pone in ouis coctis, deposito vitello, & exprimantur: & aquæ illi adde flores fabarum & liliorum, & caphuram. Aliud, Accipe aquam distillatam ex cochleis vinearum, citreis, floribus liliorum, & fabarum: misce. Tegant dormituræ faciem linteis his aquis imbutis, & summo manè facies vngatur. Accipe ossā elixatā à carne veruecum excepta, & contundantur; aquâ iterum cocta cùm fuerint, excipiatur restagnans pinguedo, & illinatur. Lac virginis, quod in Methodo descripsimus, vbi De capite calido; & vnguentum rosatum cum caphurâ, & oleo amygdalino, castigant faciêi ruborem. Ita etiam matura fraga, quibus si tertia pars sacchari addatur, & per dies octo balneo macerentur, ac tepente aquâ extillentur, mirum in modū iuuabunt. Ita aqua ex foliis salicis & persicæ, & albuminibus ouorū cum limonibus. ari aqua. aqua ex ligno guaiaco, in aquâ cocto, extillata. mica panis cum lacte caprillo distilletur. vel albumina recentia ouorū duodecim; cinnamomi vnciam; lactis asinini libram: destilla. vel aqua ex vitulinis pedibus. & vnguenti rosati rhodostagmate loti vnciæ, si addantur scriptuli duo sulphuris tenuissimè comminuti, & pauca grana sublimati. Italæ mulieres accipiunt siccam ari radicem, hanc in puluerem actam aspergunt aquâ radicis ari, sæpius ita madentes siccant: hunc puluerem ex aquâ noctu maculis illinunt. Liquor cosmeticus: limaces abiectis testis laua aquâ salsâ, dum absit viscositas: salis adde vnciam: tertiam partem vasis impleant: adde succi limonum vt duobus

Cautio.

duobus digitis ſupernatet: diſtilla Maio, vel Octobri. Aliud, Accipe vnguentum roſatum albiſſimum, cum oleo amygdalino dulci; adde ſuccum ari ſole ſiccatum, vel caphuram, aut pomatum. Aliud elegans, Accipe axungiæ porci ſeſquilibram: à pellibus munda, ac permitte macerari integros dies tres in aquâ. Dein bulliant in ſeſquilibra aquæ roſaceæ, adiectis octo pomis dulcibus, dum exhauriatur libra vna. Poſtea iunge caryophyllorum craſſiuſculè contuſorũ drachmas duas, cinnamomi drachmam: bulliant lento igne, ad omnimodam ferè aquæ conſumptionem. demum adde ceræ albiſſimæ ſeſcũciam, ſi æſtas fuerit: ſi hyems, vel nihil, vel parum. Cola per linteum mundum: & cùm refrixit, & ab omni ſorde, quæ tum ſuperiùs, tum inferiùs hæret, liberatum fuerit, admiſcebis aquæ damaſcenæ vncias tres. Hoc lætam conciliabit faciem: quin eſt accommodatum ſciſſuris rimiſque labiorum, manuum, vteri, ani, & vberum. Obſeruabile autem, ne hoc neſciant, vſu immodeſto aceti, florem viuacis coloris in corpore flacceſcere: & à fœdis aquis plumbeo tumore faciem increſcere. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα: ad meliora pergo.

CAPVT IX.

De CEPHALALGIA, *hoc eſt, omni dolore capitis.*

NVLLA pars corporis humani æquè doloribus expoſita eſt ac caput humanum: cucurbitæ enim more cunctis ſuperpoſitum, paſſim in ſe rapit viſcerum ſubiectorum inquinamenta. Quare non iniuriâ exiſtimauit Aretæus (De cauſis & notis diuturnorum affectuum) capitis dolorem in melancholiam vel conuulſionem abire: itaque, inquit, exiguos dolores ne ſpernito. Eſt enim, vt ait Themiſon apud Aurelianum, naturâ caput carnibus pauperum, & neruoſum, & duris cutibus & capillis obtectum, & ſpiramentis difficilibus naturâ, tum ſenſibus etiam vniuerſis foratum, inſidens corporibus, atque accipiens eorum cunctas exhalationes per arteriam atque ſtomachum, quæ ſunt corporis veluti maiora fumaria. Maximè autem doloribus fatigantur, capitis partes neruoſæ, vt meninges, etenim cerebrum indolens eſt; vel diploma, hoc eſt duplicatura illa medulloſa oſſis caluariæ dolet, vt euenit in his, qui à lue venereâ illiti hydrargyro fuere, ibi enim ſuppuratum fit expuratum, & tuberculum & pus: cumque in interioribus maneat, hinc mors, epilepſia, vel conuulſio: vel fit dolor in extima parte tunicæ pericranii, qui dolor etiam radices pilorum ferit. Varia nomina hic dolor gerit. Clauus Abincennæ, cùm vehemens dolor in paruâ vrit parte, ſed imâ, ac fixus perſeuerat, vix quartam capitis regionem peruadens: Homonopagia dicitur Arculano: Arabes Sodam dicunt: quam omnem capitis querelam quidam putant: ſed Serapio ſolum pulſatilem hoc nomine dignatur. Hemicrania, quàm Aretæus ἑτεροκρανίαν vocat, dimidii capitis eſt dolor, à temporum pulſatione ferè ortus, cõtagione ſubditarũ partium. Cephalæa, vel Ouum aliorum, Nux, vel Ga-

Clauus.
nia.
Soda.
Hemicra-
Cephalæa.

vel Galea, totius est capitis *συντονος πόνος. Galenus propria Cephalææ signa eleganter describit libro secundo per locos, sectione secunda, capite primo: vtinam ita cætera duxisset. Orsi itaque à capite, sub quo nomine partem illam significamus quæ capillo tegitur, & cuius caluariæ adiacet superiori quidem, pericranium; inferiori verò dura meninx. Quæ fabricatio descripta legitur apud Hippocratem libro De pertusionibus capitis, *διπλόον δ' ἐστὶ τὸ ὀστέον κατὰ μέσον τὴν κεφαλήν. Earum capitis humani partium continuitatis laceratio, vndecumque venerit, sensionem facit rei molestæ, id est, dolorem, qui partis afflictæ nomen sibi adoptat, & Cephalalgia dicitur: quæ, capitis propria est; sicut delirium cerebri. Erit igitur cutis capillatæ, & pilis carentis cephalalgia, erit etiam pericranii, caluariæ diploës siue diploïdis, intensa, remissa, grauis, acuta; omniumque sæuissima duræ meningis. Dolent autẽ partes, quòd in his soluatur continuum: at vnde nascitur illa solutio? ab agente, contra naturæ legem, ἀθρόως. Sed quale id quod ita confertim ferit? est intemperies, vel materia morbifica. Hæ causæ nonnunquam conueniæ sunt: interdum etiam solæ: nam inæqualis intemperies quæ est *ἐν γίνεσθαι, non autem ἐν γεγονέναι, auctor nonnunquam est solutionis continui. Quare consentaneum est, validam intemperiem, cùm solitaria illa in vitio est, tantùm doloris auctorem fore. Hæc autem solutio continui, quæ à solâ intemperie est, rationi tantùm comperta erit, estque in γίνεσθαι. dum enim facta est, indolens est; nam dum pus fit, dolores eueniunt; non eo iam facto, inquit Hippocrates. Quare rationi cùm solùm pateat hæc solutio, iure merito à medicis non discriminatur ab intemperie: cùm non solutioni vnionis, sed potiùs causis solutionis, hoc est, intemperiei, ab his dicata fuerint remedia. Sed quænam est hæc intemperies inæqualis? Hæc erit feruida, frigida, vel sicca; solitaria hæc, aut remixta. Et quæ ex his potentiùs continuationem auellunt, atrociores dolores inferunt; tales sunt calidæ, & frigidæ, ob agendi præcellentiam: nam à solâ siccitate mitiores dolores eueniunt; adeò vt in censu grauiorum dolorum, Galeno extra illam grauiorem iniuriam esse videatur. Nam mador ad hanc querelam surgere nequit: nec enim dissipando, vt calidum; nec exprimendo, vt frigus; nec arefaciendo vt squalor, partibus vnionem abripere potest, sed cuncta consociat ac iungit humiditas. Sed antequam ad historiam cuiusque causæ morbificæ & morbi, qui caput occupat, veniamus, operæprecium erit notatione, quænam capitis pars ea sit quæ doloribus implicatur. Qui enim auxilia dolorum capitis citra distinctionem scripsere; plus detrimenti quàm adiumenti intulere: Non enim cuncti ab eadem causâ, nec ab eadem parte dolent: & diuersis affectibus ac partibus diuersa debetur curatio. Quare indagandum quot sint ideæ dolorum capitis. Præcipuæ differentiæ ducuntur à formâ doloris, loco afflicto, & causâ morbificâ, vel à loco & causâ simul. Dolores capitis qui in querela sunt, quosque ipsi referunt

ægri,

Margin notes (left): * id est, diu fatigans ab idiopathiâ capitis, & acerbissimè. — * id est, duplex autem est os capitis &c. — Causa dolorum. — *quæ est in fieri, & non in facto esse Hippoc. 3. De fract. 18. — Dolor capitis ab intemperie solâ.

Margin notes (right): 1. sympt. caus. 6. — Ab humore non dolet caput. — Differentia dolorũ capitis à parte affecta. — 2. κατ. τόπ. 1.

Handwritten note (left margin): Solutio continui ab agente, [illegible] [illegible] intemperie valida.

ægri, plærumque sunt grauatiui, extensiui, pulsatiui, pungitiui, perforatiui, teste etiam Arculano: qui ex quanam causa enati fuerint, & vnde profecti, clarè aperuimus libro tertio Methodi ad Praxin medicam capite tertio. Pungitiuus dolor est membranis proprius: frangitiuus est panniculi tegentis ossa, ita vt immissa sit materia illi spacio quod inter caluariam & pericranium: tensiuus tendinibus & neruis ascribitur. Pulsiuus arteriolis adscribitur partibus. cùm autem diploïde concepta materia suppuratum & expuratum fecerit, permolesta & acerba symptomata inferre solet, vt elucet ex illâ historiâ, quam refert Fernelius De lue venereâ capite septimo: Anno, inquit, 1556. coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus; repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis totum os paulatim computruit, exesúmque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est, vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multùm premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est, quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Dolor ad similitudinem pali infixi, in meninge hæret: clauum nominat Abincenna. Sed num foris posita vel intus caluæ inclusa pars tædiis his fatigetur, & quænam ea sit, his symbolis conspicuum erit. Si Galeno credimus, cùm ad oculorum radices dolor peruenit, & ad tactum exacerbatur, tunc foris & intus fatigabit dolor. quamuis scribat Fernelius falsum esse, internos dolores solos ad radices oculorum pertingere; nam & externi eò pertingunt subinde, quòd pericranium oculorum cauum (cui insident) succingat. Verùm non tam punctilis ille dolor erit, quàm si à meninge foret. Et cùm à refrigeratione plerumque doleat pericranium, palpebræ id potiùs sentient: nam oculi spiritibus & pinguedine affluunt: & in cauis conditum ibi pericranium non ita à calore externo affligitur. Si dolor fit in foris positis partibus, tunc notandum num consederit in pericranio, vel in cute capillata. Sin verò intus recessit dolor, tum explorandum num sit in membrana, neruis, venis, vel arteriis. Si in pericranio, pungens erit, nec ita ad tactum exacerbabitur, sed eo quasi mulcebitur ac mitescet: si in cute capillata, nec tactum, nec capillorum versionem feret, & ab æstu plerumque nascitur: si venæ doleant, erit compressu quodam grauidus dolor à venarum plenitudine: si internæ venæ & arteriæ, pulsus temporum fiet, & consectariam sæpe trahunt febrem ephemeram, & auidè aërem ducunt naribus. Nerui tensionem præbent.

Quæ pars doleat in capite.

Historia.

A venere lues pestilenti vi membranas exercens, intolerabili dolore discruciat.

3 loc. aff. 9. & 2. κατ. τόπ. vbi de Cephalæa.

Pulsans

Pulsans dolor est à tenui sanguine, vel ab arteriis spirituum plenis, quæ concutiunt membranas. Talis ferè est ille dolor, qui statis horis recurrit cottidie, cùm vel sine febre, leni hic pressu mitescit. De cuius doloris idea scribere videtur Aretæus, vbi ait, Cephalæa cottidie magis insultat, & difficilè curatur. eius, inquit, differentiæ sunt infinitæ, aliis recurrit à meridie in vesperam: nonnullis à vesperâ ad meridiem protrahitur.

Mirabilis dolor.

lib. Ras. 4.

Iuuenem quendã nobilem aliquando vidi, inquit Iacchinus, cottidie atrocissimis doloribus anxium ad meridiem, adeò vt fureret. Statim huic vrina aquea, quæ vesperâ in colorẽ biliosum redibat, dum mens, abeunte dolore, redintegraretur. Refert Cardanus de quodam Modœtiensi, qui cottidie Sole exoriente, dolore capitis supra nares corripiebatur, crescente dolore dum Sol meridiem attigisset: vbi decederet, minuebatur dolor, ita vt sub vesperam euanesceret. Ex narratis iam notis, in perspicientiam facilè partis morbo obsessæ deueniemus. Iam ad agnitionem & curationem morbi causæque morbificæ abeamus, orsi à simplicioribus.

B. Variet.

CALIDA cum ab intemperie caput dolet.

CALIDA harum partium INTEMPERIES interdũ auctor doloris est, citra materiam quæ interdum infestat; exhauriendo enim & dissipando continui violationem adfert. id dum fit, dolet pars quæ ita exercetur à nudâ qualitate calidâ. Cùm ab internâ solâ intemperie nascitur, ægrè curatur, vt illa intestinorum intemperies, quæ à borborygmis frequentibus tympaniam hydropem parere consueuit. Sed plerumq. hoc genus mali externam agnoscit causam, vt cuncta confertim incurrentia: vt insolatu à vehementi, quem Græci dicunt ἔγκαυσιν impressam: vel ab immoderatis exercitiis à cibo, vel flammæ vicinitate, tegumentis capitis plurimis, ardentiorum remediorum admotione, vel à graui odore, interdum ab ira: & intus confertim irruens causa huius mali parens esse solet, vt plenior vsus aromatum, quæ calidis opplent vaporibus caput: nam, vt scribit Hippocrates, *ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη, καρηβαρίας ἐμποιεῖ: ita cibus flatulentus calidus.

Causæ nudæ intemperiei calidæ.

5. aph. 28

**Suffitus aromatũ capitu grauitatẽ inducit.*

SIGNIS notabitur hæc intemperies; nam tactu calet & squalet, cùm ab insolatu fuerit aut simili causâ, caput & frons & oculi rubent cum quodam squalore, vigiliæ fatigant, recreantur à frigidis.

SIGNA calidæ intẽperiei.

Dieta.

Vitent in primis aërem calidum, & solem; somnus concilietur; respondeat cottidie aluus, vt multorum à prunorũ, aut lactucæ, vel spinachiæ vsu; vel rosati syrupi laxatiui. animus in ocio sit: germinibus frigidis humi fusis ac proiectis, & sylanis aquarum recentetur cubilis aër. Vtatur lactucis, endiuiâ, hordeo, agrestâ, piscibus, auranciis pomis, & pomis coctis, boragine: absit vinum: acetosa confert. acetariis adiice aliquot passulas: ptisana cum succo aranciorum, oua tremula cum omphacio: carnes pullorum coctæ cum dictis herbis. abstineat à lacte, & dactylis. Potus sit tenuis ceruilia: vel aquæ libræ incoque vncias tres sacchari, & cum drachmâ cinnamomi coletur per filtrum: cui remisceri poterit syrupus acetosus, vel sit vinũ aquosum. exhibeantur alimenta quibus non longâ masticatione opus est.

Quæ

TOPICA. Quæ foris capiti admouentur sint leptomeriâ prædita, nec astringant vehementer: fronti, temporibus, vsq. ad suturam coronalem, & naribus hæc commodè admouentur: vt vnguentum populneum: vel rosatum sæpiùs cum aceto lotum. vel muccago psyllii extracta in aquâ rosatâ, cum oleo rosato, vel vnguine rosato & aceto: addere interdum licet succum solatri, vbi ardentior æstus & æstas & ætas. vel olei rosati vncia, aceti albi semuncia, agitentur diu, & linteis excipiatur, vel bombace. sed sit potiùs quarta pars aceti: nam insigni siccitate vigilias mouet. oleũ violatum, & cucurbitæ cum rasurâ cucurbitæ. hæc etiam naribus induntur. lac muliebre immulctum inquit Alsaharauius. Fiant etiam embrochæ ex violis, rosis, nenuphare, pampinis, foliis salicis: & tandem adde melilotum, maluam: coque ex ij. libris aquæ, dum tertia pars consumatur. Mitigato dolore, vtatur chamæmelino cum rosato, vel serpillum rosato incoque: quo redintegretur à frigidis calidi natiui eclampsis. Cùm tamen inuictus his frigoribus fuerit capitis æstus, adiicimus vnciam olei papaueris, vel nymphææ. Macerentur rosæ in tertiâ parte aceti, & vnâ aquæ rosaceæ, fiat naribus epithema. vidi qui in contumaci vigiliâ soluerent semidrachmam opij in aquâ rosarum, & remiscebant semiscriptulum croci, vnde epithema fronti fiebat. Ego tamen existimo, ab opiatis abstinendum esse, cùm sine materiâ dolor fatigat: nisi vigiliæ vrgeant. Ego farinam hordei & papaueris misceo cum aquâ rosatâ, lacte muliebri & oleo nymphææ duplicato linteo fronti admoueri iubeo dormituris. Et tandem, si nulla influxus suspicio vel metus, anethino addo rosaceum; vel serpillum & melilotus rosato subigantur. Sed dogmaticæ cautiones vbique sociæ curationi accedant. Nam non satis est intemperiem frigidis tolli, sed probè his vtendum, ne lædant. Hoc partis natura dicet; ex hac enim quantùm sit refrigerandum, & quomodo, discemus. Cerebrum immanitatem frigorum non leniter fert: sed tamen quod partes capitis dolentes interdum denso ossis obice tectæ sint, vi quadam peruadente opus erit. Caloris autem cõcepti magnitudo, vim ac copiam remedij aperiet. & situs partis hîc monstrat, euanidam remediorum vim sæpè alluere partes dolentes. Obseruabile etiam illud, esse quædam corpora, quæ incursum frigidiorum remediorum non leniter ferunt, vt senum, puerorum, & mulierum mollium & candidarum, & hi qui catarrhis obnoxij viuunt; his iunge anni tempus, & regionem. Forte est oleum papaueris, cui papaueris capita incoxere; sed talia naribus potiùs admouenda quàm sincipiti: hoc validius est oleum ex mandragora; his tãtùm, inquit Trallianus, in cõtumacibus vigiliis locus est. In tenellulis oleo chamæmelino vtemur cum aceto pauco. mori succus cum aceto probatur Galeno: vel aquâ rosatâ foueantur ex spongiâ. Plurimas alias cautiones dedimus libro secundo Methodi, capite septimo. Intus vtile erit iolapum rosatum & violaceum: conserua violarũ, nenupharis, boraginis. Frigida

Cautiones.

Intus remedia.

intemperies interdum capiti molesta est, dum exprimendo continuum laxat. Ita hybernis frigoribus vitra ac testacea violari stricto frigore animaduertimus. Potissimùm inuadit ab ambiente frigore, vt à procellosâ hyeme. Nec in facie, nec in capite elucent caloris notæ, quin potiùs pallore defœdatur: læduntur rerum frigidarum vsu, recreantur à calidis; tactu friget facies mollicula; in somnos proni sunt, nisi acrior excitet hos dolor. Externa causa quæ vitium facit vitetur. Intemperies frigida castigetur alterando calorificis. Sed animaduertendū quâ tecmarsi modoque his vtemur, quâ copiâ, & quando. Ea tecmarsi, vt leptomeriâ valeant, & perennent vegetâ vi; talia sunt olea: nam ossa peruadunt. Fiant ex serpillo, maioranâ, lauro, lauendulâ, chamæmelis, anetho, caryophyllis, rosmarino, origano, rutâ, betonicâ, liliis, & tandem euphorbio. Fiunt & fotus ex saluiâ, hyssopo, iberide, prassio, stœchade, calaminthâ, &c. iam dictis: herbarum manipulus accipiat aquæ vel lixiuij libras xiij. quin ex iisdem sacculi finguntur. Tepidè hæc admoueantur, imò eo feruore quem ferunt. sincipiti & naribus admoue hæc. Copiâ eâ dentur, quam suadent intemperiei vehementia, temperies corporis eiusque habitus, anni tempus, ætas. Semper CAVTIO adsit ne in capitis rebus vtamur ingrati odoris medicamentis, quale oleum laurinum. Quare, cùm iucundè hic medendum sit, fiant fotus potiùs ex spongiâ expreſsâ decocto lauri foliorum, & chamæmelorum. Aut coque lauri folia ex oleo anethino,

Frigida intemperies sine materiâ.

Topica calida resoluentia sint.

Modus.

Copia.

Cautio.

vel chamæmelino. Nonus antiquus medicus ἀμπελόφυλλα, id est, pampinos coquit ex melicrato. Et, si valida fuerit nuda hæc intemperies, miscebis olei partes duodecim, cum vnâ euphorbij, & tribus ceræ. vt, Accipe olei chamæmelini sescunciam, euphorbij drachmam, ceræ ternas drachmas, olei caryophyllorum parum, vt suauem odorem effundat remedium. Poterit addi crocum, myrrha. vel accipe oleum lilinum, euphorbij, cum aquâ vitæ. Insignis ille pragmaticus Razes, dū animaduerteret hanc intemperiem contumaciorem esse, excogitauit trochiscos ex euphorbio, castoreo, pipere, sinapi, hyssopo, styrace, rutâ: hæc in pollinem comminuta vino generoso excipiebat, ac trochiscorum in formam medicamentum redactum reponebat. In vsum dum vocabat, à fotu caput siccabat, & eius drachmam remixtam oleo caryophyllorum futuræ coronali imponebat, & fronti, & temporibus: quin auribus quid immittebat. In leui dolore lilinum sufficit, vel iuniperinum; nam vltimum est euphorbij. Iam chemica arte balsama eliquantur ex aromatis, gummis, & seminibus, cum aquâ vitæ. Aretæus, Razes, & Abincenna ad phœnigmos & sinapismos tandem surgunt. Aretæus euphorbio & pyrethro, dum, inquit, tumefaciant, & varis similia tubercula excitent, locus tegatur. Quid igitur mirum, si hoc æuo dolores oppugnati non expugnentur? cùm ad robusta illa ægrè assurgant medici. Hæc dum fiunt, nec plethora, nec cacochymiâ obsitus esse debet æger. Sumant manè semunciam conseruæ saluiæ,

Intus.

saluiæ, vel betonicæ, vel anthos: his misceri poterit semidrachma diambræ, dianthos, diamusci, cinnamomi, vel masticis semiscriptulus. vel res cephalicæ, vt betonica, rosmarinus, stœchas, aquæ vitæ immittantur, da guttulas ex vino & aquâ betonicæ. Ita mithridatium, aurea alexandrina, aromaticum rosdiagalanga, diacyminum, acorum. Tandem ad robur illinat frontem, sinciput, & totam faciem oleo nucis myristicæ, & etiam nares & aures. Aër sit calidus, absit fumus, adsit lux; nam in somnum ruit æger. mosci pauxillum naribus indatur. Nocet immoderatior somnus, sit solito breuior: labor & inedia conferunt. odoribus rigetur cubile. carne vtatur gallinarum: condiantur cuncta alimenta cinnamomo, zinzibere, mulsa cum saluiâ, pipere. mel anthosatum optimum. Vinum tenue, & ceruisia perfundantur vi saluiæ, rorismarini. vel accipe aquæ libras septem, his immitte folia saluiæ, & rorismarini, cum pauco hyssopo, vel aliâ cephalicâ; iunge quid cinnamomi, mellis vncias octo: coque ad despumationem. Sed nota in vsu huius hydromelitis, ne sint homines μεγαλόσπλαγχνοι, hoc est, turgido hepate & liene præditi ab infarctu. Insignis medicus Arculanus nil melius in hoc malo existimat aquâ vitæ. lactis & piscium vsum vitent. vngantur nares guttulâ olei caryophyllorum. Si odora non ferat, Accipe conseruæ capillorum veneris vnciam, conseruæ rorismarini, zinziberis conditi, cuiusq. semunciam: cineris hirundinum semunciam: coralli rubri vsti drachmam; piperis

Diæta.

Cautio.

Cinis hirundinum

semidrachmam; cum syrupo de stœchade fiat opiatæ forma, SICCITAS arefactione ac squalore interdũ continuatas partes violat, hinc dolor: vt ab aëre sicco, pharmacis aridis, fame, exercitiis. Attamẽ rarò euenit ab hac causâ; sed cùm incubuit, longè contumacior est quàm calor aut frigus. sed tamen non æquè ferox ac calida vel sicca ab intemperie; vt demonstrauit Galenus de symptomatum c. primo libro, capite quinto. non enim subitò fit hæc intemperies sine calore aut socio frigore. Causam habere potest aluum citatiorem: hanc sistemus cibo, potu, & remediis iisdem quibus sopitur diarrhœa. Vigiliæ etiam, & sollicita anxiaque curis mens auctor mali esse poterit: his opitulabuntur quæ diuûm gratissimum munus, somnum euocant, & quæ in lætitiam mentem effundunt. Si ab inediâ, resarciatur iniuria succi plenis alimentis. Si immodesta venus, reficiat corpus plenioris succi alimentum; profligeturque venus. CAPITI admouebimus oleum maturũ, amygdalinum, violaceum, cucurbitarum ex semine, & lini, vel lilinum, aut nymphææ. hæc etiam naribus instillentur. Sed fotu altiùs vis subit, & aperit illinendis poros: foue ex decocto maluæ imbutâ spongiâ, vel ex decocto lini, althææ, fœnugræci, vel lacte muliebri, vel aliorum animalium: lacti misce decoctum maluæ. Decoquitur malua dum euanuerit media aquæ pars. Dein medullâ vituli, vel vnguento rosato illinatur, vel butyro recenti insulso. Accipe olei amygdalini, violacei, nymphææ, cucurbitæ, pinguedinis vituli, galli-

A SICCITATE NVDA.

Topica.

lac muliebre, vt aliorum animalium.

 næ, bu-

næ, butyri recentis insulsi, cuiusque binas drachmas: misce hæc, & fiat illitus. Aër sit madidior; humidis indulgeant, pullis, ouis, iusculis, vitulina: vino oligophoro. somnus sit plenior. in otio degant. Cuncta quæ siccare possunt fugiat in assumendis, admouendis, agendis, egerendis: balnea humida proderunt. animi perturbationes profligentur. *Intus.* SI INTVS quid assumere velit ad squaloris correctionem, vsui erit syrupus violatus, rosatus, nymphææ, de papauere: conserua violarum, boraginis, nymphææ, buglossi. *Ab humiditate nudâ.* HVMIDVM, cùm omnia iungat ac vniat, auctor doloris esse non poterit. Ita nudæ simplices intẽperies, cùm partium capitis, sensu præditarum, continuationem violant castigantur. *Composita nuda intemperies.* Si autẽ remixtæ hæ intemperies fuerint, vt frigida & sicca, &c. sint & mixta tunc remedia. *A materia.* Sed frequentiùs dolore caput fatigare solent materiæ morbificæ quæ capite conceptæ sunt: hæ enim auctores plerumque sunt solutæ continuitatis, vnde permolesta & acerba perceptio, siue illa sympathiâ obnata fuerit, fugáxve fuerit à perturbatione critica: siue fixa firmiter πόνον, vt loquitur Hippocrates, ζυώπονον inducens, indigenam generationem agnoscat; seu symptomaticum transitum, aut perennem progressum sanguinis bile perfusi, qui exitum inde non habens, pondere, laceratione & stimulis caput multùm affligit. Dolor erodens fit à bilioso succo aut vapore: grauans à frigidis succis: tendens à flatibus, aut humorum copiâ mitium: pulsans à bilioso tenuique sanguine, vel spiritibus vapidis in arteriis, & cottidie recurrit. *Signa à materiâ esse.* Simplex πόνος sæpè euenit sympathiæ ratione, vel nudæ qualitatis, quæ tensionem facit in partibus quæ laborant: nunquam verò grauitas, quæ vbi est, ibi etiam eius causa existit, per collectionem, vel affluxum. Sic enim præclarè Galenus ad eum locum Hippocratis de pleuritide, vbi mammarum & brachij grauitatem examinat ad liberalem sanguinis extractionem. A materiâ minori negocio mulcetur dolor, quàm si ab intemperie inustus foret: nã facilius est euacuare, quàm alterare. *Prognosis.* Materiæ itaque morbificæ hæ, vel cerebro sunt indigenæ, hoc est, in eo natæ, vel vi in eo retinentur, vel aliunde sunt apportatæ, quæ translatione vel progressu temperamentum & complexionem validè peruertunt, continuitatem lacerando: idque cùm aliarum partium, tũ maximè meningis duræ. *Materia cerebro nata flatulenta.* Nascitur interdum in cerebro materia, ex œconomiâ naturali cerebri labefactatâ, ab intemperie frigidâ, quæ fœcunda est in pituitam viscidam & crassam, multis flatibus perfusam, quæ tendendo, continuum diuellit: quin & substantiæ suæ modo, cùm enim sit crassissima, ita vt euaporare non possit, in vitio est: & qualitate frigidá hęc materia crimen agnoscit. *Signa.* Aderunt SIGNA intemperati capitis per idiopathiam, vnde materia flatulenta. aurium tinnitus adest sine grauitate locum subinde mutans. Interdum etiam mordet ac pungit acrior vapor, quem appellat Archigenes καυσώδως tendentem: sed hic vt bilis abigitur. nos hîc de frigido. ibi repellendum, refrigerandum, mitigandum, coquendũ, digerendum.

Sed

Curatio. Sed hîc orientur indicationes, vt causæ solutionis continui auferantur: hoc est, vt flatus excutiatur, & materia crassa euacuetur: nam soboles ferè est pituitæ vel melancholiæ. sed cùm non cædet hæc lenta materia nec pharmaco trahenti, nec naturæ expellenti, subnascetur indicatio hanc attenuandi ac incidendi, quo sequax naturæ motui ac pharmacis reddatur. Et vt deinde frigus cerebri castigetur, ne noua proles in nouum morbum surgat. Sed in fine huius capitis de flatulento dolore, vbi de eo qui per febres fatigat diximus, iterum scribemus: vt initium & finem doloris à materiâ oborti flatus faciat. Sed PROGNOSIS ante manum medicam consulenda, & quid spei vel difficultatis præ se ferat negocium priùs expendẽdum. Omnis capitis dolor qui extra diploën, & tenuem meningen consedit, faciliùs placatur: ita qui à causis externis, modò eadem vi occurrat. Hic dolor ab indigenâ causâ interdum contumacissimus est, adeò vt inuictus remediis nonnũquam perennet: nam tanta immoderatio cerebrum cepit, vt nec materia, nutritioni dicata, capiti allabens, edomari in nutricatum possit: vnde à perenni congestione nouæ materiæ, nouus surgit dolor: quare toto vitæ curriculo quidam doloribus capitis fatigantur. Recens tamen si fuerit dolor, faciliùs placatur: antiquus cæcos interdũ reddidit homines. Et, si hæreditario iure annatus fuerit dolor, ægrè accidi poterit. Ita elucebit num dextra polliceri curatio possit, eaque facilis, aut difficilis, breui vel spacioso tẽpore. Si non longè à sanguineâ naturâ abiit materia, sed vel sanguini si remixta fuerit, pertundatur vena: &, si corpus sanguineo succo rigari videatur, id etiam agendum: ne, dum valida remedia capiti imponuntur, eò materia, grauis morbi alioqui futura noua auctor, abripiatur. Sed si materia omnino à sanguine secessionem fecerit, supersedendum. Quamuis alioqui vel sola morbi vehementia illud magnum remedium exprimere nobis debeat. Sed tamen virtus & ætas adsint. Propterea dicit Aretæus, seca, sed duobus diebus antè bibat vinum; ille ad vires collineat: & dicit, postea tribus aut quattuor diebus interiectis, liberaliùs alendi sunt. Sed quâ copiâ exhauriemus sanguinem? id indicabit sanguinis copia, vehementia doloris, & ægrorum vires: quo enim hæc fuerint vberiora, vehementiora, & firmiora, eò liberaliùs euocandus erit sanguis. Sin viribus prostrationibus vbertas adsit sanguinis, & doloris immanitas, iterari bis vel ter poterit euacuatio: nam, inquit Aretæus, non magnoperè semel detrahere expedit. sin attritæ magnoperè vires fuerint, cucurbitis potiùs hoc negocium dabitur. At quæ vena tundenda? cephalica. Præclarè hîc ad salutem & cerebri redintegrationem faciunt CAVTERIA, in pertinaci hoc dolore, qui ab hectica quadam capitis infirmitate fatigat assiduò, nec aliis cedit remediis. frustra enim à pharmacis, cucurbitulis, topicis, &c. auxilium sperable est; nam hectica iam intemperies hæc est. Et, inquit Holerius, constat quidem plurimos inde alleuatos fuisse in eiusmodi malis, epilepsiâ, maniâ, melancholiâ,

Prognosis. *Copia.* *Vena.* *Cauteria.* *Chirurgia.*

hemicraniâ, terebellis vel cydiscis, aperto capite, vel inusto. Coronali suturæ, magno successu, nostrum cauterium frequẽtissimè admotum fuit: nam perenni exhaustione materia euocatur. Maximè ita idiopathiâ afflicto capiti vsui erunt cauteria, cùm internus capitis dolor in oculos repit, ac metus adsit cæcitatis, & suffusionis. Suturam autem coronalem in caluâ cuiusque ostendit propria manus: si enim carpi fossulæ, nasi apex imponatur, tum medius manus exporrectus digitus, suturam feriet coronalem. Hæc agenda expeditâ primùm aluo à primâ fœditate. Si inuictus fuerit dolor, & acerbissimus adeò, vt vires eius immanitate fatiscant, ad eius soporationem veniendum: qua autem tecmarsi illud agendũ, mox dicam, vbi de dolore à bile. Alioqui causam mali debellabimus, nec curationis cursum ad doloris mitigationem solius flectemus. Curationem autem eandem instituemus, quam iam scribemus De dolore capitis ex pituitosa substantia: eisdem enim errhinis, masticatoriis, gargarismis cedet. Etenim cùm idiopathiâ nascatur materia morbifica in capite, hæc plerumque ab intemperie frigida proficiscitur: nam pars in consimilem intemperiem facilè abripitur: naturâ frigidum est cerebrum, & ventis expositum; hinc non benè interdum coquit. TOPICA itaque sint leptomera, odore grata: talia sunt ambra, & muscus. Et oleum ex saluiâ exstillatum: primùm futuræ regio coronalis foueatur decocto saluiæ, ex spongiâ: mox illinatur oleo saluiæ, cui indita fuere aliquot grana

TOPICA ad flatũ.

mosci, vel ambræ. Quin hoc oleum naribus & auribus inferatur, quo recreentur animales spiritus: & si qui concepti sint, vi frigoris, flatus dissipentur. Aër ad calorem abeat & ad splendorẽ. Cibi aromatibus condiantur, cinnamomo, pipere, zinzibere; frugalis sit cœna. Vino decenter vtatur. Leguminibus abstineat. Gallina & columbi laudantur, hyssopo & origano, rosmarino, maioranâ condiantur. Lac & caseus hîc capiti inimica. Pastinaca, inquit Aretæus, caput replet, & rapum, & sisarum: & omnia bellaria capiti inimica. His modis curatur dolor à materiâ in cerebro nata: ex eius imbecillitate quæ flatus & succos crassos procreat, vnde tendendo (cùm euaporare nequeant) continuum lacerant. Interdum nascitur in capite dolor ab eius OBSTRVCTIONE, cùm eius vi in cerebro retinetur materia; vnde cùm ichores & vapores non exhauriantur, continuum violant. Ita incalescente interdum capite, vritur sanguis eo conceptus, auctore Galeno; cùm florida inquit facies apparuerit, æger autem fuerit valdè tristis, in cerebro videtur concepta valida affectio calida, quæ sanguinem adurit in atram bilem. Quòd autem atra bilis gignatur ex sanguine vsto, patet ex Hippocrate de aëre, aquis, & locis; quo loco causam materialem atræ bilis tantũ agnoscit sanguinem crassum, bilem æruginosam, & vitellinam. Ex hac obstructione capitis, plurima nascuntur tædia, imò, si elabantur interdum ad subditas partes, omnia calamitate quadam fœdant. Ita videmus in vaccis, quòd postquam iam adoleuere cornua, densaq. reddita

Diæta.

Dolor ab OBSTRVCTO capite.

2. Prorrh. 14.

dita

dita fuerit calua, cùm minùs via fit miasmatibus ac effluuiis vaporum capite conceptorum, congelatus in succum humor, in dentes effusus eos arrodit. Ita in hominibus: vel si præcipitetur in pulmones, eos in tabem exedit. Quin si ille ferocior iam succus ab obstructo capite retineatur, an non dolorificus erit? Variæ autem partes in capite obstrui poterunt: interdum suturæ, venæ, vel arteriæ: aut intestinæ cerebri partes. hinc inquit Arculanus, vermes circa stricturam narium, prope caruncula mammillares: vbi propterea oues & capræ dicuntur vermes alere semper, vt cerui in gutture. Scribit Razes ex sententiâ Schare, dolorem capitis euenire posse ex vermibus: sed tunc rosionem ibi sentit æger, & à motu incrudescit dolor, & fœtorem quendam sentit. Sternutatione, inquit, excutiãtur, & succis instillatis naribus enecentur. Scribit Abincenna, vermes frequentiùs enasci in anticâ capitis parte, super locum qui est in stricturâ narium, & possibile est, inquit, vt nascantur apud meninges, licet hoc rarò. Holerius tamen hoc obseruauit, scorpionem ibi obnatum fuisse, qui à longis & vehementibus doloribus mortem attulit. Vega, Hispanus Doctor, ait, frequentes in cerebro hos deprehendi, in naribus, in dẽtibus. Beniuenius scribit quendam acerbo capitis dolore esse defunctum, propulso excussoque vi efficaciore verme è nare, palmo longiore. Et doctissimus medicus Ronsæus, refert in suis Epistolis, se iuuenculam nouisse, quæ reiecto per nares verme millepedi non absimili, à diuturno capitis dolore restituta

Vermes in capite, & quo modo noscantur, & pellantur.

1. Contin. 10.

3. Canonis, tract. 2. cap. 3.

1. prax. cap. 1.

4. ad loc. aff. Gal. 5

Historia.

fuerit. Experiẽtissimus medicus Balthasar Conradinus, in vtilissimo libello quem edidit De febre miscellanea theriode, scribit, vermes interdum confertim prorepsisse ex corporibus eorum qui febre theriode occubuissent. Quidam, inquit, crassi, nec ita longi per aures erupere; qui ex eluuie venenata in ventriculis enasci potuere, cum acerbissimis doloribus. fidem faciunt anatomici nonnulli, qui inibi deprehensos testantur. Quare cerebri vermem hanc pestem vulgus vocabat. Certè cùm ea lues Vltraiecti serperet, dum ibi medicinam facerem, vidi quosdam qui, inuictis à doloribus capitis, mẽte exuebantur. Volcherus Coiter in appendice Obseruationum suarum anatomicarum, refert, aliquot vermes in hominibus lenticulis exstinctis inuentos fuisse: qui, inquit, num in cerebri substantiâ, num in duræ meningis sinubus latuerint, non sat scio. Cùm itaque vi detinetur in cerebro materia, auctor grauis mali esse poterit. Retinetur autem, vel quia obstruuntur, vel arctantur capitis partes. Fit autem obstructio tribus modis, copiâ, materiæ crassitie, & facultatis infirmitate. NOTA vi coërcitæ materiæ ab infarctu erit, quòd non pedetentim nec lentè, sed repentè inuadit: & si solemnia capitis excrementa non eiiciantur. Curandi consilium dabit causa solutionis continui, quâ debellatâ, doloris causa, quæ est solutio vnionis, cessabit: nam ad dolorem, vt symptoma curandum, non nisi vires nos abducent: quâ id arte fiat, dicemus vbi De dolore capitis à bile. Cùm itaque materia, vi intercepta, cerebro claudatur,

Signum vi retentæ materiei.

datur, infarctu expediri debebit cerebrum. Hoc non ægrè perfici poterit, modò non ita inhæsit vt vermiculari iam videatur, aut ab absceſſu sit, qui in duritiem abit, quod plerumque, vt annotat Arculanus, calamitosè ægris euenire solet: aut à cerebro labefactato. Si humor sanguini remixtus videatur, aut abundare, vena scindatur. Eâ copiâ quam suadent copia sanguineæ materiæ, vehementia doloris, & vires. Alioqui succedaneæ sint cucurbitulæ. Poterit, habitâ ratione totius, frontis vena aperiri, vel nasi venæ. Cauteria etiam inusta suturæ coronali, modò vetus malum fuerit, iuuant. Maximè id agendum, dum suffusionis in metu versantur. Lenitâ primâ aluo hæc agenda. Quæ sint quæ caput euacuant errhina &c. mox, vbi de pituitosâ & biliosâ materiâ morbificâ agemus, indicabimus. Cùm materia viis interclusis vi capite sistitur, id fiet obstructione, vnde solemnia excrementa supprimuntur: euacuatum itaque caput, foueatur decocto maioranæ, stœchados, serpilli, chamæmelorum, meliloti, betonicæ, nicosianæ: & nicosianæ fumum naribus hauriat, cùm frigidæ materiæ adest suspicio. Si strictis poris ac viis vi retentus fuerit vapor, vnde materia mala, fundentibus stricta, & laxantibus densa vtemur: itaque madente spongiâ, ex suaui aquâ tepidâ, foueatur caput: non acrioribus hîc fatiganda materia, maximè si illa copiosior fuerit, ne, acrior reddita, præcipitataque in pulmonem, vas erodat.

Cautio. CAVTIO summa adsit in hoc capitis dolore, ne vnquam repercutientibus stringentibus vtendum esse existimemus: nam geminaretur obstructio. Si materia irrepat ex partibus infernis, eam reprimemus citra astrictionem.

Diæta. Turba hominum à cubili absit, sit & liberum à fumo: sit aër purus. Cibus sit conditus rebus pugnantibus cum materia morbifica. Declinante malo, vtatur vino oligophoro. Exercitia ineantur recto corpore, inquit Aretæus. Venus capiti bellum indixit. Hac tecmarsi tractandus erit dolor, cùm materia ab obstructo vel astricto capite surgit. Iam agendum de illo dolore capitis, qui ab effusâ in id (quod frequentissimè fit) enascitur materia. Effundi autem hæc solet ex toto corporis habitu, aut ex aliquâ eius parte.

Dolor à toto corpore natus, effusâ materiâ in caput. A toto corpore in caput cursum suum incitata materia solet flectere per febres. Hæc autem materia in vitio est, dum lacerat continuum. Id autem facit, cùm vitium agnoscit in substantiâ, copiâ, vel qualitate. In censum substantiæ venit eius forma, & materia. Quare vtraque labefactari ac extra naturæ suæ lineam trahi poterit.

Cùm materia substantia à forma contaminatur. Interdum itaque euenit quòd eius formæ nota inuratur, vt in tali materiâ quæ omnino pepasmi expers, putidaque malignitate fœda est: quod fit cùm afflatur veneno, aut lue venereâ, & cùm implicitus æger iacet pestilenti febri, non sine metu vermium, si Abincennæ fides, hæc materia caput incurrit. Qui si adsint, corrosiuum, vt iam diximus, dolorem parere solent.

Signa. A formâ fœdatâ itaque cùm morbifica hæc causa affligit, implacabilem dolorem præbet; effundet fœtoris excrementa plena. Et febris putredinis erit index.

Indicationes. Curationis tecmarsis sit, vt accidatur putrida

putrida materia: nam ita continui violatio amouebitur: & vt caueamus ne altiùs putredo ſerpat: quare prohibebimus, ne, qui reliqui ſucci ſunt in contagionẽ trahantur à corpore æſtu flagrante, aut fœditate contaminato. deinde vt hepar robur ſuum habeat; maximè ſi à lue venereâ fuerit malum. Sed interponenda

Prognoſis. Prognoſis. cũ immanis dolor adeſſe huic cauſæ ſoleat, & ingenti malignitate cauſa cùm flagret, non extra periculum res eſt, maximè per febres continuas & malignas. Propterea reuerendus noſter Senex ita in Coacis: κεφαλῆς πόνος ξύντονος μετ' ὀξέος πυρετοῦ, καὶ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων θανάσιμον, id eſt, capitis dolor prægrandis cũ acutâ febre: vt intermiſſionis ſit expers, cũ febre primigenia, quæ ſtatim initio comitem habet cephalalgiam, cuius eſt potiſſimùm ſequi efficientis cauſæ naturam, hoc eſt, metaſtaſin & orgaſmum ſucci fœditate perfuſi. Cum alio quopiam, inquit, ſiniſtro ſigno, quale æruginoſæ bilis crebra & parca vomitio, ceruicis dolor, amblyωpia, echo, delirium: vnde cita mors venit. Hoc modo primo Epidemiωn: ſed & æruginoſa vómunt, quorum nonnulli celerrimè moriuntur. Quem locum Galenus enarrans ita ſcripſit: æruginoſa vomitio peruſtæ bilis flauæ irritamento fit, indeque nonnulli citò moriuntur; quòd exaruerint partes, in quibus ipſa bilis phrenitifera latitat: vnde contingit ægros conuelli, vnaque bilem æruginoſam vomere, indeq. celeriùs medicorum opinione mori. Tam citæ mortis cauſa eſt doloris acerbitas quæ facit corpus infirmum, quæque ad infirmitatem adiungit humorum corruptionem, crebra malorum ſucceſſio. Sed tamen, vt annotauit diuino quodã eruditionis numine afflatus noſter præceptor L. Duretus, in hac ſymptomatũ miſeriâ exiſtunt nonnulli qui validarum virium beneficio, in biduùm, triduum, aut etiam quintiduum vitam producunt. Tametſi Hippocrates refert, cùm æruginoſa vomuerint, ſeptimum morbi diem agentes mori. Si à morbo venereo antiquato inuſta materiæ & membris nota fuerit, ægrè obtineri poterit à naturâ, ne noua ſuccreſcat. Et ſi inde fracta fuerit ventriculi vis, nulla erit curationis vtilitas. Sin recens fuerit malum, integro ventriculo, ſcaturigo materiæ intercipi poterit. Et faciliùs perennis nouæ materiæ generatio impedietur, ſi alius morbus nullus conſociatus fuerit: vt ſi in diploë, à ſiniſtro hydrargyri illitu, fœda materia concepta minimè fuerit. hæc de prænotione: iam ad curationem pergo. In primis explorandum num aperiri vena debeat: nam quæ dolorem mitigant, ante pertuſam venam inutilia ſunt: &, vt ait Aretæus, primùm ſoluenda venâ, hinc purgandum. Si itaque morbifer hic ſuccus fuerit mixtus ſanguini, aut non longè abierit à ſanguine, proderit laxatio venæ: nam morbi vehementia vehemens auxilium efflagitat. Vires & ætas adſint. Copiam quam elicere oportet, aperiét materiæ ſanguineæ copia, doloris vis, & robur ægrorum. Sin vires titubent aliquantulum, in vbertate ſanguinis, & doloris acerbitate, repetitis vicibus ſubducatur malo focus: nam, ſuaſore Aretæo, non magnoperè ſemel

[Right margin notes: 2. περὶ νούσων. — Curatio. — Phlebotomia.]

ſemel detrahere expedit. Sin attritæ vires fuerint, cucurbitulis euacuabimus. Aretæus non multò vltra heminam educit, circumfluò etiam ſanguine. Media in brachio vena pertundatur; ea enim ad euacuationem totius, & reuulſionem à capite materiei facit. Toto corpore à ſanguinis moleſta copia expedito, ſi caput ſanguineam materiā conceperit, & dolor poſticam partem fatigarit, frontis aperiatur vena: ſin anticam, cucurbitæ collo ac ſcapulis affigantur. Et in venereis doloribus, cauteria, modò vetus malum fuerit, vtilia: quo materiæ vitiū perēni exhauſtione euocetur. cruribus ea inurimus vt ſtrenuò reuellamus: brachiis, cùm ſubitâ & efficaci vi opus fuerit: capiti, ſi iam ab idiopathiâ pedem figere cœpit malum: maximè ſi ſe in oculos expandit dolor internus, ſuffuſionis ac cæcitatis metu. Locus commodus eſt ſutura coronalis. Hæc, expeditâ primâ aluo, tranſigenda. Dolor vt placandus, ratione conſectaneorum malorum, dicemus vbi de Dolore à bile oborto: nam vbi craſſa & frigida eſt materia, alieniſſima ſunt quæ torporem inferunt ab auxilio: modò ne æger à dolore periclitetur. Iam id ſolùm ſtudebimus vt huius propoſiti cauſa abſcindatur.

Lenitiua. Ducatur primū aluus, ſyrupo roſato, caſſiâ, diacatholico, electario lenitiuo. *Præparantia.* Expedita à fœditate aluo, præparetur materia morbifica excluſioni, remediis quę capiti ſtudēt, & vnà cū materia pugnēt. Syrupi vtiles de aceto ſitate citri, & eius cortice, & de ſucco acetoſæ: cū decocto acetoſæ, betonicæ, ſcordei, cicorei, meliſſæ, endiuiæ. *Purgantia.* Si à venereâ lue, decocto guaiaci

Poſtea purgabimus pilulis cochiis extracto ellebori; vbi febris abeſt, vtriuſq. quâ verò tecmarſi id propinari debeat, abūdè mōſtrauimus vbi de vomitoriis fortibus, libro ſecundo noſtræ Methodi. Toto à fœditate expedito, ad capitis euacuationem pergendum. Præſcribimus itaque maſticatoria, vt in os materia prolectetur. In his CAVTIO adſit, vt grata ſint ſuaui odore & ſapore: nam illis res cum palato eſt: & recreent ſpiritus animales: quare malignitas ab his abſit, & iniqua purgandi potentia: ne appetitus violetur, aut malignitas œſophago aut laryngi imprimatur. *Cautio in maſticatoriis.*

Apophlegmatiſmus. Accipe ſtaphyſagriæ, pyrethri, zinziberis, cuiuſque ſcriptulos duos: maſticis drachmam, ceræ ſemunciam: fiant trochiſci parui. Manè vnum dentibus diu terant, & expuant. Hoc agendum toto & capite euacuato: hoc eſt, ſi καρηβαρίαν iam depoſuit caput. CAVTIO ea adſit, monente Abincenna, ne afflictis pulmonibus horū vſus ineatur. Et quamuis dum intactum integrumq. eſt cerebrum ore ſe euacuet, tamen natura & naribus vtitur eo afflicto: ſorbetur naribus ſuccus betæ, & maioranæ, anagallidis, nicoſianæ. *Errhina.* Sed ab his metus ſit, ſi lue venereâ tacta fuerit materia morbifica: nam hoc eſſet non remedium indere, ſed potiùs naſum abſcindere, & oculis pericula intentare. Noui elegantem iuuenem, qui mecum in Italiâ habitans, naſo exutus fuit, iniquâ quadam fœditate. Vltraiecti dum medicinam facerem, oculis exutum vidi: abſit itaque materia venenata, dum errhinis indulgemus. Purgato toto corpore & capite, ad Topica, quæ foris imponuntur, re- *Topica.*

tur, re-

tur,remedia veniendum erit. Cùm itaque hîc à toto corpore influat materia, ea reprimenda ſuccis frigidis & craſſis,remixtis tamen leptomeriâ potentibus, quò peruadant caput. oleo vtemur roſato, frigidiore & ſtricto: in tenellulis oleo immaturo quod habet flores non maturos chamæmeli. In fortioribus rhodoſtagma nobile eſt medicamẽ. Cunctis remiſce acetum,niſi vigiliæ fatigant: nam tunc malorum aranciorum aut citriorũ vtilis erit ſuccus: hæc etiam ſpiritus recreant. vnguento roſato remiſce ſuccum limonum:nam hæret. Sed in horum vſu etiam CAVTIONES obſeruabiles. Cùm in malignâ hac materiâ adſit febris plerumque,quæ à toto corpore eliquatam materiam in caput euehit, perpendere debemus, num hic dolor ſit criticus,nec ne.Si fuerit Criticus, nullo modo reprimendus: nam naturæ ductu iam iam hæmorrhagiam in procinctu eſſe denotat, quam ſi retruſeris, mortẽ adferes. Animaduertemus facilè criticum eſſe, ſi in diem criticum,per febres,incurrerit; & ſi pepaſmi ſigna, per febres, præceſſerint. Si tamen criſis per vomitum futura eſſet, liceret capiti remediari. Si non criticus fuerit dolor, vi febrili obnatus erit. Quare tunc luſtrabimus num hæc praua materia erigatur à febre bilioſa,an pituitoſa: ſi à bilioſa, quia acris ac calida, repreſſione ſtrictoria eam ab inuaſione arcebimus:nam acrem dolorem inferre ſolet; vnde & noua attractio, hinc phrenitidis calamitas. Sin pituitam ſui auctorem agnoſcat febris, licebit reprimere,ſed non aſtringentibus. Et tamen, cùm ſtringentia

Cautiones.

1. ad Glauc. 14

Criticus dolor.

Non Criticus.

cuncta bellum indixerint putredinibus & inde enatis febribus, parciùs his per febres vtendum erit. Præterea illud hîc obſeruabile; cùm catarrhus dolori ſe conſociat qui à qualitate quadam malignâ contaminatus fuerit, ſi, dico, vehemens hæc inquinatio fuerit, temperãdum à repulſione: ne materia fœda in pulmones præcipitetur. Si hîc quid agendum, præſcripta iam remedia non ſuperet vis.Placet nobis hapſus lanæ vel bombacis, oleo violaceo tepente imbutus: poterit addi lac muliebre, & fronti & temporibus admoueri: aut muccago pſyllij iungatur violato. Itaque repellentium copia aucupari debet ex cauſa doloris,dolore ipſo,& ei nexis,vt vigiliis, & delirij metu, & ex temperie capitis, eiuſque ſitu & ſtructurâ. Caput enim temperatum facilè fert incurrentia ſtringentia: frigidius,non ita: minimè calidius, quòd vigiliis exhauriatur:ſiccius aceti vim non fert copioſiorem: humidum leniùs id admittit. Structura ſi denſior, aceti penetrabilem perfert vim. Situs ſi fuerit dolor in ſuperficie capitis, ab aceto pax eſto: initio, attamen iam euacuato corpore, his vtendũ. Quæ reliqua obſeruari debeant, vbi de bilioſo, dicemus: vbi etiam de horum victu. Hactenus cùm ſubſtantiæ forma morbida fuerit, vt tranſigendũ monſtrauimus. Sed nonnunquam materia ſubſtãtiæ crimen habet, intactâ eius à calamitate formâ: vt cùm materia fuerit craſſior, viſcidior,flatu turgida, vel nimis tenuis, quæ à toto corpore in caput effunditur: nam etiam tales continuum lacerando doloris auctores fiunt.

Cum catarrho.

Cum materiæ conſiſtentia cauſa eſt doloris.

Crassã & viscosam medici Pituitam vocant, nimio humore madentem, ac frigore algentem, cui etiam flatus se consociare solent. Ita si tenuis calore ac squalore vrens fuerit materia
A bile. doloris auctor, hæc bilis ab illis vocatur: aut bili remixtus succus; aut talis qui putredine in calorem, acredinémve salsam abripitur, qui abradit & violat natiuam partium inunctionem. Nam siue hæc mera fuerit bilis, aut salsedine aspersus succus, aut sanguis bile perfusus, profectò laceratione ac stimulis caput acerbissimè affligit, ingentem ac contumacem capitis dolorem facit, temperamentũ & complexionem multùm & celeriter alterando, indeque continuitatem lacerando; idq. cùm aliarum partium, tum maximè du-
Signa. ræ meningis. Si febri circumuentus fuerit homo æstu flagrante, prudens medicus accuratè perpendere debe-
Imminẽtis doloris. bit num effera doloris vis homini, vnde delirij metus, non querulo immineat. Dum enim febrili ab acerbitate iactantur, mens illorum non benè habitat: quapropter nec
Dolor. dolores sentiunt, nec primos illorum incursus. Vt enim dolor sentiatur, oportet qualitatem rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis, communicari sensui communi, qui iudicat passiones in sensoriis: est enim dolor perceptio rei naturæ tristis. Notabimus dolorem iam iam in procinctu esse, ex causâ doloris præsente, & capitis imbecillitate, quòd facilè doloribus percellatur. Si itaque notæ aliquæ apparent æstu tacti
**id est, lotia perturbata. 4. aphor. 70.* ac ebullientis sanguinis, in eo discrimine æger erit. notæ autem huius feruoris erunt *οὖρα θολερά, quæ etiam appellat in Aphorismis ἀνατεταραγμένα, & in Coacis οὖρα ἀκατάστατα, sunt auté huiusmodi vrinæ iumentorum similes. Nunquam enim talium vrinarum fæces residũt; quales in vxoribus Philini & Dromeadæ. Denuntiant hæ vrinæ summam in vasis perturbationem à flatulento spiritu, & insigni ardore febrili: inde delirij & conuulsionis metus, vt in
Polyphãto. Cum infirmitate virium si hæc vrina fundatur, ad mortem apparet: cum virium robore ad diuturnitatem. Quare ilico, si copiosior sanguis, emittatur: quò liberior à mole natura, humorum confusionem ac perturbationem castiget. Et quia perturbatur in venis serum à flatulento spiritu & putredine, vel theriaca, si non æquè æstuet, sed malignitate terreat confusio, vel refrigerantibus, & aperientibus, ac putredinem intercipientibus potibus remediandum erit. Detur itaque syrupus de acredine citreorum, cum aquâ cichorei & cardui benedicti: vt, Accipe aquæ cichorei librã, syrupi de acredine citreorum vncias tres: olei vitrioli, quod satis sit ad acorem iucundum: fiat iolapum. Et capiti oxyrrhodina admoueantur: vt ab inuasione fumus & succus arceantur. Si autem præsens fuerit à BILE dolor, infestæ erunt vigiliæ, dolor mordax, & pungens, imò vlcerosam quandam ferociam præ se ferens, si ferox illa fuerit, copiosa ac peruadens: maximè si adsit obstructio in capite: maximèque si membranam occupauerit: nam rodendo perforare illam videtur. Alioqui pruritus inferet, si cutim inuaserit. His non adest tensio. Excrementa dimanant non.

Remedia futuri doloris capitis per febres. (margin, beside "Polyphãto")

Signa præsentis doloris à BILE. (margin, beside "tur. Si autem præsens fuerit à BILE")

non vlla, aut si quæ, ea pallidâ quadam citrinitate tingentur: amara erunt. Parua hæc materia mole ingentem dolorem inferre potest. Oris adest nonnunquam amaror: ardet caput ac ingenti æstu vrit, inquit Razes, si tangatur: nec tamen, inquit, facies aut oculi vllo rubore tinguntur: nisi vi doloris attracto sanguine, rubore aliquo facies feriatur. coniecturam firmabunt ætas, diætæ ratio, complexio, & peculiaris natura, anni tempus. Absque tensione mordens & pungens hic est dolor: nam bilis non eâ mole premit quâ tendat, sed partium substantiam suâ leptomeriâ traiicit, vt elucet in erysipelate. nec adeò graue videtur caput. pulsus apparet velocior. peruenit dolor ad frontem & tempora, ob sanguinis tenuitatem, ex sententiâ Hippocratis tertio Prognosticôn, decimo. Natura huius mali loquitur sua remedia: nã adest acerbus dolor, & cùm is symptoma sit, eius socia accedit causa laceratio continui. Hinc itaque orietur indicatio auferendi sensum, ne sensoria instrumenta causam percipiant dolorificam: secundò, vt causa lacerationis continui amoueatur, quâ exactâ cedet laceratio. Cùm acerrima sit bilis, si turget, ilico excludatur: sin benignior fuerit, primò paretur exclusioni, & eius acrimonia temperetur, & squalor madescat. Tandem euacuetur ea quæ capiti importata fuit: & tamen primùm, quæ in caput cursum suum flectit, reprimatur: Sin iam iam, materia quæ præsto est & genita, impetum in caput factura est, reuellatur ad dissitas partes: & robur capiti adferatur, ne æquè irruentes succos accipiat. Sin bilis nondum genita fuerit, eius prouentus impediatur; si toto à corpore febre occupato, id, excussa febre, redintegretur, ac ad pristinam temperiem flectatur: si ab hepate profecta fuerit, id castigetur: ac robur mittenti & excipienti concilietur. Acerbum dolorem præbet bilis. Facilè his doloribus tentantur qui debili sunt cerebro, ac sensili, & qui partes nutritioni dicatas languidas sortiti sunt: ita qui æstuante sunt nati hepate, ac cerebro sensili, frequenti dolore discruciantur. Si, inquit Hippocrates, prægrandis fuerit dolor cum acutâ febre, ita vt non sit fugax symptoma perturbationis criticæ, sed fixus firmiter, à nullâ sympathiâ enatus, sed symptomaticum qui agnoscat transitum, aut perennem progressum sanguinis bile perfusi, qui exitum non habens, laceratione & stimulis caput affligit: mortiferus, inquit Hippocrates, esse solet: imò citâ morte funestus, orgasmo humoris biliosi effusi in caput. Sin autem omni alio malo signo procul, dies viginti excesserit hoc est, si ingens illa prauitas abfuerit, quæ cernitur in rubris vrinis, iumentorum similibus, perturbatis in venis succis à flatulento spiritu cum ardore febrili, vnde conuulsifica nascitur vis, vt in Polyphanto Abderita, cui cùm in prægrandi cephalalgiâ & febre acutâ decimum diem agenti, sternutamentis medicatum fuisset, oborto ceruicis dolore acerrimo, fecit vrinas iumentorum similes, nec inde fuit apud se, creberque sæuis conuulsionibus interiit. Huc accedit etiam vt nihil, sinistrâ curatione, in cõmoda

Indicatio curatiua.

12. meth. 7.

Prognosis.

3. progn. 13.

7. Epidē.

eorum peccetur, vti sternutamentis, nec iure, nec loco præscriptis, peccatum est in Polyphantum, tamen morbi pernicie trahantur. Sed si ingens hæc prauitas à materiâ morbificâ abfuerit, ita vt prauum aliud signum secum non trahat cephalalgia, &, ait Hippocrates, si dies viginti excesserit: vt scilicet interim plenâ manu hæmorrhagia non eruperit, quæ dolorem sedauerit, morbumq. depulerit: neque doloris acerbitas hominem ad exitium præcipitarit, neque industriâ medici in gratiam redierit cũ sanitate ante vigesimum diem: sanguinem detrahendo incisâ venâ basilicâ, ad febrem; cephalicâ, & recta frontis ad amotionem causæ coniunctæ, tum etiam nouando, purgando, cum abstinentiâ vini. Sed si cephalalgia ad vigesimum diem vsque excurrerit non sine acerbissimis doloribus, quo tempore cadere incipit vis acerba dolorum, cùm placentur celeritas, vehementia, & assiduitas. tunc, inquit Hippocrates, sanguinis profluuium denunciat: quod tamen prima periodo plerumque euenire solet, quamuis &, mitigatâ materiâ, à vigesimo die incidere poterit. Aut, inquit, suppuratum è naribus denunciat: modò hæmorrhagiâ profusus liberaliter non fuerit, aut per διαφόρησιν exhaustus fuerit, quod reliquum est in suppuratum abit, mox in expuratum. Aut partium imarum abscessus denunciat, inquit Hippocrates; qualem in Herophonte obseruauit, & in virgine Abderitanâ, cui à surditate superstes mansit pedum dolor, cætera perfectè conualuit, morboque defuncta est, qui antè lethalis videbatur. At, ait, profluuia sanguinis quidem, potissimũ minoribus triginta quinque annis, expectare oportet: omnium enim excretionum laus est, & potissimùm hæmorrhagiæ, per iuuentutem & pubertatem, cui ætati patrocinatur naturæ vis, meatuum libertas, & materiæ meabilitas, sine quibus sinistrè excretio instituitur. Maioribus autem, vt scribit Hippocrates, τὰς ἀποστάσιας προσδέχεσθαι, id est, abscessus exspectare decet: cùm nimirum vigesimum diem morbus excesserit. existimo suppuratũ intelligi. Ac sanè, inquit Hippocrates, profluuia omnino sperabilia sunt in frontis & temporum dolore prægrandi. igitur si spontè non venit hæmorrhagia, primam curationem habet quâ sanguis mittatur. Biliosus autem hic sanguis intolerabilẽ fronti ac temporibus præbet dolorem, quòd earum partium crassissimæ sunt venæ, ac cerebrum illic consedit vberius quàm parte posticâ. Quò fit vt omnis acrioris cephalalgiæ notæ primùm efflorescant in temporibus & frõte: quoniam cephalalgicæ causæ impetus non antè quiescit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit: necdum feritas eius domatur, donec oscula venarum recluserit, exitumque habuerit: modus enim vacuationis est ex humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione & situ. Sed satis iam indulsimus Hippocraticis prognosibus, ita edocti à doctissimo præceptore olim nostro L. Dureto. Iam ad CVRATIONEM pergo. Acerbissimus hic dolor efflagitat mitigantia auxilia: at hæc dextrè ante solutam venam in vsum vocari nequeunt:

3. Prog. 17.

Frons & tempora cur ita doleant.

Curatio.

queunt: nec purgationi, inquit Aretæus, locus ante apertam venam, modò vtriusque remedij inciderit vsus. Primò itaque hîc explorandum, num pertundẽda vena. Quare videndum num biliosus hîc succus sanguini sit perfusus, an potiùs ab hac, degener, benignitate abierit. Si à sanguine sit haut alienus succus, pertundatur vena, suasore Abincennâ: nam nec Razes phlebotomiæ quidem meminit, nisi vbi sanguis auctor mali fuerit. Quamuis alioqui morbi vis ingens, validum auxilium euocet. Sed cæteræ indicationes de viribus iudicium ferant: nam vbi bilis crimen gerit, si à sanguinis benignitate cesserit, non sine infirmitatis metu persistũt vires. ætas etiam hoc ferat. Sed quâ copiâ euacuabimus sanguinem? Id enunciabit materiæ sanguineæ vbertas, doloris vis, & ægri robur: quò enim amplior fuerit sanguinis copia, & dolor acerbior, & vires validiores sine infirmitatis metu, eò liberaliùs euocandus erit sanguis. Sin viribus fuerit æger prostratioribus, in vbertate sanguinis, & doloris immanitas presserit, tum bis vel ter iterabitur sectio venæ: nã, inquit Aretæus, non magnoperè semel detrahere expedit. Sin fractæ vehementer & attritæ vires fuerint, vt euenit in diuturnis doloribus vehementibus, quos vigiliæ & inedia comitari solent, quibus profectò nil æquè fœcundum in virium debellationem, in his dico, pax sit à phlebotomia, quin potius, si quid agendum, cucurbitulæ succedaneæ illi veniant. Quænam vena pertundenda? Si hîc totum corpus sanguinis plenum est, qui iam cursum suum flectit in caput, media in cubito vena pertundatur, vt reuelletur & euacuetur ruens iam in caput sanguine perfusus biliosus succus. Sin verò nondum eò cursum suum instituit succus, sed si periculum adsit ne eò se vertat, tum, inquit Abincenna, si sententia fuerit non magnam copiam exhaurire, basilicam venam pertundemus: nam hæc à capite longiùs recessit: Sed si liberaliore manu abducere sanguinem consilium sit, suasore Abincenna, venam remotissimam feriemus, vt in pede saphenam venam: nam ita reuulsioni & vberrimæ euacuationi studebimus. Si iecur suam operam iunxerit ad hanc calamitatẽ, & eius & capitis ratione aperiri media vena in cubito dextro poterit: sin solius hepatis rationem habendam existimaueris, basilica tãgatur dextera. Si altera pars capitis doluerit, ex Cœlij Aureliani sententiâ, ex eius contrariâ detractionem faciemus. Huic sentẽtiæ subscribit Abenzoar ex vsu sui patris, in ictu capitis. Si restibilis biliosus succus, à vacuato toto corpore in capite hæserit, & si frontem occupauerit dolor, cucurbitulæ erũt vsui, parti posticæ admotæ. Sed CAVTIO adsit, ne paralysi opportunus sit æger; quòd rarò, vbi bilis molesta esse pergit, vsui venit. Sin posticam inuaserit capitis partem dolor, in anticâ parte admoueatur cucurbita. Ita transigendum si extra cranium, hoc est, foris vergat dolor, subscribente Abincenna. Sin intus dolor stabuletur, non vtitur Abincennas cucurbitulis; sed potiùs, si in posticâ parte stabuletur dolor, secat venam illam rectam frontis: quod rectè

Phlebotomia.

3. Prog. 17.

Frons & tempora cur ita doleant.

Curatio.

Cucurbita.

rectè admonuit Aretæus cùm ait, à phlebotomiâ & pharmaciâ, cùm lauit ac vinum bibit, firmatis viribus, frontis vena fecetur. Hic etiam nasi venas pertundit, & ad heminæ dimidium, quod ferè quattuor vncias æquat, euocat. Sin sinciput occupauerit, quia vena nulla in posticis emicat, cucurbitulas his applicat. Interdum coëgit medicos, inuictus remediis cæteris dolor, ad arteriotomiam. Propterea scribit Razes, si inueteratum ac contumax fuerit malum, nec valentioribus auxiliis cedat, si, inquit, inde periculum fuerit, ne aqua in oculos lapsa, suffusione cæcitatem inferat, consultum fuerit arterias scindere, ac ligare: nam id intercipit fluxionem ad oculos, ac dolorem placat; maximè si in externis partibus materia concepta fuerit. Euenit acris hic dolor à sanguine bilioso, tenui, præferuido, ac vaporoso, qui ex temporum arteriis emissus, illum dolorem qui nullis remediis vinci potuit placat, siue ab internis, siue ab externis vasis malum extiterit; hinc enim semper materiæ morbificæ iunctæ morbo, sanguinis dico & spirituum, sequitur euacuatio, vt doctissimè eruditissimus ille Pareius tradidit, in nunquam interitura illa Chirurgia. Id ego expertus sum, inquit, in permultis, sed præcipuè in principe à Rupe Surionensi. Huic atroci hemicraniâ diuexato, D. Capellanus regius, & Castellanus Reginæ primarius medicus, denique Ludouicus Duretus medicinam faciebant, nec tamen phlebotomiâ, cucurbitulis, balneis, frictionibus, diætâ, vllóve remedij genere, seu assumpto, seu admoto quicquam

Arteriotomia. Idem Paulus probat.

Historia.

opis adferebant. Vocatus ego dixi vnicam salutis spem restare, si ipsi arteria in temporibus phlebotomo diuideretur, qua parte dolor sæuiret. Mihi enim verisimile fieri, doloris eius causam non venis, sed arteriis concludi: quo in casu nullum arteriotomiâ præclarius esse remedium veteribus proditum, cuius ego in me ipso, magno meo bono, periculum fecissem. Meum istud medici cùm probassent consilium, ad opus è vestigio me accingo, arteriamque in tempore dolente seligo, quæ & tumentior esset, & vehementiùs cæteris pulsaret. Hanc ego vnicâ incisione, quemadmodum in phlebotomiâ fieri solet, aperio, sanguinisque magno cum impetu & saltu prosiliẽtis plusquam duo vascula elicio: quieuit statim dolor, neque vnquam recrudait. Plurimis tamen suspecta est arteriotomia, quòd prorumpentem inde sanguinem sistere, quodque cicatricẽ obducere sit operosum, propter arteriæ densitatem, duritatem, & pulsationis pernicitatem: quòd deniq. cicatrix obducta aneurismatis periculum inferat. Itaque satius esse putant, inquit Pareius, cutem primò diuidere, deinde à circumstantibus omnibus particulis diuellere, inde vtrinque arteriam vincire, denique diuidere. Sed, inquit, hæc opinio est hominum omnia tuta timentium: ego enim multiplici experientia didici nõ esse periculosam arteriæ, quæ scalpello fit, quemadmodum in phlebotomia fieri solet, apertionem: consolidationem verò paulò venâ tardiorem esse, tandem tamen fieri. Sanguinis verò fluxum nullum vnquam superuenire, modò deligatio

deligatio aptè facta sit, hæreatque totũ quatriduum, appositis vt decet plagulis. Sed insolés hoc remedium iam est chirurgis: quare cùm hoc non licet, remedia hanc fluxionem intercipientia vtilia erunt. Accipe masticis drachmas tres, pulueris myrtillorum, & coralli rubri, cuiusq. semidrachmam: olei myrtini drachmas duas; succi plantaginis drachmas tres; ceræ quantum sufficit, vt fiat ceratum. addi poterit terebinthina. applicetur arteriis temporum; nam aditum intercludit succis eò ruentibus. *Cauteria.* Cauteria humeris, si subitò, vel cruribus, si efficaciùs reuellendum, inurantur. vel saltem vesiculæ inurantur ceruici posticæ, sub duabus illis eminentiis occipitis: id fiat cãtharidibus. Post nonum diem locus solidetur hoc vnguento: Accipe olei rosati vncias duas, ceræ vnciam semissem, liquatæ ceræ affunde oleum: quin, tunc remotis ab igne immisce cerusæ pulueris dum crassescat: adiice tunc oui albumen cùm iam refrixit: & parum caphuræ: opii grana v. omnem vrediné abigit. Hæ sectiones & vstiones fœliciùs peragentur, si primũ expedita fuerit à suâ mole prima aluus. *Lenientia.* Quod optimè fiet rosato syrupo laxatiuo, si detur ad ternas vncias, cũ decocto tamarindorum, vel endiuiæ: vel cassia cum tamarindis: vel cassia coquatur cum infuso rosarũ laxatiuo, cum crassius puluerisato aniso. Sin intestina cõceperint biliosam fœditaté, fiat potiùs enema ex decocto maluæ, violarum, ptisanæ succo, & oleo violaceo, saccharo rubro, cum pauco sale. Vel accipe iuris pulli, vncias decem; olei violacei vncias tres, sacchari rubri vncias duas: fiat enema. Et si materia orgasmo concita rapido impetu per corpus feratur, hîc non subsistendum in vsu lenientium, sed valido cholagogo excludatur: ne ruat effera materia in partem principem aliquam, cuius partis officio vita carere nequit, & subitò extinguat. Orgasmo autem eam agi, aperient crebræ symptomatum mutationes, in variis efflorescentes partibus. Et cùm capitis atrox hic dolor sit adeò nonnunquam vt de vitâ periclitentur ægri, nascetur tunc indicatio auferendi sensum: ne instrumenta sensoria ampliùs fatigentur à perpessione quá excruciantur à causâ morbificâ. *Remedia ad dolorẽ ipsum, & symptomata illi iuncta: & eorum remarsis.* Sed tamen magnâ cautione his remediis vtendum, cùm stupefaciant sensum, nec causam dolorificam abscindant; imò sæpè ad causam morbificam faciant, cùm etiam inimicitiam exerceant cum partibus solidis. Nec tamen nimis animosè renuemus horum vsum cùm vires doloribus & vigiliis prosternuntur, sed horum meta sit virium robur: vt placatis doloribus, robur recolligant ægri, vtque morbo fiant pares, & sufficere curationis spacio valeant. *Narcotica.* Alioqui, vrgente etiã dolore, quamdiu virium robori fidimus, nec metus delirij à vigiliarum crebritate adfuerit, methodus tenenda; nec in ægri gratiam soli dolori malè vacandum. Sed labentibus viribus, ac delirij periculo à vigiliarum vi incumbente, tantisper dolori occurremus, quò vires firmẽtur. Crudelis enim medici est ægrum doloribus conficiendum propinare: vt & adulatoris medici est, ad quamuis leuissimam velitationem dolorum, stu-

pefactoriis remediis voluptati ægrorum subscribere: nam à molli medicinâ quæ consenuisse videbantur, recrudescunt: quare semper nē quid nimis: nam rectè Narcotica dicta sunt hæc remedia, quòd inde quasi emortuæ partes titubent ac stupescant: attamen læsio melior morte: quare summa necessitas nos in horum vsum abripere suo iure poterit: summa autem ea habenda, cùm perennitate vigiliarum delirij in discrimen abducitur æger, & inedia fatiscit. Sciendum itaque qualis sit narcoticorum substantia, qualitas, & quâ copiâ, quo tempore, & modo in vsum euocari debeât. Qualitas suam habet seriem; in primâ est lactucæ succus, secunda habet succum foliorum nymphææ, & oleum eius florum, succum solatri, radicem mandragoræ, capita & semina papaueris, folia eius, & eius liquor. hæc simplicium series: Accipe syrupi papaueris vnciam; sumat cum decocto lactucæ. composita, mithridatium recens, theriaca noua, philonium Romanum, requies Nicolai. Sed compositorum tutior est vsus: nam ni fermentatum fuerit priùs opium, intus dari non debet. Quare philonium sit sex mensium: sed quò vetustius, eò imbellius: perennat tamen in decimum annum. Intus: Accipe philonij Romani scriptulum, mithridatij semidrachmam: sumat: vel accipe theriacæ recentis drachmam. Si recens haberi nequeat, tunc magno successu recentari à me solet vetustior theriaca; hoc modo: Iubeo vt semilibræ illius addatur solutum opium, ita vt quæque drachma accipiat opij grana ferè duo. Sed diu fermentari ante eius vsum permitto. Præbeo drachmam cum syrupo nenupharis, vel liquore aliquo decenti. Foris: Accipe olei violacei, drachmas tres (in paruâ copiâ) aceti drachmam (ratione penetrationis) opij, croci, cuiusque grana tria: misce, vnge tempora & frontem: sed minimè suturam coronalem; hæc peragenda purgato corpore toto. Aliud: olei rosati vnciam; opij grana octo; croci grana iiij: pēnâ vngatur. Aliud: Accipe philonij Romani drachmā; olei chamæmelini semunciam: fiat inunctio. hac ferè copiâ præscribi poterunt. Iam videamus QVO MODO in vsum duci debeant narcotica. Intus sumuntur, vel foris admouentur: A mitioribus auspicandum; & primò foris, deinde intus eorum vsum admittemus. Tentabimus primùm num embrocis liceat id obtinere: Accipiemus foliorum lactucæ, papaueris, nymphææ, vel pampinorum, salicis, violarum, manipulos: capita papaueris, radicum mandragoræ vncias duas: anethum: populi folia: coquemus ex aquâ, cui inliquemus opij duas drachmas: tepidè manus cubitū vsque lauet: & spōgia hac imbibita aquâ & expressa naribus admoueatur. Vngantur itaque primò oleo nenupharino, deinde mandragoræ, postea papaueris, vltimò opio: quod optimè castigatur castorio: quamuis Razes duo grana caphoræ illi miscuerit, in oleo iasmino, quod auribus & naribus modicè tepens immittit. CAVTIO adsit, ne opium suturæ coronali imponatur, plurimum enim illi subest cerebrum, ac facilis eò aditus: sed potiùs temporibus, naribus & fronti applican-

Series qualitatū in Narcoticis.

Copia narcot.

Vtendi modus.

Cautio.

applicandum : ita Galenus, Abin-
cennas, & Razes. Quamuis Razes
etiam portiunculam auribus immit-
tat. Noui qui in summâ necessitate
vigiliis vrgẽtibus vtebatur opij scri-
pulo, quod soluebat aquæ rosatæ
vnciis quattuor, & adiecto semiscri-
pulo croci admouebat. Sedatis do-
loribus ac euictis vigiliis, quò elua-
tur ab opio inducta iniuria, vngatur
locus oleo chamæmelorum, caryo-
phyllorum, nucis moscatæ, vel ane-
thi, aut lauendulæ : sin intus opiatis
vsus fuerit, conseruis calidis, vel cum
Tempus. mithridatio, vel theriacâ vtatur. Ma-
ximè somni tempore, cùm is non
succedit ex naturæ lege, cumq; sum-
ma eius adest necessitas, commodus
horum vsus erit. atque ilico sedato
dolore, & vigiliis abactis remouean-
tur. Et semper in opiatorũ vsu illud
teneamus, *μηδὲν ἄγαν.* Hactenus de
symptomatis mitigatione : nunc ve-
Remedia ad doloris, quæ est bilis, causam. nio ad remedia quæ præscribuntur
aduersus dolorem, vt ille cum causæ
morbificæ ablatione vnà amouea-
tur. Expeditâ itaque primâ corporis
regione ab aluinâ fœditate, materia
hæc biliosa, modò effera non tur-
Præparantia. geat, ad exclusionem paretur : quò,
sine vi, naturæ expellenti, & phar-
maco trahenti cedat. Hoc dicere vo-
lebat Razes, cùm inquit, initio pur-
ga; intelligit antequam ad Topica
veniatur, non quòd velit non esse
præparandum. Existimo tamen ego,
hanc materiam ferè semper turgere:
& si præparatione aliquâ opus sit,
non tamen hîc coctionẽ, vt in contu-
maci humore fieri solet, exspectan-
dam esse. Galenus dolores oculorum
se vno die curasse affirmat. Si itaque
præparandum, id fiat succis ac li-
quoribus qui vnà & capiti student,
& cum materiâ biliosâ pugnãt. Iola-
pum rosatum, & violatũ, & harum
serapia, syrupus ex acredine citrio-
rum malorum, & aranciorum, gra-
natorũ acidorum, syrupus de succo
acetosæ, de agrestâ. Hi syrupi cùm
odorati sint, in caput efferuntur. Ci-
choraceis etiam hîc locus est. Quod si
vigiliæ molestæ esse cœperint, potiùs
vtemur syrupo de nymphæâ, de pa-
pauere, & lactucæ : quamuis alioqui
non æquè præparationi & coctioni
humoris studeant. Miscemus syru-
pos ac diluimus decoctis, quæ fiunt
ex eisdem ex quibus serapia : vt ex
acetosâ, cichoreo, endiuiâ, floribus
cichorei, seminibus frigidis, radici-
bus graminis, capillaribus, soncho,
hepaticâ, lactucâ, portulacâ, nym-
phæâ ; floribus papaueris erratici,
floribus violarum, boraginis. Remis-
cemus interdum aliquid aquæ rosa-
tæ, quò ad caput efferantur: maximè
si æger eo recreetur sapore: nam noui
qui abominantur rosas. Accipiat li-
bra liquoris, vncias ferè tres serapio-
rum: vt, Accipe aquæ endiuiæ, quæ
empyreuma non olet, libram: syrupi
acetosi simplicis, vncias tres : aquæ
rosatæ, quantum sufficit, tenuem
rosarum vt affundat saporem. Si aci- *Aceti vis.*
da velit æger, miscemus syrupum
citreorum, cum pauco aceto distilla-
to, vel olei vitrioli guttis quibusdam,
vt inde lenissimè acescat. Nam ace-
tosa opitulantur optimè dum bilis *3. acut. 38.*
vrit: testis Hippocrates, *αἱ ἀπὸ ὄξεος* *Acida bilis frenũ.*
ὀξύτητες πικροχόλοισι συμφέρουσι· τὰ μὲν γὰρ
πικρὰ διαλύεται, καὶ φλεγματοῦται, μετεωρι-
ζόμενα ὑπ' αὐτέου, id est, quæ vis ab
aceto in remediis micat, biliosis pro-
dest ; etenim amara resoluuntur, &

pitui-

pituitescunt,ita vt dilutiora reddantur,veluti ab aceto subacta & in maiorem molem fusa. & benignè monet reuerendus senex, vtero dolorificum illud esse,& propterea bellum indixisse mulieribus. Materiam paratam abducemus cholophygis; vt, Accipe rhabarbari optimi scriptulos quattuor, aut sesquidrachmam: infundantur totâ nocte decocto fructuum, vel aquæ endiuiæ cum vino Rhenêsi: colaturæ manè adde syrupi rosati solutiui cum Rhabarbaro parati,vel syrupi de cichoreo,cum rhabarbaro, vncias duas: electarij lenitiui,vel diacatholici, drachmas tres: electarij (si acriorem vim velis) de succo rosarum drachmam vnam aut alteram: misce, fiat haustus. Si apozema velit,præscriptis præparâtibus iunge pruna x. vel vnciam tamarindorum: colaturæ adde syrupi violati laxatiui, vel rosati, vel de cichoreo cum rhabarbaro, vncias quattuor. Et vltimæ propinationi infundi poterit rhabarbarû,ad drachmas duas cum spicæ granis septem: sin strictiorem vim velis,myrobalanorû citrinarum semunciam: detur expressio. Si malis pilulas: Accipe pilularum aurearum semidrachmam,aut scriptulos duos: scammonei præparati grana tria vel quattuor: fiant pilulæ quinque, quæ inaurari poterunt ditioribus: sumat in aurorâ & superdormiat. Aliæ quæ hemicranicis etiam auxiliantur: Accipe rhabarbari optimi sesquidrachmam;cinnamomi scriptulum;zinziberis semiscriptulum; pulueris corticum myrobalanorum citrinarum drachmam: infunde cuncta hæc succo rosarum pallidarum per noctem, & manè fiat leuis feruor, & fortis expressio: cui adde rhabarbari electi sesquidrachmam, pulueris hieræ simplicis semidrachmam: fiat massa,addito syrupo rosato laxatiuo. Sumat interdum drachmam: si potentiorem vim velis,adiice grana tria scammonij singulis drachmis. Caue à myrrhâ,& croco: quod dormiente Ioue in Ida, capite eius enatum ferunt: nam caput ferit. Si subsit pituita, quâ rarò caput caret, poterit eadem tunc arte agaricum infundi.

Purgâtia bilem.

CAVTIO adsit in pilulis cephalicis, ne remisceatur crocus vel myrrha: nam caput plethoricis causis implêt. Nec dentur à cænâ ilicò: imo potiùs à nouem vel octo horis: mitigáto iam cibo: turget enim mediâ nocte confecto iam chylo ventriculus, & pylorus aperitur, secumque abripit datas pilulas. & ingestis pilulis dormiat sesquihoram: hoc enim bonis eorum rebus fiet. Tenellulis manna sit facta: & si calor adsit,cum decocto tamarindorum ex iusculo pulli, vel myrobalani ita etiam diluuntur. Ita Razes purgabat sanguinem, hoc est, ichorem sanguinis biliosiorem. Sed dum vehementiore flagrat à dolore caput, cuncti humores quia anarrhopi, non facilè à pharmacis catarrhopi fiunt: quare vi aliquâ vividiore opus est, vt purgatio votis respondeat. Euacuato toto corpore, tandem caput erit inaniendum ab ea materiâ, quæ à toto corpore illi incubuit. hoc suauibus rebus (cùm caput sit quod laborat) quantùm fieri poterit peragendum: & bilis sequax tenuisque ac calida est, vnde etiam incaluit caput, & acrimonia sua stimulat excretricem. Abincennas tamen vtitur syrupo rosato laxatiuo.

Cautio in pilulis cephalicis.

xatiuo cum ſcammonio: & cùm iuncta fuerit pituita iungit turbith, & inuicto ſucco adiicit colocynthidem. Sed agúntne peculiari vi foris admota pharmaca? Certè; quo modo? ita vt electrum feſtucas trahit, inquit Abincennas libro De viribus cordis, capite de Hyacintho. & quo modo erigitur id in energian? prope adductum ſi frictione incanduerit æſtu: nam vis ſuccini ad paleam vſque effundi debet, diductis tenuibus inde partibus. & hîc vicinis partibus accumbit remedium, nec adeò, vt dum in ventriculo eſt, abiit à trahendo ſucco. Sed cùm hæc peculiari vi trahentia ingrata ſint, ad eorum vſum nos ſola abducet neceſſitas grauis. Hoc peragetur errhinis, apophlegmatiſmis, gargariſmis. Atque in horum vſu perſeuerabimus dum caput purum ac expeditũ à materiâ morbificâ fuerit: quod notabimus inde; ſi primùm graue cùm eſſet caput, iam id pondus depoſuiſſe videatur, & ſi nihil à medicaměto ampliùs materiæ emanarit. Sed CAVTIO adſit, ne maſticatoriis vtamur vbi metus adeſt ne à deciduâ materiâ pulmones violentur, vt ſi ferox fuerit bilis, atque admodum tenuis: nam ſi craſſa illa fuerit, vtiliter maſticationes præſcribentur: ita ſcammonio vtitur Abincennas; & ſi iuncta fuerit pituita, addit turbith. Nec ſint fluxionibus expoſiti pulmones: ne phthiſis adferatur calamitas. Alioqui vti licebit apophlegmatiſmis, gargariſmis, & inunctionibus. Itaque ſolam maſticem maſticet: nam, vt ſcribit Dioſcorides, *στόματος δ᾽ εὐωδίαν ποιεῖ διαμασσωμένη. quidam ficus & ceram iungunt maſtici: poterit iungi ſinapi, vel ſcammonium, vbi ſumma neceſſitas. Gargariſmi fiant ex ficubus & origano. Palatum illini poterit ſinapi. Errhina fiant ex ſucco betæ: & oleo violaceo; vnguento roſato inuncto.

Pharmaca num foris admota purgent.

Tempus.

Cautio in capitis peculiari purgatione.

**ori odoris gratiā conciliat.*

Expedito iam toto corpore à materiæ biliosæ copiâ, ad remedia Topica veniemus. Quia autem hæc materia à toto corpore vel aliunde confluebat, opus fuit repreſſione, ſuccis frigidis ac craſſis: nam craſſum frigidum potentiſſimè reprimit, vt tenue calidum validiſſimè calfacit. Sed monuit Galenus, vt leptomeria peruadentia his committamus. vt oleum roſatum, omphacinum recens, cum pauco aceto. in tenellulis chamæmelinum, ex oleo & floribus immaturis, & violaceum. Durioribus pſyllij muccago, aqua roſata, ſolatri, plantaginis, equiſeti, folium braſſicæ; paſtilli ex floribus roſarum, aſperſi rhodoſtagmate, vnguentum roſatum mite & euporiſton eſt: vnguentum alabaſtrinum, rhodoſtagma cum ſucco mororum nondum maturorum. Quin cunctis his quid aceti aſpergendum, vt eo auxiliante peruadant. Sed id vigilias prouocat: quare dum hæc fatigant, ſuccedaneum habeat acetoſæ ſuccum, vel mororum, aut limonum, vel aranciorum. matura ſint poma, quò ſe penitùs traducant ſucci, ac gratiſſimo odore ſpiritus recreent. Sed non ſatis eſt remedia comparaſſe, verũ in vſum traduxiſſe commodè, ſummæ artis eſt: hoc eſt, vt decenti copiâ, modo, tempore, & parti aptè adferantur. Miſcebimus itaq. oleum omphacinum roſatum, cum rhodoſtagmate, & cum pauco

Topica in biliosâ materiâ influente.

aceto, vel eius loco succo quinquefolij. CAVTIO: Si adfuerit obstructio, absit adstrictoriorum vsus, ne illa increscat:sed citra adstrictionem reprimatur influens materia. Nec in critico fluxu, hæmorrhagiæ prænuncio, reprimẽdum. Nec æquè (etiamsi non criticus foret) per febres stringendum: exardescit enim illa à vi obstruente. Et plerumque dum à toto influit materia, febris causam comitatur doloris: quare doctissimus Delphorũ archiatros D. Petrus Forestus Obseruatione decimâ quintâ, libri septimi Obseruationum de febribus, Aquâ, inquit, rosaceâ cum oleo rosato, vel papauerino fouetur caput frigido. Hispani, inquit, milites pauperes, qui in nosocomio febri impliciti iacebãt, dolore capitis afflicti, lineamentum aquâ frigidâ & aceto tinctum fronti imponebant. Et si catarrhus acris accesserit, his minimè tutò vtemur: metu ne feriat calamitate pulmones, vnde phthoë. Sin mitior nec adeò copiosa fuerit materia, etiam hac destillante licebit reprimere, non tamen stringentibus. Parcissimè aceto hîc vtemur, vbi à bile profectum malũ, maximè cùm acetum acrius est: validè enim siccat. Et quò acerbior fuerit dolor, eò parciùs aceto indulgebimus: tendit enim, & acrimoniâ fatigat. Et in contumacibus vigiliis inutile omninoerit acetum: & vigiliis exhaustum caput calidius, copiosum reprimentium vsum nõ leniter fert: nec squalidũ ab ariditate caput copioso aceti vsu gaudet: nam his est rarioris id texturæ, vnde nec vehiculo acri eget. Obseruabile etiam in quâ parte stabuletur doloris causa: nam si affligatur peripheria capitis, ab aceto cauendũ, nam pericranium peruadit. Admouebimus, dum eius vsus incidit, id temporibus maximè & fronti, præsertim si opiatâ fuerit vi perfusum. Accipe seminis althææ, maluæ, cuiusque drachmas duas: conquassentur in aceto, & linteo aquæ rosatæ intincto excipiantur: eo modo & semen cidoniorum, psyllij. vel, aquæ rosarum, lactucæ, solatri, cuiusque vnciam: seminis psyllij sesquidrachmam: cùm crassescit coletur, & adde acetum cum quinque granis caphoræ. vel vnguentum rosatum cum aceto. Razes oleum violarum, aut cucurbitæ, aut nymphææ, aut florum salicum infundit. Accipe olei rosati, aquæ rosatæ, cuiusque vncias duas cum semisse, aceti semunciam. vel quatiantur duo albumina ouorum, cum duabus vnciis rosacei, & semidrachmâ aceti: illud linimentum temporibus imponatur. Delicatulis hoc modo consulatur: Accipe florum violarum, nymphææ, rosarum, cuiusque semunciam: santalorum omnium drachmam, seminis papaueris drachmas binas, florum chamæmel. vnciam: fiat puluis, irroretur aquâ rosatâ, & pauco aceto, duabus sindonibus excepta, fronti admoueantur. Si vigiliæ doloribus nectantur, Accipe farinam hordei cum oleo violato, vel rosato: fiat splenium: addimus interdum farinam seminis papaueris, cum aquâ rosatâ & succo aranciorum. vel, Accipe olei rosati omphacini vncias binas, aquæ rosatæ sescũciam, olei violacei, succi lactucæ, pampinorũ, vel nymphææ, aut acetosæ, cuiusque semunciam; acetositatis citri vnciam: istud reprimit,

Cautiones in repressu biliosi fluxus.

In febre vt agendum.

Copia.

Situs.

Vsus.

Tempus.

mit, ac somnum promouet, cùm acetum absit. Hæc linamento excepta, ac expressa capiti imponantur. Actu frigida hîc in vsum remedia ista ducantur: nam feruet bilis, & ab ea caput: maximè aëre æstu ferociente. Sin molliculo dentur ægro, tepescant: maximè aëre frigidiore. febris si iam vigoris suum tempus attigerit, nec hæmorrhagia narium sperabilis sit, actu frigidis eius ab æstu dolorem temperabimus: verùm eâ cadente ac inclinante tepidis actu vtemur, etiamsi à bile malum *Tempus.* enatum sit. Nec tamen ilico, sed accisâ materiæ copiâ, ad hæc pergendum erit: dum enim turget succorum fœdorum copiâ corpus, non æquo euentu incursum reprimentium ferre potest. Postea caput lauetur aquâ calidâ, in quâ flores chamæmeli, meliloti, summitates anethi, & folia betonicæ cum violis & rosis coxerint: nam ita temperiei fiet redintegratio. vel ex lixiuio coque rosas, betonicam, & agaricum: sed primùm masticem masticet per dies tres. Et sæpè vnguento rosato frons ac tempora perstringâtur: hoc enim vnà digerit, vt etiam alabastrinum. Roborantia, quæque redintegrare partis genium solent, vbi de intemperie flectenda calidâ egimus, transegimus, vt conserua acetosæ, rosarum, nymphææ, violarum, cichorei, buglossi, myrobalani conditæ, cum diarrhodone abbatis, cum syrupo nymphææ. sumat semunciam manè: & theriaca noua. frictio capitis matutina. cucupha ex coriandro, & ro-*Diæta.* sis, & paucis cariophyllis. Hominum in cubili turba, his ægris grauis est. absit fumus; aër sit frigidior: redoleat caphuram, salices, violas, aquam rosatam, nymphæam, pampinos, gramen, poscam. olfaciat rosatã aquam cum paucâ caphurâ. lauet pedes & manus decocto foliorũ salicis, nymphææ, vitis albæ. Cibi condiantur emulsione seminũ melonũ, acetosâ, aceto, lactucâ, cucurbitâ, endiuiâ, arãciorum & citriorũ succo. Ptisana vtilis, & poma cocta, pruna. gallinæ, suum extremitates & vitulorũ, tum horum caro, pisces saxatiles. lac acidum: quod Razes etiam causo detentis commendat. cucurbita cocta. inediã vitet omnino. A cibo pyrum vel malum sumat, vel diacydonium. Potus sit tenuis cereuisia, vel aqua in quâ cocta sunt melonum semina, vel succus aranciorum, vel simpliciter aqua cocta cum saccharo: licet ad acorem acetum addere. Si valida sitis, sero lactis acidi incoque acetosam. aqua hordei, quæ tamen antiquis in vsu non fuit. iulepo rosato, vel violato. vtatur diebus 30. cotidie librâ seri lactis, cum vnciis quattuor succi cichorei. & tunc ventriculi regionem inungat oleo macis & caryophyllorum. Declinante malo, vino oligophoro vtatur: coquit enim & ferociam bilis domat. Venus capiti inimica, & focum Palladis odit hæc meretricula: caueant sibi ab hac νεογάμοι. Somnum initurus haustum frigidæ sumat. Talem diligentiam ac industriam curandi petit biliosa, cùm caput perfudit materia. Si verò à PLETHORA hæc querela fuerit, *Dolor à Plethora.* cùm ea cõtinuum lacerando ingenti tensione caput fatigat, sanguine anadrome à toto corpore, vel eius genio hepate, incumbente confertim: iam tunc caput tendi ac comprimi cum grauitate.

grauitate & rubore videtur. & nondum phlegmonem, sed phlegmonodem affectum concitat; impletis venulis cunctis, ac tensis, vnde ephemera, abrepto à calore in consensum corde. Non tamen in spacia effusus est sanguis extra vasa, id est, nondum phlegmone vrit, nam putrescente tunc sanguine, nascitur putrida febris, vt in phrenitide cùm putrido vapore afflat cor. Quòd si acrior fuerit sanguis, ab acri tensione, vt sic dicam, phlegmonodes dolor, & quasi lassitudo incumbit. Toto corpore notæ effundunt se luxuriantis sanguinis. Modò in vigilias, modò in somnos præcipites ruunt, vi caloris ac madoris. Oculi rubent, venæ frontis turgent: frons dolet, mitis tactui se offert calor. his iunge notas ex rebus naturalibus, & non naturalibus. & vide num solemnis euacuatio suppressa. vrina his rubet & crassa est. Tantus interdum dolor vt oculos loco mouere videatur. Interdum tenuia puerorum ossa incurrens, inquit Abincêna, suturas laxat. Narrat D. Ioubertus se vidisse in fronte puellæ, quâ latus alterum turgebat ex longâ infantiæ cephalalgiâ. Maior hîc grauitas quàm à bile, rubor, pulsus: plenior diæta in ocio. quia sanguinis copia hîc continuum lacerat, vnde dolor, cuius laxamentum erit sanguinis effusio, ac eius æstus temperamentum. Qui itaque capiti iam importatus fuit, erit euacuandus: si autem nondum influxit, sed in ea agitatione iam si voluatur, hic vel iam iam influit; qui repressione arceri debet: vel iam fluxurus est, ac cursum suum in caput flexurus: qui bifaria se facie offert, vel enim is iam genitus est, & huic reuulsio debetur, vt ad longè inde positas partes abeat; & vt vnà firmetur caput, ne adeò se fluxibus incumbêtibus offerat. qui autem nondum natus est, prohibeatur ne gignatur. Gignitur enim vel hepatis potissimùm arbitrio. Facilè ab hac cedit dolor causâ: nam facilis euacuationi via est. & faciliùs si tenuem meningen non ita inuaserit. Ni euacuetur, metus erit phrenitidis, aphoniæ, anginæ. Tensio itaque educto sanguine tollatur: nam vnà venarum infarctus, & pororum densatio abolebitur; vnde flatus & vapores exspirabunt. Vena quàm primùm soluatur; id enim materiæ copia flagitat, ne se effundat in periculum, vt in apoplexiam paruam, quæ fit cùm spiritus vitales aditu ad cerebrum prohibentur, carotidibus arteriis ac venis iugularibus sanguinis copiâ obsessis: vt euenit his qui collum crassum ac breue habent sanguineque circumfluum: aphoniam vocat Hippocrates hanc afflictionem, alij catalepsin. Itaque futuri etiam magni morbi metus ad venæ pertusionẽ nos hortabitur. Respondeant tamen his conatibus ægri robur, & ætas. Quæ si patrocinentur, plenâ manu educendus erit sanguis: maximè si vehementer dolor vrat. Quo enim fuerit vberior sanguinis copia, dolor vehementior, & robur firmius, eò liberaliùs erit sanguis euocandus. Et, vt ait Arabs, Venosum securè phlebotoma, id est, qui latas, tumidas, tensasque venas habet. Sed quamnam venam feriemus? Quoniam hîc totum irriguo sanguine circumfluit, num tamen æquè caput rigarit notabimus:

Signa. *Indicationes curatiuæ.* *Prognosis.* *Remedia.* *Phlebotomia.*

notabimus: nam si ibi etiam focum suum habuerit, cephalicam ilico pertundemus; quò citissimè is à capite reuellatur: ita transegit Razes dum caput sanguine turgeret. Caua enim vena mox dum à pectore in collum assurgit, in humerariam, & iugulares binas scinditur. nempe in iugularem internam (quæ minor est externa, & nutricatum adfert intimis capitis partibus:) & alteram externam, quæ maior est internâ; hæc nutrit quæ foris sunt capitis partes. & conspicuò iungit se humeraria cum iugularibus: nam dum iugularis se iam claiculâ altiùs erigit, demittit à se ramum in humerariam. Ego tamen solebam maximè turgentem secare venam. Quare maxima cephalicæ venæ cognatio est cum iugularibus venis & partibus his quæ à iugularibus rigantur. Sin toto corpore abundè sparsus fuerit sanguis, qui tamen nondum caput inuasit, sed si iam eò se flexerit, ac id incurrere incipiat, secabimus mediam venam: nam hæc & euacuat & vnà reuellit. Sin verò nondum se voluat ad caput sanguis is qui luxuriat reliquo corpore, tunc, auctore Abincenna, si consilium fuerit non plenâ manu eum abducere, axillarem internam aperiemus: nam hæc recessit longiùs à capite: verùm si mens fuerit plena manu exhaurire sanguinem, malleoli vel pedis venam, consultore Abincenna, soluemus: cùm enim longissimè à fonte doloris absit, potentissimè reuulsioni studebit eius apertio. Sin ab hepate mali huius calamitatem manare existimaueris, basilica tundatur: sin & à capite & hepate prolectare velis sanguinem, media vena vtiliter, quod iam dictum est, scindetur: nam vt priùs monui, cephalica vena, à capite maximè elicit. Si sinistra pars capitis potissimùm in querela fuerit, sinistri brachij vena tundatur: maximè si lienem etiam in vitio esse suspicio fuerit: quamuis nulla id suadeat propior vena; attamen vsus docuit, mirum in modum id prodesse. Si æquè sinistra & dextra doloribus inuoluantur, dextri brachij vena feriatur. Si oborta querela fuerit à solemni mensium aut hæmorrhoidarũ euacuatione suppressa, in pede saphena, quasi ibi σαφῆνα dicta, vena scindatur. Ad libras tres eduxit Galenus, & nos interdum feliciter, luxuriantem sanguinem. Educatur saltem ad libram. Si renuunt vires, repetitis eodem die, vel postridie, vicibus, id peragatur: vel cucurbitæ lumbis, mox dorso, omoplatis, ceruici, brachiis admotæ phlebotomiæ loco sint. Toto corpore à sanguinis copiâ liberato, qui adhuc capiti insedit sanguis euacuandus erit. Si extra cranium consederit is, cucurbitulæ vsui erunt: si frons doluerit, posticæ adhibe eas parti: sin postica doluerit, anticæ: si intus abierit sanguis, occipite dolente, frontis venam aperiemus: sin sinciput, cucurbitam posticæ parti infigemus. Aretæus etiam nasi recludit venas. Quæ autem medicinæ dolori & iunctis symptomatis dicatæ sunt, vbi de Bile egimus explicata à nobis sunt. Quare ad causæ dolorificæ curctionem pergo. Inprimis respondeat aluus, vsu eorundem lenientium, quæ, vbi bilis in vitio erat, prodidimus. Et eisdem præparetur sanguinis æstuantis ichor, quo is eisdem

Reliqua remedia.

 purganti-

purgantibus, quibus excluſimus bilem, euacuetur: nam flagrat dum ab æſtu ſanguis, ichor eius calidior bileſcit. vt accipe rhabarbari ſeſquidrachmam vel binas; infunde aquæ endiuiæ, & colaturæ adde electarij de ſucco roſarum, drachmas tres, ſyrupi violati ſemunciam: fiat hauſtus. & ſuperdormiat ſemihoram: ſed dum euacuatur, vigil ſit. Pilulæ aureæ & aggregatiuæ capiti ſunt dicatæ. Et ſi quid ichoris bilioſi perfuderit caput, eiſdem etiam apophlegmatiſmis, errhiniſque eximatur, ac cautionibus præſcriptis tranſigatur. Et euacuato toto iam corpore, à capite retrudatur incumbens ſanguis, id fiat remediis frigidis & craſſis: Quænã illa ſint, modò diximus, vbi de Bile: vt ſuccus vuæ immaturæ, ſemperuiui, polygoni, endiuiæ. Sed non ſic criticus hic dolor, vt diximus de Bile: vbi etiam admonuimus in oculis eſſe debere, alia caput ferientia ſymptomata: & vſum in qualitate, copiâ, vtendi modo & tempore docuimus. Accipe olei roſati omphacini vncias duas; aquæ roſatæ vnciam; aceti ſeſcunciam: miſce, ac verſentur, teranturque diu in plumbeo mortario (nam hac arte oleum cæteris cõſociabile euadit) fiat oxyrrhodinon: quod egelidum admoueatur fronti, temporibus & ſincipiti: niſi tamen tenellulus fuerit æger: nam tunc præſtiterit tepidis vti. vel accipe roſati partes tres, aceti vnam. Et inclinato quaſique euicto malo, ſemper tepidorum ineatur vſus. Dum malum augetur, ac intenditur, tam diu influit materia: dum verò eodem filo ducitur dolor per plures horas, tunc reſtitit fluxio, & in

Oxyrrhodinon in ſanguinea materia.

vigore eſt morbus: tunc mitigantia miſce repellẽtibus, vt muccilagines. Vt, accipe ſeminis lini, althææ, fœnigræci, florũ chamæm. meliloti, cuiuſque pugillũ. foue eo caput. Tandem pulmones ouis, vel gallinã, &c. capiti imponimus. & tũc miteſcente malo, chamæmelino, & cũ ſerpillo tãdem horũ vſus ſit euacuato iam toto. Victus reſpondeat remediis: & bilioſis iam eum præſcripſimus. vt puls hordeacea, piſces, portulaca, acetoſa, cucurbita, ſpinachia, ſuccus aranciorũ, limonum, poma, pyra. abſint oleoſa, vt amygdalæ, pinei, auellanæ, aromata. Potus ſit ex aquæ librâ, coctæ vnciæ tres ſacchari. PITVITA ſi doloris auctor fuerit, quod ſæpè euenire poterit, dum flatibus diſtenta illa tendit violatque continuum: vel acrimoniâ & ſalſedine abradit, & iuncta lacerat. Hæc, vt primùm monui, vel in cerebro naſcitur (quod plerumque fit) ex fractâ eius œconomiâ, quæ flatus craſſaſque progignit materias, quæ cùm exitu prohibeantur, nec tenues in auras euaporare queant, flatibus tenſæ partes doloribus inuoluuntur. vel interdum aliunde irrepit hæc materia, vt à toto per febres, à parte, vt ventriculo, vtero, iecore, pectore, inteſtinis. Hîc capitis aderit grauitas, niſi tamen admodum flatulenta illa materia fuerit: dolor enim ſine grauitate & pulſatione fit à flatus crudi & frigidi copiâ: tunc enim non ſine tenſione leue videbitur caput. Si autem à [illegible] pituitâ doluerit (dummodo ſalſa non fuerit) in ſomnum ruent, dolor mole quadam grauatiuus, non tamen grauis, ſed obtuſus, aurium tinnitus, ſopores, & potius

Dolor à Pituitâ.

Signa.

posticam

posticam partem occupabit, facie tumidâ pallebit; excrementa ore & naso vberrima manabunt, viscida, insipida, vel acida: his adde temperiem ægri & victum. In longum dolor excurrere solet tempus, & hyeme maximè percellit. Si salsa illa fuerit pituita, vigiliæ nascuntur, & cuncta symptomata acrioris infert succi. Si materia capite nata fuerit, illud indicabunt signa intemperati capitis: nam idiopathiâ affligetur cerebrum, quod vel flatus facillimè gignet. Si vi obstructionis materia capiti inclusa fuerit, id confertim ac ἀθρόως, incumbens dolor indicabit: & si solemnis excretio capitis sistatur. Sin aliunde irrepat materia, à toto aderit febris, vel hepar in querela erit: aut à venereo morbo assurget. & reliquæ partes, si aliunde effundatur, suas notas proferent ac suum testabuntur vitium, vt mox dicemus. Vt itaque hæc breuiter dicam; notitiam huius succi præbent causæ efficientes, effecta, pars affecta, & similitudo. Causæ efficientes, vt quæ à foris & intus luxuriare faciunt pituitam: effecta, vt si frigus sentiatur in capite, hebescant sensus & motus, rigetur pituita os, somni profundi, &c. Adde iuuantia, & lædentia. Pars affecta: nam ex Hippocrate tertio Prognosticon, decimo, cùm ad tempora & frontem dolor peruenit, fit hæmorrhagia sæpè: nam inde significatio fit materiæ subtilioris & calidioris, quæ ad extremas venarum oras peruenit. Sed, vt hic, pituitosior & crassior, in venarum capitis radicibus, & veluti venarum vestibulo, quod chirurgi passim vocant torcular venarum, ferè consistit, & his occiput dolet, quem dolorem tollunt pilulæ cochiæ. & huiusmodi in morbis acutis, iudicantur per abscessum, & per dysenteriam. Per abscessum; nam suppuratum, per aures & nares manando, remissionem adfert cephalalgiæ, 6. Aphor. 10. Hîc notiones curatiuæ, ex rei naturâ ductæ, sese offerunt, vt euacuetur ille succus. Si à sanguine abijt, vt purgetur: sed quia crassior, viscidior, & lentior, medicamini trahenti, nec naturæ expellenti cedet, primò erit tentanda, incidenda, & abstergenda. Dein vt cerebri œconomia, ab infarctu liberata, restituatur. Sed si influit materia, reprimatur: si, quæ iam genita est materia, mox incursura fuerit, reuellatur, & robur capiti inferatur, ne tam facilè sese aperiat materiæ incurrenti. Sin materia necdum genita fuerit, eius ortus impediatur: nam ægriùs ille hostis eiicitur, quàm admittitur: propterea partes vnde erigit se roborentur. Plurimo negocio mulcetur diuturnus hic dolor à pituitâ obortus: nam ad temperiei mediocritatẽ haut minimo negocio flecti poterit hic humor, ac parti immissa immoderatio. Materia morbifica plerumque aut intimam pericranij partẽ obsidet, nec adeò ægrè extruditur: aut duram inhabitat meningem, & hinc ægriùs eximitur: vel diploën inuasit, quæ ægerrimè exigi poterit. Si in cerebro nascatur, difficilè admodum cedit: cùm perennis nouæ materiæ accessio fiat à concepta fixaque ibi intemperie: vnde in orbẽ dolores toto eunt vitæ curriculo. Et si constiterint in aliquâ cerebri parte, & si oculi obscurantur, suf-

Indicationes.

Prognosis.

fusionis metus aderit: ni cauteriis præueniatur. Sin aliunde inuehatur, facilè reprimetur. Recens abit faciliùs: nam qui diu fatigat, cæcos reddidit nõnunquam homines. Imbelli qui viuunt cerebro facilè doloribus tentantur, maximè titubante munere partium nutritioni dicatarum: Propterea scripsit Aretæus, Chronicus dolor fit ex pituitâ & melancholiâ, aut à cerebro labefactato. Vere maximè inuadit hic dolor, aut ineúte æstate, quare hoc tempore euacuandi erunt. Primò explorabimus num vena hîc scindi debeat. Quattuor sunt quæ hoc admittunt; materia quæ in vitio est, morbi qui præsto est vehementia, vel eius futuri metus, & virtus ætasque florens. Materia hæc pituitosa si abierit à sanguinis benignitate, & mera si adest cacochymia, non huius auxilij eget. Sed, inquit Abincennas, si sanguinea materia remixta fuerit, seca venam & purga. Hinc est quòd scripsit Aretæus, seca; sed duobus diebus antè vinum bibat. Ille ad vires collineat: nam dicit postea, tribus aut quattuor diebus interiectis liberaliùs alendi sunt. Nec hîc acutus dolor phlebotomiæ efficaciam euocat: quare si quid emittendum, parcè id agendũ; quò enim fuerit sanguinis vberior copia, dolor acerbior, & robur firmius, eò liberaliori manu sanguis effluat. Propterea cucurbitulæ hîc sæpè suffecerint scapulis impositæ, brachiis & manibus. Sin sanguis copiosor fuerit, media in cubito secetur vena. Et tandem, euacuato toto, Aretæus vertici imponit cucurbitam cum scarificatu: nam, inquit, remedia ad ossa peruadentia cephalæam curant. ita transigendum, dum pericranium peruasit materia: & alteram, inquit, inter scapulas minùs scarificatam imponemus. vel si opus fuerit in diuturno dolore, vbi à sanguine non libera videtur pituita capite quæ concepta hæret, à phlebotomiâ, ait, & pharmaciâ, cùm lauit & vinũ bibit, firmatis viribus frontis secetur vena. Cùm ab hac materiâ plerumque vetustescat malum, cauteria felici euentu hîc locum inuenient: vt perenni exhaustione illa dissipetur. Hæc affigenda erunt cruribus, modò brachiis, interdum capiti. Cruribus, vbi consilium fuerit strenuò reuellere: nam reuulsio quò à loco affecto abduxerit spaciosiùs, eò futura efficacior. Brachiis inuruntur cum efficaci quidem vi, cùm non tam validè retrahere sententia est. Capiti, cùm gignitur cerebro morbifica materia: maximè si suffusionis in discrimen abripiantur oculi: tunc enim efficaci vi suturæ coronali imponuntur. Dolor quamuis hîc sæpe veterascat, non tamen ea immanitas ei adest, vt ad narcoticorum vsum nos facilè abripiat: cùm totâ suâ vi opium bellum indixerit partibus capitis ab intemperie frigidâ tactis, ac frigore strictæ materiæ pituitosæ studeat, ac inuictam contumaciâ reddat. Et Trallianus dicit, in corporibus excrementis rigatis, & vbi capitis adest grauitas, à frigidis abstinebimus. Quare reprehendit Galenus Apollonium, quòd dolore in tenui, hic vsum opiatorum admiserit: nam, inquit, ex dolore capitis nullus in lipothymiam incidit, nec se gladio aut laqueo induit, vt nonnulli oculorum auriúmve doloribus victi

Curatio.

Chirurgia.

Si dolor sine cacochymia adest, seca.

Cauteria.

Narcotica.

αὐτοχειρίᾳ

ἀντιπαθείᾳ cecidere. Nec ea symptomatum hîc exsplendescit moles, quæ à recta lineâ curandi methodum abripiat: etenim dolor per se curationis non est indigens, sed ratione consectaneorum malorum, dum vigiliæ, delitia, inediæq. inde surgentes nectar illud viuificum totamque viuacitatem humidi primigenij ac spirituum, florem scilicet nostri corporis, substantiam exhauriunt. Verùm tantâ ferociâ, in hoc segnis materiæ campo, non se effert vis dolorifica. Propterea causæ accisioni potiùs totis incumbemus viribus. *Lenientia.* Initio, etiam ante cauteriorum vsum, fœditas primæ alui eluatur. Si superiorem eius regionem insederit succus, & si ex facili vomat æger, oxymelitis vnciis duabus immacerabimus corticis interioris nucis arboris laminam duorum digitorum amplitudine; addemus succi raphani vnciam; & iusculi ex pullo vncias octo: hæc tepidè propinentur, & vomat. Si quis maiora velit vomitoria, perlegat libri secundi caput De vomitu, nostræ Methodi. Vel hoc modo agatur: Comedat primùm varia, vt lentes ex aquâ, aceto, oleo, melle; poma, offam: potet liberalius hydromel. Accipe radicum raphani siluestris, asari, cuiusq. semunciam; betæ semimanipulum; sem. raphani drachmas duas: leuiter coque: sumat vncias quinque vel sex. addi potest oxymel, & oleum, vel agaricum, & ficus. Sin hi succi fuerint κατάῤῥοποι, ac ad ventriculi fundum superioraq. intestina inclinauerint, sumet species hieræ picræ cum melle rosato laxatiuo, vel cum melle mercurialato: fit enim frequenti ab infusione mercurialatum, non aliter ac rosatũ. Cùm autem infimam ad alui regionem abiit excrementũ pituitescens, mercurialis decocto infundemus mel rosatum, oleum, & hieram, cum sale, vt, Accipe mercurialis, brassicæ rubræ, hyssopi, cuiusque manipulum; anethi, centaurei minoris, meliloti, singulos semimanipulos; seminis fœniculi drachmas tres: accipe huius decocti libram: cui adde mellis mercurialati vncias duas; diaphœnici semunciam; olei rutæ vncias tres; salis communis drachmam: fiat enema. Deinde ad exclusionem paretur materia his remediis, quæ capiti student ac cum materiâ pugnant morbificâ. *Præparantia.* Tale est oxymel simplex & compositũ, decocta, succi, & syrupi ex betonicâ, stœchade, corticibus citri, nicosianæ, melissæ, verbenæ, tussilaginis, mēthæ, calaminthæ, origani, saluiæ, maioranæ, rorismarini, hyssopi, prassij. syrupus byzantinus, tussilaginis, arthemisiæ, mel scillinum, & anthosatũ, syrupus de duabus & quinq. radicibus. Remediantur etiã huic materiei radices acori, calami aromatici, helenij, fœniculi, ireos, radices aperitiuæ cum glycyrrhiza. vt: Accipe stœchados citrinæ vncias duas: incoque aquæ ad librã: colaturæ adde mellis vel sacchari vncias tres. Ita ex dictis radicibus; & in fine decoctionis addimus mellis optimi despumatique, & aceti acerrimi, cuiusque vncias tres: hoc modo aspergimus apozema oxymelite: aromatisetur drachmis duabus cinnamomi. Si contumacior materia his blandioribus inuicta videatur, exstillabimus aceti acerrimi libras duas, cum semunciâ ellebori *Acetum elleboratum.*

 albi

albi radicum; primò manabit aqua albidior, quæ seorsũ ponatur: deinde secunda. Prima ab infarctu liberat omnes indomitas viscerum obstructiones. Datur semuncia cum saccharo, aut syrupo aliquo, nullâ noxâ, aut molestiâ. Ita de illo testatur clarissimus medicus D. Gesnerus, qui efficax illud deprehendit etiam in febribus longis à phlegmate, vel atrâ bile, vtero etiam & lienum obstructioni, & morbis capitis à materiâ crassâ, viscosâ, frigidâ. Secũda aqua plus virium gerit ab aceto, quàm ab elleboro. Cinnamomi aut anisi his aliquid addatur. Sed non ilico ad ea veniendum quæ fundũt materiam, ne fusione sua tendant, & dolorem acuant. Paratâ materiâ eaque sequace, ad exclusionem agendã agarico recenter trochiscato. Accipe agarici recenter trochiscati drachmam, vel scriptulos quattuor; zinziberis scriptulum, vel semiscriptulum; infunde totâ nocte vini Rhenensis, & aquæ betonicæ, cuiusque vnciis duabus: manè expressioni colatæ adde diaphœnici, & electarij lenitiui, cuiusq. drachmas tres, vel semunciam; aut si æger tener fuerit, horum loco mellis rosati aut mercurialati sescũciam: misce, fiat haustus: sumat manè. Electaria phlegmaphyga sunt diacarthamum, Indum maius & minus; electarium de citro. Alioqui accipe pilularum cocciarum Razis scriptulos duos; trochiscorum alhandel, grana tria vel quattuor: misce: fiant pilulæ quinque: sumat manè horâ quarta, & superdormiat. Si mollius velis, cape pilulas masticinas, cum syrupo de stœchade. vel pilulas alephanginas capiat cum agarico. & pil. sine quibus. Admoneo aulicos medicos vt his vtantur: Accipe aloës septies lotæ cum succo rosarũ rubrarum vnciam; masticis electæ drachmas duas; agarici trochisati drachmas tres; specierum diamusci dulcis semidrachmam: cum aqua vitæ, vel vino Cretico ex drachma fiant pilulæ quindecim. Hoc æuo solemnia sunt apozemata, quæ vnà succos euincunt indomitos, ac hos simul excludũt. In his regionibus magnam inde pecuniam medici faciunt: totaque ferè praxis eorum hũc rediit. quænam illa sint, alibi enarrauimus. vt, Accipe calami, galangæ, cyperi, singulorum semunciam; radicum enulæ, vnciam; iridis florentinæ, semunciam; flauedinis citrii drachmas binas; hyssopi, verbenæ, betonicæ, calaminthæ, origani, vnius vel binarum manipulum; seminis anisi drachmas duas, vel dauci, aut ammi; seminis carthami vnciam, vel sescunciam; turbith optimi, agarici recenter trochiscati, cuiusque semunciam: coque ex arte ad libram; colaturæ adde syrupi de duabus radicibus vncias tres; aromatisetur drachmâ cinnamomi, & semidrachmâ zinziberis. vel paretur ius galli veteris. Et quamuis capite dolente iure merito excludi possit vsus valentissimorum pharmacorũ catharticorum, attamen si dolor diuturnus, à materiâ viscidâ obnatus, inuictus hæserit, ad illa tandem surgendum erit. vt sunt pilulæ fœtidæ, pilulæ de opopanace, de sarcocolla, de euphorbio, & illæ quas aduersus pleuritidem nostram describemus: nam dum stricti fuerint succi morbifici, ac quasi conglaciati, minimeque

Purgãtia.

fluxiles,

fluxiles, qualis est pituita vitrea, ex lachrymis pilulæ vtiles erunt: nam fundunt humores: verùm ab his cauendum dum tenuis fluxilisq. fuerit humor. Quin tandem, si insuperabile malum integrascat, ad elleborum nos conuertemus. Quo modo id vsibus parari ac quibus consociari debeat, aliâs, cùm de purgantibus per vomitum fortibus differeremus, tradidimus. Sumat pilularum dictarum drachmam: vel scriptulos binos; aut semidrachmam, adiectis granis tribus vel quattuor trochiscorum alhandel, id est, colocynthidis præparatæ: fiant pilulæ quinque: & sumat has manè; superdormiat sesquihoram. Monet Trallianus, sæpiùs purgandum hunc succum esse. Euacuato toto corpore, tandem capite concepta pituita erit elidenda apophlegmatismis, errhinis, gargarismis; vt ex ore ac naribus ea effluat. Talia sunt leptomera remedia; detergentia pituitam, acria, grata: nam res illis est cum ore & larynge. Optimè masticantur cubebæ, & ore tenetur aqua vitæ in antiquato capitis dolore, quem frigidi succi pepererunt, vel si etiam naribus trahatur. Huic optimè inditur immaceratione vis turbith, vel ellebori, vel colocynthidis, elaterij, staphysagriæ, saponis, tithymali, aloës, vel sinapi, piperis, zinziberis, pyrethri, acori, nigellę, cyclaminis, olei caryophyllorũ, & per pennam aqua naribus trahitur: robustissimè pituitam educit. Si fortius remedium videatur, diluatur succo betæ, aut cyclaminis, iberidis, nasturtij, ireos, vel maioranæ, aut betonicæ, anagallidis. Succus etiam nicosianæ herbæ, vel foliorum eius

Purgãtia peculiaria capitis.

in aqua vitæ, vel aquâ nicosianæ, aut betonicæ dilutum feliciter naribus hauritur; vel nicosianæ arida folia masticantur, quin naribus foliolum aridum inseritur, & radix cyclamini naribus inditur. vel accipe succi betæ vncias quattuor; pulueris piperis, scriptulum; & tantundem ellebori albi. Sed in oculis labefactatis pax sit ab errhinis. Cerâ liquefactâ etiam excipi potest mastix puluerisata, cũ turbith, vel sinapi, aut pipere, zinzibere, vel pyrethro, aut acoro, nigella, vel oleo caryophyllorum; vel puluis adiicitur nasturtij, origani: poterit adiici aliquid ladani. Pars huius cerę masticetur manè. Lenissima est per se mastix. Paruâ mole masticatoria præscribi semper debent: vt & errhina. Horũ vsus erit, dum iam à mole graui, quæ primùm molesta erat, caput liberatum videbitur: & cùm iam, ab vsu apophlegmatismatum & errhinorum, sequax materia ore aut naso non ampliùs funditur. Sed per horum vsum videndum ne pulmonibus, catarrhorum incursionibus fatigatis, iniurij simus; nam tunc errhinis vti præstiterit. Verùm discrimen non adeò à pituita est. Quare hîc vtiliter gargarismi præscribuntur; Accipe nicosianæ, origani, serpilli, cuiusq. pugillum; ficuum pinguium vncias duas: coque ex aquâ. accipe huius decocti libram; oxymelitis simplicis vncias tres: fiat gargarismus. His includi poterunt (modò viuaciorem potentiam postules) aromata, pyrethrum & sinapi: & aquæ loco liquor stillatitius saluiæ, calaminthæ, cum scyllino oxymelite. hæc calfaciunt, extenuant, extrahunt, & abstergent. Oblinitur quoq.

palatum

palatum hoc modo: ficus accipe duas, has contunde cum pauco oxymelite simplici: adiice semiscriptulum origani, vel serpilli, saluiæ, vel calaminthæ. si potentius velis, iunge aromata, & sinapi illud vescũ menséque paratum. Obseruandum hæc commodè adferri in vsum, cùm iam incisa est materia crassa. Et dum valentissimis his remediis vtimur, naribusque illa sorbemus, sit os aquæ plenum, ne eò ferantur. Et ab vsu horum lac muliebre, vel oleum violaceum, vel vnguentum rosaceum instilletur. Sternutamenta fiant ex elleboro albo ter siccato ex aquâ vitæ, & puluerisato naribus asperso. hoc optimum est: Accipe iam dicti ellebori, strutij, castorij, cuiusque scriptulum; piperis semidrachmam: misce, fiat puluis, ex quo parum naribus pennâ insletur. Fit etiam tryallis vel strepton naribus indendum, vt, accipe pyrethri, piperis, cuiusque semiscriptulũ; sinapi grana septem: ladani, & ceræ, cuiusq. sesquidrachmam: fiat strepton. Iam ad Topica, quæ foris capiti admouentur, remedia pergo. Priùs egimus quâ encheiresi transigendum dum hæc materia capite gignitur, vel cùm ibi vi retinetur. Cùm verò aliunde affluit, excuti debet adituque prohiberi: hoc fit frigidis crassis, attamen vehiculo consociatis: ex quibus iam multa enarrauimus. Illud cauendum, ne hîc stringentibus frigidis vtamur, sed potiùs oleo rosato completo: absit rhodostagma. nec etiam conuenit vsus astringentium vbi obstructio adest capitis: quæ facilè huic materiæ se iungit, eaque eorum vsu increscceret, maximè dum vrente febre

Obseruandum.

Topica.

Cautiones.

sursum fertur ad caput succus. Nec stringentibus caput fatigandũ, dum se in pulmones vberrima effundit materies. Sin nec copia grauis, nec fœditate contaminata illa fuerit, licebit eam à capite repellere; non tamen astringentibus. Qua verò copiâ ac efficacia hæc admoueri debeant, doloris vis pituitæque vbertas & capitis densitas à structura indicabũt. Mediocrẽ vim aceti remixti medicinis perfert pituita: nam non adeò hîc vrit dolor, nec vigiliæ exanimant. Sed tamen frigidius si fuerit naturâ caput, non sustinebit immodestiorẽ repellentium frigiditatem: quãuis alioqui madidius caput pleniorem admittat aceti vsum. Quare in admouendis capiti remediis, cerebri temperies erit vnicè perpendenda, quòd tale est vt nec valdè calida, nec admodũ frigida ferat: vt enim frigore materia illo concepta exprimitur, ita & calore in fluxum laxatur. Accipe olei rosati maturi vncias tres; olei chamæmelini semũciam; aceti vnciam: misce & capiti apponantur. Si plenâ manu affluat materia, sæpius tunc vsui huius remedij incumbendum erit. Tepidè admoueatur capiti, nisi aër æstu incanduerit. cassia cum oleo chamæmelino in omni dolore capitis valet. Horum vsum inhibimus euacuato primùm corpore: nam vberrimo succo refertum corpus, non æquè fert frigidorum reprimentiumque incursum. Et tandem prouectiore iam malo, flores chamæmelinos & melilotum, & lilia, & stœchas cum caryophyllis, & serpillum aquæ incoquemus cum betonicâ: quâ caput tepidè fouebimus ex spongiâ: nam, ait Are-

ait Aretæus, cùm caput purgatum fuerit, pituitâ eductâ copiosè, aquâ calidâ quàm plurimâ caput lauetur, vt difflabile reddatur. fiat id ante cœnam. & tandem hæc numerata remedia, vel solum serpillum oleo & vino incoquemus, dum euanescat vinum. Ita spondylium cum anetho, & castoreo, vel aromatis, vbi digerendũ: adiungere licet vnguentum de althæâ. Optima est ex vino austero cocta verbena; initio morbi, ex aceto & vino: in augmento, ex aquâ & vino. Primò vtemur hederâ, serpillo; dein pulegio, lauro &c. semper humectet vnà. & oleum ladani mirè prodest. Oxyrrhodina suturæ coronali admouentur, dein occipiti. Sed adsit CAVTIO, ne occipitio adhæreant olea frigore imbuta: nam neruorum initio & spinalis medullæ principio bellum ea indixere. Si adsit obstructio & astrictio, suturæ regionem coronalis illine oleo euphorbij, vel thapsiam ex cerâ impone, dum rubescat locus. vel oleo caryophyllorum illine. vel accipe olei nardi, rutacei, cuiusque semunciam; caryophyllorum, nucis myristicæ, cuiusq. semidrachmam; iridis, nigellæ, cuiusque scriptulum: bulliant, & exprime. hoc etiam vesperi paucis guttulis instilletur auribus & naribus. Naturâ enim cùm frigidum sit cerebrum & ventis expositum, non bene inde coquit, ac frigidâ languet ab intemperie; propterea calida, tenuia, & odorata remedia conferent, vt ambra, moscus, quæ suturæ illini, & naribus ac auribus inferri possũt. Ita erigent se spiritus, ac si qui adsint à frigore flatus discutiẽtur. vt oleum ex semine saluiæ, & eius decoctum,

Cautio.

&c. Poterit saluia cum chamæmel. aquæ vitæ immergi, & ea aqua capiti imponetur. si contumax malum, accipe olei rutacei, nardini, aquæ vitæ, singulorũ vncias binas; piperis albi, sinapi, castorei, rutæ, cuiusque scriptulum: bulliant ad aquæ exhaustionem. Fiat emplastrum ex columbino fimo cum melle & aceto. Robur tandem concilietur capiti, vsu mithridatij, aureæ Alexandrinæ, diagalangæ, confectionis de carabe tabulatæ; saluia & cephalicæ res indãtur aquæ vitæ, huius manè cochlearij vsus sit, vel etiam vesperâ. cætera diximus de intemperie frigidâ. Aër sit purus, tepeat, & perfundatur nicosianæ nidore, vel ladani suffitu, aut caryophyllorum, &c. Transferat se, inquit Aretæus, ad regiones calidas & siccas. Mosci pauxillum naribus indatur, inquit Razes. oleo caryophyllorum nares illinat. Cibi condiantur pipere, zinzibere, mace, cinnamomo; hyssopo, origano, saluiâ, rosmarino. Placet Aretæo simplex cibus, & frugalis cœna: ab acribus, inquit, temperet, vt cæpis, alliis, excepto sinapi: nam stomachum firmat, & capiti gratum est, pituitam fundens ac difflans, aut ad inferiora deturbans. Leguminum pessima faba est, inquit, & eius species pisa, & dolichi: far conceditur. Conferunt semina cari, anisi, & maximè, ait Aretæus, apij, mentha, pulegium: nam & odorata sunt & diuretica, & flatus inferos depellunt. Carnes, auctore Aretæo, vetustæ omnes noxiæ: gallina laudatur, & columbi, lepus. Bubula ac ouilla crassi succi sunt, ac caput replent. Lac & caseus capiti inimica. pisces laudantur saxatiles: nã marini

Pisces. pisces alij sunt pelagici, alij petræi: pelagici, qui vasto pelago ac in arenis versantur: petræi in asperis ac lapideis scopulis & promontoriis habitant: hi procellosis ventorum incursibus exercitati, puriorem carnem gerunt. vnde Celsus, *Lib. 2.* Leuior piscis inter saxa editus quàm in arenâ; in arenâ quàm in limo: quo fit vt ex stagno, vel lacu vel flumine, eadem genera grauiora sint, leuiorq. qui in alto, quàm qui in vado vixit. pipere omnia condiantur. Sumat manè aromaticum rosatum, vel pleres archωn, cum pauco vino: diamoscum, theriaca, mithridatium, acorum conditũ, confectio de acoro. Olera, inquit Aretæus, citent ventrem & vrinam: beta, asparagi. pastinaca caput replet, & rapum, & sisarum. Omnia bellaria capiti inimica. hactenus Aretæus: qui etiam ait, vino vtendum esse, ad stomachi robur. Potus sit exiguus, Aretæi sententiâ. Vtatur hydromelite cum saluiâ, cinnamomo, pipere: non ineunte morbo, sed pepasmi notis effulgentibus. tenuis initio cereuisia, vel coriandrata proderit aqua. Declinante malo, auctore Raze, vinum vetus, non tamen affatim propinetur. Decoctum guaiaci laudatur cum floribus cardui benedicti. Exercitia fiant recto corpore, ita iubente Aretæo, & crura fricentur: manè ambulent, & à cœnâ, tutò à vento & sole. Venus releganda. marina vita, dicit Aretæus, confert, & in mari natare, & ex mari victum quærere. Studeat vt venter sit memor sui officij: si immemor eius fuerit, excitetur pilulis masticinis, vel de hierâ cum agarico: vel passulis quæ infusum agarici bibere, & aspersæ melle rosato laxatiuo. Anticâ parte capitis pileolum gerat ex sindone, cui hæc insint: accipe caryophyllorum, beniouini, florum chamœm. stœchados, cuiusque drachmam. Studium id adsit, vt pedes caleant: nam magna est ζυμπαθεία pedum & capitis. Melancholica materia interdum sua crassitie caput eiusque meatus infarcit, aut flatu distendit: quòd ichores ac flatus melancholici crassiores nõ æquè transpirant: maximè dum viæ venarum, arteriarum, ac suturarum astrictiores vel obstructæ fuerint. Plerumque hic succus in vitio est, dum remiscetur cum bile aut pituitâ, vnde flatus. *Dolor à melancholicâ.* Ab hac causâ enatus dolor socias trahet vigilias, ob siccitatem, cùm non rigatur cerebrum anathymiasis benignitate vt decet: nec hîc dolor mole suum pondus gerit, quòd magnâ nõ affluat copiâ talis succus. &, quia facilè restagnat, perseuerãs stabilisque suâ quasi sede ac aulâ dominatur afflictio fixa; facies fusca est, nullũ caloris efflorescit symbolum: exiguâ excrementorum per nares effluxio, & si qua, ea modica & nigra: *Signa.* præcessere causæ fœcundæ in melancholiam. est dolor hic chronicus; & Saturni soboles: lien his sæpè in querela esse solet, & capitis astrictio, cuius nota est subita doloris incursio. somnia immania, & cogitationes horribiles. adde temperiem siccam, & consistentem ætatem: nam pueri non ita melancholescunt. Causa auferatur doloris; tenuetur igitur, & *Indicationes.* flatus discutiantur; humectetur eius squalor; purgetur: à capite auertatur, & reprimatur, & caput aperiatur, roboretur: eius generatio accidatur, seu à

seu à toto, siue à parte excurrat. Non ita sæuus, attamen lentus hic dolor esse solet: nam, inquit Arculanus, chronicus dolor fit ex pituitâ vel melancholiâ, aut à cerebro labefactato, aut abscessu qui in duritiem abit, non sine calamitate ægrorum. Sed vbi veterascit, inquit Celsus, ægrè eximitur. maximè si neruosa inuaserit, longa die opus erit. Et vbi longo tempore melancholia malignitatem acquirit, sæuos etiam dolores parit. Cùm hæc materia longè à sanguinis absit blanditie, venæ sectionem non postulat. Quamuis interdum sanguis in melancholiam abeat in capite iam conceptus; vredine enim potest in atram bilem, quæ tamen inter reliquas mitissima est, aduri. Cùm, inquit Galenus, florida facies apparuerit, æger verò in mærore fuerit, in cerebro concepta erit torrida quædam affectio, quæ sanguinem adurit, atramque bilem gignit. Quòd autem atra bilis ex sanguine generetur adusto, patet ex Hippocrate, libro De aëre, aquis, & locis, quo loco causam materialem atræ bilis, tantùm agnoscit sanguinem crassum, bilem æruginosam, & vitellinam. Si talia itaque signa ex tali causâ se in conspectum dederint, licebit mediam pertundere in cubito venam aut eam quæ conspectiùs inturguit: hinc cucurbitæ admoueantur ceruici; aut frontis secetur vena. Cauteria huic malo etiam idonea, nam antiquari solebat. Nec hîc etiam anodyna stupefacientia locum habent: nec enim vigilias, aut inediam, viriúmue prostrationem hic dolor adferre solet. Sed simpliciter prouisione habitâ totius corporis, succus ille melancholicus à capite auertatur, & eximatur qui insedit. Primò igitur leniatur aluus, cùm ille succus, qui supernâ aluo consedit, melancholescit, electario lenitiuo, vel melle violato laxatiuo, si ad atram se conuertit bilem; vel cassiâ cum aniso, syrupo rosato solutiuo: hæc mezenterium primamque aluum à fœditate liberant. Sin melancholica hæc eluuies supernâ ventriculi parte concepta fuerit, hanc euomat: accipe iusculum pingue cruris vitulini, cui incoque maluas, nucis corticem, & raphanũ. Quodsi catarrhopos succus infimâ aluo consederit, enematis eluatur ex decocto radicũ althææ, lilij, maluæ, furfurum, brassicæ, calaminthæ, betæ, passulis cũ aniso, rutæ sem. adde electarium lenitiuum, vel diacassiam, mel rosatum, oleum, &, irritationis causâ, parum salis. Deinde paranda erit materia exclusioni decoctis, syrupisque capiti dicatis, quæque vnà cum materia pugnant: vt quæ melicrato includuntur. Doctissimus Gesnerus in contumaci materiâ crassâ, commendat acetum elleboratum. Detur cum syrupo de boragine, buglossâ, de pomis Mes. fumariâ, corticibus citriorum: cum decocto ex melissâ, boragine, corticum citriorum, & seminibus citreorum. dantur manè & vesperi horâ quintâ. Optimi sunt syrupi de boragine, de pomis odoriferis, de lupulo, melissæ, de fumariâ vterque, de eupatorio, scolopendriæ, thymi, epithymi. Aliàs de his in lienis corroboratione. Radices aperitiuę macerãtur vino, cum radicibus capparorum, & fraxini, & tamaricis: & additur lingua ceruina,

Prognosis. Curatio. Chirurgia. Galen. 2. Diff. feb. 12. de tum. prat. nat. 2. prorrh. 14 Atra bilis in capite gigni potest. Lenientia. Præparantia. 1. Epist. 27 fol. 25

 mercurialis,

mercurialis, fumaria, ſcabioſa, meliſſa, capillaris, glycyrrhiza, paſſulæ, ſemen viticis, caſſutha, baſilicum nobile, dauci ſemen, thymus, cordialia, flores chamæmel. hæc coque ex aquâ & vino; da cum ſyrupo violato. Mitigatâ materiâ rectéque ad excluſionem paratâ, hoc modo eam purgabimus, accipiemus decoctum betonicæ, vel hyſſopi, vel nicoſianæ, aut ſtœchados, cum paſſulis, aut liquiritia, vel violis & boragine, ſi aduſtior ſuccus: huic infundemus folia ſenæ; vel folia ſenæ, aut epithymum, myrobalani Indæ vino albo immacerentur totâ nocte; illud vinum manè bibatur. vel accipe diacatholici drachmas tres; confectionis hamech drachmas duas; vel, ſi ſtimulum velis, adiice electarij de ſucco roſarum drachmam; cum decocto florum & fructuum cordialium, in quo immaduere drachmæ duæ ſenarum. fiat hauſtus: ſumat in aurorâ. Syrupus de pomis laxatiuus, cum decocto boraginis, & ſenarum. epithymũ, & polypodium, cum caſſuthâ hîc rectè vſum habebunt. D. Ioubertus laudat in vltimis purgationibus ſemunciã myrobalanorum Indarum & chebularum, infuſarum apozemati: Rondeletius dicebat, ſe plurimos quaternarios curaſſe diacarthamo. Pilulæ aſſairet, & de fumariâ. Tandem refractario in malo, ad elleborum confugiemus: quâ arte id paretur in vſum, aliàs docuimus. Pilulæ etiam cochiæ conſociari extracto ellebori poterunt: nam contumaciorem hunc ſuccum vehementiùs educunt pilulæ, & ex abditioribus euacuant partibus. Qui itaque robore præcellunt virium, minimè ab harum vſu recedant. Sumãtur manè horâ tertiâ vel quartâ, & ſuperdormiat per ſeſquihoram: id enim bonis ægrorum fit rebus: maximè autumno purgandi hi ſucci. Dein maſticatoriis, vt maſtice, per os expuatur materia; vel gargariſmis & errhinis: quod ferè fit eiſdem rebus, quas aliis cauſis aſcripſimus, quibus interdũ elleborũ iungi poterit. CAVTIO, niſi edomitus fuerit ſuccus hic, nunquam ad magna illa nos erigemus. Tandem vrinalia & ſudorifica vtiliſſimè præſcribentur: non enim temerè Hippocrates hunc ſuccum ὕδωρ vocauit, quòd plurimo ſero perfuſus ſit. Topica initio, cùm materia adhuc in caput effluit, admoueantur: quò illa reprimatur. Sed cùm materia hæc frigida ſit, ſine aſtrictione id agendum: nec aceto liberaliori vtendum erit: nam ſqualida & arida melancholia ſomni inopiam facere ſolet, nec ſiccum caput copioſo aceti vſu gaudet. Accipiemus oleum roſatum completum, vel violaceum, aut chamæmelinum ex oleo & floribus immaturis. & etiam naribus oleum violaceum, aut cucurbitæ, vel nymphææ, aut florum ſalicum infundatur, ſi vigiliæ laceſſant. tepidè hîc cuncta in vſum veniant: niſi æſtiuo tempore vltrò tepeſcant. Fotus hîc maximè commodi. fiunt ex his quibus in pituitâ vtimur, vbi friget ſuccus. vt ex decocto ſtœchadis, betonicæ, cum nymphæâ, violis, lactuca, althæa, liliis, boragine, ſemine lini, furfuribus, anetho. Tandem, ſi adſit adſtrictio capitis, foueatur caput maioranæ decocto, vel ſtœchadis, ſerpilli, anethi, meliloti, adiectâ violariâ,

Purgãtia. *Capitis peculiaris purgatio.* *Cautio.* *Topica.*

latiã, vel boragine; aut solâ spongiâ foue ex aquâ dulci tepidâ: & postea illine oleo amygdalino, vel anethino, aut ex serpillo; cum adipe gallinæ. maiora vbi de pituitâ dixi, inuenies: quibus mollius quid semper adde, ob squalorem melancholiæ. Cautio adsit, vt in catarrho acri & maligno non deprimamus materiam in pulmones, repercutientiũ vsu. Sacculi & suffitus nimis siccant. Quomodo caput postea in robur suũ flecti debeat, ac relicta abigi intẽperies, & quibus remediis, aliàs scripsimus, vbi de corroborãtibus caput siccũ, & etiam frigidũ. vt theriaca, buglos. myrobalani, diamarg. frig. syrup. de pomis, enula camp. superbibat vinũ. Si ab vredine tostus fuerit sanguis, cuncta locũ habebunt quæ de biliosi curatione dixi. Aër sit lucidus, tepidus ac vapidus, fumo aquæ boraginis & melissæ; & corticum citreorum perfundatur: vel parum mosci cum pomatâ naribus indatur. & aromatum vi modestè traiiciatur aër. Condiantur cibi melissâ, buglossâ, cinnamomo, aniso, menthâ, sinapi. Legumina fugiat & vetustas carnes: extremitates vitulorum, & suum conferunt: bubula melancholescit vetus. petræi laudantur pisces. columbas damnat Vega, quòd obseruarit peculiari ratione caput affligere. Olera non incommoda ex maluâ, betâ, spinachiâ, lactucâ, boragine, asparagis. à cæpis & alliis abstineat. Vino per cibos vtatur tandem; vel cereuisiâ medicatâ saluiâ, cinnamomo. manè & à cænâ ambulent, extra ventum & solem. Si fuerit ab adusto sanguine, eadem diæta quæ biliosæ vtilis erit. Aluus mollescat pomis, prunis, cassiâ. Tandem veniat ad decoctum sassafras & sarsæ.

Cautio.

Victus.

Per febres etiam grauissimi eueniunt dolores capitis, quemadmodum id, dum ageremus de bile cephalalgiæ auctore, demonstrauimus. Nam alienam per putredines formam induit, acerrimâque vi molestus succus caput exercet. hîc putredinis notæ se produnt. In curatione ita transigendum, vt diximus de dolore à bile oborto; vel, si febris à pituitâ, vel melancholiâ enata fuerit, ita tractandus hic dolor erit, vt causam à quâ febris enata fuit, exscindendam esse prodidimus. Maximè tamen totius corporis ratio habenda, hoc enim totum inuoluit febris. Media feriatur cubiti vena: nam iam influit materia morbifica: deinde, si opus sit, cephalica. Ea autem vbertate emittatur sanguis, quam suadet materiæ copia & qualitas; morbi vis præsentis, vel eius futuri metus: modò id admiserit robur ægri, & ætas. Nam si sanguine perfusa fuerit materia, vberiùs educenda erit: maximè si vehemens fuerit malum. Alioqui, si viribus id negantibus, iteranda veniet emissio parcior sanguinis: tunc enim, inquit Aretæus, non magnopere semel detrahere expedit. Quin titubantibus viribus, cucurbitis res transigatur. quæ etiam commodè omoplatis admouentur. Hîc summâ necessitate nonnunquam abripimur ad opiatorum vsum, metu delirij per febrem acutam: tunc eo modo, & iis, quæ præscripsimus dum à bile ortus dolor vigilias ac delirij metum adfert, hoc malum compescemus: ne in phrenitidem sese efferat hæc calamitas. Alioqui, si extra periculum

A febre dolor in anticâ fit parte, à vapore per arterias & venas elato, copioso, vel acri.

Opiata.

Repercutientia. delirij & cum vigiliis induciæ fuerint, simpliciter reprimentibus retrudemus vapores à capite, quemadmodum præscripsimus ea, vbi à bile dolet. primùm lenita, vt ibi tradidimus, aluo; præparatamque materiam morbificam pharmaco excludemus.
Obseruatio. Sed in repercutientium vsu summâ animaduersione opus est, ne dum crisis in procinctu est, eá adhibeantur: nam hæmorrhagiæ prodromos talis dolor esse solet: quã si interceperis, pro sanitate mortem adferes. Num criticus, ex signis pepasmi, die, morbi decursu, & more facilè animaduertes. Et stringentibus minùs vehementibus transigendum erit, vbi febrili ab æstu incanduit dolor: sed vnà humectent, id enim postulat febris, & mox tepescunt & digerunt; vnde leuant tensionem eam, quæ à stringentibus medicinis durior redderetur: & omnium minimè stringentibus retundendum, si pituitosa fuerit materia febrifica: vt vbi de dolore ex pituitâ dictum est: attamen reprimendum. Id fiat vnctionibus aut irrigationibus. vt vnguento populneo, si flagranti ab æstu incanduerit caput: sin mitior fuerit æstus, oleo violato, vel nymphææ, aut seminum cucurbitæ, cum vnguento rosato; addi potest succus lactucæ, vel lac muliebre, cum succo citriorum maturorum. hoc etiam panno quadruplato excipi poterit, vt frontem & tempora cingat. vel accipe rosas cum semine lactucæ, papaueris, psyllij, farina hordei, misce cum aquâ lactucæ, nymphææ, vel solani. fiat sacculus. aspergatur internâ parte aquis. Si non ita feruens sit vapor, vt in cottidianis & quartanis, sed copiâ & crassitie infestus, addemus digerentia initio: nam mox solis his vtemur. vt oleum sambucinum, anethinum, chamæmel. si vis, misce decoctum sambuci, anethi. Si tussis fatigat, valida retundentia locum non habebunt. ab aceto, vt aliàs monuimus, etiam summa cautio sit: nam somni minimè capaces facit homines. Suturæ coronali, temporibus, & fronti imponemus repercutientia ex lineamento. naribus oleum violaceum, vel rosarum, aut nymphææ hauriat: vel vnguento illinantur omnia rosato, & auribus ex eo quid immittatur, & naribus. Diæta instituatur ex febris decursu, morbificâ materiâ; & cæteris indicationibus curatricibus. Omnis capitis agitatio absit, vt etiam alloquium, & clamor, lux, & calor aëris, strepitus, odor grauis. lenientibus ducatur aluus. Iam ad πνεῦμα φυσῶδες redeo, de quo ante, vbi materiei dolorificę historiam incepi. qui imis ductuum penetralibus se contumacissimè interdũ immittit. Itaque à FLATIBVS oriri etiam *A flatu dolor.*
capitis poterit dolor. His vel in ipso generantur capite, dum in cruditatem abducitur id: quod non difficile euentu est, cùm ventorum incursibus expositum id, & foraminibus pertusum aditum iniuriæ præbeat, ac pituitoso excremento vberrimè rigata pars sæpe coctionis bonitate spolietur. aderit hîc dolor tensiuus sine grauitate, qui hinc atque inde vagatur; adest tinnitus aurium. A *Signa.*
capite esse elucebit ex symbolis, quæ peculiarem eius œconomiam exprimunt; sed plerumque vitio aliarum partium euenit. statis quasi periodis recurrit.

recurrit. obstructo & astricto sæpe capite enascitur. Scitè notandum, num sano, an ægro, sensim vel subitò euenerit dolor. Cui sano ἀθρόως oboritur dolor, sæpe, vt asserit Galenus 6. Aph. 51. ad flatus hæc tædia pertinebunt. Indicatio hîc erit medica, vt tensio, discussis flatibus laxetur, & prouisione habita totius, studium adsit vt fundat sese capitis astrictio.

Curatio. Hæc eâ encheiresi qua pituitam exclusimus tractanda, & tandem flatibus discutientibus explodendus is erit, & caput roborandũ. Si aliunde influit, auertatur, eiusque prouentus impediatur. non ægrè curatur, modò causa & pars vnde proficiscitur cognita fuerint. Si vetus malum, non inutiliter cauterium suturæ coronali inuretur, primùm lenita aluo, vt in pituitæ causa diximus. In frigidis flatibus, opiatorũ nullus vsus commodus: nisi dolorum sæuitia eum euocet, quæ, reliquis inuicta, vires prosternit. tunc castorium iungatur his. Præparetur focus vnde erigit se flatus, & purgetur, eo quo diximus modo, vbi de pituitâ & melancholiâ. vt etiam quæ de masticatoriis, gargarismis, & errhinis huc pertinent. sinapi hîc vtilissimum est, mastix cum cerâ & sinapi masticetur; poterit aspergi piper.

Topica. Cùm in capite enascitur flatus, quia à frigore id potissimũ fit, sint leptomera remedia, calida, & odorata, vt ambra, moscus, oleum seminis cumini, saluiæ. Hæc non solùm suturæ coronali illini, verùm etiam naribus, & auribus immitti debent, vt etiam castoreum coctum oleo anethino vel chamæmelorũ. Sed primò amygdala amara cum oleo anethi & aceto contundantur, & linteolo fronti inducantur: dein adde serpillum. Et euphorbium ex oleo rutæ suturæ coronali, cum aquâ vitæ imponitur. Et primùm foue caput spongiâ mersâ decocto chamæmelorum, meliloti, anethi, stœchados, saluiæ, maioranæ, serpilli, betonicæ, rorismarini, spondylij; quod etiam cum castoreo in oleo anethino coquitur: Si ab humidis abhorret æger, vtatur fotu ex milio & chamæmelis. vt, accipe milij & florum chamæmelini, cuiusque semimanipulum, fiat sacculus intersutus, vt decet: iungi poterit calamus, galanga, origanum. Roborantia ibi enarrauimus, vbi quæ caput frigidum, & etiam humidum firmant, descripsimus. Diæta eo cultu proponenda, quo hi qui ex pituitâ dolent vtuntur. Sinapi tingantur carnes & pisces.

Num idiopathiâ vel sympathiâ eueniat dolor. Sed ante omnia accuratè perpendendum, num idiopathiâ laboret caput, an sympathiâ: nam assiduus nonnunquam dolor ex syntimoriâ & contagione aliarum partium euenit: cùm vapida assiduò materia ab aliis emittitur partibus. Et vicissim recrudescit spaciis quibusdã dolor, violatâ in capite vnione: nam fractâ œconomiâ capitis, flatus inde surgere solet quibusdam in interuallis. Quare hic nodus hîc soluatur. Si fuerit per idiopathiam, ferè habet coniunctum tunc dolorem ceruicis, malo communicato rachitide. Si contagione alterius obnascatur dolor, primò in querela fuit alia, præter caput, pars, cui supernatus fuit capitis dolor. præterea ille dolor qui extra caput est, longè acerbiùs vrit cephalalgiâ: & vnâ eo insurgente, hæc increscit. Cùm itaque con- *2. Loc. aff. vlt.*

que conceptum capite malum, ab alterius partis morbo fouetur, vel causam suæ generationis in aliâ parte habet, eius iniuria arcenda. Hîc cautè notandum, quæ partes, in quas promptè se exonerent: quod vsu, & partium ex consociatione innotescet. Caput in consensionem maximè rapi solet ab hepate, liene, vtero, ventriculo. Si à ventre, dolor, inquit Razes, placatur à cibo ilicò, & inediâ exacerbatur: dilutâ nondum bile. Hi à cibo si teneantur aliquantulum, illâ morâ, maximè morosi euadunt. totus his habitus plerumque biliosus est: alij quibus à pituitâ graue euadit caput, nauseabundi sunt, à cibo dolent, omnia phlegma monstrant. Et solent ab hepate potiùs biliosi, & à ventriculo pituitosi succi prouenire. Fit autē sæpius hæc afflictio, ob neruum sextæ côiugationis: & tunc mordetur à bile, ac nauseâ affligitur ventris os. Et interdum ob continuationem quæ ventriculo est cum cerebro id fit, sine vllo materiæ refluxu. Interdum fumi per œsophagum irrepunt in caput, traiicientes se per odoratus organon: interdum etiam ab externis tunicis efferuntur ob arterias in cerebrum. nulli autem parti iungitur, caput maiori consensu quàm ventriculo, ob neruum illum: & vtero ob spinalem medullam, cui validis ligamentis nectitur, quare sine materiæ effusione hæ solæ partes in sympathiam abripiunt caput, cùm acrimonia vellicantur, aut copiâ tenduntur. Si ab vtero per spinam occiput afficitur, & menses his sistuntur, vel immodestiùs effunduntur. Si à liene, vel hepate, illa in vitio sunt, ac ibi primùm querela

Cùm ab aliis partibus.

fuit. Vtiliter capiti topica admouentur, dum inferiora purgantur, vt tam facilè non admittat vapores & succos. Si bilis vel pituita ventriculo concepta fuerit, purgetur, ac ventriculus roboretur: famem vitet. Si ab hepate, eius intemperies flectatur: nam, vt ait Galen. 3. De locis affect. qui hepar habent calidum & sanguinem tenuem, repletur his facilè caput. & obstructio, si adsit, aperiatur, & euacuetur vt decet. Idem de liene dico. Vt autem in vtero transigendum, vbi de mulierum morbis, docebitur. Faciliùs eluitur hoc à capite malú, quàm si à peculiari ægrotaret vitio. Num verò secanda vena, & quâ copiâ sanguis elidendus, & quâ tecmarsi, iam sæpiùs dixi. Sed quænam vena, dum à sympathiâ dolor est, erit ferienda? Si, auctore Abincenna, hîc vena aperienda, tunc si vtrinque vrgeat malum, vt & pars vnde doloris focus, & caput æquè excrucient, medianam soluemus venam: quæ & caput, & iecur, & thoracem, & lienem euacuat. Sin ad caput maximè opera vertenda sit, soluatur cephalica. Quodsi pars quæ in caput effundit hanc eluuiem præcipuam euocet curam, & si supra renes posita sit, axillaris interior scindatur: vt si iecur fuerit, dextri vena; si lien sinistri pertundatur: nam vterus malleoli vel pedis venam postulat. Cruribus non incommodè hîc cauteria inuruntur: nam reuellent, & educent vnà materiam. De dolorem mitigantibus, & retundentibus succorum impetum ad caput, iam in aliis prolixè disseruimus. Nam, si à bile, vel acerrimis vaporibus enatus fuerit dolor acerbissimus, qui ferēdo

Curatio.

Chirurgia.

Dolorem mitigantia.

illæsâ

illæsâ vitâ non sit, ad narcotica, eâ encheiresi quam diximus vbi de dolore à bile, veniemus. Alioqui, ex humoris morbifici qualitate, retundentia capiti applicabimus: si vapor vel succus pituitosus, iam de eo, vt & de cæteris, docuimus. Si materia in ventriculi parte superiore fuerit, quod à bile ferè fit, & cardialgia aderit, nausea, amaror, oculorum marmarigæ, eam euomat: maximè si æger vomit ex facili, quales sunt illi qui amplo sunt pectore. Si biliosa fuerit materia, sumat ius pingue carnium, ad libram: sin pituitosa, adde oxymelitis, & succi raphani, vel corticis arboris nucis, cuiusque vnciã. vel accipe agarici albi drachmam; radicum raphani semunciam; ficus tres; sumat huius decocti vncias septẽ: oxymellis, olei oliuarum, cuiusque vnciam: misce, & pleno ventre sumat. azari radices ad drachmã addi possunt. Quòd si excremẽta biliosa infernam ventriculi partem, & intestina prima occupauere, soluemus vncias duas vel tres syrupi rosati laxatiui in decocto endiuiæ, tamarindorum, myrobal. vel cassiam dabimus cũ pulpâ tamarindorum. vt, Accipe cassiæ coctæ ex infuso rosarum vnciam, vel drachmas sex; pulpæ tamarindorũ drachmas duas, vel tres; anisi crasso modo puluerisati scriptulum: fiat bolus, qui aspergatur saccharo: vel, si potulentum malit, cum aquâ endiuiæ fiat haustus. sed faciliùs ita trãsigetur cum manna, quæ liberaliùs se fundit. quare iusculo pulli, herba vel semen endiuiæ coqui poterit, cum tamarindis, illi decocto illiquetur manna. si tunicis insedit, hierâ exime. à pilulis aureis hîc abstinendum, nam nocent ventriculo: at pilulæ sine quibus, concedi possunt. Sin ab intestinis biliosum irrepat in caput excrementum, fiat enema, ex maluæ, violariæque & hordei decocto: vel, si languent intestina, ex iure pulli, cum oleo violato, saccharo rubro, ouo & pauco sale. vt, accipe iusculi pulli vncias nouem; olei oliuarum vncias tres; salis semidrachmam: fiat enema. Quòd si pituitescat ventre concepta materia, nec supernis partibus vomibundum hominem reddat, sed potiùs ad fundum ventriculi, initiaque intestinorum recesserit: accipiemus mel mercurialatum, vel rosatum laxatiuum: & cum speciebus hieræ fiet bolus. vel pilulæ masticinæ, & de rhabarbaro præscribantur, vel sine quibus. abstine à cochiis. Sed si recessit hæc materia ad intestina inferna, enemate eluantur, ex decocto mercurialis, betæ, hyssopi, furfurum, brassicæ: adde mel rosatum, oleum, hieram, & salis momentum. Cùm verò melancholescit superiore ventriculi parte detenta materia, euomat; &, vt hoc liceat commodè, iusculum sumat vituli, in quo coquat maluam, raphanum: da cum oxymelite Gesneri. Sin supernâ aluo & ad intestinorum principia obhæserit materia, & si ea ad atram abeat bilem, dabimus mel violatum solutiuum, vel electarium lenitiuum: vel cassiam, aut syrupum rosatum solutiuum. Si infimæ aluo obhæserint, fiat enema ex betæ, maluæ, furfurumque decocto: huic adde electarium lenitiuum, mel rosatum, oleum, & parum salis; vel glans fiat. Purgatio itaque ventriculi, dum hic

Lenientia.

A bile.

A pituita.

A melancholiá.

A bile. calamitatis huius fundus, profligatio doloris capitis erit. Si a bile venter fatigatus fuit, dabimus, iam euacuato, micā panis infusam in succo agrestæ, aut vino granatorum: oxygala, liberalior victus, mora, cerasa, pyra, aurantia mala, acetum, omphacium, limonia. vel conseruam rosarum. hæc, inquit Aretæus, cottidie obiici debent, antequam dolor inuadit. Quidam addunt species diarrhodonis abbatis. optima est lactuca cum aceto cocta. Sin ab hepate, liene, vtero increuerit malum, his visceribus medicina adferatur. Tragea. Si fumi quidam à pastu caput inuadant, accipiemus coriandri parati ad vsum semunciam: rosarum rubrarum, coralli rubri, cuiusq. semidrachmam; cinnamomi scriptulum; conseruæ rosarū vncias tres: fiat puluis; vtatur à pastu cochlearis mēsurâ. A causis externis dolor. In pituitâ, vel melancholiâ, diagalanga, diacyminum, pleres archon, diatrion piperion, aromaticum rosatum. cibi aromatis condiantur. Plurimæ res quæ foris sunt, quarum tamen beneficio vita interdum carere nequit, dolorem capiti accersere possunt. Qualis est cibus flatibus plenus, pleniorque cibus: aromata, quæ vaporibus caput opplent, vt scribit Hippocrates, 5. Aph. 8 ἢ ἐν ἀρώμασι πνεῖν, καρηβαρείας ἐμπιπλεῖ. motus corporis & animi à cibo: & cūcta ἀθρόως incurrentia à foris. A morsu animalium, ebrietate, A vento. ictu, casu. Si à vento indoluit caput, is maximè viam inuenit per nares & aures. Si naribus conceptus sit, his impone oleum chamæmelinū, anethinum, cum pauco oleo rosato maturo, vel cum vnguento rosato: maximè si calidus is fuerit ventus. Si per aures inuasit, hæc tunc illis immittantur: & caput rigetur oleo chamæmelino, vel liliorum alborum. Ita calido etiam à vento oborto malo, ab astringentibus temperat se Abincennas. Dum verò à frigore dolent, castoreum, muscum, ambram naribus indebat: nos guttulas oleorum, leptomeriâ insignium, aspergimus pomata: vt oleo cumini, fœniculi, lauri, anisi, caryophyllorum, florum chamæmelorum: &, vbi de flatu dolorifico, cætera diximus. Ab ebrietate. Ab ebrietate si illatus sit dolor, non priùs quàm aut vomitu concito aquâ tepidâ cum oleo, aut aluo solutâ onus positum fuerit, capiti remedia imponantur: dein parum dormiat. A somno oleo rosato maturo caput imbuatur. Si perseuerat dolor, auctore Abincenna, postposito rosato, potiùs chamæmelino illinemus, aut lilino, vnà cum succo brassicæ. aut folium brassicæ ab igne flaccescens, rosato vnguento imbutum, vel aquâ maceratum calidâ rosatâ, capiti imponatur. Si οἴνωσις causam dederit οἴνωσις. (quā pulchrè ab ebrietate discriminat Plutarchus, tertio Symposiacon, & libro De loquacitate) eodem modo mulceatur. toto die à cibo vacet: vesperâ hordeo vtatur, vel auenatâ pulte, vel lacte acido, vel piscibus pelagicis, lactucâ, brassicâ in acetariis, ceruisiâ. Brassicæ folium rosato vnguento illitum imponatur capiti. à tertio die chamæmelino vtēdum, & balneis. A dactylis abstineat, inquit Nonus, nam naturæ quadam peculiari vi cephalalgiam gignunt. Ab odore. Cùm ab aromate dolet, contrariâ vi recreetur cerebrum: vt si à mosco, olfaciat caphuram, vel aquam aut

acetum rosaceum. & si squalor contractus fuerit, viola aut nymphæa nares feriat. cùm diuturnior est dolor, abigatur vt calida intemperies. Si à lue venereâ, hepar recreetur, oleagineo succo guaiaci. A vulnere ni relinquatur exitus infimâ parte, quo elabatur pus, arroditur craniũ: & nonnunquam per suturam influit pus, hinc dolor & inflammatio. Hîc laxandum sine calore, vt emplastro ex hyperico, vel de betonicâ. vide Holerij Chirurgiam de dolore. His peractis, pus gignatur, & detergatur. Sed lenitâ primùm aluo ad sectiones veniendum. A musculis, inquit Aretæus, cauendum, metu conuulsionis. Quidam, inquit, ad os suturæ coronalis aperiunt: quidam ad diploën: alij ad meningem vsque, in inuictis doloribus, robustis ægris, & animosis. Ab ictu si dolet, metu inflammationis aperiatur (si vires & ætas admiserint) vena: alioqui aluus ducatur. Et locus rosaceo madescat; dein chamæmelino. vel cataplasmate ex hyperico, meliloto, chamæm. rorismarino, ex aquâ & vino: vel fotu. Si ad perioſtion peruaserit plaga, scalpris radendum os, deducto pericranio, & inspersâ solâ iride Florentinâ: eam vsu comperi omnium felicissimè ossi aspergi: nam gummosa cætera nigrum reddunt os; hæc autem candidum ac odore gratum. Inflammatione verò foris incipiente, optimè talis curatio qualem in pueris capite contusis doctiss. Arantius præscribit, in fine commentarij sui ad librum Hippocratis De vulneribus capitis. Nã veteribus etiam, vbi ruptis meningibus, acerbus dolor conuulsionis ac delirij metum adfert, & mortis, oleo dulci tegitur caput, vt nerui laxent se; & acetum cum rosaceo imponebat Archigenes, integro cranio: mox in statu solo oleo, vel emplastro vtendum in declinatione, vel chamæmelino. Quies adsit, sobriè victitet, euacuationi studeat. Vaporem eructantes cibi, vt cæpæ, legumina, lacticinia, fructus oleosi, vt nuces, herbæ odoratæ & petroselinum, & graues odores, auster, vehemens sonus, gyratio motioque vehemens, fœcunda sunt in dolorem capitis. His adde animi pathemata, vigilias, iram, curam grauem, inanitio acriorem sanguinem producens. Nam omnia euaporantia capiti sunt dolorifica. A Sole illato dolore, si insigni turbatione agitetur corpus, purgandum erit, suasore Abincennâ: si igitur nulla inde trepidatio oriatur, de purgatione ocium sit: & vt simplex intemperies calida castigetur. Et à frigidorum foris vsu Paulus ad tenuia venit, vt serpillum. Cùm dolor fronte aut vertice fixus, aut temporibus hæserit, hac arte reuellunt eum in occiput. Accipiunt crudam partem carnis bubulæ, ex natibus, pollicis magnitudine, occipiti imponunt spacio quinque vel sex horarum: idque repetunt, priori carne deposita. Sed à fœtore caue. Alij accipiunt duo vel tria albumina ouorum, remiscent abrotani manipulum: hoc dicunt eo transferre dolorem, quocumq. loco capitis admotũ fuerit. hoc quidam in peste feliciter vtebatur. Aliud: Accipe nucleorum persicorum, seminis papaueris albi, cuiusque vnciam: fit puluis, aquâ excipitur, vt cohæreat, pepli, capiti admouetur.

A vulnere. *Celsus 8. lib. 4.* *Cautio.* *A plaga.* *A Sole ἔγκαυσις.* *Empirica.*

Alij auream Alexandrinam capiti illinunt. Cunctis, progressis aliquantulum doloribus, hoc cōfert: Accipe succi chamæm. vncias duas; rosarum succi ℥ j. succorum rutæ, betonicæ, cuiusque drachmas sex; succi radicum althææ vnciam; olei rosati omphacini lib. j. alabastri optimi puluerisati vncias duas. cum cerâ albâ q. s. fiat vnguentum: alabastrum maceretur 24. horis in oleo. Interdum semunciæ huius vnguenti addimus grana tria opij. Interdum miscemus muccagines fœnugræci, lini, seminis meliloti, in æquali copia, cum oleo lilino. Modicè laxando digerunt, oleum lilinum, chamæm. meliloti, lini, sambuci. Somnum prouocant hoc modo: Accipe opij scriptulum; caryophyllorum olei guttas v. dissolue lacte muliebri, vel aquâ rosatâ, & naribus, & pulsibus illinatur. Obseruabile illud, veteribus, vt ait Aurelianus, cephalalgiam vocari quæ cum febre euenit: at cephalæam propriè inueteratum esse dolorem, quocumque modo eueniat, siue vno filo, seu variis ductibus acerbiùs vrat, & siue ordine vel temerè id fiat certis incertísve periodis, fit à congestione, vel influxu, iam fracto cerebri robore. Galenus de hac eleganter, lib. 2. κατὰ τόπους. Fit à materiâ quæ in vitio est copiâ, vel qualitate, vel his iunctis. Materia autem hæc mixta est ex calidâ & frigidâ: hoc est pituitâ & bile: vel melancholiâ & bile; hi in longo malo, malignè melancholescunt in crassum viscidumque succum. Interdum sanguis iungitur: notæ indicabunt, ex calore, colore, dolore, diætâ, ætate, naturâ. Interdum à vaporibus fit vterinis mordacibus & tendētibus; hi facilè euanescūt, & recrudescunt. Indicatio curatiua erit roborādi, incursum succorum, à toto vel parte aliquâ accidendi, mandans si adsit pars curandi: nam effert interdum se immaniter dolor, ex occasione nactâ frigoris, caloris, iræ, & cæteris quæ caput æstu perfundunt: &, inquit Nonus, strepitu, clamore, splendore, vino mero, & apepsiâ. Hoc fit attractâ materiâ ab imbecillo cerebro, eáve ibi commota. Nam Cassius in problematibus, vbi quærit, Cur capite dolentes plus sentiant doloris expergefacti? Quoniam, ait, moto capite, maior sequitur materiei fluxus, obstructionesque adauget. Si à congestione, sensim euacuetur, & cerebrum roboretur. Cephalæa & hemicrania eisdē remediis cedunt: nam solâ sede differunt. Seca cephalicam: dein purga clysmo cum hierâ: postridie da hieram cum agarico trochiscato, si pituita morbū fecit. si bilis, da pilulas aureas. Dein præpara pituitam decocto hyssopi, origani, maioranæ, betonicæ, radicibus fœniculi: propina cum oxymelite; detur in aurorâ, & superdormiat. Tandem ad elleborum ibis extractum: vel pilulis vtemur cocciis, vel euphorbio ad drachmæ dosin, ex cassiæ drachmis tribus, vel quattuor. Deinde repercutiendus succus, qui à toto, vel parte aliquâ influit, cùm iam mediocriter euacuatum est corpus: nam vnà roborant caput, & exprimunt infusum succùm: de his antea satis. A merè frigidis abstine, id est, actu & vi, nisi effera vis bilis, æstas, & robur illa velint. Ego vnguento vtor rosato, cū oleo violato; addi

Obseruatio de cephalæa, in qua curationis ana cephalæosis.

Hip. De morbis 1.

addi poteſt ſuccus hederæ, & limonum. Dein, turgidis venis, cucurbitæ, vel frontis venæ ſectio debetur. Hinc errhinum fiat, ſi pituita congeſta capite ſit, ex ſucco radicis betæ & anagallidis cæruleo flore, vel cyclaminis: his immacerare licet claterium (quod quidam ex lacte naribus ſorbēt) vel turbith, &c. & pennâ attrahatur naribus liquor. quidā fortiſſima purgantia ex aquâ coquunt, in eundem vſum. & pyrethrum maſticent. A cœna detur theriaca noua cum conſeruâ roſarum. Foueat caput decocto chamæm. & vngat oleo cham. ſerpillum interdū adiice. tandem ad euphorbium ſurge. Accipe olei chamæm. vnciam; euphorbij drachmam; olei caryophyllorū ℨ ij. miſce: vngat caput, frontem, & tempora. Tandem ad ſinapiſmos curatio erigēda. Mulier, dicit Paulus, multos ita curabat; radicem cucumeris aſinini, & abſinthium hydrelæo incoquebat, donec liqueſcerent. Primū caput hydrelæo fouebat; dein ex his emplaſtrum deraſæ capitis dolenti parti admouebat. diſcutit & roborat. vel accipe rutam & folia lauri, coque in oleo: colaturæ vnciis duabus adde vitrioli Romani vſti ſemidrachmam; croci ſemiſcriptulum; aquæ vitæ drachmas duas; ceræ parum: fiat vnguentum. Hæc ſunt remedia dolorum capitis. at, inquit Aretæus, quibus hæc non conferunt, hi veratro vtantur: &, inquit, quæ toti capiti remedia conducunt, ea ſingulis eius partibus adhibere bonum eſt; quare heterocrania, &c, iiſdem ſanabitur. Aluus cottidie reſpondeat, nihil longis cephalæis ſalubrius: & his vino nihil nocentius.

cruditates vitandæ. Arceant à menſâ petroſelinum, braſſicam, lactucam, dactylos, amygdalas, nuces. A cibo pyrum, vel malum cydonium ſumat, vel ſaccharum roſatum. manè ſumat theriacam; vel, ſi mulier, auream Alexandrinam, vel tripheram *Proble-* Perſicam. Problemate iam hoc, hoc *ma.* caput, de dolore capitis finiamus: *Cur anterior pars* Cur maximè doloribus fatigatur *capitis ple-* antica pars capitis? An quia pitui- *rumque* ta plurima ibi congeritur, vbi ſua *doleat.* effundibula habet nares, palatum? Præterea ſi à ſympathiâ aliarum partium fatigetur, vt à liene, hepate, diaphragmate: ab his vapores & ſuccos accipit: quod facilè facit hepar per venam cauam: lien per arteriam aortam. Ab his itaq. focis, in capitis imbecilliorem partē eructatur materia. Hæc enim vaſa ad iugulum diuiduntur, & capiti dextrâ & ſiniſtra parte immittuntur. Quare quod ex liene veniet, non feriet potiùs ſiniſtram, quàm dextram capitis partem, vt nec quod à iecore importatur, peculiariter dextram magis fatigabit. Nam hæc inferūtur per viam communem: quamuis alioqui illa rectitudo vera aſſereretur, ſi per colligationem & continuationem conſociarentur hepar & lien capiti. Sed elatæ per vaſa materiæ, in ſinciput excutiuntur maximè: arteriæ enim rectâ eò curſum ſuum flectunt: & dum ſanus eſt homo, ſeſe traiicere per hanc regionem vapores ſolent, vbi futuræ laxiſſimæ, os tenue & poroſum: præterea in anticâ hac regione ſuturarum, plurimæ ſunt membranæ quæ meningem pericranio iungunt: accedit quòd venæ ibi ter- Nota minentur. Hæc ita eueniunt, modò

nulla ſit excuſatio infirmioris alterius partis: nam hæc potiùs accipiet iniuriam excluſi ſucci. Attamen occiput peculiariter ab vtero affligitur, ob ſyntimorian quâ illi nectitur per ſpinalem medullam: modò non vaporibus inde elatis hoc fiat: ſed à partium continuatione. Capitis dolorem, inquit Marcellus, quamuis veterem & intolerabilem, protinùs tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra viua impoſita ei loco qui in dolore eſt, donec deſinat dolere, & obtorpeſcat pars: tunc enim ilico remoueatur: vix ad duas tréſve torpedines reſpondet curatio, id eſt torpor, quod ſignum eſt remediationis. Hoc idem teſtatur Scribonius Largus: Pueris, inquit, lini ſemẽ ex aquâ imponatur bregmati. In aliis, fotus ex decocto capitum papau. & lauri. quin pueris cucurbitæ viridis ramẽta capiti imponantur. Cutiones oleo incocti, inquit Aëtius, proſũt: oleum inlinatur. & dicit, hemicraniam curat euphorbium cum aceto, aduerſæ parti inlitum. Antiquitas ſuperſtitioſa remedia plurima habuit: nam ſcribit Caſſius Dionyſius γεωπονικῶν libro nono, vbi meminit certaminis Neptuni & Mineruæ, in condendis Athenis: Poſtea ait, Victoribus corona ex olea dabatur: &, inquit, phyſica ratione cephalalgiam leuat: folio autem oleæ inſcribebant Ἀθηνᾶ, & capiti filo alligabant: literis tribuentes, falsâ ſuperſtitione, quod oleæ viribus debebant.

CAPVT X.

De PHRENITIDE.

HACTENVS de dolore cutis capillatæ, & pilo carẽtis, pericranij, caluariæ, diploës ſiue diploidis; intenſo, remiſſo, graui, acuto, omniumq. grauiſſimo duræ meningis. qui, vti iam diximus, capitis proprius eſt, ſicut delirium cerebri. de quo iam. Inſaniæ autem variæ ſunt ideæ, mentem variis vaniſque imaginibus addicentes, vnde & loqui & agere ægros aliena cogit. Verùm ex inſanientibus alij quidem hilares, alij triſtes ſunt, alij inter loquendum deſipiunt, alij furore aguntur, alij ſimulationem atq. artem adhibent, vt pòſt cuſtodibus inferre manus valeant. Eſt & altera ſpecies quæ ferè inuadit ſine febre; pòſt verò, vt Celſus ait, febriculas excitat, conſiſtitq. in triſtitiâ. Tertia ſpecies eorum eſt, qui aut non falluntur mente, verùm imaginibus, quæ obiiciuntur: vt de Aiace, deque Alcmæone poëtæ tradunt: aut ex animo quoque deſipiunt. Ita varia eſt deliriorum idea, pro variâ ſuſcipientis & efficientis cauſæ naturâ: ſunt enim deliria alterati, & quaſi morſu quodam laceſſiti cerebri, & repleti ſymptomata. Sic lethargicorum deliria ſunt cataphorica, & cum citâ obliuione cõiuncta, ex pituitâ putri. Comatoſorum vigilum typhomania ex pari copiâ pituitæ & bilis. Phreniticorũ perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ, à proritatione bilis flauæ, in cerebro ſtabulantis. Fanaticorum inſaniæ, quas phreniticas manias vocamus, delirij plenæ ſunt, vt qui omninò de poteſtate mentis exierint à bile atrâ, quã genuit flaua: quòd illius quàm huius multò ſint acriores morſus. Vnde his dementiæ ſumma ſunt omnia, quæ cernuntur in cœptis immanibus efferorũ fanaticorum. Sic enim

Inſania varia.

Symptomata fixorum morborũ ſunt partim cauſæ morbifica, partim obſeſſæ partis propria.

Phrenitici vt euadāt fanatici. enim homines è phreniticis euadūt fanatici: quoniam æruginosæ bilis, quam vomunt elapsam è cerebro in ventriculū, facilis esse solet in atram mutatio. Atque vt bilis flauæ, ac inde mox æruginosæ, symptoma in cerebro est phrenitis: sic atræ mania, ob morsus acrimoniam. *Nugigarrulis.* Nugigarrulorum dementiæ sunt à sanguine non ita multum acri, nec multâ bile perfuso. Melancholicorū est silens ipsa dementia, vt phreniticorum garrula: quòd illa sit ab humore melancholico, mœroris & metus parente. *Quot insaniæ.* Medici cūctas has insanias distinguunt in phrenitidem, maniam, & melancholiam: nam, vt ait Celsus, Insania commune est vocabulum ad maniam, phrenitidem, & melancholiam. Hanc distinctionē ab Hippocrate mutuasse videtur: *Hippocrati quot.* nam mania siue insania triplici ratione accipitur ab Hippocrate, vel pro valido delirio, vt primo Prognosticωn, vbi ait, si in hypochondriis incendio conflagrantibus, ac tensis, & dolentibus, pulsus insit, ac oculi volubiles & instabiles fuerint, μανῆναι τούτοις ἐλπὶς, id est, phreniticos eos fore metus est; cùm nempe flaua bilis, à flagrante æstu, in atram degenerauit: vnde extrema insania. ita eodem libro vbi de dentibus, ait, Dentes stridere per febres, μανικόν, id est, insaniæ præludium. Hæc dici potest mania phrenitica (vt etiam μελαγχολικὴν ἔκστασιν, id est, egressionem melancholicam dicimus, cùm quispiam è melācholico euadit fanaticus) quam genuit bilis atra, ex flauâ bile perustâ, quæ atrociora pathemata adferre solet, quàm ipsa phrenitis vnde ortum habuit cum febre. de hac maniâ phrenitica loquitur Hippocrates, Phrenitici sputatores fanatici: etiámne tremuli? Nam à phrenitide sæuiore ad maniam facilis egressio esse solet: vt penè miraculo ascripserit Hippocrates, quòd illo cælo pestifero, ne vnus quidem phreniticorū qui tunc ægrotabant, euasit fanaticus, vbi ait: οὐδὲ ἐξεμάνη φρενιτικῶν οὐδείς. Secundò sumitur mania ab Hippocrate, pro delirio sine febre, à calido succo. vt in iam adducto loco: qui non insaniunt mania illa feroci phrenitica; sed leuiore ac melancholicâ, ex quâ propriè fanatici nominantur. Tertiò, pro delirio sine febre, à succo frigido melancholico, & dicitur propriè melancholia, vt 6. Aph. 21. Nos iam hîc agemus de phrenitide, & de maniâ phreniticâ. Φρενῖτις nomen habet à difficultate mentis, inquit Cælius Aurelianus, sicut dysenteria, *Nomen.* & dysuria, quòd vrinam vel ventrē impediant. Phrenas enim Græci mentes vocauerunt, quarum impedimentum phrenitica ingerit passio. Est itaq. vox à symptomate desumpta: quia ex re notissima vulgo, plerumque accidentia nomina sortiri solent. ita etiam hic affectus, nomen à symptomate accepit, hoc est, à delirio, id est, à deprauata mētis actione: sed delirij causa est morbus. Galenus vocat Delirium perpetuum. Abincenna vocat Sirsen calidum, id est, apostema capitis calidū: ad differētiam lethargi. Et est vox Persica, dicit Abincenna, sir enim Persis est caput, & sen est apostema: vt birsen; bir pectus, sen apostema. Arabes vocant Karabiton, id est delirium perpetuū. Per Cibarren intelligit Abincenna phreniticam maniam, quæ fit à retor-

à retorridâ bile; quam Trallianus vocat phrenitidem ferinam. Eſt autem Phrenitis deliriũ inſigne, mentis exceſſum habens, deliram actionem, palpitationem ſcilicet, lintea & operimenta indecorè nec neceſſariò colligens. Adeſt enim delirium perpetuum, cum vigiliis, febre acutâ, & ferocitate, quod in cerebro ſedem habet, bile perfuſo. Quare hanc ita definimus: PHRENITIS eſt functio deprauata principum omnium facultatum cerebri, nata à cerebri immoderatione, quæ originem traxit à phlegmone meningum. Principes facultates (cogitatio & imaginatio maximè) deprauantur: verùm memoria percellitur tantùm: nam petunt matulam, micturiunt, & mingere interim non meminere. Quàm variè hæ percellantur facultates, hiſtoriis id eleganter depingit Galenus libro quarto De locis affectis, capite primo; vbi de ſeipſo, & de lanifici filio præcipitato: & libro De ſymptomatum differentiis, vbi de Theophilo medico: & libro ſecundo De motu muſculorum, vbi hæc hiſtoria: Noui, inquit, quendam per tredecim dies deliraſſe, hoc pacto: putabat ſe Athenis, non Romæ iacére: crebrò autem familiarem puerum reuocans, iubebat ſibi, quæ ad gymnaſium pertinebant, afferri: & paucâ intermiſſione factâ, Heus, inquit, Ptolemæum dico, decreui in gymnaſio díu lauari; ac nonnunquam exiliebat interea, atque indutus ibat rectà ad oſtium aulæ. Ac quum retinerent eum, qui intus erãt, & exire prohibebant, cur ſiſteretur ab eis percunctabatur. Hi verò (nihil enim licebat niſi vera proferre) febricitaſſe

Quid.

Definitio.

Memoria minuitur.

Historia.

eum affirmabant, & nondũ febrem abiiſſe. Ipſe ad hæc valdè modeſtè reſpondebat, ſcire enim ipſe dicebat, quòd adhuc reſtibiles quædam reliquiæ febris perſeuerarent, ſed eas eſſe penitùs exiguas, nec verendum ne à balneo læderetur, ortam enim ſibi præſentem febrem ex itinere. An non recordaris, cõuerſus ad puerum dicebat, quòd laborioſè iter heri fecimus à Megaris Athenas? Talia cùm diceret ac faceret, hæmorrhagiâ liberali ex naribus obortâ, totoque dein corpore effuſo ſudore, euaſit. Propterea ad cerebrum, & non ad ſolas meningas hæc fera ſymptomata duxi. Etenim in cuius bonitate conſiſtit trium facultatum integritas, in eiuſdem vitio hæret earundem facultatum deprauatio. at in cerebri bonitate, & non in membranis vel ventriculis, conſiſtit earum facultatum integritas: quare in eiuſdem vitio, ſcilicet temperamenti alteratione, & habitus mutatione, conſiſtet earundem facultatum deprauatio. Hæc cerebri intemperies originem trahit à meningũ inflammatione, & maximè tenuis meningis: nam hæc non ſolùm ferit cerebrum, ſed ita intertexit cerebrum, vt nulla ipſius deprehendatur particula, quæ membranâ hac careat, vt aſſerit Galenus libro octauo De vſibus partium corporis, capitis ſecũdi ad finem. &, inquit, differens contra hos qui cor refrigerari à cerebro dicebant, tenuem meninga calidam eſſe confitentes, rigatam vaſorum ſanguigerorum copiâ, audetis adhuc cerebrum pronunciare frigidum? Quare nos dicimus membranas cerebri inflammari, & cerebrũ ſolùm in intem-

Cerebrũ hic affici, & unde.

Cerebrum hic non neceſſariò inflammari.

in intemperiem abripi: à quâ tamen actionum principum fit deprauatio: nam & Abincenna fatetur non necessariò inflammari cerebrū. Adest itaque inflammatio. socia itaque aderit sanguinea materia & intemperies, cum tumore, qui tamen hîc ambigit inter morbum & symptoma. soluta vnitas hîc locum non habet: nam dolor fit dum in inflammatione soluitur vnio à tensione: at nondum soluta est vnio. hoc est, est solum ἐν γίνεσθαι, nondum in γεγονέναι, in quo consistit vlcus. Intemperie itaque calidâ & siccâ, eâque â validâ, affligitur cerebrum, cum materiá, quæ per cerebri traiicitur substantiam. Ita obsidetur cerebrū quadam phlogωsi, sine tensione tamen, sine quâ non consistit inflāmatio. Sed dices, In hecticâ tamē phrenitide adest vera inflammatio, nā ibi adest tensio: dicebat enim de hac Abincenna, interdum inflammari cerebrum: & Paulus dicit esse phlegmonem τῶν μηνίγγων, ὅτε μὲν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συμφλεγμαίνοντος, id est, meningum est inflammatio, & interdum ipso cerebro simul inflammato; nimirum in hecticâ phrenitide. ita etiam Abenzoar. Respondemus, Galenus Commentario ad antepenultimum prognosticum libri primi Prorrheticωn, dicit, In hecticâ phrenitide afficitur cerebrum more lanarum coloribus tinctarum. sed hoc fit sine tensione. Itaque cùm Paulus dicit (ex quo Abincenna hoc transcripsit) nonnumquam & cerebrum inflammati; intelligit de hecticâ phrenitide quum iam ad summum insurgit vigorem: tunc enim cerebrū tam vberi circūfluit materiâ; vt etiam tēdatur, adeò vt & suturæ rumpi videantur ex inflammato cerebro & membranis. Hîc solùm adest vera phlegmone cerebri & meningum: nam de hac loquitur Abincenna, qui reprehendit ibi sui æui medicos, qui existimabant cerebrum ab apostemate immune esse: nam dicit, cerebrum viscosum est & lene; igitur potest tendi; quare & inflammari. Quæ tamen tensio, vt iam dixi, in molli hoc viscere, à tenui materiâ, locum non habebit, nisi in sæuissimæ hecticæq. phrenitidis vigore. De hac inquit Abēzoar, grauia & calamitosa trahit symptomata, adeò vt celeri pernicie curationis spē anteuertat: nam motu ægri spoliantur corporis, titubatque vis totius corporis. & vt breuiter dicam, inquit, firmato ita apostemate, penitùs moritur; quare dicit, curationis curam accido. nam dixerat antè, si spes foret curationis, ea esset in phlebotomiâ, & tenui diæta. Hæc itaque causa fuit, quòd phrenitidem per intemperiem definierimus calidam & squalidam cum materiâ, quæ verè substantiam cerebri affligit; cùm adsit perpetuum delirium: citra alterius partis extra caput positæ affectū. Nam phrenitidis locus afflictus, idem est qui lethargi: igitur cerebrum occupat. Propterea dicebat Trallianus, in verâ phrenitide inflammari cerebrum, nimirum in hecticæ phrenitidis vigore; aut eam quæ cerebro adest membranam. Sæua itaque phrenitis (non loquor de sæuissimâ hecticâ cùm ad statum venit) causam ducit ab intemperie cerebri calidâ & siccâ, cum materiâ, quæ causam ducit ab inflammatis meningibus, maximèque tenui. Ha-

Cerebrū hic affici, & vnde.

Galen. 1. Prorr. 19 & 13. Meth. & 2. Symp. caus. vlt. 4. de pres. puls. 8.

Dubium.

Cerebrum hic non necessario inflammari.

1. Prorh. 1. & 4. de caus. puls. 14.

ctenus qualis affectus sit phrenitis: iam de eius causa, & quænam pars cerebri affligatur: de his, inquit Trallianus cuncti dissentiunt. Hîc adest inflammatio à sanguine feruente, qui nempe sanguis biliosus, hoc est, bile perfusus: vel bilis sanguine perfusa, est inflammationis huius causa continens. malignus certè hospes: nam insaniæ cacochymia, malignitate ceteris omnibus antecellit. Morbificus itaque humor & causa efficiens est bilis sanguinea, cuius proprium symptoma in cerebro, est ipsa phrenitis: quemadmodũ bilis atræ, excessus melancholicus. Quoties itaque ad præparationem suscipientis causæ, accedit vis efficientis, repentina inde efflorescit mali generatio, quæ vel lenitate vel ferocia sui parentis ideam genuinè refert: vt mox dicam. Dixi sanguineam hîc in vitio esse materiam: quæ si à sanguineâ indole abiret, potiùs erysipelas faceret quàm inflammationem: sed erysipelas potiùs peripheriam ferit, nec ita traiicit totam partis substantiam: at hîc tenduntur meninges. Propterea Razes dicit, ex oculis, à sanguine rubẽtibus, phrenitidem argui. quare iure vocari potest inflammatio erysipelatodes. Fit nonnunquam & ex pallidâ bile retorridâ. Attamen socium trahit vbique sanguinem feruentem, qui variè incurritur à bile flauâ cacochymiâ fœdatâ, aut pallidâ, vel à retorridâ efferâq; bile, quæ etiam efferatã insaniam infert, qualis Hermocratem fatigauit. Hinc dicit Celsus, Ex phreniticis alios esse hilares, alios tristes, alios faciliùs contineri, & intra verba desipere: alij consurgũt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiam artes adhibent. Nam quæ à pallidâ bile est, mitior est, nec tam validas trahit febres: at quæ à flauâ bile, ferocior est, & maiorẽ habet febrem: at illa quæ ab excoctâ bile, omnia immanitatis plena gerit. Quare sanguinem melancholescentem à suâ fæce, & pituitosum ab hac iniuriâ vindicamus. Nisi quis dicat cum Tralliano, acerrimam bilem à pituitâ dilutam insaniam hanc etiam adferre. Sed ipse respondet, eam falsam esse phrenitidem, in quâ homines simul vigilantes somniant. Et nos dicimus sanguinem admixtum esse iniuriis biliosis his: nam adest inflammatio. nec nos fallit in hac consociatione sanguinem à bile superari; si non mole, certè vi; quin fœdâ cacochymiâ efferata cùm sit, suâ vi cerebrum vibrat. Propterea rectè scribunt auctores, in verâ phrenitide bilem luxuriare: nam collineant ad succum exsplendescentem præ cæteris. Attamen doctiores non excludunt sanguinem, vt qui fatentur inflammationem adesse, aut phlogosin. Morbificam iam materiam habemus. Sed quare hæc materia sanguinea feruida, parens inflammationis, infundit se in illas membranas quæ habent cerebrum? Tribus modis fluit humor, orgasmo, doloris vi; vel pars continens exonerat se in contentam. Propterea dicimus, hanc inflammationem fieri exclusione, vel attractione. Si exclusione, igitur aderit pars suscipiens, & mittens, & ductus per quos ruit, & materia ipsa. Partes suscipientes hîc sunt meninges vulnere debilitatæ, aut languentes ab

Causa.

Galen. 2. Loc. aff. 9 & 13. Meth. 3. 9. 5.

Galen. 2. loc. aff. 7.

3. Epid. hist. 2.

Fluxus vnde.

tes ab

tes ab ortu primo: maximè ſi improba acceſſerit vitę ratio. Hæ membranæ quò longiùs à cerebro receſſerint, hoc minus periculi habent & furoris; vt ſi maximè occupata fuerit dura meninx, minùs periclitabitur æger, quàm ſi tenuis meninx maximè obſeſſa foret: cùm hæc vbique inequitet cerebro. Cùm enim hæc validè inflammata eſt, non longè ab inflammatione aberit etiam cerebrum. Ruit materia per ductus venarum & arteriarum. Materia eſt ſanguis bilioſus, vel bilis ſanguinea. hęc materia cacochymiam inſignem præſefert: quin nonnunquam tantâ pernicie tacta, vt verè veneni faciem induat. Ita ſcribit Galenus tertio libro Epidemiωn; pernicioſam phrenitim fieri ex materiâ quæ ſpirat lethale venenum. & ſubdit Galenus, miri quid eſſe, quòd ſani homines in phrenitidem abripiantur, & ante ſeptimum diem eius vi peſſundari. Scripſit ibi Hippocrates, phreniticus quarto die obiit. Mirum profectò, quòd commodè degentes, præter vlla prælusia, & ſine aliquâ præſenſione in tantam calamitatem trahantur. Sed admiratio ceſſabit, ſi crediderimus morbos ſubitò gigni poſſe, quamuis cauſæ ſenſim inualeſcant, & malignitatem bibant. Non enim efficientis cauſæ tam eſt ſubitaria generatio, quàm affectus ipſius inopinata irruptio. ſilenti enim pede repunt cauſæ, vt eleganter Heſiodus,

——Morbi noctesq; diesq;
Sponte suâ sine voce ruunt, namq; ab Ioue summo
Ablata est illis quæcumq. potẽtia fandi.

Idem illud dixerat Hippocrates περὶ διαίτης, α. κατὰ μικρὸν συλλεγόμενα, ἀθρόως ἐκφαίνονται, id eſt, paulatim collecta vis, confertim exſplendeſcit. Hoc lucidè elucet in morſis à rabido cane: nam illud venenum ſemel infuſum conſentaneum eſt non ociari, licet multis menſibus ſileat: at tandem hi aquæ in odium incurrunt, & poſtea breui moriuntur. Ita venenum rabiem inferens vires acquirit eundo: & vbi eò peruenit, ſubitò enecat. hoc modo fœda cacochymia interdum in febrim & phrenitidem ſubitò exilit, dum effera bile perfuſus ſanguis orgaſmo quodam ruens, in cerebri membranas ſe effundit. Mittentes inter partes eſt hepar; & etiam cor: nam, vt putat Alhaſarauia, fit cùm ſanguis abũdat in corde, qui ſurſum repit: vel totum corpus cacochymiâ contaminatum emittit hanc calamitatem. nam plethora ab hoc crimine aliena eſſe ſolet: niſi cauſæ ſanguinem inflammantes acceſſerint. Sin meninx ſanguinem attrahat, id fiet ob eius dolorem vel calorem: & propterea corpora calentiora & ſqualidiora naturâ, vel ab vſu rerum ſiccatum, huic morbo, maximè in iuuentâ, expoſita ſunt. Variâ nonnunquam facie incurrit phrenitis, vt vel formâ, loco afflicto, aut cauſâ efficiente diſcriminatur. Formâ; nam diximus phrenitidem eſſe functionem deprauatam. Vel enim læditur imaginatio, perſeuerante in officio cogitatione & memoriâ: aut cogitatio labefactatur, integrâ imaginatione & memoriâ; vel tandem imaginatio & cogitatio obliterantur ſimul, ſuperſtite & emicante memoria, vt priùs diximus. Inconcuſſa itaque memoria perdurat ex Aëtij ſententiâ: qui eam adeò

Sect. 3. aph. 77. historia 4

Differentiæ.

A formâ.

2. Loc. aff. 2.

infractam asserit, vt eâ pereunte, & ratio & imaginatio vnà euanescant. Dubia profectò sententia: quin percelli eam validè nõnunquam videmus, quum mox, à datâ matulâ, mictionis obliuiscantur. Attamen prudenter hoc asseruit Aëtius: nam loquitur de principibus facultatibus cerebri, quatenus propriâ ratione, & non per aliud peruertuntur. nam memoria cùm propriâ ratione læditur, id à frigore patitur; quod hîc abest. Myriades vaporum in phrenitide caput opplent, vnde mille phasmata occurrunt memoriæ: hinc læditur memoria κ҃τ συμβεβηκὸς: secus fit in imaginatione & cogitatione. ita ducuntur differentiæ à formâ.

A loco. Secundò differunt phrenitides, loco affecto: nam vel totum cerebrum, vel eius pars occupata est. Si pars cerebri, ea erit antica, postica, vel media. *Quæstio.* Scio hîc disputari, vtrum principes facultates capitis, sedes in cerebro habeant varias, nec ne. Et quamuis hæc quæstio ad signorum dignotionem faciat, parum tamen vtilis est ad medicinam faciendam: nam quæcumque sedes affligatur, semper tamen remedia suturæ coronali debentur. *Auincen. 1.1. doct. 6.5. Auerrh. 3.Collect. 40. Aët.cap. de phren.* Vt breuiter transigam, Arabes, & inter Græcos Aëtius hanc hypothesin indubitatam sumũt. non tamen veterum Græcorũ quisquam ita existimasse videtur: sed horum sentẽtia fuit, quòd facultates cerebri percelluntur modò leuiùs, modò grauiùs, vt causæ morbificæ fuerint vel tenuiores, vel grauiores: vt si fuligines tantũ perfuderint cerebrum, fiet solius imaginationis deprauatio: si inflammatio aut acerbior causa fatigauerit, flectetur in errorem cogitatio &c. Recentiores Græcos fortè abduxit in hanc sententiam Galenus, qui scribit libro primo Prorrheticωn, & libro quarto De locis affectis, *Aph.27. cap.2.* cerebrum cùm affligitur apud anticos ventres suos, lædi imaginationem: sin illi medios secum ventriculos trahant, peruerti & cogitationem. quin Galenus primo Prorrheticôn quærit, quid tam variis symptomatis ludat phrenitis: curque modò imaginationem, modò cogitationem, & memoriam eludat? Hoc euenit, inquit, ex humoris raptu ab vnâ in aliam cerebri partem. itaque hoc fieri ait, ex variarum cerebri mansionum irritatione, & alteratione prægrandi, vnde successiua opera φανταστικοῦ, ἡγεμονικοῦ, & μνημονευτικοῦ, id est, facultatũ apprehendendi, iudicandi, & memorandi. Ex his elucet, non temerè in hanc sententiam itum esse. Resistere tamen videtur Galenus tertio libro De locis affectis, capite septimo, vbi scribit anticos cerebri vẽtriculos planè despiciendos esse. Sed, vt verum fateamur, ibi agit Galenus de spiritu animali, non quatenus est instrumentum principis facultatis, sed sensus & motus: cùm cuncti nerui ex posticâ emanent parte. Sileant iam auctoritates, quidnam ratio contrà efferre possit videamus: illa dicet, Si principes facultates quæ in cerebro habitant, varias mãsiones occupant, igitur vnus idemque homo poterit ingeniosus esse, viquе imaginandi excellere, & etiam memorandi potentiâ alios anteire: at plerumque ingeniosi immemores sunt: quin non rarò memoriâ validè exsplendescente, torpescit imaginatio. Re-

spondebi-

Galen. 4. loc. aff. 2. ſpondebimus, cerebri ventriculos maximâ contagione inuicem conſociari: & hinc iure fit, vt cerebrum quod anticâ parte madeſcit ac molle eſt, valeat iudicio: ſed cùm hæc mollities ſerpat etiam in cerebri poſtica, fit vt quidam euanidâ memoriâ ingenioſi ſint. Sin euenerit, vt homo memoriæ gloriâ ſingulari valeat, ob cerebri partem poſticam ſicciorem, poterit ea ſiccitas abire in anticâ, vnde iudicium labefactabitur. Hæc cauſa eſt cur rarò ingenioſi, memoriâ excellant. Sin omnes cerebri mãſiones optimè comparatam temperiem gerant ad ſua munia, feliciter ibi anima habitabit. Redeo. hoc modo à loco affecto differentiæ ſumi poterunt veræ phrenitidis, hoc eſt, cuius in capite manſio: de hac hìc agimus potiſſimùm. nam ex aliis partibus afflictis etiam inſania nonnunquam oboritur. videtur, inquit Aretæus, frequenter euenire phrenitis ex inflammatione diaphragmatis; & Hippocrates eam deſcribit tertio περὶ νούσων, folio centeſimo decimo ſexto, lineâ decimâ octauâ. Annotauit etiam Galenus inſaniam fieri ob *5. loc. aff. 3.* affectum oris ventriculi, & à febribus ardentibus, & à pleuritide, & peripneumonia: idem cenſet Aretæus. Profectò apud veteres variæ admodùm ſententiæ fuere de vero loco ac parte affectâ in phrenitide: *Libro 1. acut. 8* nam, vt auctor eſt Cælius Aurelianus, aliqui cerebrum pati dixerunt: alij eius fundum ſiue baſin, quam ſeſſi onem vocat Cælius: alij membranas: alij & cerebrũ & eius membranas: alij cor: alij cordis ſummitatem: alij membranam quæ cor tegit: alij arteriam ἀόρτην: alij venam craſſam: alij diaphragma. vis breuiter? ſinguli cum locum pati dixerunt, in quo animæ regimen eſſe ſuſpicati ſunt. Sed nos ſcimus animæ regalia in capite conſtituta; exinde mentis alienationem capitis offenſâ fieri aſſeueramus. Tertiò, à cauſâ efficiente ſumuntur phrenitidum differentiæ. *A cauſa efficiente.* Hæc autem eſt vel proxima, vel remotior. Proxima eſt ſicca calidaque cerebri immoderatio ἐν γεγονέναι: alioqui non foret morbus. Eſtque hæc cerebri intemperies in habitudine, vel in habitu. Si in habitudine, fit *1. Prorr. 33.* phrenitis quæ à Galeno dicitur tumultuoſa: nondum, inquit Galenus, qualitate eius cerebro commiſta ac confuſa. Sin in habitu hæc fuerit intemperies quæ cerebrum fatigat, fiet hectica phrenitis: & hæc eueniet cum, vel ſine tẽſione: hæc cùm nondum ad ſtatum venit; illa, in vigore aderit, & ſine vlla ſalutis ſpe. Remotior autem cauſa efficiens eſt materia ſanguinea transfuſa bile. Sed quo modo hæc materia capite concepta fuit? Dico phlegmonẽ adeſſe, quare & ſanguis incurret mixtus pallidâ, vel flauâ, aut retorridâ atrâque bile. hinc variæ ideæ phrenitidis. Sed cur *Galen. 3. loc. aff. 5.* curſum ſuum flectit in caput talis ſanguis: & quis eſt modus generationis phrenitidis? Certè omnis humor tribus modis fluit, orgaſmo, doloris vi, vel pars continens exonerat ſe in contentam. Propterea affirmamus hanc inflammationem fieri trãſmiſſione, & attractione. Si tranſmiſſione, igitur orgaſmo effera ruet materia; vel pars eam excutiet aliqua. Si attractione, id fiet vi doloris, vel caloris. Hæ itaque differentiæ naſcuntur ex inflammatione, in quâ

notamus vel materiam influentem atram vel flauam;aut modum generationis,qui fit attractione, vel trāſmiſſione. Quantum ad differentias

Differentiæ communes.

communes:eſt vitium compoſitum. nam eſt calida, & ſqualida, cum febre affectio. Eſt recens natum malum,nunquam antiquum: ob ſummam vim morbi, & phlegmones ferociam, cerebrique nobilitatem. Eſt ſolutu facile malum: nam bilis pungit naturamque ſtimulat ad ſuos conatus edendos: ſed tamen plerumque funeſtum eſt malum: quòd virulentiâ ſuâ pepaſmi expers ſit bilis, cuius ferociâ labefactatur animalis vis, & cor. Vehemens malum,nam cerebrum naturâ algens ac madens longè hîc extra lineam ſuæ temperiei abripitur:validæ igitur intemperiei inuoluitur nobilis pars, cuius officio vita carere nequit. Mali moris malum. perennans & acutum. Dico acutum,non enim omnes phrenitides ſunt peracutę:ſunt enim aliæ peracutæ, quæ intra primā hebdomadam terminantur: aliæ acutæ ſimpliciter, vt quæ ad decimum quartum ſuam abſoluunt hiſtoriam: aliæ non exactè acutæ, quæ in vigeſimum diem excurrunt. vt plurimùm tamen ſeptimum tranſeunt, cùm febres non adeò vrunt;ardétiſſimæ enim ſexto interimunt. Libro tertio Epidemiôn, ſectione tertia, variè finiuntur:nam Dealcis vxor vigeſimo primo obiit:alia puerpera,decimo quarto:alius vndecimo: quidam tertio: & Galenus quoſdam quinto obiiſſe ſcribit. Specie enim breuis eſt morbus: qui tamen ad vigeſimum poteſt abduci diem; vt nempe eius fuerit vehementia ſymptomatumq́. vis. Eſt vitium totius corporis, ratione febris. eſt parti occupatæ non analogus affectus: humet enim & alget ſuo genio cerebrum. eſt vitium ex idiopathiâ. Hæc de Differentiis.

Signa imminentis.

Signa alia oſtendunt phrenitidem imminentem;alia præſentem: habet enim quoſdam gradus, vt primò, τὴν λήρησιν,id eſt,delirium: ſecundò, παραφροσύνην, id eſt, luculentis quibuſdam notis ſe oſtendēs delirium: tertiò τὴν ἔκστασιν μελαγχολικήν,id eſt, exceſſum melancholicum. Imminentem agnoſcemus ex pulſu duriore; teſte Galeno libro quinto De locis affectis, capite tertio: adeſt perennis febris, quæ tamen ægrè ſe in ſuperficiem corporis effundit, inquit Aurelianus: vultus ſubinflatus ſiue plenus: vigiliæ iuges, quæ cerebrum iam ſiccari & in æſtum abripi

Gal. 5. loc. 3.

denunciant: aut,ſi obrepit, turbatus ſomnus, ſic vt interruptâ quiete,ſubitò cum impetu è cubili proſiliat,

Cœlius Aurel. 1. Acut. 2.

vociferetur, ferociat: nam vapores caput turbantes, laborem hunc faciunt: vnde interdū effrenis æſtuat, & clamat: & inſaniæ quædam turbulentæ ſigna ſe aperiunt. mentis ſollicitudo, ac prauitas ſine ratione: iactatio cum aſſiduâ capitis commutatione. Aliquando etiam ſine causâ hilaritas, oculorū rubor cum leui lacrymatione, & circumiectio manuum ſine dolore, articulorum frigus ſine febrili tremore. Aliquibus etiam ſonitus capitis, atque aurium tinnitus, præcordiorum etiam tenſio, viſus attentus, vel frequenter palpebrans. His addit Trallianus futuræ phrenitidis ſignum, quòd ægri vaticinia loqui ſtudeant. Sed vanè hîc & fanaticè, aliterque quàm in

syncope vel causo: nam, inquit Aretæus, in cordis affectu, sensus aciem
2. Acut. 3. exquisitiorem habent, vt videant & exaudiant plus quàm antè. mente etiam sunt firmiore, & animo
Mira. puriore. hinc non solùm præsentia declarant, verùm etiam futura verissima diuinatione prædicunt. & capite quarto mira refert de causo implicitis, resoluto iam corde. Sed in inuadente phrenitide, vaporum incursu peruertitur mens: adeò vt ea quæ iam dicuntur, mox obliuiscantur, ita vt quæ iubere inceperant, aliæ cogitationes intercipiant. quæ primùm premebat euanuit sitis: translata bile
9. ad Almans. ab aluo ad caput. Razes inquit, si cum vehementi febre adfuerit grauitas capitis & oculorum, cum faciei & oculorum rubore, cum tensiuo dolore capitis, si horreat lucem: pulsus velocior & frequentior: incipientis phrenitidis hæ notæ sunt. His itaque præsentibus, metus adest iam iam futuræ phrenitidis: maximè si his accesserit dolor occipitis: nam iugulares venæ duos ramos in occiput effundunt. His si sese iunxerit ceruicis ab occipitio, & secundùm vertebras summas dolor, firmabit coniecturam: nam hîc grandes arteriæ & amplæ venæ sternuntur, per quas se in caput sanguis effundit: & in his prima seditionis conspiratio feruet. Nunc si tempora saliant, in hypochondriis sentiat æger aut medicus pulsum, cum oculis vagis, iam
2. Progn. iam θόρυβον dabit, inquit Hippocrates. Addit Abincenna faciei citrinitatem præambulonem. Quare cùm ægri in his præludiis delirij, τὸ ἰνίον id est, occiput, dolere dicant, phrenitidem prædicite: potissimùm si se his cōsociat lotium clarum & aquatum, quod antea turbidum fuit: etenim turbulentia turbationem seri sanguinis denunciat à flatulēto spiritu & calore præter naturam: at claritas, translationem humorum morbificorum in caput denotat: vt 7. Epid.
in Polyphanto. Quare vrina tenuis varia significat, vt sunt eius causæ diuersæ: nam aliis insaniam denunciat, vt hîc, vbi ad præparationem causæ suscipientis, id est, cerebri à spiritu flatulento multum vexati, accedit vis efficientis, per anathymiasin & perustionem bilis in aluo stabulantis: Galen 5. loc. affect. tum, vt dixi, per eius translationem, quæ crudo adhuc morbo, ingens delirium adferre solet: at si cū pepasmo fuerit, hæmorrhagiam prænunciabit. Itaque enumerata hæc symptomata repleti capitis, si perturbationis criticæ excusationē non habeant, neque ad crisin appareant: erunt signa futuræ iam phrenitidis. Sed ineuntibus iam morbis, nulla crisis: propterea que nec vlla perturbatio, sperabilem hic eam facit. Senibus vrina tenuis, criticè ad dysenteriam apparet: sæpe etiam prænuncia esse solet ἀποστάσεως per decubitum in longis morbis: sed talia non hîc. His iungebant Asclepiadis sectatores aëris κατάστημα, & antecedentes Cælius Aurel. 1. acut. 2. causas, & naturam, & ætatem, vt æstatis fine vel autumno hæc frequens passio: à vinolentiâ, vigiliis, sole. si mente mobilis, iracundus, doctus, debili capite, iuuenis, in morbis facilè menti si excidat. ex multis his concurrentibus præsentiendū. Præsens verò phrenitis qualiscumque Signa præsentis.
quoque illa fuerit, siue primigenia, siue secundaria, quattuor præcipuè notis,

notis apud Hippocratem innotescet: dissimilitudine morum, verborum absurditate, indecorâ corporis compositione, & doloris ἀναισθησίᾳ. De
I. morũ dissimilitudine loquitur Hippocrates primo Prorrheticon: ex composito & modesto homine ferox responsio, malum. Vbi Galenus *Cõment.2 aph.9.* in Commentario dicit, Cui propria natura composita est, is non solùm cùm desipit perniciosè habere afflictionem demonstrat, verùm etiam cum ferocitate respondens, propè ad phrenitidem accessit. Est enim ferocitas, habitus animi, quo ex professo aduersamur consiliis & officiis ciuilibus: vel, temeraria propensio ad excessum ferinum, quo truculenti sunt homines & efferati. quare scripsit, ἐκ κοσμίου θρασεῖα ὑπόκρισις κακόν, id est, moderati hominis proterua *1.Lib.25* responsa; mali sunt ominis. & in Prorrheticis, αἱ ἐφ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες θηριώδεες, id est, proterua responsio vel ad exiguum vsurpata tẽpus, ferocientis est indicium animi: nam mox erunt illa deliria immanissima & ferina. Ferinas phrenitidas vocat, in quibus vociferantur,
II. calcitrant, mordent obuios quosque acsi inimici forent. Secundò, verborum absurditate se prodit præsens phrenitis: nam fatuitas, siue nugarum garrulitas, phrenitidem planè *3. Epid. sect. 3. hist. 15.* denunciat, vt testatur Galenus de vxore Dealcis, quæ modò garriebat, modò silebat. vbi inquit Galenus, τὸ μὲν γὰρ, λόγοι πολλοὶ, φρενιτικόν· τὸ δὲ σιγῶσα, μελαγχολικόν. id est, nam garrulitas ipsa erat phrenitica: silentium autem, melancholicum. hæc spectantur in risu etiam inani, qui à deprauatâ imaginatione & cogitatione nascitur. Tertiò, ex indecorâ corpo- III.
ris compositione præsens internoscitur phrenitis, auctore Hippocrate libro primo Prognosticôn, vbi ait, Quòdsi in ventrem iaceat, cui dum bene valeret, insolens sit ita dormire, delirium quoddam id præsefert, aut dolorem partium aluinarum. Quar- IIII.
tò, præsentem phrenitidem notamus, ex falsò credita doloris vacuitate. hoc eleganter Hippocrates, Qui laborantes ex aliquâ parte, hoc *2. Aph. 6*
est, quæ pars causam habet quæ dolorem infert; & dolorem ferè non sentiunt, hoc est, absentia si adsit doloris, præsente ac vrgente etiam doloris causâ, & illas causas dolorificas non apprehendant: mentis ægrotæ nota est, id est, sensus communis, & imaginatio impedita aut debilitata est: ita, politico more loquendi γνώμην vocat. Vt enim dolor sentiatur, oportet qualitatẽ rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis, communicari sensui communi, qui iudicat passiones factas in sensoriis instrumentis: sed hîc multis vanis imaginibus impedita est imaginatio: Quare, cùm premẽte re aliquâ molestâ, non sentiunt: vel cùm laborant *Galen. 5. loc. aff. 3.* partes rebus naturæ necessariis, harum inopiam nõ perceperint, significatio fit, distractos spiritus non repræsentari imaginationi. Vt si spirat magnum & rarum: nam hoc est delirij proprium signum, quod tantùm in illud cadit, non tamen inseparabile. quoniam in summâ spirandi necessitate quam febris acuta inuexit, & pari spirabilium instrumentorum libertate, quam magnitudo ostendit, sola voluntas in causâ est quamobrem talis respiratio rara sit,

quæ

quæ debuit esse frequens. Est enim tum æger sui negligens neque memor, & cuius voluntas non antea erigit se ad suum munus, quàm acrior sensio excitata fuerit in phantasiâ per incrementum necessitatis. Quod elucet in rusticis, qui attoniti stupent visu tabulæ politissimâ arte depictæ, quam dum hiante ore magnaq. animi contentione intuentur, non antè respirant, quàm nimiâ oppressione propemodum suffocati ad se redierint. Nam phrenitici cur alioqui non frequenter respirant? adest enim summus corde conceptus calor, qui frequentem euentationem petit: nec impedit pectus ab inflammatione liberum; quod ita sit, nobis indicat magna quæ his adest respiratio: igitur hîc raro respirant, quia delirant, & non sentiunt cordis oppressionem: quare spiritus animales non transmittuntur ad pectus & diaphragma: sed ad locum ægrum hærent: propterea Galenus vocat quasi quandam obliuiscentiam. Eadem ratione phrenitici βραχυπόται dicuntur, id est parum & raro bibentes ob deprauatū communem sensum: ex quo efficitur, vt rei molestæ sensio nō excitetur ἐν τῷ φανταστικῷ, nisi raro admodùm, cùm scilicet per accessionem causæ sitiferæ, phantasia redditur αἰσθητικωτέρα. historiam habemus in Philisco, Sileno, Dromeadæ vxore: nam in Dealcis vxore magna & rara spiratio successionem habuit paruæ & raræ: quæ interitus iam iam futuri nota est, effœtis iam viribus. Ex dictis iam quattuor symbolis facilè deprehenditur præsens phrenitis: ad quæ varia symptomata referri possunt: qualia hæc quæ

3. De different. resp. 2.

βραχύπνοοι.

iam dicam. Cùm dicit æger se ea vidisse quæ non vidit: propinquæ rei si adsit obliuio. nam, vt inquit Celsus, tum demum phrenitis est, quum continua dementia esse incipit: aut quum æger, quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit, & intra verba desipiunt: Perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Quare hæc rectè notasse maximè ad curandum facit: nam vt canit Q. Serenus,

Reliqua signa.

Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

Imminens enim est phrenitis, cùm adhuc influit materia in caput, necdum firmata cùm est materia in aliquâ parte. Postea cùm intemperie suâ exuitur cerebrum, euidentes notas præsefert. Facies saturato rubore suffusa, vultuosa, & aspectu terribilis. Maximè obseruari debent oculi: etenim per sanitatem limpidi spiritus animales, oculos peruadunt: at incipiente phrenitide, miscentur vapores acres: &, inquit Galenus, cùm in cerebro biliosus succus abundat, accedit rapida febris: oriturq; tunc fumus, vt in lucernis ab oleo, qui per vasa quædam ad oculos tendens, phasmatum causa existit: & efferantur oculi. nam vnde incipiunt intueri insueto aspectu: & oculi cruēti turgent, non sine scintillante igne vagi; & toruum inspiciunt squalentibus oculis, exertis, & truculentis. Quare delirij notæ potissimùm lucent in deprauato & feroci oculorum motu: vt est facilis mutuaque τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων sympathia. Circumspiciunt, & crebros quoquouersum

Incremēti signa & vigoris.

4. Loc. affect. 2.

uersum cient coniectus. Atque id faciunt vel sponte sua indecorè, vel iniusso motu penè inuiti. Tale si quid ἀφαιρετικῶς, indecorè id faciunt signo dementiæ. Tales oculorum coniectus Poëta memorat in Didone furibundâ, & cœptis immanibus efferâ contra Æneam. Viden vt signa insaniæ se prodant ab oculis? nam omnium proximè absunt à
Lib. de humoribus. cerebro. rectè Hippocrates, τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται, id est, communia & proxima, omnium prima & maximè afficiuntur. Insolens itaque & vaga oculorum mobilitas flammeorum, ac squalidorum suspecta fit: squalent enim siccatis membranis & cerebro, vnde aluntur & succum suscipiunt. Hos æger crebrò perfricat, modò siccos, modò lacrymâ perfusos acri. Lucem quoque aut tenebras si fugiat (exhaustis spiritibus & succis) cum fixo visu atque sine vllâ palpebratione. aliquando etiam manuum ante oculos præmissio, quasi aliquid apprehendere, vel detrahere volentium, quod aut inhæsisse oculis, aut antè volare ægrotanti videatur: nam in oculis natātes tales fuligines vident, quas foris esse existimant: propterea & carphologia, & crocidismus adsunt. Febris etiam indicat eius præsentiam: nam, vt ait Aëtius, rarò ab initio adest febris; sed die quarto, quinto, sexto, quin & serius incipit: & ferè cum ipso periculo incidens: at quidam septimo, vel nono deli-
Accessiones habet. rare incipiunt. Cùm autem præsens est phrenitis, aderit febris, quæ, vt
1. Acut. 3. inquit Cælius Aurelianus, est intra diatritæum tempus intercapedinata. vult dicere, in phrenitide paroxysmum efflorescere tertio die: nam ita euenire magnâ ex parte ait Gale- 1. Aph. 12.
nus: dicit magnâ ex parte, etenim fit de quarto die interdum accessio in quartum, si ex atrâ retorridaq. fuerit bile. Adest horror breuis, vt ait Razes. Cum risu tacito, aut cū cachinno & cantilenâ; vel cum mæstitudine, silentio, aut murmure, aut vagitu, vel leui secum mussitatione, vel indignatione, vt in furorem exiliens difficilè teneatur, omnibus iracundus, vel sese percutiat, aut vestem suam vel propinquantium scindat; alloquentibus si non respondeat: nec potet, nec cibum postulet: si ore datum cibum contineat, & paululum pòst eum proiiciat. Vigiliæ iuges necessa- 1. Prorh. 14.
riò adsunt, aut paruus & turbulentus somnus. Genarum rubor quem interdum excipit pallor: capitis siccitas, quæ statim ebibat fomenti liquorem: dentium stridor: guttæ sanguinis leuissimæ per nares, capitis frequens acclinatio, cum aurium intentione, vt aliquid audire videatur: raptus cooperimentorum à pedibus ad superiora. Tandem cadauerosa facies, manuum tremor: præcordiorum vehemens tensio atq; ad superiora adductio, impedimentum loquutionis, singultus. Pulsus crebertimus atque submersus, & tremulus & imbecillis, aliquando etiam deficiens, & in similitudinem oleo defecti luminis marcescens: paruus ex imbecillitate: rarò magnus, nam Galen. 4. de caus. puls. 14.
rarò est mitis phrenitis: & si fuerit magnus, durus erit, quia membranæ sunt occupatæ: creber & celer, quia aucta est necessitas. Interdum, vt fedibit Galenus, fit pulsus subtremulus; quia facultas adeò languet, vt corpus

arteriæ

arteriæ illi graue sit. talis pulsus notat phrenitidem quæ est proxima syncopi: & pessima illa habetur, à prostratis viribus. Tandem accidit pulsus cum quadam conuulsione; ob phlegmonem membranis conceptam: hinc durities affunditur arteriis. si quid vndosi habet, hoc ei euenit ex substantiâ molli cerebri. Plerumque vera phrenitis, in quâ idiopathiâ affligitur cerebrũ, perpetuum habet delirium, quod sensim nascitur & desinit: non subitò & affatim vt deliria febrium ardentiũ, pleuritidis, peripneumoniæ, cardialgiæ. tactus hebescit, vt & reliqui sensus: obliuio mira, vt matella petita, meiere obliuiscantur. lingua, inquit Razes, nigra, aspera. Hæc sunt pauca & mitia etiam impendente phrenitide, sed grauia & plura eâ præsente. Interdum etiam adest quidam ptyelismus, cùm sputãdi finem non faciunt indecorè. tametsi & necessitas quædam sputandi non rarò idem denunciet, cùm exudante quodam ichore à cerebro inflammato, bullæ minutulæ assurgunt in ore & linguâ, tum idem serum mouet saliuam, prolapsum in aluum, cuius è fundo prorepit ad saliuandum per tunicam eius, palato, faucibus, & linguæ intextam. Explicasse satis me puto quibus ex symbolis in præsentis phrenitidis agnitionem veniendum sit. Videamus iam quidnam subsidij ex agnitâ morbi historiâ afferre & sperare liceat. *Indicationes curatiuæ.* Cùm itaque phrenitis sit symptoma quod nascitur ab intemperie cerebri, orietur indicatio alterandi, cumque hæc sit calida & sicca intemperies, refrigerandum erit & madefaciendum. Sed

quia intemperiei sociatur materia, primùm erit euacuandum. materia auctor est inflammationis, in quâ efflorescit vis caloris, ac vbertas sanguinis biliosi: quare temperandum & euacuandum. Materiæ morbificæ indoles hîc notanda in substantiâ, qualitate, copiâ, & motu: nam cùm intemperies adsit cum causâ, à causæ excisione auspicãda curatio. Materia si substantiâ in vitio sit, vt cùm venenum ferè spirat, aut si copiâ fatigat, euacuanda. si qualitate, alteranda. si motu, cogitandum de influxâ, fluxurâ, & de eâ quæ partim influxit & partim influit. Si influit, aderit indicatio reprimẽdi. Quodsi partim irruat, & partim iam insedit (quod elucebit ex symptomatũ incrementis vel decrementis) notabimus num in caput ruat emissa à toto corpore, vel à peculiari parte; aut congesta num sit in capite. A toto si irruat, illud euacuandum: & vt recessit humor à sanguine, ita parciùs educatur. vt si pituita salsa mixta sit sanguini. Si à parte, illa euacuanda; & reuocanda ad carceres hos erit, vnde profecta fuerat. Sin in capite congesta fuit, cucurbitis exugenda. Fluxa materia vel hæret venularum anfractibus, vel in aluos effusa est, aut imbibita poris in molem effert partem. In primâ, deriuandum repellentibus: in aliis resolutioni & scarificationi indulgendũ. Cùm materia fluxura est, sese effundet vel attractione, vel translatione: vtraque erit reuellẽda. Ratione doloris cùm prolectatur materia morbifica, ille mitigetur: si iniuriâ caloris, refrigeretur. A transmissione si irruat, occurrendum mittenti parti: propterea

nonnunquam in frigus abducimus hepar, totumque corpus. Primùm tamen totum purgetur: nam materia orgasmo efferata est: & obnixè alterandum. Ita à morbo, & causâ morbifica elicitur remediorum census. iam ad alias indicationes pergendum. Num morbus in decursus sui principio, aut medio versetur explorandum: & num ex idiopathiâ vel concordiâ affligat: an sit vera phrenitis. Dein examinanda partis affectæ substantia, functio, connexus, sensus, situs. Meninges affliguntur, (sensilis pars) propterea miti medicamine percellendæ: sed leptomeriâ valeat remedium, nam cranio tectæ sunt hæ membranæ. Cumque vnà cerebrum laborat, à stricto medicaminum gelu abstinendũ, & spiritus recreandi odoriferis, studendumque vt palato naribusque ritè excludatur materia capite concepta. Tandem indicatio à virtute ducta perpendatur: nam ea, si prostrata, totam ad se elicit curam; valida, negligitur; medio modo affecta, altero oculo obseruatur. Si breuis futura, tenuissimè habendi: nec coqui poterit materia; sed ilicò (quia effera) extrudenda. Si aër incanduit æstu, strenuò agẽdum. *Anacephaleosis.* Vt breuiter dicam, repelle, reuelle; dein altera partem: tertiò, quiescat, ratione virium: nam cùm phrenitis sit inflammatio, oportet scire quâ arte curetur inflammatio: & ei tunc iungat cuncta illa quæ suadet & admittit pars occupata. Vt cùm adsit materia quæ influit & facit inflammationem, si à toto effunditur, illud vacuetur, illaque reuellatur: dein ad influxam pergendum biliosam materiam, quæ iam poris recepta est, per exiles venas, quas distendit: hæc euacuanda repercutientibus, & cucurbitis, sanguisugis. partim exudans, cùm venulæ hanc ampliùs continere nequeant, vnde traiicit partes easque rigat: hæc digerenda. Intemperies verò annexa castiganda. Has indicationes ex naturâ partis moderabimur: vt hîc principi parti iunctæ sunt mẽbranæ affectæ, & naturâ frigidæ, & membranæ sunt valdè sensiles: attamẽ validis ossibus opertæ. adde aëris conditionem. vacuetur itaque vnà, & purgetur: venâ, & aluo: habita tamen ratione febris. Hactenus ex naturâ huius affectus proposuimus quidnam agẽdum sit; sed antequam in rem eamus, perpendemus, num illæ indicationes, ex tali affectu morbifico sumptæ, felici *Prognosis.* euentu in vsum duci possint: frustra enim de curatione transigemus, si illa inanis futura fuerit. Hoc intelligemus, sumptis indiciis ex morbo, ægro, tum à parte affectâ. Quantum ad morbum, si eius contuleris speciem & essentiam, morem & magnitudinem ad ægri vires, intelligemus phrenitidis summã vim: nam, vt scribit Trallianus, Phrenitis, vt omnibus in confesso est, τῶν ὀξυτάτων ἐστὶ καὶ ἐπικινδυνοτάτων παθῶν, id est, acutissimus periculique plenus affectus. Scies itaque num euasurus sit, si vires morbo contuleris: quod elucet ex signis coctionis & cruditatis: & notabis morbi mores ex epiphænomenis signis. de quibus abundè in Methodo nostrâ. *Lib. 3. cap. 4.* Quamuis enim vsque ad vigesimum diem suam historiam trahat phrenitis, nonnunquam tamẽ ea vis est venenati succi, vt quarto, imò & tertio die enecet.

quod

3. Epid. 3 ægro 4. A symptomatibus. 1. Prorrh. quod euênit phrenitico apud Hippocratem. Attamē non omnis phrenitis est insanabilis : quare exactè perpendi debet vis symptomatum & differentiarum. Symptomata hîc sæpe calamitatem intentant: propterea affirmat Galenus, plurimos phreniticos pessundari ex perennibus vigiliis, quæ non minus ἀδολεσχίᾳ διανοίας corpus exhauriunt, ac assiduus corporis labor: nam perpetuò se iactant loco stare nescij phrenitici. Præterea somni magna vis est pepasmō ad crisin, & vnde firmissima crisis ostēditur : idque cùm aliàs, tum verò in ecstasi, in quo infelix animi vix vnquam

Soluitur in somnos, oculisve aut pectore noctem

Accipit:

vt Poëta cecinit de Phœnissâ. Ac beneficium somni testatur illa vox 2. Aph. 2 Hippocratis, Ibi somnus benignè facit, vbi delirium inde quiescit. &, 1. 1. 5. Prorrh. quæ in phrenitide memorantur insomnia, boni sunt ominis. & somni ὑπαναπαύονται, id est, arctiores, nec turbulenti, qui serpunt gratissimi, curasque leniunt, & corda oblita laborum præclarè ad salutem faciunt & apparent: nam inde fit significatio redintegrati cerebri, & sanæ mentis, nec ampliùs perturbatæ, quodque absit acris tetraq. anathymiasis. Sanabile itaque malum: & Alexander Trall. se multos curasse testatur : & 1. Epid. 2. 73. Hippocrates asserit multos, in eâ tempestate, phreniticos euasisse; & multos cecidisse. Symptomatū frequens mutatio hîc mala est : nam tunc feritas causæ phreniticæ peragrat omnes cerebri mansiones: cùm orgasmus materiæ efferæ mutationibus creber est, crebrumque facit transcursum ab vnâ parte in aliam. Et talis motus materiæ tenuis, acris, calidæ, fit ineunte morbo. Si itaque ineūte phrenitide, symptomata iam terrifica, crebrò mutentur, vnde varietas in videndo, audiendo, imaginando, ratiocinando, & memorando, feritatem materiæ denunciant. & phrenitidis incrementum cernitur in actionibus ad summum deprauatis, τοῦ ἡγεμονικοῦ, καὶ τοῦ θυμοειδοῦς, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, id est, principis, irascibilis, concupiscentis: quæque ἐκ τῶν ἐπιεικέων, iam factæ sunt θηριώδεις. vt in muliere Thasiâ morosâ, quam vocat Hippocrates δυσάνιον; & in Dealcis vxore. hæc enim repentina phrenitidis symptomata sunt ex inueteratione causæ phreniticæ : obeamque causam peiora: sicut fera rabies à morsu rabiosi canis immissa. & victa facultas triumphataque à morbo iacet. Præterea si delirium fiat per propagationē humoris maligni & efferi cerebrum occupantis, nec hæmorrhagiam cientis, id prauum est : hoc modo phrenitis super peripneumonia nasci solet. Ac talis 7. Aph. 12. peripneumoniæ crudelitas eleganter describitur ab Hippocrate. Septimum diem agentes, aut etiam celeriùs moriuntur : mente nonnulli læsâ: nonnulli ab orthopnœa & stertore suffocati. nam calamitosa est omnis palindrome, quam feritas malignaque facit cacochymia : maximè fractis iam viribus à primigenio morbo. hoc elucet in metaptosi pleuritidis in peripneumoniam, & huius in phrenitidē: nam costis nobilior est pulmo, & cerebrum ipsum pulmone: & primigenij morbi ma- Lib. 2. acu.

teria est mitior, quàm ea quæ metastasi effluens cunctando computruit magis. Quare hoc modo malo periculoso accedit malum calamitosum. Ita etiam si lethargus superueniat phrenitidi, malum est: nam tunc effœta vis languet cerebri omniumq. membranarum & neruorum, vt pariter voluntatis & sensus amissio inferatur. Et insania taciturna, superstite vocis libertate neque obsessis à phlegmone instrumentis respiratoriis excipientibus, deducentibus, aut mouentibus mortem denunciat. Est enim ἡ ἔκστασις, delirium in quo summa sunt omnia mentis perculsæ aut alienatæ, vnde fanatici homines dicuntur. sed mox de hac, vbi de differentiarũ ratione: iam enim de symptomatum ago ratione. Conuulsio si in phrenitidem incidat, quod ex insigni feruore nerui à siccitate coarctētur, pessimum. vnde scripsit summus præceptor, Qui in delirio vocem canoram edunt, linguâ conuelluntur (quòd nimirum in siccati cerebri contagione trahantur musculi nonem linguæ, neruusque septimæ cõiugationis) his rigida cutis morticina. Attamen hîc conuulsio potest esse salutaris: cùm materia phrenitica à validâ naturâ in neruos excutitur. Et hæc conuulsio nec inanitionem, nec repletionem agnoscit sui auctorem: etenim quæ à copiâ est, non agnoscit acrem succum. Sed quibus notis elucebit symptomatica à criticâ hac conuulsione? In criticâ mitescent phrenitidis symptomata, pulsus validiùs feriet. Cùm ab externâ parte manus nerui trahuntur, id malum: id sentietis, dum pulsum exploratis: nam sæpè ab inanitione

Galen. 12 Method. vlt.

id fit. Sed vix æquè funestũ signum inuenies quàm si dentibus strident: τοῦτο, inquit Hippocrates, ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη, id est, si fanaticus quis factus hoc faciat, omnibus modis est funestum. illud ἤδη iam in procinctu mortem esse denotat. Nam stridores dentium, πρίσεις τῶν ὀδόντων vocat Hippocrates, fiunt vt in crepitaculis crebro allisu: quod est tremoris argumentum: Belgicè dicimus *klappertanden*, ex sententia Galeni, qui dentium πρίσιν comparat vagis oculorum coniectibus. Quamuis hîc Hippocrates sub verbo πρίειν complectatur etiam verbum συντρίζειν, id est, collidere, cùm, quodam mordendi studio, mutuo attritu veluti fragosum stridorem edunt: quod Belgicè *knerstanden* dicimus: conuulsis musculis temporalibus. Iam omnis conuulsio quæ in delirium cadit, mortem in procinctu esse denunciat, & ad vltima ventum esse testatur, nisi sit critica: nam significat cerebrum exhaustum esse, & facultatem effœtam languere, cùm musculi cerebro vicini ita afficiantur. Nam multum temporis ad humiditatis redintegrationem petunt nerui, nec interim inducias præbet morbi vehementia, sed ilico viribus exuit corpus, & citam mortem adfert. Galenus tertio Epidemion, vbi de Pithone, ait, quattuor elucere calamitosa signa: partes extimæ, vt manus & pedes frigent: sudor frigidus manat: fit mutus; breuis spiritus. Si febris nullis paroxysmis feratur, non superabit septimum diem: tunc enim vel ad salutẽ, vel ad interitum terminabitur. Sin paroxysmorum vicissitudines adsint, vel vndecimo, decimo-

Section. 3 76.

decimoquarto, vel vigeſimo die finietur ad ſalutem vel ad mortem. Vrinæ autem maximè notandæ: etenim aquoſæ maximum eryſipelas
4. Aph. 72. notant. propterea ſcripſit Hippocrates. Quibus (febre nimirum correptis, nullâ ſpe intermiſſionis) pellucidæ & albæ funduntur vrinæ; tincturæ nimirum bilioſæ expertes: à tranſlatione ſymptomaticâ bilis ad caput; huiuſmodi ferè in phreniticis apparent: niſi id fiat criticè ad hæmorrhagiam; aut per diadochen ad inteſtina; quam mox ſequitur dyſenteria critica. illæ, inquit Hippocrates, prauæ: quòd contra naturam ægri & morbi appareant. Sin à criſi, vt à ſudoris validâ vi, aut à ſanguinis effuſione liberali, tenuis & alba feratur, redintegrationem valetudinis ſignificat. Sed ſi ſub tali vrinâ phrenitis ſui ſimilis eſſe pergat diù, breui mo-
Prorr. 1. 1. 13. rietur. Alba etiam deiectio mala eſt: cùm nimirum ſunt tincturæ bilioſæ expertes. quæ tamen non ſunt eiuſmodi ex colore ciborum, vt lactis: quales in Apollonio viſæ ſunt, qui lacte victitabat in febre: ſed ſi ex euentu tales apparent, vacuitate ſcilicet bilis, tranſlatæ in cerebrum. Atque ea tranſlatio cita, præripit attrahendi occaſionem veſiculæ fellis: cauſa autem trāſlationis eſt, inflammatio ſuperarum hepatis partium, quæ vnà cum ſanguine bilem rapit. Quare, qui phreniticus cum deiectione albâ euaſerit, Hippocrates vi-
1. Prorr. 10. dit neminem. Præterea nec vomitus phreniticis prodeſt. Peſſimus eſt autem vomitus æruginoſæ bilis: cùm non oritur à cōgeſtâ materiâ in ventriculo. Nam tandem nigrum vomunt: ex febris ardore, & ventriculi ſympathiâ cum cerebro. Sic enim & ſauciati capite, ſtatim bilem vomūt: συμπάθεια quâ ſe cerebrum & ventriculus mutuò afficiunt. Et nigra illa vomitio phreniticos efficit θηριώδεις, per acceſſionem peioris cauſæ phreniticæ. Scripſit Hippocrates, 3. Epid. phreniticis æruginoſæ bilis vomitio, citam interdum mortem adfert. Et hiſtoriâ quartâ, part. tertiâ, tertij Epidemiôn: A cerebro enim inflammato & perenni febre humoris maligni adeſt ſuccretio, & in ventriculum affluxus, qui eſt cerebro συμπαθέστατος, quia eſt νευρωδέστατος. Si vlcus lingua contraxerit, quod alcola Arabibus, lethale. Rigor etiam interdum bonus eſt, cùm hunc excipit ſudor, morbum ſoluens: qui ſi ſymptomaticus fuerit, erit calamitoſus. Sudor autem emanans toto corpore, Galen. 3. Criſ. & capite, phrenitidem ſoluit. Quin etiam bonum eſt, inquit Aretæus, ad lucem placari inſaniam. Cum 3. Epid. ſect. 3. hiſt. 15. palpo autem periculoſa inſania: talis erat Dealcis vxor, quæ ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφε, ἐκαρφολόγει, id eſt, palpabat, floccos carpebat, ſculpebat, feſtucas auellebat: obiit vigeſimo primo. Refert Holerius, cuidam adoleſcenti Hiſtoria. annorum quindecim, ad malleolum dextrū tumorem inflammatorium obortum fuiſſe: vnde venenum ſurſum ferebatur, quarto die phreniticus obiit: cùm impediretur cauterij admotio, & ſcarificatio. Idem refert ex leui catarrho in facie ruborem natum fuiſſe: vnde phrenitis, conuulſio, mors. Calamitatem prænunciat ſi ſenſus titubent, ſiccatis neruis, Anacephalæoſis ſymptomatum mortif. ac cerebro à potenti æſtu: cibi immemores; virulenta ſi vomant: vigiliæ contumaces: in ſpinam ſi iacent

retractis

retractis & implicitis cruribus: nam cùm delirij plenus ſit hic iacendi modus, conatum etiam & vim habet: quod in languentibus, & in dorſum, ob infirmitatem iacentibus, abſurdè fit. Floccos ſi proſtratis viribus vellant, aut ex pariete ſtipulas ſi carpant, aut ſi legũt feſtucas, vel pulices captent: lotium album, quod priùs rubebat: ſtridor dentium: aluus ſtricta & veſica, deiectio alba, ſpaſmus: alcola linguæ: hi in Libitinæ rationẽ concedunt. Ita à ſymptomatis iudicium petitur. Iam ad illa præſagia

A morbi eſsẽtiâ & causâ. venio quæ ducuntur à morbi eſſentiâ, & eius cauſis. Si omnes cerebri facultates frangantur, ita vt imaginatio & cogitatio memoriaque titubent, res erit plena periculi: at quo plures fuerint minùs labefactatæ, minus periculi ſuberit. A causâ efficiente: vt intemperies hæc calida & ſqualida cerebri ſi fuerit in habitudine, non tantum periculi inferet, quàm illa quæ hectica dicitur. Sed eſtne hectica hæc phrenitis vllis remediis expugnabilis? Certè ſi ad vigorem ſuum progreſſa fuerit, calamitoſa erit. Sin eò nondum peruentum ſit, aliquid ſpei ſupererit ad curandum: dũmodò tertia illa naturæ humiditas non fuerit exhauſta. Pro-

3. Pror. pterea fatetur Galenus hecticã phrenitidem prauam affectionem eſſe, qualis eſt hectica febris, quæ cùm ad ſtatum deuenit, ægrè miteſcit: ita & hectica phrenitis. quare non temerè promittendum. Hinc eſt quòd phre-

7. Epid. 3. Epid. sect. 3. hist. 15. nitis cum tremore ad interitum deducat: exhauſto iam cerebro: nam tale ſymptoma, eſt cerebri, poſt alterationem magnam, alterati: proptereaque inſanabile; vt in Theodori vxore: & in Dealcis vxore. Hic leuis tremor cernitur in ſubſultu, & geſticulatione manuum, linguâ tremulâ, dentium colliſione, vt priùs dixi. Et, phrenitici ſputatores, indeq. fanatici, tandem tremuli moriuntur: nam primùm indecorè tantùm delirant ſputando, & aliis delirationibus: hinc fanatici ſæuiunt: tandem proſtrati tremunt. Itaque primùm ſunt phrenitici, dein fanatici, inde nouiſſimè tremuli. Quare, primò ſputatores ſunt, inquit Hippocrates. dicuntur autem ſputatores, qui aut familiares ſuos conſpuunt; aut qui ſine conſpuendo, ſputandi finem nõ faciunt. Id aut neceſſariò faciũt, aut indecorè: ſi indecorè, id primùm veſtigium eſt ad inſaniam: ſi neceſſariò, propter ſtomachum nimia humiditate perfuſum per ſeri phrenitici prolapſum; vel quod id ex cerebro in palatum exudet: quemadmodum in vulnere capitis ſicco, puſtulæ bilioſæ pululant in palato & linguâ. Sic, exudante ſero, ophthalmia fit lacrymoſa: pleuritis tuſſiculoſa: hepatis magna inflammatio, ſingultuoſa. Quare ptyeliſmo phrenitico ſuccedit inſania θηριώδης, id eſt, ἔκστασις μελαγχολικὴ, plena immanitatis atrabilaria inſania: vnde poſtremò tremor, cùm mors in procinctu eſt. exhauſto iam cerebro atque neruis, vnde facultas fatiſcit in officio. ita tremor ſymptoma eſt alienati cerebri; ſicut inſania fortiter alterati. Quare cùm ad funeſtum morbum accedat ſumma virium infirmitas, retinendæ hîc vitæ erit deſperatio. Non tamen, vbi ab atrabilario eſt ſanguine, de ſalute conclamatum erit, vbi in hecticam nondum abiit.

Refert

Refert Trallianus suâ ope euasisse, qui adeò efferi erant, vt, teli copia si adfuisset familiares trucidassent. Hæc de causâ immediatâ phreniti-dis, nimirum intemperie. Sin ad causam mediatam collineauerimus, scilicet ad inflammationem; si illa à sanguine bilioso originem duxerit, non tantû periculi inferet, si sanguineâ benignitate bilis morsus abundè perfundatur. vnde scripsit summus
6. Aph. 53. præceptor, Delirium cum risu obortum; à mitioribus nimirum vaporibus, & ichoribus sanguineis; minùs periculosum. sin ab atrabilario sanguine fuerit, plus periculi inerit. nam in ἔκστασιν abripiuntur. Est enim ἡ ἔκστασις, delirium in quo summa sunt omnia mentis perculsæ aut alienatæ, vnde fanatici homines dicuntur. Progressus huius insániæ huiusmodi esse solet, vt lacessito cerebro à bile perusta, exoriatur insania melancholica, quæ cernitur in cœptis immanibus fanaticorum, qui paulò antè phrenitici fuerant: quia bilis atræ sunt acriores morsus quàm flauæ. Vnde ἔκστασις illa μελαγχολικὴ, id est, excessus melancholicus est θηριώδης, id est ferinus: nam ineunte morbo pacatiores sunt ægri, mox, dum in atram flaua vritur bilis, ferocissimi fiunt ægri; hinc languent & tremunt. Vel si atrabilarius fuerit initio sanguis, mox ferociunt: ab acriori morsu bilis vstæ atræque. vnde dicebat Hippocrates, delirium quod cum studio iungitur, minùs tutum: quòd sit ab adustâ & feruidâ bile, cum agresti sero, & vapore. Fiunt itaque primùm phrenitici à mitiore succo: dein fanatici, excessu ac feritate melancholicâ: vltimò, alienatione cerebri à diuturnâ & vehementi alteratione, cùm nimirum exaruerit cerebrum, aut inebriatum fuerit bile, vt lanæ inficiuntur veneno fucatæ Assyrio; tum pro clamore silentium: pro iactatione quies: pro artuum euibratione, leuis tremor: pro vigiliis, cœma & cataphora veternosa: quales erant in pestilentiâ apud Hippocratem. ita Dealcis vxor tacita erat, nec tamen voce capta. vnde Hippocrates, Qui cum silentio in ἔκστασιν abeunt per febres, nec voce sunt capti, calamitosè ægrotant. Si quis Hippocraticas auctoritates velit ad prognosin: hæc loca inspiciat: Delirium quòd denuncient signa, quæ cerebrum à calidis succis vel vaporibus testantur affligi: 6. Epid. 3. 36. & 3. Epid. 1. 5. & 3. Progn. 15. & 1. Epid. 3. 19. & 1. Prog. 31. 32. & 1. Prorrh. 35. & 1. Epid. 3. 19. & 6. Aphor. 21. 23. & 5. Aphor. 40. Phrenitidis 1. Prorrh. 33. 1. Progn. 13. 1. Prorrh. 13. & 4. Aphor. 72. & 6. Aphor. 53. 12. 11. 1. Prorrh. 10. & 1. Prog. 24. & 2. Aphor. 2. & 7. Aphor. 5. & 2. Progn. 1. & 7. Aphor. 7. 9. 14. 10. 18. & 1. Prorrh. 14. 9. 8. 28. 33. & 3. Epid. 1. 7. 8. & 3. Epid. 3. 45. & 1. Prorrh. 1. & 1. Epid. 2. 63. Læsæ mentis, 2. Aphor. 33. obliuionis 3. Epid. 1. 5 Deliria cum silentio, tremore, & palpo, sunt valdè phrenitica. Sed validi hîc tremores, citam mortem denunciant: nam illud symptoma est alienati cerebri: & à priuatione, habitus comparari non potest. Itaque obscura deliria, claris contraria, vt melâcholicâ dementiâ taciturni, qualis erat Dealcis vxor: vel cû phrenitidis inueteratione, ac cerebro iam bile perfuso & infecto,

vt lana alba veneno Assyrio fucata, vnde effœtæ titubant vires, nec potis est membra iactari, vocem canoram edi, calamitosum. Ad curationem pergo. Si itaque curabile videbitur malum, maturè tollatur: id ni fiat, hominem tollit: nam cùm semel insedit capiti inflammatio, vix ab eâ euadet: itaque venienti occurrẽdum malo. Hîc adest inflammatio, morbus vehemens: itaque valido auxilio opus est. Propterea locum habebit phlebotomia si infirmitatis omnis absit metus: idcirco Razes dicebat, opus est apertione venæ, si æger ineunte morbo, validus fuerit; nisi adsit metus futuræ infirmitatis. quare in hecticâ phrenitide ab ea erit supersedendum. Et si succreuerit ex alio morbo, ob vires, parciùs erit euacuandũ. Seuerè Asclepiades pronunciauit, vt, sanguinem mittere, hominem occidere dixerit; quòd sit affectio cum summâ & continuâ febre: sanguinem autem non nisi remissâ in febre detrahendum. Contrà ratio est, & Celsus, qui asserunt, cùm facies rubet, venæ tument, & vel post quartum diem secandum esse, constantibus viribus. Sed dices, frenum bilis, est sanguis. Ita est, & malè sanguinem sine bile educeremus: sed iam plus bilis educimus quàm sanguinis. &, si solius causâ deriuationis, educeretur sangnis, id bene fieret. Sæpe autem frustra ferè educi sanguinem scimus, cùm iam facta est inflammatio, dubiaque salus. Sanguis itaque educendus est: sed quando? intra diatriton, inquit Cœlius Aurelianus, vltra nunquam: vexantur enim in eiusmodi ægritudinibus corporis vires. Ilicò igitur

Curatio.

Phlebotomia.

Quando & qua copia.

pertundite venam: nam dicit Abincennas, postea iniiciatur enema. Et Razes ait, antequam eluceant cõspicuò signa phrenitidis. primo vel secundo die, inquit Aretæus: si quarto die phrenitis inuaserit, à septimo elapso pertundatur: si sexto vel septimo die, omittenda: nam est criticum illud delirium. Si, inquit Aëtius, primo die phrenitis irruat cum febre, aut secundo die, vsque ad quartum, & non consectaria fuerit alterius morbi, vrinis subcruentis, facie rubrâ, ætate integrâ, succipleno corpore, mediam pertundite venã. Tertio die transacto, vult Guainerus omittendã phlebotomiam. In hac re difficili authoritates posui. Bertrutius ait, ad summum, quarto die transacto, reuulsionis causa venam secandam non esse: sed potiùs in fronte: Diocles post sextum & octauum diem phlebotomabat etiã quosdam iuuenes fortes, inquit Cœlius: sed hoc, iudicio Cœlij, est iugulare ægros: iam vexatis viribus sanguinem educere. Verùm quâ copiâ euacuabimus? Si fuerit maximâ bilis copiâ perfusus sanguis, parciùs abducatur. hoc dicit Abincennas, in medio capite, vbi inquit, in apostemate cholerico non prolixè sanguis exhauriri debet. quasi dicat, postea pharmaco opus erit. Sin sui causam agnoscat phrenitis sanguineam maximè materiam; inde efflorescet phrenitis acuta, aut peracuta. si peracuta, eâ ineunte, ad animi deliquium exhauriatur: nam vltra septimum diem non excurrit: estque vehemens inflammatio, febris peracuta, & dolor summus. In his enim tribus historiis, non iunctim, Galenus dicit, se non inuenisse

1. Aph. 3. & 13. & 1. Aph. 23.

Auic. initio capitis De phrenitide quæ 7. non transit.

inuenisse maius remedium euacuatione ad lipothymiam vsque. Verùm hæc tria iunctim in phrenitide occurrunt; etenim caput & membranæ æstu inflammatorio ardent; febris intentissima, & summa doloris adest causa. Propterea rectè dixit Abincennas, ad lipothymiam vsque sanguinem educendum esse. Vires enim robustæ esse possunt; nam sanguini mixta est materia morbifica. Si vires firmæ, ineunte morbo tales sunt: nam rarò alioqui pulsus eorum est magnus: & propterea admonuit Galenus, periculi plenam esse sanguinis ad lipothymiam eductionem: ob iactationem enim atteruntur vires, vt canit Q. Serenus,

9. Meth. 3.4.10.

Amissásque refert frendens amentia vires.

Et Aretæus scribit, iuueni saginato cui venæ turgēt, minùs in phrenitide eliciendū, quàm si non phreniticus foret. Optimum fuerit hac in re sequi consilium Hippocratis, qui in inflãmatione lateris educit sanguinem ad mutationem coloris. Plerumque tamen hîc infra lipothymiam subsistat effluuium. excurrat ad vncias quattuordecim. Quodsi maximè bilescat sanguis, suffecerint vnciæ sex; robustis decē: nam pharmaco postea opus erit. Si à præcordiis, inquit Aretæus, orta est, audaciùs secandum: nam fons sanguinis ibi habitat. Vnicâ vice hęc fiant: nam morbus non dat inducias. Foramen angustum inferatur, pice obducatur. Sed quæ vena est secanda? hæc non perpetuò est in nostro arbitrio: quòd æger brachium auertat. Trallianus & pragmatici ab eo abducti tunc se vertunt ad frontis venam. sed hoc

Quæ vena.

est incrementa morbo adferre; maximè si sanguinea fuerit phrenitis, corpusque si circumfluat sanguine: nam ita cursum suum flectet sanguis in caput; & euacuatio fiet per locum ægrum: quod malè fit. Præstaret primò, cum Aëtio annuente, mediam venam brachij aperire; dein cum Paulo recludere venam frontis: vel cum Diocle venam sub linguâ. Sin vena secari nequit, eius loco succedaneæ veniant cucurbitulæ: nam Galenus libro De curandi ratione per sanguinis emissionem, in mulieribus albis crassis, vbi tenues venæ, scarificatione vtitur loco venæ sectionis. Dorso & lumbis admouentur: nam sanguis in caput effundit sese ex hoc, qui ibi est, oceano cauæ venæ: nam inde repunt duo rami ad iugulum, posticam ad partem. & ita κατ' ἴξιν fiet vnà auersio. Sed si manum porrigat æger, quænam tunc vena ferienda? Galenus dicit maximè euacuari viscera sectâ venâ internâ brachij: Hinc vulgata opinio fuit, hanc inprimis aperiendam esse, si summa adsit plethora: quodsi minor illa foret, mediam venam soluebant: sin adhuc mitior plethora in vitio esset, cephalicam pertundendam affirmarunt. Sed Galenus ibi non loquitur de repleto capite, sed de reliquo corpore sanguinis pleno. Itaque nos aliter: si maxima adest vbertas sanguinis, primò cephalica recludatur: sin parcior copia sanguinis adsit, mediana reseretur: sin adhuc minutior sanguis fuerit, feriatur basilica. Auctor huius sententiæ est Abinecnnas, vbi ait: Si sanguis quidem in toto ac capite circumfluit, soluatur cephalica: sed si nondum

Dubium.

4. De victus ratione acut.

Phen prima, tertij: vt dicit Iason Pratensis.

caput occupatum sit, sed est in hoc vt occupetur, aperiatur media, quam nigram vocant: sicut si extima pars capitis causam tractionis conceperit, vt ex calore, ictu, hîc pertundatur basilica: & si vis vt extrahas plus illo, solue saphenam. Ita transigendum in morbis capitis qui non dant inducias: nam hac ratione tollitur capiti infesta plenitudo ilico, vaporum impetus sursum repentium reuellitur, & succorum lasciuientium æstus cohibetur. Si sit ab atrabilario sanguine, vel à solemnibus hæmorrhoïdibus suppressis, illæ euocentur: si turgent, acuto scalpello fodiantur, aut hirudinem admoue. Sed dicet quis: tenuis sanguis hîc in vitio est: & affirmat Galenus 6. Aphor. 11. & 21. Crassum sanguinem prolici per hæmorrhoïdes. Dico ex Galeno 4. Sanit. 4. posse per hæmorrhoïdes totum corpus euacuari æquè ac per phlebotomiam: quamuis maximè opituletur, vbi ab atrâ bile & ab hæmorrhoïdibus fœdatur sanguis. Hirudines ponè aures, & temporibus, fronti, quattuor aut quinque, circulò quasi, inquit Aurelianus, fascibus parum sub aures, & naribus applica. Quin morbo pergente ad vigorem, aperiatur vena frontis. & hoc est quod ait Alhasarabius, si vena ei soluta non fuerit antequam intellectu exutus erat æger, incidenda iam tunc erit vena frontis aut narium. Itaque si morbus in rabiem exæstuat, & plena phrenitis si debacchetur, non salutarius remedium vel ex ipso feres Epidauro, quàm si confestim frontis venam pertundas. id agendum à reuulsionibus etiam ilico. torosior fiet vena, si fasciola constringatur collum. Nil salutarius hoc remedio: sed non tam diu cũctandum vt cadant vires, quæ diu in hac iactatione non perseuerabũt. quin his fractis, nares potiùs recludẽdæ. Ego sanè, inquit Trallianus, magnâ adeò phrenitide correptum curaui: & nisi multi fortesq. famuli eum cõtinuissent, & vinculis vndique constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem: adeò ferociter agitabatur, & si gladium habuisset, non paucos iugulasset. hic celeriter curatus est. Cùm itaque iam symptomata consistunt & vrgent, ad hanc venam veniatur: maximè si eminens hæc vena fuerit, vt quibusdam hominibus est. Guainerus post horas sex à brachij incisa vena, has aperit. alij post quartum diem hoc faciunt. Si his remediis nihil remittat dolor, inquit Aretæus, refectis priùs viribus, vertici cum scarificatu affigatur cucurbitula: verùm interscapulio priùs inanis affigatur. ita etiam Galenus. & Octauianus Horatius eas sæpe profuisse testatur. Alia diatrito, dicit Aurelianus, rasis partibus cucurbitã apponimus occipitio blandè, & sub ipsâ fronte sanguisugas facimus inhęrere quattuor vel quinque, vt non ex vnâ parte detractio saguinis fieri videatur, sed veluti circularis, vt totum spiret atque releuetur caput. At si plurimum laxamentum facere voluerimus, totum caput rademus, & per circulum plurimas cucurbitulas affigemus; alteram occipitio, alteram medio capitis, quod bregma vocant, alias duas superiùs à temporibus: sed neque cum multâ flammâ, nec multo tempore hæreant. Aretes enim

Hæmorrhoïdes. Frontis vena.

Historia 1. lib. 12.

Cucurbitæ.

13. Meth. 21.

1. Acut. 2.

Encheiresis imponẽdarum cucurbit.

Albucasis cap. de vsu cucurb. enim atque siccæ cucurbitæ (hoc est, quæ cum flammâ admouentur. interdum enim cum aquâ calidâ imponebantur) caput implent & turbant. Detractis cucurbitis, si erubuit pars, leniter scarificetur: sin minùs, mitigabimus spongiis vapidis: & vbi in ruborem abiit pars, scarificabimus, & sanguinem prolectabimus cucurbitá. Eo tempore vicinis partibus, collo, capiti, læues sineque scarificatu cucurbitas imponemus. Si

A mensibus. malum enatum sit à suppresso menstruo, primùm brachij recludatur vena; & dein pedis: nam morbus non dat inducias, propterea postea causæ occurrendum erit. Vincula crurum, frictiones, & vacuæ cucurbitæ conferunt ad auersionem materiæ à capite, ad tertium vsq. diem: nam quarto die hæc plerũque ægritudo in statu ac summo vigore est. Propterea iubet Trallianus, vt ante paroxysmorum incursum imponantur cucurbitæ, vt deorsum flectatur materiæ sursum ruentis impetus.

Pharmacum. Quantùm ad pharmaciam, purgentur ilicò phrenitici: nam efferus est humor, & pepasmi expers, vnde summa symptomatum vis, aut eorum frequens mutatio. Quare de

4. Aph. 20. phrenitide etiam loquens Hippocrates, dicit, φαρμακεύειν αὐθημερὸν, hoc est, eo ipso die purgandum: quo scilicet feritas ipsa percipitur, non exspectatâ paroxysmi remissione: nam, inquit, in huiusmodi χρονίζειν, id est, cunctari, periculosum: nam metus erit ne tota se morbifera materia in partem afflictã effundat, vires frangantur, cùm calor febrilis etiam inde incrementa ducat. Absque præparatione itaque transigatur: ne inflammatio meningis se in apostema firmet. propterea scripsit Razes, priusquam perfectæ phrenitidis signa elucent, soluatur vena & aluus, vt, Accipe electarij de succo rosarum, catholici, cuiusque drachmas tres: syrupi ex multiplici infusione violarum & rosarum, singulorum semunciam; decocti hordei vncias quattuor: fiat haustus. Aliud, Accipe syrupi rosati laxatiui vncias tres; mannæ vnciam: ex decocto tamarindorum. Aliud, myrobalanorum citrinarum, & Indarum drachmæ duæ; tamarindorum semuncia; pruna decem: coque ex aquâ violarum: expressioni adde mannæ sescũciam. Aliud, Accipe pruna, eaque coque ex diluto violarum: traiice pulpam; cui adde cassiæ & tamarindorum pulpam & mannam: &, si lubet, electarium de succo rosarum: & cum syrupo rosato laxatiuo fiat instar opiatæ: sumat vnum aut alterum cochlearium: vel diluatur decocto tamarindorum. Si sit retorrida bilis in vitio, iunge fumariam, epithymum, myrobalanos Indas, buglossum, pruna, senæ folia, polypodium. rhabarbarum laudatum hîc remedium. Sed summa hîc adsit cautio, *Cautio.* ne mota materia non educatur: quare sit satisfaciens remedium. Propterea iungit Abincennas scammonium his purgantibus: immeritoque hîc à neotericis reprehenditur. Sed ille non sine cautione eo vtebatur: nam in tali corpore vsum eius init, quod sine incommodo eo vti solet. & hoc ex Galeno dicit: & ait ad grana quattuor eo vtendum esse: vt non *2. Acut. 11.* sit euacuatorium sed adiuuans rhabarbarum, idque exstimulans in

Turgantia.

 suum

PRAEPARANTIA. ſuum munus. Sin autem malũ non ſit tam ſubitarium & acutum, ita vt ſe remittat per acceſſiones, materia parari poteſt, & poſtea pharmaco educi. Eodem modo agendum ſi reſtibilis à phrenitide materia aliqua fœda fuerit: nam ſcripſit Hippocrates, Quibus excuſſa inſania, febris acuta ſuperuenit: phrenitici rurſus fiunt. Hic relapſus ex inſaniæ fit reliquiis in cerebro: nam tanta eſt inſaniæ feritas, tantaque cerebri alteratio, vt vel ſolum empyreuma ſuperſtes nouam illi fœturam proferat: quæ ni exhauriatur, in proximo erit relapſus. Quare euacuandum: nam inſaniæ cacochymia, malignitate cæteris omnibus antecellit. Primò itaque leniendum; perpetuoque in hoc morbo irritãda aluus, ſi clyſmis, ex lactucâ, violariâ, cucurbitæ foliis, maluâ, ſeminibus frigidis, caſſiâ, oleo violato, melle roſato. ſi per os, accipe pulpæ tamarindorum, caſſiæ recentis, mannæ, cuiuſq. vnciam; cum ſyrupo roſato laxatiuo formetur ad opiatæ ideam: ſumat interdum cochlearia duo. hoc acui poteſt electario de ſucco roſarum. Præparantia abundè præſcripſimus vbi de dolore capitis ex bile. Si adſit alui aſtrictio, à ſtringentibus ſyrupis abſtineat, & vtatur ſyrupo violato, cum aquâ decoctionis prunorum, & ſeminibus quattuor frigidis. Lactucæ hîc frequens ſit vſus in decoctis & ſyrupis: nam ſomnifera eſt, naturæ ſtudet, & vnà cum morbo pugnat, ferocientemque materiam domat. Bibat interdum boraginis vel bugloſſi ſtillatitium liquorem: adde interdum ſyrupum nymphææ, vel papaueris. Aquæ endiuiæ, libra; ſucci granatorum acidorum, & dulcium, cuiuſque vncia; ſacchari ſelibra: fiat iolabium. Ita citriorum, & acetoſo ſyrupo vtimur, vt etiam iolabio roſato, & violato æſtate. Trallianus laudat diacodion: vbi ab ardentiſſimâ eſt bile, & ſi vires nõ reclamant: nam vnà ſomnum euocat & febrem exſtinguit. Optimũ etiam eſt remedium aqua nymphææ, & myrtillorum, cum tantillo olei vitrioli, quò aceſcat leniter. Potet ex ſententiâ Razis, aquam prunorum, cucurbitæ, vel citrullorum, cum muccagine ſeminis pſyllij tenui, ſi ardeat retorrida bilis. Corroborantia ſcripta ſunt vbi De dolore capitis ex bile. da granata à cibo, & conſeruam roſarum, boraginis, nymphææ. Accipe corallorum rubrorum, drachmas tres; margaritarum, ſeſquidrachmam; ſacchari albi, ſelibram: ſolue in aquâ roſarũ, in quâ drachmæ tres ſantalorum immaduere; fiat confectio in morſellis. ſuaue balneum caput recreat.

Cauſæ coniunctæ remedia TOPICA. Tandem ad cauſæ coniunctæ curationem veniendum. Hæc vel loco migrare poteſt, vel non: quæ migrare poteſt, in vicinis venis hæret, & nondum phlegmonem fecit, reprimatur oleo violaceo, cum lacte muliebri, ſed ilicò pili auferendi, quò peruadant remedia. Sed magnâ cautione *Cautiones in Topicis.* quantitas reprimentis remedij, hoc eſt, frigoris eius & ſtrictionis, captari debet. Quare ſignis quibuſdam explorandũ quantus ſit materiæ phreniticæ æſtus: & quæ cauſa eam capiti intulerit. Si ratione attractionis fiat *Nota cauſarum.* phrenitis, ſignificabunt illud calor & dolor qui præceſſere: & cauſæ aliquæ prodromæ fuere, vnde æſtu caput incãduit. Si hæc non præceſſere, dicemus

dicemus tranſlatione materiæ morbificæ ab aliis partibus caput occupari. Quantùm ad cauſas efficientes, aliæ ſunt proximæ cauſæ phrenitidis, aliæ mediatæ. proxima, eſt intemperies calida & ſicca, quæ eſt
Galen. 1. Pror. 35. vel in habitudine vel in habitu. Si ſit in habitudine, erit tumultuoſa & clamoſa phrenitis; ſeſe iactant, geſtibus & verbis delirant. Si verò in habitu iam ſit phrenitis, illa eſt hectica, quam Hippocrates obſcuram vocat: quòd non ita ſe prodat, non iactant ſe, ſilent, dormire putes, ſed mouent occultò manus tremulas, ob ſummam infirmitatem. Hoc illis euenit, inquit Trallianus, quia cerebrum ab æquabili his perfunditur intemperie: quare alyſmos iam abeſt, cùm ob imbecillitatem vocem vix efferant, nec ampliùs exilire poſſunt. & irritationis ſuæ cauſam non ampliùs ſentiente cerebro: &, inquit Trallianus, ξηρώδεις γίνονται, areſcente cerebro, eiuſque neruis: καὶ δυσαισθητοῦσιν, id eſt, ægrè ſentiunt: adeò vt excitati vix exaudiant. ſi excitentur, claudunt iterum
3. Epid. hist. 15. palpebras. Hæc ſi adſint cum languido pulſu, erit hectica phrenitis,
Mediata causa. quæ ad mortem pergit. Cauſa autem mediata eſt ſanguis bilioſus, vel atrabilarius, inducens variam inflam-
A mitiore bile signa. mationem. Si itaque inflammatio inducta fuerit, à tenuiore & bilioſo ſanguine, qui æſtu copiâque peccat; erit hæc mitior phrenitis: cum riſu; nugigerula eſt hæc dementia, qualis erat in Thaſiâ muliere vultuosâ & iracundâ, quæ à menſtruis non de more proruptis delirauit. oculi rubent cum vultuosâ facie, ſubſtillum aderit ſanguinis è naribus, pulſus maior; vere inuadit iuuenes bene habitos, qui ſucci plenis cibis & vino indulſere, rebuſque qui dulcibus delectantur. Sin à bilioſo ſanguine *A bile signa.* enata fuerit, his vehementiùs febris æſtuat, vigiliæ inuictæ perennant, & cuncta ſymptomata ſunt grauiora, vt iactatio, linguæ aſperitas; quin inuadunt aut feriunt aſtantes, cadaueroſa euadit horum facies: inuadit maximè æſtate homines calidos, qui vino & aromatis indulgent: flauet horum facies, & rixantur. Quod ſi à retorridâ bile, quæ in *Ab atrâ bile signa.* atrorem ſe vertit, incubuerit phrenitis, illa effera erit, & exceſſum habet θηριώδη, perfacilem ὀξυρροπίαν, id eſt, tranſitum bilis flauæ in atram, cuius acriores ſunt morſus quàm flauæ, & propterea hi euadunt, vſtâ iam bile, ex phreniticis fanatici, & efferati. Cernitur autem illa ſumma immanitas in iis, mordendo, percutiendo, ſæuiendo in eos qui adſtant: vt etiam ſibi ipſis manus adferant, & cœptis immanibus efferi ſeſe præcipitant: calcitrant, feriunt, pro hoſtibus & dæmonibus hos qui præſto ſunt habent. ita flaua bilis in cerebro facit phrenitidem; bilis atra maniam ſiue inſaniam, vnde fanatici: nam æruginoſæ bilis, quam vomunt illapſam à cerebro in ventriculum, facilis eſſe ſolet in atram mutatio, cuius malignæ & efferæ cacochymiæ morſus ſunt acerrimi. Iã ad Topica *Topica.* remedia redeo. Quò itaq. magis æſtuauerit morbifica materia (viribus ægri, & tempore morbi animaduerſis) eò validiora, algore & repreſſione & mitigatione, adferenda erunt remedia. Præſcribuntur autem Topica ad ſymptomata hîc vrgentia, vel

ad ma-

ad materiam morbificam. Ad symptomata, vt ad vigilias: nam vt dicit Trallianus, maximum delirantium remedium est somnium. De his egimus in doloris capitis curatione; vbi de symptomatis. Id notandum, Abincennam prudéter admonuisse, opium non esse admouendū fronti aut temporibus, ni validæ exsplendescat naturæ vis. tunc accipe opij, croci, cuiusque scriptulum; vini albi, aquæ rosatæ, singulas vncias; linteo admoue: à somno abluatur chamæmeli & anethi decocto: vel aquâ calidâ, in quâ coxit quid castorei: Commendat Aretæus serpillum, vel hederæ succum ex oleo, cum pauco aceto. ita spondylio etiam vtitur: nam hæc difflāt materiam crassam, vigiliarum auctorem, & roborant. Crocinum vnguentum naribus & auribus quoque indit Aretæus: imò & opio ita vtitur. Cumque vigiliæ nullas inducias concedunt, lauentur, suasore Raze, manus & pedes: nam refrigeratio harum partium, ratione neruorum, ferit cerebrum: accipe violarum, corticum papaueris, hordei mundati, seminis lactucæ, radicum mandragoræ, singulorum manipulum: coquantur ex olla ænea, dum rubescat aqua: capiti superfunde, quod reclinatum sit ad peluim; vel petiâ laneâ admoue, & collo circumda; nam vasa arctat. Hoc, inquit, cottidie sæpe repetitum, recreat refrigerando, & reprimit influentem succum. & Aretæus dicit, quòd torpens caligo sit somni initium. Rondeletius his addit flores chamæmelinos, anethum, anisum, iridis radicem. nos de dolore capitis à bile, etiam alia describimus. hæc

Ad vigilias.

Lotio.

ad symptoma. Ratione autem materiæ morbificæ Topica admouemus, perpendentes num ea materia adhuc influat in caput; vel num iam ibi stabuletur. Fluentis autem materiæ ratione, commoda sunt ea quæ huius influxum cohibent. quare in initio morbi sint frigida topica: in statu mixta: in fine morbi purè resoluentia. Primò itaque repellatur influens succus, calor reprimatur, dolor sedetur, & robur afflictæ sedi addatur. vt, Accipe olei rosati bene parati, partes quattuor; aceti partem vnam. vel aquam rosatam, cum oleo rosato. Si æstuat vehementer caput, adde aquam solatri, maluæ, vel psyllij decoctum. duo lintea adsint, quæ frontis lōgitudinem & latitudinem æquent: de his inuicem alterū in rosâ & aceto habeatur, alterū in fronte. vel, ineunte morbo, coque in aquâ rosatâ rosas, vel plantaginem, aut solatrum, & flores nymphææ, vel violarum, aut cortices papaueris: postea iunge oleum rosatum omphacinum, & parum aceti, vel succum limonum. Hæc tantùm primo die locum habent; nisi symptomata efferantur: nam Aretæi sententia est, cùm maximè insaniunt, maximè reprimendum esse: non autem, inquit, hoc agendum initio. Cùm symptomata non crescunt ampliùs, sed cùm in eâdem ideâ hærent, adde tunc oleum violatum cum lacte. vt, initio, Accipe aquæ nymphææ, rosarum, lactucæ, solatri, cuiusque vnciam; muccaginis seminis psyllij, sesquidrachmā: misce; & cum muccaginem concepit inde aqua, capiti admoueatur linteo, vnàque addatur quid succi limonū. Altimarus iubet vt caput

Ratione materiæ.

Ineunte morbo.

Cap. 6.

vt caput rosaceo cum modico aceto irrigetur: æstate tepido, hyeme moderatè calido. & si aëris frigus adsit, ex æquo adde chamæmelinum. ita Indicum Picolomineum, ducis Amalfiæ filium, cùm ab omnibus esset destitutus, liberauit. Vel fiat cataplasma ex farinâ hordei, cum oleo violato. Razes irrigat caput ex oleo violato, temperato lacte muliebri: hoc mollis lana imbuta capiti admouetur. Alij accipiunt iam olei rosati binas vncias, aceti semunciam; mox loco aceti chamæmel. vtuntur: & tandem solo chamæmelino. Cautio adsit ne validis repercutientibus vtamur, ab exacto primo die. Attamen ex Aëtij sententiâ, si vehementius fuerit delirium, ab euacuatione, caput rigato oleo in quo capita papaueris coxere: à fotu aquæ in quâ capita papaueris fuere decocta. & frontem somniferis illine. Si itaq. fuerit æstas, naturâ si æger calet, & si acerrima fuerit materia morbifica, dum influat materia, Accipiemus seminis lactucæ, portulacæ, singulorũ drachmas binas cum semisse; florum violarum, rosarum, cuiusque pugillum; seminis anethi semidrachmam; omnia contunde, & confunde cum oleo de papauere, & pauco aceto: fiat frontale. Aliud, olei papaueris, olei rosati, singulas vncias: misce his æquas partes farinæ hordei, & seminis papaueris, & cum albumine oui quatiatur, vt fiat cataplasma: adiice scriptulum caphuræ: admoue fronti & temporibus. Spongia naribus apponatur irrigata decocto papaueris & mandragoræ. vel eam, quam in Methodo nostrâ ad praxin descripsimus. Cælius Aurelianus, post phlebotomiam, caput fouet; atque occipitio lanas oleo calido ac dulci madidas apponit: similiter vertebris, præcordiis, atque pectini: nam consentiunt in hoc affectu. Si biliosa admodum fuerit materia, accipiemus rasuram cucurbitæ, cum oleo nymphææ, vel violarum, aut rosarum; addi potest aqua solatri, & muccago psyllij; & foliũ nymphææ, vel lactuca superponatur. CAVTIO adsit in rerum frigidarum vsu, ne quid nimis. nam, vt scribit Auerrhoës, tutò calfit caput, at non citra periculum refrigeratur. Themison, duobus aut tribus diebus transactis serpillo, hederâ, ex oleo fouebat. sed passionis motum considerabimus. Assiduus itaque rerum frigidarum vsus vitandus, ne quem dormire volumus, postea excitare non possimus, vt ait Celsus: nam in lethargum calamitosum ita abire solet phrenitis. Quare eo filo ducatur curatio, vt in initio sint frigida topica: in statu sint frigida mixta resoluentibus: in fine morbi, purè resoluentia. Sed sint ferè semper tepida actu, ex Aëtij sententiâ. Cautio præterea adsit, ne immodicè aceto vtamur in topicis; nam vigilias siccitate suâ adfert & dolorem. sed sit eius hæc copia, quã solùm peruadere possit remedium in locum affectum; vel potiùs eius loco vtemur succo limonum. Præterea, si materia foras fertur, non reprimenda erit, vt prudẽter admonuit Abincennas: sufficit acetum naribus admouisse, & caput decocto maluarum fouisse. In fine autẽ augmenti, & in principio status dentur mollia resoluentia. vt florum chamæmeli, meliloti, rosarum, cuiusque manipulus;

Margin notes: *Hæc etiã somnifera.* — *Lib. 2. cap. 7.* — *Cautiones.* — *3. Sect. collect. 3.* — *Ordo in Topicis.* — *Cautio.* — *Post principium Topica.*

pulus; maioranæ pugillus: coque ex aquâ vel lacte: fiat fotus: dein vnge oleo rosato, chamæmelino, & maioranæ oleo: cum pauco succo limonum. In declinatione purè resoluant, vt chamæmelũ. Quare ratione iam influxæ materiæ resoluentia, & euacuantia sensibiliter commoda sunt. Quantum ad ea quæ sensibus comperta vacuatione exhauriunt, ea sunt errhina, & apophlegmatismi: quæ admouentur cùm ad declinationem iam ventum est, purgatoque corpore. De his vbi De dolore capitis. Sed hîc masticatoria inutilia: nam renuunt ea ægri. Resoluẽtia calfaciant, attenuent. hac serie eis vtendum, cùm diuturnum sit malum. Primò vtemur oleo rosato completo, ne quid attrahatur: dein addemus chamæmelinum: tandẽ chamæmelino cum lilino, & anethino, & incoquimus spondylium: dein ad castorium & euphorbium venimus: & viuas sectasque columbas capiti imponimus: vel omentum calidum calescat in sartagine cum oleo chamæmelino; vel pulmones bruti. æstate tepidè, hyeme calidè. Sed si influat adhuc materia, à valdè calidis erit abstinendum. propterea prudenter scribit hoc Octauius Horatianus, vel Theodorus Priscianus, cùm iam, dicit, aliquantulùm resedit morbus, quod tertio die ferè euenire solet, cùm imminutus est calor, & dolor consopitus aliquantulum, vtemur oleo chamæmelino, vel anethino, in quo papauer, vel lactucæ semina coxere. vel aquæ incoque folia violarum, cucurbitæ, maluam, parietariam, rosas, chamæmelum, cortices papaueris, semen lactucæ, & maluæ.

Galen. 13 Meth. 21

Ad materiam quæ influxit.

& lac super caput rasum semper emulgeatur muliebre, si malum à sanguine maximè nascatur. Sed vbi delirium morã trahit, inquit Aëtius, serpillum aut spondylium oleo incoque, nam crassos exhauriunt vapores. Quidam calentes pecorum pulmones (quia molles & leues arteriosoque sanguine perfusi) capiti imponunt: quod notum etiam fuit Q. Sereno, qui ita cecinit,

Siue calens febris iactatos exedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Cõueniet calidis pecudũ pulmonibus aptè
Tẽpora lãguẽtis medicâ redimire coronâ.

Quidam frigefactos hos pulmones iterum in decocto maluarum, rosarum, violarum, nymphææ, chamæmeli, meliloti, serpilli, (vt suadet tempus morbi) madentes tepidosq́. exprimunt, ac iterum his repetunt caput. Sed præstaret vitali illo caloris blandimento ab animali vti: & quoties mutatur, toties aqua tepida caput abluere. ita gallinas & catulos per spinam sectos imponimus. aut lacte recenter emulcto foue caput. aut aquâ calidâ, in qua coxit quid castorei. Fouet caput Aurelianus oleo, & aquâ, miscet fœnigræci, vel seminis lini succum: nam dicit, omnia sine odore, & fumi afflatu esse debent, ne caput impleant. Monet Aretæus cauendum esse, ne mador in ceruicem descendat: neruis enim inimicus est: puto id in stringentibus succis locum habere. Idem suadet vt maxima cura sit humectandi thoracis, gratis rebus: nam, inquit, cunctus calor eo æstuat. fiat epithema ex aquâ rosatâ, aceto, santalis, & caphura. Viriles globuli, & mulierum vbera inuoluantur linteo

madente

madente aquâ halicacabi, vel portulacæ cum aceto. Renes vngantur vnguento rosato loto ex aceto, adde caphuram. Hæc de dignotione & curatione veræ phrenitidis, cùm homines è potestate mentis exeunt ob inflammatas meninges cerebri. Sed fit nõnunquam vt insaniæ plena sint omnia: non tamen idiopathiâ occupato cerebro; sed aliunde conceptâ perturbatione. Itaque quidã ab initio phrenitici sunt, vt, apud Hippocratẽ tertio libro Epidemiôn, ille phreniticus qui tertio die obiit, Erasinus, & Philistes, hi ab initio phrenitici erant. Sed interdum sequitur alia mala; quod euenit in Hermocrate, quinto die, & ei qui in Dealcis horto iacebat, & vxori Philini, & Philisco. Dicitur autem hæc insania, consectaria paroxysmis febrilibus, Paraphrosyne, vel paraphrenitis, quæ est via quædam ad phrenitidem, elatis ad cerebrum vaporibus. In hac deliria non sunt perpetua, qualia esse solent in phrenitide, & inde nata insania: sed pressa leuiter, atque fugacia. Exoriuntur enim κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν vitiorum quæ cerebrum in sympathiam ducũt. Atqui in primo Prorrhetico, scribit Galenus, Quæ ex pituitâ & bile in cæteris partibus natæ offensiones, cerebrum in sympathiam possunt adducere; nihil habent perpetuum. Ita ab vtero inflammato delirant aliquantulum mulieres: propter sympathiam quæ vtero intercedit cum cerebro,* διὰ τὸ κοινὸν εἶναι καὶ ὁμογενές. Hoc enim interest inter φρενιτικὸν & παρακρουστικὸν, vt παρακρούειν sit vix apud se esse, & nonnihil siue parumper è potestate sui exire: nam, vt diximus, nullum delirium potest esse διηνεκές, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offensiones, cerebrum in contagionem adducunt. Quarè leuato accessionis impetu, mens redit; & propterea delirium, ex febribus, plerumq. breue est: & excusso hoc delirio ferè profundus somnus obrepit. Accuratè itaq. dignotio horum malorũ captari debet: nam, vt scribit Alexander Trallianus, plurimi in διαγνώσει, phrenitidis tradenda decepti fuere: vt etiam παραφρονοῦντας pro phreniticis haberent. Potest itaque delirium nasci ex afflictis neruis, ventriculo, diaphragmate, pulmone, vtero. Communis itaque nota est hæc, quòd omnia quæ ex sympathiâ nascuntur, subitò eueniant: sed phrenitis paulatim fit: nam sympathiâ delirant, cùm in vigore suo tantùm sunt dictarum partium morbi: quo sedato, cedunt & deliria. at in phrenitide perpetuum adest delirium. quod tamen ita intelligendum, vt interdum tamen aliquantulũ æger ad mentem redeat, dum nondum fanaticus euasit. Nec tamen minùs perpetua hæc dicetur insania: nam nullas habet certis vicibus remissiones. Annotauit Galenus delirium etiam fieri ob affectum oris ventriculi, & à febribus ardentibus, & à pleuritide, & peripneumonia. idem scripsit Hippocrates libro tertio De morbis: & Aretæus De morbis acutis. Fit autem frequentiùs ex diaphragmate inflammato, inquit Aretæus; & Hippocrates eam describit tertio περὶ νούσων folio 160. linea 18. in Græco codice. Ab aliis partibus nullis perpetuum proficiscitur delirium, dempto solo diaphragmate; quare antiqui illud

Marginalia: PHRENITIS per sympathiam. — Galen. 3. loc. aff. 5. — *Id est, propter communionem, & generis similitudinẽ. — Ab aliis partibus. — 5. Loc. aff. 3. — A DIAPHRAGMATE. — Galen. 5. loc. aff. 3. in fine.

illud τὰς φρένας, id eſt, mentẽ vocarũt, tanquam ſapienti parti cõferat quicquam. Antiquorum ſententia fuit, ab hac parte phrenitim fieri: nam eius vis à perpetuo delirio parum diſtat. Attamen ita diſtinguemus: nam differt oculorum affectibus, & ſubſtillo ſanguinis, & reſpirandi ideâ: nam phrenitici ex idiopathiâ cerebri, rarum & magnum ſpirant: at à diaphragmate inflammato qui delirant, ſpirãt inæqualiter, exiguum & frequentem ſpiritũ ducunt: nam ineunte inflammatione magnam & anxiam ſpirationem edunt, præcedit enim tenſio, quare ob dolorem ſe pãdere nequit. Hîc nõ æquè cruenti oculi, nec tantus ardor capiti; ſed potiùs præcordia vruntur. Vox acuta, quæ antea erat grauis: & hypochondria intus ſurſum reuulſa ſunt. & queruntur de diaphragmate, ita

Coac. & 3 De morb. vt ſe contingi non ſinant. hæc Hippocrates. Vox enim hæc acuta expreſſionem violentam arguit materiæ vocalis, ab inſtrumentorum oppreſſione: qualis in ſibilo per anguſta viarum auditur cùm erumpit ſpiritus. intrò autem trahitur, quòd diaphragma obliquo ſitu collocatum, per ſocietatem peritonæi tunicæ quę adiacet hypochondriis, ipſa in ſuæ contractionis ſympathiam attrahente, paribus lineis, velut manibus

Curatio. quibuſdam obliquis. Hîc frigidum nequaquam bibant, niſi pepaſmo mitigata fuerit materia: alioqui ſpaſmi metum adferet. His ſecetur liberaliter vena in brachio: & dein, ſuaſore Cælio Aureliano, cucurbita tumori imponatur cum ſcarificatu. Locus inflãmatus oleo roſato complero illinatur, inquit Aretæus, cum anetho, conyza: ſi inflatio adſit, cumini & apij ſemina iniicito. Roſmarinus etiam commendatur. Fiat cataplaſma, ſuaſore Aretæo, ex farinâ hordei, ſemine lini, & fœnigræci, ex melle: linteis exceptum, imponatur. Abſtinebimus tamen, quod admonet Trallianus, à validis fotibus, vbi valida exſplendeſcit febris. ſufficit, euacuato iam corpore, ſolum lini ſemen, hydrelæo incoctum, vel ex chamæmeli decocto, viſceribus inducere. Ita enim feruor mitigabitur, & viſcera diſtenta laxabuntur, & miteſcent febres. Notandum autem

Catochen ſociam poteſt habere. eſt, delirium & catochen non ita ſecum pugnare, vt ſint ἀσύστατα ſymptomata: nam in prorrheticis legitur, φρενιτικοὶ κωματώδεες, ἄγρυπνοι, id eſt, phrenitici comatoſi, vigiles. In

Diata. his hyſſopum coquimus ex aceto, quod ſpongiâ naribus admouetur.

Aër. Aër lucem & tenebras inter medius ſit. Antiqui tales ægros in tenebris ferè habebant, inquit Celſus, eò quòd eis contrarium eſſet exterreri, & ad quietem animi tenebras ipſas aliquid conferre iudicabant. At Aſclepiades, tanquam tenebris ipſis terrentibus, in lumine habendos eſſe dixit; neutrum tamen perpetuum eſt. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant, reperiunturque in quibus nullum diſcrimen deprehendi vel hoc vel illo modo poſſit. Optimum itaq. eſt, annuente etiam Aretæo, vtrumque experiri, & habere eum qui tenebras horret, in luce: eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus eſt. ea adſit cura, vt ſpiritus animalis redintegretur.

gretur. Si in luce quæ non ſunt cernunt, aut alia pro aliis agnoſcunt, aut ſi nouas vanaſque imagines accipiunt, obſcuro loco contineantur. Picturæ abſint,& aulæa vario colore diſtincta: ſtragula plana ſint, ſine floccis:nam exiſtimant ſe claris oculis cernere, quod nuſquam vident. læues ſint parietes: nam præ oculis falſa ſimulachra verſantur,hinc manus agitant, quòd propè eſſe eminentia exiſtiment. Aër ſit frigidus æſtate;quod pampinis,ſalice,ſilanis, obtinebimus. Lintea aquæ roſatæ & aceto immerſa circa lectum pendula tendantur. redolentia poma & pyra fruſtatim inciſa, & aqua roſata irrorata hinc inde cubili reponantur. Vini odor abſit:Theodorus Priſcianus adeò à vino alienos eſſe habendos ſuadet, vt aceti odorem fugiendum præceperit. Odor adſit caphuræ ex aquâ roſatâ vel nymphææ. Aërem præſtat eſſe temperatum;ſed initio frigeat. Vbi ſe recolligunt, ſolis æſtum æquè ac ebrietatem fugiant. *Cibus.* Non diu, ait Aretæus, à cibo abſtineant, ſint pauci & continui: nam cibi animum demulcent. ſed arte quadam, ex motu morbi ductâ, id peragendum. Nam phrenitidi non exactè acutæ, quæ excurrere poteſt in vigeſimum diem, victus tenuis ſimpliciter conuenit;vt tota ptiſana. ad decimum quartum quæ effertur, huic vtilis erit ptiſanæ ſuccus. ad ſeptimum quæ ſiſtitur, fruetur potu, cum pauco cremore ptiſanæ: ſumat manè & veſperâ ſucci ptiſanæ vncias tres; vel ſumat lactucas, aut emulſionem ſeminum frigidorum. quarto quæ finietur die, inedia illi commoda erit. Inclinato morbo, piſcibus vtetur. Sit cibus madens & frigidus vi, hordeum, pruna, iuſcula alterata lactucâ, boragine, ſpinachio, maluâ, acetoſâ, omphacio, vel capite, aut ſeminibus papaueris, & frigidis ſeminibus nodulo incluſis. Lactucæ commendantur coctæ & aſperſæ ſaccharo violato,& portulaca ex aceto, cichoracea. Coquantur in cibis ſemina melonum: vel accipe ſeminum frigidorum, & papaueris cuiuſque ſemidrachmam: fiat nodulus, imponatur iuſculis. Aretæus vtitur diureticis, maluâ, betâ, cucurbitâ, apio: nam vnà aluum emolliunt. Aëtius laudat vbique mellis roſati additam partem: &, inquit, ptiſana ita detur, vel mica panis:& mitigata febre, dentur oua, & lactucæ ferueſactæ. Optima eſt pulticula hordei cum ſucco granatorū, cydoniorum, omphacio, aceto: hinc enim denſati humores, non facilè curſum ſuum in caput flectent. Cucurbitas laudat Abenzoar,& in omnibus acetum,& ſuccum citriorum. Non diu, ſuaſore Aretæo, à cibo abſtineant: nam cibi animum demulcent. ſint pauci & continui. Sit tamen diæta tenuis, leniter aſtringens: non enim implendus æger, nec ieiunio vexandus, vt ait Celſus. Tempus quo paſtum inire debet, prodidit Aretæus; id ſit ait, in remiſſione febris, & delirij. Quod ad potum: abſtineat à frigido actu, ſi in diaphragmate hæreat malum; ne crudior inflammatio euadat, & ne febris ferocior poſtea inſurgat; quare tepidum bibat. Vtatur iolabio ex granatis, roſato, vel violato, aut ſyrupo nymphææ,& de ribes, cum aquâ hordei: hæc ſitim exſtinguunt,& cum morbo pugnant: nam *Potus.*

generationem bilis prohibent,& incursus in caput reuocant,& acrimoniam bilis infringũt. Sæpe & parum bibat, auctore Alexandro Tral. arantia mala dulcia laudantur. Arculanus accipit vnam partem hordei, fricat cũ panno aspero, coquit in aquæ partibus viginti: cùm ad dimidium excoxit, colat. A vino, dũ vires florent, arcendi ægri: nihil enim æquè ac vinum caput plethoricis causis implet. propterea olim, vt prodit Ælianus, Locrenses capitis supplicio cauerũt, ne quis ægrotorum inscio medico vinum biberet. Attamen Aretæus vinum concedit, vbi atteri incipiunt vires: nam, inquit, insaniam demulcet; emollescenteque animo, ira cadit. dabitur itaque cùm trahitur morbus, & ignauâ febre. Idem affirmat Abincennas, vbi vigiliæ perennant prostratis viribus, languidoque ventriculo si primùm vixit, maximè si homo vino assueuit, iam tũ vsum eius ineat. aliquos ita sanatos fuisse perhibet. Sit oligophorum, parcaque detur manu. Pragmatici malè hodie id exhibent, vbi iam ad vltima ventum est: anteuertendum hoc periculum. quin, inquit Aretæus, cùm metus est, ne in vaporem homo resoluatur, vnicum subsidium vinum est: citò peruadit ac nutrit, diffluentia coërcet, insaniã demulcet. His etiam annuit Trallianus, modò non adsit ferox febris, nec valido præcordia calore æstuent, & aliqua coctionis modò notentur signa, & vbi vigiliæ fatigant titubantibus corporis viribus, maximè si vino assueuerit, frigidoque ventriculo præditus si sit; his, inquit, modicè detur. nam eorum ferociam transfert in hilaritatem, & somnum conciliat; cibum enim coquit & distribuit. Hactenus ad hanc rem auctoritatibus opus fuit: vt habeatis quò vinum propinatum à vobis excusetis: nam quidam medici cum Aureliano censent vinum omninò negandum esse, tanquam repugnans, & nihil à veneno differens: etenim datum, inquit, statim furorem exasperat, atque in nimiam magnitudinem tollit. Virium itaque ratione detur; si inde plus commodi, quàm ex aliis, auctis inde, incõmodi euenturum sit: Haud enim potis est, inquit Trallianus, id quod iuuat, vt aliquâ etiam parte non noceat. Vino immadeat asparagus. Si stomachus à bile mordetur, ac arescat à siti, suadet Aretæus, vt lac exhibeatur cum aquâ, plenâ manu: hoc etiam laudat Razes. Vel frigida semina decorticentur, & in mortario contusa, per cribrum distringantur cum decocto furfurum, & sacchara dulcescat. Conferunt mirum in modum diuretica frigida. propterea etiam illinitur pecten oleo scorpionum composito. Rigentur ora aquâ in quâ maduit semen psyllij vel cydoniorum malorum. Quos odit, absint; amica videat & audiat: refert enim Censorinus, Asclepiadem, phreniticorum mentes morbo turbatas, sæpe per symphoniam suæ naturæ reddidisse: nam, inquit, in corporis & animi motu est harmonia. certè animi turbationes hîc plurimùm possunt. Absit strepitus omnis, & hominum multitudo: nam acutè audiunt, & strepitu irritantur. Quiescat quantum fieri potest: nã, inquit Aretæus, à turbis in furorem aguntur: &, vt refert Cõstantinus Afer, hoc malum hos in-

Lib. 2. De variá historiá 37.

De vino.

Nota.

Quies.

hos incurrit, qui magno ac ſubito exercentur labore æſtate, maximè ſi ſqualet temperies: vt Sileno euenit, primo Epidemiôn, hiſtoriâ ſecundâ. igitur contineantur illi qui exiliunt de lecto, multis miniſtris, inquit Cælius, vt leniter retineantur. vel ligationibus vtemur ex vinculis latis & fortibus, qualibus nulla imprimitur vexatio. Sit cubile mediocre, vt nec volutari, nec delabi facilè poſſint. molli ſint lecto, id gratum neruis. Stramenta omnibus mollia atque operimenta conueniunt. Sit etiam lectus, inquit Cælius Aurelianus, omni ex parte firmè locatus, vt cùm fuerint impatienter iactati, immobilis perſeueret. foribus etiam atque feneſtrâ auerſi, ne ingreſſu hominum aſperentur. Omnibus ſic affectis, inquit Celſus, ſomnus & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt, ſub hoc enim pleriq; ſaneſcunt. Silanus iuxtà cadens, ad ſomnum facit. & lectus eorum, ait Octauius Horatianus, ſuſpendendus eſt, & ad vicem geſtationis agitādus: frequenti enim ex eâ lecti motione ſomnos dulciſſimos procurabimus: nam ita ex oculis eorū, ſimulachris firmis abreptis, minùs occupata mens in perſcrutandis ſimulachris, quæ oculis offeruntur, ſe remittet, & quieti dabit. Cuique vſitata, inquit Aretæus, ſomnum accerſunt: nautis, nauis odor, & ventorum turba. Somno maximè ſtudeatur, ſomno miteſcit delirium. Fiat lotio manuum hypnotica, vt dictum De dolore capitis: & huic immerſa ſpongia naribus admoueatur. & ſi fieri poteſt, pedes etiam hoc modo lauentur: quia ſoli nerui mulcebri tepore vaporis irrigant cerebrum: vnde ſomnus, qui eſt affectus ſenſus communis interni, id eſt, ſentientis animæ, ſenſuumque arbitri, ſtipatus phantaſiæ ac memorandi facultate. Iuſcula cum capite papaueris coquantur. vel accipe ſyrupi papaueris, vnciam, vel ſeſcunciam: aquæ lactucæ, vel nymphææ, vncias tres; pulueris diatragacanti frigidi, ſcriptulum: miſce, bibat horâ ſomni. aut accipiat pilularum è ſtyrace grana nouem: capiat ſub noctem. tutum eſt remedium. Perpetuò humectari debet aluus in hoc affectu. Fluat vrina, nam hæc ſæpe ſupprimitur. foue pubem ex decocto parietariæ, radicum aſari, petroſelini, ex vino. fiat etiam cataplaſma ex parietariâ, cum oleo ſcorpionum. prematur pubes. Alkekēgi fructus ſumat. Ab his cauendum, ne barbæ medici accedentis lanienam inferant: noui qui hac inſcitiâ mediæ barbæ iacturam fecerant: nam interdum fallaci aſtutia ſanitatem præſeferunt, vt violent. Cùm delirium, miteſcente morbo, in fatuitatem vertitur, nec dura ſint præcordia, ſed ſi focus morbi in capite fuerit, audacter lauare oportet, ac ſæpe caput perfundere: id facit corpus difflabile, ſiccitas mitigabitur, ac mens ſtabilietur, auctore Aretæo. Nam corpus horū eſt aſtrictum, vt etiam aſſerit Caſſius medicus; dum enim quærit, Cur phrenitici in paroxyſmis robuſtiores ſint? reſpondet, eos auctas habere vires, quòd habeant corpus malè ad perſpiratum comparatum, idque ex vehementi adſtrictione. Iaceant in loco omni ex parte deuio, ne aliquā tranſeuntium voce pulſentur. feneſtris altioribus, ne ſe præcipitent. Iterum moneo

Nota.

Eadem ſuadet Aurelianus lib. 1. Acut. 11

Quiet.

Aluus & veſica.

Cur robuſti phrenitici.

moneo, sit aër nec feruens, nec algens, nec lucidus, nec nimium obscurus. absint pigmenta, ne phantasmatis exasperetur mēs, aut in risum soluatur: nam falsa pro veris vident, ac mentem agitatione lacerant. omnis splendor colorum absit. Laudat Cælius Aurelianus, vt solus ægri vultus, sine aliâ corporis parte, luce perfundatur, quasi per quandam cauernam arguto vsu machinatam. sed notandum quibus asperentur, & mitigentur. Aliis assentiendum, aliis non, vt efferentur. eos quos verecundè coluerunt, per interualla intrare permittemus; ne frequentia contemptum faciat. Suadet Cælius vt pubetenus, hoc est, inter vmbilicum & pectinem, quod ἦτρον Græcis, lanæ oleo calido expressæ apponantur. Sic cauetur ne vehementiâ febris, & cerebri contagione vesica inflammetur, quod sæpius euenit. præterea ne vrinâ distendente vesicam anxiè, ischuria succedat. Spongiâ molli detergeatur sudor qui per vultum & thoracem emicat. Dabimus semper congrua, fingentes ea quæ ipsi petebant. Cùm se in fortitudinem erigere corpus cœperit, volantū dabimus carnes, pisces, cerebrum. Moneri debent iam qui euasere, vt rectè mentem componant, cachinnos, & tristitiam deponant, vt in vulneratâ sede rectè mens habitet. Vsus hîc etiam notauit quædā remedia. Annotat in Euonymo Gesnerus, hirundines iuuenes tritas in puluerem, mixtas cum castoreo, & pauco bono aceto, esse destillandas: nouem dies pota hæc aqua, à ieiuno, curat phrenitidem. Matthiolus suadet vt maluæ succus potetur, octo vnciarum

Vrina.

EMPIRICA.

pondere. Accipe illud pingue & spumam quæ bullienti sero lactis supernatat: hoc vnge caput rasum. Alij caput vngunt cum aphrogalis. Alij aquam boraginis & buglossi admouent capiti; vel ex floribus nymphææ liquorem, aut rosaceum liquorem, ineunte morbo. Quidam illinunt oleum rapatum, cum paucâ caphurâ. Matthiolus solani hortensis tum foliorum tum baccarum succum sincipiti cum linteolis superponit. Meorum quidam in Italia præceptorum hoc oxyrrhodino frequenter vtebatur; aquæ rosatæ, olei rosati, cuiusque sescuncia; olei nymphææ vncia; philonij Rom. semidrachma: misce, fiat oxyrrhodinon. Quidam ex emulsione quattuor seminum frigidorum & papaueris, cum sescunciâ syrupi de papauere, & pauco violato, vel de citreis, horâ somni haustum exhibent. In vigiliis immoderatis hoc erat Montagnanæ remedium: papaueris albi semuncia; corticum mandragoræ drachma; croci grana quattuor: leniter contusa, & sindone excepta immitte horis sex aquæ nymphææ. fiat expressio: datur ad vncias tres. sumat duabus horis à cœnâ & prandio. foris: accipe vnguenti populnei semunciam; olei violati drachmas sex; corticum mandragoræ drachmam; opij grana tria, vsque ad semidrachmam; croci semiscriptulum; succi limonum, parum. hoc extremum Montagnanæ est somniferum. Aliud, Accipe opij, croci, cuiusque scriptulum; aquæ rosatæ, vini albi singulas vncias; fiat frontale ex linteo: hoc commodè adhiberi vidi. Si liceret casum in consilium vertere, ægros subitò & nihil tale

Somnifera.

Temerarium.

tale cogitantes, in ingentem cadum frigidæ plenum præcipitaremus, in caput peruolutos, nec eriperemus nisi post affatim haustam aquam; vt subitâ formidine tactis, ad infernas partes abriperetur materia morbifica. Sæpe vsu compertum, hos euasisse, qui œstro perciti phrenitidis, sese in profluentem præcipitassent. Quare rectè Celsus, multa in præcipiti periculo rectè fieri; aliàs omittenda. Hæc de curatione, quam breuiter ita ob oculos reuoco: primò enemate vel purgatione, aut venæ sectione vtendum: repellentibus, & dein sensim resoluentibus: cordi dicatis potibus humectantibus & frigidis: vrinam & aluum prouocantibus. In paraphrenitide autem, in quâ plus timoris quàm periculi, admitti poterunt loco phlebotomiæ, si vehemens illa fuerit (ne abeat in veram phrenitidem) cucurbitæ, oxyrrhodina, somnifera. habitâ tamen ratione partis obsessæ morbo. Vt, si à pulmone, miscebimus violatum & papaueris syrupum, vel capillorum veneris. Si ab hepate inflammato, cum syrupo de granatis, & aperitiuis, vt cichoraceis. Si à diaphragmate, accipiemus aquam hordei, in quâ violæ immaduere, libram; olei violati, vncias tres, vt fiat epithema. At comatosa phrenitis vix curationẽ recipit.

Anacephalæosis curationis.

CAPVT XI.

De LETHARGO, *Veterno Latinorum.*

LETHARGVS quamuis inflammatorius sit affectus (vnde Constantinus Afer perhibet frigidam phrenitim à Galeno appellari) attamen symptoma est phrenitidi contrarium. In phrenitide enim diuûm gratissimum illud donum, somnus, non serpit: at in lethargo inexpugnabilis adest dormiendi necessitas. Quare qui hunc affectum lethargum & lethargiam primi nominarunt, ad obliuionem & pigritiam eius oculos conuertêre: Græci enim lethen obliuionem vocãt: & argiam vacationem, quam corpori atque animo ingerit hæc passio. Quare hoc nomen à symptomate inditum est. Abincenna appellat sirsen frigidum, id est, apostema frigidum, collatione facta ad phrenitidem: cùm alioqui nulla phlegmone algeat. sed tanto hîc madore circumfluit cerebrum, vt in perennem somnum dilabatur. Ita vinum quoddam frigidum dicimus, & cereuisias, quin & febres, cum aliis si committantur. Sed naturam huius mali peruestigemus, & primùm quid sit videamus. Si collineare velimus ad accidentia quæ hîc fatigant, dicemus esse delirium intermissionis expers, cum febre, sopore, & citâ obliuione consociatum, cerebri malè affecti per idiopathiam symptoma: sicut phrenitis. Ac delirium quidem notamus in morum alienatione, corporis indecorâ abiectione, & ἀναισθησίᾳ laborum: soporem in veterno & exolutione: febrim in feruore, vrinis, & arteriis: citam obliuionem in necessariis naturæ rebus, vt oscitatione, respiratione, alui secessibus, & lotio. Sed præstat causam symptomatis definitioni includere. Est itaque lethargus actio deficiens principum facultatum, ortũ ducens à phlegmone œdematosâ cerebri, cum febre continuâ. Si itaq. quis oculos verterit ad actionem

Nomen.

QVID sit.

læsam, rectè lethargum symptoma esse profitebitur: sin verò ad phlegmonem, morbus erit. Quare Galenus meritò nonnunquam lethargum morbum esse affirmat: & aliàs symptomata id vocauit. Nam phlegmone est morbus cui lethargica symptomata consectaria sunt. Dixi in definitione febrem adesse: hæc autem fit à pituitâ quæ in cerebro putrescit: sed hæc ibi stabulans auctor febris non euadet, ni adsit inflammatio; quæ proxima causa est horum symptomatum. Dum à tali pituitâ nondum inflammatur cerebrum, febris nondum manifesta adest: alioqui, vt scribit Cælius Aurelianus, semper cum difficultate sensuum, atque febribus hæc intelligitur passio. Remotiorem itaq. causam vnà agnoscimus, cerebri immoderationem calidam & madidam, cùm materiâ pituitescente, cerebrumque tendente: ni enim id fiat, phlegmo-

Dubium. nes ratio aberit. Quidam hunc morbum non proximè ad phlegmonem, sed ad cerebri madorem & algorem abducunt: quòd somni libido adsit inexpugnabilis, & memoria ablata. Respondemus, dormiendi necessitas fit à solo madore: ita Galenus affir-

4. De præsag. ex pulf. 3. De cauf. pulf. 10. mat comam nasci ab intemperie humidâ: at in eâ est infracta dormiendi cupiditas. & alibi, in lethargo altus somnus, quòd cerebrum ob insignem madorem expandi nequeat. nihil hîc de frigore. Comâ detēti nil respōdent excitati, veterno pressi respondent: nam à madore sine algore, imò cum quodā calore est. At dices memoria euanuit: itaque à frigore.

Lib. De memor. & reminisc. Respōdemus demonstrasse Aristotelē varias ob causas memoriam deleri: vel quia simulachra rerum non suscipiuntur à sensu communi: vel suscepta non detinentur: vtrisque his opus est, vt sit quis memor. Hinc enim tenuem stabilemq. substātiam à SVMMO DEO cerebrum obtinuit: quod enim tenue, accipit; quod stabile, retinet. Propterea firmari dicitur siccitate & calore: calor enim tenuat cerebri corpus: siccitas id stabilit. At in lethargo frigoris vi nō obliteratur memoria: sed pituitæ inebriantis cerebrum adeò, vt simulachra non accipiat: & quamuis admissa essent, effluerent à nimio madore. His rationibus cōsentaneum non est, à frigore homines memoriâ exui. Quod autem scribit Galenus, lethargū fieri *2. Aph. 3.* ex forti refrigeratione, id verissimū est de antecedēte causa: sed ea postea putrescit, & phlegmonem accersit, cum febre perpetuâ. Hactenus de naturâ & definitione huius afflictionis: iam ad causas. His cerebrum pi- *CAVSAE.* tuitâ putri velut inebriatur, tēditur, & inflammatur; eiusq. membranæ, venæ, arteriæ, circumfluunt pituitâ. Verùm vnde hæc pituita? Duplex huius talis causa, vna generans: altera generatam putredine contaminans. Generant eam, quæ cum ma- *Generantes.* dore algent, sumenda, admouenda corpori, & agenda. Ita Heraclides Tarentinus libro primo De internis passionibus, à copiâ cruditatis hanc nasci. Ita crassi & frigidi cibi cum multo vino. & aër qualis medio Autumno, inquit Aurelianus: quies torpida animi & corporis. temperies quin etiam pituitosa: propterea dicebat Soranus, senes frequenter hoc affligi, quòd & aptior sit sensuum difficultati, & demersioni ipsa senectus. alij

ctus. alij tamen mediam ætatem ponunt hoc malo maximè infestari. Hyems & primum vèr fœcunda in hoc malum: & pingues naturâ: & si vomitus pituitæ solénis fuerit interceptus. Causæ autem putrefacientes congestam materiam, sunt cuncta quæ infarctus adferunt: quæ si cerebrum feriant plenum, intercipiunt transpirationem, hinc putredo. Scribit Abincenna à cæparũ vsu lethargum etiam nasci: quòd nimirum congestam pituitam in putredinem abripiant. ita esus fungorum. fit & à potestate frigidis venenis: vt ab opio, cicutâ, largiùs sumptis: nam, auctore Galeno, deleteria frigida solá necant copiâ. his peculiaria remedia scribit Dioscorides. Fit itaque lethargus ex refrigerante materiâ quę putrescit & opprimit cerebrum: interdum à resoluto cerebro vi morbi acuti incidit, vt euenit Hermocrati apud Hippocratem. At Heraclidi Tarentino etiam nasci videbatur ex humorum acrimoniâ, vt testatur Cælius Aurelianus. existimo eum ad putrediné collineasse. Hæc de causis primigenij lethargi. iam ad signa. Repleti capitis symptomata sunt cataphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica. Inter cataphorica numeratur lethargus. Hi oscitando diductam inferioré maxillam claudere immemores sunt: nec micturientes matellam se poposcisse: magnum & rarò spirant: iniussa excernit aluus, & iniussa vesica. hæc sunt præcipua signa, de quibus latiùs aliquantulum dicamus. Sunt signa lethargi duplicia, alia quæ imminentem, & alia quæ præsentem arguunt. Signa inuadentis lethargi sagaci iudicio captare oportet: nam iam tunc aderit occasio medendi: quæ abiit cùm iam insedit morbus visceri. Tunc futuri lethargi metus adest cũ sensim somniculosis obrepit obliuio: non enim subitò veluti catochus inuadit, anteambulonem habet carebariam. vicissitudo adest fugacium vigiliarũ, & arctioris somni: ex contrariâ vi putredinis, & materiæ putrescentis. falso, inquit Theodorus Priscianus, somno deprimũtur. tremat si interdum caput; propagatione causæ lethargicæ, à parte posticâ cerebri in ceruicem. Hæc sanè plethoricis causis percelli cerebrum denotant. Præterea si putridus catarrhus diu multumq. molestus fuerit. vultus inflatio, taciturnitas, in multo somno nihil somnians, iugis oscitatio & extensio artuum. saliuosi sunt. febricula lenta à torpido calore. his iunge procatharcticas. Præsentem autem lethargũ noscemus ex actionibus læsis, excrementis, & qualitate à mutatâ. Ex actione læsâ animali: vt ex oppressione & hebetudine sensuum, tum principum etiam facultatum, quæ in imaginatione, cogitatione, & memoriâ. Non delirãt vt in phrenitide, sed fatui sunt & amentes: etenim est actio hîc ablata, non deprauata. Vt progressum fuerit malum, ita memoria tãtum, mox mens & cogitatio, non rarò vtrumque afficitur, vnà cum sensu communi. Nam præsente in malo omnes sensus sopiti iacent, & motrix vis grauiter afflicta languet. magna capitis segnities; crescente passione, vt scribit Aurelianus, in dorsum semper reuoluitur æger: nulla iactatio fatigat, æmula mortis quies, somnoque

Margin notes: *Putrefacientes.* — 5. *Simp.* 17. & 3. *De temp.* & 2. *Aph.* 17. — 3. *Epid.* — 2. *Acut.* 9. — SIGNA. — *Imminentis.* — *Præsentis.* — *Ex actionibus læsis.* — *Animalibus.*

similis demersio & pressura. Qui moderatiùs ægrotant, inquit Trallianus, inclamantibus palpebras aperiunt, & rursus conniuent: & tunc iussus linguam exerere inspectioni, tardè id facit, tardeque reducit: intercepta enunciatio dum loquitur, ex obliuio: tremor: sputator ex refluâ saliuâ: nec mingit nisi monitus: tam grauis obliuio vt os claudere obliuiscatur dum hiat: nam, vt videtur Aëtio, inferior mandibula veluti resoluta videtur. Labitur ad pedes: respiratio tardior ac maior, cum quodam gemitu. Tandē non nisi puncti excitantur; sed solùm leuiter motis labiis, atque conductis rursum demergũtur in somnum. In peius cùm ducit ægrum passio, respiratio crassescit, ita vt exstincta videatur: palpebræ non omnino conniuent: oculorum cauitas, linguæ ariditas, stridor dentium, aut demisso ore ita propendens mentum, vt neque manu conduci possit: stridor pectoris: saltus inferioris labij, guttur exstans: non audiunt, nec palpebras mouent. Notandum hos, *διὰ τὴ φρενοβλαβείας, magnum & rarò respirare: cùm ob febrem crebrò respirare deberent: imò stertit nonnunquam. Razes inquit, si quis cum profunda animi in somnum delatione iacet, & tamen si vrgeatur, sentit & mouetur, verùm oculos semper occlusos habet, ad quos si altiùs inclametur, aperit atq. ilicò ad somnum redit, hic Sopore oppressus laborat. Neque iste somnus est, ait Cælius Aurelianus, impeditis omnibus officiis naturalis actionis, sed est oppressio quæ mergit ægrotantem. Vitalis etiam facultas cõsensu trahitur. pulsus magnus, tardus, inanis, ac languidus ob fractam facultatem: latus videtur pulsus ab irritatâ facultate: est enim inflatus, vndosum vocat Paulus; attamen debili percussu, quòd tamen inflatione erectus videtur, non fortitudinis causâ, sed passionis nequitiâ id efficitur. Ita Soranus Ephesius ei ascripsit pulsum magnũ, tardum, atque inanem. Hippocrates inquit, σφυγμοῖσι νωθροῖσι, id est, cum pulsu effœto, hoc est pigro, tardo, vndoso, cum ἀσφυξίᾳ intercalari, per exolutionem facultatis pulsificæ, in vsu pulsandi pernecessariæ. est autem mollior, ob cerebri inflammati mollitiem. Lenta adest febris, à lento humore, non valdè mordax: interdum quasi intercapedinata. Quin & naturalis facultas sympathiâ vnâ fatiscit. Scribit Abincenna lotium respondere asinorũ lotiis: à spirituum ac flatuum perturbatione in venis, quæ fit his exilientibus ex pituitæ copiâ. Deiicit aluus pituitosa. Color plumbeus vel liuidus crescente passione, conductus vultus ac caperatus, quasi luctu obsessus: sursum elata hypochondria. Excrementorum non voluntaria emissio. Nec potum nec aliud quippiam sibi dari contendunt: cùm nulla sitiferæ causæ sensio excitetur alienatis mente, vnde se negligunt, ac tam immemores, vt si quid fortè poposcerint, cùm in manus sumpserint, id se tenere manibus non meminerint. Aliàs ventris atque vrinæ officium cessat, adeò, inquit Aurelianus, vt liberati tãdem ab vrinæ interceptione moriantur. Aliàs biliosa aluus à bilis dominatu, à febris corruptione: profusiorque vltrò & iniussa fertur, nam hi non sunt

*Id est, dementiæ causâ.

Ex Vitalibus.

Galen. 3. caus. puls. 13.

Ex Naturalibus. & à Qualitate mutatâ.

sunt suæ mentis: & quia partes excretioni dicatæ hîc sensu carent, & tumida est hæc profusa aluus, vt in hydropicis. Quam si astrictiorem fortè habuerint, attamen arescentes fæces & vrinæ exeunt iniussæ. Decolores sunt, faciei sympathia cum cerebro pituitâ inebriato: est autem consentaneum, vt color humori similis efflorescat. Quamuis alioqui calor toto fundatur corpore, ex febre pituitosâ: quæ tamen leuis interdum. Os albet, & excrementis scatet: & tussiunt à pituitâ labente, liquidumque spuunt multum. Lingua à pituitâ albescit. Sunt turgiduli: cuiusmodi sunt qui somno indulgent meridiano: aut qui ad multam lucem dormiunt exhalandi vini, & concoquendæ crapulæ causa. Nam diuturnior somnus facit τὴν ἑψδόττητα, id est, elixationem: quæ causa est cur lethargici videantur leucophlegmatici. Apparent enim genæ sublimes, vt ebriosis, laxatis vtriusque canthi musculis ad oculos. Tandem vnguium liuor: sudor frigidus & glutinosus ad vultum & ad collum. Signa habemus vnde agnoscimus lethargum adesse: qui si ex variis partibus obsessis, diuersisque causis effectricibus oriri possit, etiam peculiaribus notis pars obsessa, & causa efficiens notari debebunt. Nam differentiæ sumuntur à loco qui morbo premitur, & à causis effectricibus. A loco affecto, qui hîc est cerebri substantia ex Abincennæ sententiâ: cuius notas iam narraui. fieri etiam potest à meningibus occupatis: sed non erit exquisitus ille lethargus. Ita varias lethargi species recenset Aëtius. Quin etiam diaphragma phlegmone pituitosâ obsessum in parte carnosâ, ideam lethargi præsefert: sed pulsus est durior, & præcessit dolor in eâ parte, & tensio; & tument media, inquit Aurelianus: at cùm à capite est, præcessit somnus vberior, capitisq. tremor, & sæuus est lethargus, quin oculi propenduli videntur afflictâ cerebri substantiâ. Quare ex modo generationis facilè distinguitur. De diaphragmate obsesso, ita Aretæus; Si præcordia inflammata sint, aut si intrò tracta præcordia caua fiant, cataplasmata & madefactiones vtiles erunt, descriptæ capite de phrenitide à diaphragmate. Aëtius cataplasmate vtitur ex pane, & malo cotoneo cocto, aut pampinis: & progresso morbo addit semen lini, absinthium, & althææ folia. Postea ex hordei farinâ, & fœnugræco, & althææ radice fiat cataplasma. omnibus adde absinthium. Sit latum linteũ, vt latera & pectora sub mammis amplectatur. Amoto cataplasmate, fiat illitus ex nardino, vel cyprino. & dorso etiam illinatur. Si flatus adsint, adiicies cataplasmati cuminum, baccas lauri, rutam, & similia. Si quid induruit, adde farinas emollientes. Aurelianus etiam cucurbitam imponit à scarificatu. Itaque vt bilis flaua in cerebro facit phrenitidem, bilis atra insaniam, pituita putris lethargũ; ita in diaphragmate, pituita putris cum febre quæ palpitationem inducit, delirationem quoque facit, quæ proportione respondet lethargo. Hæc pituita in diaphragmate inflammationẽ mouet. Adueniente autem crisi per pepasmũ, proritatione & in meatuum libertate, naturâ duce, pituita per

Margin notes: 3. Acut. — DIFFERENTIAE. — A loco. — 2.1.3. A diaphragmate. — Curatio à diaphrag.

 aluum

A causis effic.

aluum excernitur. Quantum ad differentiam aliam quam duci ab efficientibus causis dixi, ea hîc à pituitâ, quæ vel iam iam putrescet, aut putrescit, vel computruit.

Differentiæ communes.

Est vel primarius lethargus; vel secundarius, id est, alius morbi cōsectarius, vt phrenitidis. Constat lethargus ex phlegmone: quare non simplex morbus. Est solubilis, vehemens, mali moris. Peracutum malum, quod septimo die finitur interdum: ob afflictam nobilem partē, quæ cæteras in consensum trahit. Cerebro proprius: perpetuò idiopathiâ infestans.

Vt distinguitur à vicinis sibi morbis.

Sed sunt quidam lethargo vicini affectus, hi, ne fallant, ita discriminantur. Si is qui prostratus morbo iacet non respirat, ab apoplexiâ id erit: sin respirat liberè, clausis oculis, cum febre, nec alteri morbo superuenerit, lethargicus iacet ęger. Si manus tunc etiam tremant, palleat, turgeat, pulsus tardi, & alia quæ diximus adsint, firmabunt significationē. Et sensim abeunt homines in lethargum: at apoplexiâ subitò deiiciuntur. Quod si febris expers alij morbo successerit, caros erit: & maior dormiendi necessitas in caro vrget; stimulati enim vix excitantur, interrogatique non respondent: liberè tamen respirant, quod apoplecticis negatum est: nam apoplecticus stertit tātùm. A caro autem lethargus discrepat: nam vt dixi febris caron præcedere solet, eaque vehementior. Nam qui sopores in periodicis febribus συμπτωματικῶς ægros occupant, sunt non ληθαργικοὶ, sed καρωτικοί: nam caros est symptoma alterius morbi: at non ita lethargus. A comate autem differt lethargus, quòd pituita comatis, non sit putris, ideoq; adiungitur lethargo, non comati lethargus. Lethargus proximè accedit ad Typhomaniam vel coma vigilans, quia dormire videntur, & somni sunt expertes: nam delirant. Sin oculi pateant rigido corpore, catalepsis erit, à sanguine vel melancholiâ. A lipothymiâ quæ in febres cadit discernitur: quòd hi denso & paruo sunt pulsu ilico. Quidam à mandragorâ falso lethargo tenentur; vel altercum bibentes: quidam à lumbricis. A mandragorâ vel alterco, plenior pulsus: at in lethargo est inanis & inflatus. A lumbricis adest pulsus densus & velox, & paruus & deficiens: & maximè cùm febris dimittit: nam accessionis augmento, quantum creditur, non valent stomachum vel ventrem lactare.

Indicationes curatiuæ.

Causis deprehensis huius mali, quâ arte illæ iam abigi debeant, ex earum naturâ intelligemus. Adsunt symptomata, vt torpor: adest & proxima causa morbi, putrescens humor in cerebro: & etiam antecedens causa, quæ in venis magnis concepta, fouet & auget cerebri malum: quin & remotior, plenitudo toto fusa corpore. Fluens itaque materia erit reprimenda: & fluxuram fluentemque reuellemus. phlegmone autem, quæ iam in γεγονέναι, curanda, eâ arte quâ phrenitis. Pituita quæ madet siccetur: viscida abstergeatur: crassa attenuetur: putrida euacuetur. Itaque quinque exigere videtur hîc curatio: euacuationem; diuersionem; tertiò, ineunte morbo retusionem influentium succorum; in medio repressionem & exhaustionem, labente morbo resolutionem & causæ consociatæ eductionem: quartò,

Prognosis. quartò, corroborationẽ: quintò, vitæ modum vt præscribat. Hæc si peragi poterunt, quæ ita causa mali transigenda iubet, ilicò ad curationem pergendum. Sed ægrè hæ indicationes absoluuntur, ob summam vim morbi, qui septimo die sæpe finitur; ita vt ægrè toti corpori medicinam facere liceat: obque partis principis ab inuictâ ferè causâ occupationem. Rarò enim excutitur materia à cerebro: ægrèque restituitur eius temperies in tam malignâ cacochymiâ, tantaque naturæ oppressione. propterea etiam de ceruicis dolore interdum queruli sunt, propter transitum materiæ à cerebro in spinalem medullam, eius sobolem: vnde vigente lethargo, manibus contremiscebant, per propagationem materiæ, tunc cerebro conceptæ. & dicunt flatus sibi per aures vi exprimi, cum sibilo, à flatibus. Acutum hoc genus morbi, & nisi succurritur, celeriter *Corruptio cerebri.* iugulat, inquit Celsus. Nam cùm factus iam constitit tumor, facilè in vomicam abit: ac die in sphacelum, hoc est corruptionem abripit cerebrum. Quare antequam curationem aggrediamur, prudenter notas obseruabimus, quibus significatio adfertur nũ redintegrabile cerebrum, an calamitosum potius malum illud habeat: & quisnam euentus expe- *Nota.* ctandus ab hoc malo. Si septimum diem egrediatur, aliquid sperãdum. Nota bene vires; & maximè respira- *Galen. 3. loc. aff.* tionem: nam inde vim morbi facilè assequeris. Si enim validè lædatur respiratio, ad Apoplexiam nutat. Et Cælius Aurelianus admonet lethargum esse grauiorem phrenitide; non aliter quàm negatus in toto visus, ab ex parte impedito. Si symptomata mitescant, bene sperandum: vt si redintegretur respiratio. Ponè aures si tunc tumor efflorescat, vel tumorem si concipiat foris caput, illa in bonis ducenda: est enim parotis peculiaris lethargi crisis, à foras protrusa materia: nam lõgiùs frigida materia non abscedit, sed ad proxima loca. Ga- *3. Crif.* lenus etiam affirmat sudore solui. Tremor, & frigidus circum caput sudor, malum: nam tremor fit quando lethargi inueteratione fit cerebri alienatio: vel propagatione causæ lethargicæ à parte postica cerebri in ceruicem: sudor autem initio fit per expressionem, ab oppressione; postea verò, ab exolutione partium solidarum. Lethargici in phrenitidem deciderunt interdum, auctore Cælio Aureliano, & deinde ad sanitatẽ peruenerũt aliqui. cui subscribit Theod. Priscianus, qui ait plus lethargicos periclitari: nam phrenitici ampliùs grauati fiunt lethargici: lethargici verò releuati in phreniticos permutãtur. Hoc ex Hippocrate affirmant, qui asserit bonam trãslationem eius esse in phrenitidem: sin contrà eueniat, malum: exhaustâ nimirum cerebri viuacitate, vt in Hermocrate, quem somni vacuitas comatosum reddidit vndecimo die morbi: nam intemperies frigida febrilis ardoris cõsectanea, est insanabilis. Si sociam etiam traxerit validam febrem, ægrè curabitur. Si vrina ab vsu remediorum ad colores non erigatur, malum. sed si superuenerit frigus, rigor, vel tremor, sine consectaneo sudore & euphoriâ, calamitosum; indomitam enim copiam frigidi succi denotat. Ita etiam sudor è capite manans frigidus

frigidus mortē præſagit. Quin etiam vrinæ quæ effluunt immemoribus, lethales. His ſi acceſſerit vrinarum perturbatio, vocant ὕδρα θολερὰ, tanto peius. Nam Hippocratica ſchola docet, ſi lethargico immemori aluus feratur liquidis excrementis, vel vrinæ fundantur ſimiles iumentorum, mortem ſubeſſe: nam indomitam materiæ copiam denotant. Qui ſeruantur, inquit Hippocrates, ferè his purulenti redduntur pulmones. niſi tamen antè cadat ex peripneumoniâ, quæ ex prolapſu fœdæ huius materiæ inſiliit, fractis iam à lethargo viribus. A magnis febribus plerumque calamitoſus euenit: à reſoluto cerebro. Attamen, non temerè

Hiſtoria. quod dixit Celſus, monſtra in medicinâ eueniunt: audite quæſo hiſtoriam quam doctiſſimus ac diligentiſſimus D. Schenckius narrat ex Valeriolæ obſeruationibus, de ſene pro deplorato à medicis relicto triduum totum: qui tamen reuixit paulatim vi naturæ tacitè operantis. Medicus, inquit Valeriola, Luſitanus ſeptuagenarius, febri continente grauiſſimâ Auenione correptus, ſoporatus & ferè apoplecticus factus decimoquarto die, ad multos dies ſine cibo & potu vitam ducens, ſine voce, & ſenſibus omnibus deſtitutus, tanquam mortuus iacens, & pro deplorato relictus à medicis (in queis & ipſe aſcitus eram) tandem ſenſim naturæ ope reuocatus, poſt bimeſtre tempus, & eo ampliùs conualuit. Temperie erat frigidâ & humidâ, pituitoſus & excrementis abundans, carnoſus, vorax, & parum in victu cautus. Vnde videtur non à reſoluto cerebro vi febrili, ſed materiæ illi copiâ oppreſſum cerebrum fuiſſe: quâ euictâ, febrili calore, euaſit. Si

Curatio. ſpes aliqua redintegrationis affulſerit, ad remedia ilicò properandum: primumque à reuulſione auſpicandum: eſt enim acutiſſimus morbus,

Quid primò agendum. & induciarum neſcius. Remedia ordine in vſum ducantur. Primùm iniiciatur clyſter aliquantulum acrior: quo excitetur æger, totumque corpus & caput euacuetur. hoc modo: Accipe parietariæ, betæ cum radicibus, mercurialis, cuiuſque manipulum; foliorum rutæ, betonicæ, ſaluiæ, pulegij, ſingulorū ſemimanipulum; ſeminum aniſi, rutæ, vtriuſque binas drachmas: agarici non trochiſcati, duas drachmas; foliorum ſenæ, ſemunciam: coque ex hydromelite: colaturæ libræ adde catholici ſemunciam; hieræ duas vel tres drachmas; aut ſucci betæ duas vncias vel tres; olei rutæ vncias duas; ſalis communis drachmas duas: miſce, fiat enema. Deiecta aluo, ſi vires, ætas &

Phlebotomia.

Dubium: an ſecanda vena. plenitudo ſanguinis reſpondeant, pertundes cephalicam. Sed éſtne hoc modo, nimirum per venam ſectam euacuandum & reuellendum? nam hic humor crudus coctione potius eget: & frigidus morbus ſanguinis eget. nec æquè ac bilis meabilis eſt pituita viſcida, quæ hîc in vitio eſt; quare ex vulnuſculo non effluet. Reſpondemus, ſuadet venæ ſolutionem magnitudo morbi; ſi vires vegetæ fuerint. Quare, modò nulla adſit inopia ſanguinis, nec validum ſuccorum vitium, vena liberanda: nam vbi validâ circumfluit cacochymiâ corpus, vires titubant. Nec profectò tāta adeſt cruditas eniteſcentibus corporis viribus, quæ

arceat

arceat sanguinis eductionẽ in morbo acuto. Coqui certè succus possit, si morbi vis non æquè effloresceret. Et ita est, frigidus affectus indigus est sanguinis: at nos etiam non copiosè eum educendum putamus. & tamen hac euacuatione vnà subducimus frigidum succum, qui copiâ obruebat calidum natiuum. Et certè fusa est hæc materia in venis, ideoque fluxa, facileque pertusâ è venâ meabilis. Itaque secanda est vena: nam celere est remedium. Suadet inter cæteros & Actuarius venæ sectionem: quò, inquit, expeditiùs eius in vasis sit excursus. Sed, vt eidem auctori etiam placet, exiguum quid sanguinis detrahatur. Cautionem quandam addit doctissimus Aretæus; si, ait, alius morbus hunc exceperit, vena non secetur (nam languent vires) vt si phrenitidi superuenerit: sed ventrem subluito, addito castoreo: etenim imus venter veternosis frigidus est, & ad excretionem emortuum intestinũ. Galenus etiam commendat inter omnia phlebotomiam: nisi quid impediat, vt crudus succus, ætas, tempus in quo sit extremus æstus aut frigus. tunc enim ad clysmata potiùs acria deueniendum esse admonet Paulus. Cælius etiam Aurelianus phlebotomiã adhibendam intra primam diatriton, aut in ipsâ existimat. Secat etiam venam Trallianus, si vires ferant. & Aëtius, modò adsit sanguinis copia. sin, inquit, pituitosior & lenta materia fuerit, vt hîc solet, attenuantia erunt præscribenda: vt, si pars neruosa non fuerit in querela, acetum mulsum damus: quibus verò hæc fuerit in querelâ, his propinamus decoctum

Cautio.

23. Met. 21.

apij, fœniculi, adianthi; de quibus mox. Ad hæc collineans Abenzoar, phlebotomiam prohibet. Ego maximè venam tundendam puto, vbi sanguinea euacuatio solemnis supprimitur; vbi tunc facies turgidula rubet. Sed quæ vena erit secanda? Cephalica vena cubiti, inquit Aretæus. sed cuius lateris? è regione partis magis afflictæ, inquit Arculanus; & prudenter addit, si modò sanguine misti fuerint humores. Quare si turgidulæ fuerint venæ, & reliqua annuant, cephalica in brachio primùm tundatur: dein frontis vena scindatur: hoc est, si à venâ sectâ facies turgidula rubeat ac ardeat, & venæ cõspicuæ sese efferant. Verùm quantum sanguinis eliciemus? parcè hoc agemus; ad vncias quattuor aut sex. Si metus adsit vt ferat venæ sectionem, admouebimus cucurbitulas lateribus colli ponè aures, iuxta venas: in iis partibus quæ syntimorian habent cum capite: non vt Arabes dorso & humeris. nam, ex nostro præscripto, ita promptiùs euacuabunt, & diuertent. Quin in vigore morbi occipiti admoueatur: ad eclampsin calidi natiui. & vnà extrahe sanguinem. quod etiam voluit Aurelianus, qui ait, radendum tunc caput, scarificandum appositâ cucurbitâ: & sanguisugis releuandum. Idem profitetur Aëtius, qui ita scribit, Occipitio affige cucurbitam, ad vertebram primam & secundam, & sanguis effluat. Admonet iterum hîc Aretæus, inutilem esse cucurbitam si à phrenitide in hunc morbum venerit. Sin, ait, atra lingua est, & tumor in præcordiis fuerit, cucurbita opus est: nam à diaphragmate inflammatorio

Quæ vena.

Quã copia.

Cucurbitæ.

flammatorio affectu obsito hoc erit. Fronti & temporibus etiam sanguisugas olim affigebant, vt annotat Theodorus Priscianus. Venâ sectâ excitetur æger. suffitibus hoc fieri hîc licet: nam respiratio adhuc est integra. Accipe capillorum humanorum incisorum, drachmam; castorei semidrachmam; assæ fœtidæ drachmas binas; lapidis gagatis drachmã: misce. aliquid ex hoc puluere carbonibus iniiciatur, & fumus per traiectorium naribus excipiatur. Ruta etiam naribus imposita egregiè excitat: teratur cum aceto. Verùm cùm febris adsit, vehementia non sunt temerè præscribenda. Reuellemus etiam frictionibus. Priscianus articulos eorum vngit frequenter & fricat oleo veteri, vel cucumeraceo, mixto castoreo: &, si frigidi fuerint, sinapi admiscet. Hæc fient duas horas à cibo: ita etiam vincula tunc iniiciemus. Hoc modo ventriculus suo officio non fraudabitur: cùm iam tunc cibum arcto amplexu retineat: quin tunc alioqui in cerebrum se ex ventriculo effundit vapor, cùm coquitur cibus. Quare non ilico à pastu frictiones & vincula adferantur. Aretæus etiam iubet vt pharmacis genua & pedes illinantur: vrticâ crura verberato, inquit, vel illine euphorbio: scyllæ seminis aut succo fricetur. Vel ex aceto elaterium cum sinapi cum frictione admoue: vt demortui languor discutiatur. Sed cautio adsit ne his vtamur inuasionum paroxysmis. Ab vrticâ tamen verberationem, quod etiam Plinius, reliquis præfert Aretæus: non enim malam vstionem relinquit, aut vlcus. Plinius frontem & crura eâ ferit.

Excitantia.

Frictiones.

Vincula & illitus.

Cautio.

Et gilua charta geminata imbuatur smegmate, sale, & fermento: impone pedum plantis. Ineunte tamen morbo ilico deponenda erit fœditas regionis aluinæ. Quare si vomat ex facili, gulæ inferat pennam, suasore Abincenna, delibutam melle & sinapi. Et Mesue etiam vomitum initio mouet. quod bene fit in stomacho repleto, inquit Arculanus, vnde surgit vapor, sed tamen vt plurimum nocere admonet. Clysmis eluatur aluus, id meliùs hoc modo quàm pharmacis in hoc malo: nam vt testatur Actuarius, bis aut ter elui aluus debet, quò faciliùs eat, nihilque hæreat quod in caput cursum suum flectat, & vaporando malum augeat. Hoc modo: accipe foliorum maluæ, althææ, liliorum, betæ, parietariæ, rutæ, centaurei minoris, cuiusque semimanipulum; florum meliloti, chamæmeli, stœchados, singulorum pugillum; seminis maluæ, lini, anisi, cuiusque semunciam: coque ex hydromelite: colaturæ libræ adde diaphœnici semunciam; benedicti vnciam: mellis rosati vncias binas; olei chamæmel. vncias tres; salis drachmam: misce, fiat enema. Postridie à molli clystere, si opus, imponantur fortiores. Si fortè clister immitti non possit; fiant balani: hoc modo, Accipe mellis quod satis sit, adde benedictæ vel hieræ vnciam; salis semunciam: fiat magna balanus filo ligata, & oleo rosato irrigata: & agitetur filo, vt irritetur excretrix facultas intestini. Themison antiquæ methodicæ sectæ auctor aloës dabat appensum triobolũ, hoc est, dimidiam drachmam, inquit Aurelianus, ante cibum, cum aquâ: priusquam passio augeretur.

Lenitia.

augeretur id agebat. ita multa detrahuntur quæ ad caput concurrunt. Soranus tamen Ephesius id reiicit, quia nihil agit, sed retinetur. Quare Heraclides Tarentinus clysmis potiùs vtebatur, ex aquâ in quâ centaurium fuerat decoctum, vel absinthium. Postea materiam præparabis, & dein purgabis. attamen si febris fuerit æstuosior, à calidioribus abstinebis. Si sumere potiones possunt, hîc bene paranda erit morbifica materia, ex herbis attenuantibus, vt satureia, pulegio, nepetha, & similibus. Quin hæc etiam ex aceto ferueant, & halitus naribus excipiatur; id capitis succos parat. Alhasarauia syrupo de mentastro & de melle vtitur. In his præscribẽdis stomacho & visceribus semper cõsulatur: & flatus discutiant, & sint diuretica, hoc est, vrinalia, vt ex mulsâ coctũ hyssopũ, dictamnum, origanum, adianthum, gramen, scabiosa, betonica, melissa, helenium, anisum, cubebæ si languidior febris, thymus: hæc calfaciunt, secant, & roborant. His adde mel rosatum, vel syrupum capillorum veneris, & alia quæ vbi De dolore capitis à pituitâ. Vellem certè mihi rem esse cum his, quibus formulis remediorum opus non esset: perpaucas certè adferrem. Ita enim non molem duceret opus, nec fouerem quorundam ignauiam, qui ad hæc se vertunt, priusquam intellexerint ea quæ ego & me præstantiores alij clarè docuimus in Methodo medendi. nollem certè formularum farragine, quod hodie malè fit, librum farcire. Accedit & illud, vt istam remediorum ῥαψῳδίαν ad temerariam periclitationem imperitiores abripiant ἄσκοπα τοξεύοντες: qui hodie tot, quot vix vna vehat nauis. Etenim cùm nullus morbus sit idem omnibus, nec certè vllum remedij genus eandem vim habebit in singulis: nam ex distinctione corporum & causarum, singula singulis opportuna sunt præscribenda: nam non homo, sed Dion aut Socrates curandus venit. Itaque variæ indicationes, quæ polydædalâ ideâ sese offerunt in singulis corporibus morbo obsitis, tanquam Limentini quidam dij remedia, iam à morbifico affectu decreta, limare debent. Sed de his, vt dixi, abundè nos & alij in Methodo medendi. Id tamen agam, ne alicui in querelam veniam, vt quantum fieri potest, singulis causis suas formulas præscribã: vos amici ex sese in vsum offerentibus indicationibus mutate, & in vsum vertite vestrum. Vt iam hîc, accipe oxymellis simplicis, vel scillitici, syrupi stœchados, vel betonicæ, aut boraginis, quo cætera temperentur, horum ℥ iij. decocti calaminthæ, origani, stœchados, betonicæ, aliquorum horum libram: misce; detur per triduum, vel dum mitescat materia. omnibus semper misce aliquid castorei. Sin febris valida, abstine à stœchados syrupo. Præparatam materiam pharmaco excludemus. Vtemur pilulis cocciis, vel fœtidis, aut de hierâ cum agarico. hæ aquâ melissæ vel simili soluantur: & adiice semper aliquid castorei; vt semiscriptulum. Medici

Aurel. 2. Acut. 9.

PRAEPARANTIA.

Excusatio auctoris.

PVRGANTIA.

Hæc potiora putãt, quàm dulci morte perire.

Q. Sereni versus.

vel diaphœnicum, aut benedicta, indum maius, dantur ad sex drachmas. Interdum hoc modo, Accipe

trochiſcorum alhandel, caſtorei, cuiuſque ſcriptulos duos; extracti ellebori nigri drachmas duas; maſtiches, zinziberis, ſingulorum grana ſex: excipiantur linteo raro, & macerentur in quattuor vnciis aquæ origani; & ſyrupi de ſtœchade vnciis tribus. huius deglutiat duo vel tria cochlearia cottidie, aut etiam alternis, terniſve diebus, vt fuerint vires. Veruntamen ſi febris exſplenduerit, ab his calidioribus abſtinendum, vt etiam ab hierâ: & clyſmis potiùs tranſigendum. Aretæus præbebat hieræ binas drachmas, cum aquæ cyathis duobus. & carthamo vtebatur ex cremore hordei, antiqui ptiſanarium vocant. quin etiam elleboro nigro, ineunte morbo. quare ſi febris non æſtu incãduerit, poterit extractũ ellebori ex oxymelite propinari ilico. præſtaret tamen cuncta cichoraceis remiſceri, ob febrilem paſſionem. Ita aquæ meliſſæ & betonicæ immacerabimus ſemina cichorei vel endiuiæ contuſa, aut horum flores, vnà cum pugillo ſtœchados, & agarici trochiſcati ſcriptulis quattuor, ſi ita videbitur: colaturæ adiiciemus aliquid electarij Indi maioris. Quòd autẽ Abincenna & Trallianus ſcammonio hîc vtantur, eo conſilio hoc illi, vt pituita, mota bile, cedat: quæ alioqui reſtagnat: eſt enim bilis quaſi vehiculum, quo effertur pituita è corpore. Poſt quinque horas à ſumpto pharmaco, acri balano irritabimus ſopitam inteſtinorum excretricem: vt, Accipe euphorbij, pyrethri, zinziberis, ſalis, ſinapi, cuiuſque ſemiſcriptulum; ellebori ſcriptulos binos; hieræ drachmas duas; mellis quod ſatis ſit, fiant ſuppoſitoria. Sed cæteris per os quæ dantur purgationibus præferenda clyſmata ſunt: nam materia morbifica hæc indomita nondum trahenti pharmaco cedit. quin pharmaca cuncta quæ propinantur ineunte morbo, potiùs auerſione quàm purgatione iuuare vidẽtur. præterea febris viſcere concepta eam à pharmacis concuſſionem ægrè fert: at clyſma non malè viſcera obſeſſa fatigat. Razes etiam laudat clyſmata acria; & Paulus in eadem ſententia eſt, qui, vbi reclamant vires ſectioni venæ, acre clyſma iniicit. etiam Arculanus (cui inter medios pragmaticos aliquid tribuo), caput curationis in clyſmis poſuit: & hos cottidie, dum induciæ ſunt cum aliis pharmacis, immitti iubet; & valida præſcribit. Satisfacere præſcriptus hîc De lenientibus poterit, ſi adiecerimus radicum cucumeris aſinini ſemunciam; pulpæ colocinthidis drachmam. Sed hæc non miſcenda antequam deiectę fuerint fœces. Vel accipe colocynthidis, & agarici in puppa ligatorum, cuiuſque binas drachmas; ſeminis carthami, vrticæ, calaminthæ, anethi, florum chamæmeli, centaurei, ſingulorum ſemimanipulum; bulliant in aquâ: accipe huius libram: olei communis vncias quattuor; mellis anthoſati vnciam; ſalis drachmas duas: fiat mixtio, quæ iterum parum bulliat: dein coletur, & imponatur quotidie, à molli clyſmate. Quidam ſelibram infundunt tantùm: & coquunt ex libris tribus aquæ, ad ſeſquilibram. Ferè eodem modo tranſigendum vt ſcripſimus De dolore capitis ex pituitâ. Si ſolemnis aliqua euacuatio fuerit ſuppreſſa, euocetur. Itaque

quia

Sudorifica. quia sudore interdū suam hic morbus crisin habet, eò si pergat natura, nos lateres ab igne calentes exstinguemus ferè, & madidis ab aceto pannis inuoluemus in quo vis hæret lauendulæ: hos pedibus, femoribus, & axillis apponemus. *Euacuantia caput.* Habitâ prouisione totius corporis, ad ea veniemus quæ caput ipsum euacuant. Sed *Cautio.* cautione in his opus est, ne vnquam ineunte morbo hæc admittantur: ne se fundat materia, & validiùs infarciat, metumque apoplexiæ accersat. *Sternutatoria.* Talia sunt sternutatoria, quæ in hoc malo præclarè sanitatē promouent. Hoc vtimur cùm perseuerat affectus, & cùm ægri excitantur ægrè: nec continuò his vtendum, ob vires, & quia caput replent. Siccatur elleborum album quod ab aquâ vitæ maduit, cum castoreo & pipere in pollinem redactum naribus iniicitur. *Auincenna De sternutat.* Hic vide: si à tali remedio non sternuat, conclamatum erit de salute: resoluti enim cerebri significationem dabit. *Errhina.* Errhina etiam hîc locum habent: quale hoc. Accipe ellebori albi, castorei, pyrethri, singulorum semiscriptulum; nucis moscatæ scriptulum: linteolo excipe & naribus impone. vel radix cyclaminis naribus immittatur. *Cautio.* Sed summa adsit cautio, vt horum vsus absit ab his qui longo sunt collo; & ab his qui ophthalmiæ sunt obnoxij. Præclarè castoreum naribus inspiratur: nam coquendi quadam vi excellit, & Aretæus magnis id laudibus cæteris omnibus præfert, quòd non vt cætera caput turbet. In horū vsu claudere oportet os ægri; ita per nares attrahent. *Apophlegmatis.* Quodsi iam sensum recuperet, inquit Aretæus, pōdus tamen aliquod in capite insit, & sonus aut bombus obstrepat, mastichen in primis mandendam exhibe, & continenter exspuat. postea ad grauiora insurge, vt sinapi: nam hoc etiam flatus discutit; vel si potest pyrethrū masticet. Perseuerante verò grauedine, & sensus occupatione demersis expedit excipere, auctore Prisciano, ad mensuram cochlearis vnius castorei puluerem cum melicrato. Et si potest apophlegmatisarè, id faciat ex decocto hyssopi vel origani, thymi vel pulegij, cum oxymelite. Si ne sic quidem capitis depressio deponatur, tunc ad sinapismos deueniendum, & nares sollicitandæ. Palatum acribus inungendum: vt mithridato cum pipere, zinzibere, staphysagria, pyrethro, sinapi. Aut ex duabus drachmis theriacæ veteris, cum castorei drachmâ. Quin tenui linteo inuoluatur pyrethrum, sinapi & origanum: quæ aceto madescant: his palatum fricetur: & pituitam extrahat minister digitis, sæpe id fiat; id mirè caput alleuat. Paulus mel addit sinapi, & palato illinit. Si os fuerit clausum, aperiatur vi, & eluatur pituita decocto pulegij vel serpilli: & manibus eximatur pituita. Auribus inde oleum cinnamomi & lauandulæ. *Auribus.* Si his non excitetur, ad sartaginem veniendum; si *Sartago.* phthisi non sit obnoxius. & sutura coronalis illinatur euphorbio. Cautione quadam in Topicis transigi *Topica.* debet, vt maiora hæc, inquit Priscianus, grauatis lethargicis admoueamus, vbi febrium acutarum non interuenerit necessitas, quæ nos ad topica phreniticis dicata compellit. Itaq. ab enemate & à venæ sectione repri-

reprimentia præsidia hîc locum habent: nam, inquit Aretæus, sensus pleni halituum sunt. Vt succus hederæ, serpilli, cum rosaceo & aceto. Etenim repellentia omni humori sunt adhibenda, etiamsi pituitescat materia morbifica. Sed hæc repellentia non astringant. Et hyeme tundatur tantùm caput, æstate radatur. Razes primis tribus diebus aceto cum rosaceo irrigat caput: & à tertio die sternutationibus irritat cerebrũ. Existimo, si febris non valida fuerit, primo die elapso ab oxyrrhodinis abstinendum esse. Abincenna vtitur oleo rosato completo, cum castoreo. Aurelianus in accessione iugi fomento caput curat olei dulcis atque calidi: & mollibus lanis collum tegit, laxamenti causâ locorum capiti vicinantium. Ineunte itaque morbo accipies oleum rosatum, cum pauco aceto, & raso capiti ex stuppâ impone. & quia pituita adest, vult Trallianus incoqui oxyrrhodino castoreum, thymum, vel calamintham. Aëtius his incoquit serpillum; & maiori in malo, loco serpilli, radicem peucedani. dein fouet oleo chamæmelorum & liliorum: tandem, hoc est, secundo die, cum castoreo. Etiam Celsus rasum caput fouet ex decocto rutæ & lauri in aquâ: altero die castoreo ex aceto & oleo rosato. vel secundo aut tertio die accipiemus vnguentum alabastrinum cum oleo chamæmelino, & inungemus caput. Archigenes accipit acetum scilliticum quassatum cum oleo rosato; addit castoreum. & prouectiore morbo, loco rosati irinum infert, & iungit inustos capillos. vel foue decocto serpilli, satureiæ, pulegij, origani, coctorum in oleo & aceto. dein illine oleo de scilla, vel de euphorbio, & castoreo. Eadem vi præditis remediis vtebatur Heraclides Tarentinus: nam caput fouebat poscâ in quâ fuerit ruta & laurus decoctæ: & vngebat caput castoreo vel spondylio, ex aceto & oleo veteri. A primo die, secundo, vel tertio, vt fuerit febris, oleum ex decocto satureiæ admoueatur. Aut hoc modo, accipe olei laurini vncias binas: huic incoque in diplomate semen rutæ, & castoreum, & anethi semen: hoc caput & ceruix, spina, manus & brachia, vsque ad inguina, si nerui totumque corpus doleat, vngatur. Quin & vesica, auctore Aretæo, quibusdam est humectanda, neruosa pars, vrinæ iter, afficitur acrimonia mordacis lotij. Poterimus ad imitationem Andromachi hac succurrere capiti: accipe radicẽ scillæ sub prunis coctam: subigatur cum oleo lilino, vel irino, cum pauco euphorbio & castoreo: fiat cataplasma, occipiti applicandum. Aretæus in eâ sententiâ est, flatus infra & supra eliciendos esse. veternus enim flatus colligit: rutam cum melle & nitro admouet. & fotus ex pulegio, origano, hyssopo, & similibus. Ægineta sacculum facit pro capite, ex sale & milio. Ita ex castoreo, pyrethro, & calaminthâ. Tandem in diuturno malo ad dropaces surgemus: nam præclarè resoluunt materiam, & sopitam naturæ vim nobile in hoc morbo remedium excitat. Fit emplastrum ex pice, pipere, & euphorbio: occipiti raso & ceruici apponitur. Sed CAVTIO adsit ne in horũ vsu epilepsię obnoxius fit æger. primò tamen præscriptis vtemur, vt oleo

Galen. 13 Meth. 12

Nõ vltra tres dies reprime.

Cælius 2. Acut. 9.

Dropax.

oleo lilino, chamæmelino, rutaceo, cum euphorbij & castorei drachma. Vltimò ad sinapismos vim medicam efferemus: vt, Accipe seminis sinapi triti semunciam, pyrethri, castorei, cuiusque sesquidrachmam (addi potest piper, nigella, euphorbium) ammoniaci, opopanacis, singulas binas drachmas; olei, & resinæ quod satis sit, vt fiat emplastrum. Vel accipe farinæ lupinorum duos manipulos: baccarum iuniperi, lauri, siccatæ iridis, singulas vncias; radicum althææ binas vncias; fimi columbini tres vncias: coque ex lixiuio cauliũ brassicarum: contunde, & adde olei lilini tres vncias. Sed si strenua adsit febris, leniùs erit transigendum calidis præsidiis: sin ignaua febris, strenuò agemus. Sinapi aquâ non aceto miscent Aëtius & Oribasius: Aretæus, cum duplâ panis portione linteolò illitum, capiti imponit horæ spacio: dein spongiis calidis fouet. Sinapismus hæreat loco ad ruborem vsque: postea foue oleo tepido: vel decocto chamæmelino, si dolor sit vehemens à sinapismo. Denique CORROBORANTIBVS finem curationi imponemus. Si caput & manus contremiscant, accipiet castorei semidrachmam: quam ex mulsæ cyathis ebibet tribus: hoc aget per plurimos dies, inquit Aretæus: nam flatus discutit, vrinam ac fæces promouet, neruos firmat, calorem & siccitatem afflat. Theriaca prodest, & mithridatium, diamoscũ, diambra, aqua theriacalis cum liquore betonicæ, castoreum cum oxymelite. Et aqua vitæ, in quâ maduit flos lilij conuallij, & rosmarini, nux moscata, zinziber, calami aromatici radix, galanga, pæoniæ semen: vnũ vel quædam ex his. Paulus propinat diaspolitici cochleariũ ex poscâ: vel castoreum ad drachmæ vsque pondus. Guttulæ olei vitrioli, cum aquâ rutæ siluestris, vel ex aquâ liliorum alborum. Nasturtium sæpius comedant huic morbo obnoxij. vtatur conseruâ rosmarini cum pauco castoreo. Fotus fiant ex saluiâ & betonicâ. sacculus ex milio & sale tosto. VICTVS tota ratio naturæ studeat, & vnà cum morbo pugnet. Condiatur cibus pipere, cinnamomo, rosmarino, hyssopo, aniso, cumino, Aëtio auctore, caryophyllis. Sit victus tenuissimus, ob robur morbi. Aurelianus vsque ad declinationis tempus alternis diebus à cibo abstinet, permittentibus viribus, solo mulso vtens: alioqui sorbilia mediocria dabat. Præclarè Aretæus, Inedia malum est, malum est & cibi multitudo: quare, inquit, exiguo cibo quotidie vtatur: nec subitò & penitus ieiunandum est. os enim ventriculi toto die refectione & calore indiget. Sit itaque cibus tenuis & tenuans, & aluum leniens. gallinæ iusculo, & mercuriali assiduè vtitor cum aceto, fœniculo, apio, cumino, cum brassicâ. Sed ratio habeatur febris, eiusque ob vim ptisana detur; ratione verò pituitæ asperge cinnamomo vel pipere. Cicerum decoctũ erit accommodatum. Vt breuiter transigam, si vires ferant, sit cibus mediæ naturæ, consistentiâ solidâ, qualitate humidâ, deducendo alteram partem cibi assueti, seruando tamen numerum & ordinem pastuum. Alexander vtitur succo amygdalorum cum melle; sed pro remedio ille sit: mel enim absterget, calfacit, tenuat: iungit succum

Sinapismi. *Corroborantia.* *Idem dicit Aëtius.* *Diæta.* *Cibus.* *Aretæus hæc.*

succum amygdalorum, vt feratur mel ad caput. sed parcâ manu hæc propinanda, nam amygdala caput feriunt. Auiculas concedit Aëtius. fiat puls ex farinâ auenæ, cum amygdalis. Cuniculi; biscoctus panis. cæpæ absint. *Potus.* POTVS sit mulsa cui quattuor vel quinque grana piperis incoxere. Vel accipe mellis optimi anthosati libram; aquæ betonicæ vel saluiæ libras binas: coque dum despumatum sit optimè: dein adde aceti vncias duas vel quattuor: in fine decocto adiice patum betonicæ, fœniculi, vel anethi, caryophylli, nucis moscatæ. Razes admonet, vt quæ ori infundũtur dimittat per fauces sollicitandum esse: sunt enim alimenti loco. Mulsa etiam imbui potest hyssopo, thymo, iride: nam, auctore Hippocrate, melicratum *ἔχει σμηγματῶδές τι*, id est, deterget: & est *οὐρητικόν*. At declinãte malo, hoc est, vt interpretatur Trallianus, vbi coqui incipit morbus, vini paululum dabimus: nam iam sanguis emissus est, & mediocriter purgatum corpus. Propinabimus vinũ tenue; subastringens placet Aëtio. Fauces siccitate arentes rigat Cælius Aurelianus; nec vult vt *Somnus.* aquæ indulgeant. SOMNVS nimius rumpatur. Propterea fiant suffitus ad nares, ex aceto cum castoreo: ita nõ nimium dormiet. Singulis tribus horis excitentur; ne eâ depressione mens obruatur, calor emicet, quid sumat, & excernat. Hoc est quod Aurelianus iubet, in accessione per interualla leniter excitabis, suo nomine exclamatũm: acre acetum naribus apponatur. non dormiat à cibo per horam, inquit. Sit somnus diurnus, supino corpore. Pedes vult Aretæus vt premendo tractentur. & vt deterreatur iis quæ timere consueuit: quæ in spe erant nuncientur consultore Aretæo. Ita hîc transigunt medici, subtrahentes ægros *ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάοσιν*, vt loquitur Homerus. *Iliad. 16.* **Id est, somno & morti gemellis.* Aluus officium faciat: cuius quia immemor, sollicitanda erit glandibus, & enematis. hoc agit Aurelianus oleo calido, & aquâ in quâ decoctum sit fœnigræci semen, cum melle. *Aluus & vrina.* Vrina exprimatur manibus; & fiat cataplasma pectini, ex radicibus lilinis, floribus chamæmeli, meliloti, calamintha, parietariâ, semine petrosel., cum oleo chamæmeli. hoc à necrosi futurâ tuetur vesicam. Et pecten vngatur oleo rutæ, cum castoreo. vel foue decocto parietariæ, cum semine petroselini. Aliquid mithridatij vel theriacæ transglutiat. Paulus iubet vt aluus & vrina irritẽtur clysmis. Sæpissimè admoneantur mictus & egestionis. Duo enemata vno die poterunt dari: non vltra tria. Sed quamdiu enematis vtendum? dico dum consectariam euphoriã accerserint: hæc enim accisæ materiæ morbificæ felicia nuncia dabit. *Aër.* De AERE scribit Aretæus, & dicit in luce & Solis radiis collocandos esse ægros (morbus enim hic, inquit, nihil aliud est quàm tenebræ; quod & Aëtius affirmat) & magis in loco calido habeantur: ipsius enim causa est insita frigiditas. Aurelianus laudat locũ lucidũm & calidum mediocriter. Siccescat aër lauri fumo, iuniperi, rosmarini nidore. Acetum olfaciat lauendulæ, aut origanatum. Cubile agitabile sit; stragulæ, vestes, picturæ parietum, omnia sint varia, quò visũ proritent.

multus

Balnea. multus habeatur sermo. Balneum vtile ab vſu celebrium remediorum, adhuc corpore torpente. Id valdè Trallianus commendat, vbi morbus inclinare inceperit; capite intacto ab aquâ. De MOTV. à medicamentis vtilis frictio, geſtatio, & quælibet lenis corporis agitatio: nam firmat motus neruos. Quare blando articulorum fricamento vtendum vult Cælius Aurelianus. Strepitus & fragores fiant, ſerra de limæ morſu ſtridente, aut nephrendium grunnitu. & ſetis nares fodiantur. Ruſticorum facies melle tingatur, quò roſtellis muſcæ flagellēt. Ab hoc ſopore cùm quondam Diogenes euigilaſſet, medicuſq. rogaret quid ageretur, Rectè, inquit, nam frater fratrem amplectitur: hunc morbum fratrem mortis appellans. EMPIRIA ſua etiam remedia iactat. Guaiaci decoctum, & ſaſſafras. Decoctum pentaphylli, hyſſopi, cari; cui dein additur mel. Caſtoreum potū per horam ante paroxyſmum, ex oxymelite. Cerebrum leporis aſſum. Accipe caſtorei ſemunciam; bulliat in ſucco rutæ, aceto, & oleo: ex quo fiat valida occipitij confricatio. Fumus capillorum humanorum crematorum eos excitat. Nonus eos ambuſtos ex aceto terit: & ita frontem vngit: & inquit, ἀντιπαθείᾳ τινὶ eos excitat. Et ſpongiam aceto madidam naribus obtrude. in aceto vis recepta ſit florum caryophyllorum, rutæ, maioranæ, ſambuci. Optimum hoc, Accipe angelicæ, oſtrutij, zedoariæ, tormentillæ, dictamni, roſ. rubrarum, cuiuſq. ſemimanipulum; maioranæ, lauendulæ, cuiuſque pugillum: incoque aceto, obturato vaſe. Impone ſpongiâ vel linteo exceptum. & brachia, manus, crura, & pedes hoc etiam fricentur. ſi flatus adſint, adde aniſum, &c. Si recreatur à pharmacis, fiat cauterium in ſuturâ coronali: & aliud in occipitio ſub duabus occipitis prominentibus partibus. Vel ſaltem veſicam euocans medicamen ſuturæ coronali imponatur, ex cantharidibus. Suffitus ex galbano & cerui cornu depreſſos euocat. Accipe olei irini, & aceti ſcillitici, cuiuſque ſeſcunciam; in eo coque pugillū origani: colaturæ adiice caſtorei drachmam, & vſtorum capillorum ſemidrachmam: miſce; nares & frons illinatur. Hoc filo ducatur itaque breuiſſimo curatio: primò molli clyſmate eliquetur aluus. Secundò ſi è re fuerit pertundatur cephalica vena. Tertio clyſmate euacuante ſæpe vtemur. Et dum hæc fiunt, oxyrrhodinis caput firmabimus. Deinde tertio vel quarto, aut quinto die, hoc eſt cùm conſtitit fluxio quæ caput petebat, diſſipantia oxyrrhodinis committemus. Et vinculis, fricamentis auertemus. Tandem corroborabimus, poſtquàm peculiaribus purgamentis caput onus pituitoſum exuit. Hac militia mortis frater lethargus fugatur, ſi S. DEVS velit.

Motvs. *Hiſtoria.* *Empirica.* *Anacephalæoſis curat.*

CAPVT XII.

De MANIA, *id eſt, Inſaniâ, aut Furore, vel Ecſtaſi melancholicâ.*

Nomen. MANIA nomen inuenit ab empuſarum matre; aut à Maniis, id eſt, laruis & lemuribus mormonibuſq. Vel ita vocant Græci quòd

animum vltra modum laxet: manon enim dimissum siue mollem appellant. vel certè quòd polluat ægrotos: nam id λυμαίνειν vocant: aut quòd solitudinis ægrotos amantes facit, quod μονῶδες: vel quòd difficilè curetur, μονία quasi dicitur. O homo quâ humanitatis tuæ transmigratio? illa imago Dei efferatáne homo esse desiit? ceritúsne exutus homo mente? Vbi illa decora religionis, societatis, necessitudinis queis splendescebas? omnia exuta; ferox, intractabilis, immanis, metuendus cunctis se oculis, linguâ totoque corpore iactat, plenus iracundiâ, iurgiis, clamoribus non sine horrendo aspectu. Ita ferarum more redduntur effrenes & furiunt homines è potestate mentis exeũtes: dicas efferatas belluas, adeò in obuios dentibus, vnguibus, telis immani rabie ferũtur. Profectò non sine dæmone sæpe hæc calamitas. Permissu summi DEI illi spiritus sensibus incomperti se corporibus insinuant: receptique visceribus valetudinem bonam vastant: somniis terrent, ac formidine animum quatiunt. Euenit, dum medicinam Vltraiecti facerem, vt inuiserem virum non omnino genere & opibus obscurum, nuper qui vxorem ceperat: hic annos habebat fere viginti octo, bene habito erat corpore, facie vultuosâ ac fuscâ. Hic maniæ implicitus iacebat: cottidie illũ inuisebam, habitabat spaciosas & augustas ædes: decumbebat cubiculo à primo limine remoto. Hoc in limine socrus eius me tenui alloquio excipere solebat; multaque de historia morbi querebat. Hinc cùm ad ægrum à nobis ventum esset, & mea & socrus

Descriptio mali.

Dæmones.

Historia.

verba referebat ordine, nec fallebat, horresco referens, & horrendo vultu tortuum inspiciens, illudebat. Tandem conuulsionibus amens interiit. Plato variã etiam agnoscit maniam in Phædro: nã duas ideas eius celebrat; vnam *ὑπὸ νοσημάτων ἀνθρωπίνων: de quâ nos iam hîc. alteram autem ὑπὸ θείας ἐξαλλαγῆς, hoc est, ex alienatione diuinâ, quá extra consuetum vitæ morem quis rapitur. Diuinæ huius maniæ partes celebrat quattuor: vaticinij inspirationem Apollini tribuimus inquit. nam & Cælius Aurel. testatur vetustissimos Græcos, manian appellasse, quæ nunc mantice dicta est. poeticam autem maniam Musis ascribimus, inquit Plato: hanc protrepticon ab eo vocatam testatur Aurelianus. amatorium autem furorem Veneri & Amori, omnium optimum, dicauit Plato. Hoc volebat Cælius Aurelianus, cũ ait; Empedoclem sequentes aliam maniam dicũt ex animi purgamento fieri: aliam ex alienatione mentis, corporis iniquitate. Nos de morbi sobole maniâ, quæ est functio deprauata principum cerebri facultatum, cum excandescentia, febris expers, pendens ab incendio conflagrante cerebro. Dixi esse facultatem deprauatam; quia extra mentem & omnem rationis vsum hominẽ vocat, cogens in vanas cogitationes; & exprimens absurdas loquelas, & in nefanda facinora præcipitans. Quin iunxi iracundiam: quò eo symbolo à melãcholiâ discriminarem; in quâ metus est, & tristitiæ ibi plena sunt omnia. hîc verò cuncta immani rabie turbantur; non sine iracunda iactatione. Quare falluntur illi qui omnem

Varia mania.

**Id est, ab humanis morbis.*

Quid sit.

Explicatio definitionis.

omnem melancholiam, iter in maniam existimant: non enim tenuitate symptomatum, sed totâ facie differũt. Præterea subnexui maniam euenire à cerebro, ab incendio conflagrante: nimirum *ἐν γίνεσθαι, καὶ ἐν γεγονέναι pendet hæc affectio ab ardore; cuius soboles est ira & tumultuosus furor: quemadmodum algor focus est metus & mœroris. Febris etiam fateor expertem: nam hac notâ à phrenitide abit. Hoc etiam testatur Aretæus, qui asserit hanc ex toto esse mentis alienationem diuturnam, vacãs febri. Quippe, inquit, & vinum mentem inflammat, & per ebrietaté delirare cogit, & mandragora, & altercus, sed hæc celeriter eueniunt, & conquiescunt: at furor, stabilis est. Quamuis tamen, inquit, euenire posset maniacum febri implicari, attamen illa non est maniæ symptomatica: hoc est, non fit ex illâ intemperie cerebri, sed est febris aliqua primigenia. at in phrenitide est secundaria, illique symptomatica: sequitur enim inflammationem febris, ex quâ inflammatione infertur illa phrenitis. Dixi flagrante cerebro: ex Galeno, qui asserit ex ardore cerebro concepto eam enasci: interdum tamen ex succis mordentibus eam oriri fatetur. Hactenus de definitione & naturâ huius passionis: iam ad causas. Mania per idiopathiam nascitur ex intemperie ardenti cerebro inustâ ab æstiuo Sole: vel à pharmacis calidâ vi flagrantibus capiti admotis. aut ex aromatum liberaliori vsu, & vini generosi. Quin nonnunquam ex materiæ vitio enascitur hoc malum, auctore Galeno, Hæc autem materies feruet: nam vel

*Id est, in esse & conseruari.

2. De causis sympt.

CAVSAE.

3. Sympt. caus. vlt.

est sanguis, flaua bilis, & melancholia vsta, vel putrida. A sanguine enim feruente inferri maniam, docuit Galenus, & etiam Fernelius. A bile dico gigni maniam, eaque plerumque retorrida, cùm calor citra febrem in eam acerbitatem præsilienter eualescit, vt vrat succos quò rapidæ flammæ adigunt. Ita quòd in succis fluidum est, in obscœnas fuligines subducit; reliquum verò in atram fæcé assat. Hinc fœdi exiliunt spiritus, quasi balneum diaboli: vnde fera iactatio. & vt acrior flamma, ita maior vel tenuior incrudescit feritas. Bilis enim semper suâ acerrimâ vi stimulat, qualiscumque ea etiam fuerit: at acerrimi sunt stimuli vstæ bilis flauæ. Quare cùm à succorum crimine enascitur mania, hi non alij erunt quàm mordaces succi: at solùm huiusmodi sunt flaua & atra bilis, ita asserente etiam Galeno: nec à melancholiâ eueniet, inquit, nisi illa vel putredine contaminata fuerit, vel vredine torridâ, vnde induet malignam acrimoniam. itaque pituita ab hoc crimine abest. Attamen existimari possit, melãcholiam meram hoc vitium facere posse: nam Hippocrates scribit, maniam autumno maximè affligere, plurimosque inuadere. Respondemus, id eâ ratione euenire, quòd in autumno supprimatur acerrima bilis, enata per tempus Caniculæ, at vi tempestatis frigidioris corruptio illi adfertur. Nam interdum in putredinem abit, sine adustione, vt clarè in quartanâ febre illud elucet. Vt breuiter transigã: ortus sui primordia agnoscit mania, vel intemperiem feruenté cerebri sine materiâ: vel materiam

5. Aph. 40.

5. Lib. De sympt. morb.

6. Aph. 58.

Quæstio.

3. Aph. 22.

Breuiter de causis.

retorridam, hoc est, sanguinem feruentem, aut bilem flauam assatam, vel non ita excoctam: vel melancholiam putredine affectam, aut adustam. Refert doctissimus & diligens D. Schenckius historiam, ex Commentariis Brassauoli ad Hippocratis Aphorismos, ex tuberculo in collo oborto grauissimam insaniam insecutam. Ad Raphaëlem Hebræum iuuenem circa secundam noctis horam accersitus sum. Hic iuuenis corpus tumoribus obsitum habebat anthracum æmulis, quorũ non minimus collum obsidebat, qui ilico extabuit; & mox ridere cœpit Raphaël & astantibus venam secare volebat. At hæc desipientia ilico in furorem abiit, omnes percutere nitebatur, huc & illuc currens cũcta lacerabat, accitis baiulis, vix sex contineri poterat. Nos præscriptis quibusdã abiuimus. Postridie sedatiorem inueni: sed à prãdio tam altus somnus eum cepit, vt astantium vi eo exui nequierit. Hic tumor anticam partem occuparat, dextrorsum nutans: cæteri tumores anticum corpus habebant. A somno cùm rediisset, nonnunquam hypochondria feriebat sua, & quattuor horis in ecstasin ducebatur, currẽs tanquam à cacodæmone agitatus, omnium interim animalium fingens voces, secum loquens, membra præter naturam mouens. Ita bis die mouebatur: & motus initium ab hypochondriis erat: hinc ita redibat, vt nihil passus videretur. Deinceps curari noluit: nam domesticis fascino tactus dicebatur: tamen frustra fuere amuleta cuncta. Dein existimatum eum dæmone agitari, nec relligione profecere: nam morbus erat, qui vel auxiliis, aut die eliditur. Post octo menses conualuit per se, & sanus viuit. Naturâ iracundi, ait Aretæus, maniæ facilè patent, & qui negociosi acriter excandescũt: præterea faciles, hilares, qui iocosis ac puerilibus delectantur, sed hi suauiter cum risu, illi autem cum studio insaniunt. Copia ciborum, saturitas in ætate sanguinis plenâ, & ebrietas in obliuiosis copiam sanguinis, acrimoniamque accersunt. Et immodesta illa meretricula Venus furoris mater notata fuit: vt si melancholicus habitu & temperie, æstate mediâ effreni vtatur venere: hic certè embrochis, & madidâ diætâ restitui debebit. Et amor interdum maniam attulit; cuius historiam & curationẽ narrat Aretæus: Fama est, inquit, ex melancholicis quendam calamitosè ægrotantem, nihil proficientibus medicis, ab Amore fuisse sanatum, cùm amatæ puellæ sese consociasset. Ita refert Iosephus Herodem Magnum, postquam coniugem Mariammen Hircani filiam trucidare iussisset, eius desiderio insaniisse. Est enim geminus Amor, vnus honestus, qui focum suum in cerebro habet: alter in hepate habitat, qui iunctam trahit perpetuam curam, & sollicitudinem, timoris & tristitiæ plenus, cerebrum in squalorem abripiens. Ita infelix Phœnissa,

Sævit inops animi, totamq; incensa per vrbem Bacchatur.

Et vacuatio solẽnis aliqua suppressa hoc malum accersit: vt mensium, (& à menstruorum anadrome ad mammas, vnde systrophe) sanguinis, hæmorrhoidum, bilis. Philtropota etiam fœcunda in hoc malum sunt, mentem

A tuberculo historia.

5. *Aph.* 65.

Qui, & vnde huic obnoxij.

Causa antecedẽtes.

3. *Lib.* 3.

15. *Antiquit.*

Amor.

2. *Æneid.*

Philtra.

mentemque vehementer commouent: Ita Carus Lucretius ab amante vxore amatorio poculo in delirium abiit: verùm ita vt interuallata & intersecta insania carminibus concinnandis spacium daret: mox tamen ægriùs ferens, sibi manus admouit. Itaque philtra nocent animis, vimque furoris habent: vt piè cecinit ille amator Sulmonensis. Mente quin etiam plurimi exuti fuere, ex morsu rabidi canis: alij commanducato celuri cerebro. apud Heracliam Arcadiæ vinum prouenire narrant, quod sanos viros insanos facit. Quin vinum fulmine gelatum, cùm rediit ad pristinam consistentiæ ideam, potú, exanimat aut dementat. Menses mulierum primi poti furorem gignunt. Diaboli aucupia ad scelera, philtra fingit amoris, amaræ mortis astu. Ita coriandrum recens, solanum, hyoscyamum, cicuta, de quâ mirã historiam apud Matthiolum: & herba Sardinia, & ea quæ apud Tegeam gignitur cardui idea, quam quum Pandius statuarius comedisset, mente exutus fuit. Scribit Theophrastus, Vesicariæ alterum genus, alij bryorem, alij periffum vocant, quod constat radice candidâ & cauâ, longâ ad cubitum, si detur eius radicis drachmæ pondus, ludet is qui sumpsit, & se pulcherrimũ putabit: sed ad magnã insaniam binis drachmis opus erit: nam inuicta fiet insania à tribus drachmis: verùm semuncia interimit. Horum remedia describit Dioscorides libro sexto, & alij, inter quos Pareius. Dioscorides in præfatione ad librum sextum rectè admonet: Si, inquit, procrastinat veneni vis, nec ilico prostrauerit, cognitâ re, curatio non erit difficilis. Acerbitate enim nocendi exutum, in diuturnas valetudines translatum venenum, communia quibusdam morbis remedia recipiunt, nullà poti veneni proprietate posthac remanente. Venenum sæpe causam habet vel intus natum, vel foris datum: Minyæ cuiusdam filias legimus eo percitas furore, vt humanis vesci carnibus appeterẽt. imò etiam filios ad eam rem sortirentur: ac Leucippã Hippasum filium, quem petierat sors, laniandum exhibuisse. Inter causas etiam externas est vstio capitis eiúsue concussio, vigiliæ, cupiditas animi impotens, validaque animi perturbatio. Ita Aiax ille scutifer indignatione quòd fraudatus armis fortissimi Græcorum esset, insaniit & sibi manus intulit. Et Orestes occisæ matris à furiis agitatus, in furorem abiit. Cleomenes Anaxandriæ filius cùm fractæ fidei crimen illi obiiceretur, se gladio confodit demens, ac incidit ab imis pedibus ad vitalia loca, & ridens diducto ore obiit. Amurathes etiam Turca, quòd vrbem Croiam, quam ei insigni dolo eius alumnus Scanderbechus eripuerat, infeliciter oppugnasset, animi dolore in furorem versus obiit. Refert Platina de Pontifice Bonifacio octauo, quem, quòd Columnios ex paternis oppidis eiecisset, Sarra Columna Anagniam, vbi Bonifacius æstiuabat, improuisus veniens, in arctam custodiam coniecit; vbi in rabiem versus obiit. Tantum potest animi dolor, ad animi alienationem. Hactenus de causis & proximis, & remotioribus: iam ad signa, quibus noscatur passio hæc, & eius

9. Hist. plantar.

Paul. Iouius Elog. 3.

& eius distinctim causæ internoscantur: sed primùm pauca de differentiis. Differunt maniæ, essentiæ ideâ, materiâ efficiente, & loco primario generationis. nam apud Hippocratem duplex est mania: vna sine febre, de quâ nos hîc: alia illi est cum febre: illa nimirum quæ à phrenitide euenit, hanc genuit atra bilis, ex flaua perusta, cuius sunt acriores morsus quàm flauæ: sæuior quàm phrenitis; in quâ spes in angusto est; de quâ ita Hippocrates, phrenitici sputatores fanatici: hæc non est verna insania, sed quæ est in feroci excessu phrenitico, in quâ insaniæ summa sunt omnia, & cœptis immanibus etiam efferi sunt. De hac egimus vbi De phrenitide. Sed nos nihil hîc de excessu phrenitico, sed de excessu melãcholico, quem vere medio cùm fabæ florent, euenire auctor est Hippocrates; qui febris est expers, & dicitur μελαγχολικὴ ἔκστασις, id est, egressio melancholica, cùm ex melancholico quis euadit fanaticus. Hæc autẽ mania melancholica habet ideas varias, sed celebres inter eas sunt duæ: prima est ecstasis melancholica, de quâ nos hîc maximè: altera est mania canina siue lupina, λυκανθρωπίαν appellant; quasi homines lupinã naturã induentes: hi noctu circumcursitant solitudines & sepulchra luporum more: interdiu verò ad sese redeunt, ac domi manent. Hungariæ & Bohemiæ familiare malũ. Aëtius & Arculanus huius curationem tradunt. Rondeletius distinguit huius causam ac medelam à cynãthropiâ: ab Aëtio eisdem transigitur. Differunt etiam causis variis, vt primùm enarrauimus. Differunt & loco primariæ generationis: nam locus eius est vel in præcordiis, aliâs in toto corpore, aliâs in solo capite congeritur. Societate quadam iungi videtur cum aliis passionibus: sed ita discriminatur: phrenitis vehementem sibi iungit febrem, & ilico prosternit hominem: at mania febris est expers; & trahitur in diem. A melancholiâ, nam hæc est rixarum & iactationis vacua; sed quieta: quæ tamen sæpe in maniam erumpit, & in audaciam vertit metum: & materia melancholiæ alget. Est etiam furor ab vtero apud Aëtium, cuius causam, notas, & curationem docet. Ad communes differẽtias venio; est vehemens malum, attamen sanabile ferè, quamuis non sine periculo: cùm non vlla desipientia tuta sit. Contagij nescium malũ & cerebro proprium. Iam ad Signa venio, quæ notant vel imminentem furorem, præsentem, vel causam ex quâ ortum duxit. Imminentem denunciant aurium sonitus, quos ipsi expauescunt, cum querelâ de capite: nam in capite adeò bombi perstrepunt, vt tubarum aut fistularum voces sese audire existiment. Ob oculos vana simulachra versantur, marmarygæ, fixis in terram obstupescunt oculis, iterumque mussitant quid indignabundi. Tristes & longæ curæ præcessere. Mulieribus quibus à menstruorum palindrome in mamma fit systrophe, interdum euenit. Præsentem indicant horrendi intuitus cum acerbâ rixâ, & truci in vulnera impetu. Nonnulli sub adulabili palpo versipelles pericula intentant, laniant, mordent, strangulant, præcipitant, iugulant. Interdum intermittit furor, vt etiam cautè admonet

Differentia.
3. Aph. 20.
Fanatici melancholici
A causis differẽtia, & loco.
Ab aliis morbis vt distinguatur.
Tetrabibli 4. 4. 74.
SIGNA imminentis.
Præsentis.

admonet Aretæus, ſed ea intermiſſio non eſt ſincera: & fallunt aſtantes. Varia certè idea huius mali. Quidam, inquit Aretæus, propria membra dilacerant piâ cogitatione, Diis ſuis quaſi id poſtulantibus gratificantes. Quidam rident, ludunt, & inſania voluptati eſt his, coronati vt quinquerciones victores incedunt. Auditu prompti ſunt, mente tardiſſimi. Vigilant, & vigilia famem his ſuſcitat, nec emaciantur, niſi viſcus inflammetur: tunc oculi concidunt, appetitus proſternitur. His notis iungit Aurelianus oculorũ frequentem palpebrationem, & cordis ſaltum. Inclinante morbo mœſti quieſcunt, redeunt, ſuamque calamitatem deplorant. Nunc pergo ad ſigna cauſarũ. Ab intemperie feruidâ materiæ experte ſi fuerit, illi quaſi temulenti & amentes erunt: & erit perpetuum illud delirium, ſine remiſſione: & paulatim incrementa duxit, ita vt nullæ cauſæ in aperto ſint quæ illud intulerunt. Si ſit à flauâ bile, non retorridâ, repente inuadit, adeſt iactatio, ſomni expertes fiunt, & ſtudium quoddã aderit citra immanitatem, cogitabundi erunt, & diligentes: nam mobilis bilis, multi hac maniâ laborant: opinionum varietate fluctuant ex fugacibus imagunculis in mente, vnde varius ſermo à turgente ſucco. vigiles ſunt. Omnium acerrima inſania venit à retorridâ flauâ bile, quæ iam in atrorẽ commigrat; hic immanibus auſis omnia plena; iactatio, vociferatio, omnia truculenta & temeraria. Sin fuerit à melancholiâ putredine contaminata; nec tamen aſſata, iracũdi erumpunt in furorem, cum fletu & taciturnitate. A præaſſatâ autem melancholiâ ſi ſoboleſcat, in iram excandeſcent, & taciti homines inuadunt immani ferociâ, & cùm loqui cœperint, non deſinunt. hi ſunt maligni, nec tamen æquè procelloſi ac à bile. hæmorrhoides vel mẽſes ſuppreſſi ſæpe hoc malum peperere. his iunge diætam. eſt mediæ ætati & iuuenibus familiaris paſſio. Quodſi ex æſtuoſi ſanguinis copia pullularit malum, ſuauiter inſanient & riſu diffluent, lætâ exporrectâque fronte cantillant, ac rubicundo vultu ſaltant: nam muſica quædam harmonia aures illorum ferit. hi eminentes habent venas, ac luſibundos oculos. Hæc ſignatè naturam cauſarum ſatis aperient: iam ad mali, rectè percepti, profligationem pergo. Poſtquam cauſa furoris ex his notis comperta fuerit, quibus oppugnari præſidiis aduerſariis poſſit videamus. Hîc ſanè opus medico ſanæ mentis: nam citò his remediandum, ne malum veteraſcat. Si itaque ortum fuerit malum ab intemperie capitis calidâ materiæ experte, orietur indicatio refrigerandi. Quodſi ſociam agnoſcat materiam capite coaceruatam, indicabitur vtilem fore euacuationem eius; vtque flectatur ferox illius materiæ à naturâ abalienatio. Verùm ſi illa materia nondum ſtabuletur in capite, ſed ſi metus adſit ne eò curſum ſuum flectat, hæc vel iam corpore genita eſt, vel iam iam enaſcetur. Si genita fuerit, & iam ſi influit in caput, orietur indicatio reprimendi, & reuellendi, vnâque euacuandi. Sin metus eſt ne ſoboleſcat & gignatur morbifera hæc materia, euocabit curam firmandi partes principes,

Cauſarum nota à calore.

6. Aph. 53.

A bile flauâ.

Ab atrâ bile.

A melancholiâ putridâ.

A melancholiâ aſſatâ.

A ſanguine.

INDICATIONES curatiuæ.

cipes, ne promptæ se laxent in eius fœturam. Et cùm potissimùm enascatur ex iecore æstu flagrante ac siccitate squalente, illud rigandum erit ac frigore redintegrandum. Redintegretur quin etiam cerebrum, & cor: & symptomata restibilia tandem castigentur. Ita transigendum: attamen primū prouisio totius corporis haberi debet, quàm ad hæc aditus fiat felix. Hi sunt scopi ad quos flectere curationem decet: id antequam fiat, perpendendum num malum eos etiam admittat: ne frustra simus. quare prognoses cõsulemus, ex quibus num superari vis mali possit intelligemus: ideoque ad illas abeo.

Prognoses. Scribit Razes, melancholica symptomata si præualuerint, ægrè sperabilem salutem fore: at in maniâ sunt illa præualida. certè Cælius Aurelianus hanc passionem vocat magnam & tardissimam. Quid magnam? immanem dixeris, audi.

Historia Beniueniј. Nobilis viri filiam deprehendimus adeò furentem, vt obuia quæq. arriperet, frangeret, laniaret. Proprios capillos, brachia, manus, ita mordicùs tenebat, vt sine lanienâ ex eius dẽtibus euelli nequierit. A somno, euasit. At recruduit malum à mense, ac vnius diei spacio è medio sublata est. A bile retorridâ quæ fit mania est omnium periculosissima.

6. Aph. 22. 53. Et Galenus asserit morbum hunc periculi plenum esse; sed non affirmat omnino lethalem. Abenzoar auctor est hos diem obire cùm ad aquæ fugam deuenerint. Animaduertendum quòd cùm vltrò, hoc est, in crisis vacuitate, & medicamentosa absque molitione furor placatur, nec anni clementiâ sedetur, infida hæc pax erit. Nonnullos siquidem qui penitùs morbo defuncti videbantur, aut vernans tempus cùm fabæ florẽt, aut susque deque victus inita ratio, vel ira aliquo euentu proritata denuò in furorem prouocauit. Et ij qui olim hoc morbo tacti fuere, facilè in eundem procidunt. prompti etiam in maniam sunt, qui facilè in cachinnos se soluentes, præproperè in iram ruunt. attamen quæ cum risu euenit, minus periculi gerit. Si fuerit ex idiopathiâ cerebri quæ inueterauit, est curationis expers: nam per sympathiam antiquata curatur. *Ita etiam putat Arculanus.* Crisin suam interdum habet: scribit enim summus præceptor, *7. Aph. 5* A furore dysenteriâ aut hydrops, aut ecstasis, bonum. nimirum quòd diadosi fiant illa priora: vltima autẽ crisi: Quodsi crisis non fiat, pharmaco opus erit. Varix etiam bonis ægrorum rebus superuenit. Est autem varix hiatus apertæ in coxendicibus & tibiis venæ, à sanguine melancholescente, quem natura in partes repellit ignobiliores, qui humor furorem committebat: tum verò maximè cùm crassus fuerit & melancholescens varices adfert, & mentẽ laxat. hoc modo doctissimus Schenckius narrat vicinum suum ahenarium, à [illegible]dâ insaniâ euasisse. Hæmorrhoidum effusio salutariter etiam his euenit: ita si aluus liberiùs feratur nigris: aut si atra vomat æger. quin fusi mẽses effundere morbum solent. Ab his cauendum: quidam enim se & suos occidunt. De his, ne longior sim, pulcherrimas, attamen truculentas historias vide apud Cælium Rhodiginum 17. Lect. antiq. 2.

CVRA. Si itaque redintegrabile malum appareat, ilico auxilium adferatur, ac oppu-

Chirurgia. ac oppugnetur. Sanguinis à copiâ si ortũ traxerit, secabis venam. Quare hîc examina vultum, & num habitus corporis sanguinis copiam indigitet: turgeántne venæ, victúsne plenior fuerit. hi enim periodis quibusdam, & non perpetuò delirant. cum risu horum est insania, abest ira. Ilico ô medici his mediam pertundite venam dextri brachij: vel eam *Galen. 13 Method.* saltem quæ thorosior turget. Infligatur foramen latum: nam ater sanguis à crassamento restagnat. Et si niger fuerit elabens sanguis, exhauri ad pondus quinque vel sex vnciarum. Sin ille subtilior exilierit, non vltra tres ferè vncias protrahatur eductio. Quodsi vbertate sanguinis non circumfluat corpus, temperandum à venæ sectione: nam petulantior euadit bilis, excusso sanguinis freno. hic enim potiùs incendium restinguatur. Sed illud etiam potest venæ sectio: esto, si ætas, habitus corporis, & cæli constitutio admittant. Attamen hæc cautio adsit, si fluat à venâ sectâ limpidus tenuisque sanguis, sistatur. Si hæmorrhoides solemnes, aut menses substiterint, mal*Cautio.* leolum iuxta secetur vena. Summa tamen adsit cautio, vt vesperi ab abducto sanguine, somnus concilietur. euacuato enim sanguine, si vigiliæ successerint, magis efferantur ægri. Propinabimus itaq. diacodium cum succo ptisanæ, vel cum aquâ: nam sæpe à soporiferis resipiscunt. Et post biduum iterum propinetur diacodium. dein parciùs id agendũ. Suadet hîc Mesue vt caput foueatur decocto papaueris, chamæmeli, & seminis lactucæ: nimirum vt æquæ partes ex aquâ coquatur, ad dimidij exhaustionem. postea humidis illinatur, vt mox dicemus. Auicenna pertundit venam linguæ non tamen *Lingua sectio.* id agit ad totius exhaustionem: sed capitis nec id in qualibet maniâ, sed in eâ in quâ in vitio est sanguinis copia quæ caput obsidet. Si itaque caput plethoram non habeat, à linguâ abstinendum. Ita narium venulas stimulabimus, & frontis secabimus: & hirudines capiti admouebimus: hæ enim, quæ foris est materiam hauriunt; vt vena ibi secta, quæ intus sunt elicit, auctore Auicennâ. A venâ sectâ, scapulis, brachiis, natibus cucurbitæ admoueri possunt. Cælius Aurelianus in statu morbi, capiti raso scarificatu imponit cucurbitam; vertici, occipitio, & temporibus: priùs tamen in metaphreno. Iam ad pharmaca ac*Pharmacia.*cedo. Hæc varia sint, vt vel bilis vel melancholia in vitio fuerint. Adsit hæc saltem cautio vt perpetuò re*Cautio.*misceamus frigida: tam in aluum lenientibus, quàm præparantibus ac purgantibus: etenim succi mordaces & feruidi vitium intulerunt. Vt ita*Lenientia.*que prima liberetur aluus, sumat cassiam cum tamarindorum pulpâ, vel diacatholicum, cum mannâ, & syrupo rosato laxatiuo: nam instar opiatæ inde effingi forma poterit, vt sæpiùs cochleario vtatur. ita & prunis. Trallianus, vt vtili astu falleret ægros, pharmaca propinabat cum vino lymphato, & in ouis. Vel molli vtantur clysmate, ex maluâ, althæâ, violariâ, betâ, parietariâ, semine lini, psyllij, anisi, anethi, prunis, ficubus, seminibus frigidis, floribus chamæmeli, meliloti; adiice vnciam foliorum senæ, & epithymi semunciam;

 cum oleo

cum oleo violato, & anethino, saccharo rubro, & pauco sale; vel adde hamech semunciam, fiat clyster, qui interdum iteretur. Lenita aluo, præparabimus, ad exclusionē, ferocem morbi materiam, si ferocia ægrorum id admiserit. Temperetur itaque feruor sanguinis, refrigerando & humectando eius acrimoniam. Vtemur decocto hordei, capillorum veneris, seminum maluæ. ita vel aquis farfaræ, melonum & cucurbitarum, buglossi, acetosæ, fumariæ, lupulorum, asparagi, melissæ quid immacerantes, scolopendrij, violarum, nymphææ, rosarum, endiuiæ, cichorei, tamarisci. Decoctis iniice vnà passulas, pruna, tamarindos, semina frigida. His mox iunge syrupum endiuiæ, fumariæ, boraginis, violarum, nymphææ, epithymi, de bysantiis. Optimus est syrupus de pomis ex descriptione Sabor apud Mesuen, capite De mania: vel syrupus de succo cucurbitæ. dantur etiam bene syrupi cum sero caprillo. Non opus est vt cuncta simul coniiciantur, vt malè hodie fit: sed tres vel quattuor res suffecerint coxisse, aut, si tenuioris sint substātiæ, infudisse (vt primo libro Methodi nostræ docuimus) ac macerasse: mox libræ liquoris addidisse syrupi alicuius vncias tres. Remedia præparantia scripsi; sed ad vsum ducantur vt suadet causa morbi; quam primùm docui quibus notis deprehensuri sitis: nam si vredine bilis fuerit torrida, maximè vtemini ex his iam præscriptis, quæ feruorem exstinguunt & madefaciunt, qualis est nymphææ syrupus, cum aquâ cucurbitæ & solatri: sin putrescat melancholia, ea quæ putredinem castigant locum habebunt, vt melissa. si biliosa, detur aqua boraginis, cum syrupo boraginis. Ita vbique prudenter transigendum: nam hunc ob vsum primùm accuratè suis symbolis morbificas causas notauimus. Si hac prudentiâ mitescat efferus succus, placidiùs pharmaco cedet, & edomitus mentem fatigare desinet, cerebri temperie redintegratâ: dum enim animi sedem æstus peruolitat, immemor officij sui ratio ferocit. Caueat tamen ægro suo qui astat, ab illis distillatoribus, qui susque deque, sub vmbrâ arcanorum, & calida & frigida remedia propinant. Hinc enim squalor perniciosus & grauior calamitosaque conflagratio. quòd rectè olim Pythagoras, Ignem gladio ne fodias: quasi dicat, hoc fiet cum metu grauioris conflagrationis, sparsis circumquaque fauillis. semper sint præparantia humida non obstruentia: quare optimè præscribitur serum lactis, imbutum violis, boragine, nymphæâ. Post vnius aut alterius præparātis potus vsum purga, quò fermentum inquinans sanguinem exigatur. Si sit ab vstâ bile, propinetur confectio hamech cum sero caprillo, in quo ebulliit epithymum, sena, myrobalani, cum floribus buglossi. vel exhibe electarium de psyllio, tripheram Persicam. vt etiam in melancholica materia pilulæ de fumariâ, de lapide lazuli, Indæ, senæ, & diasena Nicolai. In biliosâ autem materia vtemur cassiâ, mannâ, & rhabarbaro, tamarindis, myrobalanis in decoctis; electario de succo rosarum, pilulis aggregatiuis cum scriptulo rhabarbari. Omnibus his confert diacatholicum, electa-

Præparantia. Admonitio. Cautio. Purgantia.

electarium lenitiuum: fumaria, lupuli, myrobalani. Accipe diacatholici ſemunciam; hamech binas drachmas; ſyrupi violati ſemũciam; ex decocto florum & fructuum cordialium, epithymi, & glycyrrhizæ, fiat hauſtus. Si ſit à putridâ melancholiâ, immacera ſero lactis folia ſenæ, epithymi, & mirobalanos; colaturæ adde ſyrupum roſ[a]tum laxatiuum, vel violatum, & mannam: cùm enim gummiferis ex arboribus colligatur & earum ex vaporibus naſcatur, putredinem arcet. ſin bileſcat vnà materia, infundes rhabarbarum: & diluto addes quid electarij de ſucco roſarum: ita etiam ſi ab aſſatâ fuerit melancholiâ, iunctis floribus bugloſſi, violarumque ſyrupo, vel de pomis. His prodeſt etiam decoctum galli veteris purgans ex maluâ, bugloſſo, fumariâ, thymo, polypodio, ſenâ, cum ſaccharo rubro. Cælius Aurelianus in cõtumaci malo (contumax enim eſt melancholia vſta) vtitur elleboro albo, & ſæpe: quin & Q. Horatianus præcipit vt ſæpius vomant; qui & elleborum admittit. Nos feliciſſimè vtimur cotidie noſtro præparato elleboro albo, de quo aliâs. Si non facilè vomant, vtemur extracto ellebori nigri, cui quid addi poteſt electarij roſarum & dacrydij, ſi ab vſtâ bile inſaniant: vel quid hamech, ſi à retorridâ melancholiâ. Ita regis Argiuorum Prœti filiæ, quæ ſe boues eſſe credebant, à Melampode Amythaonis medici clariſſimi filio, curatæ fuere. Quare antiquiſſimus eſt huius remedij vſus. Fugite ergo noua remedia, quæ turbant & non purgant quod decet. Modeſtè tamen quantùm licet, & ſæpiùs purgare præſtat. Itaque non confertim purga, ne fiat laboris plena purgatio, ſed ſenſim, ſi licet. Et ſint, quantum res admittit, benigna purgantia. Quin ſemper adiice humectantia, & lenientia: præſtant hic ſiccis humida. Vltimò id cura, vt roborantia quædam purgantibus ſemper accedant. Licebit & per vrinalia remedia tandem euacuare: accipiemus emulſionem ſeminum melonum, factam ex aquâ hordei, in quâ coxere ſemen & radix fœniculi, & radicis vitis albæ ſeſquidrachma. Et ſudorifica locum hîc habent: nam balneum ſuauis aquæ maximè celebratur à Galeno: nam ab apertis poris, materiam exhaurit morbificam. Cùm ita prouiſio habita eſt totius corporis, pergemus ad ea quæ caput euacuant. Trallianus capiti tepidam admouet, dum æger in balneo eſt. Quin & per os & nares materia proliciatur, & id magnis pharmacis. Aëtius elleborum cum lacte, & elaterium naribus imponebat: nam ferox materia citra cunctationem deponenda eſt. Laudandũ eſt & cauterium actu vrens, futuræ coronali immiſſum, vbi cum ſagittali committitur. Oſſe denudato, de eo particula dematur, nec ante menſtruum ſpacium ſeſe locus conſociet ab enatâ carne. Et foris impoſitis remediis auxiliandum, à venâ ſectâ, cucurbitis, hirudinibus. Si flaua bilis auctor morbi fuerit, ea reprimatur: admoue oleum roſatum omphacinũ. Accipe caphuræ drachmam: liqueſcat in vino, vt lacteſcat: his conquaſſa albumina ouorũ, cum duobus cochleariis aquæ roſatæ, & aceti roſati: capiti cum ſtuppâ imponatur

Margin notes: Cautio. — Purgantia. — Notãdum de elleboro. — Methodi noſtra 2. lib. vbi De validis vomitoriis. — Cautio. — Euacuatio per vrinalia. — Per ſudores. — Euacuãtia caput. — Toрica. — [handwritten:] Cauterium actuale — à flamb[...] — Campfora

ponatur. Si causam ducat à retorridâ bile, vnaque, vt fit, vigiliæ premant, granû opij, & aliquid mandragoræ liquescant in oleo violato & nymphææ, cum pauco succo de citreis. Laudarē etiam cordi admoueri frigidum vnguentum, vbi vlta bilis ferocit: nam ita irasci ac furore incandescere, sine flammeo cordis calore eiusue sanguine vix posse existimo. idem etiam putat Abenzoar: & Galenus vbi agit De notis calidi cordis, Si cor, ait, ad validum æstum abierit, furor & maniaca confidentia his est. Si itaque in vitali specu habitat officina iræ, procellæ ibi iam motæ componantur. Quare epithemate, si fieri possit, rectè tractarentur: accipe aquæ rosarum, nymphææ, bugloſſi, aceti rosati, cuiusque vncias tres: his immacera folia melissæ: colaturæ iunge specierũ diarrhodonis abbatis semidrachmam; caphuræ, & croci, singulorum grana tria: tepidè regioni cordis inferatur. Vel illinatur pectus vnguento rosato & melissato, vel anthosato, vel violato; adde quid santalorum, & caphuræ, crocj, cuiusque grana quattuor, cum pauco aceto rosato. iungi poteſt semiscriptulus trochiscorum de caphurâ. Si foueri epithemate posset cor, id optimè fieret immerso sacculo, qui fabricatus sit ex rosarum rubrarum manipulis tribus, florum anthos, & melissæ manipulo; santalorum drachmâ: caphuræ granis tribus; spicæ granis duobus. Hepar etiam recreetur epithemate ex aquæ endiuiæ semilibrâ: rhodostagmatis vnciis duabus; omnium santalorum drachma; caphuræ granis tribus; aceti semuncia. Viriles globuli linteolo infunduntur rosaceâ madenti; vel solatri, aut nymphææ cum aceto. Melancholia autem si morbum pepererit, ab astringentibus abstinebimus, ob succi crassitiem. admouebimus oleum rosatum completum: vel violatum oleum. & si ardor adsit maior, vtemur oleo de semine lactucæ, vel de floribus cucurbitæ, nymphææ, & papaueris, si vigiliæ vrgent. hæc satis humectant. Cautio adsit, vt à valido algore abstineamus: & auctor est Abincenna magis hîc humectandum esse quàm refrigerandum: nam, dicit, madore lenius fert cerebrum quàm algorem. Cumque validâ opus est refrigeratione, remiscebitis flores chamæmeli, inquit Abincenna. Non vtendum igitur merè frigidis. Resoluentia mox succedãt. sint ea initio cùm vsus eorum primùm initur moderata, ne allectent materiam meabilem adhuc. mulgeatur super caput lac, inquit Mesue; misce oleũ chamæmeli cum oleo florum cucurbitæ; ita vnà humectabis. Ita oleum amygdalinum, violatum, cum lilino. Omentum tepidum agni capiti impositum commendat Alhasarabia Arabs. Commodè fouetur caput decocto maluarum, fœnigræci, seminis lini, psyllij, hordei, violariæ, cucurbitę foliorum, salicis, nymphææ, chamæmeli, meliloti, senarum, paucâ adiectâ stœchade. Vel veruecis caput & pedes cum dictis seminibus cocta. Cottidie bis eluat caput calidè, nisi cælum æstu flagret. Si vigiliæ vrgent, adiiciemus seminis lactucæ & papaueris drachmas duas vel tres. A fotu illinatur caput oleo amygdalino dulci, ranino, vel œsypo cum lacte muliebri, adipe-

Nota. In arte medica. Cautio.

Epithema cordis

Sacculus

incons

illi nomen ... capitis fomentum.

adipe anserino vel gallinaceo. Inde secti catelli capiti calidè imponantur. His nō iuuantibus, surgit Aëtius ad sinapi. Si vigiliæ premant, quod hîc nimis frequens (vt enim Dei gratissimum donum, somnus, serpat; tribus opus est, animo quieto, anathymiasi suaui, & cerebro temperato, quæ hîc absunt) his pugnandum, vt soporetur. Refert enim Fernelius diuturnas adeò & contumaces interdum vigilias incidere, quidam vt menses quattuordecim insomnis duxerit. Accipe olei amygdalini vnciam; olei violati semunciam; olei nymphææ drachmas binas; capitum papaueris albi numero quinque; seminis lactucæ drachmas binas; florum chamæmelorum pugillum; vini albi subdulcis sescunciam: misce; coque in duplici vase, ad vini exhaustionem. refrigerat, madefacit, somnum inducit citra noxam. Naribus trahat oleum violatum, vel papaueris, cum succo lactucæ. Postea totum corroboretur. & quia feruet squalidum hepar, id placet sero lactis cum cichoreo. Ab vnâ aut alterâ purgatione pergemus ad ea quæ cor, cerebrum & hepar redintegrant, offuscatum sanguinem serenant, fuliginosos spiritus exhauriunt. vt sunt, myrobalani citrinæ conditæ, conserua rosarum, adianthi, melissæ, calendulæ, rosmarini, violarū, nymphææ, cum paucâ stœchados, florum arantiorum, radices buglossi, calami, enulæ, citreum pomum in aquâ rosatâ coctum dum tabescat, cum sacharo: diarrhodon, diamargariton frigidum, manus Christi, electarium è pomis, electarium resumptiuum; aromaticum rosatum, & caryophyllatum, alchermes, de hyacintho. His intabescant tria vel quattuor grana caphuræ, & vnum moschi. Accipe aquæ rosarum vncias binas; vini granatorum, vini Rhenēsis, singulas vncias; his immadeant per noctē folia melissæ; sacchari crystallini adiice vncias duas: lentè coquantur, & adde conseruæ boraginis, buglossi, cuiusque vnciam; corticis citrei conditi, myrobalanorum citrinarum conditarum singulas sescuncias; diarrhodi abbatis, electarij è gemmis, amborum drachmas binas; passularum Corinthi duas drachmas; specierum electarij resumptiui drachmā; croci grana sex; bracteolarum auri numero quindecim: misce, fiat instar conseruæ. Robur etiam afflādum spleni emplastro: ex duabus partibus radicum capparum, & absinthij parte vnâ; bulliant diu in oxymelite scillitico; pistentur, & adde oleum rutæ & lauri, vel linum, cum cerâ: extendatur super peciam. Lauandū etiam caput: Accipe caput castrati, quod confractum bulliat in aquâ, cum rosis, violis, floribus nymphææ, buglossi, foliis salicis, singulorum semimanipulo; schœnanthi & stœchados singulas semuncias: hoc caput alternis diebus madescat & foueatur: vel omni die, & pluries in die si opus sit. & si non possit dormire, addi poterunt capita papaueris & lactucæ: & ad humectandum, oleum de cucurbitâ, si squalida sit temperies. Iam curandi modos claudam, si modò subiecerim quo modo transigendum cùm à rebus externis enatum vitium fuerit; vt à percussione, & maximè si à Sole æstu conflagrante. Sol suo feruore trahit & vrit melancholicum

Animaduersio de vigiliis.

CORROBORANTIA.

A rebus externis si sit, vt remediandum.

lancholicum succum, dum caput torret. Seca cephalicam brachij; hinc purga; tertiò tepidâ aquâ, ex sententiâ Razis, humectetur & frigescat caput infusâ: dein oleum rosatum cum quartâ parte aceti infunde capiti: ita etiam oleum seminis cucurbitæ, cum lacte muliebri, & etiam hoc naribus sorbeat. Tandem balneum tepidum ineat, aquamq. multam capiti infundat. Aquam odoret rosatam, violatam: & talibus transigat. Iam ad diætam: nihil in his peius, cibum cibo incocto addere. Sit victus mediocris, non accisus, non plenus: nam morbus ducitur, & metus est cacochymiæ. Sit cibus humectans, mirum quantum adferat is solatij. Qui autem se auertunt à cibo, ægrè curantur. Sit coctu facilis, flatus expers, non squalidus aut in æstum corpus abripiens, ne causis plethoricis caput feriat. Vtatur cremore hordei cum sacchato vel lacte; huic adde emulsionem frigidorum seminum, cum paucâ agrestâ. Vitulina caro proderit & agnina, pulli gallinacei, pisces saxatiles: & lactuca, spinachia, cichoreum, endiuia, asparagus: aliquid adiice anisi vel fœniculi: cerasa comedat & poma. A coriandro abstineat, & à croco. Lac calidè emulctum sine alio cibo detur mane cum sacchato. Vitet acria, vt piper, sinapi, cæpæ. Sorbile aliquid aut tenerum laudat Aurelianus: quare biscoctus panis nocet. sit panis triticeus, confusaneus. Caueat etiam à diureticis validis: nam tenue eliquant restibili crasso. Sitim non ferant. Zeno naturâ tristior hilarescere in conuiuio solebat: nam & lupinus aquâ maceratus dulcescit: ita cibus & potus etiam tristitiam fugant. Vtatur aquâ hordei cum succo granatorum dulcium. Tandem veniendum ad vinum album, tenue, dilutum: nam vrinas euocat, & diuûm gratissimum donum, somnum facit, humectat corpus, ac bilis frangit ferociam. Si temperatione eget vinû, affunde aquam buglossi, boraginis, endiuiæ, cichorei, fumiterræ, vel pluuiam aquam Maialem puris vasis collectã. Vino etiam melissato & boraginato vtatur is, qui ex metu prodromo huc venit: sit tamen oligophoron. Aër declinet in frigus, sitque suaueolentibus perfusus odoribus: is enim auido admittitur rictu, ex rosis, violis, nymphæâ, pomis, santalis, caphurâ, caryophyllis, iride: quædam horum etiam aquâ rosatâ coquantur, quò vapor inuadat cubile. Methodici cunctos furiosos in tenebris continendos esse dicebant. Principio iaceant loco mediocriter lucido, & nullo turbore pulsato, nulla quoque picturæ distinctione. Præcipitij facultas absit in fenestris. Auersus sit lectus ab ingressu, ne vultus vexent ingredientium: illa enim vultuum varietas auget furoris vanitatem. Oblectamenta adsint, offensio absit. Mandandum ministris vt eorum errores quodam consensu accipientes corrigant: nec tamen omnibus consentientes augeant furorem, eorum visa confirmantes: nec rursum repugnando asperent. Sed nunc indulgeant, nûc insinuando corrigant vana, recta demonstrantes, ac contrarietate quadã alienationis corrigatur qualitas. Blandisonis modulis & sonorum concinnitate demulceantur, hæc enim mentis tempesta-

Margin notes: DIAETA. — Potus. — Aër. — Galen. ad Thrasybulum, cap. 22. — Aurelianus. — Motus & quies. — Athenaeus 14

tempestatem sedant. Sciebant id Arcades olim: ita Clineas musicus iram mulcebat lyrâ: ita Dauid procellosam Saulis mentem citharâ componebat. Si qnid adhuc mentis adsit, amici ob oculos ponantur, dei misericordia, diaboli astus, vxor, liberiq. chari. Quidam minis reuocantur, loris flagrisque commitescunt. Non sint soli, nec inter ignotos, aut quos auersantur. Balnea dulcis aquæ fundunt & exhauriunt bilem, & feruorem mitigant. Cottidie his vtatur ex oleo & aquâ. Et madescat omni ratione cerebrum vnguentis, oleis, & embrochis. A balneo vngatur pectus & spina oleo violato, amygdalino, nymphææ, adiice æqualem partem pinguedinis porcinæ. Si peruigilio fatigatur, somno stude: nam hoc gratissimum DEI donum non minima curationis pars: propina diacodium: vel sumat lac seminum papaueris, cum syrupo papaueris, vel requiem Nicolai. Accipe syrupi papaueris vncias duas; aquæ nymphææ, violatæ, lactucæ, singulas vncias: misce, detur serò. Opium etiam lacte solutum naribus impone. Habeat & pilulas familiares, quæ sanguinē ab inquinamento melancholico serenant, quæ fiant hoc modo: Accipe succi melissæ, vini aromatici, cuiusque vncias tres; aloës puluerisatæ vncias tres: madescat his succis, & ex Solis calore inarescat: ter repete perfusionem: tandem adde senæ pulueris tres drachmas; rhabarbari binas drachmas; thymi, epithymi, caryophyllorum, cuiusque drachmam; macis semidrachmam; scammonei scriptulum; croci semiscriptulum: hæ tristissimum sanguinem serenāt, & opacos spiritus illustrant. Si nullis remediis placetur feritas, hæc inutiliter cuncta moliemur, potiùs vinculis coërceantur. Sed semper cautio adsit vt caueas ab his, ne in calamitatem te præcipitent: sæpe ego periclitatus sum capite apud hos. Inter Empirica commendat Dioscorides, libro de Euporistis, hippomarathri radicem & semen coctum ex aqua, ac potum: huic subscribunt Paulus, & Aëtius. Alij contenti sunt solo potu aquæ boraginis. Ego accipio serum lactis, cui infundo folia buglossi, boraginis, violas, nymphæam vel lactucam, acetosam, vel capita papaueris, cum pauco epithymo: vt eo fruatur loco potus per aliquot dies. Aliud, Florum rorismarini, boraginis, radicum buglossi, singulos manipulos; croci semidrachmam; mali cydonij vncias quattuor; vini albi clari libras duas: misce, & per diem integrum macerentur bene pistata; dein fimo equino imponantur dies quindecim in vase vitreo, dein bis aut ter distillentur, dosis est vnius drachmæ: efficax in melancholicis cunctis remedium, & tremulo in corde. LYCANTHROPIA qualis sit affectio primùm diximus. dicitur Arabibus chatrab sumpto nomine à bestiolâ quæ sine serie certâ super aquas huc & illuc fertur: ita hi etiam stare loco nesciunt. Refert D. Schenckius ex Iob. Fincelio libro 2. Mirac. hanc historiam. Patauij lupus sibi videbatur agricola anno 1541. multosque in agris insiliit, trucidauitque. Tandem non sine difficultate captus, confidenter se asseuerauit verum esse lupum, discrimen solùm existere in pelle cum pilis

Balneum. Somnus. Excernenda. EMPIRICA. LYCANTHROPIA. λυκάων. Historia mira.

foeniculi marini

pilis inuersâ. Quapropter gladiis feriunt eius tibias & brachia, amputántque, veritatem rei exploraturi. Cognito verò hominis errore, eum chirurgis tradunt curandum, sed post dies non multos exspirauit. His

Curatio. singulis mẽsibus emittatur sanguis: & vere ad lipothymiam id fiat: nam à pleno victoque, iamque se fundente sanguine nascitur. Victu curentur humido, balneis, & theriacâ, vbi non ita sanguine circumfluunt. manè vtatur sero lactis cum epithymo & senâ, per plures dies. Dormiat plurimum, si sit ab vstâ bile, & humidis frigidiusculis indulgeat. Cauterium futuræ coronali inuratur.

CAPVT XIII.

De HYDROPHOBIA, *hoc est, Aquæ metu, qui fit à morsu rabiosi canis.*

NASCITVR interdum furor à morsu rabiosi canis, vocaturq.

Nomen. ὑδροφοβία, hoc est, aquæ metus; alij ὑγροφοβίαν appellãt, quòd non solùm aquam, sed & cuncta liquida auersentur. ab aliis cynolyssus vocatur: quibusdam phobodipsos, quòd cum timore sitiant: aliis pheugydros, hoc est, aquifuga dicitur. Tristissima certè morbi calamitas, quæ hominem rabie, siti, & aquæ formidine exanimat.

Definitio, & eius explicatio. Est autem hydrophobia phantasia deprauata, dependens ex intemperie calidâ & siccâ venenatâ principum partium, maximeque cerebri, quâ, peculiari ratione veneni, homines liquida omnia fugiunt & horrent, causam ducens ex rabidi canis morsu, sanguinem inquinante. Dixi dependere ex calidâ & siccâ intemperie venenatâ: est enim morbus totius substantiæ: quòd talibus solùm remediis cedat, quamuis sub calidâ & siccâ intemperie consistat. Dixi principum partium: nam plurimæ partes hîc in vitio videntur esse: Democritus neruos hîc affici dixit: Asclepiadis autem sectatores membranam cerebri: alij diaphragma: Artemidorus Erasistrati sectator, & Artorius stomachum culpam agnoscere: plurimi tamen capiti vitium hoc ascripsere, maximè cùm iam mens fuerit alienata, cùm & antea notæ plurimæ futuri mali per faciem efflorescant. Dixi eos peculiari ratione liquida horrere: nam ea *Mira res.* est vis huius veneni, vt vel metuenda sibi quædam simulchra in illis videant: vel quia maximo fastidio madoris (in quo tamen medela esse deberet intemperiei huius) tenentur. miserrimum profectò morbi genus, quo æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quod autem in aliis venenatis morsibus calamitosis, peculiares quædam symptomatũ immanium ideæ non æquè elucent, in causâ fortè est horum ferocia, quòd priusquam eò deueniatur vt partes principes ita in suam naturam vertant homines occumbant à pernici vi. Quin venena illa biliosum sanguinem, aut pituitosum, vel putum putumque sanguinem tum spiritus incurrunt, eoque celeranter ad internecionem belligerant. Sed hoc caninum, lentum venenum cunctantiùs serpit, & melancholicum potiùs analogiâ ferit, hinc non se prodit, nisi traiectis partibus principibus, potissimumque cerebro, vbi

prauum

prauum in liquidis simulachrũ iam tunc fingit. Quanquam auctor sit Theodorus Priscianus, hydrophobiam etiam ex serpentium morsu euenire. Causa huius mali, vt dixi, est virus perniciosum, quod in rabidi canis saliuario humore stabulatur. Est autem illud calidum & squalidum, venenatum, & contagiosum, quod per arteriolas facilè toto se corpore fundit: adeò vt, si Galeno fidimus, eius sola saliua corpori aspersa id venenum spargat. Puto tamen, tactu saliuam non lædere illæso corpore, modò ilico vrinâ aut salsâ ab aquâ abstergeatur. Quosdam læsos rabidi animalis vnguibus fanaticos euasisse testatur Aurelianus. ita refert quendam læsum parumper à gallo gallinaceo pugnante, in rabiem incidisse. Aliud exemplum narrat sartricis, quæ cùm chlamydem scissam rabidis morsibus farciendam sumeret, atque ore stamina componeret, & linguâ pannorum suturas lamberet assuendo, quò transitum acus faceret faciliorem, tertio die rabiosa est facta. Quare quidam etiam putant, ex aëre, canis halitu inquinato, hanc luem contrahi posse. Alij poculo eodem, quo æger bibit, si quis vtatur: aut si ab ægro attentati cibi degustentur. Attamen si sanguinem emiserit lacera cutis, in eo propriè se condit hoc veneficum seminarium. Iam de signis. Cùm quis iam iam morsum accepit, nihil magni sentit mali: contrario prorsus euentu ac in aliorum venenatorum animalium morsu. Quare vbi canis momordit qui in suspicionem rabiei venit, accuratè perlustrandum num postea homo reddatur cogitabundus præter morem, necnon an vanâ imagine perfundatur cogitatio. Ita si eueniat, ac longiùs si cessant remedia, his tunc noctu somnus violatur, familiares vitant, ferino aspectu secum mussitant, lucem splendoremque fugiunt: nam iam tunc germen veneficum bibit cerebrum, vnde mox, vt ait Thucydides, *ἐξ ὀλίγου πολλά. Deinde præcordia anxiè premuntur ita vt stare locò nescius, furibundus huc illuc ruat facie rubrâ, cum sudatiunculâ. Hinc incipiunt ὑδροφοβεῖν, hoc est, aquæ conspectæ metum incurrere: & tunc, vt loquitur Theodorus Priscianus, passio eos plena possedit, cùm quantum in desiderâdâ potione accesserit desiderij, tantum timoris in accipiendâ generatur. Vel enim abominatur & nauseat ad liquida, vel in eis horrenda simulachra conspicatur, aut canem ibi latere putans, formidine tactus in clamorem erumpit non sine horrore. Tandem cùm altiùs irrepsit venenum partesque principes traiecit, tunc in his omne rationis lumen exstinguitur, ac fanatici euadunt, vereque mente exuuntur, nec contubernales agnoscunt, mordent, latrant; nam canes se existimant, gonorrhœa alij tentantur. Aquam & specula fugiunt; conuelluntur extremæ partes; singultiunt: sunt qui in epilepsiam abripiuntur, qui dein fanatici redduntur: sitis inexhausta, sudores frigidi, syncope, mors. Dioscorides fatetur tunc esse malũ inexpugnabile cùm de aquâ verentur demorsi: cùm nimirum allatâ aquâ horrent, ac latratũ astantes terrent: & si diutiùs aqua adsit, tremunt, sudant, delirât, ac lipothymiâ têtantur.

Margin notes: 2. Euporist. 8. — Causæ. — 6. Loc. aff. 5. — Historia. — Signa. — *ex paucis multa. — Rabidi canis signa.

X Sed in-

Sed interdum latet num rabiosus fuit qui momordit canis: quid tunc agendum? Accipitur mica panis, admouetur vulneri, ac eius sanie tingitur: ea vorata à sano cane, si ei insaniam non intulerit, rabiei expers fuit qui morsum intulit. Imò sanus canis plerumq. talem auersatur micam: nam canes odorâ vi excellunt. Domicellæ etiã arceant catellos suos ab vsu aromatum; hæc enim canibus rabiem accersunt. Scribit Plinius Columellam auctorem esse, si quadragesimo die, quàm sit natus, castretur morsu cauda, summusque eius articulus auferatur, sequenti neruo exempto, nec canes rabidos fieri. Canem autem rabidum occurrentem ita agnosces. hi immemores cibi & potionis perseuerant; truces oculi scintillant, demissis auriculis ac caudâ linguam exerunt, spumam ore voluunt, vmbræ suæ allatrant, iterumque latratus expertes anxij currunt, ac in cuncta obuia morsu feruntur, incerto oberrantes cursu, & quasi titubantes ebriorum more, modò dextrorsum, modò læuorsum. ad humum depressum talis canis gerit caput ac ad latus conuersum, hianti est ore, ac linguâ exertâ nigricante, & sanies naribus manat, sani canes eum fugiunt. Priusquam autem hos rabies inuadit, tristes sunt; & in quiete, quasi ex cursu anhelosi. Huic passioni canes obnoxij viuunt qui se saturant carnibus animalium quæ pestilentiâ aut fulmine, aut venenatorum morsibus interierunt, & qui verminosâ escâ vescuntur, ac putidam vnâ aquam lambunt; & is qui morsus fuit ab alio rabido cane.

Prognosis. Ad prognosin venio. Hi homines siti plerumque enecantur. Si spacio inualuerit hæc insania, medelæ est expers: hoc est, cùm mente exutus aquam metuit. Quamuis Eudemus, citante Dioscoride, quendam euasisse asserat; & Themisonem medicum: quem tamen non demorsum, sed ab amico hydrophobo ita affectũ fuisse asserit alios prodidisse. Sed & ipse Dioscorides ita loquitur, * ὅθ' ἂν αὐτῷ κίνδυνος ἀπαραίτητός ἐστιν, εἰ μὴ πολλοῖς χρήσαιτο τοῖς βοηθήμασι. Tamen in pauoris initio, cùm nondum partes principes peruasit venenum, aliqui curantur, vt euenit illi philosopho apud Aëtium, qui initium dedit prouerbio, Quid cani cum balneo? nam hi elleboro curari possunt, aut phlebotomiâ, vt mox dicemus: hi sunt qui se in speculo adhuc agnoscunt: nam huic, inquit Abincenha, nondũ periit salutis spes: nam nondum ita demersam cerebro vim veneni denotat, quin elui possit. Variè autem aquæ metus superuenit. quibusdam à decimo quarto die postquam demorsi fuere: aliis à quadragesimo, aut sexagesimo: aliis post sextum aut septimum mẽsem: tanta enim segnitie repit malum, vt rarò se prodat ante vigesimum diem: & plerumque à trigesimo die. Quin septem annis tegitur hæc pernicies, inquit Paulus Ægineta: Galenus aliquos post sextum & octauum annum à morsu eò venisse narrat: Albertus post annum duodecimum quosdam sensisse tandem hanc iniuriam: Guainerius quendam refert elapsis octodecim annis in hydrophobiam incidisse, ac intra diem tertium obiisse: cùm malum post decimũ octauum annum eo tempore se ape-

*Hoc est, inde periculum incuitabile hominem manet, nisi multis vtatur auxiliis.

Quando incipiant aquam metuere.

Tract. De venen. cap. 12. De morsu rabidi canis.

se aperiret, cùm vmbrã sorbi arboris transiret. Nam ferunt, si quis sub sorbo arbore iacuerit qui aliâs demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiem verti. Quare quamuis hoc venenum diu latitet, cùm tamen se aperuit, celeriter enecat, fraudato potu ægris, adeò vt quidam intra triduum moriantur ab obortâ hydrophobiâ: vt exemplis id prolixè demonstrauit diligentissimus & doctissimus meus Forestus. *De cereb. morb. 10. lib. 28.* Lentum itaque adeò cùm sit in quibusdam hoc malum, antiquis ob moram ignotum fuit, ita vt nesciuerint à vulnere rabidi canis illud euenire. *8. Histor. animal. 22.* Nam vsque ad tempora Aristotelis morbus hic in homine nondum innotuit: quare idem asserit, hominem solùm commorsum à cane rabido, *8. Symp. 9.* à rabie non occupari. Et Plutarchus ex sententiâ Athenodori medici affirmat hydrophobiam morbũ nondum fuisse tempore Asclepiadis: is tempore Pompeij vixit. Hippocrates nusquam eius meminit, nec Nicander qui sub Attalo vltimo rege Pergami vixit. Nec me mouet Aurelianus, qui certè incommodè eius antiquitatem probat. nam Ouidij tempus, qui paululum ab Asclepiade vixit, nullum adhuc nouo malo remedium nouit:

—*nam*, dicit, *medicina*
Nec formidatis vlla medetur aquis.

Seriùs aut citiùs symptomata elucent, vt fuerit aër calidior, temperies corporis, venenum prauius, grandius aut rectius vlcus, vt corporis cacochymia ad putredinem aptior; venarum, arteriarum, omniumque ductuum amplitudo vel strictio. Conclusum nec patulũ vulnus plus periculi habet, quàm amplum, vnde laxare se virus potest. Sed, vt hoc iterum, cùm ad hydrophobiam deuentum est, non redeunt, quanquam non despondet curationem Abincenna, modò se adhuc agnoscant in speculo, qui istos valentibus purgationibus redintegrari mentem posse putat. Iam ad curationem veniamus. *Curatio. Prophylactica ne hydrophobi euadāt.* Aër cubiculi sit calidus & lucidus, quò foras se vertant spiritus & sanguis. Et ob eandem causam vitet somnum, quousque vis veneni sit exhausta. *Victus.* Edat arantia & citrea mala; & his cibi condiantur, vt etiam tormentillâ, pimpinellâ, calendulâ, boragine. Caro sit vitulina, veruecina, gallinarum, & talium. Caueant astantes ne comedant reliquias ciborum degustatorum ab his hominibus. Vitetur inedia & satietas; vt enim hæc vires deiicit, ita illa suâ copiâ ad cacochymiam & focum veneni facit. vrinalia cibis remisceantur. In primis curandum vt aquam bibat: & si iam metus præludia adsint, tegatur poculum, vel tubulum habeat, vnde bibat æger. Demorsus ilico generosum vinum hauriat, & cæpas comedat; ea enim dissipant seminaria venenata. Poculis indantur folia pimpinellæ, & cacumina cum floribus calendulæ. Familiaris potus sit vinũ oligophorum, vel iolabium ex syrupo citreorum, cum decocto acetosæ, vel hordei. Laudat Dioscorides vinum & lac, cæpas, allium, aromata: nam dicit, diu hæc vires suas fundunt per corpus. Comedat cancros; & olus ex cichoreo. Scribit Matthiolus, demorsos in Hetruriâ abstinere integro anno à contactu ligni corni, & san-

guineæ virgæ: nam si hæc ligna manibus eorum incalescant, ilico rabie exagitantur. Ita habendus in victu; nunc remedia perlustremus. Si ilico abstergeatur vrinâ sanies spumáve aspersa, nihil magni metus erit: nec enim fomite aut contactu omni lædit: sed maximè si morsu elicitus sanguis, is spumâ aut sanie tangatur: ille enim focus mali. Attamen spuma leuiter cõtemni non debet: nam refert Galenus, eam inficere: & Matthiolus duos vidit solâ spumâ infectos. Plinius scribit, tantam vim mali esse, vt vrina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè vlcus habentibus. Demorsis maturè remediandum: nam ob cunctationem moriuntur: pauci alioqui perierunt. Argumento est Baldus Iurisconsultus: is à catellâ labium perstrictus, cùm rabire eam nesciret, & ob exiguitatem negligeret vulnusculum, quarto mense fanaticus interiit. Non secetur in morsus principio vena: sed sit aluo libera si non spontè feratur, da mannam cum diacatholico, & syrupo rosato laxatiuo: fiat instar opiatæ: sumat cochlearium ante cibum. Alia aluiflua pharmaca absint ineunte morbo, vt & phlebotomia, ne intrò trahatur venenum. Sed eunte curatione, si citiùs quàm par est vulnus coaluerit, tunc si plethora adsit, phlebotomia; vel si cacochymia fœdarit, pharmacia locum habet. Nostri, iam iam demorsos, antequam hydrophobi euadant, ter in Oceanum mergunt. Multa remedia quæ tuentur à pauore aquæ prodit Plinius libro vigesimo nono, capite quinto: sed non omnibus fidendum; publicis potiùs standum. Tale est illud ex cancris fluuiatilibus, quo vtebatur Æschriõ Empiricus, præceptor Galeni & conciuis, medicamentorum peritissimus senex: huius meminit Galenus vndecimo simplicium libro, hoc modo: Patella erat ænea rubra, in quam impositos cancros viuentes hactenus vrebat, donec in cineres abirent, vt facilè ad læuorem redigi possent. Hic Æschrion semper hoc ædibus habebat medicamen, tempore æstiuo vrens cancros post ortum Canis, quando Sol in Leonem transisset, Lunâ decimâ octauâ. Cottidie dabat hos cineres, vsque ad diem quadragesimum mensura magni cochlearij, inspersos aquæ. At si non protinus ab initio, verùm aliquot post dies à morsu curam cœpisset, tunc cottidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice Brutiâ, opopanace, acetoque conficitur: habens picis librã, aceti acerrimi vnum sextarium Italicum, opopanacis verò libras tres. Asserit Galenus, neminem vnquam mortuum esse, qui hoc antidoto rectè fuerit vsus. Et dicit Galenus, fluuiatilium cancrorum cinerem, substantiæ totius proprietate contra rabiosorum canum morsum efficacem esse, eumque tum solum, tum cum gentianâ & thure multò præstantiorem. Thuris sanè vnam partem esse oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. rarò enim, inquit Galenus, aliter illis vstis sumus vsi. Dioscorides in quaternos cyathos meraci vini, bina cineris cancrorũ cochlearia, vnumque gentianæ coniicit: hæc in polentæ dilutioris

Remedia.

Æschrionis remedium.

dilutioris modum ſubacta, quatriduo exhibet potu. In principio hoc remedium dabat. Sin ab illato morſu, bini terníve dies fluxiſſent, à triplicato pondere curationem auſpicabatur. Commendat Aëtius bitumen Iudaicũ Aſphaltites, drachmæ pondere ex aquâ potum: quin eos qui iam primùm pauorem aquæ incurrerent, hoc curari aſſerit. Plinius commendat cynorrhodi, hoc eſt, ſylueſtris roſæ radicem. vnicum, inquit, remedium oraculo quodam nuper repertum: nam demorſi militis mater monita in ſomno, vt radicem cynorrhodi mitteret filio bibendam: caſuque accidit, vt milite incipiente aquas expaueſcere, ſuperuenerit epiſtola orantis vt parêret religioni, ſeruatuſq. eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tẽtauit. Inſanabilis, inquit Plinius, ad hoſce annos fúit rabidi canis morſus, pauorem aquæ adferẽs: attamen ante Plinium, Celſus & Scribonius multa remedia prodidére: vel his cunctis ille cynorrhodon prætulit. Quidam accipiunt radicum gentianæ drachmas duas, aſtacorum fluuiatilium in furno combuſtorum drachmas tres, terræ ſigillatæ ſemunciam: præbent horum drachmam ex decocto aſtacorum; hoc ſæpe. Aëtius ne ſeminaria venefica materiam ſibi analogam corrũpant, arceaturque corruptionis promptitudo, laudat decoctum oxylapathi potum: nam etiam vrinam cieri inde aſſerit, & id ſaluti eſſe: atque idem decoctum vulneri imponit. Celebrat Scribonius Largus mirabile antidotum Apuleij præceptoris Celſi, & alij alia; verùm cùm theriaca cuncta

8. Lib. 4. 25. lib. 3.

ferè accipiat quæ illa, hac vtendum potiùs ſuadeo ex decocto aſtacorum, vel gentianæ, aut acetoſæ, pimpinellæ. Poterit gentiana & theriaca infundi in aquam vitæ, vt cottidie ſumat cochlearium ex decocto oxylapathi & pimpinellæ, vel ex infuſo calendulæ diluto. Dum ab impreſſo morſu ita de internis cura peragitur, ſimul ex vlcere omni arte prolectetur venenum: & diu & multum effluat ſanguis: nam omne à cane vulnus diutiùs patêre debet, etiamſi ſuſpicio abſit rabiei. à rabioſo autem quod eſt, ante quadrageſimum vel ſexageſimum diem non tutò obſerabitur, aſperſo cinere ficulneo ſi conniuet. Ilico ſcarificato vulneris ambitu, diductoque, ſi conniuet, vulnere, cucurbita magna imponatur, mox vino calido eluatur & abſtergeatur locus. Nam hîc maximè opus eſt chirurgiâ: quin vulnus amplius reddatur, reſciſſa per ambitum carne lacerâ, ne ante tempus coëat vlcus, fluatque pleniùs ſanguis, & dein ſcalpello altiùs adacto, ſubinde cucurbitis amplis tentetur. Mox vratur ferro, tam altum vt ſeminaria venefica abſorbeat; modò nerui & tendines id nõ impediant. Si ferrum reformidat, fiat id vnguento roſato cum ſublimato; & butyro eſchara illinatur dum decidat. Studendum vt quàm primùm cruſtâ ſe exuat vlcus; & cottidie præcipitatum tunc vlceri inferatur: nam arcet coitum, & venenum extrahit. Vel miſce præcipitatum tractoriis vnguentis aut emplaſtris, & interdũ inferatur vulneri; nihil enim potentiùs extrahit virus ab alto. tegatur vlcus braſſicæ folio butyro illito. Alij ſinapi ſoluto

Vlceris cura.

 in vrinâ

in vrinâ vel aceto lauant & fricant locum,& pannum duplicem eo madentem vulneri imponunt. Alij accipiunt alliorum radicem mediam, cum ſemunciá theriacæ & fermenti, & ſemipugillo meliſſæ, & marrubij fœtidi, omnia piſtillo comminuta ſuperponuntur. Quidam erucā cum butyro & ſale coctam imponunt: nonnulli fimum equinum coquunt in acri aceto,& imponunt. Pix etiam liquida cum ſale & euphorbio imponitur. & pili eiuſdem canis vulneri impoſiti remedio ſunt. Sed fidiſſima & optima inter præſidia eſt theriaca, in aquâ vitæ vel generoſo vino ſoluta, & diu parti aſtricta, ſic vt cruor manet, illo abſterſo; linamentis eodem medicamento madentibus impoſitis, mox ſuperpone allia vel cæpam cum ſale & terebinthinâ tritâ. Sed cautio adſit in cauteriorum impoſitione, vt, vbi morbi principium (quod varium eſt, duorum, quatuor, & plurium dierum) præterijt, à cauterio pax ſit: nam altius iam ſe inſinuauit venenum: ſcarificabimus tamen, & ſiccantia euocantiáque imponemus, & phœnigmos, & quæ veſicas efferunt. Optimè facit & per ſe caprifici liber, inquit Scribonius, contritus & impoſitus vlceri: item laſer per ſe. Sed, inquit Dioſcorides, ſi hæc interna auxilia primis diebus prætermiſſa fuerint, nec ſcalpro carnem circinare nec vrere oportet: non enim quod iam tranſijt in viſcera ſatis euocare poterit: fruſtra itaque doloribus corpora proſternemus. Tunc potiùs validè corpus purgetur elleboro, & ante & poſt quadrageſimum diem ſæpiùs: nam hydrophobas quoſdam ſanauit hoc pharmacum, cùm iam iam pauor aquæ illos tentaret (nam nemo ſeruatur iam cùm inſedit omnino aquæ formido) & cibis acribus indulgeat, & ſudores eiicat. Itaque cùm hoc periculum herbeſcere incipit, necdum adeò titubet æger, quin ſe adhuc in ſpeculo agnoſcat, id periculum non niſi periculo vincitur: da extractum ellebori, cum extuſo liquore cæpæ, in quâ cineribus obruta, theriaca coxit: cùm extúditur liquor, adiice aquam pimpinellæ vel cardui benedicti, adiice quid confectionis hamech: nam præcipiti hoc in malo opus eſt deiectione, vomitu, & ſudore. Balnea etiam venenum deiiciunt: in eo deſudent aperto vlcere, donec vires ferunt, & dein meraco vino excipiantur; hæc per triduum ſi fiant initio vlceris, tutus erit. Si autem, dum interna optimè curantur, ante tempus carne veſtiatur vlcus, expediet, ex ſententiâ etiam Dioſcoridis, iterum diducere aut inurere vlcus. Sed cùm iam coiit iuſto tempore, hoc eſt, poſt quadrageſimum diem, vult Dioſcorides locum adhuc tegendum eſſe emplaſtro quod è ſalibus conficitur: nec multo pòſt ſinapiſmo vtendum eſſe. Si itaque iam aquam metuit, ſuaſore Celſo, proiiciatur nil tale cogitans in piſcinam non præuiſam, & modò merſus bibat; modò attollatur, vt inuitus aquâ ſatietur: ita ſitim & aquæ metum eluet. Cautio adſit, ne fatigatum corpus, à frigidâ aquâ, cōuellatur: quare à merſione, ilico in oleum calidum demittatur. Mirandam hiſtoriam refert Philoſtratus in vitâ Apollonij Tyanei: Rabioſus canis adoleſcentem mo-

Cautio in cauteriis.

Iam hydrophoborum curatio.

Hiſtoria 6. lib. 18.

tem momordit, qui mox in caninos deflexit mores. latrabat, ſedebatque vt canis, & ceu quadrupes gradiebatur, manibus tanquam pedibus vtens. iamque dies triginta hoc morbo laborabat. Apollonius ciuibus præcepit vt canem inquirerent qui momorderat. illi negabant ſe canem vidiſſe, quòd extra mœnia morſus fuiſſet adoleſcens. O Damis, inquit Apollonius, is canis albus eſt, villoſus, cuſtos ouium, magnitudine amphilochicis canibus æqualis. Stat tremebundus iuxta fontem, aquam cupit, & timet. ipſum ad ripam ducite, & immurmura auribus hoc tantùm, quòd à me vocatur. Adductus canis eiulans ad Apollonij pedes procubuit. iuſſit morſum vt lamberet. Redijt adoleſcenti mens, parentes & amicos agnouit, & ex flumine aquã bibit: nam remediũ rabiei eſt aqua, ſi eam attingere rabioſus audeat. hæc Philoſtratus. Narrat Aëtius, ſi hydrophoba ſemel tantùm ex coagulo catuli comederit, ſtatim eum inuadere aquæ cupiditatem. D. Iulius Palmerius ſcribit ſe omnes qui iam aquam timerent, & rabidi eſſent (modò non vltra tres paroxyſmos duraſſet morbus, & morſus factus in capite, aut facie aut collo nõ eſſet) hoc illos antidoto feliciter curaſſe. Accipe foliorum rutæ, verbenæ, ſaluiæ minoris, plantaginis, foliorum polypodij, abſinthij vulgi, menthæ, artemiſiæ, meliſſophylli, betonicæ, hyperici, centaurei minoris, omnium æquale pondus: fiat puluis. doſis eſt duarum vel trium drachmarum in cottidie, cum duplo ſacchari, vel ex vino, aut pomo, vel iuſculo, aut ex melle, & in formâ tabulari. ſumitur ieiuno ſtomacho, & horis tribus ante paſtũ. & puluerem hunc vulneri inſpergit. Idem ait Fernelium de pimpinella ſcripſiſſe, dum ad præcautionem facere, ſi eius folia ſumantur. hoc habuit ex Regis Galliæ venatoribus, qui, demorſis à rabidis canibus, cottidie folia aliquot exhibere ſolebant, idque vnicum iis eſſe medicamẽ prophylacticum. Scribonius Largus refert quendam barbarũ naufragio Cretæ appulſum hydrophobas curaſſe etiam cùm latratus ederent, ſpaſmoque vexarentur, ſiniſtro brachio alligata hyænæ corij particula, panno illigata. id, inquit, ego pro magno munere accepi à Zopyro legato inde miſſo, hoſpite meo. Theodorus Priſcianus chalaſticis admotis iuuat pectus & ſtomachum. dein cerotario ex maſtice & nardino oleo. Caput fouetur decocto anethi, chamæmeli, betonicæ. Vrinalia præberi vult Abincenna, adeò vt ad cantharidum vſum fugiat, dum ſanguinem mingat æger. Hæc credo aptiſſima & optima eſſe ad huius mali profligationem.

CAPVT XIIII.

De MEMORIÆ *detrimento: & quo modo ea ſit firmanda.*

MVSIS ſacrum caput iam aggrediamur, ac de *Mnemoſyne Muſarum parente, ac Iouis amaſia agamus. Antiqui ex tribus quas ſtatuebant Muſas in templo Delphico, Mnemen, id eſt, memoriam, tanquam imaginationis ſacrarium & conceptaculum, maximam poſuere. Etenim ruant ac ſoluantur omnia ingenij ornamenta neceſſe eſt, niſi

*Memoria.

Memoria præconia.

est; nisi hæc memoria in præsidiis excubet: nam quibus hæc non arrisit benignâ venâ, hos perpetuis inscitiæ latumiis damnauit Iupiter. hæc enim eruditionis ταμεῖον: & oportet eum qui ad palæstram literariam tendit, μνημονικὸν εἶναι, hoc est, potestate retinendi pollere. Necessarium itaque vitæ bonum memoria, & thesaurus scientiæ ac lumen. Attamen res ex omnibus animi partibus maximè fragilis; in quam primùm senectus incurrit, sæpeque, vt Plinius inquit, tētat deficere vel quieto corpore & valido, somnoque serpente amputatur, vt inanis mens quærat
7. Natur. hist. 24. vbi sit loci. Ictus lapide oblitus est litteras tantùm. Ex præalto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorumq. cēpit obliuionē. Alius ægrotus seruorum etiam: sui verò nominis Messala Coruinus orator. Talia
1. Lib. 6. in patholog. refert & Valerius Maximus, & Fernelius. Miranda alioqui hæc splendida homini insita vis memoriæ, quæ reuocat atque exhibet vetusta, ac acta puerorum in digitos mittit, hesternorū sæpe oblitis. Quod quæris, altiùs se sæpe illatebrat & recondit, mox aliud agenti reddit se, atque postliminio ludens se offert. Hanc admirans Tullius, inquit, An sit animus ignisve, nescio, nec me pudet, vt istos, nescire, quod nesciam: quicquid sit, iuratem esse diuinum. Augustinus dicit memoriam esse animum: modò ventrem vocat animi, cuius aula sit ingens, & opidò quàm admirabilis: modò memoriæ cauernas nuncupat, nunc antra, vel etiam sinus. In quibusdam animalium hæc propè est nulla; ceruario quamuis in fame mandēti, si respexerit, obliuium cibi obrepere aiunt, digressumque aliud quærere. Ita inter homines quidam mirè obliuiosi, quidam memoriæ tenacissimi. Seneca hac ita excelluit, vt duo millia nomina recitata ordine referret: ducentos etiam versus, ab vltimo incipiens recitaret. *De se ipso præf. lib. Declam.*

Cyrus in exercitu penè innumerabili, omnium militum nomina tenuit. Mithridates duas & viginti linguas calluit, & totidem iura dixit. *Qui excelluerint memoria.* Themistocles anno vno Persicam linguam didicit. Theodectes versus quàm plurimos semel auditos ita reddidit, vt pars nulla subsultaret. Cyneas Pyrrhi legatus, postero die quàm Romam venerat, vtriusque ordinis viros nominatim appellabat. Carmadas quidam in Græciâ, quæ quis volumina in bibliothecis posceret, ea legentis modo narrabat. Cæsar simul scribebat, legebat, dictabat, & audiebat. idem prodit de Adriano Imperatore Spartianus. Ita summus DEVS variè in hominibus hanc potentiam micare voluit. In sensu enim principe DEVS simulalachra inseuit: princeps autem sensus in quibusdam mollior & dilutior habetur, in quibusdam rigidior. item aliis in motu est, aliis quiescit; ita simulachra in eo condita imitantur eius conditionem: hinc illa memoriæ varietas. *Causa memoriæ.* Desultoria & fragilis in paruulis memoria est, ex iugi motu; in constanti adultaque ætate firma & tenax. Sicuti verò in profluentem impressus signatorius annulus, imprimit nil obsignatque, ita illorum memoria conseruare nil potest, qui agitationis fluxu raptantur continuo. Et in iis ferè memoriæ nulla vis, quibus duriusculi & inflexibiles sensus

sensus: quî enim fiat vt annuli impressionem accipiat lapis? Etiamsi ferè fatear (quod in consolatione probat Boëthius, & quidam Platonici non negant) à sensibilibus non imprimi formas in animâ, tanquam à sigillo in cerâ: verùm sicut sunt in animâ naturales substantiæ vires, intellectus, ratio, imaginatio, sensus, ita rerum quoque cognoscendarum rationes educit. Quodsi attentiùs meditatur, & diutiùs idem, in hoc ipsum se valentiùs confirmat, idque est meminisse. Quin auolans anima è corpore, memor est actorum, si Platoni credimus, qui asserit sese internoscere animas hîc quæ iunctæ fuerant cognitione. Si formæ, inquit Plotinus, residerent, consideratione ad reminiscendum nequaquam indigeremus. Spiritus conglutinat animam & corpus. hic quoquouersum fusus, euehit animæ vires. Quin sensuum picturas suscipit: nam hæ in animæ substantiâ primò figi nequeunt, quia incorporea. Sed ipsa anima in spiritu vt in terso speculo ideas intuens, de obiectis iudicat. hoc iudicium, sensus perceptio dicitur. His similes species sed multò lucidiores anima suâ vi in seipsa fabricat: hãc conceptionẽ phantasiam vocamus, hæc in temperato cerebro diu condit se: &, cùm opus est, euocatur animi imperio ad sensũ communem, quæ phantasiæ præest, ex quibus excitabula speculationis oriuntur, quæ ita educta, suggerunt intellectui quæ olim sensu percepimus; vt picturæ antiquas res referũt. Quicquid sit, ait Tullius, iurarem diuinum. Quid obsecro te, terrãne tibi, aut hoc nebuloso, & caliginoso

Margin notes: De ipsis prof. lib. Dolan. — Qui excel[luerint] memoria. — 10. De Republ. & in Legibus, & in Epist. & Plotin. lib. De animar. immort. — Causa memo[riæ].

cælo, aut sata esse, aut concreta videtur tanta vis memoriæ? An capacitatem aliquam in animo putamus esse, quâ tanquam in aliquod vas, ea quæ meminimus infundantur? Absurdum id quidem: quis fundus, quæ tanta capacitas intelligi potest? an imprimi vt ceram animum putamus? & memoriam esse vestigia singularum rerum in mente? & quæ possunt esse verborum, quæ rerum vestigia? Sed satis sit hæc innuisse in lyceo philosophico; ego interim Pęoniam familiam deserere nolo, & receptam in ea antiquitùs sententiam amplectar, quæ medicis rebus (cùm ea corpori proximas causas accommodet) accommodatissima, cerebri temperiei aut habitui memoriæ felicitatem & titubationem ascribat. Est autem reminiscentia felix, facilis promptaque peruestigatio, ex perscrutatione, imaginis quæ aliâs inhæserat. fit enim ex imaginatione memoria, huiusque est cõseruatrix. Acceptas enim ideas ab imaginatione condit in thesauris. quas deiñ promit, si præsto sint: sin confusæ, per euolutionẽ repetit, hoc est, per reminiscentiam. Quare memoria singularium est repetita phantasia. De hac vi labefactatâ hîc agimus; hoc est, de memoriâ quæ læditur per se, & non per aliud: nam in phrenitide per se nõ læditur memoria, sed propterea quia imaginatio & cogitatio ibi percelluntur. Affectâ memoriâ, inuiolata perseuerare imaginatio potest, & cõtra: cùm verò horum medius dux ratiocinatio violatur, vnà & imaginatio, & memoria affliguntur. Sed in per se afflicta memoria; illa titubat, suique officij

Margin note: Allusio[?] rium.

 officij

officij immemor reddita, obliuium parit. Iam ad causas venio quæ suo munere memoriam exuunt. Valet memoria ex probâ cerebri temperaturâ: nam vt scribit Hippocrates, Cùm in corpore pars ignis siccissima, & aquæ humidissima æquè temperantur, in eâ temperie anima memoriosissima efficitur. Nam ita ignis nutrimenti non indigus, haud vagatur: nec aqua motus egens, multùm leuatur. Quare senilis iuuenta præcoxque ingenium minimè laudandū, in quo aëreum potiùs quàm aquulentus mador exundat: quod, vt inquit Fabius, quicquid potest protinùs ostendit. Non est hæc vera solidaque vis, nec penitùs immissis radicibus nititur. vt quæ summo solo sparsa sunt semina, celeriùs quidem se effundunt, & ante messem herbulæ cassis aristis flauescunt: ita hi Daretì & Entelli, triarios de pōte excussuri. Sed audiamus prudentissimum Platonem de memoria disserentem: Cùm, inquit, alicuius in animo cerea effigies illa, profunda & multa, lenisque & probè subacta est, quæ per sensus influunt in hoc insculpta quod Homerus animæ cor vocauit, ceræ hanc similitudinem intelligens, vtpote pura signacula & funditus insidentia, diuturna fiunt. Hi homines ita facti dociles sunt & acuti, & memores, & sensuum simulachra non commutant, vnde & vera opinantur. Nam cùm sint ea in amplâ & pellucidâ regione, velociter distribuunt, diuiduntque in propriam effigiem singula: & hi sapientes dicuntur. Sed quando densum est alicuius cor, vel cùm lutulentum, nec ex defæcatâ cerâ, vel mollè nimis, vel durum, non rectè omninò se habet. Nam mollis nimiùm cerâ, celeres quidem ad percipiendum efficit, sed eosdem obliuiosos: durâ verò contra, diù memores, sed tardos ad percipiendum. Et qui densam & asperam lapideamque & terream, vel fœculentam habent ceram, obscura simulachra continent. obscura quoque qui duram, profunditas quippe non adest. Obscura præterea quæ molliorem, nam ex confusione facillimè euanescunt. Quod si præter hæc inuicem etiam congesta sint, ob sedis ipsius angustiam, si quidem exigua sit animula, obscuriora quoque illis simulachra fient. Hi cùm quid vident, audiunt, aut cogitant, quia singula singulis mox reddere nequeunt, tardi sunt: nam aliud pro alio, cogitando decepti concipiunt. hæc magni illius philosophi sententia. Galenus scribit obliuium nasci ex fluxâ cerebri substantiâ. Quin asserit violari memoriã vel à solo frigore, vel cum humiditate, vel cum siccitate. Quare falluntur qui putant tantùm à frigore memoriam lædi. Vt enim enitescat memoria, opus est simulachrorum receptione, & tutela. Quare memoriæ studebit calor, & siccitas: nam tenuatur cerebrum caloris potentiâ, hinc facilè admittit imprimenda: & stabilitas est à sicco. Igitur in fractâ memoriâ, aut simulachra non excipiuntur ob crassitiem cerebri, quæ illi est à frigore simul cum siccitate: aut suscepta non hærent in fluido cerebro, sunt enim duæ memoriæ virtutes, citò recipere, & constanter retinere. Quare cùm tenuitas cerebri potissimùm fiat à calore: stabilitas

[Margin notes: CAVSAE MORBIFICAE. — De diæta. — Senilis iuuenta. — In Theæteto. — Artis medicæ 12. cap. 3. De locis aff. 5. — Ratio vel.]

stabilitas autẽ à sicco: hæc robur ei adferent. At algor & mador bellum ei inducent. Vnde apud Cæcilium in Epiclero, Itáne Antipho prosluâ fide; itan' est immemoris, itan' est madida memoria? Quod autẽ pueris, quamuis humidis, memoria est, id, inquit Abincenna, quod animi motibus plurimis non distrahantur, nec eorum conuellitur cogitatio. adiicit Thomas, simul ob motus vehementiam: nam quæ admiramur, meliùs adglutinatur memoriæ, omnia autem noua & insolita mirantur pueri. Vt autem primariam vim obtinet caliditas, tenuando, ad memoriæ fabricam, & secundam siccitas; ita ad lædendum primas partes habet frigiditas: an non timentibus excutitur memoria, ob frigus stringens, & vestigia arcens? Secundum autem locum ad memoriæ debellationem obtinet humiditas. nam in humido cerebro multi spiritus commeantes, sese, tanquam circuli in aquâ secant. quod etiam fieri posse non nego in siccis cerebris, si sint biliosa, propter spirituum mobilitatem. Quare leuiter à madore affligetur memoria. Humor autem in vitio erit copiâ, aut qualitate: vt si crassamentum quoddam gerat, vnde spiritus cerebri densescant, & substantia cerebri colabitur. Vetus etiam abscessus offendere poterit. Quare frigus suâ vi, aut mador per se memoriæ iniuria erunt: nam frigus in causâ est ne designari & exprimi rerum formæ possint, sed quasi frustrantur & dessiliunt plagæ: at humiditas in causâ est, quòd non retineantur insitæ imagines & quæ haustæ fuerant. Quare Galenus, ad animi

6. Naturalium.

3. Locorum 15.

ignauiam inferendam, primum locum habere scribit frigus: secundum humiditatem. Non exigua hîc surgit difficultas, cùm perpetuò in hoc malo idiopathia affligatur cerebrũ, & medici semper hîc studeant quò calore afflent cerebrum, videtur memoriam labefactari non posse, nisi adsit frigida cerebri dyscrasia. Respõdemus, bifariam lædi cerebrum; primò, cùm ita affligitur, vt extra lineam sanitatis abripiatur, ita vt ægrũ dicatur. Secundò, cùm ita cerebrum læditur, vt intemperatum quidem fit, non tamen vt ambitum sanitatis deserat. Cùm itaque ita cerebrum à sanitate abit, vt ægrũ dici possit, hæc iniuria grauis erit, & necessariò fiet à frigore, & non à solo madore. Et hoc est quod volebat Galenus secundi De symptomatum caussis vltimo, & tertij De locis affectis quinto. nam transfigit ibi de passionibus contra naturam, quæ sanitatis ambitum deseruere. Propterea rectè ibi dicit, eas nasci ex frigore: nam dicebat, Vbi memoria periit, vel grauiter pressa iacet. Cùm verò sermo est de ea intemperie, quæ nondum sanitatis limites exiliit, & cùm nondum cerebrum ægrotat, tunc à solo madore titubare potest. & hac sententia scripsit Galenus in Arte medica, Obliuium notat fluxam cerebri substantiam. Nos hîc maximè de eâ memoriæ iniuriâ, quam incurrit ab algidâ cerebri intemperie. Hæc intemperies nonnunquam est materiæ expers, & interdum materiæ iuncta. Iungitur enim pituitæ, aut melancholiæ: quin interdum vtrique: nam amentiæ vtrumque hunc agnoscit Galenus fuisse auctorem. Obtunditur autem à melancholico

Dubium.

12. Cap. de insalubri simplici.

 lancholico

lancholico ſucco memoria, cùm is vitiû facit qualitate aut copiâ. Qualitate, cùm ille ſuccus rigidâ quadam frigoris potentiâ craſſeſcit, longeq. magis quàm in afflictione melancholicâ. hinc eſt quòd melancholici tandẽ amentes euadant, eniteſcente validiùs algore, ſtrictioreq. à ſucco. Præterea percellitur memoria & ratio ab abſceſſibus cerebro conceptis, nam longâ die, efficaci vi ſuâ, frigus inurunt; quod ab atroci illâ peſte Athenienſi, cuius vis populo ignoti Lib. 2. dei aram expreſſerat, eueniſſe legimus apud Thucydidem, quod ita Lib. 6. reddidit Lucretius,

Atque etiam quoſdam cœpere obliuia rerum
Cunctarum, neque ſe poſſent cognoſcere vt ipſi.

Quin etiam ſenium exhauſtis ſpiritibus memoriâ homines exuit; quod euenit Franciſco Barbaro, & Georgio Trapezontio, vel etiam à primo ortu & naturæ primordiis inconcinna capitis figura, aut pauca cerebri Externa cauſa. ſubſtantia. Valida interdum capitis concuſſio memoriam excuſſit; quod Valerius Maximus ſcribit Athenis viro cuidam eruditiſſimo eueniſſe; cùm ictum capite lapidis excepiſſet. Quare parentes & præceptores puerorum caueant, ne puerorum capita aut tempora feriant. Sunt & aliæ à 2.2.23. foris cauſæ; nam Aëtius exiſtimat ob purgationes quaſdam, aut alias immodicas euacuationes, aut animi deliquia, fractis viribus, memoriam percelli. Sed, inquit, ſolo victu hi redintegrantur. Veneno quinetiam hauſto memoria amittitur: ita Bamba rex Gothorum, hauſtu veneni ab Heringio ſucceſſore dati, memoriam amiſit. Obſeruatum fuit, ex terrore & repẽtino metu memoriam excuſſam euanuiſſe. ita memorat Apollonius, Artemidorum grammaticum, motu crocodili in arenâ iacentis, hactenus expauiſſe, vt litterarum memoriam exuerit. Rerum etiam agendarum moles & cogitationum polydædala facies, mirum in modum memoriam obruit: cùm enim memoria ſit quoddam formarũ promptuarium, quas ipſa ab imaginatione ſumit, & ſemper validiori actioni cedat imbecillior actio facultatis animalis, ita omnia tumultuaria & quaſi aliena tantùm apparent, ſine certâ ideâ, & effluunt. Interdum capiti illata, non dextrè, medicamina frigida, memoriâ afflixere. Vt etiam ſtricto à frigore vrens aër; vt etiã his euenit, qui iter per ventos gelidiſſimos legunt & niues. Frigori iungit ſe interdum humiditas, interdum ſiccitas: hinc Galenus refert, ex valido 3. Loc. aff. 5. ſtudio inexhauſtiſq. laboribus, cæteriſque ſiccantibus & refrigerantibus memoriam obtundi. His iunge crapalam, ebrietatem, vigilias intempeſtiuas, cibos frigidos; immoderata venus eneruat & conuellit memoriam: deſidia etiam, & protractior ſomnus. Conſiſtunt autem hæ Tara affectus. intẽperies, ſi Paulo credimus, quandoq. in humoribus, vel cerebri ventriculis, vel in ipſius vaſis, aut diſparſis ſuccis cerebri corpore, vel muſculis temporalibus. Eſto: ſemper per eſſentiam afficitur cerebrum: non enim oppugnatur validè memoria, ni adſit cerebro frigida concepta intemperies & ſatis vehemens vitium curatuque non facile. Signa optimè Signa cauſarum. explicantur à Galeno, tertij De locis affectis

affectis quinto. Si à frigore fit, his facies albet, venæ in his fugiunt non conspicabiles, capilli recti, ruffi, stabiles: nullus sentitur in capite calor: frigoris impatientes sunt: indulsit pituitosis, & eò nutat tota victus ratio, temperies, habitus corporis. Si humida intemperies sola in querelâ fuerit, torpor aderit & somnolentia. Quapropter scripsit Aëtius, Obseruare oportet somnos eorum qui memoriam perdiderunt, an valdè sint somnolenti: ita enim repereris intemperiem prædominantem. His sunt capilli plani & recti: nec caluescunt: os, nares, oculi madent: celeriter percipere solebant, sed euanidâ memoriâ. Siccitas si causa fuerit, vigiliæ molestæ erunt. Quare vnde sit dicent excreta, habitus, temperamentum, victus, regio, tempus anni, ætas, diæta. Considera itaque virum plurima excernantur per os, nares; vel an siccitas in his sit. Et num capilli, robusti, crispi, ruffi, si calui. Cognita mali huius natura, iam num curari possit videamus, & præsensiones perlustremus. A senio euanida memoria est insanabilis. hic, inquit Aëtius, diæta contenti simus, nec quicquam curiosè moliamur. Quibus autem repentè deficit memoria, cæteris sanis, in his futuræ epilepsiæ aut paralysis metus est, aut de apoplexiâ verendum. & in summâ, inquit Aëtius, magnum aliquod malum præsagit. quare hîc cum morbo pugnandum. Si à peste vel lethargo fuit impressum malum, contentiosiùs, ex Aëtij sententiâ, curatio erit aggredienda: ne longo die inualescat intemperies. Sed ad quas metas flectemus totam curationum velitationem? has rei debellandæ natura indicabit. Si itaque mera puraque frigiditas vitium iussit, orietur indicatio calfaciendi sine siccitate. Si humiditas, arefaciendum. Si siccitas cum frigore auctor mali fuerit, humectandum, & calfaciendum. Ego, inquit Galenus, noui quendam qui ferè memoriam amiserat ex nimio literarum studio. alium etiam vinitorem, ob vineæ labores similiter affectum. & vterque eorum palàm à calidis & siccis lædebatur: ab humectantibus & calidis opē sentiebant. Iam ad curationem. Nullus auctorum phlebotomiæ meminit: nam intemperies frigida adest: & si qui succi crimen gerant, longè à sanguine recessere: nam algent. Attamen quamuis frigus cerebrum fatiget, si totum alioqui reliquum corpus sanguine circumfluat, vena pertundi poterit, ob metum qui adest, ne à calidorum admotione magnus inducatur morbus, quod innuit Paulus tertij libri vndecimo. Alsaharauius ad cauteria venit: hæc vtilia, vbi à materiâ frigidâ malū est. Brachiis & cruribus inurūtur. quomodo sine igne & tutò hoc agas, docui libro primo Methodi nostræ ad praxin, vbi de cauteriis. Pharmaca lenientia, præparantia, & purgantia hîc eadem sint, quæ in dolente capite præscripsimus. Sed pauca subdam. Aluus exoneretur à pilulis alephanginis, idque sæpe. Præparetur succus pituitosus mellitis potiùs, quàm saccharatis, oxymel hyssopites, & betonicæ vi afflatum optimè facit ad pituitæ euictionem: cum decocto origani, pulegij, maioranæ, rorismarini, melissæ, stœchados, visci, satureiæ, hyssopi,

Marginal notes: *Paulus 3. lib. 11. c. 2. 25.* — *Prognosis.* — *Indicationes curatiuæ.* — *3. Loc. aff.* — CHIRVRGIA. *Vena secta.* — *Cauteria.* — PHARMACA.

hyssopi, betonicæ, verbasculi odorati, hoc est, herbæ paralysis, basilici, inulæ, acori, radicis pæoniæ, nucis myristicæ, cinnamomi, caryophyllorum, cubebarum, zedoariæ. coque ex his tria vel quattuor, ex aquâ vel vino, & in fine coctionis adde libræ, tres vncias mellis & aceti. Præparata materia purgetur hierâ picrâ simplici. Aëtius commendat Hieram
2.2.23. Ruffi. Ego lubenter sequor Mesues consilium, qui primò vtitur hierâ cum trochiscis alhandel, iuncto castoreo. Aëtius alioqui miris encomiis vehit hieram Ruffi: nam affirmat hanc prauas materias solùm, intactis bonis, excludere, ventriculum firmare, appetitum redintegrare, flatus discutere. Sed vt ex animo sententiam aperiam meam, non tutus mihi videtur vsus magnarum hierarum. hoc vsu & ratione ductus affirmo. Vsu, nam dum in Italiâ eas exhiberi vidi à doctissimis alioqui medicis, nunquam impunè & sine trepidatione id factum noui: grauissima enim symptomata pariebãt. Ratione, nam colocynthidem accipiunt, non ritè paratam, & cuius vis aromatum accessione illâ non æquè mitescit. Quare qui his vtuntur, auctor sum vt loco eius imponant trochiscos alhandel. Affirmat etiam Aëtius hanc à capite prolicere aliisq́; à partibus citra violentiam, sine dolore ardoreq; ac stomachi fastidio, & siti. Hanc describit Aëtius Tetrabiblij primo, sermone tertio, capite 115. Et postea exhibet binas drachmas seminis maluæ, ob eius strenuam purgationem. Præbet autem huius hieræ semunciã, bis in mense, purgationis ergô. Dat etiam ad discutiendos flatus, & ad ventriculi robur, cottidie scriptulum; vt maxima dosis sit semidrachmæ: hanc enim per fabam indicat Aëtius molem. Quare ratione purgationis, bis mẽse dari poterit, vt cedat materia pituitosa; sed ratione flatus & roboris, sæpiùs vsus eius ineundus, suasore Aëtio. Innuit his idem auctor, bonis sanitatis rebus iniri remediorum vsum, non solùm robur afflantium, sed & recrementa aluinæ regionis excludentium, vbi frigidâ à materiâ morbificâ fatigatur vẽtriculus. Elleborum albũ laudat Aëtius non modò prouecto morbo, sed & ineunte, ne vires cadant: & quid opus est multis auxiliis, inquit, fatigari hominem, cùm ex maximo auxilio maximam medelam cõsequi liceat? Si quis mitiora velit, vtatur pilulis sine quibus, cochiis, arabicis, aureis, aggregatiuis, adiecto pauco castoreo: hæ dantur ad drachmam. vel sumat electarium Indum, aut de citro solutiuum, diacarthamum, cum melle rosato laxatiuo. Sin malit apozema, id fiat ex capiti dicatis herbis, adiice agaricum, carthamum, turbith. Sed si à melancholica materia malum est, ad elleborum cogit, nec ellebori albi vsum differri vult, quod vt parandum, alibi diximus. A purgatione totius, caput euacuabimus apophlegmatismis, ex cubebis commãsis, errhinis, ex cyclaminis radice, sternutatoriis, ex castoreo & elleboro albo. auribus etiam indetur olei quid castorei. Iam ad Topica quæ admouentur venio. Hæc occipiti, vertebræ primæ, & suturæ coronali admouentur, quod fiet, cùm iam prouisio totius corporis habita est, magnaque

Capitis purgatio.

TOPICA.

materiæ pars per os & nares euacuata fuerit. Vbi frigus peccat cerebri, Aëtius laudat, si hyems fit, oleum irinum: & si robur huius augere velis, remisce quid aceti, in quo coxit serpillum, baccæ lauri, piper, thymbra, calamintha, pulegium: nam, inquit, totum foris & intus calfieri debet. Nam æstate, solum oleum satisfecerit. Interdum medius cerebri ventriculus hac contagione etiam abripitur, vnde cogitatio percellitur, tunc irinum oleum cum castoreo vtiliter illinetur toti capiti. Innunctiones etiam fiant inter primam & secundam vertebram, ex oleo castorei & macis. Lotio interdum instituatur ex decocto in lixiuio sarmentorum vitis, in quo coxit saluia, maiorana, pulegium, stœchas, betonica, hyssopum, serpillum, thymus, chamæmelum. Sumat manipulos aliquot duarum aut trium harum herbarum: & in fine coctionis adiiciat binas vncias aceti, ad peruasionem. lauetur ita caput, singulis quinque, decem, aut quindecim diebus, & mox vngat. Si quis extremo prematur obliuio, occiput & ceruix vngatur oleo castorei, nigellæ, euphorbij, costi, erucæ: optimum est oleum caryophyllorum cum oleo euphorbij & castorei. & intus parum sumat confectionis anacardinæ, aut lingua eâ fricetur, liquat enim pituitam. Vel fiant sacculi ex saluiâ, lauro, betonicâ, maioranâ, beniouino, styrace, caryophyllis, nigellâ. Aëtius audet venire ad emplastrum de sinapi, vbi materia in vitio est, & à sinapismo vtitur balneo. laudat etiam Nonus sinapi ex oleo, vt & pyrethrum ex oleo affrictum. Magnus si adsit ma-

2. 2.23.

dor, portetur in capite papyrus gilua, odore ligni aloës, ladani, styracis, caryophyllorum, aut masticis perfusa. Sin siccitas se consociauerit, vt euenit à peste febribúsue acutis, fiat lotio ex decocto capitis veruecis in lacte, cum hordeo, violis, rosis, nymphæâ, boragine, lactucâ, cucurbitâ. & dein vnge adipe anserino, vel oleo violato, & amygdalino. Tandem ad corroborantia ductum hunc flectemus. Si intemperies quædam restibilis fuerit frigida & madida, hanc ita castigabimus, & eisdem intus datis remediis, quibus talem succum hîc parauimus ad exclusionem. vel hoc modo: Accipe aureæ Alexandrinæ, diamosci dulcis, diambræ, mithridatij, cuiusq. sumat semidrachmam, cum hydromelite; hoc agat singulis decem diebus. Ita diacastoreum, vel pleres cum musco. Aëtius, notato iam loco, sumit mulsæ quaternas vncias, quibus adiicit castorei drachmam, vt fiat haustus. Commendat etiam cornu cerui, vel rasuræ eboris drachmam cum mulsâ, ab vsu hieræ Ruffi. Auicenna his iungit acorum conditum cum melle, zinzibet conditum, & radices eryngij; à pastu. Radices pyrethri conditæ. Mesue addit condito zinziberi olibanum & piper. Doctissimus meique amantissimus Forestus hoc commendat, Accipe radicum acori veri conditarum, hoc est, galangæ maioris, conseruæ florum betonicæ, rorismarini, cuiusque vnciam; conseruæ herbæ paralysis semunciam; cubebarum, cinnamomi, nucis myristicæ puluerisatæ, singulas drachmas: confice cum syrupo de stœchade: sumat manè copiam castaneæ. & fricet

CORROBORANTIA.

Si frigus & mador nocent.

nucham

nucham aquâ hederæ arboreæ, ter vel quater distillata. Abluat occiput aqua vitæ. Vsu vim compertam probat talis remedij Abincenna, quod accipit olibani, cyperi, croci, piperis albi, myrrhæ, partes æquales: singulis diebus sumat drachmam. Aliud, Accipe syrupi stœchados, mellis anthosati, singulas vncias; theriacæ veteris vel mithridatij scriptulū vnum aut alterum: diamosci dulcis scriptulum: cum aquâ betonicæ, saluiæ, primulæ veris, fiat haustus; vtatur sæpe. Aliud: Accipe conseruæ stœchados, conseruæ rorismarini, & florum lauendulæ, singulas vncias. si fortius quid velis, adde diamosci dulcis, vel diābræ, aut galangæ quid: & cum syrupo stœchados, vel corticum citriorum, fiat electarium liquidum, vel conditum: sumat manè castaneæ molem, & superbibat parum vini. Condiatur melle diatrion piperion, cum myrobalanis, & pauco musco. Aquæ vitæ indatur cortex citrij mali, vel galanga, caryophylli, calamus, cubebæ: eius aquæ sumat guttas aliquot manè, cum cochleario vini. Ita vtimur floribus rorisinarini, &, si lubet, omnibus iam dictis. Decoctum sassaphras miram potentiam spirat in hac intemperie madidâ algidâque. Non abstinendum à syrupo de stœchade: nam stœchas, inquit Dioscorides, omnia viscera & vniuersum habitum extenuat: & vt auctor est Galenus, exterget & roborat cuncta viscera: nam compositam temperiem gerit, amara est & subastringens. & Mesues ait hanc cerebrum & sensus organa mundare, & prudenter admonet biliosos, ne hanc tangant: nam sumpta hos

8. Simpl.

turbat, ac in sitim & calorem abripit. Frequens in vsum veniat diāthos dulcis, aurea Alexandrina, diacastoreū, pleris, theriaca, & mithridatium. Experimento compertū est lignum aloës illud odorum, & suffitum, & naribus admotum mirâ vi facere ad robur cerebri: Accipe huius puluerē cum caryophyllis, atque osse de corde cerui, misce cum oleo nigellæ: mirè confert cerebro. In deploratâ re; vt si ita excidat memoria vt nec amicorum nec proprij nominis meminerit, fiat pessus naribus indendus, pro vice non diutiùs, quàm quis numeret semicentesimū numerum: & dein paulatim crescat die mora, dum quis integram perlegat paginam. Accipe euphragiæ siccæ, menthæ, betonicæ, verbenæ, singulos binos scriptulos; florum rorismarini scriptulos quatuor, caryophyllorum, galangæ, cinnamomi, cuiusq. drachmam; nucis myristicæ, styracis calamitæ, singulas drachmas; galliæ moscatæ scriptulum: mellis anacardini, vel aquæ betonicæ affuso fiant pessuli, ideâ nucleorum dactylorum, & naribus imponantur. Hoc fiat dies quinquaginta. Et interim dum naribus pessum continet, legat vnam lineam in auctore, & discat. Vega hanc rationem celebrat 3. De arte medendi 10. Et vult vt quinquaginta noctibus passulis & amygdalis paucis cōtentus viuat. Prandium sit assa gallina. & vt singulis noctibus horâ somni ferè pessulum sinistræ nari inferat, & vt narem coto obturatam seruet, dum decem carmina Virgilij recitarit. His elapsis diebus, recēs pessulum nari sinistræ inferat, & ipsam coto obdat, & discat per integram

In deploratâ re.

integram horam vel duas, dein secluso pessulo dormiat: manè tenebit omnia: & omnes memorandi vi excellet. sed vita cruditatem in horum vsu. Intus sumat parum anacardinæ confectionis, vel eâ lingua fricetur, quò pituita soluatur. Sed hybernis diebus id agatur, ne febrem excitet. sumat semidrachmam cum conseruâ rosarum, semel in hebdomade. Aqua vitæ, quæ habet semen erucæ, validum est auxilium, si eius semicochlear hauriatur. Et vngantur dictæ partes aquâ vitæ, quæ gerit castoreum cum mithridatio, caryophyllis, nuce myristicâ, euphorbio. Hæc potenti vi flagrant: nam, vt ait Serapio, quæ tertio ordine calida sunt & sicca, memoriæ iacturam resarciunt, auxiliantur cerebro & neruis afflictis à frigidâ iniuriâ: sed sanguinem exurunt, vt febres inde fiant. quare his cautè vtêdum: quod si fiat, hæc sacra anchora in deploratis. oxymel scylliticum in viscosâ pituitâ vtile erit.

In deploratis.

Si frigus & siccitas nocet.

Sed si sicca & frigida intemperies fatigat cerebrũ, vt euenit ob longas morborum iniurias, vel labores duros corporis aut animi, victu contrario hi optimè euadent. Itaque hîc à rebus siccis & frigidis ocium sit. absit vsus anacardiorum. ita, inquit Abincenna, transigendum quoque vbi à febre vel incendio viscera conflagrant. Sed fiat potiùs vnctio ex oleo amygdalino, adipe anserino & gallinaceo. &, vt fit, si quibus calidis indulgendum, hæc remiscebimus seminibus maluæ, vt decoctum castorei, vel eius pulueres. Seniculis aridis, exhaustis, qui πέμπελοι Græcis, quòd pompa funebris iam illis paretur, irrigatio confert, ac suaui alimentorum nectare madescant, ac nutricatus ambrosiæ rore perfundantur. Accipiant cortices citreorum conditos, conseruam boraginis, buglossi; passulas, mel, saccharum, vinum subdulce, butyrũ, oua recentia, pineos, amygdala, castaneas molles, auellanas: nam iuglandes & cæpæ bellum memoriæ indixere, vt & lactuca. Rapum confert, ob humidos & calidos flatus. Cerebella perdicum, & passerum. Hoc modo castigatur nuda illa siccitas, quæ grandæuis senibus molesta est: & his quibus memoria cespitat à graui inediâ, & ab exhaustione à laboribus, & à peruigiliis: nam his danda sunt alimenta succi plena, quæ facilè mitigantur: & plenâ manu pastum ineant: & vinum maturum, vt dixi, bibant: prolixè & molliter dormiant: dulcibus, absque sudore, balneis indulgeant. Caput rigetur decocto maluæ, althææ, seminis lini, chamæmeli ex lacte. butyrum, vel agninum omentum capiti inferatur. Accipiat conseruam boraginis, & nymphææ, cum corticibus citreorũ conditorum, electarium resumptiuum. vtatur multo butyro, & penidiis, cæterisque iam dictis.

Si humiditas nocet.

Madore nimio si circumfluat cerebrum, illum absorbebimus, hoc modo: Accipe cinnamomi, caryophyllorũ, cuiusq. drachmam; seminis vrticæ, masticis, saluiæ, calaminthæ, origani, singulas semidrachmas; galangæ, zinziberis, granorum paradisi, piperis, cuiusque scriptulum; castorei grana sex: fiat tenuissimus puluis: & cum vino & succo betonicæ fiant trochisci: detur horum semidrachma, horis quattuor

ante prandium, cum vncia vini, vel cum conserua stœchados, aut rorismarini. Admonitione dignum puto, ad memoriæ stabilimentum mirum in modum facere studiorum moderationem. Nec illis credendum, qui studiis assiduò incumbendum putant, quòd omnia euoluenda sint, vt aliquando optima excerni possint. Addunt vitam breuem esse, & infinitam exhaustamque esse librorum segetem. Ita est: sed hi nos audere hortantur, quod adipisci non possumus; quodque assequi nemo potest, sequendum offerunt. Quis quæso si Nestoris vitam viuat, tantum auctorum cumulum legat, aut meminerit? Multum, non multa legenda, si memoriæ consulendum: alioqui quæ infarseris, quasi per vas Danaidum effluunt: id ne fiat, meditatio remedio erit: consistit enim memoria, in fidâ ac stabili imaginum conseruatione. Quare assiduitas lectionis obest semper, nunquam prodest. Nam animi nostri promptuaria ita sunt expedita, vt alia pars excipiendis imaginibus, alia iudicio, alia referuandis iis quæ recepta sunt attribuatur. Quoties itaque tanta est imaginum frequentia, vt altera alteri occurset, vt quasi vnda vndâ propellatur, tunc irritus omnis labor. certè remissione studia acuuntur, ac vegetiùs ad remissa studia reditur. vidistin' vt concertantes sæpe non modò aduersarij viribus, sed suopte conatu atterantur? hoc nimium studiis inhiantibus vsui venire solet. At qui refoti reuertuntur, reparatis viribus ingenij, & squalore illo longi incubatus deterso, veluti repubescentes nihil non arduum perficiunt. Nec quenquam moueat Musonij philosophi sententia, existimantis remissa studia omitti. Respicit ille ad philosophica studia, quæ ad bene beateq. viuendum faciunt, ne vitia irrepant his cessantibus, ne virtute ablegata, sobolescant vitia, ceu videndi facultate extincta, cæcitatem subnasci. Ego studiis immorandum, non immoriendum suadeo: rerum multitudine opprimitur memoria. Quæ quisque meminisse velit, subinde ab animo reposcat, ac in mentem reuocet, atque reuoluat. Mirum dictu, inquit Fabius, quantum nox interposita adferat firmitatis. Siue requiescit labor ille, cuius sibi ipsa obstabat fatigatio, siue maturatur & coquitur, seu firmissima eius pars sit recordatio. Quæ statim referri non poterant, contexuntur postero die, confirmatq. memoriam idé illud tempus, quod esse in causâ solet obliuionis. Attamen negligentiâ nimiâ, quasi situ enecatur memoria, vt moderatâ à curâ exsplendescit. curam voco meditationem. Recentandi labor adsit eorum quæ percepisti, vt eundem quasi cibum commolas, & mentis oculus in amabilem quasi rem defigatur. Socrates apud Platonem literas in memoriæ offendiculum inuentas putat, quòd consignata his, è mente laxamus: animo potiùs inscribenda, & vt inhæreant, sub indaginem reuocanda: alioqui postergato memoriæ cultu, illa stupescet. Adhibeatur in discendis semper ordo (qui anima est memoriæ) ac ratio rerum: excludatur tumultuaria ac confusa lectio: vitetur semper oscitantia & ignauia. Viden' vt agri cultu fœcũdentur, incultu sterilescant? ita

Admonitio ad memoriæ cultum.

& hic

& hic fundus incultu arescit, industria vigescit. Maximè autem memoriæ hærent quæ vel cum voluptate, vel cum admiratione admittútur animo. Admirationem adfert maiestas rei, dicentis auctoritas, vel narrationis breuitas: voluptatem, rei vtilitas, aut venustas & iocus, vel dictionis amœnitas. Victus ratio sit bona & inculpata. Aëris salubritas facit ad lucem spirituum cerebri: hos etiam recreat odor ligni aloës, caryophyllorum, rorismarini, ocimi, nigellæ, ladani, styracis, beniouini, rosarum rubrarum. Vbi materia frigida madidaque cerebrum fatigat, (cùm pituita in sanguinem vertatur) sit victus extenuans, calidus, siccans: vitentur tamen quæ validâ vi frigoris aut caloris exsplendescunt: nam plethoricis causis grauant caput: hæc attrahendo, illa cohibendo euaporationem. Cibus exactè coquatur: & frugaliter instituatur cæna. Sit friabile nutrimentum, inquit Aëtius, aliquoq. modo calidum, & tenuans: quin acria ex interuallis exhibeantur, inquit, vt thymbra, origanum, pulegium, raphanus: sed horum copia vitāda. cruditas omnis absit; nam mentem vitiat. Cibi condiantur origano, thymo, hyssopo, saluiâ, rosmarino, maioranâ, mace. Oua perdicum laudantur, turtures, passerculi, turdi: cum satureiâ, caryophyllis, pipere, cinnamomo, & cæteris talibus. Fugiat olera frigida, fructus, lac, caseum: inflātibus abstineat: alia enim ex illis spiritum condensant; alia conturbant. absint crassefacientia & humectantia. Sin humida intemperies cerebrum occuparit, fugiat nuper ædita animātia, cerebra, caseum, fructus vitet fugaces, & aquam. Palustria loca nocent, & auster: ceruix à ventis tuta sit. confert sinapi, cappares, cæna parca, non prolixus somnus. A pastu coriandri grana, cum diacydonio & mastiche, vel quid anisi, aut corticum citrij mali. Si à siccitate langueat memoria, vtatur ptisanâ, nucleis pineis, electario resumptiuo, diatragacanto frigido, humidoque victu. Vinum in fractâ memoria laudatur ab Aëtio tenue, album, non valde vetus: copia vini & aquæ vitanda: nam cerebrum madefaciunt. vitetur ebrietas. Somnus sit moderatus, nec à repletione ineatur statim: & à cænâ parcâ nihil serij agat. Post sesquihoram quieti se dedat: diluculo experrectus, meatus omnes purget; linguam, dētes lauet, nares emungat, & pectore pituitam expectoret; eburneo pectine caput demulceat: capilli sint æstate curti: ventrem deponat. vtatur sæpe pilulis de hierâ cum agarico. Veneris vsus sit rarissimus: nam stuporem ingenio adfert, à succedaneo frigore. Lassitudo capitis & mentis fugiatur: sitq. mens affectibus libera, animus tranquillus & placidus, ne quid menti caliginis offundat, sitque mens omnibus negociosis occupationibus libera. Empirica pauca iam addo. Sumat manè aquæ vitæ melissatæ cochlear. Ita radicibus caryophyllatæ, pæoniæ, ex saluiâ, origano, pipere, nuce myristica, citrij flauedine, calamo aromatico, caryophyllis, cubebis, ligno aloës, castoreo, baccis iuniperi, rosmarino, mithridatio. Si hæc ardentiora, adde flores boraginis, violarum, rosarum, nymphææ; sic etiam laurus, stœchas, maiorana,

Margin notes: DIAETA. — *Aët. 2. 2. 23.* — *Humida ab intem.* — *A siccitate.* — EMPIRICA.

galanga, & parũ moſci. Ex tali aquâ vitæ aliquibus ex præſcriptis imbuta, ſumat manè aliquot guttulas: & illinat nares guttâ, occiput etiam & tempora. Si ardentior eius vis intus flagrare videatur, remiſce cochlearium ſyrupi violati. Talia ſint etiam balſama quæ foris illinuntur, qualia plurima deſcribuntur in Euonymo Geſneri, Tomo 2. & quod deſcribitur folio 211. & 213. in 16. Oleum terebinthinæ, vel caryophyllorũ, aut roriſmarini ex floribus pẽnâ illitum naribus, & occipiti poſtremo affrictum vertebræq. primæ, & ſincipiti. Imple cucurbitam floribus roriſmarini, ſepeliatur in arenâ ad medias: & tunc ſoli expone per quatuor dies, & inſpiſſabitur. Scribit Simeon Sethi fel perdicis arteriis temporum illitum ſemel in menſe, ita tamen vt penetret, plurimum roboris memoriæ afflare. *Ex Vegâ.* Pullum gallinaceum aſſum prandeant, & cænent paſſulas cum amygdalis, & vinum tenue bibant; & cum eodem cottidie ſumant huius pulueris ſemidrachmam: Accipe origani, pulegij, calaminthæ, maceris, cinnamomi, ſingulas drachmas; piperis, galangæ, zinziberis, caryophyllorum, ſingulas ſemidrachmas; caſtorei ſcriptulum. hæc agat viginti dies: & bis in hebdomade caput abluat lixiuio ex decocto ſtœchados & maioranæ cum cinere vitis.

CAPVT XV.

De SOMNO, *&* de COMATE *ſomnolento, vel Cataphorâ. Latinis Sopor. Arabum Subeth.*

Nomen. VETERES paſſim apud Homerum ſtragulis lectorum è pellibus factis vſi ſunt. Vnde Æëtus, Medeæ pater, apud Pindarum de aureo vellere loquẽs, inquit, *Ἄφθιτον στρωμνὰν ἀγέλαν. Et Pindari interpres ait, veteres ſubſtrauiſſe pelles: hinc à κωδίοις, κῶμα, id eſt, ſomnum dici, eò quòd ſuper pellibus dormirent: vnde Ariſtophanes, ἐὰν σε μὴ μισῶ, γενοίμην ἐν κρατίνου κώδιον. Fuerunt qui τὸ κῶμα ἀπὸ τοῦ κωμάζειν dictum veteribus ſcribunt, quod eſt cræpalæ & comeſſationibus indulgere: nam & ebrioſi ſopiuntur: ſiue quòd οἱ κωμάζοντες omnium promptiſſimè, ex vinolentiâ, incurrant in hoc vitium. Eſt autem *coma* inexplebilis dormiendi cupiditas. Sed vt huius affectus natura conſpicua fiat, primùm de Somno qui fit ex lege naturæ paucis trãſigam, quid ſit, & qui fiat.

*Vetus. Pyth. 4. *Id eſt, immortale ſtragulum reportet.*

Somnus eſt vinculum primi ſenſifici. hoc eſt, ſenſus communis relaxatur ab aſſiduo opere: nam ſomnus eſt eius quaſi nexus & impedimentum, à quo ſe non poteſt extricare, vnde functiones deiectæ, manus dant ſopori. Nam in ſomno non ſolùm motus, verùm etiam ſenſus, omniſque functionis animalis adeſt ocium: Ita vt ſit ſomnus quaſi requies animi, pars melior humanæ vitæ, omniumque perfugium laborum. Occupatur tunc cerebrum inſtauratione ſpirituum animalium, quibus penè erat exhauſtum; mouendi, ſentiendi, & cogitandi aſſiduitate per vigilias, dum res geruntur & mens intenditur. Vnde Auerrhoës ſpiritus comparat militibus, qui pugnâ fracti, ad ducem ſuum redeunt ſub ſigna, quò inde redintegrati, vegetiores exiliant. & ἰδιότης quædã δυνάμεως videtur ineſſe ſpiritibus

Somnus quid, & quo modo fiat.

2. Collect. cap. De opere ſomni.

ritibus à ſuis principiis ac parentibus, quâ, vt genuinæ ſoboles, ad ipſa viam affectant. Et tunc ex reti mirabili, venis, & arteriis cerebri, in cerebro naſcitur quædam oppreſſio ex anathymiaſi, ita vt ſpiritus tunc exitu prohibeantur ad ſenſus & motus organa. Surgit autem anathymiaſis in cerebrum in primâ, ſecundâ, & tertiâ coctione, & ibi à cerebri frigore & madore craſſeſcens opprimit has vias. Ita vt materialis cauſa ſomni ſit ſuauis & benigna ſanguinis & ſpiritus vitalis anathymiaſis in cerebrum delata: vbi, quòd inciderit in locum algidum, refrigeſcit, & in craſſamentum cogitur, ſenſumq. communem obligat. Quare vt ducatur naturæ filo ſomnus, vapor ille qui rigat cerebrum, nullâ ratione in vitio eſſe debet conſiſtentiâ, qualitate, nec copiâ; & cerebrum frigore & madore non ſolutum ſit. Cauſa autem finalis ſomni eſt, reſtitutio virium & ſpirituum, per vigilias diſſipatorum: nam ad horum reſtaurationē his fruitur cerebrum. Quòd enim abſumptis ſpiritibus obruat nos ſomnus, docet Hippocrates, vbi ait, πόνος τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ σαρξὶ σῖτος, καὶ ὕπνος σπλάγχνοισι. id eſt, exercitatio eſt artuum, atque carnium cibus, & ſomnus viſcerum. Ab inopiâ ſiquidem ſpiritus animalis, colligit ſe primum ſenſitiuum, & auidè rapit illam anathymiaſin: vt ſomnus nihil aliud eſſe videatur quã tempus illud, quo cerebrum fruitur ſuo pabulo, anathymiaſi nimirum, quam in ſpiritũ animalem conuertit. Quare naturalis ſomnus nõ prolixior erit, quàm vt illa anathymiaſis benigna euicta naturæ vi fuerit:

6. Epid. 5

nam, ſi hæc interceptio (de quâ modò diximus) fiat à vaporibus craſſis, & ſuccis viſcidis obligantibus ſenſum communem, fiet κῶμα, vt mox oſtendam. Quare animali ſpiritui reficiendo & inſtaurando, placidâ eſt opus quiete, quæ dono Dei gratiſſima ſerpit. Ac ſomnus ille qui animalitatis quiete abſoluitur, ſenſu motuque ceſſante, virtuti addit partium nutritiarum atque vitalium: Inde enim ciborum & ſanguinis coctio, tum copia viuifici nectaris, corde repleto veluti cornu Amalthææ: vnde caloris & ſpiritus propagatio eſt ad cerebri τὰ ὁρμῶντα: quorum copia comparata hominem ſomno excutit, alacremque operi promit qui ante ſomnum vix loco ſtare poterat. Certè rerum omnium quæ naturæ ad ſui vegetationem conceſſæ ſunt, nihil eſt melius, nihilque magis conſociale quàm illa quies quæ Dei dono grata ſerpit mortalibus. Fit itaque ſomnus, vt ad immediatam cauſam eius veniamus, calore natiuo ex labore & ſiccitate ad alimentum ſe referente, hoc eſt, viam affectante foris intrò. Ita per veram & continentem ſomni cauſam ſomnum definiuit Abenſina, quæ eſt contractio caloris naturalis à ſenſoriis peculiaribus, ad eorum principium: hæc eſt cauſa immediata ſomni. Iam quot ſunt quæ reuocant calorem à ſenſoriis inſtrumentis, tot ſunt cauſæ mediatæ fouentes & iuuantes: quæ plurimæ ſunt, vt quæ in cauſâ ſunt quò anathymiaſeos copiâ rigetur cerebrum. Quare fit ſomnus intrò rapto calore. Propterea vt calor natiuus intrò vel foras viam affectat, ita vigiliarum vel ſomni inclinationes

 fiunt.

fiunt. Ita Hippocrates dicere videtur; quòd quò ventres calidiores fuerint, eò sanguis absoluitur perfectiùs; & maior succrescit anathymiáseos copia: & suauitas huius materiæ somniferæ, dormiendi necessitatem veluti nectare quodam cælesti saturat: nam, inquit, 1. Aph. 15. Aluus hyeme & vere calidissima, & somni longissimi. Quare vt somnus ex lege naturæ fiat, opus est vt calor foris intrò moueatur, & vt adsit copia vaporis benigni in cerebro: tunc enim fiet somnus suauis; quando nimirum ipsa dormiendi necessitas commodè fouetur à causis somniferis, suauis & copiosæ anathymiáseos cerebri ex lege naturæ constituti, & mentis tranquillæ bonarum cogitationum epulis saturatæ. Vnde Apollonius Tyanæus apud Philostratum, ad 2. Lib. 14 Phraotem Indiæ regem ait, Nisi quieta mens fuerit, nequaquam oculi somnum suscipient, propterea furiosi homines dormire nequeunt, agitatâ méte assiduò; quæ cùm iugiter transiliat ex aliis in alia cogitando, toruè aspiciunt, vt insomnes dracones. & reliqua ibi eleganter disserit ille rex cum Apollonio de somniis. Suauis ille somnus Homero μελίφρων, νήδυμος, & ἀμβρόσιος dicitur; quin & μαλακὸς, & γλυκερὸς. Abensina mihi optimè somnum definiuisse videtur, cùm ait, somnum esse reditum spiritus animalis ab instrumentis sensus & motus ad cerebrum. Hîc somnum qui fit ex lege naturæ, & eum qui præter naturam euenit complectitur. Somnum qui ex lege est naturæ partitur in tenuem, ex quo facilè excutitur homo; & in altum & arctum. Quin hunc qui naturæ lege fit duplicem ponit, vnum naturalem omninò, alterũ verò non merè naturalem appellat. Omninò naturalem dicit eum, in quo colligit sese princeps vis ad cerebrum, cum raptu spiritus vitalis ad centrum: quò spiritus restauretur qui vigiliis exhausti fuere, nec vltra nutricatus mitigationem protrahitur naturalis ille somnus. Verùm in somno naturali non merè, laborum vi exhausti spiritus resarciuntur. Sed somnus præter naturam vltra omnem naturæ necessitatem & nutricatus (ex quo alioqui naturalis somnus fouetur) euictionem superat; impeditque cunctas actiones animales, exceptâ respiratione. De hoc iam hîc agimus, & dicitur cœma, quod est symptoma cataphoricum, in quo non potis est lucem accipere oculis, cùm illi semper noctem accipiant: quamuis nonnunquam difficile non sit è cerebro somnum excutere, nonnunquam etiam difficillimum, quando sopore sepultum est. Duplex enim est cœma; Cœma duplex. vnum ὑπνῶδες, alterum ἄγρυπνον. Sed vtriusque communis est iniussa oculorum conniuentia. In omnibus comatosis apparent oculi conniuentes, quemadmodum in lethargicis genæ sublimes. Est igitur coma inclinatio veternosa quæ cernitur in conniuentiâ oculorum, quam facit exolutio virtutis naturalis in phantasiâ debili & infirmâ. Est enim cœma phantasiæ infirmæ symptoma; vt caros abolitæ: nam cœma significat non simpliciter productiorem somnum, sed δυσδιέγερτον, hoc est, ex quo ægrè excitur. 3. Epid. 3 De hac specie nos iam agimus, nimirũ de comate somnolento: & non de caro propriè appellato: quod

1. Prorr. 2. 29. quod ideo dixi, quia Galenus nonnunquam carum vocat somnum altum.

QVID sit coma. Est autem coma vel somnus præter naturam, collectio spiritus animalis in cerebro præter naturam, orta ab obstructione vel intemperie. Dixi esse collectionem præter naturam: nam dum naturæ vi hæc fit, surgit naturalis somnus: at dum à causâ præter naturam fit, cuius causæ vi spiritus exitu diu prohibentur, fit somnus præter naturam; præpedito, vt dixi, spiritu caloris vehiculo ab humore immodico, aliáve vi.

CAVSAE. Causæ proponuntur à Galeno 3. De caussis pulsuum: & 4. De præsagit. 8. & 3. loc. aff. 4. 5. Et 1. Prorrhet. 2. 29. Causa est intemperies vel obstructio. Intemperies frigida, & humida; consociatæ materiæ, vel materiæ expertes. *3. Loc. aff. vit.* Frigiditas auctore Galeno, principem ad hanc vim locum obtinet: nam spiritibus magis refragatur quàm mador. Attamen mador primum à frigore locum occupat ad hunc effectum. Hic enim solus luxurians, altos ac prolixos somnos efficit, vt sola siccitas vigilias. *Arist. 2. 1. 23.* Sin consocietur ei frigus, nascentur soporiferæ stupidæque passiones. Obstructio etiam huius causa est.

Dubium. At dicet quis, obstructio quoque carum adfert. Respondemus, id differunt, quod in comate materia tantùm copiâ in vitio est: at in caro, hæc etiam qualitate & copiâ infesta est: nam & frigore alget. Propterea comate detenti respondent: caro implicìti silent. Fit autem obstructio à vaporibus, qui nascuntur vel à toto corpore, vel ab aliquibus partibus. *Arist. 2. 2. 6.* A toto: ita Posidonius antiquus medicus scripsit hunc affectũ etiam fieri à vaporibus calidis & humidis, in febribus, qui caput inburrunt. A partibus, vt ventriculo, cæterisque membris quæ in querela sunt. Ita repletio capitis cataphorica, quæ soboles est afflictorum viscerum, & impuritatis vasorũ, comatis causa est. Quod etiam Aristoteles censet, somnum nimirum non naturalem fieri ab oppleto cerebro à vapore halituoso: vt à balneis, à cibi vinique copiâ, ab aluo suppressa. vel, dicit, humoris à copiâ qui nec frigoris nec caloris modum vehementer excedat. Si enim pituitosus frigidus valde fuerit, & magna copia cerebrum rigarit, altum soporem, quem Græci κατα φορὰν βαθεῖαν appellant, inferet. Hi autem vapores à toto vel parte suggesti, vel copiâ vel qualitate vitium habent. Si solâ à copiâ in crimen trahantur vapores, comam inferre non poterunt nisi obstruant. Cùm verò solâ qualitate frigidâ in vitio sunt vapores, comam non dabunt infarciendo (foret enim caros) sed solâ frigoris potentiâ, cerebrumque affligent tanquam partem similarem. Dixi comatis somniferi causas esse obstructionem cerebri à vapore, vel intemperiem frigidam, vel humidam, materiæ expertes, vel materiæ consociatas. Materia hæc est simplex: pituita viscida & cruda, nihil aliud quàm cerebrum obtundens & somnos suadens, vel coacto inducens. Sed num idem fit in lethargo? ibi materia in cerebro putrescit: comatis verò pituita non putret: ideo caros à distinguitur lethargo, non comati. Humoris huius ingressu, in comate, neruorum τόνος exoluitur. Sed ne varia auctorum lectio turbet, illud obseruabile, omne

coma

coma diuisum esse in mixtum & simplex. Ac mixtum nascitur ex pari dominatu bilis & pituitæ, pariter inter se concertantium. de hoc hîc non ago. Simplex verò, de quo hîc, ex obstruentibus vaporibus, vel intemperie, vel à pituitæ simplicis & incorruptæ abundantia, vt iam diximus: vel interdum à cerebri exolutione, vel ab eiusdem perfrigeratione febrilis ardoris consectaria. Atque mixtum coma semper est ἄγρυπνον, id est, somni expers: at simplex ὑπνῶδες, id est, somniferum: illud tantùm oculis noctem excipit, hoc cerebro & oculis noctem fingit, nec potest eam accipere. Vtriusque autem commune est, oculis, veluti somno arctissimo conniuere.

Anacephalæosis causarū. Quare, vt breuissimè dicam (nunquam enim satis dicitur, quod nunquam satis discitur) tres sunt ferè causæ comatis, refrigeratio, vt Hermocrati euenit: de quo Hippocrates illud scripsit κατεκοιμᾶτο κωματώδης, id est, quiescebat comatosus. Non enim ille somnum iniuit naturæ vi conciliatū, vt conciliari solet, quando ad dormiendi necessitatem accedunt tres illæ somni naturales causæ, vaporis somniferi suauitas, cerebri temperies, & mentis tranquillitas. Sed fuit soporatus Hermocrates, conniuendo nimirū palpebris, quas aperire non poterat, ob fractam facultatis vim, ab exhausto cerebri, & frigidâ intemperie per consumptionē retorridam à febrili ardore. Secunda causa est oppressio, à vapore vel materiâ frigidâ; vt cùm talis pituita stabulatur in cerebro, à diuturnâ tempestate austrinâ, vel edacitate, aut bibacitate collecta. Vel etiam, quod mirum videri possit, à materiâ calidâ, biliosâ, spumante, vaporosâ, & efferâ. Cùm eius vbertate circumfluunt venæ: adeò vt interdum satis sit quòd excludatur aluo, satis quòd in capitis arcem à febre subleuatum ascendat, inuadentibus paroxysmis, inde soporantur & comatosi fiunt. Nam per accessiones succus primùm ergastulis venarum coërcitus mouetur, hinc surgens vapor cerebrum ferit, hi sub finem febris excitantur. sed hoc ad carum potiùs referatur, de quo mox. Tertia causa est resolutio. Et cunctæ causæ refrigerantes & humectantes, auctores somni arctioris & comatis esse possunt: vt aër frigidior, medicamenta stricto quodam algore rigentia: & quicquid cerebro frigus inurere potuit. Et vapores sursum elati, vt qui ex intestinis vermiculantibus puerorum. Venenum etiam in causâ esse potest: hoc euomatur, clysmis dein eluatur, tandem theriaca castigetur. Iam breuiter varias comatis ideas ob oculos ponamus.

Coma est duplex, ὑπνῶδες καὶ ἄγρυπνον, id est, vigil & soporatum. Hippocrates cataphoram appellat omne coma, & somnolentum, & non somnolentum: Galenus non somnolentum vocat simpliciter cataphoram. Vigil est, cùm commissis palpebris inuitò, nec lucem accipientibus ægri nihilominus vigilant. At soporatum, de quo hîc, cerebro, & pectore, & oculis dormiunt. Hoc nascitur ab intemperie cum vel sine materiâ. Sine materiâ, est vel simplex, vel composita. Simplex, vel frigida, vel humida. Vel enatum fuit coma ab obstructione aut à fractâ facultate, *Differentiæ.*

vel ab

Vt à cæteris passionibus distinguatur. vel ab oppressione vel venenũ. Discriminatur symbolis certis ab aliis passionibus. à catoche, quòd illud fit ἐν τῇ λύσει: hæc verò ἐν τῇ τάσει. à caro, quòd caro detenti, oppressis cerebri sinibus, non respondeant concussi: nam adest absoluta resolutio imaginationis: in comate verò eius debilitatio. ab apoplexiâ; nam hac detenti non sentiunt, & spiratio læditur. In syncope adest cadauerosa facies, & pulsus languidus: non ita in comate. In præfocatione ab vtero, punctæ sentiunt, sed non loquuntur, at in comate stimulatæ loquuntur, & altiùs inclamati respondent comatosi. A lethargo differt: nam lethargus est somni libido inexpugnabilis, cum febre & delirio. & in lethargo materia putris in cerebro stabulatur: at comatis materia non putret. Coma est vitium solubile, attamen validum ratione cerebri, quod fatigat. non agit contagia. cerebro congener affe-

Signa. ctus. Facilè agnoscitur; nã palpebris conniuentibus iacet æger: impulsi eas quidem aperiunt, sed rursum somno merguntur. Æger pendula

Differentiæ. inferna obdormit mandibula, vt ob-

2. 1. 6. seruauit Posidonius apud Aëtium: qui etiam dicit, hos habere caput humidius. Si ab infarctu enatum malum fuerit, repentè hoc malo occupantur. Si intemperies materiæ expers hoc vitium fecerit, nulla erit inflatio in facie: color nigrescet, nullum pondus caput sentiet, pulsus tardus erit. Si fuerit à materiâ, ponderis molem sentiet caput. Si à pituitæ copiâ pondus habuerit caput, os, nares, oculi, excrementa pituitâ circumfluent, nausea adfuit, diæta in pituitam præcessit fœcũda. his iunge

temperiem ægri & cætera indicia ex naturâ ducta. albet facies, lingua pituitescit. A sanguine rubet facies, & venæ turgent iugulares, & quæ ponè aures; caput & facies calent, rubent oculi, tempora pulsant. Vtrum verò vapores surgãt ex pulmonibus, ventriculo, intestinis, aut aliis ex partibus, agnoscetis ex earum partium afflictione. Peruestigata ex mali na- *Indicationes curatrices.*
turâ, facilè mente accipiemus quâ contrariâ vi expugnari debeat. Quia calor spiritusq. intrò viam affectant, indicabunt hæc foras euocari debere. Sed cùm hic intrò raptus proficiscatur ab aliquâ causâ, hæc erit abscindenda. Quare si materia adsit, euacuetur: primùm tamen totius habitâ prouisione; nam deinde pars erit adeunda. Si obstructio copiæ vitio adest, euacuetur. Si vapores inferantur cerebro, reprimantur. & focus vnde proficiscũtur extinguatur, firmenturque ventriculus, pulmo. Sin à viriũ imbecillitate coma enatum fuerit, illæ celerrimè erunt recreandæ. Hæ synopsis curationis. *Progenosis.*
Sed antequàm arma expediamus, quibus velitatio hæc inibitur, perlustrandum num redintegrari cerebrum possit. Somni arctiores nec tumultuosi, qui eos inuadunt qui aliquot dies in vigiliis exegerunt, boni sunt, etiamsi penè carotici esse videantur. Quæ causa impulit Hippocratem, vt illam quæstionem posuerit ad disputandum, τὸ νήγρετος ἆρά γε πανταχοῦ κακόν; hoc est, éstne sopor vbique malus? non enim malũ est soporari à crisi post diuturnam somni vacuitatem. Vnde eleganter Bacchylides, *οὐδ᾽ ἁπαλὸς μελίφρων ὕπνος ἀπὸ βλεφάρων, ἀμφὶ δὲ γλυκὺ κέαρ.

1. 1. 29. Prorrh.
**Hoc est, neq. surripitur mellitus somnus à palpebris, nostrum qui fouet cor.*

κέαρ. Sed coma interdum iungitur morbo calamitoso, vt funesto lethargo. Hic dormiendi finem non facit æger: quod primùm oppresso cerebro mox inde accidit exoluto. Hi dormiunt cum oris hiatu, quem edit laxitas temporalium musculorum.
14. Iliad. Talem somnum appellat Homerus κασίγνητον θανάτοιο. Quare à virium si fuerit imbecillitate, quæ ex morbo periculoso superuenerit, lethale. Quare in Epigrammatis est, ὕπνος γείτων τοῦ θανάτου. Coma ab oppressione natum, vel parotidibus excutitur, vel aluo prorupta subrubris excrementis in crisi. Si autem criticus non euenerit profluuies alui prærubra, coma reddit funestum. nam vitio animalitatis accedit effœta vis œconomiæ naturalis: quoque plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt. Scribit in Coacis Hippocrates, κωματώδεσι νενωθρευμένοισι liquida deiectio pessima esse solet. hoc est aquosa deiectio in iis qui labuntur subinde ad pedes: nam fractam œconomiæ naturalis vim significat, & animalitatis effœtæ. Mortiferum est coma quod cerebri inuexit refrigeratio, quam ardor febrilis reliquit exhausto cerebro. Tale erat Hermocratis coma: nam hunc comatosum reddidit somni vacuitas vndecimo die morbi. Calamitosum hoc fuit Hermocrati; nam febrilis æstus consectarium frigus, est funestū. Quod si
CVRATIO. à tali vi enatum coma videbitur, quæ debellari possit, ad auxiliandum
Chirurgia. nos accingemus. A sanguine si fuerit, aperiatur vena cephalica: & digerentibus siccantibusque applicitis curetur. Hirudines ponè aures & fronti admoueantur. A menstruis cùm enatum est malum suppressis, recludatur pedis vena. Sin languor non ferat venæ sectionem, cucurbitæ dorso imponantur: hoc faciet ad euacuationem & reuulsionem. Quin cucurbitæ scarificatus expertes, coxis cruribusque hæreant. Et frictiones fiant validæ, vinculaque iniiciantur infernis artubus. Postica pars capitis si ferro candenti ab igne vreretur, bonis id ægri fieret rebus. Coxendici etiam & cruribus dropaces, phœnigmi, & sinapismi inferantur. Aluus eliquescat glande acri, Lenientia aluum. si pituita in vitio fuerit; ita immemor officij admonebitur. Quin quotidie clysmis acrioribus eluatur aluus: & ab iis auspicabimur curationem: nam auertunt à capite morbificam materiam, excitantque oppressam animalitatem. Inde itaque proficiscatur curatio, & dein ad acetum & Topica veniemus. Clysma fiat ex hyssopo, calamintha, stœchade, cētaureā, verbenaca, semine cari, ameos, calami radice, enulā, carthamo, agarico, polypodio, colocynthide: cum oleo rutæ, chamæmelino, melle rosato, & salis drachmâ. Parentur succi ad exclusionem ex hydromelite, quod fiet ex vnâ parte Præparantia. mellis, & octo aquæ partibus, coquatur ad tertiæ partis exhaustionem. dein ius cicerum. syrupus de mentastro ex melle. Vomitus si eueniat his ex facili, concitetur. Purgetur pilulis de hierâ cum agarico, Purgantia. iunge paucum castoreum. vel detur hiera cum trochiscis alhandel, & castoreo. Aliud: Accipe pilularum cochiarum scriptulos duos; trochiscorum alhandel grana quattuor; castorei grana octo: fiant pilulæ quinque, cum

que, cũ ſyrupo de ſtœchade. Aliud: Accipiat cochlear mellis roſati laxatiui, in quo trochiſci alhandel quid intabuit, vel elleborum aut eius extractum. Si ſit à ſumptâ cicutâ, vomat primùm, & dein bibat vinum aromaticũ. Si ab opio, aut papauere, mithridatium bibat cum vino. Apophlegmatiſmos & errhina phlegmagoga aliâs deſcripſimus. Euacuato corpore ad Topica nos flectemus. Si adſit materia quæ aliunde capiti importatur, illam retrudemus frigidis remediis, & ex ſententiâ Abenſinæ & Razis oxyrrhodinon capiti imponemus. Accipiemus aceti tres vncias; olei roſati completi vnciam. Ad tertium morbi diem, inquit Razes, his vtemur. Quare ſiniſtrè pragmatici perpetuò calida capiti admouent. Ita Poſidonius, antiquus medicus, vtebatur irrigatione roſacei, aut chamæmelini, cum aceto: ſit autem acetum, ait, acerrimum. Dein acetum forte naribus & fronti admoueatur, eique incoquatur abrotanum, ruta, caſtoreum; & quarto die morbi volebat Razes admiſceri his ſinapi. Ex his etiam fiat rigatio capiti: vt ex abrotano, thymo, rutâ, lauendulâ, ſaluiâ, roſmarino, ſerpillo, & acerrimo aceto. Pòſt vngemus oleo & ſucco calido. Commendatur valdè verbenaca recta, ſi viridem oleo incoxeris, caputque inde rigaueris: nam craſſos ſuccos potenter exhaurit, & roborat: in omni antiquo dolore nobile remedium. Declinante febre vtemur ſternutamẽtis ex caſtoreo, euphorbio, & elleboro. Et palato affricetur theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina. Errhina fiant ex cyclamine cum elaterio. A

TOPICA.

Aëtius 2. 2. 6.

nudâ intemperie frigidâ ſi malum enatum fuerit, fouebimus caput decocto rutæ, ſaluiæ, roſmarini, maioranæ, ſtœchados, lauendulæ, lauri. Dein illinemus oleo lilino, coſtino, laurino: his iunge caſtorei aliquid & piperis. oleum euphorbij commendatur etiam, & oleum ex ſemine ſaluiæ. Surgimus in vſum ſinapi: quod occipiti admotum probat Alſaharauius. Si, inquit Poſidonius apud Aëtium, frigidius apparuerit caput, anethino ex oleo fiat irrigatio, cum oleo dulci ex æquo permixtum, ac calfactum adhibe. Si validius ſit frigus, dicit, pulegium & rutam oleo coquemus. Præſtat ſacculis vti ex floribus roſmarini, ſtœchados, chamæmeli, meliloti, maioranâ, caryophyllis, cubebis, macere. Et multùm calidis linteis fricetur caput raſum. Quodſi originem ducat ex admoto populneo cum opio, vel mandragorâ, vngetur oleo caſtorei, nec dormiat æger: & vnge nares mithridatio veteri cum aquâ vitæ. Cùm verò humida intemperies auctor mali eſt, ſiccantia remedia opitulabuntur; ſchœnãthos, caſtoreum, ſinapi. Abſint embrocha & olea: nam hæc ad ſomnum faciunt. Potiùs pulueribus caput aſpergatur: vel fiant ſacculi ex cineribus caulium braſſicæ, vel culmorum fabarum, ſarmentorum vitium, vel quernis cineribus: vel ex arenâ maris, milio retorrido, cum ſale toſto, verbenacâ: adde quid cinnamomi vel macis; vel ex furfure cum betonicâ, maioranâ, ſtœchade, roſmarino. Imbecillitas virium huius calamitatis parens ſi fuerit, infundemus capiti decoctũ roſarum, ſpicæ, chamæmeli, meliloti. Et acci-

Ab opio.

 piat

piat æger odorem aquæ rosatæ cum santalis. Cùm tædium hoc effugit æger, cerebrum firmari debet. Si itaque auctor mali fuit intéperies frigida, vtetur manè mithridatio, theriaca, diacalaminthâ, diamosco dulci, diagalangâ, & quod ex piperibus, aromatico caryophyllato, zinzibere condito, pyrethro condito & inulâ: adiice semper quid castorei. Aqua vitæ saluiata vel lauendulâ imbuta. Si humida sit intemperies, thus albissimum in pollinem attritum, & cum vino vel hydromelite potum in lunæ augmento oriente sole: adiice quid castorei. Aër talis sit qui foras euocat spiritum & calorem, qualis est lucidus, serenus, calidus: strepitus adsit, & hominum turba: perpetim somno excutiatur æger. Naribus admone nigellam. Detur hydromel hyssopites, vel origano imbutum, quod cùm ori impositum est, stringantur nares, ita vt depellitur in ventriculum: hoc erit pro cibo. Nam tenuis hic victus vtilis est. Alioqui nutriantur prisanæ succo, vel iure pulli: aut decocto fœniculi & cicerum cum oxymelite. Deferuescente morbo da carnes, & quid vini. Laudatur nasturtium mirum in modum ad excutiendos somnos. Si à madore enatum fuit malum, parcitas sitis adsit potus. Sed & ipse somnus remediis arceri debet. Inuehitur Ælianus in eos qui philomelis vescuntur ad vigilias: quare videntur antiqui ex illa auicula remedium petiuisse. Sumat castorei cochlear, & pantillum ex pipere albo cum melicrato, vbi febris segnis est, vel potetur theriaca soluta in aquâ vitæ. Aut lamina ferri ardens potetur aceto acri, fumus feriat nares: hic madores sorbet validissimè, somnumq. fugat. Cùm efficacius velis, iunge semen nigellæ, vel rutæ, castoreum: nam hæc deiiciunt fumos & ventriculorum cerebri madores absorbent. Adferantur tristia nuncia, vt cogitet.

CORROBORANTIA.

VICTVS.

Razes.

Ad symptomata 1. lib. 43.

CAPVT XVI.

De PERVIGILIO, *seu* INSOMNIA. SAHARA *Abensinæ.*

TRIA sunt quæ maximè viribus bellum indixere, inedia, dolor, & vigiliæ. Profectò in tenebris noctu somni vacuitas ipsa per se, instar grauissimi morbi molesta est: tum verò ad illud malum hoc accedit etiam, quòd, vt inquit Hippocrates, fortis vigilia potionem & cibos, omniaque quæ assumuntur cruda omninò reddit, & coctionis expertia. Et per alios morbos vnà corpus facit infirmum, & feritatem humoribus maiorem adiungit. Hinc noua seges & vicissitudo symptomatũ grauiorum. Adeò vt ego nesciam numquid tædiosius, extra dolorem, homini euenire possit, quàm si in somnum solui nequeat. Hæc enim est illa calamitas quæ totam naturæ œconomiam labefactat spiritus exhauriendo, quibus reficiendis & instaurandis placida est opus quiete. Quare corpus suo fraudatum genio arescit, &, vt ait ille,

Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes:

nam triplicis nostræ substantiæ effluuium promouet, dolores, si qui diuexant, acuit, mærores & iras exacerbat, mentemque turbat, & insaniam

Vigiliarũ immoderatarum noxa.

4. Acut.

niam procreat: nam in peruigilio spiritus perpetuo iactantur motu; hinc excalescunt, & vnà succos inflammant. Quare in Trœzene aram fuisse narrat Pausanias, super quam Musis & Somno rem diuinam faciebant accolæ illius loci: nam inter deos existimabant Somnum maximè Musis & sapientiæ gratum esse. Nec profectò est vllum animal cui perpetua sit vigilia. Itaque vt rerum omnium quæ naturæ ad perfruendum tributæ sunt, nihil est melius, nihil amicius, nihilque magis consociale amicâ illâ quiete, ita nihil æquè durum ac eâ spoliari. Vt enim & in magnis morbis, somnus ægrotum reficit atque recreat spirituum instauratione, ciborum coctione, & morbificæ materiæ pepasmo: sic admirabile est, quantam principibus partibus noxam adferat, quantumq; cuncta naturæ præsidia labefactet, si quid vel in causis somniferis vel in somni ipsius necessitate naufragij euenerit. Comperti sunt tamen, vt narrat philosophus, qui nouem dies inconniuis oculis egerint. Scribit Seneca in libro De prouidentia, Mæcenatem tribus annis integris, sine somno perseuerasse, & tandem ab hac ægritudine liberatum esse, solâ placidâ & leni harmoniâ. Vir sanè doctus Hieronymus Montuus scribit, se nouisse nobilem matronam, quæ triginta quinque annos insomnis permansit citra noxam, vt ipsa cum marito & totâ familiâ narrabat. Cùm Papiæ in Italiâ operam litteris dabam, retulit quidam, Nizolium illum Ciceronianum decennio somnum non vidisse. Est

QVID sit. autem hæc afflictio contraria somno præter naturam: quam ita definimus: Peruigilium est effusio animalis facultatis ad instrumenta sensus & motus, contra naturæ legem. Hæc enim est proxima causa quæ vigilias efficit. Sed quænam huius effusionis causa? ea sanè varia esse potest. Nam sunt vel internæ vel externæ effectrices noctium insomnium causæ. CAVSAE. Interna si fuerit, ea erit materia, vel intemperies materiæ expers, vel dolor alicuius partis. Intemperies materiæ expers, vt cerebri intemperies calidissima, vel siccitas: vel vtraque hæc intẽperies iuncta simul molesta est. Maximè autem calida intemperies hîc in vitio esse solet, & vaporis somniferi prauitas. Causæ enim tres ex naturæ lege proferre suauẽ somnum solent, vaporis somniferi suauitas, cerebri temperies, & mentis tranquillitas. Si fuerit intemperies cum iuncta materia, illa erit vel biliosa, vel salsa, vel vaporosa. A biliosâ dico acri vel adustâ: excludimus sanguineam & pituitosam; hæc enim veternosam, illa autem comatosam vigilem affectionẽ procrearet. Quare vigilia gignitur à bile, & bilem gignit: vnde his est quædam συμπαθεία in ægri perniciem. At à pituitâ salsâ plerumque hoc tædium nascitur; vnde & senum insomnes noctes. Hæc vel in cerebro congeritur ac procreatur, cùm id æstu flagrat, vel diutius ibi cunctando, putrescit in salsuginem, ab infarctu dum laborat caput, aut dum calidum natiuum titubat; argumento sunt senes: vel aliunde influit, & à toto corpore fertur in cerebrum, maximè per febres biliosas. A vapore si fuerit, is erit acerrimus, qui bellum infert potiùs

cerebri ſubſtantiæ quàm meningi, cùm non ita doleat: calfacit & ſiccat cerebrū, ſpiritúſque tenuat nimiùm ac diſiicit. Vel malignâ qualitate delibuti vapores ſunt, quales per febres exſpirat bilioſas. Vel ab aliquâ efferuntur parte, maximè à ventriculi vitiatâ coctione: nam inde acres vapores ſeſe in cerebrum effundunt: maximè vbi ructus nidorulenti fatigant. Quin & ab inediâ anathymiaſeos peruigilium fit, dum nimirum ventriculi vitio nulla ſurgit: vt in lienteriâ: ſed rugitus & flatus adſunt.

Cauſæ externa. Cauſæ quæ à foris ſunt interdum ſomni vacuitatem adferunt; inter has adfert Abenſina lumen validum: nam id effundit animales ſpiritus. Perturbatio animi potens eſt in hoc tædium: vt cùm mæror animum fatigat, qui conceptus eſt metu futuri mali: nam quod prætetiit, potiùs ſomniferum eſſe ſolet. ita dolor, æſtus, oppreſſio. Cibus etiam parcior, acrior, ac flatibus plenus, quales fabæ; vel etiam cræpala, alui profluuium, immodica venus: & corruptus in ventriculo cibus (vnde pueros fatigant acres fumi illati cerebro) excutere quietem nocturnam ſolent. Et vinum ſi pleniori hauriatur manu, inſomnes adfert noctes: exemplo Pergameni pueri.

Hiſtoria ex Galen. nam grammaticus quidam cùm ſingulis diebus balneum peteret, ac domi relictus eſſet puer, qui vehementiori preſſus ſiti, cùm aquæ nulla eſſet copia, vetus vinum largiùs perpotauit: mox in reliquum euaſit vigil, ac homo eſſe deſiit.

Natura mali. Curari tamen hoc malum poteſt, quamuis alioqui vehemens ſit, cùm cerebrum exhauriat, naturæque prædium depaſcatur. nullo eſt fœdum contagio. cerebro peculiare vitium, attamen illi non analogum, cùm à ſqualore ortum ducat.

Signa cauſarū. Cauſarum ſigna petantur à clinicis, ægris ipſis, & ab iis quę prodita ſunt De dolore capitis. vel ſi lubet breuiter. Si fuerit à calore, id manus ipſa explorabit: & his imi oculi æſtuant. Siccitas ſqualore linguæ ac faucium ſe prodet: nares nullo madore rigantur, tenſaque in fronte cutis conſpicua eſt. Alioqui grauitas, materiæ ſoboles eſt. Si à bile, lucem, agitationem, ac turbam omnem reformidat. Quodſi ex ſalsâ fuerit pituitâ, oculi ac nares à pituitâ acri madeſcent.

Indicationes. Hiſtoria ac natura mali indicat quo modo exigi debeat. Nam cùm adſit effuſio ſpirituum cerebri, orietur indicatio inhibendi illos ſpiritus, ne ita ſe pandant. Sed hoc fieri nequit, ni primò eius accidantur cauſæ. Cauſæ vt fuerint, ita opponenda remedia: nam interdum & calidis vtendum: iterumq. humidis ac aperientibus.

Prognosis. At diligéter perpendendum num his indicationibus ſatisfacere liceat: nam interdum hoc facilè obtinemus, nonnunquam vix, & ne vix quidem. Graue itaque malum hoc cùm ſit, rectè illud pronunciauit Galenus, Vigilias corpora ſiccare & attenuare: (*3. Sanit. 12.*) & Hippocrates, vbi ait: ὕδωρ βορὸν: ἀγρυπνίη βορὸν, (*6. Epid. 4 20.*) hoc eſt, aqua edax; vigilia edax. Scripſit idem Hippocrates, (*2. Progn.*) calamitoſum eſſe non dormire nec interdiu neç noctu. Aut enim à dolore (vt nulla ſit curarum excuſatio) vnde acrior fit phantaſia: aut à labore ſic laborauerit, hoc eſt iactatione à ſqualore & calore cerebri, tetroque vapore ſomnifero. Aut de hoc ſigno non

erit

erit suæ mentis: nam facilè in phrenitidem trahuntur turbati animi, quam facilè admittit cerebrũ squalidum, quod incurritur à tetrâ anathymiasi. Quare hoc symptoma medicam manum postulat: propterea etiam Galenus de hoc mitigando egit, cùm vires prosternat validissimè. quin scribit Hippocrates, consectarias ab hoc trahi conuulsiones non absque lethali vi, quæ siccandi & exhauriendi potentia enecat. dicit enim, ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. Ex phrenitide periculi etiam plenæ sunt vigiliæ: nam ab inflammatione quæ nascuntur sunt calamitosæ. Si absit inflammatio, minus periculi adferent. Ex cancrosâ inflammatione si inductæ hæreant, conclamatum erit, ait Abensina. Desipientiæ metus aderit, si natæ sint à siccitate: nam sanguis à perennibus vigiliis acuitur, & biliosior redditus deliria mouet. Ab effœto senio etiam est immedicabilis. Si fuerit ab intemperie citra materiam, quæ à causis externis impressa fuerit, curari poterit. A dolore si obortæ vigiliæ fuerint, vt ex variis emicant hæ causis, ita & varium sortiuntur euentum. Præterea contumaces vigilias si exceperit tussis, funestum, si Abensinæ fides: nam hæc mutuas operas in perniciem conferunt: cùm & tussis somnum excutiat, & somni vacuitas tussim acuet. Pueris sunt calamitosæ vigiliæ: nam minimè congener est pueris hic affectus: & grauissimi morbi puerorum solo somno tolluntur: cùm tamen aliarum ætatum morbi acuti vel excretione, vel abscessu solùm finiantur. Hoc addo, si quis somni

Signa causarũ. *12. Method. 1.* *7. Aph. 18.* *Indicationes.* *Prognosis.* *3. Sim... 12.* *6. Epid... 20.* *2. Prog...*

expers ferè viginti dies in lãguorem, & tremorem, & spasmum trahatur, indicium erit exhaustum esse cerebrum spiritibus animalibus; malum id est. si itaque redintegrabilis fuerit naturæ, remedietur. Fiant leues frictiones. Pituita salsa si auctor noxæ fuerit, ea parabitur ad exclusionem serapio cichorei, vel de soncho, aut endiuiæ, & melle violato vel rosato. ex decocto cichoraceo, & fumariæ, lupulorum, boraginis, cassuthæ; radicum aperitiuarum, passularum, liquiritiæ, polypodij, seminis carthami. Dein purgetur pilulis aureis cũ pilulis de fumariâ, vel de hierâ cum agarico & rhabarbaro: vel pilulis assairet. vt, Accipe pilularum aurearum & cochiarum, singulos scriptulos; dacrydij grana tria vel quattuor: fiant pilulæ quinque. vel accipe diacatholici vnciam; diaphœnici semũciam: electarij de succo rosarum drachmas duas: cum melle violaceo, vel serapio de cichoreo cum rhabarbaro fiat instar opiatæ. addi potest turbith vel rhabarbarum. Deinde theriacam nouellam, vel recentatam Antonini exemplo sumat. Si bilis fuerit soboles peruigilium, paretur exclusioni cichoraceis: Accipe aquã hordei bene cocti: huic infunde folia cichorei & semen eius, ita & endiuiam eiusque semen, & semen lactucæ, foliaque buglossi; vel seminum maiorum quattuor & papaueris drachmam, & etiam tamarindos. Fiat ex his maceratio & emulsio: cui adiice serapium nymphææ, violarum, rosarum, granatorum, acetosæ, vel papaueris. Vel accipe foliorum lactucæ, maluæ, salicis, cuiusque pugillum: coque ex iusculo pulli; &

Remedia præparantia & purgantia. *A pituita salsa.* *A bile.*

sumat.

ſumat. Deinde accipe caſſiæ, mannæ, pulpæ tamarindorum, diacatholici, electarij de ſucco roſarum, cuiuſque ſemunciam; cum ſyrupo de ſucco cichorei cum rhabarbaro, quod ſufficit vt fiat inſtar opiatæ liquidæ: ſumat alternis diebus cochlearium. addi poteſt rhabarbarum. & hæc etiam ſolui poſſunt in ſero lactis.

Topica. Purgato corpore, ſi quid vberioris ſucci contineat, veniemus ad ea quæ foris admouentur.

In calore ſine materia. Si itaque fuerit ex intemperie calida, frigidis recreetur: vt portulacâ, lactucâ, cucurbitâ: & confert oleum ſeminum recentium cucurbitæ, folia & flores nymphææ. hæc etiam coqui, & fotu admoueri poſſunt. Et, ſi æſtu flagret caput, adiiciemus capita papaueris vtriuſque, & radices mandragoræ. Cautio ſit de hyoſcyamo: nam caput lædit. Accipe vnguenti roſati, olei violati ſingulas ſemuncias: addi poteſt nymphææ oleum; miſce: vel admoue capiti placentam ex roſis. oleũ ex floribus cucurbitæ, & oleum florum liguſtri, & populneum. Frontalia hîc commoda, & ſomno dicata remedia deſcripſimus libro ſecundo noſtræ Methodi, De his quæ capiti calido foris admouentur: folio 163.

In ſiccitate. At ſicca cùm intemperies fatigat, vtemur iis, quibus ſpiritus torpidiores redduntur: vt oleo amygdalino, axungiâ vitulinâ, anſerinâ, oleo violaceo: ex his fiat hapſus. Coquatur cucurbita oleo, & in eo flores eius macerentur. Sorbeat naribus oleum violatum cum oleo papaueris. Lauetur caput decocto maluarum, lini, althææ, chamæmeli. Vel coquantur maluæ in oleo, ita & lactucæ, adiice quid vini albi & dulcis, vt penetrat liquor. Abenſina commendat capiti admulctum lac; vel eo recens mulcto foueatur caput. Aut, abraſo capillo, ſpumâ ſeri lactis feruefacti illinatur caput. Sin labor & ſiccitas in vitio fuerint, præſcripta medicamina vtraque miſce. & auribus inſtilletur aliquid olei nymphææ, violati, cucurbitini. De his vide Æginetam 3. 98. & Aëtium 2. 1. 116.

Cum materia. Si conſociata fuerit intemperies materiæ, hæc primùm euacuetur. Cùm ab inflammatione vitium eſt, illi erit primò occurrendum. Materia in capite ſi enata fuerit, vi calidâ, ab euacuatione, frigidis iam præſcriptis erit vtendum. Quòdſi prolixiùs cunctando in capite pituita moleſta eſt, à purgantium vſu calfaciendum erit & aperiendum; pax ſit à frigidorum vſu. Hinc eſt quòd Abenſina vtitur oleo de croco, & pulegio. Oribaſius ſerpillum & melilotum coquit ex paſſo, & capiti imponit. Hæc mulcebri ea vi ſomnum euocant, quâ vigiliarum cauſam expugnant obſtructionem; non aliter ceu rhabarbarum refrigerat, eliſâ bile. Quare foue caput ex chamæmelis, ſerpillo, pulegio, hæc in decocto, quò attenuetur ac diſcutiatur materia morbifica. Quòdſi hæc materia in caput repat ex toto corpore, notandũ erit, num febri implicitus æger iaceat; quam qui rectè curarit, & vigilias facilè expugnarit. Hoc tamen in negotio illud notandum, num quæ à febre ſurgit materia, ſit biliosus vapor (vt fit in febribus biliosis) vel num ſit ſalſa pituitoſa, vt euenit in cauſono-

A bile. tho, & putridis à ſalsá pituitâ. Si exſpiretur biliosus vapor, frigida odorata exhiberi vult Abenſiua; vnde

mitescat

mitefcat bilis, & quodãmodo pituitefcat. vt fi fiat irrigatio ex decocto lactucæ, nymphææ, falicis, papaueris, mandragoræ cortice. Et fiat illitus. Accipe olei rofati vnciam; fucci citreorum drachmas tres; oui albumen quaffatum; fed priùs defpumetur concuffum cum aquâ rofatâ. Aliud: Accipe vnguenti rofati, olei violati, aquæ rofatæ, fingulas femuncias; populnei binas drachmas. Vel accipe lactis muliebris binas vncias; albumen oui concuffum cum aquâ rofatâ & pauco fucco citrei mali maturi: & cum farina feminis papaueris, fiat frontale inter duo lineamenta. Aëtius his vtendum ait vefperi horâ vnâ à cænâ. Accipe olei rofati & violati æquas partes: bulliant cum cucurbitarum fucco dum ille exhauftus fit; id fiat fepties: dein adde caphuræ parum: vngat tempora & nares. Senes rofaceo, & anethino recenti perungant caput. Manus & pedes fi fouendi funt, id fiat vt frigefcant, nõn ad calorem: nam in cerebrum fpiritus prolectari debent, non aliò diffundi. Accipe foliorum falicis, lactucæ, nymphææ, rofarum, violarũ, papaueris nigri, maluarum vel pampinorum, fingulorum manipulum: florum chamæmeli, meliloti, fummitatum anethi, cuiufque femimanipulum; calycum papaueris albi vnciam: bulliant in aquæ pluuiæ partibus tribus: adde interdũ vnam vini, lauet, dum fomnum tentabit, pedes, manus, & vaporem facie accipiat. Suffitus etiam fiant ex mandragorâ & papauere, ex aquâ nymphææ coctâ. Naribus etiã lac muliebre cum oleo violato aut nymphææ vel papaueris trahat. Aëtius puluinar foporiferis implet: ex lactucis, mandragoræ pomis, foliis papaueris: adde meliffam quâ peruadat vapor: nam vel ftyrax vel ferpillum, aliúdve penetrantis potentiæ adiicimus, quò penitus vis fe inferat cerebro. Spongiam fomniferã aliàs defcripfimus. ab his cùm excitare ægrũ vis, pofcâ tepidâ lauanda erit facies. His non iuuantibus ad narcotica veniemus, fi biliofus fuerit vapor: nam à falsâ pituitâ quæ enata fuit in obftructo cerebro, horum vfus alienior effe debet. His itaque frons, tempora & nares illinantur: vt ex oleo violato, nenupharis, vnguento populneo, cum fucco lactucæ. Et ductim ad maiora veniatur: Accipe vnguenti populnei, philonij Romani, fingulas drachmas: diffolue cum modico oleo nymphææ, fiat linimentum. Aliud: Accipe opij femunciam; ftyracis calamitæ drachmas duas; croci fcriptulum; iridis fefquidrachmam: mifce, fiat pomum. Aliud: Accipe opij fcriptulum; croci grana octo; aquæ rofatæ vncias quinque: mifce, fiat epithema fronti. Aliud: accipe opij fcriptulum; caftorei, croci, cuiufque femifcriptulum: fiat puluis, adde guttas olei papaueris, vt fiat forma ftrepti, & naribus immittatur filo alligatum. Si quid mitius velis, Contundantur rofæ ex oleo violarum, nymphææ, & oleo de ranis, adiice muccaginem pfyllij, & farinam hordei: cum pauco croco vel myrrha, fi non flammeo torreatur caput ab æftu. Vel vnge frontem & tempora oleo de ranis, & de mandragorâ. Aut accipe florum nymphææ, violarum, lactucæ, anethi, maluæ, papaueris albi, fingulorum manipu-

NARCOTICA foris.

manipulum: coctæ ex aquâ herbæ contundantur cum oleo ranarum & vnguenti recentis populnei vncia; adiice farinam hordei quò inſpiſſetur: admoue capiti tepidè. Aliud: ſeminis papaueris, lactucæ, cuiuſque drachmam; florum nymphææ, violarum, anethi, ſingulos pugillos: excipe duplicato lineamēto, & fumum excipiat aquæ roſatæ in quâ maduit betonica vel ſerpillum. Aliud: accipe olei papaueris albi vnciam: vnguēti populnei drachmas duas: albuminis oui deſpumati, & lactis muliebris ℥j. fiat frontale. Aliud: vnguenti roſati, olei violacei & anethini cuiuſque ſemunciam; cinnamomi, croci, myrrhæ, opij ſingula grana ſeptendecim: illinantur tempora & nares. vel opium copia erui, muliebri lacte tabeſcat, eoque lacte linteum tinctum naribus indatur. vel grana duo opij & caphuræ liqueſcant oleo violato, & eodem modo naribus indantur. Razes grana bina caphuræ naribus indit ex aquâ roſatâ. *Oleum hypnoticū.* Effingi etiam poteſt oleum ſomniferum hoc modo, Accipe opij, ſeminis lactucæ, corticum radicum mandragoræ, ſingulorum drachmas tres; corticum papaueris ſemunçiam: craſſo hæc terantur modo, & adiice decocti mandragoræ & papaueris libram; olei vncias octo: coque in diplomate dum aqua exhauſta ſit, cola, & colaturæ adiice florum violarum, nymphææ, anethi, chamæmeli, ſingulos pugillos; iunge quid croci & cinnamomi: frons hoc vngatur, & naribus quid ſorbeatur cum lacte. Aëtius etiam pectori talia quædam impónit, & præparare hæc ad ſomnum ait. *Aëtius.* Si hæc remedia vi mali deuicta fuerint, intus dabimus narcotica, ſuaſore etiam Aëtio. Attamen ex ſententiâ Abenſinæ, ab his ſuperſedebimus, niſi labentes vires à vigiliarum perennitate, erigi hoc modo poſtulent. Quare foris audaciùs hæc admouenda, quàm viſceribus committenda: ideoque à moderatiſſimis exordiendū. Detur conſerua foliorum lactucæ; & potiones ex acetoſâ, lactucâ, ſemine papaueris, & lactucæ ſemine, fiat emulſio. Accipe hordei mundati vnciam; ſeminū quattuor frigidorum maiorum excorticatorum, ſeminis papaueris ſingulas drachmas: fiat emulſio ex aquâ ad vncias quattuor, adde ſyrupi papaueris vnciam: fiat hordeatum. vel fiat lac amygdalinum cum emulſione ſeminum frigidorum ex aquâ lactucæ. Commendat Aëtius diacodium, quod aſſerit inter cuncta narcotica eſſe iucundiſſimi ſaporis. laudat Abenſina ſyrupum papaueris. Accipe ſyrupi roſati, diacodij ſingulas vncias: ſumat horâ ſomni. Vel accipe ſyrupi nymphææ, diacodij, cuiuſque drachmas ſex; decocti lactucæ, vel emulſionis ſeminis lactucæ, aut ſi fortius velis, decocti capitum papaueris vncias duas, hauriat horâ ſomni. Notandum, vt, dum tuſſis adeſt, conſerua addatur roſarum. Aliter: accipe decocti florum nymphææ, vel lactucæ & portulacæ ſingulas binas vncias; diacodij vnciam. Cautio hîc adſit, vt talia propinentur remedia quinque horis à cœnâ: hoc eſt inter decimam & vndecimam: & ſi vires fractæ fuerint, adiice ſcriptulū diarrhodonis. *CAVTIONES in Narcoticis.* Cottidianus horum vſus eſt formidabilis: nam natiuum calidum enecant.

Præterea

Præterea cautio de his sit in pueris; nam his memoriam affligunt in reliquam vitam. Nec his dentur qui ventriculo sunt frigido & cruditati obnoxio: sed ab his ore tantùm diacodij semicochlearium retineatur, & exspuatur, id repetat dum somnus obrepit, & postremum deglutiat: & manè diarrhodi quid sumat. Et qui horum vsum ineunt non sint repleto capite, aut catarrho impliciti. Et narcotica non alia dentur quàm quæ vsu salutaria deprehensa fuere: alioqui morté dabis, non somnum. Nec etiam ad illa deueniendum, si morbus aliis debellari potest: alioqui vt vires stabiliantur his vtemur, & nō ampliùs. Et vt vnciæ vnguenti quod foris admouetur tutò inditur semiscriptulus opij; ita potibus tutò additur semúcia diacodij. Qui plura de his velit perlustret quædam à nobis prodita libro secundo Methodi, vbi De capite sicco, folio 170. Accipiat interdum aquæ lactucæ binas vncias: syrupi papaueris vnciam vnam aut alteram. Quidam grana aliquot opij cum croco & cinnamomo peciā colligunt, & in syrupo coquunt, & exprimunt: hoc cum philonio agi præstat. Vel distilletur philonium cum floribus violarū, nymphææ, papaueris, lactucæ, cucurbitâ, mace, cinnamomo, & pauco croco. Sed cautio semper adsit, vt narcotica dētur viribus validis, & calido semper ægro; & ab euacuatione; & cùm cætera frustra sunt; & à tenui cæna. His victis etiam à mali contumaciâ, surgemus in vsum philonij Romani, & mithridatij theriacæq. recentis. Vel sumat pilulam vnam, duas, vel tres de styrace: fiant ex drachmâ

Ex Aëtio & Guainerio.

Cautio.

pilulæ sex: adiice interdum quid diatragacāthi frigidi. Celsus papaueris syluestris (quum iam ad excipiendam lacrymam maturum est) manipulum in vas dimittit, & superfundit aquam, quæ id contegat, atq. ita coquitur. vbi iam bene is manipulus coctus est, idem expressus proiicitur, & cum eo humore passi par mensura miscetur, inferuetque, donec crassitudinem sordium habeat. Quum infrixit, catapotia ex eo fiunt ad nostræ fabæ magnitudiné. somnum faciunt vel per se sumpta, vel ex aquâ data. Si exiguâ mole magnā vim propinare velis, Accipies totam compositionem trochiscorum Aster Galeni: soluatur aqua (sed aquâ paucâ vitæ præstaret primùm hæc solui: nam ita opium vnà soluetur; & dein cum aquâ remisceantur) & obturato vase maceretur aliquot diebus ad focum tepidè. Dein exstilletur aqua per philtrum, more quo hippocraticum vinum manat: vel potiùs imponantur philtri longæ tenuesque partes: & in aliud inferius vas prolectetur liquor. quem deinde tenui foco admotum exhauries: & quod restibile manet argenteo vasculo excipies. & propinabis eius granum vnum, ad tria vsque. Cautio adsit in remedij fabricâ, ne in cineres exarescat exhaustum remedium: satis est ad crassioré mellariam formam reduxisse: nam melligo illa perennat diu. Ità cùm à calore & per febres premit vitium transigédum. Verùm si à salsâ crassaque pituitâ densi surrigantur vapores, vt in febribus quæ ex bile pituitaq. consociatâ nascuntur, potiùs, ex Abensinæ & Aëtij præscripto, vtemur decocto serpilli,

Nouus modus parandorum medicamentorū.

A frigidioribus vaporibus.

anethi summitatum, meliloti, chamæmeli: nam hîc aperiendum, tenuandum, exhauriendum quod molestũ est in capite. ac illinemus oleo anethino, chamæmelino: & Alhasarauia vtitur oleo de croco. Paulus cautionem adhibet hanc, ne in ipso periodi paroxysmo frigida admouenda existimemus: sed euanescente in eo paroxysmo febre: quin potiùs, inquit, calida accedente febre impone capiti: quò tenues in auras vapores euanescant. & mitescente tãdem febre somnus inducatur. Si vitium sit ab alio morbo qui in vitio est, vel si ex mœrore, cræpala, mali focus primùm exstinguendus erit. Hoc itaque filo ducatur curatio, primùm mali causam peruestiga: si causa fuerit à foris, eam in contrarium flectes. Sin intus nata, vt si dolor, eum mulcebis: si febris, eam vt decet fugabis. Succus causa mali elidatur à præparatione. Dein Topicis indulgẽdum: foue lotionibus, linimentis, emplastris, suffitibus. & errhinis indulgendum. Dein intus propina pharmaca; quin tandem ad opiata insurge. Victus etiam probus imperetur qui morbi cùm causâ pugnet, & naturæ propugnet. Aërem frigore, si talis non fuerit vltrò, perfundes. Et blandioris auræ murmur inter arbusta, vel auicularum aut suauis voculæ modulatio ægrum demulceat. Si sit ab animi ægritudine, silanus aquarum frigidarum vt iuxtà cadat fabricetur, cuius illabẽtis in subiectam peluim murmure animus à variis cogitationibus vertatur in vnius sonitus animaduersionẽ: nam ita quies ei obrepet. Et humi fusis herbis, vt pampinis, iuncis, aër humescat.

Cautio.

Ab alio morbo.

Anacephalæosis curationis.

DIAETA.

Aër.

Odorem captet ex nodulo, cui insint flores violarum, nymphææ, cuiusque pugillus; corticũ mãdragoræ drachmæ binæ; seminis anethi drachma, & croci scriptulus: fiat puluis, qui sindone excipiatur. Quin facies sæpe irroretur aquâ nymphææ, rosatâ, lactucæ, cucurbitæ. Iaceat æger loco obscuro & silenti. Spongia somnifera nonnunquam naribus apponatur. Cibus elixus melior est quàm assus. Confert caro vitulina, agnina, & leporina commendatur hîc Catoni, & esus pullorum, piscium. Lactuca est commoda postremis epulis, portulacæ, asparagi cocti, cum aceto & oleo; cucurbita, pepones. Ex hordei farinâ & lacte acido fiat puls tenuis: vel ex ceruisiâ, aut aquâ hordei hæc fiat, in quâ capita papaueris tria vel quattuor coxere: hanc cænet. Amygdalis conditi sint cibi, quò fiat euaporatio in caput. Vel fiant amygdalata: accipe amygdalorũ dulcium infusorum in aquâ rosatâ, hordei mundati cocti dum quàm maximè inturguit, singulas binas vncias: quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis lactucæ, & papaueris albi cuiusque drachmam: simul cuncta contundantur & parum coquantur, & dulcor affletur saccharo. Aspergantur etiam cibi semunciâ emulsionis seminũ papaueris albi. Nam Oribasius tantũ sorbitionis indit seminis papaueris albi, quantum tria impleat cochlearia: vt rectè scripsisse videatur Matthiolus, huius vsum liberaliorem minimè reformidandum esse. Fugiant potiùs fabas, brassicam, erucam, cæpas, allia. Quidam à parco cibo, alij à largiore meliùs suaui somno merguntur. Si sit ex

Cibus.

Amygdalatum.

sit ex mœrore, tenui vino demulceãt animum: iolabum alioqui violatum & rosatum hos recreat ex aquâ coctâ, vnguento rosato, oleoque violato & anethino se inungant. Motum commendat Auicenna & Paulus: & balneis serò indulgeant. Galeni ex consilio fiat strepitus coram ægro, & loris facilè solutu arctè eius nectantur manus & pedes ad articulos, dũ defatigentur: subitò liberentur: & eodem temporis momento, subductis candelis, quæ ægro multæ admotæ fuere, indicetur silẽtium. nam spes est vt ex subitario illo motu, rapto calore ad penetralia, obrepat somnus. Sed cautio adsit, ne chiragræ vel podagræ obnoxij sint ægri: neque vlcera habeant stringendæ partes. Vitetur venus, & immoderatum studium. Si à diuturnâ vigiliâ, quâ ferè ad vigesimum diem iactatus fuit æger, metus adsit conuulsionis in tremebundo iam ægro, corpus hoc humectandum erit nutricatu madido & frigidiore. Senes plerumque hoc malum exercet: in his mœror abstergeatur, & vesperâ balneum ineant à coctione: & notetur in iis, num largiùs cœnati vel parciùs, meliùs dormiant. comedant lactucas vltimis cœnæ epulis. In pueris fœlicissima curatio huius mali est, ne lac in corruptelam fatiscat ventriculo acceptum. Quare cautio adsit, ne hoc copiâ aut qualitate vitium faciat. Nutrix plenâ manu pastũ ineat lactucarũ, amygdalorum dulcium, cum papauere albo. Caueat à valido vino nutrix. Regio ventriculi puerilis foueatur decocto mẽthę, & masticis, ex aquâ & vino: hinc illinatur oleo macis cum contusâ mastice. Vnguento rosato cum oleo violato tempora illinantur pueri; adde quid populnei, si calor iubet. Requies Nicolai vltimum sit remedium: nam hebescunt acumina ingenij eius ab algore in pueris. Addo Empirica: Quidam è floribus croci, demptis staminibus, aquam destillant, & eius vncias quattuor propinãt horâ somni. Et, si nimius obrepat somnus, naribus admouebis spongiam aceto imbutam, in quo fœniculi radix, hyssopum, vel nux myristica coxit. Alij accipiunt opij vnciam, alliorum duo capita, simul pista hæc destillant: manat aqua non fœtida: cuius guttulæ aliquot propinantur cum vino. Tales plurimas describit Euonymus Tomo 1. folio 226. & Tomo 11. folio 99. Dioscorides vnciis binis seminis papaueris tritis superfundit aquæ selibram: post octauam horam emulget aquam: propinat cum saccharo. CAVTIO adsit, vt à cruditate vbi languet ventriculus, abstineas à frigidis intus quæ dantur; dum ille recreatus fuerit: & interim admotis foris somno studeas. Alij dentem canis nigri subdunt capiti: quidam præferunt serpentis exuuias & vulpis pelles. Somnum prouocat vinum anethinum: & etiam vinum petroselinites, vt scribit auctor Γεωπονικῶν folio 206. & 208. quæ scripta videntur Cassij Dionysij.

[Margin notes: Aët. 2.1. 116. — Senum. — Puerorũ. — EMPIRICA.]

CAPUT XVII.

De COMATE *Vigili, Græcorum Typhomania, & Arabum Subethsahara. Alij vocant Phrenitidem comatosam.*

SCRIBIT Galenus libro De comate quosdā Hippocratis interpretes existimasse, comatis nomine somnum ab Hippocrate intelligi, inducti Homeri auctoritate, vbi hoc ita sæpius *κοίμησόν μοι ζωὸς ὄσσε. Alij delationem in somnum ab Hippocrate ita appellari aiunt: Nonnulli veternosam passionem. At, inquit Galenus, non ita vtitur Hippocrates hac voce: nam cum vigiliis coma euenire etiam asserit. Et dubitare videtur Hippocrates, num illos liceat appellare phreniticos, an aliud quid. Nam phreniticos appellare illos qui nondum delirant veretur, etiamsi cuncta symptomata phrenitica esse videat, vt caput, collum, lumbos, præcordia dolere. Et Galenus libri De comate capite quarto ita scribit, multos inuenies phreniticos qui surgunt, nec oculos attollere possunt, sed in eodem loco perseuerant vt lethargici. vnde imperiti medici, neq. nomen dare huic affectui nouerunt, & penitùs ambigunt, videturque ipsis insolens passionis idea; quæ nomen non habet. Quidam ex lethargo & phrenitide mixtā putant, & vocant Typhomaniam. Quin inuenitur coma non phreniticum vigil, de quo ita Hippocrates, Nec quisquam phreniticus insaniuit, sed quadam in somnum delatione peribant. Paulus asserit Galeno vetustiores coma appellasse catochon: At recentiores catochen dixere pro catalepsi. Vt res liquidè intelligatur, dicemus duplex esse coma, vnum ὑπνῶδες, id est, veternosum; aliud autem ἄγρυπνον, hoc est, vigil. Coma autem vigil, vt auctor est Galenus libro De comate, aliud est phreniticum, aliud non phreniticum. Coma vigil phreniticum iunctam habet phlegmonem, idque iterum geminum est, vel enim ignauum, aut expeditum. perpetuò tamen his, ob phlegmonem, adest delirium. Coma itaque vigil phreniticum ignauum fit, cùm phlegmone pituitosa, hoc est, lethargica superat phreniticam, hoc est biliosam. Hîc vix ægri mouentur, & maximè delirant cùm ad somnum se componunt. In comate verò vigili phrenitico expedito, nimirum in quo biliosa inflammatio exsplendet præ pituitosâ, ægri expeditè & vi quadam exiliunt, ac nonnunquam astantes inuadunt: hi dormire videntur, & somni sunt expertes. Cùm quidam ita spem somni fecisset amicis, illi abiere vt locum quieti concederent, solo custode monacho clinico relicto. Hic etiam fatigatus vigiliis, cùm iam dormire ægrum putaret, somno concessit. Astutus æger sopitum animaduertens monachum, exiliit, monachiq. sopiti cultro, caput monacho abscidit: quod cùm palam ante fenestram proposuisset, iterū eā clausâ, lectum & antiquum somnum repetiit. Hi autem maximè delirant cùm à somno eluctantur. Coma verò vigil non phreniticum fit, cùm materia biliosa remiscetur cū pituitosâ, & est phlegmonis expers. Hi non delirant, somnum quidem captāt ob pituitæ vim, at eum

[Margin notes: 24. Iliad. — *sopora mihi louis oculos. — 1. Prorr. — NOMEN. — 3. Lib. 6. 3. Epid. — CAUSAE & SIGNA causarū. — Historia tragica.]

at eum non capiunt, ob bilis ferociam: de his ita Hippocrates, Nec quisquam phreniticus insaniuit; sed quadam in somnum delatione peribant. Coma itaque vigil enascitur ex geminâ causâ, nimirum cùm remiscetur calida frigidæ; hæc enim vigiliarum; illa somni auctor est. Verùm, vt iam dixi, hæc miscella consociatur phlegmoni, vel phlegmones est expers. Paulus à veneno etiam induci hoc tædium auctor est: quod periculi plenum esse fatetur: & hi statim vomant aluumque deponant, visceraque his cumino & rutâ foueatur. Sæpe causam agnoscit labefactatum corporis robur, quòd præ imbecillitate palpebras apertas sistere nequeat æger. Inter externas causas est mensa plena dubiaque in bilem ac pituitā prompta, in quâ cibi calidi pugnant frigidis: & artocreæ putidæ quas auido rictu degulant. Et infausto coniugio variè maritata pocula. & ab ocio in negocia inconcinna migratio. Ad signa communia venio. Duplex diximus esse coma; vnum ὑπνῶδες, alterum ἄγρυπνον. Sed vtriusque communis est iniussa oculorum conniuentia: nam ita oculis conniuent, quasi somno arctissimo necterentur. In omnibus enim comatosis apparent oculi somno conniuentes, quemadmodum in lethargicis genæ sublimes; attamen non dormiunt. Quoniam in summâ dormiendi necessitate non suppetit opportunitas causarum somniferarum: quamuis in somnum solui reipsâ videantur. Hi itaque commissis inuitò palpebris, nec lucem accipientibus vigilant ἀϋπνῶδεις, inquieti & iactabundi. Hoc igitur non sola facit pi-

Causa generales.

A veneno.

Signa communia.

Causa.

tuita, sed vel bili permixta, vel ipsa per se putris & salsa; quarum vtraq. quantum copiâ & crassitie ac viscíditate opprimit & soporat, tantum exsuscitat temperamento acriore. Conniuent tamen continenter oculis, oppressione cerebri, quam mixta facit cacochymia bilis & pituitæ pariter inter se concertantium. Illa quidem ad somni excussionem, hæc verò ad soporiferam impressionem facit. è quarum mixtione monstrum hoc nascitur biceps phrenitidis & lethargi, quod τυφομανίαν veteres nominant: quod est symptoma phantasiæ infirmæ, quemadmodum caros abolitæ, ab exolutione nerualis virtutis. Excitati quidem oculos aperiunt, libereque sentiunt & mouentur, & tamen desipiunt, ob polydædalas simulachrorum obuersantium ob mentem ideas: & enormia loquuntur quidam eorum. Iterumque conniuent oculis spe somni, & vigiles tamen manent. Propterea dicit Nonus antiquus medicus, ἀγρυπνοῦσι καὶ καθεύδουσι: hoc est, simul vigilant & dormiunt. Cùm in his bilis emicat vis, dicitur rabies somnolenta: nam peculiare nomen vix agnoscit hoc malum: sed vt mixta est eius causa, ita & compositum agnoscit nomen, in quo vtriusque vitium sonat: nam nunc propiùs ad phrenitidem, nunc propiùs ad lethargum nutat: hoc est, modò bilis, modò pituitæ symptomata hîc exsplendescunt: nunc in somnum, nunc in vigilias pronus. Quòd autem coma natum est ex imbecillitate virium, notatur pulsus languore; & hoc consectarium est exhaustioni. Cùm est phreniticum coma cum inflammatione, adest his

tunc

tunc febris & delirium, inquit Nonus. sed febris maior in comate vigili expedito, quàm in eo quod ignauum vocauimus. Qui dominatu tenentur pituitæ, eos à lethargicis discriminamus, eò quòd nec tumeāt, nec liueāt admodum, & modicè exudent. In

PROGNOSIS.

his malum denunciant vigiliæ multæ, vrinæ suppressio, spirandi difficultas & collisum in gutture murmur, sudor miliaris, naribus elisus cibus tenuisque pituita. qui moderatiùs affliguntur, infusum aliquem liquorem deglutiunt: victi verò ad nares relidunt. Fit interdum in his dolor ceruicis atq. lumborum, mox epiphænomenon sequitur mutatæ oppressionis (quâ premebatur cerebrum) in exolutionem, sanguinis nimirum subtillum è naribus, idque quarto die, in acutis, hæc conspirant ad mortem. Iam ad curationem venio.

REMEDIA.

Si redintegrabilis videatur sanitas, talia medicamina adferemus, quibus euocari somnus & vigiliæ possint. Hoc est, partim phrenitidis, & partim etiam lethargi remedia locum habebunt. vtrum verò superare debeat, ex notis deprehendemus: si enim phrenitidis ideam referat propiùs, eius ad præsidia proximè accedemus. Primùm itaque aperiatur vena: nam huius sectio æquè lethargicis & phreniticis studet: maximè hoc peragatur si facies quid rubeat, & febris admoneat, viresq. admittant. Sin nauseet, vomat: pluma inferatur gulæ intincta oxymelite cum succo raphani & oleo: tepidè illinatur. Suppositoria aluum irritantia hîc maximè commendantur. Si bilis vis exsplendeat in symptomatis, oxyrrhodinon capiti ad-moueatur cum chamæmelis: vel cum Nono oleum: &, inquit, si vigiliæ magis fatigant quàm somnus, oleo papaueris illinemus caput, aut calyces papaueris incoque oleo, &, si delirium vrget, serpillum. Vel ratione vigiliarum inferemus oleum violarum cum lacte muliebri: addi potest vnguentum populneum, vel requies Nicolai. Sed monet Razes ne vltra triduum oxyrrhodinis vtamur. Tunc enim, inquit, sternutationem mouebimus, & rasum caput illinatur sinapi cum castoreo ex aceto. Si pituitæ vis validior emicat, vincula artubus iniiciantur, & crura cum sale & oleo fricentur: & glandibus acrioribus irritetur ignaua aluus. Si inducias concedat morbus, vtraque materia paretur ad exclusionem: Accipe quinque radicū aperitiuarum, & liquiritiæ, cuiusque semunciam: coque ex aquâ ad sequilibram, & aceti adiice quattuor vncias: amotis ab igne affunde betonicæ, melissæ, tussilaginis, cichorei, vel endiuiæ, scabiosæ, aut menthæ manipulum vnum aut alterum; florum cordi dicatorum cuiusq. pugillum: macerentur tepidè totâ nocte: colaturæ adde syrupi de cichoreo cum rhabarbaro, vel syrupi de fumariâ vncias duas; syrupi de hyssopo vnciam. Deinde purga electario de sebesten, vel Indi, aut diaphœnici, & electarij de succo rosarum, singulis drachmis tribus. vel, Accipe agarici recenter trochiscati, rhabarbari, singulorum drachmam; cinnamomi, zinziberis, cuiusq. semiscriptulum: hæc infunde vino albo & aquæ endiuiæ: manè adde colaturæ mellis rosati solutiui vncias binas: misce, fiat

fiat hauſtus. Tandem robur affletur capiti, temperiem reſtituentibus & his quæ exhauriunt id quod reſtibile eſt. Oleo itaque violato, nymphææ, coſtino, & lilino illinantur: his vt decet remixtis eâ lege quam exigit miſtus humor morbificus. Incoquemus etiam ſatureiam, thymum, ſerpillũ aceto. Auribus indemus etiam quid caſtorei ex oleo violato. ſternuat, maſticet, & gargariſet. Vtatur pro potu hydromelite non robuſto. ſitque ratio victus anceps inter eam quam phrenitidi, eamque quam veterno dicatam eſſe voluimus.

CAPVT XVIII.

De CARO.

INTER cataphorica mala ὑπνώδη; hoc eſt, inclinationes in ſomnos, vt neque oculis neque cerebro lucem accipiant, ſed ſemper noctem commiſſis oculis, ſiue dormiant ſiue vigilent, caros eſt habitus eximius ſemper. Hunc veteres ἀπὸ τῆς κάρης, hoc eſt, à capite nominauerunt, quia cerebrum occupari videbant eum phantaſiæ exolutione. Etenim vt coma eſt ſymptoma phantaſiæ infirmæ, ita ſanè caros abolitæ. Eſt enim caros omnis ſenſûs motûſque ablatio, illæſâ tamen reſpiratione; in quâ homo ſomno profundo opprimi videtur, oborta, dum in anguſtum arctatur cerebri ſinus. Dixi illæſâ reſpiratione: nã maximè hac notâ abit ab apoplexia, quæ perpetuò conſectariam trahit violatam reſpirationem. Scio tamen in vehementi caro percelli reſpirandi munus, ſed tunc propè ad apoplexiam abeunt. Dixi cerebri ſinus arctari: nam medius & anticus oppreſſi in carum abripere hominem ſolent: maximè autem media cerebri regio crimen habet. Hæc de naturâ mali, iam ad cauſas. Dixi in arctum redigi ſinus cerebri; innuens malum hoc ſuam hyparxin habere in violatâ organi confirmatione. Sed vnde illi ſinus ita præter naturæ conniuent legem? id euenit infarctu, oppreſſione, vel ſubſidentiâ. Infarctus primordia ſumit à materiâ quæ non ſolùm copiâ in vitio eſt (nam hæc comæ ſomniferæ eſt cauſa) ſed & qualitate. Hinc eſt hoc ſymptoma exolutæ phantaſiæ: nam exolutionis cauſa eſt prægrandis frigida intemperies quam acida pituita plerumque inuehit. Pituitam dico: nam cari natura & hyparxis verſatur ἐν τῇ λύσει, hoc eſt, in reſolutione: quemadmodum τῆς κατοχῆς ἐν τῇ τάσει, id eſt, in tenſione. Atqui non exiſtit ἡ λύσις, quin nerui madeſcant, vndè exoluitur tonos & robur eorũ. Pronaſcitur autem hæc pituita à capite præfrigido & humido. Conuenit enim caros cum lethargo in generatione materiæ, non corruptione: quia non trahit ſecum febrem ſymptomaticam: at lethargus habet ſymptomaticam febrem: habet enim ſuam hyparxin in œdemate phlegmonoſo, vt phrenitis in eryſipelate. Quin non ſolùm à congeſtâ cerebro materiâ hoc malum ſurgit, verùm & à ventriculo, pituitæ ſede: & ex inteſtinis: vel ab vtero, aut à totâ corporis œconomiâ algidâ madidaque. Argumento ſunt ſerpentes, qui hyberni frigoris iniquitate in ſpecubus correpti caro, minùs vegeti enecantur. Ita à pituitoſis febribus ſurrigunt ſe ſucci & vapores craſſi à

Definitio.

Galen. 4. loc. aff. 2. & 5. loc. aff. 1.

CAVSAE.

Galen. 1. Prorrhet. 2. 29

toto corpore in caput quæ vigente febre exſpirant. Proficiſcitur etiam hæc calamitas ab inflãmatione muſculorũ temporum: nam ibi omnium facillima cerebri ſympathia, ex oſſium tenuitate, vaſorum amplitudine,& ſubiacẽtis cerebri vbertate,& neruorum virtute. Interdum non causâ infarctus, ſed concidentiæ causâ in anguſtum ſinus capitis ſe colligunt: cùm nimirum vi morbi animales ſpiritus exhauriũtur: quod non ſine calamitosâ vi euenire ſolet. quod etiam atrocitati dolorũ aſcribitur per morbos acutos; quorum potentiâ, diſiectis ſpiritibus, conſectariam trahunt ſinus conniuentiam. Præter has cauſas agnoſcit carus compreſſionem ſinuum cerebri, & cerebri ſubſtantiæ oppreſſionem, à contuſione vel fracturâ cranei. His conſocia remotiores quaſdam cauſas, vt alimenta ſtricto frigore algentia & madentia, quæ importunè ſumuntur vel capiti admouentur. & ex opio, mandragorâ, fungis, cicutâ. Et etiam ſub lunâ iacere capite plethoricis cauſis aucto: & à ſtomachi repletione validâ, & verminationes in pueris nõnunquam hoc efficiunt, &, vt dixi, locorum perfrictiones in fœminis. Hæ cauſæ cari; iam notas aggredior. In caro antica cerebri potiſſimùm affliguntur; hinc eſt quòd phantaſia, & per contagionem medij ſinus cerebri cum primis, cogitatio lædantur, peritque ſenſus & motus, præterquam reſpirationis. [SIGNA. 4. Loc. aff. 3.] Succedit carus plerumque febrium paroxyſmis: nam ita eum diſcriminat Paulus à lethargo, quòd conſectarius ſit vehementiori febri: at febris lethargo conſectaria eſt. Attamen non nego interdũm febris expertem eſſe carum, vt nec illa conſectaria ſit, nec præcurrat; cùm primarius cerebri morbus eſt: nam enaſcitur à pituitâ algidiore, citra putredinem: ita agnoſcimus apoplexiam febris minimè capacem. Sed tamen plerumq. caros præambulonem habet febrem vehementiorem, quòd alioqui craſſior vapor non ita ſe cerebro immitteret. Magna caro cognatio eſt cum apoplexiâ: in ea enim nec mouentur nec ſentiunt, nec intelligunt, nec meminere: idem fit in caro. Aëtius ait, ſi pungatur & non ſentiat, erit apoplexia: ſin punctionem ſentiant, erit cari nota: quamuis nõ eius meminere in caro poſtquam paroxyſmum euaſere: nam in caro æquè aufertur memoria ac in apoplexia. Caro itaque occupati, dum pungũtur, paulatim partem retrahunt. Notas autem cauſarum dico breuiter, ſi nulla cerebri compreſſio aut ſubſidentiæ ſinuum cauſæ prægreſſæ fuerint, neceſſariò erit ab infarctu caros. ſi acerbiſſimo cruciatu tentatus fuerit ventriculus vel vterus, aut ſi exhauſti fuerint, febris immanitate, ſpiritus, erit à ſubſidentiâ; hoc teſtabitur langueſcens pulſus. Præterea facilè interſtinguitur à lethargo, in quo interrogati reſpondent, nec omnino muteſcunt. A comate verò; nam id perſeuerat toto paroxyſmo, & interloquuntur nonnunquam, audiunt, & mouentur ſubinde. Carotici non ſentiunt, ſi quis illos tetigerit; attamen ſentiunt ſi quis punxerit: ita interpretanda eſt illa Galeni ſententia, vbi ſcribit, ϗ κεῖται ἀναίσθητος, ϗ ἀκίνητος, οὕτως παθών. [4. Loc. aff. 2.] Vltrò cùm oboritur caros plerumq.

caufam

causam agnoſcit infarctum: ſed num illa materia à congeſtione in capite enata fuerit, aut à ventriculo, vel à toto corpore capiti importata (quod euenit per febrium pituiteſcentium paroxyſmos) propriis indiciis elucebit. Hæc facies mali & cauſæ morbificæ. iam ad medelam. Diximus in definitione, cerebri ſinus in anguſtias redigi per hoc malum: itaque ſuadebit ratio hos eſſe laxandos. Et ſi anguſti fuerint ab infarctu, aperiantur. Quin ille infarctus ſi agnoſcat materiæ copiam, ea excludatur: ſin frigore ſtricto, vt fit, viſcoſa lenteſcat; incaleat, & abſtergeatur & attenuetur. Hoc modo ad excluſionem cùm parata materia fuerit, erit purganda. Dein impreſſa capiti intemperies frigida erit caſtiganda, & id robore afflandum calfacientibus & ſiccantibus, vnaque ventriculus firmandus. Sin mali cauſa fuerit collapſio ſinuum ab exhauſtu ſpirituum, illi fideli nutricatu erũt reuocandi. Si acerbus dolor ventris vel vteri diſiecerit ſpiritus, ille mulceatur. Quodſi opprimantur ſinus à lapſu vel ictu, illud quod comprimit erit erigendum vel eximendum. Sed priuſquam hæc in vſum flectantur, noſcendum, num redintegrari valetudo priſtina poſſit: quare iam ad

Indicationes curatrices.

Prognosis.

Prognoſin. Hi tacito, attamen feroci exitio conficiuntur. quod agnoſcens ſummus præceptor, hoc ad diſceptandum propoſuit, cùm rogat, τὸ καρῶδες (ἢ βάρος) πανταχοῦ κακόν; hoc eſt, an ſoporati vbiuis malum? Certè τὸ καρῶδες quod venit à prægrandi intemperie τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, hoc eſt, ſenſorij primi, ſiue primigenia, ſiue conſectaria ſit vt in Hermocrate, ſiue à mutuã contagione muſculorum temporalium & cerebri, ſemper tale καρῶδες malũ eſt. At τὸ καρῶδες quod ſine vllâ cerebri offenſione fit, quæ firmiter fixa ſit, ſed tantùm leniter preſſa, vt in ebrietate, & ſomno critico non turbulẽto, tale καρῶδες ſpem ſalutis præſefert. Nam fugat delirium, & cephalalgiam ſoluit, & in pueris febrẽ placat. Ita ſomnus altus ægreque excuſſilis à causâ non morbificâ, in ægris qui iam diu vigilant ſuperueniens, nocte dieque perſeuerans, magnum auxilium adfert. In infantibus etiam ſuperueniens duobus ſeriatim diebus, remedium ſæpe attulit. Quare καρῶδες ſignificat ſymptoma morbi cephalici & arctioris ſomni neceſſarium exceſſum: vel etiam neceſſitatẽ dormiendi, quam peperit longa ſomni inopia, cum copia cauſarum ſomniferarum coniuncta; vt etiam liberalior vini vſus, vnde copia ſoporiferæ materiæ. Niſi dicere velimus, id ad cœma referendum, cùm bonis ægrorum rebus à perẽnibus vigiliis ſuperuenit ſopor: ita nimirum, vt caros malus ſemper habeatur: nam ita caros perpetuò cœmate erit periculoſior. Si ortum ducat caros ab infarctu, vt plerumq; fit, excuti poterit. at à compreſſione vix curatur. Et qui à concidentiâ enaſcitur ſinuum cerebri, periculi plenus eſt, cũ dolori, à quo naſcitur, non facilè mederi liceat: nam vterini & ſtomachi dolores nonnunquam ægrè mulcentur. Cumque morborum acutorum ſanatio maximè in virium integritate ſpem ſuam habeat, & caros in hos incidat ex virium iacturâ, profectò in anguſto ſanationis ſpes erit. Caros dum ad

CVRATIO. a. 2. 3. melius se vertit, finitur plerumque citra periculum. Aëtius curationem cari prosequitur. Trallianus scribit eodem modo curandum, vt lethargus: fortioribus tamē attenuantibus & incidentibus id præstandum. Imò curetur vt coma somniferum ferè. Actuarius venam pertundi iubet, si adsit febricula, inquit, & temperamentum, anni ratio, & ætas permiserint: exiguâ tamen copiâ. Alioqui quis in caro emittet sanguinem? certè nullus: nam frigidior est materia cari quàm lethargi: neque enim putrescit. Si sit symptoma, respondeat curatio medelis phreniticis. Vt si incidat in cottidianam, vel hemitritæum, aut tertianam notham, secetur vena: & cucurbitæ humeris apponantur. Initioque oxyrrhodina adferantur capiti: mox oleo calido cum succo rutæ fiat illitus, & inspergatur puluis ex castoreo, euphorbio, chamæmelo, caryophyllis, nuce moscatâ, stœchade, betonicâ, calamo. Et ineunte hoc tædio fiant frictiones validæ brachiorum & crurum: ita fatigatis partibus vincula iniiciantur. Olfaciant acetum forte. Sed natura febris, cui cōsectarius est caros, perspecta sit. Initium itaque huius consectarij cari, eiusque finis admittet eadem, quæ phrenitis remedia; sed cùm suum percurrit statum, vigiliæ erunt concitandæ, frictionibus & agitationibus, pilorum tractu, enematum vsu acriorum; primus tamen clyster esto mollis. Dein rasum caput abluatur, decocto foliorum lauri, maioranæ, chamæmeli, stœchados, ex lixiuio. Dein perfricetur caput oleo rutæ, cui insit castoreum; mox hoc puluere asperga-tur caput: Accipe capillorum humanorum combustorum vnciam; castorei drachmas binas: succo rutæ exceptis, posticam & anticam partem capitis illinc. Excitetur olfactu humanorum capillorum qui macerati fuere aceto: qui exspirent super prunas tetrum odorem. Tandem roboretur cerebrum conseruâ acori, diamosco dulci, theriacâ, mithridatio: & foris, oleo castorei, rutæ, chamæmeli, irino. Si fuerit à primigeniâ obstructione, parentur succi saluiâ, sampsucho, rosmarino, hyssopo, stœchade, primulâ veris, decocto satureiæ, pulegij, cum seminibus quæ excutiunt ventos, cum passulis, seminibus carthami, agarico, polypodio: adiice mel. Si fortiùs purgare velis, vtatur pilulis sine quibus, solutis aquâ saluiæ. Et quædam horum incoquantur aceto, cuius vaporem sorbeant nares. Robora dein mithridatio cum conseruâ saluiæ, rosmarini, betonicæ: vel sumat manè theriacæ drachmam. sinapismus capiti imponatur. Sit calidior hîc cibus, quàm cùm ex putidis succis flammat febris, quamuis illa segnis. Parum sumat; & id optimè coquat. Eluatur perpetuò aluus, ne quid vaporum se erigat in caput. Si fuerit à ventriculi vitio, vt si ille antea doluit, *Ex ventriculo.* irritetur ad vomitū: vel detur hiera cum oleo: vel eo fauces ex pennâ irritentur. Sin ægrè vomat, sumat hieram cum melle rosato, & decocto hyssopi. Dein oleum rosatum & acetum fronti tepidè impone. & enemata acriora abducant fœditates. frictiones tunc proderunt & cucurbitæ. & olea calida vnaque cataplasmata stomacho imponantur. Si ab vtero

ab vtero ortum duxerit,& si ille antea doluit, reuellendum erit, & balneis indulgendum: si menstrualis sit mulier,& ab eâ cloacâ querela, euocentur menses:& emitte sanguinem ex saphænâ venâ. A venenoso edulio obortum cùm fuit malum, propinetur alexeterium, vt theriaca: & cicuta si hoc vitium fecit, porriges vinum giluum: si fuerit ex opio, dabis mithridatium ex vino: si hyoscyamus, da aquam theriacalem, cum pauco croco & castoreo: vel aquam cinnamomi cum theriacâ. Si à foris admotis ita stupeat cerebrum, illinatur caput oleo castorei, & aquâ vitæ. A subsidentibus in se finibus cerebri cùm ortum ducit, tunc, quia exhausti sunt spiritus, recreentur vires prostratæ: ideoque ne verearis propinare parum vini, efflorescente etiã paroxysmo: modò valida phlegmone non prohibeat: tunc enim succus à carne elisus vtilior erit: vel ille qui ex semiasso armo veruecino sæpius confosso emanat. Ex vino & aceto odorem hauriat. A paroxysmo solidorum ciborum vsum ineant.

A veneno.

CAPVT XIX.

De CATOCHE *seu* CATALEPSI, *Recentiorum* CONGELATIONE *vel* STVPORE VIGILANTE.

QVIDAM hunc affectum κατοχὴν vel κάτοχιν, alij κατάληψιν vocant, ἀπὸ τοῦ καταλαμβάνειν, quòd eo habitu maneant quo correpti erant. Et quælibet harum vocum est homonyma. vocis itaque πολυσήμου certa & distincta constituatur significatio, quâ vniuocè sumi possit. Duo significat catoche; nimirum congelationem, & cωma vigilans, auctore Æginetâ; qui scribit veteres κάτοχον appellasse hanc passionem quam recentiores κατοχὴν, quam nunc congelationem dicunt; de quâ nos agimus iam: sed qui Galenum antecesserant, vocabant catochi nomine Cωma vigilans. Ita scribit Galenus Archigenem & Philippũ catochum à cωmate distinxisse: iterúmque eodem libro, vbi scribit Hippocrates, capite dolentes, cum catoche delirantes: id interpretatur de eodem affectu quem descripserat Hippocrates his verbis, Tremulæ, obscuræ, blandæque. & ψηλαφώδεες, id est, tractabiles desipientiæ, valdè phreniticæ, vt Didymarcho in Co obuenit: loquitur de cωmate vigili. Quin catalepsis nonnunquam significat subitariam vocis interceptionẽ cum sensus & motus fraudatione, quam ἀφωνίαν Hippocrates vocauit, veteres ἀπόληψιν, quæ est secunda apoplexiæ species; cùm spiritus vitalis à cerebro arcetur; hanc phlebotomia sanat. De his non ago iam, sed de congelatione. Quin apud Hippocratem symptomata catocha, non solùm dicuntur, quæ vocatam hanc inferunt catochen; sed & illa etiam quæ sunt firma & fixa. Nos hîc de eâ passione, quâ detenti κάτοχοι & κατεχόμενοι dicuntur. Quæ Catoche vel Catalepsis propriè dicta, est subita quædam facultatis animalis detentio, tactu, motu, imaginationeque ablatis, in quâ ægri eo charactere ac habitu quo apprehensi sunt immoti permanent, affectis maximè posticis partibus cerebri. Stupendum profectò genus mali,

NOMEN.

3. Lib. 10 & 6.

Prorrhet. 2. 50.

33. Pror.

Prorrhet. 1. 2. 60.

QVID *sit.*

mali, quo instar marmorei saxi, quis constringitur ac gelatur subitò: dicas Medusam occurrisse, ac in rigorem hominem obstupuisse. Huius morbi ideam imitatus videtur Socrates, cùm exerceret se in vestigiis patientiæ: nam à Sole oriente in alterum Solem inconniuis constitit oculis, eodemque vultu, & in iisdem vestigiis. Narrat & Philostratus Brachmannos Indorum, ab ortu in occasum vsq. Solem intentis oculis contemplari, rimantes secreta quædam in flammifero eius orbe.

Definitionis explicatio. Dixi in definitione motum auferri & tactum: nam spiritus animalis in singulis partibus, nec solo cerebro, à valido frigore & siccitate concrescit, & ad traiiciendum neruos, & etiam in motum conciendos minimè aptus euadit.

Differt à tetano. Hoc autem differt à tetano; quòd hîc musculi immemores sint sui officij & in otio: at in tetano, etiamsi nihil agere videantur musculi, validè tamen insurgunt, non aliter ac auis pendula in cælo, pansis minimeque concussis pennis volat. Quare tetanus est à deprauato motu musculorũ; at catoche à motu abolito. Et vehementer percellitur sensus tactus: nam, vt perhibet Razes, nec etiam puncti sentiunt: & Galenus *Prorrhet. 1.2.56.* scribit illos audire & videre, non tamen sentire. Phantasiam etiam concidere dixi: resolui enim hæc vis ab hoc malo videtur. *De diff. sympt. 3.* Quin dixi esse subitam detentionem animalitatis; nam catoche est symptoma quod in γενέσει & conseruari dependet ab infarctu. *3. Loc. affect. 7.* Demõstratio huius rei hæc est, quod citò fit, citoque desinit, ad intemperiem referre non licet. *Dubium.* Dixi posticas cerebri partes maximè affligi: sed dices, Igitur memoria magis labefactari debuit quàm imaginatio. Respondeo, Siccitas imaginationi inimicior est quàm memoriæ: *3. Loc. aff. 5. 12. artis medic.* vnde, quamuis affligatur memoria, magis tamen imaginatrix percellitur.

CAVSAE. Causas mali iam veniemur. Id certum est quod de catoche Philippus & Archigenes memoriæ prodidere, eam in tensione quam siccitas fecit consistere: quemadmodum omne symptoma caraphoricum, in exolutione virtutis nerualis, à nimio madore nata. Sic in catoche quasi constricti gelu obrigescunt homines; eoque situ quo deprehensi à morbo fuerant, perseuerant. Hoc fit à stricto quodam frigore & siccitate quà percellitur cerebrum; hinc tensio præsertim musculorum ophthalmicorum, vt & cæterarum partium. Nam non solùm cerebrũ, sed etiam spiritus animalis in singulis corporis partibus concrescit, ac ad permeandum minimè aptus euadit. Id verò non fit quòd in motum adducantur cerebri sinus à squalida ariditate ac frigore: nam si id foret, non ilicò ad ad se rediret homo: cùm malum duret tam diu, quàm perseuerat eius causa. Quare necessariò à conglaciante materia aliqua primordia ducet. Aëtius existimat hanc materiam esse melancholicam (est enim sine dubio hæc frigida & sicca) infarctu cerebrum fatigantem. Ita & Paulus *Paul. 3. 10.* existimat posticam cerebri sedem à frigida siccaque materia obturari: alij putant venas & cerebri arterias copia melancholici succi nimium rigari. Galenus melancholiæ hoc *Prorrhet. 1. 2. 56.* ascribit, citra adustionem quæ nata fuit: imò potiùs crudã, quæ congelatione

latione

latione orta fuit. Sed profectò hæc morbifica materia corporeâ mole non grauis videtur: etenim λύσιν potiùs adferret quàm rigiditatem neruorum, si humor densus in cerebri sinus subitò illaberetur eâ copiâ quâ rigidum reddat corpus totũ. Itaque potiùs flatulẽta est hæc huius morbi causa, vt rectè asseruit Arculanus, sicca, melancholica: vel, vt putat hic auctor, vapor elatus è phlegmate vitreo, non putredine contaminato: nam nonnunquam ternis horis hoc malum cedit, citra vllam euacuationem sensui conspicuam. Hæc flatulenta gelidaque materia, vel congeritur in cerebro, vel illi aliunde infertur. Congeritur, cùm cerebri fractus titubat calor cum siccitate, vnde fœcundũ redditur in crassos vapores, qui in ventriculos cerebri irruentes, eosdem tendunt, & spiritus congelatos immobiles reddunt. Si aliunde inferatur vapida illa materia cerebro, ea immittetur à toto corpore, vel à parte aliquâ peculiari: attamen quacumque ratione hæc cerebrum inuaserit, tamen catoches auctor nunquam erit, ni comitem trahat frigidam siccamque cerebri intemperiem. Quare rigidi perseuerãt tacti calamitate hac homines, quia congelantur illi vapores melancholici permixti spiritibus animalibus, non sine impensà algidâ siccâque cerebri intemperie. Sed dices; si hæc

Dubia. certa origo mali, itaque melancholici omnes fient catalepuici. Respondeo: non omnis melancholia tam validam comitem trahit cerebri intẽperiem: nisi hæc per idiopathiam afflixerit: quin tunc hæc in catochen abire poterit, auctâ intemperie frigidâ. Sed dices: vbi adest melancholia, hæc abit in mentem, vel in epilepsiam: Hîc adest melancholica materia: Itaque abire deberet in epilepsiam: sed consequens est falsum: igitur & antecedens. Respondeo: melancholicus vapor hîc concrescit valido à frigore, & posticæ partes maximè affliguntur cerebri: at in epilepsiâ & anticæ & posticæ æquè laborant. Quin, dicet aliquis, non videtur à vapore nasci malum hoc, sed potiùs à siccitate & frigore comprimente, vnde fit tensio ventriculorum cerebri: vel saltem erit à compressione, vel subsidẽtiâ sinuum cerebri. Respondeo: excludi has causas ab origine huius mali satis demonstratum est à Galeno: nam citò fit, & citò desinit: itaque non erit ab intemperie solâ, nec à compressione, nec à subsidentiâ: sed ab infarctu. Sed regeres; cùm adest maxima frigiditas & siccitas, arctatur cerebrũ: At hæc adsunt in hoc malo: Itaque ab arctatione, & non à materiâ fieri. Respondeo: Id si fieret, non ilico ad se rediret homo: quia tam diu durat vt causa: sed ternis horis interdum cedit: quia materia est flatulenta. Sed hoc adferes ex Hippocrate: vbi ex ictu fit affectus, nulla materia in vitio est: At catoche oritur ab ictu auctore Hippocrate: Itaque non à melancholiâ, sed à compressione. Respondeo: Hippocrates illum affectum ἐκπλῆξιν, hoc est, obstupescentiam appellat: Homines quidem, vt ibi scribit Galenus, manent oculis apertis, ac quasi attoniti, vt hi qui valido metu percelluntur: & decidunt instar mortui in terram; nam, dicit ibi Galenus, indicium est, quòd ictus

3. Loc. aff. 7.
4 Loc. aff. 2.
3 Loc. aff. 7. & 2. De caus. sympt. vltimo.
7. Aph. 14.

ictus penetrauit in cerebrum. At in catoche eodem habitu, vt compositus erat homo perseuerat. Sed nonne scripsit Galenus condiscipulú suum ex studiis immoderatis in hoc malum incidisse? sed illa auctores sunt intemperierum. Ita est, sed vná trahunt copiam melancholiæ. Sed vrgebis nos: Galenus scribit, vt vigiliæ nascuntur ab intemperie calidâ cerebri, aut ob humorem biliosum, ita eodem modo catalepsis fit ab intemperie: si itaque vigiliæ referuntur in intemperiem, ita & catalepsis. Dico rationem clamare non nasci ab intemperie solâ hanc calamitatem, quòd citò fiat: itaque opus esse dicimus materiá frigidâ & siccâ vapidâ, consociatá intemperiei cerebri, quæ crassefaciat, congelet, & inurat maius ei frigus: quin cùm tali in cerebro cespitet calidi vis, surrigunt se flatus frigidi & sicci, hi tendunt ventriculos cerebri. Sed quid igitur Galeno ibi in mentem venit, vt solius intemperiei meminerit? Certè Galenus ibi ad causam huius mali mediatam, non autem ad immediatam collineauit. Itaque in catoche locum suum agnoscit intemperies frigida & sicca, sed non immediata, attamen quia hinc surgunt flatus melancholici. Collimat enim Galenus ibi ad caput curationis: vt, vbi vigiliæ à calore, hoc deleto, vigiliæ cedét. Cùm exstinguitur frigida & sicca intemperies in cerebro, cerebrum curatur à catoche, & extra hoc periculum ponitur. Itaque arx curationis erit, frigoris cerebri castigatio. Quare catoche refertur immediatè in obstructionem & tensionem, obortam à flatu melancholico, qui surgit

1. Pror. 56.

2. Aph 3

à labefactato calore, ex vitio frigido ex quo laborat cerebrum: & spiritus animales concreti, antiqui motus immemores redduntur, ob immixtos flatus. Attamen dices, vbi nascitur malum, quòd aliunde importatur materia, id non eget intemperie vllâ: quare à solâ materiâ citra capitis intemperiem enasci poterit catoche. Respõdeo: Vt fiat catoche, non sufficit materiæ copia, sed opus est gelu quodam, quo maximè algescat vapor hic morbificus: etenim marmoris more perdurant homines frigidi ab hoc malo: itaque vaporum melancholicorum congelatione opus est: hoc fit à frigidâ & siccâ cerebri intemperie. Alius dicet, Aëtium scripsisse, quendam catalepticum decubuisse tres dies, quarto euasisse hæmorrhagiâ: itaque & ex sanguine venit. Dicimus Aëtium non loqui de verâ catoche, quæ sit exquisita: sed respexit ad obstupescentiam ex compressione posteriorum ventriculorum cerebri, ad differentiam cari, nec aderát signa veræ catoches. Quin obiici possit, à pituitâ & bile, omnium ex sententiâ, enasci hoc tædium. Respondeo: eos loqui de comate vigili, quod etiam catalepsin vocabant. Nam à bile corpus non stupet in immobilitatem: & certè à pituitâ laxum potiùs quàm rigidum redditur. Est præterea catoche quædam firmiter semper fixa nec leuiter pressa: quæque exhausto cerebro humore primogenio, facit vt attoniti stupeant, eodemque statu maneant quo deprehensi fuerint, vt videre videantur, nec videant tamen. Inter causas externas est aër hybernus, aquiloniâ tẽpestate asper. & pluuia

1. 2. 4.

4. Loc. aff. 2.

Ab exhausto.

Externa causa.

& pluuia algida impetu procelloso feriens caput. & cælum ningidum grandinosum. Ita qui hyeme per Alpes iter faciunt, gelicidio concreti animam interdum efflant: & equis insidentes distenti manent cadauerosi homines ac frena tenentes. quin & vnà equi gelu rigentes in vestigio consistunt mortui. Nam spiritus animales afficiuntur in hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigoris siccitatisque vi: propterea enim minimè apti euadunt spiritus vt abducant vim sentiendi & mouendi in partes neruosas: sed iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Liberalior frigidę potus stomacho ieiuno, inter causas quæ à foris sunt referri etiam potest. quin fungorum esus, aut torpedinis. Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut vsus opij vel mandragoræ. Et qui aquam fœtidam fatigati potant, hanc noxam accersunt. aiunt etiam ex vermibus intestinorũ aspirari hanc fœditatem. & in febrium paroxysmos incurrit interdum catalepsis. Hæc de causis: ad differentias pergo. Propriæ hìc differentiæ nullæ sunt: nam catoché vnicam agnoscit causam. Attamen inuenias catochen debilem, & fortem. Debilis, vt testatur Serapio, non omnino aufert sensum & motum. Nam quidam ingemiscunt, alij iussi linguam exerere nituntur, alij obtusè audiunt, sed muti & immoti: quidam manus mouent. Quidam, inquit Fernelius, dum literis sedulò inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumq. digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec impulsus deprehensus est omni sensu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, promptè vorabat. è lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandã dixisses statuam, aut arte progredientem statuam. Vna itaque causa catochen facit; sed an non flatus illi vnde catoche, vel congeri in capite, vel aliunde importari poterunt, vt inde differentiæ catochæ nascantur? Profectò si aliunde afflentur capiti, catoche non nascetur, ni adsit valida cerebri immoderatio à frigore & siccitate: etenim non satis est vt vaporum adsit copia, verùm opus est prægelido frigore. Hoc volo, flatus cerebro immissi longè ibi frigidiores reddi debent: nam marmoris instar algent homines isti. Itaque vaporum congelatione opus est. Differentiæ communes: Est vitium hoc redintegrabile, attamen vehemẽs: nam valido infarctu tenentur, & longus adest à naturæ lege abitus in parte principe. Contagio abest. Cerebro est analogon à frigore, at minimè à siccitate. affligit per idiopathiam cerebrum. Iam ad symbola quibus noscitur hic affectus abeamus. Hi stupent attoniti, hisque est impotentia conniuendi à siccitate & frigidâ intemperie contrariâ comati, quod cernitur in conniuentiâ penè inuitâ planeque iniussâ. Sed catochi palpebris nunquam conniuent,

DIFFERENTIAE.

Historia.

SIGNA.

conniuent, oculoſque oſtentant firmiter fixos atq. immobiles. Quamuis ſcribat Paulus, clauſis oculis deprehenſos, ita manere: quod tamen negare videtur Galenus, cùm ab hac notâ illi abire videatur à caro, dum ait, *ὁ μὲν κάρος, κεκλεισμένων γίγνεται τῶν βλεφάρων ἡ κατάληψις δὲ ἀνεωγότων. Quare Paulus de cωmate vigili illud protulit: nã dicit hoc ita ab antiquis vocatum fuiſſe. Subitò in hoc malo homines ſenſibus cunctis exuuntur, licet vigilantis imaginem præſeferant, ea quâ prehenſi forma perſeuerantes. Vt ſi priùs genu vel brachium flexerant, eo in flexu perennant; os ſi fuerat apertum, ita perſeuerant. Mera idola ſunt. Adnitere vt deprehenſi inflectas brachium, flecti non poterit: hoc non fit in apoplexiâ: & oculos claudunt apoplectici. Aſpicite oculos: nam ſemper oculi catochorũ ſine palpebratione aperti conſiſtunt; cuiuſmodi eſſe ſolent eorum qui magnâ contentione aliquid intuentur. At cωmatoſorum oculi ſunt planè grauati, nec potis eſt ipſos continere apertos & palpebris explicatos. Sed catoche ἐν τῇ τάσει, vt cωma ἐν τῇ λύσει conſiſtit. Motus primaria ratione aboletur hîc, quòd ſit affectus poſtremâ cerebri parte conceptus: guſtus & tactus, quia propius receſſere à materiâ, magis percelluntur, quàm viſus & auditus: maiori enim facultate iis opus eſt. Reſpiratio leuiter impeditur, nec pulſus admodùm extra naturæ lineam abit; nec faciei color in plurimis mutatur admodum. Aluus & veſica immemores redduntur officij ſui, ſopito à ſenſu. Hæc tabella lucidè ſoporiferorum affectuum diſcrimen dabit:

4. De loc. affect. 2.

**Hoc eſt, Caros conniuētibus fit palpebris: at his apertis catalepſis.*

Vt differat ab aliis.

4 Loc. aff. 2. 4. De cauſis pul. 16.

In ſoporifero affectu reſpiratio ſi fuerit	læſa, erit apoplexia.		
	libera, tũc oculi vel erunt	clauſi, & tunc vel	adeſt febris nec ſuperuenit alteri morbo, & erit lethargus.
			abeſt febris & poſt alium morbum acceſſit, vel eſt cum paroxyſmo febris: tunc caroticus æger eſt.
		aperti	cum rigido corpore, tunc catoche erit. et Catalepsis —
			non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt; erit agrypnon cωma.

Si vigilans Coma vigilans
Si dormiunt Coma soporiferum //

// Si vigilat & dormiat Coma agrypnon.

INDICATIONES CVRATIVAE. Deinde naturâ mali deprehenſâ, ad curationis ſcopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tenſionem in cerebro faciũt, illi erant diſcutiendi. Præterea naſcitur occaſio caſtigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus inſurgant. Vnà etiam videndum vt melãcholica materia euacuetur. Sed tamen

PROGNOSIS

tamen primùm de toto habenda est prouisio. At priusquã remediis agamus, prudenter transigendum, videndumque num sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, Indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominem abripit: non enim naturæ potis ẽst bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & αἰθηρὲς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multò post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aëtius, hanc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melancholicâ phlegmone differit, quàm de catoche: vt qui admouet capiti papauer. Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix accedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hîc cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus, & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram

CVRATIO.

auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaq. euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hîc cũctanter agendum, nec à paruis auspicandum, ni enim iuues, occideris si curabile malum. Horum autem remediorum quædam dicata sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi. In præsente atque vrgente paroxysmo vtemur medelis veterni, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus disiici debent: quare ab humidis pax sit. Præscribatur validum clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquantur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electarium ex lauri baccis, Indum maius, vel hamech. Si leníoris programma exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchados, cuiusque semimanipulũ; polypodij vncias tres; senæ semunciam: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquâ: huius decocti accipe librã; catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscripulo, & salis drachmã, cùm vnciâ vnâ mellis puri. Cautio tamen adsit; Si febris iuncta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquam infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placetur, frictionibus crurum vti. Inunctiones & fotus fiant ex calidis & siccis remediis. Accipiemus, ex sententiâ Razis, oleum sabacinum, hoc est,

Galenus.

Ratione paroxysmi præsentu curatio.

Cautio.

TOPICA.

 iasminum

iasminum (calet enim secundo recessu) cuius duodenis partibus, vnam iunges euphorbij: vt, Accipe olei sescunciam; euphorbij drachmam. Ita etiam castoreum remiscemus ob flatus. Accipe olei rutæ vnciam; olei spicæ, aquæ vitæ, singulas semuncias; castorei, euphorbij singulas drachmas: misce. Commendatur à peculiari vi oleum lilinum: prodest & chamæmelinum, laurinum. Maximè posticæ parti capitis fomenta admouebimus, occipitio raso ad postremam suturam: Ibi infundes decoctum betónicæ, calaminthæ, verbenæ, lauri, lauendulæ, satureiæ, hyssopi, chamæmeli, meliloti, sabinæ, maioranæ, senæ, sinapi: tres vel quattuor ex his coquantur ex aquâ & vino. Extersus locus illinatur oleis iam dictis; vel Accipe olei lilini, & aquæ vitæ, singulorũ binas vncias; castorei drachmam; euphorbij semidrachmam; sulphuris drachmas duas; fimi columbini semunciam: misce hæc, & stupis cannabinis aptetur occipiti. Illitus etiam fieri poterit ex oleo carui destillato, quod remisceatur cum oleo castorei. Fouere quin occiput licet ex aquâ vitæ. Poterunt oleo incoqui thymbra, hyssopũ, castoreum, ammoniacum, bdellium, myrrha, iris, cum vino. Sternutet ex elleboro nigro, cum pipere, cumino, sinapi. semen nigellæ naribus imponatur. exhibeatur etiam aliquid quod discutiat flatus, Accipe theriacæ drachmam; mithridatij scriptulum; infundatur cum aquâ cardui benedicti, ab enemate excluso. vel detur quid diambræ aut diamosci cum aquâ theriacali. Si effœtus fuerit senex propina aquam vitæ, modò metus absit fundentium se humorum: sit pura hæc aqua, & sæpiùs destillata. Frictiones fiant dorsi & extremorum artuum: qui etiam vinculis irritentur. Clamores fortes dissipant flatus. Si fuerit à fungis, vomat, & enemate eluatur. Si sit à frigore externo congelatus homo, statim in solium dimittatur aquæ putealis: etenim hæc tepet si cum stricto hoc corporis frigore committatur. Nam si alioqui subitò calidis dimittantur partes, putrescent: hoc in Noruegiâ & sub polo vsus deprehendit. Dein sensim solio affunde tepidam, & oleum chamæmeli, liliorum, vel lini, aut lumbricorum, & sambucinum: vel bruti animantis sanguis immittatur. Cautio sit ne fatigentur balneo: nam vitæ spiritus his euanidi sunt. Dein occiput & spinæ filum illinantur oleo laurino cum medullis, & pauco oleo laterino. Theriacâ fricetur os: rutam inde naribus: auribus instilletur castoreum. Gallinaceus per dorsum scindatur, & aspersus puluere caryophyllorum, cubebarum, & calami, raso capiti imponatur: id ter repete. Cautio vbique sit de aceto, ne hoc vnquam admouendum in hoc malo putes: ne pauci spiritus restibiles exstinguantur: abstinendum enim à repercussione, cùm humor vapidus à frigore algeat. Atque hæc erunt tentanda, quò euinci possit acerbissimus huius paroxysmi insultus. Iam mitescente malo, vel eius in metu, aliam curandi seriem trahemus; Etenim præseruationis ratione, opus est calidis & humidis cephalicis remediis. Vtilis est hydromelitis fœniculati potus: nam hîc

Ptarmica.

Ab externis.

Rationis præseruationis curatio.

nam hîc minimè collineamus ad vapores, qui iam minimè in vitio sunt, sed ad castigationem intemperiei frigidæ algidæque. A paroxysmo fiat balneum ex oleo communi; & cùm omnino euigilauerit à feroci hoc malo, coctioni succorum & eorum euacuationi studebimus. Tunc præscribantur syrupi de epithymo, fumariâ, stœchade, buglossâ: ex decocto melissæ, lupulorum, betonicæ, apij, fœniculi, calaminthæ, anethi. vt, Accipe radicum buglossi, calaminthæ, fumariæ, singulorum sescunciam; florũ stœchados, buglossi, cardui benedicti, epithymi, singulos manipulos; seminis fœniculi drachmas sex: hordei mũdati vncias duas; passularum sescunciam; coque ex aquâ buglossi & betonicæ ad libram; sub finem adiice parum vini, quod nucem myristicam affusam habuit horas duodecim; colaturæ affunde syrupi stœchados, & epithymi singulas sescuncias: fiat potus. Purgetur decocto fumariæ, lupulorum, polypodij, senæ, epithymi: in hoc diasena soluatur, vel confectio hamech, & catholicum: cum syrupo de stœchade. Hæmorrhoïdes si antè se fundebant, euocentur. Restibilis tandem intemperies corrigatur theriacâ, vel mithridatio cum conseruâ boraginis: & diamosco dulci, pleres archon cum musco commendatur, & conserua radicum buglossi. Bibat parum vini maluatici, vel Hippocratici: Accipe specierum lætificãtis Galeni drachmam; conseruæ buglossi vncias binas; nucis myristicæ scriptulum; infunde maluatici vini sesquilibræ horis duodecim: ter bibat de die. Aqua & radix angelicæ, cum melissa

Præparantia.

Purgans.

Corroborantia.

infusa. Vino indatur maiorana & betonica, eaque à vi splendescentia. Inungat occiput oleo lilino, chamæmelino, amygdalino, sambucino: his immacerata sint thymus, hyssopum, serpillum, flores buglossi: adijci interdum poterit quid vnguenti althææ. In hoc malo proderit aër calidus: quin panni calidi toti & capiti applicentur. Cibus exactè tenuis in morbi paroxysmo præscribatur, & attenuans, flatusque discutiens. Hydromel propinetur, fœniculi quod bibit vim, vel semel die nutriatur iusculo pulli in quo ciceres decoxere. Ratione verò præcautionis sit victus humidus & calidus, quò cedat squalida algidaque immoderatio. Ab acetosis cunctis abstinendum, vt & ab alijs siccantibus. Vinũ bibat album, tenue, subastringens: de præseruatione loquor; nam Galenus scribit, vino fuluo igneoque se curasse catalepsin. Aër in præcautione huius mali sit calidus & madidus.

VICTVS.

3. Simpl.

CAPVT XX.

De VERTIGINE.

NOMEN.

VERTIGO ab accidẽti nomen sumsit, quòd repentinas gyrationes oculis ingerat: Græcis δῖνος; cùm caput falsò circumrotari videtur. σκοτόδινος vel σκοτοδινία constat duobus, δίνῳ & σκότῳ (nã σκότωμα pro vtroque accipitur) in quo falsò creditur circumagi caput, ex falsâ imagine; ac veluti spectris quibusdam visorum mendacium luduntur caligantes oculi. hæc Cælio Aureliano dicitur scotomatica passio: Hippocrati ἴλιγγος, nam Hippocrati ἰλλαίνειν, est oculos peruerti: à dictione

ἴλλος, quod eſt oculus apud Iones, auctore Polluce: aut ab ἴλλω, hoc eſt, voluo. Eſt autem vertigo facultatis phantaſticæ praua actio, affecta cernendi vi oculiſque caligine offuſis, non ſine lapſus periculo, orta à conniuentibus cerebri anticis ſinibus.

QVID ſit.

Definitionis explicatio.

Definiuimus ad phantaſiā hoc ſymptoma pertinere: falſæ enim imagines viſorum mendacium ludūt vim τῆς φανταστικῆς, ita vt cuncta & ſe circumrotari exiſtiment. Nam ſpiritus miniſtri τῆς φανταστικῆς, in anticâ hac parte turbulentè mouentur à flatu impuro. Etenim vis illa τῆς φανταστικῆς diffundit ſuas vires in externa ſenſuum inſtrumenta: ita vt eorum ſimulachra impreſſa concipiat. nam τὸ πρῶτον αἰσθητικόν, hoc eſt, ea pars animæ quæ ſenſu viget, eadem & phantaſiæ, & appetitus, & motus facultates habet. Præterea definiuimus hanc eſſe Prauam actionem. nam animales ſpiritus, quaſi tumultuario quodam motu agitantur, ac veluti vi feruntur, impuri redditi à fumido vapore: cuius vi ſinus cerebri conniuent, quare ſedis domiciliique anguſtiâ, exitus ſpiritibus impeditur; inde tumultuantur illi, & in gyrum ſe voluunt: hinc vertigo & deprauata phantaſia. Adiecimus definitioni, Affectâ cernendi vi. nam ſpiritus qui rigant oculos affliguntur ab anguſtiâ & à vaporibus, illiſque commiſti, horſum, vorſum voluunt. Quare cùm vacillant ſpiritus, ſimulachrorum viſibilium vehicula, cuncta ita etiam gyrare videntur. Hinc vel deprauatur viſio, vt in hac circumrotatione falsâ: vel acciditur vis cernendi, vt cùm quaſi per nebulam vident: vel viſus aufertur, & dicitur vertigo tenebricoſa, hoc eſt, ἴλιγγος & σκοτόδινος. Definiuimus, Cum lapſus periculo. contagione poſticæ partis cerebri: nam ni fulcro arrepto ſuſtineant ſe, labuntur. Scripſimus in definitione, A ſinuum cerebri conniuentiâ id fieri. nam fit ilico, iterumque abit: hoc ergo non à dyſcraſia, ſed à violatâ conformatione. Eſt itaque hîc parua obſtructio, maior eſt in epilepſiâ, at maxima in apoplexiâ. Ita quidam morbi breuiſſimo euaneſcunt ſpacio. Iam ad cauſas huius mali propiùs accedamus. Circumagitur ſpiritus animalis in ſemianguſtiam arctatis ſinubus cerebri à flatulento ſpiritu atque maligno. Flatulenti huius ſpiritus generatio & impulſus vel eſt indigena cerebri, vel aduena ſurſum infernè tranſlatus. Indigena eſt à repletione particulari, vel intemperie & cacochymiâ quadam malignâ firmiter fixâ, qualis eſſe ſolet tinctura lanarum veneno Aſſyrio fucatarum: qualis vertigo, in cephalalgiâ ſine febre & echus varietate, prænuncia eſſe ſolet vel epilepſiæ, vel apoplexiæ. Aduena verò vertiginis cauſa eſt anadrome ſymptomatica vel critica ſanguinis in febre acutâ, tū vapor fumidus qui vel ab impuro ſtomacho, vel à pulmonibus inflammatis, vel ab vtero ſurſum exhalat. Ita breuiter cauſas habes; ſed quia caput curationis eſt harum notitia exacta, has latiùs fundamus. Morbus hîc eſt conniuentia anticorum ſinuum cerebri. Conniuent autem ſinus ab obſtructione, compreſſione, vel ſubſidentiâ. Ab obſtructione cum fit, agnoſcit cauſam coniunctam *ἀνώμαλόν τι καὶ ταραχῶδες, καὶ

3. Loc. aff. 7.

1. Loc. aff. 2.

CAVSAE.

3. Loc. aff. 8.

* Id eſt, inæqualem, turbulentum &

ἄτακτον

ordinis expertē motum, tum humorum, tum spirituum.

ἄτακτον κίνησιν τῶν τε χυμῶν καὶ τοῦ πνεύματος, vt loquitur Galenus. Ex humoribus mediatè nascitur vertigo: ex vaporibus immediatè. Ex humoribus, dum illi in flatus abeunt. ita dicit Galenus hos inuadi à vertigine, si sub Sole æstuauerint, vel aliâ ex causâ si incaluerit caput; vt à valido motu corporis vel animi, & ab assumptis cibis; vel à materiâ quæ se insinuat capiti maligna, turbulenta, vapida: nam vt fumus in furno circumagitur, ita hi vapores. Vapor itaque est causa coniuncta huius mali: nam hic replet ac obstruit sinus cerebri. Hic vapor fumidus nascitur interdum in cerebro ita vt indigena ibi sit, hoc est, à cerebro protopathiâ laborante oritur: vel aliunde, vt sursum infernè transfertur. Cerebrum protopathiâ laborat, vt si tactû fuerit intéperie frigidâ, vnde synatrismus fit pituitæ, vel, vt auctor Auicenna, melancholiæ; cui si accesserit calor (vt à rebus non naturalibus) vapor inde surgit fumidus & impurus. vel in ipso cerebro æquo calidiore gignitur. Cùm aliundè infertur fumidus cerebri sinubus vapor, id fit vel à toto corpore, vel à parte aliquâ infernâ. A toto febre implicito, vel febris experte. Corpore toto febre correpto fit, à calidis vel à frigidis vaporibus. à calidis, cùm vbertas sanguinis calidi & biliosi luxuriat: vt si in tertianis per venas iugulares & arterias carotidas spiritus vaporosus & calidus in cerebri ventriculos se effuderit, maximè æstu flagrante corde. vel frigidus halitus à toto febri fatigato cerebrum ferit, vt euenit in pituitosis febribus. Vel is vapor proficiscitur à toto corpore febris experte, vt si vbertas adfuerit acerrimi,

PARS affecta, & causa obstruens.

feruidi, & spirituosi sanguinis in bilioso corporis habitu. quod fit ex recursu hæmorrhoïdum, & mensium, vnde per venas & arterias caput repletur: maximè corde feruidiore. A parte, vt à ventriculo bile fœdato: ita ab hepate, liene, pulmone, vtero, totoque hypochondrio inquinato. etenim bilis aluina, perusta fuliginem ad caput transmittit, spiritumque visorium inficit, vel occurrit humori vaporique frigido cerebri, vnde agitatio & repletio, sinuumque occlusio ferè, inde caligo: qualis in aëre purissimo cernitur, quando fumidâ aurâ nigraque suffunditur. Vel à pituitâ in ventriculo corrupta id euenit, vt asseruit Actuarius: vel in vtero, aliisque partibus. In partibus verò his vel coaceruatur humor vnde eructatur fumus; vel aliunde influit, vt bilis à calido hepate in ventriculum: vel à cibis corruptis; cùm nimirum secernitur vapor, sed non excernitur. hoc est in φυσώδη spiritum soluitur humor, vt quibus cruditas molesta. Hæ sunt partes vnde vapores surrigũtur. Sed quæ sunt causæ vaporum? has ferè diximus. Nam hæ sunt internæ, vel externæ. Internæ causæ vaporis calidi, sunt bilis, sanguis biliosus, & atrabilarius, febris æstuosi succi: & cerebri calor, qui prolectat vapores fœdos ac extenuat succos. Quin, vt scribit Aretæus, fœcunda in hoc malum materia pullulat ab hæmorrhoïdibus suppressis, vel ab interceptâ narium hæmorrhagiâ solita: aut si corpus non diffletur sudore. Frigidi vaporis causas iam diximus. Nam quamuis Galenus ad calidum vaporem referat hunc affectum, vbi agit De locis malè affectis, non tamen ex-

Causæ vaporum.

men excludit frigidum;cùm ibi non agat de caufis, fed de locis. Quin in Aphorifmis fcripfit, Senes,ob pituitam, vertigine tentari: &, inquit, hyeme graffatur. Aretæus caufæ humidæ & frigidę afcribit hoc malum. Externæ caufæ funt vel corpus ad vertiginem difponentes, vel impellentes. Difponentes, vt exercitij neglectus. ita affirmat Cælius Aurelianus affici plerumque vacuos homines, hoc eft, fine aliquo exercitio vitam ducentes: cræpalatores & vinolentos; vel confuetos ventrem purgare medicaminibus potis, & ab eorum vfu repentè defiftentes:& ab hæmorrhoïdibus fuppreffis. Sic cæteræ caufæ calidæ & frigidæ: vt aromata,& potus frigidus. Impellentes caufæ externæ iam paratum corpus, vt balneum à cibo, aër calidior, infpectio gyrantium, exercitia immodica, auftrini flatus, dolor, ira, cunctaque quæ fubitò in feruorem & motum abripiunt. Nafcitur interdum ob alias caufas vertigo: nam fi opprimatur in femianguftiam finus cerebri à fracto cranio, fiet hæc imaginationis deprauatio. Nonnunquam à fubfidentia proficifcitur hæc femianguftia, ex dolore dum vires languent,vel à malâ qualitate. Dum Auicenna afferit vertiginẽ ex inedia inferri, fubfidentiã hanc finuum innuit: cũ ftomachus iniuriã fatigatus modò cerebrum, modò cor in fympathiam abripiat: & hoc fcripfit ex Galeno, qui ait id fieri, τῷ ἐχματ... τῆς κοιλίας ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν ... non ergo femper à materiæ infarctu, fed etiam à virulentâ qualitate. ita ab vtero aliifque vt diximus partibus. Nam, vt ex vulnere capitis, ventriculus in contagionem ducitur, adeò vt bilem euomat: ita cùm nimiâ fame ventriculi fatigatur os, oboritur vertigo. Non quòd femper transferatur materia in caput,fed ob neruorum qui repunt per os ventriculi cum cerebro cognationem, vt ait Galenus. Hæc de caufis, iam reliqua. Differentiæ tot funt huius mali, quot caufæ ac diuerfæ partes vnde infertur. Eft folubile plerumq. malum: verùm fenes nonnunquam comitatur toto vitæ itinere. Eft vehemens malum ob partis fatigatæ principatum, à contagio liberum. acutum ratione paroxyſmi. breue.fi à frigore fuerit, erit cerebro analogum. SIGNA defcribuntur ab Aëtio ex Pofidonio & Archigene.Eleganter hæc Aretæus, Tenebræ, inquit, oculis prætenduntur,& caput in turbinis modum circumduci videtur, & auribus murmur (à flatu) veluti dilabentis cum ftrepitu fluminis infonat, (Aut velut ventus flatu vela percutiens, aut tubarũ fiftularumq. cantus, aut veluti ftridor plauftri currentis obftrepit. Grauitas adeft capitis, fplendida quædam oculis, inter multas tenebras fefe offerunt, fui æger, & amicorum ignarus eft. Cùmque morbus augefcit, tunc tibiæ foluuntur, atque humi repunt. Naufea fit atque vomitus pituitæ, bilifve tam atræ quàm flauæ. quando flaua vomitu reiecta, furor nafcitur: atra verò, melancholia: pituitâ exeunte, epilepfia efficitur. Cælius Aurelianus ait ante oculos fentiri marmorum tractus, marmorigas Græci vocant. federe volentibus timor,nam fecum putant omnia impelli vel cadere. fuperiorũ corporis ... fudor.

3. Aph 23. & vltimo.

1. Tardarum paff.

Paulus.

Aëtius.

4. Aph. 17.

DIFFERENTIAE.

SIGNA.

1. Diutur. 3.

fudor. Asperatur passio si ex alto inspexerint meatum fluminis, aut totæ vertiginem, & si proni quicquam gesserint. Cur verò mentis arx versari illis videatur, disseruit Macrobius. Deprehenso malo, iam peruestigandum quæ sint notæ peculiares cuiusque causæ morbificæ, & partis ægræ. Notabimus formam mali, partem vnde dimanat vapor, & vaporis naturam. Formam & characterem mali ex ægro intelligemus: num nimirum visio accidatur, auferatur, vel deprauetur. & num res & caput volui videantur. Nam aufertur interdum visio, quòd maximè conniueant sinus cerebri qui oculis proximi sunt: nam exitu ad oculos prohibentur spiritus visorii. Si mollior sit pressio sinuum, fit visio accisa. At deprauata visio non fit adeò subsidentibus sinubus, sed spiritibus fœdatis à vaporibus: hinc circumagi ac in gyrum res volutari apparet. Si fortior fuerit, caligo excipit oculos: si maior, casus metum adfert; nam vestigium, gyrantibus rebus, figere nequit, non aliter ac ebriis vsu venit. Si sit ab idiopathiâ cerebri, præcurrit validus capitis dolor & grauitas, aurium sonitus, & aliquis sensuum, vt olfactus, gustus, sensim violatur: & leui ex causâ malum incurrit. Si euenerit à calido vapore, feruidum caput erit: Si à frigore, grauiditas algida percipietur, totus habitus pituitescet, muccus manabit, somnus protractior aderit, facies liuescet, nec rubore suffundetur. Quin à calidis & subtilibus halitibus vertigo, erit tenuis illa ac tenebrarũ expers: nam tenues euanescunt fumi in auras: at quæ à pituitâ, tenebras habet, & diu fatigat. Si à toto corpore halitus exspiret in capitis sinus, totius crimen aliquibus notis elucebit in colore, charactere, mole corporis, & excrementis. Si sanguis toto corpore in vitio fuerit, aderit venarum tumor, carybaria, somnolentia, oculorum rubor. Si bilis, aderunt vigiliæ, æstus sine graui mole, pungens dolor, corpus gracile, hirtum, & alacre, caput flagrabit & frons. Quibus hoc à toto corpore venit, his cerebrum est infirmum: & pepseos tempore his insurgit malum, & cùm à somno surgunt, vrina illis tenuis, pauca: dura aluus, color malus. Si irrepat vapor per arterias & venas quæ foris sunt, sentitur ipsarum tensio, pulsio, & tumor maior solito. Si per internas, intus sentitur tensio & pulsio: si per neruos, dolet collum totum. Si à parte aliquâ eructetur halitus in caput, eius exacerbata à noxâ, manifesta fit vertigo: quâ delinitâ, etiam vertigo placatur: vt si ab vtero. & hæc quæ ab aliis partibus, non ita continuò afficit. Si à mezenterio, collum dolere affirmat Arculanus. Sin à stomacho oboriatur, ibi morsus, nausea, oris amaror; & ieiunis maximè. hoc fit à bile. hæc pars & causa fœcundissima est in vertiginem. Nam si à pituitâ fœdatus sit ventriculus, cruditas præcessit: & id habitus temperiesque corporis, & diæta detegent. Iam curationis scopos inducamus ex his causis exploratis. In primis nota nũ sit per idiopathiam vel per sympathiam. Si ex idiopathiâ, num iam paroxysmus fatiget, vel num potiùs eius futuri adsit metus. nam vt primum curandum, ita vltimum præcauendum.

Saturnal. 7.9.

SIGNA *differentiarum.* *A ratione afficiendi.*

3. Loc. aff. 3.

INDICATIONES *curatiua.*

cauendum. Ratione itaque paroxysmi, sopita vis erit excitanda, & oppressa surrigenda, ne in apoplexiam degeneret. Primò itaque virtus exoneretur, dein excitetur. Quare ante vsum errhinorum & sternutamentorum (quæ vim naturæ exstimulant) diuertendum, & quæ longè absunt partes fricandæ. Sed si magna fuerit vertigo, balanis acerrimis supernè deorsum vocabimus. Si à pituitâ capite congestâ & flatu, curetur vt dolor capitis à pituitâ. Si aliunde efferatur halitus in caput, is erit intercipiendus, & reuellendus, reprimendusque. Quòd si metus adsit iam iam venturi halitus, solâ reuulsione opus erit, prohibendumq. ne aliunde irrepat. dein vt corroboretur caput, ne recipiat iniquum hospitem. Arcebimus ascensum halituum, si prohibuerimus eorum ortum. Vbi à feruido in arteriis sanguine, reprimendum: vel, si per externa vasa importetur, arteriotomia vtemur. Si à crudo in ventriculo humore, coquatur. si à bile refusâ ab hepate in ventriculum, purgetur. Sin à suppressis hæmorrhoidibus vel mensibus, aliáve euacuatione solemni suppressa, hæc euocentur. Itaque commoti spiritus sedentur, vapores euacuentur, reuellantur, alterentur, reprimantur; roborà tandem partem. Quæ à foris est remedij non eget: sed si externa, internam concitans, curationem petet, exactâ eâ quæ à foris venit, id cōfecerimus. Sed cur mouetur à circumrotantibus inspectis spiritus animalis in orbem? quia hi internam causam fauentem habent ei motui, quæ facilè abripitur in contagionem à talis motus initio. Num his indicationibus satisfacere liceat iam videamus, & quæ inde pericula. Est hæc passio, vt annotauit Cælius Aurelianus, saluti innoxia, hoc est, sine vllo periculo, nisi quis ex alto cadens, ratione casus potiùs quàm passionis violentiâ perire videatur. Ita scribit Hippocrates in Coacis, febres cum vertigine tenebricosa coniunctas, mortiferas esse: nam vertiginosæ causæ febrium paroxysmis exacerbantur. ita à metastasi apostematis, est calamitosa: vt etiam ab erysipelate vteri. Sed vertigo ipsa suâ vi, certos periculorum limites agnoscit. etenim tenebricosa vertigo est periculosior simplice: quia angustissimi sinus cerebri argumentum est. proximèque abest ab epilepsiâ & apoplexiâ. horum enim prænuncia esse solet, si quidem in cerebro localem habeat generationem, sique gignatur à flatu crassi humoris. Perseuerans itaque hoc malum, decrepitis apoplexiam, aut epilepsiam iam iam denunciat: nam veteres, inquit Aurelianus, paruam epilepsiam vocarunt. Affirmat vnà Aretæus hanc, aliorum morborum, cùm insanabilis euasit, initium esse: vt maniæ, melancholiæ, & iam dictorum: cuique suis symptomatibus accedentibus. Nam cùm spectra rubentia obuoluuntur oculis, maniam: cū rubore saturata, epilepsiam præsagiunt: spirituū enim & flatuum notant motum contra naturæ filum. Quare ob futurarum calamitatum metum non negligi debet. Quæ tamen ex sympathia obrepit, minus periculi adfert, quàm quæ ex idiopathia, cæterarū rerum sine calamitosà sociata vi. Scribit hoc Aretæus, vbi ait,

PROGNOSES.

vbi ait, Malum, si capitis symptoma est: malum quoque si cephalææ successit: aut cùm ex vetustâ ægritudine principia duxerit. Vehemẽtescit hæc passio hyeme, vel verni temporis initio. His perspectis ad curationem pergemus. Cælius Aurelianus non aliam curam huic adferendam suadet quàm cephalææ. Si, inquit Aretæus, à cephalæâ orta fuit vertigo, curetur vt cephalæa. & si à suppressâ euacuatione, illa moueatur: naturæ namque salutaris est materiæ recursus. Vbi paroxysmus fatigat, fiant reuulsiones vinculis extremarum partium, earumq. frictionibus vtemur, & glande ex melle & hierâ diacolocynthidos, cum sale acri. Excitetur etiam naturæ tunc vis odoratis rebus, quæ tamen fumis caput minimè replent: si sit calida causa morbifica, olfaciant acetum, aquam rosatam. Vbi verò paroxysmus remisit se, venam vide num iure secare possis. Si solemnis excretio tardat, malum verò increscit, vt in sudorum & sanguinis suppressione, è venâ cubiti sanguis emittatur. Non autem hoc ages vbi à frigore ventriculi malum profertur. Sed vbi plethora adest, acerbo in malo, & ætate firmâ, secetur vena, inquit Aëtius, ex Archigenis sententia, non vnicâ vice, ne subsidant finus. Sed quænam vena pertundenda? Auctor est Razes, si in paroxysmo facies & oculi rubent, & venæ ponè aures turgeant sanguine, eas (finito lenitoque paroxysmo) incidendas esse: &, inquit, cucurbitas tibiis & collo adhibebimus. Sed, ait, si hæ venæ lateant, ex axillari venâ sanguinem depromemus, & cucurbitas tibiis apponemus. Quasi dicat, si solùm in capite sanguis redundat, venas ponè aures pertundes: vt cùm caput & oculi rubent, & turgent venæ. Sin toto corpore redundat sanguis, primò cubiti, dein aurium feries venas. Sed semper collinea ad suppressam euacuationẽ: vt si menses suppressi, primò pedis, dein cubiti vena aperiatur. ita si hæmorrhoides. vide etiam num subsistit aurium sordida effusio. A solutâ vena vtemur oxycrato ex oleo rosato, & aceto; addit Marcellus succum intybi. Vena frontis tandem diuidi poterit, vbi solùm repleti capitis notæ elucent. & hirudines venis capitis admoueantur. Sed si fit ab ardore viscerum, vena erit recludenda: & partibus primùm amotis à capite, mox collo hæreant cucurbitæ. Galenus & Paulus arteriotomiæ meminere. Secantur eo loco circa aures & frontem vbi calor, tensio, & tumor arteriæ. Alloqui, si hæc absint, nolite secare: nam cùm per carotidas internas se effert vapor, frustra externas ferietis. sed tunc crassefacientibus materiam commiscemus, vt conserua rosata, cùm corallis, & succo granatorum. Sed cautio sit, ne qua obstructio subsit viscerum. conserua etiam acetosæ, cichorei. vel bibat per 12. dies manè seri lactis libras tres. Ita ages si à sanguine feruente prodit vapor. Sed si à bile, purga, tamarindis, myrobalanis, rhabarbaro, sacchar o rosarum. Fiat non alia sectio quàm quæ venis solemnis est. Aretæus laudat vt in angulis vtrisq. hæc sectio fiat. Si quis vereatur de arteriotomiâ, loco eius hoc ceratum adstringens arteriis apponat: Accipe masticis drachmas tres: pulueris

[Margin notes: CVRATIO. — Paroxysmi cura. Oribasius. — Totius cura. — Phlebotomia. Paulus. Aretæus. — Explicatur Rasis locus. — Arteriotomia. Galen. 3. loc. aff. 8. & 6. Sanit. 9. Aret 1. diut. 3.]

myrtillorum, coralli rubri, gallæ, cuiusque semidrachmam; olei myrtini, drachmas binas: succi plantaginis drachmas tres, ceræ quod satis sit vt cerati capiat formam. si validius velis, iunge terebinthinam. *Frictiones.* Frictiones ineantur à brachiis, collo, vsque ad pedes: caput in ocio sit, ne repleatur. *Cauteria.* Tandem ad cauteria eundum. si, inquit Razes, à peculiari membro exspiret, vratur cutis. Quare si caput repletum fuerit à congestâ materiâ, nuchæ inter secundam & tertiam vertebram illa imprimemus: vel suturæ coronali, exhaurit enim congestionem. quidā ex fermento & aceto cantharides occipiti post aures apponunt. Cùm verò ex toto corpore cacochymia fœdato frigus exspirat habitus, brachiis & cruribus cauteria inurantur. *Præparantia.* Paranda etiam est ad exclusionem materia. sed hæc aut est biliosa, pituitosa, vel melācholica. Si biliosa, præscribemus syrupum rosatum cum aquâ violatâ & melissæ; serum lactis cum fumariâ; syrupum acetosum cum aquâ pentaphylli aut acetosæ: nam pentaphyllum diureticum est; syrupum acredinis citreorum, syrupum violatum, nymphææ, cum aquâ farfaræ; syrupum cichorei, lactucæ, papaueris. Si sit pituitosa materia, eam incidemus & attenuabimus citra validum calorem, vt oxymelite, melle rosato, calaminthâ, marrubio, stœchade, hyssopo, betonicâ, centaureo, rutâ, radicibus inulæ, acori, pæoniæ, aniso, carui, rosmarino, euphragiâ, menthâ, maioranâ, galangâ, cinnamomo. Si à melancholiâ, illa præparatur syrupo de pomis, de buglossâ, de melissâ, de stœchade; & horum saccharo. Ad exclusionem parata materia euacuetur. Si bilis vitium dedit, vtemur *Purgantia.* mannâ, myrobalanis, tamarindis, pilulis aureis, syrupo rosato laxatiuo cum mannâ, ex decocto endiuiæ, electario de succo rosarum, syrupo de cichoreo cum rhabarbaro, pilulis sine quibus, & de myrobalanis, electario de psyllio, hierâ, diacatholico. Accipe decocti florum & fructuum cordialium vncias quattuor: infunde fumariæ semimanipulum; tamarindorum semunciam; rhabarbari drachmam; agarici (si opus sit) semidrachmam; zinziberis grana quinque: expressioni adde mannæ vnciam. Cùm pituita peccat, ea purgetur pilulis cochiis; si imbecillior est æger, pilulis masticinis, vel alephaginis dictis à Barbaris (nā sunt hiera Laponis Galeni) pilulis de hierâ cum agarico. ex pilulâ vna assairet purgetur. diacarthamum. diaturbith. Laudatur ab antiquis elleborum; iam parato corpore id etiam commendat Aretæus. Scribonius priùs dat hieram, illa enim aut ex toto remedio est, inquit, aut certè cottidie minuitur impetus vitij, interuallaque maiora accipit, & hoc ipso opportuniores fiunt ad ellebori potionem, quâ maximè hoc vitium tollitur. extractum ellebori innocuum descripsimus libro secundo Methodi nostræ. Si bilis & pituita simul conspirarunt, accipies pilularum de hierâ, aggregatiuarum, cuiusque scriptulum. vel iunge cocheas aureis. Dein in aurorâ sumat mithridatium, vel theriacam, conseruas anthos, melissæ, stœchados, acori; cum diambrâ, diacalaminthâ, diaspolitico. Si à melancholiâ, purgetur myrobalanis

Indicis,

Indicis, epithymo, senâ, pilulis aggregatiuis, & extracto ellebori. A purgatione roborentur viscera, & maximè lien. Dein vsus peculiaris purgationis ineatur, masticatoriis, errhinis, & sternutatoriis: mox caput roboretur. De his agerem, nisi varij huius mali foci me ad peculiares curationes euocarent, hîc ergo de his commodius, Quod facimus hac iam serie. A stomacho si obuenerit vertigo (quod plerumque euenit) pituitâ letâ referto, paretur syrupo marubij, hyssopi, de radicibus, de betonicâ, de stœchade. Dein purgetur melle rosato laxatiuo, cum hierâ & agarico. Accipe pilularũ mastichinarum sesquidrachmam: agarici recenter trochiscati scriptulos duos: cum melle rosato laxatiuo fiat massa. sumat interdum drachmam. Postea roboretur ventriculus & cerebrum, Accipe macis drachmas binas: macerentur in aceto horis 12. & misce cum conseruæ betonicæ, vel anthos, aut euphragiæ vnciis tribus. sumat manè iuglandis copiam. Masticet semen carui, & eo aspergat cibos. vino indat carduum benedictum. Vtatur mithridatio, theriacâ, diarrhodone, aromatico rosato, diambrâ, diacymino, diatrion piperio, acoro, diacalaminthâ, diaspolitico, inulâ ex melle, zinzibere, nuce myristicâ, myrobalanis conditis. Et memor sis, cùm à ventriculi impuritate hæc mala surgunt, potiùs purgatione quàm venæ sectione opus esse. Illinatur stomachi regio oleo masticis & menthæ. & impone emplastri stomachalis vnciam, cum specierum aromatici rosati, diambræ, cuiusque semidrachmâ: adde oleum menthæ, & parum ceræ. Si verò à bile velli-catur ventriculi os, & si vomat ex facili, hausto pulli iusculo, in quo maduit nucis cortex & asari gemmæ, remixto syrupo acetoso euomat. vel à cibo, tepido pinguique iusculo hausto id agat. Cautio adsit ne nimio madore oleique vi nimis mollescat stomachi robur. & fascia stringatur caput dum vomiturit. sin ægrè vomat, purgetur deorsum cholaphygis moderatissimis, nec ventriculum fatigantibus, vt decocto tamarindorum, myrobalanorum, endiuiæ, cum rhodosyrupo solutiuo, vel mannâ. Mox firma ventriculum, rhodosaccharo, conseruâ cichorei, nymphææ. & sistemus spirituum motus violentos, halituumque sursum raptus, syrupo cydoniorum malorum, & granatorum, miuâ de ribes, succo berberis, diacotonio. his interdum iungimus diarrhodon, trionsantalon, diatragacanthum frigidum. ita studemus ventriculo & vnâ hepar refrigeramus. Confert & aqua lactucæ, violarum, plãtaginis, melissæ, cardui benedicti; & iolapium ex violis & rosis, semen portulacæ. Quosdam hoc malum incurrit ab inediâ: hîc fames placanda, & stomacho robur addendum, & si qui attracti sint fœdi succi exigantur. agrestâ & vino granatorum intinctus panis offeratur: & interdum vino generoso immersa crusta panis sumatur. pyra etiam agrestia roborant. Si in ipso capite halitus procreatur qui sinus infarcit: is erit calidus, vel frigidus. si calidus, nascetur à sanguine vel bile. si à sanguine, habitâ prouisione totius, setis suillis reclude venas narium, quò halitus vnâ cum suo foco

à stomacho. *à capite ipso.*

suo foco exspiret.sin bilis capite concepta fuerit, vnde ille halitus surrigitur,errhinis & apophlegmatismis, vt diximus de dolore capitis à bile, exigemus illam. Euacuatum caput firmetur frigidis;trahat naribus oleū violaceum, cum lacte, vel succo lactucæ. Aretæus vtitur rosato oleo cum aceto, & dein his incoquit serpillum,folia hederæ,& spondilij. Si verò ex synatrismo pituitæ in capite vapor exspiret,tunc nec rubor faciei, nec nausea aderit; hîc sæpe cochiis pilulis vtatur suasor est Razes: dein errhinis, apophlegmatismis; & cauterium coronali suturæ inuratur. & interdum puluere caput aspergatur ex stœchade,rosmarino,rosis,caryophyllis,coriandro,calamo,cypero.& à totius curâ,fiat decoctio ex salsâ & ligno guaiaco. Hic, vbi à solo capite frigidus halitus prodit, caue ne reuerberes. potiùs errhinis & apophlegmatismis incumbendum: nam sternutatoria paroxysmis vtiliora quàm præseruationi à paroxysmo. Aetius venit ad errhinum elaterij ex lacte.radice ad id vtemur cyclamini, & nigellæ oleo. Commendat Aretæus succum cyclamini & anagallidis. accipe succorum betæ, maioranæ, singulas vncias; succi foliorum cucumeris asinini semunciam;nigellæ Rom. drachmam. Cautio tamen adsit ne his fortioribus incūbamus, dum iam iam vertigo in procinctu est; etsi illa frequens fuerit. Accipe passularum, sine acinis,vnciam;hyssopi, origani, cuiusque semidrachmam; acori conditi, sinapi, piperis, singulorum semidrachmam; mastiicis & mellis quod satis sit, vel cum oxymelite, fiat masticatorium. addi potest iris,pyrethrum, staphysagria. Aetius vtitur gargarismo ex origano,pulegio & aceto mulso. Pectinetur caput & fricetur tandem. conficiantur sacculi ex milio & sale, in sartagine ex vino & pauco aceto torrefactis. vel ex mastice, olibano, ladano, iunipero gummi, floribus betonicæ, saluiæ, stœchados. Auribus immittat parum ex oleo de caryophyllis.Sumat manè theriacam cum diambrâ. naribus nucis myristicæ pars inseratur. vtiliter etiam capiti admoueantur illi trochisci quos describit Actuarius in fine capitis secundi, libri sexti Methodi. Sed hæc omnia agenda vbi prouisio habita sit totius corporis.In criticâ vertigine nihil ages. Hæc potio frigus capitis castigat, Accipe foliorum saluiæ manipulos tres: seminis pæoniæ vnciam; anisi semunciam; glycyrrhizæ drachmas sex; castorei scriptulum: coque ex vino, fiat potio. Conserua anthos & stœchados cum rosatâ nouellâ,aromatico rosato,galangâ,zinziberis syrupo. Victus formam iam præscribamus. Aër sit lucidus & purus. fugiat crepusculi auram, & ventos Australes, radiosque Solis & lunæ. Odoramenta fiant ex caphurâ, rosis, & aceto: sistunt enim turbulentos spirituum motus. Aretæus iubet vt ex aceto mentham & pulegium olfaciant. vultque vt locus sit arboribus consitus, aut herbidus. calidus tamen & siccus aër proderit, vbi à pituitâ languor adest. Si à pituitâ obortum malum fuerit, fruatur diætâ tenui ineunte malo. Sit cibus flatus expers, stomacho gratus, vitet satietatem. abstineat à fabis, piscibus viscosis, cōchiliis, caulibus, raphanis, Diæta.

auellanis,

auellanis, castaneis, crudis humidisque fructibus, cæpis, sinapi. Sit hic potius tenuans victus, calidus & siccus, vt pituita mitigetur. & in secunda mensa, quò robore afficitur vẽtriculus, & vapores vt crassescant, offeratur pyra cocta, mala cydonia. & à cibo coriandrum cum aniso, corallo, & semine pæoniæ, vel carui semine. passulæ vuæ conueniunt. Accipe diacotonei, conseruæ rosarum, singulorum vncias duas; coriandri præparati semunciam; spodij drachmas duas: misce, vtatur à mensâ. vel deuoret à cibo grana tria vel quattuor masticis, olibani, & coriandri. Procuretur proba concoctio quæ celebratur in ventriculo & hepate. abstineat ab alliis. Si à bile, à fame caueat. da quæ frenant materiæ ferociam & tenuitatem, ne caput feriat. sumat hordeum & acetosam, semen melonũ: hęc attenuant etiam. Razes commendat stiptica, portulacam, pyra, mala cotonea, oryzam, endiuiam. Si à subsidentiâ obortum sit vitium, porrige crassefacientia: nam hic Auicenna dat panem agrestâ tinctum, & granatorum succo, quò vapor reprimatur. Carnes commendat Aretæus ex pinguibus non pingues, suum pedes & capita, volatilia, lepores, & gallinas. Si à fame, ilico cibi offerantur. Vino arceantur vbi à bile natalitia hæc prima. At vbi à pituitâ, sit vinũ potens quod parca porrigatur manu: alioqui vinum album tenue modicè bibat. hoc est, nec copiâ nec vi caput repleat vinũ. Quietem caput postulat: hinc est quòd ambulationẽ laudet Aretæus, & frictionem crurum per aspera lintea vsque ad ruborem, deinde dorsi & lateris, postremò capitis. &, inquit, vocibus grauibus vtendum: nam acutæ voces capitis distentiones, cerebri pulsationes, & tinnitus aurium efficiunt: at mediocris vox capiti prodest. Gestatio postea proderit longa, citra fatigationem, neq. in tortuosis regionis tramitibus, nec assiduis itineris flexibus. sed rectæ, & longæ, & lenes. Saltum & cursum laudat Aretæus, pilam reprobat; quòd caput & oculos circumuolat. Ocium sit ab audiendo & loquendo. Nihil capite inclinato inspiciat: profunda vitet. Aluus sit memor officij, ob difflationem. vtatur malua, blito, betâ. In mulieribus curæ sit maximè suppressa solemnis euacuatio. Somnus æquè atque insomneitas his inimica sunt. nam vaporum exuberantiâ torpet omnis actio, hinc grauitas & soni in auribus, & splendores in oculis. at vigilia cruditatem facit, alimentumque corpori subducit. A cibo non dormiat, saltem à duabus horis. caleat non admodum caput. caueat ab irâ, mæstitiâ, cantu, venere. De Empiricis ait Marcellus, Si plantâ vlmea caput circumligaueris, & coronatus ita triduo dormieris, iuuat. & abrotanum ex vino sumptum, vel ex oxymelite: vel vetonicæ fasciculus, ex aquâ nitidâ ad tertias excocta. Marcellus etiam cochleas maiores comestas valdè probat. laudat vt tempora succo betæ nigræ illinantur.

Dieta. *Aretæus.* EMPIRICA.

CAPVT XXI.

De INCVBIS, *&* SVCCVBIS. *& de* INCVBONE.

NOMEN. extẽdo.

INCVBO, quem ἐφιάλτην Græci appellant, παρὰ τὸ ἐφάλλω, quòd quis se

quis se super hominem extendens, incumbere, ac quasi inequitare illi videatur, dicitur. Quidam ἐφιάλτην insultorem dæmonem nominarunt. nocturnam suffocationem alij: nam pondere suo pressos grauat ac præfocat. Pulchrè videtur Homerus huius phantasmatis depingere pericula: Neptuni & Iphimedeæ filium breuis æui: nouem tamen cubitorum in longitudine: & latitudine: nouem passuum, cùm nouem esset annorum. hic diis in cælo minabatur, quod & per fecisset, si ad ætatem vsq. adoleuisset. sed hunc Iouis filius Apollo interfecit. Ita est: si diu premat hoc malum, enecat: sed sol calidi natiui exsplendescens fugat hanc perniciem. Themison, inquit Cælius Aurelianus, secundo Epistolarum libro pnigaliona vocauit, siquidem præfocat ægrotantes. &, inquit, quidam veterum epibolen, hoc est, insidiatorem vocarunt; quòd hostilis patientibus perhibeatur. Quòd neque deus, neque semideus, neque cupido sit, Soranus explicauit. Sanè qui incubone infestantur (sensi id ego) veluti ascēdere ac insidere sentiunt suo pectori quicquam. Ego sanè puto duplicē causam esse, vnam naturalem; alteram dæmonem. Memini, dum puer essem, me cubare apud matronam quandam optimam; cùm dormiret, ei, super stragula, vir niger mihi incumbere visus. manè querebatur incubone se infestatam fuisse. Ego, quamuis puer, nihil de nigro illo audebam indicare, quòd minitari si quid protulissem visus mihi fuisset. Quare mulieres olim putabant se à Faunis opprimi, qui hac mali parte tentabantur. & dæmon Faunorum faciem induens profitebatur se incubonem esse. Exemplum quæris? D. Hieronymus in vitâ Pauli Eremitæ, vbi de Antonij peregrinatione loquitur, ita scribit: Interea conspicatur hominem equo mistum: cui opinio hippocentauri vocabulum indidit. quo viso salutaris impressione signi armat frontem: & heus tyro, inquit, quanam in parte Dei seruus hîc habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potiùs verba quàm proloquens, inter horrētia ora satis blandum quæsiuit alloquium: & cum dextræ manus protensione cupitum indicat iter: ac sic per patentes campos volitando transmittens se in fugam, ex oculis mirantis euanuit. Stupens itaq. Antonius, & de eo, quod viderat, secum voluens, vlterius progrediebatur. Nec mora, inter saxosam conuallem haut grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornubus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Ad hoc spectaculum Antonius scutum fidei, & loricam spei bonus spei præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem, ad viaticum quasi pacis obsides offerebat. Quo cognito gradum pressit Antonius: & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos, & Satyros, & Incubos colit. &c. malus certè ille erat dæmon. Hic nequitiâ potēs, quondam falsâ venere se mortalibus miscuit: succubi viris: incubi fæminis: sese in hominem induen-

Odyss. x.

Fauni.

Historia mira.

August. 15. lib. Ciuit. Dei 22. & 23

Dæmones nō generant -

induentes. Ægyptij fatebantur dæmonicum ſpiritum mulieri miſceri poſſe: viris nequaquam. Falluntfictâ venere mortales credulas: replent enim, malâ arte, quiſquiliis, veteramentis, ſcrutis mulierum corpora. Semen enim incubones illi dæmones non habent: nam ſemen plurimo circumfluit humido primigenio ſpirituque vitali, qui à corde erumpit humano: quod ſemen ſi vel tantillâ mora ab vtero diuertat, tabeſcit in eo viuifica illa vis: Nam vel ſola virilis virgæ longitudine interdum effœtum ſemen redditur. Dæmones fraudantur cibo & potu, qui ergo ſemine circũ fluent? vnde illis veniret libido veneris? immortales ſunt: ſi gignerent illi, iam dudum totum mundi theatrũ occupaſsẽt: & quam turbationem ac deformationem hic κόσμος mundique mundicies compta & ornata pateretur? quot monſtra horrenda occurrerent? vellet certè id malus ille turpitudinis & cõfuſionis antiſtes. Sed hæc iam dæmonum vaſramenta, ab exſplendeſcente puro Dei verbo, apud nos fracta & excluſa exulant, hoc remedium, hoc fuga: ita

Pſal. 91. *Securus atras inter & aſpides*
Deges, ferarum & pignora tigridum:
Tutuſq; calcabis dracones,
Et Libycæ catulos leænæ.

Alius verò Incubo ex cauſis naturalibus ortum ducit. De quo ita Macrobius, 1. Lib. 3. Somnij Scip. Eſt quoddam φάντασμα, hoc eſt, viſum, cùm inter vigiliam & adultam quietem, in quadam primâ ſomnij nebulâ, adhuc vigilare ſe exiſtimas, qui dormire vix cœpit, aſpicere videtur irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas, variaſque tempeſtates rerum, vel lætas vel turbulentas. Eſt itaque incubo, actio praua imaginatricis facultatis, quâ aliquis noctu, cùm in ſomnum ingreditur, ſe à grandi mole incubanteq; phantaſmate premi inuadiq; putat, vnde oppreſſionis metus, voce ac motu acciſis, anxiaque reddita reſpiratione, ex ſinuum cerebri infarctu orta, eos incurrente halitu craſſo. (Definitio & eius explicatio.) Diximus imaginatricem lædi: nam, inquit Raſes, imaginantur quiddam ponderoſum ſibi incumbere, cùm tamen interim laborent dorſo, muſculis, tendonibus, vt piſcator ille Theocriti. Quin, ait Cælius Aurelianus, quidam ita inanibus afficiuntur viſis, vt & ſe videre credant irruentem ſibi, & vſum turpiſſimæ libidinis ſibi perſuadentẽ: cuius ſi digitos apprehendere nixi fuerint, fugientem exiſtimant. & Æginetà affirmat quoſdam, exiſtimare eum qui in eos irruit audire, verùm preſſis digitis aufugere. itaque malè ſe ſuffocari imaginantur. Diximus à grandi mole: id fit ab obſtructione ſinuum cerebri, quæ à vapore craſſo, vnde ferè exitu prohibetur animalis vis ad ſubditas partes. Hinc manus & pedes impediti ſunt, ac præcordia preſſa. Cauſa eſt, quòd mole maximæ partes, egeant valido motore: ſed intercepta animalis vis ferè excluditur, proptereaque ferè ſuffocari videntur. Inde ſcripſit Razes, vocem his ſupprimi aut incertam & indiſcretam edi. & Cælius Aurelianus dicit, preſſura adeſt, & quaſi præfocatio, quâ ſibi irruiſſe quenquam repente exiſtimant, qui ſenſibus oppreſſis corpus exanimet, neque clamare permittat. Adiecimus, voce ac motu acciſis: nam, vt teſtatur Actuarius,

rius, nec vllum membrum mouere queunt. Dixi anxiâ redditâ reſpiratione: nam thorax vel animali vi fraudatur, vel ex venis thoracis repletis flatus exſpirant. Vltimò definitioni adiecimus, ex ſinuum cerebri infarctu: maximè interiorum; nam læditur imaginatio. Iam ad cauſas venio eius incubonis, cuius mali cauſa intra corpus eſt. Cauſa proxima mali eſt obſtructio anticorum ſinuum cerebri. Sed vndénam impediuntur hi? Scripſit Poſidonius, vaporem craſſum & frigidum ad cerebrum deferri, qui infarciunt, non tamen exactè, ſinus cerebri; vnde exitu prohibetur facultas, quò minùs exilire in neruos queat. Generantur plerumque halitus hi in præcordiis, vnde diaphragma & thorax premuntur, & inde elatis vaporibus cerebrum afficitur. Impedit is vapor motum thoracis, eaque oppreſſio mouet imaginationem, vt exiſtimet thoracem ab aliquo premi. vnde pauor, metus, anxietas, & plurima mortis imago. quibus halitibus difficili luctâ tenuatis, tenues euaneſcũt in auras, euigilatq. homo etiamnum horrens hæc occurſacula & idola. Interdum & in capite ipſo gignitur craſſus ille halitus. In nonnullis pars orificij ſuperior ſtomachi maximè videtur hoc affectu premi: deprimitur enim ipſa cartilago xiphoides, quæ orificio ſtomachi reſpõdet. id fit à craſsâ pituitâ, vel humore melancholico; ſæpiùs tamen à pituitâ, quin illi fatẽtur interdiu ſibi onus incumbere vẽtriculi regione. Auicenna dicit hunc vaporẽ exſpirare à pituitâ, melancholiâ, vel ſanguine craſſiore. hic vapor ineunte ſomno, ſubitò recipit in cerebrum: qui alioqui per vigiliarũ motus reſoluitur. & in ſomno nõ æquè ac per vigilias liberè ſpiramus. Crapuloſos, inquit Ægineta, & aſſiduâ cruditate tentatos inuadit. pueris & pinguibus familiare eſt malum. Auicenna affirmat ab aëre frigido incubonem etiam naſci: is enim exprimit halitus in cerebri ſinus: & ex imminentibus lunæ radiis. Sed à crapulâ præcipuè naſcitur: nam onuſtus venter fumos ad caput eructat. propterea ſcribit Cælius Aurelianus, affici maximè crapulâ vel indigeſtione iugi vexatos. à cibo etiã flatulento incumbit. Sed quid differt huius cauſa à cæterorum affectuum cauſis? vertigo fit à tenuiore halitu: carus à materiâ oboritur: catoche à gelido humore & melancholico. Signa ex iam dictis accipe. Innitentis mole præcordia ſtringi putant: vox ſupprimitur his, vel incerta & obſcura eliditur, ſi altum inclamare nitantur. propterea inquit Suida, βαβυζικάειος quibuſdam dicitur. fortè à βαβάζειν, quod eſt inarticulatè loqui. motus his eſt difficilis; imò, inquit Actuarius, aliquando manent immobiles, deinde verò multo labore & conatu, ſubitò excuſsâ moleſtiâ, è ſomno exiliunt, tenuato iam diſcuſſoque ſpiritu, eluctantur. Cùm ſomno ſurrexerint, ait Aurelianus, faciem & transforationis partes vuidas & humectas ſentiunt, atteſtante grauedine ceruicis, cum tuſſiculâ leui. pallor & tenuitas corporis: nam ſomnum timendo non carpunt. Signa cauſarum ſumuntur ex ratione vitæ, quam iniit homo antè: ætate, anni tempore, &c. Et phantaſma, inquit Auicenna, tingitur

CAVSAE.

Aëtius.

A reliquorum affectuum cauſis vt differat.

SIGNA.

SIGNA *cauſarũ.*

tingitur eo colore, quo excellit succus vnde dimanauit vapor. Si itaque fuerint phantasmata rubra, erit à sanguine. si alba, à pituitâ; & his albidus plumbeusque est color. si à melancholiâ, tristes sunt. si venerea, est à semine: nam his frequens est ὀνειρώττειν: est autem onirogmos somnium semen prolectans. Per idiopathiam si euenerit, sonori adsunt in capite flatus, & vertigine tentantur, & caput primùm in querelâ fuit. Sin per sympathiam affligantur, symbola aliqua partium affectarum enitescent. Contagium huius passionis causa non est: quamuis referat Silimachus, Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos, ex istâ passione veluti lue, apud vrbem Romam confectos. Iam ad curationem.

INDICATIONES.

Indicationes curandi, ex indole affectus qui contra naturam est ritè explorata captari debent. vapor est causa, obstructio sinuum est morbus, incubo est symptoma. Cùm itaque materia morbifica originem mali dederit vnde eriguntur vapores, orietur notio hanc excludendi, & à capite auertendi, attenuandi & discutiendi, & roborandi caput, ne vapores aliunde elatos admittat: & si qui adsint vt discutiantur. Et si concepta intemperies in cerebro fuerit frigida, nascetur indicatio calfaciendi cerebrum, à purgato toto corpore & capite. Sed priusquam ad curationem manus admoueamus, explorabimus num hæ iam positæ indicationes absolui à medico possint: & quorum periculorum metus impendeat, quò prædici possint. Quare ad prognosin pergo.

PROGNOSIS.

Est solubile malum, vehemens ratione paroxysmi. Attamen, teste Cælio Aureliano, non semper incumbit incubo sine periculo salutis, quosdam enim interficit præfocatio, vt pueros & obesa corpora. & Scribonius scribit, vitæ periculum interdum inde afferri. Sanè grauiorum morborũ anteambulones sunt incubi. qui si sæpius incurrant & grauiùs premant, & diu fatigârint, sæuioris iam iam futuri mali prænuntij esse solent. qualis est morbus comitialis, cuius est quasi quædam tentatio. & apoplexiæ metum adferent, & insaniæ, inquit Ægineta & Auicenna: dum, ait Aëtius, paulatim in ventriculis cerebri crassus humor coaceruatur. quod enim halituosius erat, frigore crassiorum partium euadit, nec facilè, sicut priùs, perspirans. Ex pituitâ incubo abit in epilepsiam vel apoplexiam. ex atrâ bile, in maniam. à sanguine, in spasmum, & subitâ suffocationem cordis. hinc scripsit Auicenna, Si cordis palpitatio successerit, pessima. Pessimus incubo est ab idiopathiâ cerebri. Grauis interdum hæc euenit passio, veluti quæ sit antesignana apoplexiæ.

CVRATIO.

Quo autem rectè remediari huic symptomatis causæ, hoc est, morbo possit, eius causa erit abigenda. hoc obtinebimus accommodatâ pharmaciâ, & victus ratione rectè institutâ.

Chirurgia.

Si sanguis copiâ luxuriarit, vt euenit à solemni euacuatione suppressâ, & in corpore pleno, licebit venam pertundere: modò ætas reliquæque indicationes non reclamant. Idque fiat tunc magis, si capitis & colli dolor molestus esse pergat. Cęlius Aurelianus etiam hoc audet in plurimâ stomachi querela:

& hinc vngit ex oleo calido. Si à suppressis Incubo fit mensibus, aperiantur venæ malleoli: aut cucurbitæ crurũ suris affigantur ex Razis suasu, qui eas loco venæ sectionis posuisse videtur. Aurelianus verò ex vtraque parte gutturis, quam Græci anthereona vocant, nos rumam. Quidam venam frontis & linguæ secāt. quod ages dum prouisione totius habitâ, plethoricis à causis premitur caput. Quin cauteria à capite reuellentia proderunt. Præparentur succi ad exclusionem. Si à pituitâ, eadem vsui erunt, quæ in epilepsiâ. A vomitu & clystere, paretur materia decocto calaminthæ, thymi, thymbræ, chamædryos, chamæpyt., melissæ, anisi, pæoniæ, betonicæ, inulæ, seminum citreorum, macis, nucis myristicæ, caryophyllorum. Scribonius Largus & Marcellus laudant hyssopum & marrubium. Addimus his oxymell, syrupum stœchados, menthæ, absinthij, marrubij, hyssopi. vel propinamus mulsam cum hyssopo, origano, & talibus. Si fuerit à sanguine, offeres decoctum fumariæ, lupulorum, ceterachi, capillorum veneris, boraginis, cassutæ, florum cordialium, passularum, sebesten. Adiicimus syrupum de cichoreo, & de bizanziis. Si à melancholiâ, mitigetur illa decocto buglossi, scabiosæ, fumariæ, florum cordialium, radicum aperitiuarum, corticis tamarisci & capparorum, radicis pæoniæ, inulæ, glycyrrhizæ, seminis anisi, melissæ, passularum. His consocia syrupum fumariæ, byzantinum, & de epithymo, de scolopendrio, de cichoreo, vel mel rosatum. Parata materia, apertisque viis, excludatur. Si à pituitâ, vomat ilico, & enemate vtatur: diaphœnico, diacarthamo, diaturbith cum rhabarbaro, electario Indo, pilulis de agarico, & cocciis: nam has laudat Razes: ellebori extracto. Cùm à sanguine, diacatholico, manna, fumariâ, electario de psyllio, & talibus purgamus. Vbi à melancholicâ materiâ vitium fouetur, purga senâ, epithymo, myrobalanis, diacatholico & hamechi, cum decocto melissæ, pilulis de fumariâ. accipe foliorum senæ semunciam: macerentur in diluto fumariæ & anisi: colaturæ vnciis quatuor adde syrupi de epithymo vnciam: de buglosso semunciam, tandem ad elleborum extractum eundum. Postea roboretur caput. Quando pituitæ vitio malum enatum fuit, hac exclusâ, sumat conseruam rosmarini, vel calendulæ, lauendulæ, electarium exhilarans cum conseruâ menthæ: sumat hæc sub noctem. sub auroram verò propina theriacam, mithridatium, auream Alexandrinam. Commendant veteres pæoniæ nigræ si quis acceperit grana quindecim, trita & macerata in aquâ pæoniæ. hæc dantur quatuor horis ante prandium; & id agat integro mense. Præterea decoctũ guaiaci & sassafras vtiliter præscribitur cum pæoniâ. Accipe theriacæ drachmā; angelicæ scriptulum; aquæ angelicæ, & cardui benedicti cuiusque sescunciam: fiat potus. vel aquis illis adde aquæ theriacalis drachmam. A sanguine si fuerit incubo, sumat sub noctem poma aurantia, myrobalanos conditas, cum semine pæoniæ & coriandri. A melancholiâ enato malo, vtetur conseruâ boraginis, melissæ, citreis conditis cum cor-

PRAEPARANTIA.

PVRGANTIA.

ROBOR.

cũ cortice, cornu asini Indici, bezoar.
TOPICA. Foris admouet Cælius Aurelianus diachylon, & diamelilοton, & dropacem. Accipe picis partes quinque: olei spicæ vel mastiches, partẽ vnam; calidè admoueatur. sed ne pertinaciùs hæreat, detrito linteolo implicetur. Si incurrit à nocturno frigore, oleo rutino, costiuo, laurino, anethino vngatur caput. Sacculi fingantur indito rosmarino, chamæmelo, stœchade, caryophyllis, mace, styrace calamitâ, beniouino. Quodsi ab humido aëre immineat, illinatur caput masticino, absinthino, adiecto caryophyllino. Aurelianus stomacho etiam admouet lintea ex oleo calido. caput etiam purgetur gargarismis ex decocto hyssopi, cum oxymelite. masticet pyrethri cõditam radicem.
In infantibus. Infantuli hoc malo occupati gemũt ac quassantur dum dormiunt, excussi mox somno eiulant atrociter: calor & color illis alienus est à naturæ lege; animaque fœtet. Castigetur improbum lac qualitate vel copiâ, ne corrumpatur, desinatque stomachum vellicare. Cibus omnis extra noxam sit copiâ, & vi suâ. duros vitet cibos, & etiam vinum. Si purgandus, id fiat melle rosato. Venter foueatur decocto absinthij, & rosarum ex vino rubro: etiam ceratum stomacho admoue. Corallum rubrum appendatur ventriculo. insperge quid pulueris archon vel dia-
VICTVS. moschi cibis. Victus ratio eorum qui hoc malo inequitantur, hoc modo ineatur. Loco dormiat modestè calido: vitet nebulosas sedes: fugiat Solis æstum, Lunæ radios, gelu, ventum, ignem, fumum. Victum tenuantem & incidentem præscribit Razes, vbi à pituita. imò Cælius Aurelianus diatritô illis imponit; & hinc cibum simplicem, facilem, paruum, sorbilem. quin, auctore Æginetà, tenui qui victu vtuntur, ab hoc liberi sunt. Latrante itaque stomacho cibum ineant. fugiant cibos duros, & veterem carnem bubulam, & ceruinam, grandes aues, & in aquis escam captantes, oua frixa, caseum. Cœna sit frugalis; & à flatulentis abstineat. Condiantur cibi betonicâ, maioranâ, rosmarino, &c. Vtantur carne vitulinâ, veruecinâ, auibus montanis, piscibus saxatilibus, capparibus ex oxymelite. A cœnâ, vt arceat vapores, partem accipiat talis edulij: Accipe diacotonei, conseruæ rosarum, singulas sescuncias; coralli puluerisati drachmã; coriandri drachmas binas: seminis pæoniæ drachmam; macis, cinnamomi singulos scriptulos: addi possunt semina cuminantia, mentha, caryophylli. A sanguine si sit, dehortandum erit à dulcium ciborum esu, & à vini potu: nam sanguinis copiam suggerũt. Bibat melicratum hyssopites: qui à pituitâ fatigatur bibat cum radicibus incoctis fœniculi. & cereuisiam mediocrem. in fine pastus non bibat. Non accedat lectum nisi tres horas à cœnâ, hoc est, cùm in imum ventrem dilapsus est cibus: nam ita vapores non incurrent caput. Vitet supinum decubitum; is enim caput replet. Circa lectum sternatur ruta, thymus, pæoniæ radix, lauendula, nigellæ semen. Puer etiam ilico à cibo non dormiat: mel lingat: & solus non cubet. Venus vitetur. Exercitationem inferarum partium præscribit Razes, & frictiones. Densi

pectinis capillorum decursionem, capitisque detonsionem præscribit Aurelianus. Collo gestet corallum, & pæoniæ radicem, pyriten lapidem. lupinâ pelle tegatur noctu: ita mormonem hunc fugabimus.

EMPIRICA.

CAPVT XXII.

De EPILEPSIA, seu morbo Comitiali.

NOMEN.

EPILEPSIA vocabulum sumsit, quòd sensum atq. mentem pariter inopinatoque apprehendat. ab ἐπιλαμβάνω; quod est apprehendo. vel quòd ἐπιληπτοὺς à dæmone occupari crederent. Hac eadem de causâ sacrum dixere morbum, vel quòd diuinitùs putaretur immissus: siue, vt ait Aurelianus, quòd sacram contaminet animam: siue quòd in capite sit, quod sacrum templum est animæ, vt aiunt philosophi. In capite enim, dicit Hippocrates, nobis lætitiæ, voluptates, risus, lusus, mærores & anxietates, sapientia & intelligentia, cognitio turpium & honestorum. quasi dicat, natura est diuina; ea autē maximè elucet in capite. Verùm & aliâ ratione hoc nomen habet, aut ob magnitudinem (omne enim magnum, sacrum dici consueuit) aut quòd non humanâ ope tolli queat, sed diuinâ: aut quòd dæmone correptus homo esse videatur: aut ob hæc consociata, morbus sacer appellatus est. Veteres etiā νόσον μεγάλην appellarunt, Sonticū vertit Gellius. vocant & ἡρακλείαν νόσον: quò *τὸ δυσκατα μάχητον significent. Hippocrates etiam παιδικὸν πάθος nominauit, vtpote solēne pueris madidioribus. Quidam Elephantiasin appellarunt, à magnitudine. Plurimi Lunaticum dixerunt, quòd lunâ sub Sole latente nati, hoc occupentur. in sacris literis lunatici dicuntur quorum morbus lunæ ascensu increscat; quòd diabolus lunaria seruet tempora, vt creaturam infamet, in creatoris blasphemiam. ita δαιμονιζόμενοι appellantur σεληνιαζόμενοι. & luna præest frigenti humentique naturæ. Latini etiam morbum caducum, & comitialem denominarunt: quòd in comitiis & hominum frequentiâ maximè inuadat. Deterrimum genus morbi. Plinius suâ ætate (quod nec iam insolens) ad nomen epilepsiæ despui suetum scripsit. Quæ trepidatio doctissimo medico Aretæo hanc sententiam expressit: Varium & portentosum genus morbi est epilepsia, terribilis vtique, in accessionibus peracutus & perniciosus, quādoquidem accessio vna hominem rapuit. At si vim morbi ferat æger, molestè tamen vitam ducit inter fœditates, ignominias, & dolores. Nec facilè recedit, sed ætatibus melioribus, & pulchriori tempore viget. Triste spectaculum, turpis & eius finis, cum spontinâ alui & vesicæ solutione. Exhorresco quoties laboriosum & periculi plenum malum in mentem venit, eiusque fœditas, & calamitatis opprobrium. Si se in accessionibus spectarent ægri, & quæcumque patiuntur cernerent, non vltrà vitam ducere tolerarent. Verùm quæ singulis atrocia fœdaque insunt, sensus priuatio intuendique sublata facultas abscondit. Tam fœdâ calamitate Aristoteles solū hominem inter cuncta animalia rapi dicere videtur, vbi quærit, Vnde fit quòd vni animalium cunctorū, oculi per limitatem deprauen-

De morbo sacro.

Aretæus.

20. lib. 1.

*insuperabilem.

Calamitas huius.

Solus homo an epilepsia tentatur.

10. Lib. 23. deprauentur. Plinius verò coturnices damnatas mensis prodit comitialem propter morbum, quem solæ animantium sentiant, præter hominem. Eadem ferè Iulius Solinus in Polyhistore. Plutarchus caprā etiam hoc morbo tentari refert, proptereaque veteres sacerdotes, eâ, vt morbidâ abstinuisse; quòd gustantibus, aut tangentibus modò, aliquid morbi eius affricetur; & qui eo tenentur morbo, similem capellæ vocem ædunt. DEFINITIO. Est autem Epilepsia, iniussa vniuersi corporis conuulsio, cum læsione sensuum atque mentis, quam ædit cerebri proritati contractio, mox spinalis medullæ, & inde neruorum omnium, motui atque sensui præfectorum. Explicatio definitionis. Dixi esse Conuulsionem. est enim spasmus totius corporis, non tamē perpetuus. variè, modò hæc, modò alia mouentur, nonnunquam cuncta simul inæquabiliter quatiuntur. vnde Razes inquit, in terram subitò cadit, ac conuellitur. Dixi, Vniuersi corporis, subiectum tamen morbi est cerebrum: at symptomatis subiectum est totum corpus: nam morbus est conniuentia sinuum cerebri, oppresso cerebro in concussione ad excussionem; vnde conuulsio vniuersi corporis per contractionem τῶν πεφυκότων, id est, propaginum. qui tamen nerui ἰδιοπαθείᾳ non affliguntur: cùm, cerebro ab iniuriâ vindicato, membris ilico vsus redeat. Dixi, Cum læsione sensuum atque mentis, vt discriminaretur à Galen. 3. loc. aff. tetano & eius ideis: nam epileptici non audiunt, non sentiunt, ne quid circa illos fit meminere: nam his ratio & memoria læditur: quare, caligante animâ, non vident, statumque sensus, vt loquitur Theodorus Priscianus, penitus alienat. inde enim dicta, quòd sensum atque mentem pariter apprehendat epilepsia. Non itaque sentiunt, quia spiritus eò non perueniunt animales: vel quòd communis sensus sit caligine obductus, ob nimiam cerebri compressionem. id ei euenit quod homini cogitabundo, qui prætergrediuntes familiares, quamuis apertis oculis, non videt, locumque ad quem tendit præterit: occupata aliôque conuersâ mente. nam, vt scribit Quintus Horatianus, mens à propriâ sede exterminata, grauiùs attentatur: vnde antiquiores sub religionis cuiusdam imagine, sacram passionem nominauerunt. Dicet quis, per vnum neruum cùm defertur sentiendi & mouendi facultas, non poterit motus persistere, sensu exstincto. Respondeo, vt sensio fiat, duobus opus est, alteratione instrumenti, & huius alterationis perceptione: at hîc sensus communis præpeditus est, & alterationem in instrumento factam non percipit. Dices, Auicenna ait sensum non prorsus tolli. vult dicere quòd actio cōmunis sensus impedita est, etsi prorsus exstincta non sit, vt dormientibus. In definitione scripsimus hanc edi à cerebri proritatione. illa etenim proritatione cōtrahitur cerebrū in semiangustiam, ab illitâ viscosâ materiâ, vel aurâ malignâ & venenatâ: ita ex corrupto semine circa locos, sursum quid effertur. illā malignitatem cùm abigere à se nititur cerebrū, in semiangustiam se arctat: nam hæc nasci potest à subsidentiâ, vel obstructione. etenim asserit Galenus cerebrum non aliter expellere posse

posse ac ventriculum. Adieci definitioni, Spinalis medullæ: cuncti fatentur sinus cerebri anticos & posticos in querela esse. sed Galenus sexto Epidemiôn penultimo Aphorismo, præter hos sinus meminit initij spinalis medullæ. verùm hoc locum solùm habet in contumaci epilepsiâ, quæ per idiopathiam solùm enata fuit. Sed semper hîc affligitur cerebrũ: dum enim Sol splendet, luce eius totus mundus non fraudatur. Sed dices, cerebrum tamen non sentit; igitur non proritabitur ad motum. sed quæ exactè sentiunt, sunt sensus principia: talia membranæ. Respõdeo, propriæ qualitates rerum quarumlibet comites sunt substantiarum, quarũ sunt propriæ qualitates: at medullæ neruorum proprium est vt sentiat & aliis sensum præbeat: Ergo cerebri etiam medulla sentiendi vi prædita erit: nam eiusdem est cum neruis substantiæ: solâ siccitate & duritie differt. Quòd verò membranæ accuratè sentiunt, nõ probat sensus esse principia: sed apta esse docet, quæ hoc modo sensus vim recipiant. Vt quòd aqua validè humectat, id Peripateticis non persuadebit aërem non omnium humidissimum esse, quamuis non æquè conspicuò humectet ac aqua. Si verùm est cerebrum non sentire, hoc fieri potest ineptitudine instrumenti: nam valdè humet. Si dixeris optimè ad sensum comparata esse instrumẽta humida: dicam, non quantumcumque humida esse debent, sed symmetriâ quadam. Nec sentiunt membranæ, nisi neruos aliunde recipiant. nec nerui in se & ex se has vires habent: sed à cerebro continuò accipiunt: eo modo vt aër lumen à Sole. sed sunt instrumenta & vehicula facultatũ & spirituum quæ fluunt ex admirabili cerebri fabricâ. Nec spiritus suâ substantiâ, sed quoad est perfusus radiis animæ, sensum adfert membris. Et Galenus non inficiatur ventriculos cerebri sentire: nam inquit quosdam acria attracta, in profundo cerebri sentire. Addidimus definitioni, Inde neruorum omnium: non quòd hæc conuulsio epileptica sit neruorum conuulsificã causam intra se habentium, nimirũ repletionem vel siccitatem: sed quòd, vt ait Aurelianus, afficiatur omnis neruositas, sed principaliter caput. Hæc de definitione: nunc ad causas. Morbi origo est mirabilis, inquit Aretæus, & præter hominum opinionem, quippe nonnulli hominibus flagitiosis à lunâ immitti existimant. Variè & doctè de eius causâ disputat T. Erastus parte quartâ contra Paracelsum, & D. Scheckius fol. 9. Disputationum physicomedicarum: hinc qui subtilibus delectantur hauriant, nos breuiter quæ curationi opportuna sunt adferamus, primumq. focum mali exploremus. Totum corpus concuti hoc in malo diximus, ac sensus lædi: itaque principium sensus & motus, nimirum cerebrum affligi consentaneum est. In cerebro tria spectantur, membranæ, cerebri substantia, & sinus, in sinuum affectibus, motiuæ facultatis actiones corrumpuntur: sensitiuæ auferuntur. Ergo morbus qui lædit erit in malâ conformatione, nimirum in cauitate angustiore redditâ. Hæc autem angustia sinuum cerebri, nascitur ab obstructione, vel à subsiden-

Marginalia: 4 Loc. aff. 2. — Dubium. — Lib. De odor. instrument. — CAVSAE.

subsidentiâ. Obstructio nascitur ex humoribus vel vaporibus crassis. Plerumque, inquit Galenus, ex humoribus crassis: vbi ait, *ἀεὶ δὲ διὰ πάχος χυμοῦ γίγνεται τὸ πάθος, ἐνδείκνυται τὸ δὲ ἐξαιφνίδιον αὐτοῦ τῆς γενέσεως, καὶ τῆς λύσεως. Hæc verò crassa materia est pituitosa vel melancholica: nec enim necessitate quadam vapida est. potest tamen causa huius mali esse vapor copiâ, vel qualitate, vt crassitie gelidaque vi molestus. Quin haud opus est vt ipsi sinus à materiæ copiâ semiobstruantur: verùm satis erit materiã insedisse parietibus sinuum atque illis inhæsisse: inde enim proritatum cerebrum, nititur se suorumque sinuum parietes vindicare; eaq. in concussione fit vt conniueant sinus. Hoc modo accepta Galeni sententia facilè retũdet Auerrhoëm, eiusque asseclas neotericos alioqui doctissimos homines. Auerrhoës ait, Si surgeret ex crassâ materiâ, non tam promptè excuteretur: ergo à flatu mordaci & fumo suscitabitur. adnectit doctissimus Fernelius, non solâ succi copiâ epilepsiam inferri, ni accedat qualitas praua: nam, inquit, in sopore eius copia circumfluit, attamen is conuulsionis est expers. quasi dicat, si epilepsia surgeret à materiæ mole, cur non potiùs caros inde importabitur? nam in caro sinus ventriculi rigantur à materiâ frigidâ & humidâ. Addit & illud, cùm celerrimè desinat vt apoplexia, cur nusquam obseruamus eam (excusso humore in neruos) finiri in paralysin? Auerrhoës sequitur Aristotelẽ, qui ait epilepsiam fieri vt somnum, hoc est à vapore. quod sumsit ex Hippocrate De flatibus. Auerrhoës sanè decipitur, qui existimauit materiam epilepticam vapore dissolui: imò solũ à parietibus sinuum excutitur, citoque aliò transmigrat, ac ab adhæsione vindicatur. Rationes Fernelij nullæ sunt: fit enim caros, quia materia rigat sinus cerebri: fit epilepsia, quia figitur. Sed Fernelius ait, hanc in paralysin non facessere. Sed doctissimus Erastus scribit id se vidisse: & D. Schenckius id in nobili matronâ se obseruasse narrat: quin Iacobus à Partibus dicit se sæpe obseruasse in crisi totius epilepsiæ. & Auicenna scribit id sæpiùs fieri. & ipse Galenus interdum id euenire asserit. Itaque hoc euenit: quamuis id minimè viderit doctissimus Fernelius. Consectaria semper ferè apoplexiæ est paralysis, quia est integra obstructio, nec æquè materia elidi potest vt in epilepsiâ: nam motu fraudati sunt, & expultrix cespitat. Præterea, materia epilepticorum sinubus concepta, ad interna, vbi neruorum principia, repere nequit; sed ad externa fertur. Quare si sinubus semiobstructis cerebri (quod antè fecimus) ἁπλῶς ascribere nolimus epilepticam conuulsionem, dicemus dum luctatur cerebrum vt hærentem parietibus amoueat materiã, fit epilepsia. non ergo illa semiangustia ventriculorum fit ex solo materiæ infarctu: quia esset parua quædam apoplexia, vel motus accisus solùm inde proficisceretur. hoc ita ratione fulcimus: Symptomata diuersæ speciei, à morbis diuersæ naturæ proficiscuntur: At motus deprauatus & motus abolitus sunt diuersæ speciei: Itaque & morbi. abolitus autem & diminutus sunt eiusdẽ speciei: nam

3. Loc. aff. 5.

*Hoc est, perpetuò autẽ hũc affectũ nasci ex crasso succo argumẽto est; quòd & subitò fit, & soluitur confestim.

Lib. 3. Collect. 41.

4. Tom. contra Paracelsum.

Obseruat. 187.

3. loc. aff. 7.

4. Acut. 27.

differunt solùm ratione maioris & minoris. quare alia est illa semiangustia sinuum, quam incurrit cerebrum à materiæ infarctu; alia, quam experitur cùm quassatione quadam annitens vt materiam parietibus sinuum hærentem, in semiangustiam interdum sinus contrahit. Huic nostræ sententiæ subscribit Galenus libri quarti De locis affectis secundo, vbi ait, ἐν τῷ μέσῳ δέ πως ἀμφοῖν ἐστὶ τοῦ τε κάρου καὶ τῆς ἀποπληξίας, ἡ ἐπιληψία. dicit epilepsiam esse medium affectum inter carum & apoplexiam. Sed dices, in epilepsiâ est motus deprauatus, non ablatus: nónne ergo longiùs abit apoplexia ab epilepsiâ, quàm caros ab apoplexiâ, quæ ambo sunt ablati motus? quâ ratione ergo hoc ita pronunciauit Galenus? Vt nimirũ id quod nos dicimus significaret. in caro quamuis sinus cerebri repleantur, non tamen materia morbifica infigitur: at in epilepsiâ infigitur parietibus sinuum cerebri, vnde tunc summo nisu natura insurgit vt molestiam hanc excutiat, non aliter ac in singultu, vel sternutatione, quæ Auicennæ veluti parua epilepsia est. verùm in apoplexiâ contumaciùs inseritur materia. Cùm itaque materia cari sinus cerebri tantùm irriget, & in epilepsiâ figatur, in apoplexiâ verò arctiùs sese immisceat, rectè Galenus epilepsiam his mediam esse scripsit. non enim collineat ad symptoma, aut ad obstructionem, num integra vel non integra, sed ad modum quo in sinubus hæret. Hæc epilepsia à materiâ crassâ, per πρωτοπάθειαν cerebri gignitur sola, hoc est, ex pituitâ vel melancholiâ à pituitâ: hinc scribit Aretæus his madescere vehementer os, ob pituitam multam, crassam, frigidam, & humidam: eam, inquit, si trahas, abduces in filum longum: nam epilepsiæ causa est, cum humiditate frigiditas. à melancholiâ, quæ est fæx sanguinis, non atra bilis. Interdum ex vrinarum anadrome fiunt graues epilepsiæ. Non admodum est, quod accersitus fui ad ægrum: vir erat robustissimus, militiæ deditus. hic toto biduo vrinam non reddiderat, tremulus decumbebat, mens ægrè constabat, ac lingua titubabat. à meridie in epilepsiam incidit, nec rediit, sed validis conuulsionibus vitam cum morte sequenti die commutauit. & Auicenna dicit hoc, cùm ait ab humiditate malæ substantiæ & fœtidæ epilepsiam nasci. à menstruorum suppressione eandem historiam interdum videbis. Non memini me obseruasse à bile flauâ vel atrâ cerebro conceptâ hoc malum enatum fuisse, nisi consociata fuerit pituita. idem de sanguine dico: vnde mitescente paroxysmo, hæmorrhagia narium interdum oboritur. Hippocrates in libro De morbo sacro dicit biliosos epilepsiâ non tentari. Hæc species epilepsiæ locum habet in corporibus pituitosis, & melancholicis. pueri maximè huic obnoxij sunt, ob ingluuiem. & ætas etiam senilis hanc calamitatem sentit. Sed dices, Paulus hanc tamen ætatem ab hac iniuriâ vindicat. Sed viden Aëtium remedia fatigatæ ætati hoc malo prodidisse? Hoc voluit Paulus: nimirum hos potiùs apoplexiâ tentari quàm epilepsiâ: quòd fractâ ætate, viuida naturæ vis impar sit materiæ pituitosæ, cuius tanta succrescit

Margin notes: *Historia.* — *3. Loc. aff. 7. Fen 1. lib. 3. Tract. 5. cap. 8.* — *Dubium.* — *3. Loc. aff. 7.* — *3. Aph. 29.*

crescit coaceruatio, vt integram cerebro obstructionem adferat. Sed si à pituitâ & nõ æquè à bile, cur Aëtius & Celsus prodidêre mares potiùs quàm feminas hoc malo tentari? Respondemus, iuuenes ex victus ratione susque deque habitâ, laborant ex pituitâ, & melancholia: at mulieres ἀλεξίκακον habent, menses. Causa hæc nonnunquam est ex primogenia & hæreditariâ quadam iniuriâ, ex epilepticis parentibus tractum contagium, semine sanguineq. menstruo hac calamitate fœdatis. Nam epilepsia hæc, vt prodidit Galenus, absque validâ capitis imbecillitate incumbere nequit. & maxima pars seminis parentum à capite manat: ita qui immodicè libidinantur, caluescunt ac cæcutiunt. Hoc etiam scripsit Timæus Locrensis, qui ait medullam spinalem subiectam fuisse cerebro, vt per ipsam, tãquam per pronum alueum afflueret materia conueniens semini & generationi. Facilè in pueris venit hoc malum, & maximè à crassitie lactis, & & vigiliis, fletu effuso, ac ob acerbos dentitionis dolores, maximè vbi infirmum fuerit genus neruosum, & ob voracitatem. Sed plerumque aduersa lactantis valetudo, temerat eam quæ felix lactentis erat. Quare puerorum epilepsia non solùm ex semine parentum contagione quadam inseritur. sed tamen nonnunquam ex vtero ducitur, etiã integris intactisque ab hoc malo parentibus. Fœtus, inquit Hippocrates, in vtero interdum non expurgatur; vnde euadit spissior, crassior, & iusto excrementosior. hinc cùm in lucem æditus est, madores ore dimanant naribusque effluunt, vel pueri vlceribus circumfluunt. &c. Si ab ortu hæc illi euenerint, ab epilepsiâ illi non erit metus. sin mundus ab ortu perseuerarit, epilepsiam incurret. Hoc modo per protopathiam & idiopathiam obnascitur epilepsia. nimirum ex materiâ crassâ, vt ex pituitâ, maximè in pueris, à voracitate: & in senibus interdum ex melancholia: nam hi interdum melancholici fiunt. Diximus epilepsiam nasci ex obstructione, vel subsidentiâ. obstructionem verò proficisci ex materiâ crassâ, eaque corpulentâ, vel vapidâ. hactenus de crassâ corpulentâ. Fit epilepsia ex materiâ vapidâ; hæc est vel copiâ vel qualitate in vitio. Vapor si copiâ epilepsiam committet, hæc non surget à materiâ calidâ aut acri, sed à materiâ pituitosâ vel melancholicâ. Hic vapor prodit à toto corpore, vel ab aliquâ peculiari corporis parte, maximeque à ventriculo pituitâ fatigato. vt verò infarctus fiat, opus est cõpioso vapore. De hac causâ loquitur Auicenna, cùm ait, Et multoties fit epilepsia sine spasmo sensato: ideò quòd materia faciens eam est subtilis, & operatur cum repletione, non cum malitiâ vehementi. Sed obiicies, Si hoc verum, quid causis differet epilepsia ab incubo? nam hic nascitur ex crasso pituitosoque vapore, à ventriculo elato. Respondemus, necesse est vt illa vapida materia epileptica se immisceat sinubus cerebri, ac vt figatur horum sinuum lateribus: quod in incubo minimè fit. quare incubus primũ vestigium ponit ad epilepsiam. vel surgit hic vapor à toto corpore, vt in pituitosis interdum

[Margin notes: *Lib. De anima mundi.* — *Lib. De morbo Sacro.* — *3. Loc. affect. 7.* — *Aëtius.* — *Dubium.*]

interdum febribus earumque crisi. Sed dices, cur quibusdam solùm hominibus hoc euenit? Respondeo, *εὐεμπτωσίας causa est cerebri imbecillitas, vel quòd sit διαίσθητον cerebrum ob texturam membranarum nimis raram, vnde facilè irritatur, quemadmodum ob imbecillitatem facilè repletur. Hoc ergo modo epilepsia nascitur ab obstructione, à materiâ nimirum crassâ, vt à pituitâ, melancholiâ, vel vapore crasso copioso: sed quæ ab his succis prodit, est vera illa epilepsia, quæ fit per protopathiam & per idiopathiam, estq. grauissima. quam verò à copiâ vaporis enasci diximus, fit ferè per sympathiam, vtraque tamen infarctum quendam inuehit. Fit etiam epilepsia per sympathiam sine obstruente materiâ, ex conniuentiâ sinuum cerebri, his nimirum contractis à qualitate vellicante, eaque purâ, merâ, & malignâ, vt ait Auicenna; vel ab aurâ quadam tenui. Malignam enim hanc noxam cùm sentiunt sinus, eam nituntur exprimere. Sed qualis illa praua qualitas sit, nescio: ἀπόῤῥητον quiddam esse mihi videtur. mole sanè est minima, vi maxima. Hæc naturæ aduersa qualitas ascendit à parte aliquâ, in quâ virus latet. vt in abscessu diuturno, carie corrupto osse. ita à febris malignæ vapore si adsit cerebri διαισθησία. & à parte quæ foris est, neruosa, vt manu, crure. pessima est à pericranio. Non itaque omnis epilepsia consociatur veneno, sed hæc solùm. si enim omnis epilepsia iunctum haberet venenum, in pueris & cunctis qui ab idiopathia cerebri laborant, nunquam desineret, sed

*facilis lapsus

3. Loc. aff. 7. & 2. Loc. aff. 9.

perpetuò à causâ veneficâ ocij nescia exacerbaretur. à vermibus etiam intestinorum hæc idea contrahi potest. hoc est à vapore mordaci, putridâ exhalatione, & fœtidâ virulentaque: vt à bitumine cornibusque caprarum vstis euenire videmus hoc malum. Sæpe etiam à ventriculo nascitur hæc calamitas, vnde vellicatione quadam sidunt sinus cerebri. non loquor iam de vapore illo crasso qui ex pituitescente ventriculo exspirat (nam de hoc antea egi) sed de prauo succo, vt euenit quibusdam gracilibus hominibus, hoc est, venis & ossibus amplis: his ieiunis influit sanies biliosa stomacho sensili. nam maxima est cognatio stomachi cum capite. hoc contigit illi Grammatico. Sed opus est vt succi illi admodum corrupti sint qui à ventriculo hanc passionem mouebunt. corruptio etiam chyli insignis hoc faciet. Auicenna ait à cunctis abdominis partibus hoc tædium proferri posse: & à suppressis mensibus, aut ab humiditate in vterum effusâ. Breuiter, epilepsia ex protopathiâ cerebri, fit ex materiâ crassâ. vel per sympathiâ, ex venenosâ qualitate vel aurâ, ex parte neruosâ: vel ex ventriculo, à materiâ pituitosâ, vnde vapor crassus semiangustiam facit: vel acris succus vellicatione neruorum, qualitateque vel aurâ naturæ aduersâ subsidentiam facit sinuum cerebri. Hactenus de causis internis. Externæ causæ sunt duplices, aliæ promptum faciunt corpus ad epilepsiam: aliæ iam promptum corpus impellunt in epilepsiam. Aurelianus plerumque de vinolentiâ, aut indigestione, vel contusione incumbere scripsit: Asclepiades

5. Loc. aff. 5.

Externæ causæ.

clepiades verò percussu meningum. Galenus ex nimio ocio huc abduci putat: hinc enim succrescit cruditas & pituitæ copia. Montanus duos nouit qui ex animi ægritudine in hanc calamitatem tracti fuere, consternatio subita. Pueri à terrore, vel atroci spectaculo, aut à terribili sonitu, vt à subito clangore tubarum in hunc morbum interdum incidunt, maximè si habitiores fuerint. scribit enim Aristoteles, pueros ἀπαλούς, id est, bene nutritos & obesos, maximè tentari spasmis. Vernus aër epilepsiam profert: non æquè hyems: scribit hoc Auicenna secunda primi, vbi ait, epilepsiam Septentrionalibus non ferè contingere, quia sint introrsum sani & calore exuperanti: quodsi eueniat, esse atrocem, quia causa sit præpotés. Quibusdam cùm in lue venereâ vnguntur hydrargyro, quid in aurem incidit, quo tracto in cerebrum, epileptici euadunt: nam eius etiam vapor dissipat spiritus animales: viden vt stannum & plumbū in puluerem comminuat, si his mixtum incādescat foco? Aliæ sunt inter externas causas, quæ corpus quod eò nutat, in epilepsiam impellunt. vt nimius motus à cibo si ineatur ab his, quibus caput pituitâ natat. Gagatis lapidis odor si cerebro hæserit, prosternit epilepticum. ita quicquid caput implet, vt nimis bonus vel malus odor, vt styracis, thuris, bdellij, cornu ceruini vel hircini, bituminis: esus apij, & hepatis hircini, & myrrhæ, ira, fames, vigiliæ, frigus, consternatio subita. Hæc de causis: ad signa veniamus. Notum cunctis ferè malum. quidam tendonibus conuulsis iactitant crura: id genus calamitatis, inquit Aretæus, non dissimile est iugulatis tauris, ceruix incuruatur, caput variè distorquetur, linguam magnam habent, periculumq. est, ne illam dentibus abscindant. vox eorum nihil nisi gemitus & suspirium est. spumam fundunt ore, & quatiuntur, & instar caprarum vocem exilem edunt. Sed maximè laborandum vt imminentem deprehendamus, ne subito casu periclitetur homo à præcipitio. Hos, inquit Q. Horatianus, ante commotionem aliquando casus occupat repentinus. Qui grauiùs exagitantur, hi, imminentibus commotionibus, grauari sua membra præsentiunt, pigrescuntque, & oscitant; oculus ferocior euadit, dentium stridor sequitur, præcordiorum cum tensione à flatibus, confunditur vox, insolens quædam obrepit obliuio cum carebariâ, vertigo, venarum colli repletiones, inquit Aretæus. Et cùm iam iam imminet accessio, prosplendentia macularum marmoris similia, marmarygmata vel marmarygas Græci vocant, vel aranearum cassibus similia ob oculos versantur, & quasi iris cæli prætenta videtur, aures sonant, fœdum odorem sentiunt, & irâ percelluntur. Fragor quidam interior, quasi à lapide vel ligno verberentur. quare in nouo malo, cùm surrexere existimant aliquem eos ex insidiis verberasse. præ oculis, inquit Aurelianus, scintillarum fingibilis visus circumferri sentiunt: & oculorum adest intentio, difficilis egestio ciborum. sudor roscidus rigenti corpore. dolor à tergo inter scapulas: pauores in somno. expuitiones frequentes. Qui plura velit, legat

Marginalia: 5. De sanit. tuen. 6. — Consilio 50. — 7. Hist. animal. 12. — 3. Aph. 20. — Cal. Aurelianus. — SIGNA. — Aretæus.

legat Aëtium. Iam ad differentias pergo. Differentiæ epilepsiarum variæ sunt, pro varietate causarum, & locorum in quibus stabulantur. Aut nascitur ab obstructione, vel à subsidentiâ sinuum cerebri. ab obstructione, à materiâ pituitosâ vel melancholicâ parietibus sinuum adhærente, aut à vapore crasso & copioso. quæ fit à materiâ, est vera conuulsio ex repletione cum tensione (nam cùm à sympathiâ oritur, illa abest) efficitque epilepsiam per πρωτοπαθείαν. vel prouenit epilepsia ex subsidentiâ sinuum. verùm hæc non est conuulsio ex inanitione, vt voluit Auerrhoës, sed per consensum. nam conuulsio hæc faciliùs abigitur; illa verò, quæ à repletione, ægriùs. Quare quæ fit ab aurâ venenatâ, nec repletionem, nec inanitionem agnoscet sui causam: est tamen conuulsio, qualis in singultu. Hinc est quòd scripsit Auicenna, in epilepsiâ conuulsiones fieri, vel ex repletione, vel ex contractione, vt excluderet inanitionē. Ab inanitione enim fieri nequit, quia subitò incumbit: ita non euenit spasmus ab exhausto. nec ad tantam siccitatem, integrâ vitâ, cerebrum peruenit. A loco affecto, vel afficiuntur tantùm sinus cerebri, vel etiam initium spinalis medullæ, vel cerebri substantia validiùs vnà affligitur. contumacior est, cùm cerebri substantia validè obsidetur, vt scribit Alsaharauius & Nonus. id ita accipe, vt semper tamen sinus cerebri præcipuè in querela sint. Cùm ex πρωτοπαθείᾳ est epilepsia, tunc & sinus & spinalis medulla affligetur. dum verò sinus soli afficiuntur, ex sympathiâ erit. Interdum à parentibus ducitur malum, interdum est accessorium. accessoria epilepsia est antiqua, vel noua. estque fortis vel debilis. à materiâ, vel materiæ crassioris expers. per protopathiam, vel ex aliis facta morbis, vt ex incubo, melancholiâ. est epilepsia quædam periodica, alia periodi expers. Est acutum malum ratione paroxysmorum: longum verò si tardum fuerit motu. contagij est expers. Cælius Aurelianus à præfocatione vteri distingui ait, quòd in vltimâ accessionis parte, non afficiantur spumarum fluore per os & nares. Iam notas dicamus, quibus singulæ causæ arguantur. Quæ signa præsentem, quæ mox futuram denunciant, diximus. iam quæ fortem & mitem, quæque eam ab idiopathia aut sympathiâ enatam indicent, scribemus: vnaq; à quâ materia surgat perscrutabimur. Fortem præcedit vertigo: vel dispnœam habet paroxysmus, cum totius corporis validâ diuturnaque concussione, atque spumæ reiectione: grauis est si paroxysmum exceperit diuturna refrigeratio & stupor ab exhausto spiritu animali. Mitem epilepsiam ostendunt paroxysmi mites, ratioque si ilico redintegretur, & ægrum morbi pudeat. Razes inquit, si semen excernatur, vehementis mali nota est. Maxima corporis conquassatio & conuulsio, à materiâ eam esse corpulentâ significationem dabit. nam à materiâ quæ fit vapidâ, quæ copiâ tantùm in vitio est, non ita agitat. Num sit per idiopathiam, ita notabis. hanc præcurrit mœror, obliuio, somnia anxia, carebaria, pallor, linguæ balbuties, interdū vertigo, hebetudo omnium sensuum:

Margin notes: DIFFERENTIAE. — 3. Collect. vlt. — 6. Epid. fine. — SIGNA differentiarum.

Epilepsia à sympathia orta non est vera conulsio, quae ex, quae a protopathia oritur

6. Aph. 28. sensuum: nam his plerumque caput debile est, vnde facilè repletur, vt cùm irascitur: grauedo adest; nam frigida crassaque materia hîc vegetat. subitus timor, quia tenebræ miscentur spiritibus, nec vlla querela de aliis partibus est. tanta violentia mali, vt interdum, partem processuum cerebri abruperit, naribúsque excluserit, inquit Erastus. Si à pituitâ, ea eliditur crassa & spumosa interdum, & in vrinâ quid fuso vitro simile, hebetudine corpus ignauescit, obliuio vexat, facies albet, res naturales fœcundæ in pituitam sunt, in somnum sunt proni. Si fuerit à melancholiâ, tristes erunt ac taciturni, nisi quòd secum loquantur interdum: adde res naturales, & non naturales. si adusta sit melancholia, diu mente exuuntur, multa effutiunt, vociferantur, vlulant. Quæ à melancholiâ, habet mitiora symptomata quàm quæ à pituitâ crassâ oboritur. Si à parte inuaserit, ipsi ægri clamant vt stringatur pars, & ipsi eam vellunt. Si sit à ventriculo, is in querelâ erit, & trahit ferè cor ipsum: nam, dicit Auicenna, tremor cordis adest. credo eum illud Pauli reddere voluisse, παλμὸς αὐτῷ τῦ στομάχε σεσήπεται. nonnunquam aderit nausea à pituitâ, & cardialgia à bile, maximè vacuo ventriculo, vomunt quidam bilem, alij pituitam. pituita satietatis tempore affligit: bilis, inediæ tempore, adestq. oris amaror, cardiogmus, sitis, & calore æstuat corpus. pituita verò nauseam adfert. qui ventriculo sunt nimis sensili, ab acri si incurrantur succo, facilè trahuntur: sed hæc concussio non est tam valida, neç tam frequens, potiusque palpitationes & tremores videntur. Tandem symbolis deprehendendum num quis epilepticus sit: vel si fuerit, num sanus euaserit. Induantur corio caprillo recenti, cadent, ac non curati se prodent. vel edant & olfaciant hepar hircinum, vel olfaciant cornu hircinum igni impositum, galbanum, myrrham, bitumen. quin, inquit Auicenna, interdum boni odores hos præcipitant; & etiam vigiliæ: nam, exhaustis spiritibus, caput replent. validæque cunctæ animi concussiones hæc possunt. Naturâ itaque epilepsiæ cuiusque deprehensâ, videamus quâ arte excludi ea possit. Hoc symptoma cùm ortum ducat ex conniuentibus cerebri sinubus, nascetur hæc curandi notio, vt aptis remediis illa conniuentia sese pandat. Et cùm hæc conniuentia auctorem sui agnoscat obstructionem vel subsidentiam sinuum cerebri, peculiaribus cuique horum medelis opus erit. Nam obstructio loquitur hîc euacuatione opus esse, ad exhaustionem genitæ materiæ, quæ obstruit. & etiam ratione materiæ quæ est *ἐν γένεσις, firmandum cerebrum, ne fœcundum fiat in hanc materiæ generationem. Primùm tamen totius corporis est habenda prouisio. Sin materia aliunde inferatur, vt à toto corpore, vel ab aliquâ peculiari parte, de his cura habenda: vt si à ventriculo veniat, is erit purgandus & roborandus. Quodsi à materiâ sursum repente ac cerebro sese immiscente malum efflorescat, reuellatur in alias partes; & intercipiatur eius aditus. & robur affletur parti, ne rediuiuâ fœcũditate nouam procudat materiam. Videtis quidnã sit agendum: sed

Tom. 4. Disput. contra Paracelsum.

SIGNA differentiarum.

Galen. & Aurel.

NVM CVRATVS.

INDICATIONES CVRATIVAE.

*gigni possit.

dum; sed vnà videte, num mali vis hæc remedia contemnat, anve vires corporis etiam hæc admittant. hoc PROGNOSIS. dicet prognosis. Si, inquit Celsus, 2. Lib. 8. simul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improuiso concidit, cuiuscumque is ætatis est, vix sanescit. Si verò aut mens læsa est, aut neruorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Sanè vsu & ratione compertum est, ægrè hoc vitij genus eximi. ratione, nam pars cuius officio vita carere nequit ægra est: & cerebrum non solùm sinuum infarctu affligitur (vt euenit in cato & in incubo) sed illa cerebri substantia quæ effingit sinus, maximo percellitur malo. propterea si altiùs serpat in cerebrum hæc ægritudo, apoplexia calamitosa eam excipit. Quare ratio loquitur, cõtumax hoc malum esse, siue idiopathiâ, aut infuso alicunde succo affligatur hoc 5. De sanit. malo cerebrum. propterea Galenus fatetur illum Grammaticum integrè sanari non potuisse. Si natalitia in vetustatem cadit, in mortem comitatur. Recens facilè; antiqua (cùm mala per longas inualuere moras) ægrè eximitur. si tamen exstingui nequeat, saltem mitigari poterit. Sed 2. Prorr. dices, Hippocrates affirmat congenitam ægrè eximi posse. sed Galenus 1. libro sexto Epidemiôn asserit eam quæ à malè institutâ diætâ succrescit, auxiliis medicis euinci: at congenerem vltrò ab ætate domari. Respondemus, cõgenitos morbos ægrè excuti: nec hoc negat Galenus: sed ait epilepsiam à victus prauitate ortam, vltrò nunquam cedere: sed quæ annata est, etiam vltrò naturæ vi abigitur. quasi dicat, hæc mitescere potest sine medicâ manu; at illa, non. Sed cur ætas remedio est? quia siccíora reddit corpora. Et cur quæ à mutatâ ætate perseuerat vel enascitur, non potest curari? quia causæ immanitatem denunciat, quæ id robur ætatis contemnit; talis est melancholica materia, Saturni filia. Si tamen superuenerit quartana, ante 6. Epid. vicesimum octauum annum tolli poterit. Scribit Celsus post annum vicesimumquintum ægrè tolli, multòque ægriùs iis quibus quadragesimo cœpit; adeò vt in eâ ætate ali- Ex 5. Aph. 7. quid in naturâ spei, vix quicquam in medicina sit. Ætatis itaque mutatione cedit, non tamen absque difficultate. puerilis enim epilepsiæ finem adfert *ἡ τῶν καταμηνίων ῥῆξις; *menstruorũ purgatio. sicut & viris ἡ ἔκλαμψις, hoc est, lumen & splẽdor caloris natiui, simulatque ventum est ad pubertatem: nam ea absumit materiam, & neruos confirmat. Ita narrat Hippocrates feminam illam Δυσάνιον Thasiam, cui oborta febris à menstruorum suppressione, conuulsionibus crebra erat, graui periculo defunctam fuisse ac restitutam, liberali exitu menstruorum. Prodidit Scribonius pueros vel virgines liberari per complexum & deuirginationem. Celsus 2. Lib. 8. ait, Morbus comitialis ante pubertatem ortus non ægrè finitur: & in quo ab vnâ parte corporis, venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus pedibusque initium fieri, deinde à lateribus: pessimum inter hæc à capite. Sæpiùs, inquit Celsus, viros, quàm feminas occupat. quod malum si longum fuerit, vitæ solet non esse periculosum; interdum

interdū tamen cùm recens eſt, hominem conſumit. Scribonius ſcribit viris faciliùs quàm mulieribus remedium inueniri. A partu tamen mulieres deſerit; niſi antiqua epilepſia fuerit. Hydropicis, inquit Hippocrates, quæ ſuperuenit epilepſia, funeſta. contrahitur enim appulſu cauſæ malignæ & proritantis, quæ à lumbis & ilibus cerebrum incurrit, quæ olim per menſes vel hæmorrhoides emanabant. cùm enim, inquit, mutuò certent inter ſe maleficentiâ (quaſi dicat, cùm mutuas tradant operas in ægri perniciem: nam vix maior vis αὐτομάτως naturæ inferri poteſt, quàm ab hac reginâ conuulſionum: & hydrops effœtam naturam indicat) tum verò, dicit, faciunt profuſiores aluos: nimirum ex ἀτονίᾳ ventriculi tracti in ſympathiam cerebri, vnde lienteria. eſt enim ventriculus omnium ὑδρωδέστατος, proptereaque cerebro omnium συμπαθέστατος. Mulieribus, dicit Auicenna, cunctiſque quibus eſt ſanguis paucus, hic morbus eſt acutiſſimus. & pueris ſæpe ob acumē eſt exitialis: nam venas anguſtas habent, inquit Hippocrates: deinde cùm venæ pituitam non accipiant, in cerebro permanet: & his neruoſum genus imbelle eſt. Scribit ibi Hippocrates, quòd pueri qui ab epilepſiâ euaſere cum alicuius partis læſione, non iterum ab hac tentantur: nam fit via excremētis ad illam partem. Prodidit Aurelianus validam acceſſionem ſtrabos oculorum cōtortione fingere. Peior eſt illa epilepſia quæ per idiopathiā nata fuit, modò æquè ac alia progreſſa fuerit. Peſſima eſt quæ recens continenter

Lib. De morbo Sacro.

& validè, cum anxiâ reſpiratione recrudeſcit, & ſi deſinat in altam quietem, nec à remediis ſternuat, ſpumaque abſterſa ſæpius recurrat, cum ſtertore, immemorq. actorum ſi ſurgat: & ſi ex improuiſo concidit. Illud obſeruatum, epilepſiam quæ fit ab humidiore cerebro, in pueris cùm vtero cōcipiuntur, diætâ abigi poſſe. at eam quæ ex prauâ diætâ naſcitur, non cedere ſoli victui; verùm vt & ætas, & regionis mutatio concurrant neceſſarium eſſe. Auctor eſt Aretæus, hanc interdum vnà cum ætatis flore euaneſcere: ſed & tum abiens, inquit, quoſdam deformes efficit; pueros quoque pulchritudinis inuidiâ perdit: aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut ſenſum aliquem prorſus auferens. Vno die interdum hominem perdit, ob paroxyſmorum perennes exacerbationes. quòd ſi aſſueſcat malo, perpetuus efficitur nonnullis: nam ætatis florem cùm excedit, commoritur: nec medicus nec ætas eam remouet. Interdum, inquit Aretæus, mentem in furorem adegit: & ita deiicit ingenium, vt interdum infatuentur: nam in melancholiam abit. eſt autem melancholia mentis: vt epilepſia corporis. Hæc itaque mala ſibi inuicem ſuccedunt, non quòd fit ſucceſſio cauſæ morbificæ in alterutrum, vt nimirum ægritudo mutetur in morbum, & morbus in ægritudinem, relicto priore foco; ſed vtroque malo & vtriuſque foco ſuperſtite, propagatio fit vnius ad alterum. nam epilepſia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno metu cadendi: hinc mentis demiſſio & veluti quædam infra-

Non eſt μετάπτωσις, ſed ἐπιγένεσις.

ctio. Iacobus à partibus dicit se sæpiùs obseruasse, quòd ingrauidatæ mulieres hac minimè fatigantur: quas tamen expeditas à fœtu, imò quum his adhuc puerperalia fluerent, grauissimè afflictas fuisse. Aurelianus ait quibusdam primi partus tempore hoc malum abire. Refert Cælius Rhodiginus, Si à dextro morbus occipiat, difficiliorem esse medelam: siquidem dextra validiora sunt, eoque minus spei ad sanitatem relinquunt. tuncque dextræ auris crebriores fiunt tinnitus, morbo penitùs adacto. Alia itaque grauior, alia mitior: generaliter tamen est maligna: & frequentiùs tarda quàm celer. In quâ stertor, stridor dentium, euersio partium faciei, vehemens iactatio totius, multa spuma, seminis effusio, inque ipso casu acclamatio, grauis ea est, & rarò curatur. vbi multa ex his absunt, leuior est. Ferè hoc dixero, qui primariâ epilepsiâ occupatur, ni fuerit puer, aut is, qui ex diætâ prauâ in epilepsiam tractus iam non admodū fuerit, nunquam talem curabis. Quare si victus ratio & adolescentia natiuam humiditatem cerebri non euicerit ad vicesimumquintum ætatis annum, & si impressa fuerit hæreditaria imbecillitas cerebro, vertigo quoque accesserit, & dyspnœa, cum comate & frigore totius corporis, vix depellitur.

CVRATIO. Si itaque curari malum posse exploratum sit, ad curandum id, nos studium omne conferemus. Veteres variis remediis hoc delere annisi fuere. Antiqui non Methodici, inquit Cælius Aurelianus, clysterem iugem atque acerrimæ virtutis adhibebant, medicamina vrinalia, & cathartica per ventrem, & maximè hieram, tum capitis χασμὸν, id est, diuisuram, hinc escharoticā, vocant ignis vsturam, item terebrationem testæ, vel arteriotomiam, vel eunuchismum. hæc omnia tandem reiicit Aurelianus. sed is confundere videtur curationem paroxysmi cum eâ curatione, quæ debetur præseruationi. Etenim curabilis epilepsiæ paroxysmo quædam debentur remedia: alia, cùm eo expeditus fuerit, præseruationis causa adferuntur. Admoneo in hoc morbo maligni quiddam esse, quod τὰ φυσικὰ βοηθήματα interdum non admittit, sed & præsidia rectè instituta, diætamq. commodè præscriptam contemnit. Hoc tamen cùm affirmo, nolim ad superstitiosa remedia, aut ad putidam carnem humanam sanationem relegare; sed ad antidora. Primùm ergo quo modo paroxysmi tēpore transigendum sit, videamus. Tunc vtemur iis quæ ascensum vaporum arcent, quæque reuellunt à capite; vt sunt enemata, ligaturæ, frictiones dolorificæ. Item quæ attenuant, vt naribus adferatur ruta vel saturēia trita cum aceto: & sternutamenta & suffitus si ab idiopathiâ cerebrum fatigetur, vt elleboro cū iride ruffâ radice, & pipere. si à ventriculo, vomat hausto oxymelite, vel plumâ gulæ illato. Infunde aquam cerasorum, vel binas drachmas aquæ hirundinum, vel picarum, vel aquæ D. Langij. & auribus quid indatur olei cinnamomi, vel seminis saluiæ, & colli vertebræ vnaque suturæ capitis hoc illinantur. frica fortiter vertebras colli; & sale confrica labra. nam, vt ait Aretæus, nihil sper-

PAROXYSMI *tempore quid agendum.*

nendum,

Aureliano. nendum, nihilque temerè faciendum. A violento motu seruari debet. astantes manibus calidis nunc caput atque frontem cum blandâ fricatione, nunc collum ac gutturis partem quam anthereœna vocant contingant: & alij manuum summitates & pedum teneant, & corrigant ea quæ raptu torquentur. Sed tamen eam cautionem adhibeant, vt mitigētur omnia accessione commota, & non violenter atque contrario conatu reprimenda: sed absit præcordiorum pressura. Frigescentia corporis vaporari iubebimus; & calidis pannis thoracem vaporare atq. interscapulas, quod Græci metaphrenon vocant: lingua reducatur & bacillo ab eâ dentes arceantur, & mentum componant. vesica semiplena oleo calido pubetenùs apponēda. os aperiatur, vt spuma effluat, eamque spongiâ expressâ aquâ calidâ detergemus: hinc caput fouemus iugiter. inclamamus vt excitetur. cùm statum sumpserit accessio, oleo calido plurimo lanis mollioribus infuso omnia contegimus, & magis occipitium & maiores neruos quos τένοντες vocant, & gutturis & rumæ partes, quas anthereona vocant, cum temporibus & buccarum musculis. Si tardat, leues cucurbitæ erunt apponendæ stomacho, thoraci, & interscapulis, & præcordiis. Q. Horatianus vomitum cit pennâ, ex oleo & nitro. Aëtius iubet vt obtortæ ligentur partes, vngantur, & dirigantur; vtque diducto ore pennâ oleo imbutâ vomitū moueamus: & rutam nares sentiant: Perseuerante paroxysmo, castoreum infunde cum aceto mulso. Si, inquit Aurelianus,

Paroxysmi tempore quid agendum.

fiat in membro torpor vel punctio; aquâ tepidâ foueatur. Accipe theriacæ vel mithridatij drachmā, dissolue in vnciâ aquæ vitæ, cum spongiâ extremo baculo alligatâ fricetur palatū & lingua: adde interdum quid castorei. Semen pæoniæ & rutæ infletur auribus & naribus. vel sumat cum decocto satureiæ, vel hyssopi, mithridatij drachmam, cum semiscriptulo theriacæ, & granis quatuor castorei. Themison, inquit Aurelianus, in accessione, constrictione articulorum vtebatur, nos etiam digitos torquemus, fricamus. Sacculus paruus ex saluiâ & pulegio dentibus interseratur, ne linguam amputent. Sin fuerit à ventriculo, euomat; dein cum hierâ purgetur, postea vnguēta & emplastra stomacho imponantur. Vngatur spina oleo lilino, costino, vulpino. Ruta contusa cum aceto naribus indatur. facies rigetur frigidâ. Pueros, inquit, Aretæus, ex lactis corruptione, aut ex vehementi frigore hæc labes si infestat, vomitus illis proderit: penna oleo irino illita, ac faucibus indita, in ventrem suspensus contineatur, & leniter ilia comprimantur, id ad vomitum facit. Frigida membra lanis attritis fouenda, distorta membra molliter dirigenda. glandula ex melle & rutæ semine supponatur. mel misceatur cum sale, iride, pipere vel sinapi, & infra tonsillas, vt deglutire posset iniicito. Aurelianus etiam iubet vt tegatur, & oleo foueatur, & mulsum tenue instilletur paulatim: hinc lac capræ, nam sugere nequit. Ita paroxysmus tollitur. iam cùm euasit hunc scopulū, ne in tristem maleam iterum impingat operam dabimus,

Pueris.

Ratione præseruationis.

 pugnando

pugnando cum causâ morbificâ. Præcautionis itaque causâ terna instrumenta medica in vsum vocantur, chirurgia, pharmacia, & diæta. Transactâ accessione, inquit Cælius Aurelianus, adhibeatur phlebotomia. Thessalus statim id agebat, nisi tamen, inquit Aurelianus, sit ab indigestione: quare non nauseantem aut ructantem fumosas exhalationes, mordicationes, intestinorum inflatione fatigatum: vomitus tunc conuenit. Si duret duos dies accessio, prædicto periculo secamus, inquit, cùm parum quieuisse viderimus ægrum: vel, si omnino motu caruerit, cùm se mouere incipiat, vt palpebras. hinc mulsum instillat ori: & secundo die dat cyathos duos vel tres mulsi. tertio die oleo dulci vngit totum corpus, & aquâ calidâ ora fouet; & præbet pulticulam ex pane. postea radit caput. ita transigit Aurelianus. Celsus sanguinem emitti debere ait, si nulla neruorum distentio accessit vbi concidit: si accessit, non vtique mittendus est ait, nisi alia quoque hortentur. Sanguis itaque in epilepsiâ interdum commodè mittitur, & ipse Galenus libro De curandi ratione per sanguinis missionem epilepsiæ quoque meminit. Quare dicimus, si plethora adsit totius corporis, vena pertundatur. propterea Razes scribit, Si oculi & facies rubent, cùm turgidis venis, soluatur vena. & Q. Horatianus frequẽter admonet phlebotomiam. Antiquus medicus Diocles, in iis qui ex vinolentiâ vel carnali cibo istam passionem conceperunt, phlebotomiam probabat: antecedentes potiùs quàm præsentes intuens causas. qui verò ex corporis habitudine in eam passionem deuenêre, potiùs probat humoris crassi detractionem & vrinalia. & Asclepiades olim phlebotomiam imperabat. & Serapion interdum phlebotomiâ, interdum verò pharmacia vtitur. Sed, vt iam definiui, plethora eius necessitatem adfert. maximeque id agendum in habitu corporis melancholico: nam is vix iediâ exhauritur. Vbi verò aura venenata partis cerebrum incurrit, non seca venam: nec etiam si fuerit à stomacho: & tunc etiam crebriùs vomere replet caput. Si itaque vena fuerit aperienda, quâ copiâ sanguinem educemus? quam admittunt vires, & sanguinis vbertas. non tamẽ ad lipothymiam: nam morbum infert. Et quo tempore id agemus? ineunte suam historiam morbo. Themison ante accessionem id agebat, si ordo adesset; alioqui pòst. Sed quæ vena erit ferienda? proxima capiti, nisi mẽses vitium fecerint. nam in mẽsium suppressione tali soluatur vena. Imò præseruationis causâ aptè cruris vena aperitur: sin verò iam cerebrum vexari inceperit, cephalica. propterea suasit Aretæus vt venæ quæ in cubito, & frontis recta secentur. Auicenna tandem ad linguæ venam venit. sed intercurrant dies quædam fodicationes has. Si à visceribus adtollatur materia, media vena scindatur, suasore Aretæo. Razes malleoli venam pertundit, vel quæ in pollicem pedis excurrit; & ex suris elicit sanguinem per cucurbitulas, dein ex axillari. Sed accuratè hæc distinguantur ratione plethoræ, & paroxysmorum. Si enim adsit totius plethora, nec in procinctu

CHIRVRGICA. — Phlebotomia. — Cap. vltimo. — Aurelianus. — Aretæus. — Aurelianus.

cinctu

cinctu sit paroxysmus, & si ab hæmorrhoidibus vel suppressis mensibus ea enata fuerit, primùm secetur axillaris interna; dein malleoli ad pedem vena; postea linguæ aut frontis, & si hæmorrhoidum solemnis stricta sit purgatio, hæc concitetur.

CVCVRBITAE. Si venæ sectio non ferri poterit, ad cucurbitulas deueniemus. has scapulis, dorso, ac tandem occipiti admouebimus: etiam cruribus, coxis, malleolis, poplitibus. Si sit ab idiopathiâ, capiti eas admoueri suadet Aretæus. Si à parte aliquâ efferatur aura illa, huic scarificatæ admoueantur. Aut cutis in vesicas attollatur ab admotâ flammula Iouis, vel tapsia, sinapi. vel cantharides incorporentur theriacæ: sed tribus diebus antè lac bibat, consultore Aretæo, nam vesicam vlcerant, & locus diu pateat. lepidium ad hoc munus celebrat Alexander. Razes consultò vinculis auram intercipit, & vesicas inurit, & cucurbitas etiam admouet. Ita agendum dum aura venenata in cerebrum venit. redeo ad illam quæ succorum fit vitio. Cælius Aurelianus vult vt à phlebotomia fotus admoueatur, &c, inquit, abstineant à somno cum pauco potu, refectoq. ægro cucurbita occipitio apponenda, vertici & temporibus cum scarificatione, & illinendi musculi siagones laxantibus, vsque ad diaphragma, & vesicam & præcordia laxantibus cataplasmatis, oleo communi, vel cyprino, irino, & spongiarum euaporationibus fouebimus. Frictiones occipitis ad ruborem maximè conueniunt.

Vredines. Dropaces laudat Cælius primò longè remotis partibus, hinc vicinis, & patientibus. & sinapismos. Sed vitanda quæ tetri odoris sunt. dicit veteres, non Methodicos manus ac pedes sinapisasse; & ante accessionem caput thapsia perunxisse. id ille reprobat, & potius mitiganda omnia esse dicit. Sed tamen, vt prudenter scripsit Aretæus, nonnunquam opus est ignem capiti inferre. imò ille perforat primam caluariæ laminam. Hoc modo itaque transigatur: Cauterium inuratur interstitio duorum musculorum, quatuor digitos sub genu, foris, vel in brachiis id fiat: hoc laudat Montanus; & is encheiresin docet Consilio quadragesimo secundo; hæc reuulsionis agenda causâ; nam tanta copia materiæ nonnunquam succrescit, vt capiti sese confertim immisceat: prosilit illa ex labefactatis visceribus, ex quibus perennis quædam succrescit materiæ vbertas. Aut, si perpetua adsit materiæ congestio, occipitio hoc imprimatur; nam in Italiâ pueros vrunt titione in occipitio, duobus vel pluribus locis, vel etiam in nuchâ. siccat enim. Idem ferè refert Herodotus, Libyæ populos quosdam facere. Si nihil hæc cauteria iuuerint, tandem, & vltimò ad commissuram coronalem venimus; cùm nimirum idiopathiâ omnino fatigatur cerebrum: vel hîc cantharides suffecerint. & fluant dies sexagintâ. De paracentesi vide Parei Chirurgiam. Sed cautio adsit, ne vlla fiat vstio aut sectio, nisi post plurimas repetitas purgationes, modò non vrgeat morbi vehementia. Quidam, si illæsa sint ea quæ ab anticis neruis mouentur, vt os, lingua, oculi, illi vertebræ cauterium imponunt, vnde neruus conuulsi membri deriuatur.

Lib.4. 9. Lib. 24.

Quodsi à collo infrà totum corpus conuellitur, à tertiâ ad quintam vertebram cauterium inurunt. Ceruici, & post aures, & in collo prope scapulas vesicatoria admota prosunt maximè his, quibus causa morbi in partibus capitis externis sensim subnascitur: vel aliunde adrepēs sensim ibi consederit. Quibus verò in ventre, iliis, inguinibus, femoribus causa delitescit, cruri inseratur cauterium.

PRAEPARANTIA. Folio 126 secunda pagina, & fol. 128.

Hactenus de chirurgicâ curatione, iam ad alia. Remedia quædam commodè præscribere videtur D. Gesnerus libro tertio Epistolico, cùm scribit Fotero. In curatione vide quæ sit ætas laborantis. nam si infantilis fuerit, ad nutricem præcipuum curationis studium verti debebit, hæc vtatur plurimo hyssopo. nam iam de Præparantibus agimus, mox in reliquorum remediorum serie etiam puerorū meminerimus.

Pueri vt præparandi.

Detur pueris lac cum melle despumato, & si ei adsit creber vomitus & animæ fœtor, deterge pituitā cochleario mellis rosati à somno manè: & ventri tunc imponatur emplastrum ex mastice & absinthio coctō in aquâ & oleo. Nutrix à vino abstineat: vt enim id adultorum capita ferit, ita & lac inde genitum pueri caput inuadit. Quidam his propinant coagulum leporis cum melicrato, & addunt scriptulum visci quercini puluerisati tenuissimè. laudo mel despumatum cui immaduit hyssopum, pæoniæ maris semina nigra, & viscum; & bibat nutrix mulsum, &, si habitior sit, carnium esum; vitet aliquantulum: si ex cachexiâ illa laborat, erit inutilis.

Trallianus.

Aliòqui si crassius eius lac fuerit, tenuantibus vtatur, vt fœniculo, anetho, aniso, rutâ, his viridibus; nam sicca, nimis tenuando menstrua concitant: quo nihil est calamitosius, accidit enim lactis copiam, & venus fœtore inquinat lac, & macrum id reddit: quod bonum esse debet consistentiâ, colore, & odore. nec illis propinentur nigra pæoniæ semina, nec eius radix, menses enim euocant. Si non sit infans, præscribemus potiones ex seminibus nigris pæoniæ maris eiusque radice (modò non sit ingrauidata mulier, nam concitat menses) primulâ veris, rutâ, hyssopo, pétaphyllo (quod maximè aduersatur epilepsiæ), nam de eo prodidit Auicenna, si triginta dies cum vino bibatur, epilepsiam curari: vel ex stœchade, pyrethro, origano, acoro, aristolochiâ. dulcoramus melle rosato, syrupo de stœchade, oxymelite: si melancholescat materia, syrupo de epithymo, de pomis, cum decocto thymi & epithymi. Conuenit etiam saluia agrestis, betonica, prassium; flores rosmarini, & stœchados; radices asparagi, inulæ, acori; semen rutę, baccarum lauri, à pæoniæ seminibus rubris abstine, nam astringunt: agni casti, piperis; adiice glycyrrhizam cum passulis. In pituitosâ materiâ si neruosum genus fuerit robustum, propina oxymel scilliticum: sin nerui infirmi, dabis mel scilliticum: & maximè si à melancholiâ fuerit. nam acetum & neruis & melancholiæ bellum indixit. Dabimus mel ad vncias duas. Sed diu perseuerare debet in eius vsu; vel ad dies quadraginta. Accipe radicum pæoniæ maris semunciam: coque ex aquæ libris duabus: dum media aquæ pars exhausta sit; & in fine

fine coctionis adiice hyssopi, origani, thymi, singulos pugillos (hæc inter cætera commendat Aurelianus) adde oxymelitis vel mellis scillitici sescunciam. bibat bis quotidie, diesquadraginta. Alexander affirmat se plurimos curasse decocto hyssopi: id hyeme exhibet cum oxymelite: æstate verò anethi decoctum. Accipe succi cardui benedicti depurati & ad crassitudinem cocti vncias quatuor: succi millefolij eodem modo parati vncias tres; sacchari albissimi vncias quatuor: coque ex artis lege: sumat alternis diebus cochlearium; iungat interdum scriptulum theriacæ. Cautio adsit ne vtamur quinque radicibus aperitiuis: nimium enim humores tenuant, & vapores excitant. Scribonius maximè thymum exhibet. Accipe betonicæ, stœchados, cuiusque semimanipulum; seminis nigræ pæoniæ maris drachmā: visci querni drachmas binas: fiat ex aquâ decoctio ad libram vnam: adde oxymelitis & syrupi de stœchade singulas sescuncias. à maiori coctione iungemus oxymel scilliticum, & syrupum betonicæ compositum. Galenus pro puero epileptico quassatam scillam recondit in vase, in quo mel repositū fuit: pelle occludit, toto caniculæ tempore, quod est quadraginta dierum, Soli meridiano obuertit. deinde liquor qui è scillà desudauit excipitur, & melle addito dulcoratur: dantur paruulis drachmæ duæ, ad sex. Aliud: Accipe syrupum ex succo cardui benedicti, cum decocto cardui. & destillatum cardui & millefolij, cum syrupo violato. Alij, ob vim siccandi, fimos quosdam exhibent, vt pauonis, cum distillato cardui & millefolij. quibusdam caninum stercus in vsu est. noui qui primùm præbet aquam quæ vim bibit sabinæ; mox drachmam cranij asinini propinant ex vino hyssopi vel pæoniæ. Præclarè ad salutem facit decoctum ligni guaiaci cum violis: vel cum hyssopo & pæoniâ, aut betonicâ, vel cū visco quercino: vtatur quinquaginta vel pluribus diebus. Guttulæ quædam liquoris vitrioli si aspergantur decoctis, præclarè auxiliantur. Si melancholescat succus morbifer, vtemur boragine, fumariâ, absinthio, centaurio, radice capparorum, aniso, pæoniâ, passulis, glycyrrhizâ; decoctis inde adiice syrupum epithymi, & de fumariâ. Corpore materiaque exclusioni paratis, purgantia in vsum vertemus. hoc est vbi viæ patent, & vi naturæ materia morbifica sit mitificata, & ad temperiei consistentiæque mediocritatem redacta. tribus enim opus est vt rectè instituatur purgatio; naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ lubricitate. Aretæus ingentibus medicamentis atque valentissimis opus esse scribit: nam, inquit, sunt dolorum patientissimi. Sint sanè valida, cùm ex idiopathiâ laborat cerebrum: nam hîc Auicenna elleborum propinat. sed tamen eâ cautione, inquit, ne frequēter ægrum cogamus in vomitum, dum epilepsia cerebri adest. Nec etiam frequenter purgandum: id enim exhaurit spiritus animales, vnde apoplexiæ metus: suffecerit singulis septimanis id egisse semel, ita etiam materia non nimis agitabitur. Si à medio corpore malum sit, videtur

vsum

Cautio. *PVGATI*

vſum pilularum de laureolâ commendare Aretæus. verùm Cælius, cui aſſentior, commendat elleborum longè à paroxyſmo datum, ſitque, ait, melle præparatum. tale nos deſcripſimus libro ſecundo Methodi noſtræ ad praxin medicam: quod ſine vllis grauioribus ſymptomatis præclarè vacuat; vſúque hîc compertâ vi eius innoxiâ, paſſim vſurpatur iam apud nos, non ſine maximo hominum commodo: nec memini vnquam fruſtrà exhibitum fuiſſe, S. DEO fortunante tam præclarè hoc remedium. Tentatis itaque lenioribus, mox veniemus ad elleborum nigrum, deinde ad album: de quo ita Celſus; Ter aut quater eo vtendum, non ita multis interpoſitis diebus: ſic tamen ne iterum vnquam ſumat niſi conciderit. Aëtius ampliſſimam colocynthida cauabat reiectâ medullâ & ſeminibus, vndequaque paſtâ induebatur, vino dulci implebat, adiectis 4. foliis rutæ, & cinnamomi granis decem: feruebat vinum in calidis cineribus: per noctem relinquitur in colocynthide: poſtridie per linteum colabatur, & propinabatur. *Mitiora.* Mitioribus autem viciſſim purga, nunc ventriculũ, nunc hepar, nunc caput. Ventriculum (ſi inde ſuſpicio fuerit) hoc modo, Accipe ſpecierum hieræ drachmas tres: diaphœnici ſeſquidrachmam; hydromelitis vncias tres. ſumat quinq. horis antè paſtum. Ita interdum offeremus diacatholicũ, electarium lenitiuum. Si in hepatis regione quid latitet; Accipiemus radicum acori ſemunciam; hyſſopi, betonicæ, florum cordialium, ſtœchados, ſingulos pugillos: fiat decoctio ex aquâ: colaturæ infunde, agarici recenter trochiſcati drachmam, vel rhabarbarum: vel horum loco ſyrupum de cichoreo cum rhabarbaro, vel ſyrupum de pomis, paratum cum foliis ſenæ. vel detur extractum agarici & aloës, cum ſyrupo de ſucco cichorei cum rhabarbaro. Vel huic præſcripto decocto infunde, agarici drachmam, cum tantillo zinziberis: & rhabarbari ſcriptulos quatuor, cum tantillo cinnamomi; oxymellis ſimplicis drachmas tres; catholici drachmas duas: capiat in aurorâ. Sin querela maximè in capite hæreat, præſcribantur pilularum cochiarum ſcriptuli duo: & ſtatim ſuperbibat aquæ pæoniæ vncias tres, cum vnciâ ſyrupi de betonicâ. dein quinque diebus paretur materia excluſioni, & validiùs tunc purga, adiectis granis aliquot trochiſcorum alhandel: vt, Accipe pilularum cochiarum ſemidrachmam; trochiſcorum alhandel grana quatuor vel quinque, ita dantur (vbi melancholica eſt materia) pilulæ de fumariâ, pilulæ ſine quibus: miſce ſemper quid caſtorei. pilulæ aggregatiuæ, hamech, cum decocto hyſſopi & origani. Razes coccias pilulas maximè commendat, cùm à capite naſcitur malum. Vina purgantia deſcribit Weckerus. *Fol. 393.* In melancholicâ materiâ bene coquitur gallus vetus, cum ſenâ, polypodio, epithymo, thymo, hyſſopo, ſemine pæoniæ, paſſulis. Si fuerit à ventriculo, & nauſeet, vomat: *A ventriculo.* ſumat vncias tres diluti raphani cum ellebоro & aniſo: cui adde oxymellis vncias duas: & pennâ cum oleo irrita gulam. dein da hieram. mox emplaſtrum ex ſpicâ, roſis, maſtice, thuris

cortice,

cortice, vino odorato subactis ventriculo imponit Razes. Si à parte surgit vapor, purgetur homo tryphera Persicâ. si externa sit ea pars in quâ focus auræ malignæ, misce pilulas cochias cum pilulis de hermodactylis. Infantulus si laborat lactens, eius nutricula leniter purgetur prunis, manná, cassiâ, fumariâ, myrobalanis, rhabarbaro, agarico, senâ, diacatholico, diaphœnico. deinde sumat theriacam, mithridatium, conseruam anthos, inulæ, acori, melissæ, diamoscum, diacastorium, oxymel scilliticum, vel quotidie accipiat cochleare mellis scillitici. Si grandior fuerit puer, Accipe radicum & seminis nigri pæoniæ maris, singulorum drachmam; seminis contra vermes drachmam dimidiam; rhei electi sesquidrachmã; mellis despumati vncias binas: vtatur cochleari vno semel vel bis septimanâ, postremâ lunâ, tempestate austrinâ. Si à vermibus, sedes pueri melle illinatur. & accipe agarici semunciam, macera per noctem, exprime, & coque cum melle rosato: adiice drachmas duas seminis pæoniæ maris: lingat puer per interualla aliquid manè. Poterit etiam puer purgari drachmis tribus mannæ: vel syrupo de pomis cum senâ. Vtatur puer lacte cum melle despumato. Infunde semunciam agarici trochiscati in aquâ decoctionis saluiæ: detracto agarico passulæ infundantur dum turgeant: & in nouo decocto saluiæ, hyssopi & pæoniæ coquantur; & dein expressæ coquantur ad mellis consistentiam. bimatum qui superant pueri hoc melle vtantur. Si à stomacho sit, vtatur melle despumato frequenter. Mulier si laborat ob suppressos menses, effusioni eorum studebimus: nepitam & pulegium arida contundes, cribroque subtili excernes: repetes id, dum in pollinem redigantur: da cum melicrato & cinnamomo. si validius velis, iunge sabinam & dictamnum. hæc dabis dum in expectatione sunt menses. Euacuato toto corpore, ad peculiarem capitis purgationem veniemus. Fouebimus caput ex thermis. Errhina non validi odoris offeremus. Sternutatorium commendat Razes ex puluere radicis pæoniæ tenuissimè contusæ: hic puluis naribus per pennam inspiratur. Apophlegmatismus cõmendatur ex pyrethro cum mastice & cerâ, fiant morsuli auellanæ mole. Vel ex mastice, cubebis, pæoniâ: contunde cum passulis. vel, Accipe pulueris cubebarum, masticis, olibani, singulas semidrachmas; gummi tragacanthi dissoluti semunciam: fiant pilulæ ciceris formâ. Cælius Aurelianus laudat sinapi, piper, staphysagriam. & sternutamentum ex elleboro, pipere, castoreo, & ostrutio. non tamen, inquit, accessionis tempore: nam præstat soluere turbationem. & acetum quoque per nares reiicit: nam, dicit, stringit cerebri membranas. Balnea sulphurea conducunt. eorum loco hoc fit: Accipe aquæ optimæ libras triginta; sulphuris ignẽ non experti libras duas; aluminis semilibram: contunde illa crassè; bulliant donec spuma euanescat, ac coletur. Hoc alternis diebus instilla coronali suturæ. His peractis ilico hoc admoue: Accipe agarici non præparati semilibram; saluiæ, betonicæ, singulorum

A parte. *Si puer.* *Menses vt purgentur.* *Topicæ & peculiaris euacuatio.*

manipulos tres: fiat ex artis lege decoctio, & exprimatur: hoc abluatur caput. quod ſiccatum illinatur oleo abrotani & amygdalino, pari modo remixtis. Gargariſmus fiat ex decocto hyſſopi, pyrethri, rutæ, cui iunge oxymel ſcilliticum. Cælius hoc facit ex ſinapi. poterunt cubebæ adiici, & paſſulæ. Semper remiſce ea quæ epilepſiæ dicata ſunt, vt pæoniam. Puluis ſpicæ inſpiratur auribus, quemadmodum pæoniæ naribus; & id perfectè curare hominem affirmat Arculanus. vbi ab idiopathiâ laborat cerebrũ hoc agemus. iniicitur etiam naribus puluis muſtelæ vel hirundinis, & auribus quoque balſamus. & oleum caryophyllorum. Audet Razes, vbi oculi & facies rubet, rigare caput oleo & aceto roſato. Fiant ſacculi ex ſtœchade, rutâ, pæoniâ, maioranâ, iride, floribus chamæmeli, ligno guaiaco, milio, gummi iuniperi, nuce moſcatâ. ex duobus vel tribus horum fiat ſacculus capiti. Sed præſtat pulueres inſpergere capiti: ex iride & cypero pueris conuenit: & vnge prouectiores guttulis paucis olei caryophyllorum. vel cerotum fiat ex ladano, thure, ſuccino albo, corallo rubro &c. Spinam dorſi moderatè calido oleo inunge: nam ea hîc etiam patitur. Tandem, ſi per idiopathiam obſeſſum ſit cerebrum, ſi euinci malum poterit, hac arte poterit: Fiat ſuccorum tractio à centro capitis ad peripheriam: quod efficies emplaſtro, quod ponatur ſuper magnam partem capitis, & maximè imponatur coronali & ſagittali ſuturæ, capite raſo. accipe ammoniaci diſſoluti, cum pinguedine anatis, vel milui, aut humanâ, vncias duas; fermenti vnciam; ſinapi ſubtiliſſimè comminuti ſemunciam; cantharidum ſemidrachmam; ſeminis pæoniæ drachmas duas: fiat emplaſtrũ: hæreat dum rubeſcat & veſicas faciat; dein aufer, & ex pinguedine miluij fiat inunctio. poſtea iterum emplaſtrum apponatur: id toties viciſſim fiat, dum exulceretur cutis: quæ per duos menſes pateat. Alioqui optimum erit deraſum caput ſinapiſmo, vel lepidio ſolo exulcerare. vel iberidis radix ſalſo adipe ſuillo excipiatur, & quatuor horis imponatur. Circa quartam & tertiam ceruicis vertebram hoc imponatur: Accipe ſinapi pulueriſati partem vnam; micæ panis albi tertiam partem: adde ficus, mel & acetum: addi poteſt euphorbium, ſapo, cantharides. Victis omnibus, cauterium imprimatur ſuturæ coronali: pateat ad duos vel plures menſes. Si hyſterica fuerit mulier vel prægnans, emplaſtro pro matrice tegatur venter. Si à parte exſpirat aura, à cucurbitulis emplaſtrum rubificans cum theriacâ illi imponatur. Si fuerit à puncturâ acus vel ferri, aperi ferro locum, vt effluat è neruo virus, & oleum roſatum in quo lumbrici coxêre infunde. ſi dolor non adſit, iunge ſulphur. Cùm euaſiſſe videbitur æger, ne reſtibili quadam fœcunditate in nouæ materiæ generationem perennet cerebrum, illud roborandum, & ad priſtinam vim flecti debet. Accipe ſeminis agni caſti, rutæ, pæoniæ, viſci querni, pyrethri, ſingulas drachmas; caſtorei ſemidrachmam: cum melle puro fiat electarium. Auicenna commendat hoc, Accipe ſeſeleos, baccarum lauri, ſingulorũ drachmas tres; CORROBORANTIA.

tres; aristolochiæ rotundæ, radicis pæoniæ, cuiusque drachmas duas; castorei, trochiscorum scilliticorum, singulas drachmas: misce cum melle despumato: sumat cottidie cum oxymelle. Si fuerit materia melãcholica: Accipe conseruæ melissæ, calẽdulæ, corticum citriorum conditorũ, myrobalanorũ nigrarum conditarum, singulorum vnciam; specierum aromatici caryophyllati, diamargariti, seminis pæoniæ singulas drachmas: misce cum melle scillitico. Theriaca est præstans remedium, cum decocto hyssopi, rosmarini, saluiæ, betonicæ, pæoniæ, galangæ. ita & mithridatium. Alexander celebrat lapillos in hirundinũ stomachis deprehensos, & in puluerem comminutos; hos propinat. & caninum stercus æstiuis caloribus editum. canis 14. dies ossibus nutritur. hoc vritur (calet & siccat) & spacio quinque dierum exhibetur. laudat etiam cranium asininum crematum. alij illud distillant, & præbent ad grana quatuor id distillatum, cum decocto pæoniæ vel hyssopi. Alexander etiam offert pyrethri conditi cochlear per interualla, donec vndecies acceperit. & vsu id commendatum esse asserit. id interdum cum melle contundit. Accipe cranij asini sesquidrachmã, pulueris pæoniæ maris semidrachmam; mithridatij drachmam: cum syrupo hyssopi, fiat bolus; sumat septem horis ante cibum. vel, seminis pæoniæ, visci, anisi, seminis betonicæ, partes æquas: cum melle fiat bolus. Condiantur radices pæoniæ maris. Conserua acori, stœchados, inula cõdita. syrupus de pomis cum visco querno. Aquæ vitæ indatur theriaca, pæonia, helenium, stœchas, corallum rubrum, & talia: sumat cochlearium, & superdormiat. Accipe castorei, radicis pæoniæ, singulos scriptulos: fiant pilulæ: & vna detur ad lecti ingressum. Manè vtatur oxymelle Iuliani cum aquâ anisi. Doctissimus Forestus describit ex Erasto & Langio aquas quasdam huic malo dicatas, libro decimo, De cerebri morbis, Obseruatione quinquagesimaquintâ. vel hoc modo: Accipe visci querni, radicis pæoniæ maris, singulas vncias: polypodij querni, epithymi (si melancholescat) cuiusq. vncias binas; specierum lætificantis Galeni & de gemmis, cuiusq. drachmas binas; conseruæ, inulæ, capillorum veneris, anthos, singulorum vncias tres; aquæ melissæ, buglossi, saluiæ, cuiusque vncias sex; seri lactis libram: comminuantur, & fiat destillatio in balneo: Accipiat sescunciam ter in hebdomade, & misceat quid aquæ theriacalis. Suffitus ex ligno aloës, caryophyllis, pæoniâ, mastice, ladano: hoc tegumenta capitis imbuantur. Matthiolus oleum præbet ex fæcibus humanis. Mercurialis teritur cum sacchari æquali parte: macerantur in retortâ octo dies, & distillantur: huius olei datur manè drachma. Aretæus laudat castoreum ex mulsâ potum sæpe in mense. qui etiam theriacam & mithridatium propinat: nam, inquit, coctionem promouent, & vrinas cieunt. Illud ex Septimij Florentis apologetico est, in arenâ iugulatorum nocentum sanguinem recentem de iugulo decurrentem, auidâ siti solitum hauriri; quòd sic comitiali morbo remedia quæri opina-

Fol. 199.

Humanus sanguis an curet epilepsiam.

narentur. Aretæus etiam narrat nonnullos se vidisse fiolam subiicientes vulneri iugulari hominis, ac haustum cruorem bibentes: ô facinus, grande, inquit, malum, malo piaculo depellere! & num ita ad sanitatem peruenerint, nemo mihi, ait, affirmare potuit. Quin, inquit, quendam auctorem legi, qui humanum iecur epulandum proponebat, quin hoc Scribonius Largus proponit, qui ait, quosdam etiam esse, qui sanguinem ex suâ venâ emissum bibant. Quid diceret ergo, vel quò non fugeret, si nunc hæc monstra videret Pythagoras? Crediderim sanè hæc ex obscurâ Magorum obscœnaque sagarum schola profecta esse: nihilque aliud, quàm aucupia Satanæ ad crudelitatem: vt hac vmbrâ velent Magi sua scelera. Mirum enim quàm auidè sagæ sanguinem & carnes humanas affectent. Refert Bodinus obstetricem magam exceptum in partu fœtum in aërem attollere assueuisse, ac ita clam satanæ offerre: mox, cùm adstantes quid aliud agerent, aciculam prægrandem capiti infantulorum impegisse. cumque dati terræ essent, eruisse, ac in tabum sorbilem totum infantem coxisse. ita quadraginta vnum infantes ab illâ, nefario ausu, absorptos fuisse. ad quod alludit Horatius, vbi ait,

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum
extrahat aluo.

Nam, vt dixi, hæ lamiæ vel sagæ humanum sanguinem sorbent auidissimè. ita sectis faucibus Socratis (id sodalis Apuleij nomen est) accubantis ei atque dormientis sanguinem excepit lamia vase, & obduxit plagam: quod experrectus Socrates se non sentire dicebat ludificabaturque, & postridie tamen vitâ defunctus est. Refert Philostratus formosissimam lamiam in suburbano Corinthiaco ab Apollonio Tianæo repertã fuisse, cuius amore Menippus formosissimus adolescens tenebatur, quæ fatebatur se iuuenum corpora deuorare, vbi ad summam sanguinis copiam deuenissent. (4. Lib. De vita Apollonij.) Propterea iusto DEI iudicio in lupos verè mutantur magi quidam, restibili ratione, ac in hominem redeunt. quod Septentrionalibus hominibus magis frequens euenit vltimis diebus Decembris. ita permittente S. DEO Nabuchodonozor in bouem transformatus fuit, depascentẽ herbam annos septem, versâ pelle, pilo, vnguibus, formaque tota: dein figuram pristinam recepit. Quin ipsi magi & sagæ à Satanâ plectuntur in suis conuentibus, si nil tale commiserint crudelitatis. His in more est postquam Satanę (horrendum commercium) fidem dederunt, ab ipso, eâ maximè nocte quæ inter diem veneris & sabathi, eâque quæ inter lunæ & martis diem interuenit, exportari, vbi illorum occulti nefandiq. celebrantur conuentus, ibique hirci (qui diabolus est) posticam vel pudendam osculantur partem: mox auerso vultu in orbẽ saltant, & cum diabolis coëunt: hinc mensa sine sale (qui æternitatis symbolũ) sternitur, & edulia ex humanâ carne parata importantur. hanc carnem coguntur sagæ adferre: mille suppliciis dignæ, quæ ita variisque sceleribus petunt Maiestatẽ S. Dei. Hinc puto astutũ dæmonem medicinæ humanarum partiũ intulisse vsum: vt hac nebulâ fucet

fucet magorũ facinus, quasi ad morbos his vterentur. sed monuisse sat est: redeo. Pyrethrum cõditum præstans est remedium. Optimum quin etiam est electarium Razis, modò, vt ipse ait, hîc sanguis mali auctor non fuerit: Accipit pyrethri, seseleos, stœchados, singulas drachmas decẽ; agarici drachmas quinque; cardamomi recentis & acuti, liquoris cyrenaici, aristolochiæ rotũdæ, cuiusq. sesquidrachmam: exprimito ex scillâ succum, & illum æquali mellis portione commixtum decoquito; illoq. exceptis medicaminibus, fiat electarium. indies æger manè, & tribus horis à frugali cænâ assumet nucis auellanæ instar, cum cephalico liquore: & interim à crassis cibis abstinebit. Matthiolus, De hyssopo, illud commendat: Accipe hyssopi, marrubij, castorei, singulorum semidrachmam; radicis pæoniæ drachmas duas; assæ scriptulum. terantur, & cum succo hyssopi fiant catapotia septem: sumat cottidie vnum, horâ somni. Accipe succi cardui benedicti, millefolij, rutæ, melissæ, hyssopi, omnium vncias duas: cum saccharo coque ad spissitudinem: adde visci querni, radicum pyrethri, pulueris radicum quinquefolij, cornu cerui præparati, singulorum semunciam; cranij asini puluerisati, drachmas duas; mithridatij, theriacæ antiquæ, singulas drachmas sex; conseruæ lilij conuallij vncias duas; aquæ vitæ sescunciam: misce lento igne. manè à somno, & vesperi ante somnum capiat drachmam. Aqua florentis hyperici distillata. hirundines aspersæ castoreo, aquáque maceratæ totâ nocte, exstillantur. Guttæ aliquot extracti castorei in aquâ vitæ, dantur cum decocto florum rosmarini, saluiæ, & betonicæ. Hactenus de curatione, iam de diætâ. Aër vitetur carbonum fuligine inquinatus. & lumen splendidũ validè incurrens, & horrendi sonitus absint. Castigetur aër foliis lauri, rutæ, iuniperi baccis, pæoniâ, ladano, caryophyllis, saluiâ, rosmarino. Sed caue ne vapor nimius caput repleat, aut materiam exagitet. igne interdum luculento altera aërem. Iubet Auicenna vt vitet capitis frigus & calorem. Olfaciat sæpe nigellam. Finem epilepsiæ iuuenibus adferunt, loci, victus, ætatis mutatio. hæc in calorem & siccitatem transferri vult Aretæus. Nam si victus in quo morbus alitur desierit, non vlteriùs hominem infestat. Victus sit tenuans, siccans; & copiâ mediocris (dum non sit ab inediâ, qualis illa Grammatici fuit) nam plenitudo & inedia caput grauant: quare cum allatrante ventre non colluctandum. A frigidis & humidis abstineant, & ab omnibus, inquit Razes, quæ plethoricis causis caput replent. Condiantur cibi pipere, fœniculo, mace, caryophyllis. Carnes sint assæ, vt turtures, turdi, montanæ aues maioranâ alteratæ. Auicenna cauendum monet à petroselino. abstineat etiam à leguminibus flatuosisque cunctis, & à piscibus qui crassos succos gignunt. quinetiam lac dulce & pingue vt vitemus edicit Auicenna. Ad mensæ initium veniãt folia rutæ viridis, maximâ enim vi siccandi & absumendi madores vegetat teste Hippocrate. in postremis epulis laudatur biscoctus panis, & radix eryngij melle condita. Parcissimè

Lib. 8 ... vita ... ipsa...

DIAETA.

2. Aph. 45.

Lib. 2. De morb. mul.

cissimè potet, & à vino potissimùm vesperi abstineat: & omnem crapalam fugiat. Si stomachus in vitio fuerit, cottidie vult Auicenna ea porrigi, quæ ei stabilimentum adferant: sintque cibi euchymi & eupepti. Galenus in consilio pro puero epileptico iubet vt liberali manu cœna præbeatur: at prandium accidit: Auicenna contrà: quid dicas? dico Galenum ad mores puerorum collimare, qui die somnum etiam captare solent. Date in prandio copiosiorem cibum: nam minimè caput repleri debet: maximè autem repletur in somno nocturno. Liquamenta fabricētur ex aceto & cymino. Laudat Aretæus, dum curationi incumbitur, à carne abstinentiam: alioqui, dicit, sint faciles, vt lepores, & suilli pedes. olera etiam concedit acria & vretica, vt asparagum, vrticam. Sed tamen, vt rectè admonet Razes & Cælius Aurelianus, abstineat à cæpis, allio, sinapi, porris, fabis. vt breuiter cum Cælio dicam, declinet omne quod fuerit acrioris virtutis, siue inflare valentis, aut carnosæ, vel grauis. releuatur corpus ieiunitate: & inquit, veteres non Methodici iubebant abstinentiam vini & carnis, & magis porcinæ, caprinæ, & bubulæ. Sed, inquit Razes, sint cibi attenuantes, incidentes. si sit à sanguine natum malum, abstineat à vino, carne, & à dulcibus: & succum acidorum fructuum potet. Cappares mirè conferunt in cibis. accipe eorum semilibram: adiice aliquid sacchari & mellis: seruentur per medium annum: ita exuunt noxam vētriculo vim. Cauenda multo tempore omnis nimietas, vt frigus, vstio, indigestio, vinolentia, libido, fatigatio, lauatio, splendor lucis, odores.

Nutricula puerorum epilepticorum eos cibos fugiat qui viscidum gelidumque succum progignunt; vt bubula, suilla, agnina, pauo, grus, cycnus. Vtatur veruecinâ, gallinis, gallinaginibus. Fugiat veterem carnem permaciam, sale fumóve induratam. ex piscibus vescatur solea, passeribus, lupis, gobione, percâ. nec vnquam vltra ventriculi robur se impleat. olus ex fœniculo, hyssopo, chærefolio, melissa. ficus, amygdala, pyra cocta, cappares interdum comedat. Abstineat veteri caseo, lactariis, bellariis, leguminibus. cereuisiâ mediocri vtatur. nigrum vinum fugiat. si crassum sit lac, album vinum modestè bibat. sin tenue fluctuet lac, hydragogis purgetur, vt mechiacan. absit his alui fluxus, peruigilium, multus sudor, animi querela, venus. Optimum autem lac colore, odore, sapore, & consistentiâ noscetur. sit lac casei expers: si enim id caseosum fuerit, facit epilepticum infantem. Puer non plus lactis prolecter, quàm conficiat. sæpe ori eius indatur mel pæoniatum. cunæ coronentur thymo, maioranâ, calaminthâ. & pedū plantæ castoreo illinantur. Caue ne nimio ignis ardore feriatur, vel aëris frigore ne contundatur, vel nimio clamore irritetur, vel somno ne sepeliatur. Pueris grandioribus cibi conspergantur puluere iuæ: puerisque veræ & fictæ absint formidines. heliωsin, quâ Sole corpus torretur, prætecto capite, laudat Cælius Aurelianus. Potus cibis respondeat: & alteretur hyssopo, maioranâ, saluiâ, pæoniâ. & melicratū his viribus afflatum:

Altricula puerorum vt habenda.

Gesner. 2 Epist. 15. in fine.

afflatum: vt si coquatur betonicâ, saluiâ, zinzibere. Si à ventriculo sit qui bile fatigatur, vtatur granatorum succo, endiuia, acetosâ. Vinum propinetur paucâ copiâ; sitque oligophorum. nam vinum datur solùm ad necessitatem: cùm in tam diuturno malo, ægrè ægri ab hoc detineri possunt. & laudat illud Auicenna si paucum sumatur: nam, inquit, dilatat animam & confortat spiritum & ipsum acuit. Si, inquit Cælius Aurelianus, non adsit membri torpor aut punctio (tunc enim aquâ tepidâ foueri debet) vini dabimus semunciam vel vnciam, medio cibo aquatissimè temperatum. In pueris verò Aristoteli & antiquis non placuit vinum. narrat in problematibus Plutarchus, Romanos cauisse, ne in sacrificiis nutricum adhiberetur vinum, sed lac: ne vinum pueris noceret. Sed bibat cereuisiam mediocrem, imbutâ betonicâ & coriandro: puero addat saccharum. ante, & vbi De incubo, cætera diximus de pueris. primum pultis cochleare aspergatur aniso, cypero, & semine pæoniæ. Si epilepticis vino fuerit vtendum, illud sit guaiaco medicatum, vel hyssopo, saluiâ, pæoniæ radice, visco, rutâ. Aretæus sitim optimam esse ait: alioqui sit vinum tenue, album, quod lotium mouet. sed, ex Razis etiam sententiâ, à vino abstinuisse præstiterit. A pastu, hoc vtatur: accipe visci querni, coralli rubri, seminis pæoniæ, anisi, singulorum scriptulum; cinnamomi drachmam; coriandri præparati semunciam; sacchari rosati simplicis tabulati vncias tres; ligni aloës scriptulum: fiat puluis; vtatur à pastu. Alius: accipe anisi, fœniculi, coriandri, singulorum semidrachmam; mentæ odoratæ scriptulum; macis, nucis myristicæ, caryophyllorum, seminis pæoniæ, rutæ, cuiusque semiscriptulum. Ambulationes laudat Aretæus inter suaue olentes herbas: & vt rectæ fiant; non ad mare aut flumina, ob vortices: nec turbines inspiciat. non* spectet spectacula. Confert excandescentia carens iracundiâ, auctore Aretæo. Præ cæteris tamen, si quæ fides Aureliano, animi laxatio erit procuranda: à disputationum intentione abstineat. refert Suetonius, Iulium Cæsarem bis inter res agendas comitiali morbo fuisse correptum. absit timor, maximè à pueris, si Platoni fides. Somnus non ilico à pastu ineatur: nec in dorso iaceant. nec etiam à cænâ studiis inuigilent. verè hoc Celsus, Quibus caput affligitur, iis ne cogitationem quidem à cœnâ tutam esse. Nec etiam somno nimium irrepat: nã, vt præclarè ait Aretæus, Somnus multis crassitudo est: ociũ, nebula sensuum: bonum verò mediocritas. A somno requiescat paululum iacens. Prohibuere veteres supra pellem caprinam dormire, quòd passionis faciat motum: id fit, ait Cælius, à graui odore. Caueant à balneis & aceto, à conuentu hominum, & ab iis qui ex eodem morbo laborãt. lassitudinẽ vitet & ignem: & à vaporosis rebus abstineat. Aquas tamen naturales laudat Cælius Aurelianus, sed quæ nullâ odoris vexatione afficiant. Venerem etiam abigit Cælius, quam tamen laudasse ait Asclepiadem. Hippocrates, ait Macrobius, diuinâ vir scientiâ, de coitu venereo ita existimabat: partem quandam

Lib. 2. De Rep.

Satur. 2. in fine.

quandã esse morbi teterrimi, quem nostri comitialem dixere. namque ipsius verba hæc traduntur: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν: id est, coitum esse paruum morbum comitia-

Aretæus. lem. Alui excretio & flatuum eiectio à somno optima est. Quidam medici

EMPIRICA. Empiricâ delectantur: his etiam, in hoc maximè morbo, quid tribuendum. Galenus carnem mustelæ siccatam summè commendat. Sextus antiquus medicus, præbet cor leporis siccatum cum thure, ex vino albo: hoc agit septem diebus, quos auspicatur à lunâ recenti, dum nimirum illa quartam in cæli partem abierit. in senescente verò morbo, xxix. diebus id propinat, dum nimirum à synodo, totum orbem luna peragrârit. Scribit Misaldus sibi compertum esse, quòd radix pæoniæ maris euulsa lunâ crescente ac illi blandiente sole radio sextili aut trino, dum is sub Leone decurrit, ab epilepsiæ accessione tuetur; si non fuerit antiqua-

Cæl. Aurelianus. tum malum. Antiqui illi Empirici dabant bibendũ lac asininum cum sale: vel sanguinem testudinis marinæ, vel vituli marini, & coagula quæ lacti miscentur; corda equorum, asinorum, vel mulorum; fluminalis cancri testes, & porcelliones; canis aquatilis veretrum atque testes; cerebrum gauiæ; aquam ferri exstincti: sanguinem mustelæ commendat Dioscorides, & eius ventriculum coriandro fartum & inueteratum. Sed sanguis periculosè bibitur, ni priùs fibræ eius quassu attritæ fuerint: Themistoclem taurinus sanguis

Fol. 290. 291. potus interfecit. & negat Cælius Aurelianus ex occultis causis, quas Græci ἀδήλους αἰτίας vocant, talia rationes ducere; neque, inquit, ex aliquâ tentatione approbatæ in vsum venerunt hæc odiosa materiarum genera. Diocles dabat absinthium, centaurium, & lac asininum. Lapis in felle bouis inuentus, lentis magnitudine immissus naribus. Nonus antiquus medicus, lapides ait duos inueniri, in primigenia sobole hirundinis: quorum vnus giluus est, alter albus. album collapso comitiali impones, & surget. nigrum verò cuti alliga. Matthiolus aquam præbet distillatam ex hominum fæcibus: & cineres visci querni vt bibat quadraginta diebus. idẽ commẽdat aquam distillatã ex radicibus hyperici dum floret. Quædam nobilissima matrona hac arte sanabat epilepticos, Accipit acetum caryophyllorum rubris floribus imbutum, miscet fæces pauonis recentissimas, traiicit per linteum: propinat hoc nouem continuis diebus. Andreas Balenus olim Hebrææ literaturæ apud Louanienses professor, hoc in secretis habebat ac cunctos ferè sanabat qui nec in ignem aut aquam vi huius morbi præcipitati fuissent: Accipiebat mercurialis, & florum tiliæ aquam, quæ ex his remixtis, arte simplici exstillauit: & manè ante cibum vtebatur ex hac tribus cochlearibus, tribus continuis diebus. Sed cochlear superstitione non vacat, quod hoc modo parabatur. amputabat mẽse Maio ramũ ex arbore tiliâ, eâ crassitudine præditum, quâ imam humani cruris partem æquet. Hic ramus terram non feriat, sed fune ex arbore dimittatur, & in cubiculo suspendatur ad siccitatem vsque: quod mense vno suffecerit fecisse. inde fingatur

cochlear

cochlear vnum aut alterum. ſed tactum à terra cochlear, inutile erit. ab vſu huius remedij, ſemel grauiſſimè laborabit, ſed poſtea nunquam. Cranij hominis non humati raſuram miſce cum ſpiritu vini ſaluiati, vt ſupernatet ſex digitos: digere in balneo quatuordecim dies: exprime, iterumque nouam raſuram infunde. hoc fiat ter: eius quod in fundo eſt exhibe ſemiſcriptulum cum aquâ tiliæ: in paroxyſmo & ante hoc ages. Alexander commendat aſini cranium: Scribonius tamen humani meminit. Vel accipe cranij os hoc in quo quieſcere cerebrum videtur; id comburę, eiuſque pulueris ſemidrachmam bibat ex aquâ pæoniæ. Quidam præbēt ſuccum vel aquam primulæ veris cum puluere cordis lupi: alij leoninum excrementum potant, & collo geſtant. Semina pæoniæ craſſo modo contuſa immitte vini ſpiritui: da cochlearij dimidium cum aquâ tiliæ. Quidam annulum geſtant ex vngulâ dextri pedis aſini. Accipe ſpecierum pleres archon, diamargariti, diambræ, ſingulorum drachmam; ſeminis pæoniæ, oſſis cranij humani combuſti cuiuſque drachmas duas; tormentillæ drachmam; ſeminis rutæ ſemidrachmam: fiat puluis, quem impones aquæ vitæ: ſumat manè drachmas duas cum ſyrupo corticum citreorum, & guttulâ vnâ ſpiritus vitrioli. Panis, vbi è furno extrahitur, calentis medulla vitreis organis diſtillatur: propinantur quatuor vnciæ magno ſucceſſu. adiiciunt drachmam raſuræ dentis lupini. Paracelſus in paroxyſmo oleũ gagatis naribus imponit. dein purgat elleboro: poſtea olei cranij & ſpiritus vitrioli guttas dat cum aquâ lauendulæ. Heliogabalus, vt Spartianus prodit, comedit ſæpe camelorum calcanea, criſtas gallinaceis demptas viuentibus, pauonum linguas & luſciniarum: quòd qui his veſceretur, epilepſiam non ſentiret. Arculanus meminit radicis & ſeminis pæoniæ flore albo. præbet etiam coaguli leporini guttas ſex ad decem, ex mulsâ vel aquâ rutæ. ſcribit idem auctor antimoniũm tota proprietate cõferre. cornu cerui potum; cinis hirundinum, hepar milui. Dioſcorides aſininum iecur aſſum eſui offert: puluis muſtelæ potus celebratur etiam. Democritus Athenienſis, inquit Alexander, oraculum Apollinis in auxilium huius mali tentauit: Reſpondit ille dæmon in hanc ſententiam: gregariarum caprarum çaput iuxta cerebri baſin plenum eſſe vermibus. oportere ergo veſte ſubſtratâ, ne terram attingant, illos excipere, vnum vel tres, & indutum pelle nigræ ouis, tenero collo alligare. Potui detur ſemen nigrum pæoniæ maris, & radix eius de collo geſtetur. decreſcente luna hæc colliges, Sole Leonem felici pede percurrente. Accipe ſeminis nigri pæoniæ maris, & radicis eiuſdem, ariſtolochiæ rotundæ, pyrethri, raſuræ cranij aſini, ſingulas ſeſquidrachmas: fiat puluis: ſumat nouem diebus drachmam ex mulsâ, vel ex aquâ tiliæ: vtatur à lunę ſynodo dum illa totum impleat orbem. Decoctum rutæ ex vino laudatur ab Alſaharauiâ. & vt pyrethri radix de collo pendula ſit. Quidam præbent radicem ireos cæruleæ cum lapide topazio ex aquâ vitæ. Cardanus refert ſe duos curaſſe

post omnia remedia aliorum medicorum: horum vnus febricitabat, alter clamabat: id egit somniferis capitis lotionibus, & solo potu pulueris chrysolithi ex vino. octo, inquit, dierũ spacio cõualuere; ita vt nunquam redierit morbus. Nonus, Græcus medicus, præbet οὐρὰν συάγρου fumò siccatam, & tritam cum aceto mulso, ad dies triginta. interpres vertit caudam porci syluestris: puto veretrum vertendum esse. Alij exhibent vesicam apri cum vrinâ siccatam in furno: fit inde puluis; cuius drachmam propinant ex aquâ pæoniæ, vel ex semunciâ oxymelitis: laudatum Alexandro remedium ab vsu: Accipe cranij asini vsti vnciam; rasuræ vngulæ alcis, cornu cerui vsti, visci querni, granorum pæoniæ, radicis pæoniæ maris, tormẽtillæ, diptamni albi, singulorum binas drachmas; coralli vtriusque præparati, eboris recenter rasi, margaritarum præparatarum, singulorum drachmam; foliorum auri, numero xxx. sacchari albissimi vncias duas: tere omnia in lapide porphyrij: fiat puluis subtilis: propina drachmã cum iulapio violato; vel cum aquâ liliorum conuallium, aut florum tiliæ, vel cerasorum. Aut accipe rasuræ vngulæ alcis, radicis pæoniæ maris, succini candidissimi, singulorum æquas partes; bibat cum dictis aquis. Aqua cerasorum datur in paroxysmo: alij præbent aquam hirundinum vel picarum. Accipe vernicis, carabæ præparatæ, thuris, caryophyllorum, cuiusq. scriptulum: styracis liquidæ, petrolei rubri, quod satis sit ad vnguenti ideam: vngat hoc coronalem suturam. Inure ἴυγγα incensâ candelâ cereâ: & vtatur pæoniæ maris radicibus in sartagine cum butyro frictis. Iaspis viridis collo pendeat, ait Nonus. Alexander Trallianus ait, pũcta ægri qualibet parte, sanguine os eius oblinito, & surget: sed postea dixit eum è magnis pedum digitis petendum esse. Quidam puerulorum totũ corpus inuoluunt linteolo, quod immaduit decocto tussilaginis & visci querni. Mel ex buxo depastis apibus epilepsiam ilico arcet, inquit Geoponicôn auctor. semen gallitrici, flos anagallidis rubẽs, inula. Plura qui velit, legat Aëtium 2. 2. 16.

Capvt XXIII.

De Apoplexia, *vel Sideratione.*

Apoplexia dicta ab ἀποπλήττειν, quod est grauiter percutere: quòd tanquam ex lethali percussu, repentinum faciat casum. Sideratio dicitur Latinis: nam veteres fulmen sidus esse putabant: hi enim quasi fulmine tacti concidunt. Attonitum morbum quidam vocant, quia mens & corpus stupent. Hunc morbum vocabant Paralysin tempore Celsi: at, inquit, veteres partium resolutionem paralysin vocabant. Hippocrates, inquit Cælius, vniuersi corporis paralysin vocat. ita & Diocles, Praxagoras, Asclepiades Titiensis, & Demetrius: nam paraplecticos particulis vitiatos vocant. Themison paralysin cum mentis impedimento, apoplexiam vocabat: sine mentis impedimento, paralysin vocabat. Galenus vnius lateris resolutionem paralysin appellat: quòd si parti alicui ea euenerit, eius partis resolutio dicitur. Est autẽ Apoplexia, functio ablata

Nomina.

3. Loc. aff. 10. & 7.

QVID sit. Galen. 2. De symp. caus. vlt. & lib. De sympt. diff. 3. & 4. De loc. affect. 2. DEFINITIONIS explicatio.

ablata tum principum facultatum animalium, tum sensus & motus, eò quòd prohibeatur spiritus animalis exitu à cerebro, vel vitalis aditu ad cerebrum, ab oppressione cerebri eiusque sinuum & pororum obstructione. Dixi esse priuationem motus. Sed dices, cur igitur respirant? Respondeo, Respirationẽ esse actionem partim iussam κατὰ προαίρεσιν, partim iniussam καθ' ὁρμήν: hoc est, quando nullâ sponte nostrâ, sed tantùm suâ respiratio suscipitur & absoluitur. nam necessitas spirãdi, neruos musculosque excitat ad functionem; etenim actio respirandi est animalis: vsus verò est naturalis. ita actio musculorum thoracis in vigilantibus est voluntaria, ab electione: in dormientibus verò est ab instinctu, ob necessitatem quæ neruos impellit. Attamen ipsa spiratio hîc vehementer impeditur, hîc enim musculi pectoris omnes coguntur in hoc opus: non ob auctam necessitatem respirationis, sed quia vis est imbellis: & propterea omnes musculi mutuò auxiliari coguntur: nam in omnibus exanimes sunt, si respirationẽ exceperis & pulsum. ob summam itaque necessitatem (quæ vim neruis contentam excitat ad actionem) seruatur aliquid anhelitus. Ita in grauissimo hoc malo, quasi animalitate exuitur homo, iacet enim stipes & truncus sine motu: cuius vnjus spoliatio satis fuerit ad animalitatis excussionem, vt loquitur Galenus, qui ad essentiam animalis motum spontaneum maximè exigit, vbi ait, *ἡ κίνησις τοῖς ζώοις κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ὑπάρχουσα. Iunximus definitioni spiritus exitu prohiberi à cerebro; vt

2. Aph. 42.

11. De vsibus part. 18. *quatenus est animal, ex seipso mouetur.

cùm omnes meatus cerebri in angustum arctantur subitò. Dico non solùm ventriculos cerebri obstrui, sed omnes meatus & poros corporis cerebri, vt etiam Vega colligit ex Galeni libro quarto De locis affectis, capite secundo: vbi asserit, illud discrimen esse inter apoplexiam & epilepsiam, quòd quamuis in vtroq. hoc affectu affligatur cerebrum in anticis & posticis partibus, veruntamen in epilepsiâ grauiùs affligi cerebrum circa ventriculos, minùs verò penes corpus: at, inquit Galenus, in apoplexiâ, ex aduerso, cùm potiùs cerebri corpus in hac affligatur, minùs verò ventriculi eius. Si enim apoplexiam referas ad sinuum cerebri solam obstructionẽ, oporteret perpetuò præcurrere epilepsiam. & apoplexiæ solutionem sequeretur semper epilepsia: nã tota non potest tolli obstructio, priusquã media auferatur: nec totus sinus implebitur, priusquam medius. Sanè in epilepsiâ fatigantur maximè sinus, ab adhæsu materiæ: at in apoplexiâ obstruuntur etiam neruorum initia. hoc est quod dicit Auicenna, apoplexiam enasci ex obstructione ventriculorum cerebri, & cursuum spiritûs sensibilis & motiui: hoc est, initium neruorum. Quare referimus apoplexiam non tam ad sinus, quàm ad ipsum cerebri corpus. Nec tamen ad intemperiem cerebri hanc calamitatem transferimus; sed cum Galeno ad malam compositionem. qui asserit cerebri corpus bifariam in vitio esse, vel quòd intemperie affligatur, aut quòd madore repleatur. Aliud profectò est madere; aliud madore repleri. Ergo pori cerebri arctè con-

Galen. 5. loc. aff. 7. 2. De caus. symptom. vlt. Artis lib. 3.

Prima 3. tractat. 5

& 3. loc. aff. 5.

niuent, ita vt atrocior horum adſit occluſio, quàm ſinuum cerebri. quod aliter in epilepſiâ euenit. Dixi in definitione, vel quòd ſpiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum: quod fit ab interceptis iugularibus venis, & carotidibus arteriis infarctu aliquo occupatis; vnde naſcitur debilis apoplexia; vt mox, vbi De differentiis, ex Auicennâ oſtendam.

Quæſtio. Sed quare hæc pituitæ in neruos incurſio non potiùs cōuulſionem adfert? Reſpondeo, Conuulſio fit propriè diſtētione muſculi: ſed paralyſis fit oppreſſione vel obſtructione nerui. Hactenus de definitione, iam ad

CAVSAE. cauſas venio. Cauſa apoplexiæ, hoc eſt, eius ſymptomatis morbus, eſt conniuentia meatuum & ventriculorum cerebri. Hæc ita conniuent à compreſſione, vel ab obſtructione. Compreſſio fieri poteſt à ſanguinis vbertate, vel à phlegmone phreniticâ, aut lethargicâ: quibus aliquando ſuccedit apoplexia. A ſanguinis co-

Cap. 6. piâ aſſerit fieri Galenus, libro De curandi ratione per ſanguinis miſſionem, ea confertim in cerebrum irruente. & cùm aſſerit *φλεγμονώδη διάθεσιν apoplexiæ cauſam eſſe, quod fit, venis & arteriis preſſis ſanguinis copiâ; hinc tenſio, vnde in anguſtum contrahitur cerebrum. Vocat Galenus hanc affectionem quæ referat ideam phlegmones: nam à ſanguine eſt, qui auctor eſſe ſolet phlegmonis. & talis hîc fit tenſio, qualis adeſt phlegmoni. Pulchrè Galenus vocat hanc affectionem velut inflammatoriam: quòd in phlegmone non ſolùm ſanguis luxuriet, ac ruat ad partem ægrā; ſed traiicit ſe per aluos poróſve partis, vnde tenſio. hac quoque ideâ hîc adeò replentur cerebri vaſa, vt pori cerebri opprimantur. non tamen obſtruuntur, ſed preſſioni cedunt. Hoc vidit Auicenna, cùm ait obſtructionem fieri clauſione, vel repletione. Ita à compreſſione naſcitur apoplexia. Alteram conniuentiæ cauſam retulimus in obſtructionem ventriculorum & meatuum cerebri. Sed vnde incurrant hanc obſtructionem non eadem eſt omnium conſenſio. exiſtimant quidam ex craſſiore frigidioreque pituitâ hanc perpetuò proficiſci: nunquam verò à ſanguine aut melancholico ſucco. Hippocrates tamen neque hunc nec illum ſuccum perpetuum putat in huius mali euacuationem, ſed cunctum reſtagnantem quadam craſſitie ſuccum, ſiue pituiteſcat, ſeu melancholeſcat, aut craſſus ſi fuerit ſanguis, aut copioſus, vel ille grumeſcat aut concreſcat. & libro De flatibus adiicit flatus vaſa intercludentes. Eadem ſententia Galeni, qui ex craſsâ materiâ pronaſci hoc malum fatetur. & talis plerumque pituiteſcit: interdum tamen melancholeſcit. hinc eſt quod à 40. ad 60. annum plerumque homines apoplexia percellantur: tunc enim corpora melancholico ſucco circumfluunt. at ſenium ab hac periclitatur ob pituitæ copiam. Externæ cauſæ quæ fœcundæ ſunt in iam dictas cauſas, promptè apoplexiam inferunt. vt iugis aduſtio capitis, fundēs pituitam; & perfrictio vehemens, & indigeſtio frequens. aër frigidus. caſus, iactus. fulmen. copia vini. euacuatio nimia. adiicit Cælius Aurelianus vſum veneris, maximè in ſenibus. fit hyeme & autumni fine.

Auicenna

*affectū ſimilem inflammationi. 4. Acut. 23. 2. Aph. 42.

3. Loc. affect. 7. De atra bile 5. 6. Aph. 56. 57. Aët. 2. 2 27.

Externæ cauſæ.

9. Meth. 10.

Auicenna videtur alias etiam causas adferre, sed id fit, quoniam in eodem capite loquitur de affectu quoque simili apoplexiæ; nimirum de caro, quare quas alias causas adducit eò referantur. Vt breuiter colligam: apoplexia fit ratione compressionis vel obstructionis. à compressione erit, vt si sequatur inflammationem phreniticam vel lethargicam, vel affectum illum qui similis est phlegmoni, quem vocant apoplexiam sanguineam. Si ab obstructione, ea euenit à pituitâ, vel à melancholiâ. Huius iam vitij varias ideas videamus. est validissima affectio hæc; mali moris, contagij expers, cerebro analoga, & per ἰδιοπάθειαν. Quo modo enim non sit grauissima hæc afflictio? nam quamuis sit apoplexia quædam debilis, non tamen est absolutè debilis; est enim omnis apoplexia toto genere vehemens. Quare per debilem intelligas minùs vehementem: etenim nulla est apoplexia quæ non plurimùm abripit corpus extra naturæ suæ lineam. Itaque quatuor apoplexiæ differentias constituimus, à vehementiâ sumptas: nam anhelitus in debili apoplexiâ non est omnino ordinis expers: in forti est inæqualis: in fortiori magna vi ducitur: in fortissimâ deficit. Et est sine stertore & spuma quam primam hîc posui: quæ ferè sola curari potest. Quam verò vltimam posui, non puto omnino expertem esse spirationis: nam spiratio à vitâ, nec vita à spiratione separari potest, adeò vt viuentem non spirare, vel spirantem non viuere sit impossibile. Sed adeò exigua esse potest, vt sensum fugiat. Auicenna ad varios ortus apoplexiæ collineans, eam duplicem esse ait; vnam, per idiopathiam: hæc fortis est, in quâ prohibetur spiritus animalis exitu à cerebro. Altera est debilis, & per sympathiam, in quâ aditu prohibetur spiritus vitalis ad cerebrum, vt inde gignatur spiritus animalis. In priori vitium consistit in iis meatibus qui descendunt à cerebro: qui sunt nerui, ventriculi, pori cerebri, & radix medullæ spinalis. In posteriori consistit vitium in iis meatibus qui ascendunt ad cerebrum, qui sunt venæ iugulares, & arteriæ carotides, illæ vnde rete mirabile gignitur. Et hæc species (quæ per sympathiam) accidit iis, qui breuiore sunt collo: oppressis nimirum illis meatibus, quibus prohibetur spiritus vitalis aditu ad cerebrum. Hoc est, interceptis arteriis per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit. Cùm enim illæ non insigni obstructione vel coarctatione afficiuntur, tunc stupidus & incertus sensus adest, & quasi sensus nothus. Fit & debilis apoplexia, vel potiùs imago quædam apoplectica, à flatu, vel vapore crasso, intercipiente vasa; vt accidit ebriis: vnde cohibito spiritu, sanguis infrigescit & concrescit. Sed dices, Galenus secundo De dogmatibus Hippocratis & Platonis negare videtur compressione vel sectione venarum iugularium, aut arteriarum carotidum apoplexiam inferri. Respondemus, Disputat is ibi contra Peripateticos, ac demonstrare vult quòd non animalis vis, vt illi dicebant, à corde per arterias cerebro ac corpori influit. Quare demonstrat quòd non statim fiat inde apoplexia

Anacephalæosis.

Differentiæ.

2. Aph. 42.
3. Loc. aff. 7.
6. Loc. aff. 5.
4. Loc. affect. 7.

In Coac. Quæstio. Cap. 6.

(quod necessarium esset, si sententia illorum vera foret) sed post aliquot horas vim animalem exolui, & animal mori. quod & in aliis libris sæpe demonstrauit. Spiritus enim animalis (vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto) externo aëre aliquamdiu recreatus, non ilico cadit, sed vbi contabescere & dissipari incipit. Ex

SIGNA. his abundè apoplexiarum naturas percipi posse existimo: quare ad signa pergo. *Cal. Aurelianus.* Quibusdam ante casum nullum præuidetur signum. Quibusdam præcedit tremula locutio, vel interruptio sermonis, vel obliuio modò dictorum, vultus plenitudo, egestionum difficultas, grauis dolor subitò caput incurrit, vertigo, motus in solitos vsus difficilis. Ita imminentem agnoscimus apoplexiam: nam hæc indicant cerebrum germen habere morbosum. Irruente verò passione, vocis amputatio sequitur, & mentis oppressio ex repentino casu, immobilitas perfecta totius corporis: quibusdam etiam suspensio palpebrarum, atque oris hiscens distantia: pulsus densus & quadam persecutione fugatus, articulorum gelidus torpor, color plumbeus, atq. inuoluntaria (resolutis oculorum canthis) illachrymatio. Peiorante passione, atque in exitium ægrotantis crescente, vultus adductio, ita vt longior nota videatur imago, præcordiorum prominentia, atque totius corporis frigidus torpor, pectoris stridor, & superiorum partium sudores frigidi. Breuiter ita accipe, Grauis dolor capitis, mox incidente stertore, cum corporis prolapsu, & summâ difficultate spirandi, cum sensus & motus vacuitate: habes omnia. & hæc ita indicat Razes, cùm quis iacet quasi dormiens, stertit, nec punctus sentit, erit apoplecticus. Mali, inquit, magnitudo æstimanda est, secundum quod fortiter stertit aut respirat æger. In exquisitissimâ apoplexiâ non adest stertor, SIGNA *differentiarum.* quia non adest tanta respiratio. Fit enim stertor ex viis interceptis bronchiorum, dum spiratione ibi luctatur aër. viæ illæ vel concidunt effœtâ vi thoracis motrice, vel à materiâ infarciuntur. & quo viæ strictiores fuerint, eò stertor erit maior. At hîc, & à materiâ & à collapsâ vi arctantur viæ: tamen si non sit ea vis respirandi vt aëra trahat eâ vi quâ colluctetur cum angustiâ, stertor non nascetur. Ex inflammatoriâ diathesi si fuerit, iugulares in collo sanguine *4. Aut. 26.* repletæ turgescent: &, vt scribit Hippocrates, rubor aderit faciei, oculorum statio, extremitatum perfrictiones: erit ἄσαρκος, venæ plenæ, pulsus magnus, suppressa euacuatio sanguinea: adde res non naturales. Si ex pituitâ fuerit, ea in naribus & ore apparet: si iecore & ventriculo frigido humidoque, & tali diætâ vsus, vel cræpalâ, si morbis frigidis obnoxius, si pituitosa euacuatio suppressa, somni profundi. Ex melancholiâ erit si sale fumoque induratis vsus fuerit carnibus & piscibus, pane atro, lente, brassicâ, caseo duro, cereuisiâ crassâ, ætate declinante, liene morboso: si mœret. Si summam vehementiam attigerit apoplexia, ablata videbitur respiratio. Quòd si recesserit à tantâ vehementiâ, tunc erit molestissima respiratio. sin adhuc lenior fuerit morbus, tum non tantâ vi ducetur spiritus: erit tamen inæqualis & interceptus.

interceptus. In infimo gradu vehementiæ si constiterit, tunc ordo aliquis aderit in spiritu ducendo. Discernitur à syncope, nam ibi cadauerosa adest facies, & pulsus languet. à præfocatione matricis distinguitur, quia capitis querela non præcedit matricis præfocationem; & matrix in accessione sese sustollit, quod nunquam euenit in apoplecticis; & cessante accessione, apoplecticæ mulieres nesciunt gesta: illæ verò præfocatæ resipiunt, & narrant quo modo fuerint oppressæ: nam sentiunt, sed non loquuntur. A paralysi, nam, vt ait Aurelianus, propria quæ dicitur paralysis, tarda semper intelligitur: at apoplexia est celer, & acuta, & vehemens. A caro distinguitur, maximeque à caro vehementi vbi læditur respiratio, quòd dum caro oppressi punguntur, sentiunt: apoplectici non sentiunt, nam caros est momentanea tantùm motus & sensus priuatio, incidens in febrium paroxysmos: vel vbi quis in temporalibus musculis vehementi ictu percussus fuit, at apoplexia est proprius & primigenius cerebri affectus: caros verò semper est symptomaticus, & fit per sympathiam, & facilem liberámque respirationem sine stertore conseruat: at spiratio in apoplexia sensim ingrauescens, stertorem accersit. Id monendum ne libitinarij ac vespillones præproperè hos qui exstinctæ animæ ideam præseferunt loculo includant; multi enim effracto capulo reuixere. Quare ante 74. horas non sepeliendi: nam tunc fœtor hominem mortuum proclamat. Depictâ morbi historiâ, naturâ, ac indole, ad curationis indices notas abeamus.

Vt distinguatur à cæteris morbis.

Galen. 4. loc. aff. 2.

Cùm apoplexia sit sopita facultas animalis, eiusque ablata functio, inde proficiscetur indicatio excitandi facultatem. & cùm sit symptoma quod proximè pēdet ex oppressione substantiæ & ventriculorum cerebri, nascetur indicatio dilatādi hos meatus. Et si oppressio hæc profecta sit à compressione phlegmonodi, hæc, si redintegrari possit, vt phrenitis & lethargus erit tractanda. sin, compressio hæc à diathesi phlegmonodi nascatur, ob sanguinis copiam venis & arteriis capitis conceptam, indicatio aderit vt is sanguis qui influxit euacuetur, & is qui adhuc influit, auertatur: & toti corpori vt prouideatur. Si fuerit ab obstructione à pituitâ vel melancholiâ, totius habitû prouisione, obstructa aperiantur. His notis positis, videamus num satisfacere liceat: quare ad prognoses eamus. Difficilis curatu est hic affectus, nec facilè admittit vt dictæ indicationes absoluantur: nam magnitudo causæ, coniuncta cum pari symptomatum vehementiâ, nec cedit remediis, nec dat inducias vt remedia adhiberi possint: respiratio enim tollitur, quâ vita ad punctum temporis carere nequit. Est enim hîc meatuum pertinax occlusio, non tantùm in cerebri ventriculis, sed & in corpore cerebri. & respiratio, vt dixi, grauissimè affligitur: at cor, vt testatur Galenus, respiratione fraudatum fatiscit, antequam ventriculi cerebri ab humore crasso & viscido expediri possint. Quare, scripsit Paulus, nunquam aut rarò hos curari. & Celsus testatur celeriter hos rapi solere, & rarò ad sanitatem peruenire, & plerumque miserum spiritum trahere,

INDICATIONES curatrices.

PROGNOSIS.

3. loc. aff. 7.

3. Lib. 18

3. Lib. 27

trahere, memoriâ quoque amissâ: nam si soluta fuerit, in partis resolutionem discedit: aut, dicit Archigenes, violatur ratio. idem Razes, vel mox iugulat suffocatione, vel in paralysin abit. Minùs tamen calamitosa est, vbi cum spiritu non difficillimo, sumpta pocula per nares non resiliunt, sed sorbentur. Primis quatuor diebus in paralysin abire solet: quod ni fiat, & eò perueniat, calamitosum. Incumbere solet ab anno quadragesimo ad sexagesimum, ocio & poculis deditis. Adolescentibus ætate si euenerit, causæ atrocitatem denunciat. Itaque decernatur apoplexiæ magnitudo, vt rectè iudices. hæc notatur ex noxæ quam spirationi infert vehementiâ. cùm enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm parum, paruam noxam cerebri denotat. sanè pessima spiratio putanda est, quæ & intermittit, & magnâ violentiâ trahitur. nam ob id moriuntur, quòd spiritum trahere non possunt. Hæc res hoc oraculum expressit summo medicinæ præceptori, Apoplexiam fortem discutere non potis est, debilem verò non facile. Fortem cùm dicit, intelligimus summum vehementiæ gradum: ob magnitudinem causæ, & symptomatum incidentium repente vim funestā: respiratio enim tollitur quasi. At, inquit, debilem, nec tam vehementibus comitatam symptomatibus, quæ in vitio consistit meatuum ad cerebrū viam affectantium, cùm aditu ad cerebrum prohibetur vitalis spiritus. hanc dicit non est facilè soluere: quia non dat inducias; nam animalis spiritus vitali destituitur, ex quo fit: proin

Galen. 3. loc.aff. 10

2. Aph. 42.

eius penuriâ tabescit. Sed dicet quis, Hippocrates scripsit, Quibus sanis dolores subitò fiunt in capite, si subitò obmutescant, & stertunt, intra septem dies moriuntur, nisi febris superuenerit. Igitur liberantur hi quibus stertor adest. Sed dum stertor adest, erit apoplexia magna: ergo fortis apoplexia soluetur. Respondemus, illud notandum quod monuit Galenus ad quadragesimum tertium aphorismum, libri secundi Aphorismorum, vbi ait Hippocrates, Qui strangulantur aut resoluuntur, necdum tamen animum efflarunt, non restituuntur quibus in ore spuma apparet. admonuit ibi Galenus id intelligendum esse, vt in pluribus: quamuis vniuersim ita pronunciarit. Idem dicimus de forti apoplexia, quòd plerumque solutu impossibilis sit. Igitur etiam dum stertor adest sanari possunt: nam Razes proponit curandam apoplexiam cui stertor adest: & non incurabilem ille proponit. ergo in curabili potest adesse stertor & ægra respiratio. Plerumque tamen moriuntur hi qui stertunt. Quare causam stertoris rimemur. Fit stertor interceptis aut astrictis faucium nariumque meatibus. quod fit à cerebri humiditate ad hos meatus defluente, & flatu ibi concepto: tum à motricis debili vi. vtraque causa adest in apoplecticis, nam concidunt musculi & partes omnes vi motrice ablatâ. Sani quidam, cùm primùm somnum ineunt, stertunt à defluente humore: nam dormientibus opus est maiori respiratione, intùs rapto calore, & vaporibus sursum elatis à coctione validiore; & fuligo copiosa affluit. Cùm ergo in

Quæstio. 6. Aph. 51.

Stertor vnde.

ergo in apoplexiâ stertor à materiæ copiâ & musculorum respirationi dicatorũ infirmitate nascatur, pauci hoc tentati euadunt. Scribit tamen Arculanus, se quosdam sed paucos apoplecticos vidisse cum forti stertore & spuma rediisse. scribit tamen Razes, si spuma cum difficili respiratione ori insedit, illi non esse medendum. Causa est, quia plerumque moriuntur. Obiicies, in epilepsiâ sæpe adest spuma, & tamen non moriuntur. Respondeo, prodit in apoplexiâ spuma statim ineunte morbo, non postea vt in epilepsiâ: nam in apoplexiâ fit ex oppressione & obluctatione cordis, quod magno nisu captat auram, & rursus in se concidens, fuligines per impeditos tramites excludere nititur, quæ pulmonis humido immissæ bulliunt, idque exprimunt. Galenus enim agnoscit duplicem materiam vnde nascatur spuma, spiritum vapidum, & corpulentam materiam: & causam adfert triplicem, calorē, motum, & vtrumq. In epilepsia, materia spumæ est sputum, quod gignitur in imo palato: & vapida materies eius est à pulmone, quæ remiscetur sputo: fitque à motu. Sed spuma in apoplecticis gignitur ceu in strangulatis: nam, vt dixi, materia eius non est sputum, sed propria humiditas pulmonũ. Nam tanta vi concutitur pulmo ab hac luctâ quæ in suo regno celebratur ab acri fuligine, in illâ impotentiâ exsufflandi, vt ea fuligo madores tenuiores pulmonis vnà rapiat, ac se aeri remisceat. Etenim inpandunt ab æstu cor, & resolutum corpus ægrè respirationi sufficit, vnde fit motus violentus. Quare non per se spuma denotat calamitatem: sed quatenus interceptam validè respirationem significat. nam apoplecticorum spuma fit à motu & calore: vt in epilepticis à solo motu. Phrenitidi vel lethargo quæ succedit apoplexia, nullam spem relinquit salutis: nam euenit quòd exhaustum iam sit vi febrili cerebrique incendio calidum natiuum, indeque exolutum cerebrum. suadet ergo Auicenna prudenter, ne manus talibus admoueamus. Si fuerit à diathesi phlegmonodi, poterit salus polliceri. difficiliùs curatur quæ à pituitâ: difficillimè à melancholiâ. Ferè transegimus de his quæ ad fortē apoplexiam. quod verò attinet ad debilem, Galenus ait hanc citò tolli: non tamen asserit hanc facilè adimi: nam grauibus remediis opus est vt tollatur, ipso Galeno censore: nam sæpe in paralysin abit lateris, ideò quòd fiat à materiâ non copiosâ, nam propterea non ferit vtrumque latus. Hanc etiam febris superueniens soluit. Sed non omnis febris, sed quali & quantâ est opus: quæ nec maior fit, ita vt vires exoluat, nec minor quàm vt nihil attenuet & soluat humorum & flatuum. Id fit tertio vel quarto die, aut pluribus: non tamē vltra septimum diem: ob magnitudinem morbi, & partis nobilitatem. varios enim terminos habet apoplexia, ex vario acumine quo fertur: vnde Aurelianus, alij statim sese resumunt: quidam primo die moriuntur, quidam duobus vel tribus diebus superuiuunt. Respirationis difficultas, curandi difficultatem aperiet. Sed dices, hystericæ mulieres sine spiratione viuunt: cur igitur non & apoplecticæ?

Quæstio de spuma. *2. Aph. 43.* *2. De præsag. ex puls. 4.* *Quæstio.*

Respondemus : quia hîc maior est necessitas euentandi calorem cordis: at ab vtero cùm præfocantur, totum corpus refrigeratur, & vitæ sufficit transpiratio his, ait Auicenna. In corpore calido asserit idem auctor ægriùs curari hoc malum, ratione respirationis. Et qui breui sunt collo apoplexiæ obnoxij sunt. Post sanguinis missionem si non redit motus &
3. Lib. 27 mens, nihil spei superesse asserit Celsus: si redit, sanitas quoque prospicitur. Senex, inquit Aretæus, non liberatur, & morbi magnitudine, & ætatis miseriâ oppressus: magnam etiam necessitatem indicat cùm iuuenem æstate incurrit: attamen hîc tentandam curationem suadet Aretæus. feminæ etiam viris difficiliùs curantur, & tabidi, & pueri, ait Aurelianus; nam oppressionibus superantur: nam in fortibus etiam hominibus ægrè curatur apoplexia. Si in paralysin abit, non priùs in tuto ægrum puta, quàm cunctis in aliis partibus sanus sit: nam sæpe recrudescit. vt si denique sopor grauis incidat, id maximè calamitosum erit senibus. Si in remotissimas spinæ partes incidat paralysis, id salutare: ex aduerso, si proximæ cerebro partes resoluantur, vt collum, manus, id periculosius. Si non sternutat à sternutatoriis, lethale. Scribit Aretæus, cùm ægrotus iam morti proximus est, eius ceruicem & spiritum congelascere. Cruenta etiam vrina & vinosa in apoplexiâ, certam mortem denotat: resolutâ venarum retentrice.
Cel. Aurelianus 3. Ac. Sin verò passio fuerit leuigata, & in salutaria deuenerit signa, corporis fugabitur torpor atque frigus, redeunte feruore: partes etiam quædam salua errante mouebuntur, distillatus humor faucibus transuoratur. punctus vel inclamatus ægrotus palpebram mouet, ac labia conducit. Hæmorrhoïdes superuenire, salutare. Si itaque aliqua salus sperabilis, suadet Mesues vt ilico omnia admoueamus: dilatio enim occidit, ait: quare non sine prædictione periculorum rem aggrediaris: nam si vltra duodecim horas tardaris, seriùs adhibebis cuncta, auctore etiam Arculano. Si ergo fortis fuerit apoplexia, & signa calamitosa se prodant, nec venam seca, nec pilulas propina: sed vincula & frictiones, & glandes impera, vt astantibus satisfiat. Sin spes salutis adsit, prædicto periculo (sine quassatione validâ corporis pleni) seca venam, si vires & reliqua id admiserint. frica, calfac brachia, crura, humeros oleo calido: nam ita etiam strictus sanguis meabilis reddetur. Omnia hîc agenda vt paroxysmus fugetur: nam cùm induciæ dantur à paraxysmo, facilè præseruationi operam damus. Vnde incipiam ferè incertus sum: quia morbi huius acumen, peruertit suâ ferociâ omnem curandi legem, adeò vt nec coctioni studere liceat: sed ilico surgendum ad reuulsiones, deriuationes, vacuationes quacumque ratione liceat. Cuneus ligneus intra dentes ponatur. In forti à clysmis: in paruâ à catharcticis per os initium facies, inquit Razes. Hæc optima mihi videtur agendi ratio tollendi paroxysmi, vt tantum de causâ antecedente auferamus, quantum satis esse possit, vt fiat subita quædam causæ continentis accisio, ob vehementiam paroxysmi: vt deinde plenè veniamus, datis

CVRATIO.

1. Continent. & lib. Diuis.

datis induciis, ad curationem causæ antecedentis. Nam concurrentibus multis indicationibus, auspicandum ab eius accisione, vnde maius periculum imminet. Fiat tamen ilico reuulsio & euacuatio à toto & à parte obsessâ. dein à foris & intus datis remediis excita virtutem sopitam. Vt breuiter dicã, in primis prognosi vtaris. Secundò, si sit sanguinea materia, liga, frica, caput modicè refrigera, sed id fiat ilico: sanguinem ex cephalicâ ducas, si materia sit sanguini mixta, etiamsi pituitosa fuerit, ad vncias sex, repetitis vicibus: alioqui pilulas da cochias & fœtidas cum castoreo, solutas aquâ rutæ. & tunc natium vel frontis reseca venam: & educantur ferè tres vnciæ sanguinis: id fiat post sex horas à sectâ venâ brachij: si nolint illam venam pertundi amici, dabis tunc pilulas. & interim etiam cucurbitulis vtaris. dein sternutet, daque mithridatium. Si à pituitâ, cuneus ligneus dentium separet ordinem, vincula inijce, digitos tere, verbera nates & coxas vrticâ vel agrifolio, frica extrema aceto & sale, figanturque varijs locis cucurbitæ: si sanguini mixta materia videbitur, findatur cephalica; dein clysma iniice vel glandem, à castoreo naribus iniecto sternutet: & opopanacis, galbani, & euphorbij parum dissolue in oleo amygdalino amaro, & de eo guttulas aliquot naribus & auribus impone. Deinde castoreũ infundatur cũ pipere ex aquâ saluiæ, & oxymelite, vel transglutiat anacardinæ cõpositionis drachmam vnam aut alteram cum pauco oxymelite, vel tantundem theriacæ vel mithridatij: pennâ oxymelite delibutâ vomitus prouocetur. cucurbitæ collo imponantur: sed ante admotionem fortiter crura fricentur, & his cucurbitas admoue cum scarificatione, dein femoribus, super natibus, tandem iugularibus venis. vnge caput rasum oleo euphorbij & terebinthinæ, cum sagapeno, opopanace, castoreo. vel fiat emplastrum ex sinapi cum castoreo. vel accipe castorei drachmas duas; sagapeni, euphorbij, singulos scriptulos quatuor; sinapi drachmam, cum oleo de piperibus vel de euphorbio fiat vnguentũ: quo vnge caput & spinam. Tandem ad sartaginem veni. & si nondum 24. horæ elapsæ fuerint, cauterium suturæ coronali actuale inuratur, quod pateat diu. Ita ex præsenti conditione ordinem agendi venari debetis, cuius adumbraui iam tenue quoddam programma. sed iterum singula remediorum genera in grauissimo atrocissimoque hoc malo ad examen reuoco. In sanguineâ apoplexiâ, quia vires adesse possunt, admittitur phlebotomia: nam affectus spirituum non prohibet venæ sectionem, cùm partes solidæ & carnosæ sunt integræ. & non laborant spiritus à resolutione, sed à copiâ sanguinis opprimuntur. & sæpè ea detractione repetitâ, mouetur materia, hinc liberatur obstructio. Aëtius refert iuuenem quendam multi sanguinis repentè obmutuisse, tres dies integros ita iacuisse: quarto largo profluuio è naribus liberatus est. Vide num solemnis aliqua euacuatio sit suppressa, vnde palindrome ad caput: vel num Sol plethoricum caput vsserit, vnde humorum attractio & fusio. inspice ætatem,

Margin notes: CVRATIO. — 1. Conti[...] — De Phlebotomia. — Cap. De catalepsi. — 3. Aph. 20.

corporis temperiem, & num sit tempus vernum. Audent etiam quidam in corporibus inanitis paruā copiam extrahere (ad commotionem humoris cerebro concepti) vtraq. vicissim pertusa cephalicâ, vel hirudinibus vel cucurbitis toto corpore affixis. Sed illud agendum suadent vbi liberiùs spirat, & vbi partis torpor alicuius cœpit egelari, & pulsus vbi emicat melior; quòd alioqui exitus materiæ negetur. Scripsit idem Q. Horatianus se, in cognoscentibus & respondentibus intrepidè phlebotomiam adhibere. Sed dico vbi à sanguine malum est, in paroxysmo venam esse secandam. nam quo modo recreabitur virtus, ni expedita reddatur à premente onere? Frica ante sectionem corpus, ita fundetur sanguis: Razes id innuit ita agendum, qui ait, vide num liuida aut cruenta facies ægri appareat, vt in his quibus vinculis strictis sanguis in parte continetur, tunc enim ilicò iugularibus aut cephalicis duabus incisis euacuandus erit. At hoc non facies, inquit, si, dum æger aërem inspirat, auditur in thoracis & asperæ arteriæ capacitate aëris sonitus & murmur, & si his se signa iunxerint pituitam indicantia: nam hîc clyster meliùs infundetur. Oribasius etiam à clystere venam secat. Paulus etiam quid amplius addit, imò, inquit, qui quomodocumq. curari possunt, statim his vena secanda est: & si remissionem aliquam habuerint, repetatur, eodem vel sequenti die. hoc asserit etiam Galenus in introductione, & Auicenna ait hoc modo, si sit à sanguine, paroxysmi tempore vberrimè sanguis detrahatur; & à sectione, enema iniice. Aretæus etiam venæ sectionem laudat, nisi plus iusto educatur: & suadet vt minus detrahendo potiùs delinquamus: nam, inquit, si alleuari videbitur æger, repeti poterit. Videte, omnes auctores (quos in re ambiguâ, & grauissimo remedio, vbi de vitâ agitur lubenter consulo) sectionem venæ commendant. Tu tamen distingue num sanguis luxuriet in eo corpore, vel num crassi illi succi, auctores mali, sint sanguini remixti: tunc seca. sin humor separatus sit à sanguine, nec vlla nota eius redoleat naturam, non abducas sanguinem, nam prædium vitæ his sanguis est: quòd si abduxeris, hominem strangulasti. hoc est quod scribit Celsus, vbi ita, Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occîdit vel liberat. aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Moneo, si habitu sit tenellulo, laxo, molli, pingui, & gracilibus venis, huic, maximè muosâ hyeme, sanguinem non adimas: sed potiùs totum eius corpus vngatur oleo calido, fricentur manus, pedes: cucurbitæ coxis, & vincula cruribus, & frictio ceruici subiectæ parti præstentur. vena ergo vbi sanguis vberior est vel ei mixtus humor secabitur, si id ætas admiserit. Sed quo modo hoc agemus, quâ copiâ educemus sanguinem, quo tempore, & quæ vena secāda? Modus sit, vt locus secandus calefiat, fricetur oleo anethino vel chamæmelino. fiat amplū vulnus, & totum tunc corpus agitetur quò fluat sanguis. fiat lata incisio, nam sanguis restagnat strictus.

Quâ co-

Margin notes: Heler. — 3. Lib. 18 — 1. 3. Tract. 5. — 3. Lib. 27

Quâ copiâ? hoc dixit Hippocrates, quarti Acutorum vigesimo quinto, vbi ait, hanc definiendam esse ex corporis habitu & ætate. Non emittatur vnicâ vice, sed sensim, bis vel ter factâ repetitione. ita vires non accides, & eueniet id quod vouet Aëtius, materiam morbificam moueri per venæ sectioné, hinc tollitur compressio. Inspice ægri colorem, ac tenta eius pulsum cùm sanguis effluxit: nam si facies viuidior reddatur, & respiratio facilior, bene sperandú, etiam repetitâ phlebotomiâ. Quo tempore? tempore dixi paroxysmi, alioqui suffocantur ægri, & paroxysmus est qui enecat: nec potest sopita facultas excitari, ni primùm excutiatur onus. vel fiat cùm meliùs aliquantulum respirat à clysmatis vsu. Ab ictu vel lapsu si sit, in aliud tempus sectio venæ differatur, inquit Aretæus. Quæ vena pertundenda? Ex Razis sententiâ primùm cephalicæ in brachio feriantur, causâ euacuationis totius: deinde pedis venam, causâ reuulsionis: tertiò ad proximas venit venas, vt colli, narium, ratione particularis euacuationis. Quare si malú dederit inducias, nec adeò vehemens fuerit, primùm pedis tundatur vena, dein narium vel frontis. Si tamen plethorâ graui premeretur corpus, præstaret ilico axillarem venam ferire ex Hippocratis sententiâ. Caue ergo ne ilico narium aut capitis venas secetis: nam non bene vacuatur totum corpus per partem læsam, nec consultum esse videtur vt remotas admodum ilico aperiamus venas: nam præsenti remediorum vi hîc opus est ob morbi acumen: cephalicas ergo pertundendas statim puto. His peractis reclude setis narium venas, imò seca venam frontis. Si conspicuæ apparent in collo iugulares venæ, secentur angusto foramine, modò sanguis copiosus capite constiterit: nam ita amouebis causam compressionis coniunctam. Hoc tamen ægrè fieri putant chirurgi. fit tamen hoc modo, pollice supposito parti inferiori, vulnus exiguum rectâ lineâ infligatur: deinde sanguine draconis, thure, mastice, & albumine oui glutinetur, & diutiùs digitus apprimatur leniter. Si ab his metus sit, frontis vena soluatur; quam affectus capitis omnes à sanguine persanare affirmat Auicenna. Quidam iubent vt post duas aut tres horas à brachij venæ sectione, aperiantur apoplecticæ venæ ponè aures. & si necessitas dicunt vrget, hinc incipiendum: indicatione sumptâ à præcipiti motu, vt prompta fiat auersio & deriuatio, puto id verum esse, si sine totius corporis plethorâ, caput solum sanguinis à copiâ obsideatur. vbi ergo plenitudo, vena secanda, nisi præcesserit magna exhaustio, vnde cerebrum algeat: vt hæmorrhagia valida, venus immodica: tunc clysma iniice, fortes fiant frictiones, denique cucurbitæ adferantur, & si inde meliùs respirat, colorque melior venerit, ad alia pergendum quæ alterant & calfaciunt cerebrum. Alioqui vt hoc iterum dicam, phlebotomiâ ilico factâ nihil in hoc malo præstantius, si modò vires pares sint: nihil enim citiùs cerebrum vindicat à compressione quàm sanguinis ablatio: & homines hîc moriuntur, quòd induciæ non dentur difficili respirationi, quæ fit ab oppresso

Margin notes: Aët. 2.2 27. — 3. lib. 17 — 4. Acut. 23. — Capite De cephalalgia.

ab oppresso cerebro: oppressionem adimere potest ilico phlebotomia. abstine tamen in pituitosis senibus. CVCVRBITVLAE. 2.2.27. Cucurbitulæ cum scarificatione loco phlebotomiæ brachio nonnunquam admouentur. &, inquit Aëtius, à phlebotomiâ & post illitiones cucurbitis concutere conamur magnis & fortibus, retrorsum iuxta lumbos affixis: & vbi per tempus aliquod attraximus, aliò transferimus: non tamen hypochondriis, ne respiratio lædatur. & cùm morbus diu trahitur, occipitio & iugularibus venis affligatur, & largè sanguis hauriatur: *Aretæus.* plus enim interdum quàm venæ sectio prodest, nec vires prosternit. sed interscapulio prius inanem cucurbitam admoue, vt qui succi intersunt, reuellantur. Cælius Aurelianus occipitio atque omni spinæ adhibet *3. Aph.* cucurbitas cum scarificatione. Scribit Razes se regi Hamech ventosam collo apposuisse, qui ilico reualuit. *Ad Mesuen.* Petrus Aponensis post scapulam sinistram cucurbitam imponit, & in plurimis affectibus eam commendat, vt in suffocante ilico catarrho; & suturæ coronali hanc adhibet: sed prouisione habitâ totius. Fracastorius dum sibi, balbutiente linguâ, plurimas herbas admouisset, amisso sermone, manu in verticem exporrectâ, indicabat vt ilico capiti cucurbita admoueretur, sed re non perceptâ exspirauit. Quare cùm crassus & frigidus humor obstruit cerebrum, in morbi statu, cucurbita summo *Galen. Method. ligatura & frict.* capiti admouetur. Ligaturæ dolorificæ à venâ sectâ adferantur, inquit Auicenna: quæ modò stringantur, modò laxentur. Frictiones fiant, à prouisione totius habitâ, manibus vnctis oleo lilino, chamæmelino, amygdalino, quò pars aliqua soluatur & apostasin accipiat: & oleo costino, castorei, euphorbij, de carthamo, laurino, cum aquâ vitæ. Si fuerit tenellum corpus, misce oleum amygdalinum amarum, anethinum, & chamæmelinum. Razes sartaginem admouet capiti, dum capilli vrantur. Sed quidam inepti cerebrum assant, non vrunt capillos: pax sit, dum illi vri inceperint. Quin ex sententiâ Aëtij cauterium licet inurere coronali suturæ: ad resolutionem materiæ, vtque vis sopita excitetur. Quantum ad lenientia, ilico imponatur glans sedi, ex melle, sale, hierâ, LENIENTIA. elleboro. Accipe hieræ diacolocynthidos drachmas duas; castorei, seminis rutæ, carui, singulorũ scriptulos duos; salis gemmæ scriptulum; mellis quod sufficit, fiat suppositorium. vel finge balanum longam ex sapone duro, infusam felli bubulo, in quo sal fusus sit: quæ filo alligata in anum immittatur, & agitetur ad irritationem. Interim dum suppositorio vtimur, paretur clyster acris, quo excitetur facultas. Si itaq. apoplexia fuerit ab affectu simili inflammationi, à phlebotomiâ iniiciatur clyster. sed ea acrimonia ei absit, quam debemus pituitosæ apoplexiæ. Coquatur mercurialis, cum furfuribus & colocynthidis drachmâ, nec non agarico, in peciâ ligatis, adde centaurium minus. Quod si pituitosa illa sit, vtemur clysmis ex betâ, calaminthâ, hyssopo, saluiâ, pulegio, cyclamino, centaurio, foliis lauri, rutâ, abrotano, origano, seseli, stœchade, aniso, semine basilici, aristolochiâ, elleboro albo: coque ad duarum partium con-

tium con-

tium consumptionẽ: colaturæ iunge hieræ picræ vnciam, salis drachmã; vel hieræ diacolocynthidos Galeni drachmas tres; aut mellis anacardi, olei castorei vncias binas. Sed ægri natura sit explorata: nam ni rusticus fuerit, tantam vim enematis absque intestinorum abrasione non feret. Et ea cautio adferatur, vt clyster semper paruâ copiâ, hoc est, ad semilibram inferatur, quo diutius retineatur. Si non reddatur, suppositorio euocetur. Aretæus clysmis addit obolos tres euphorbij ex oleo & aquâ. Accipe aristolochiæ rotundæ, centaurei minoris, hyssopi, rutæ, cuiusque pugillum; ellebori albi drachmas tres; colocynthidis in peciâ ligatæ semidrachmam: coque ex libris tribus aquæ ad consumptionem duarum partium: Accipe eius libram semis; adde adipis anserini, vel anatis vnciam: nam mitigant vim ellebori: si validius velis, adde benedictæ semunciam, cum oleo chamæmelo & rutaceo. Reddito clystere, aliquantulum quiescat æger: & si aliquantulum à mœrore recreetur, hiera per os detur cum mulsâ: nam hiera [illegible] purgat. Vomitus ineunte morbo non conuenit, cùm erigere se nequeat æger: in eum ergo non incitetur, nisi pituita aut alia causa in ventriculo sit, & æger vomit ex facili. Nonnunquam longano intestinum & vesica resoluuntur, ita vt magnam fœcum molem aggerant: hîc subluendum, ac iterum oleum castorei intestino iniciendum. Quidam lenitâ aliquâ pituitosâ apoplexiâ, ilicò ignitum ferrum capiti apponunt, & [illegible]; theriacam præbent. Hæc in senibus pituitosis locum aliquando habere ilico possunt: nam Galenus dicit talia in his mala, iisdem ferè remediis curari quibus paralysis & epilepsia. Præparantibus in paroxysmo non vtimur, nam morbus non dat inducias. Versus declinationem tamen præscribi poterunt, vt melicratum tinctum hyssopo, vel origano, calaminthâ, thymo, aut pulegio, saluiâ, herbâ paralysis, stœchade, rosmarino, betonicâ. Vtatur quotidie oxymelite scillitico, & syrupo stœchados, de betonicâ, melle rosato. vel sumat syrupum de iuâ & de hyssopo, cum decocto saluiæ & hyssopi. hæc in prouisione habenda etiam locum habent. Tandem instituatur pharmacia non sine præparatione quadam hoc modo: accipe radicum & seminum pæoniæ semunciam; foliorum hyssopi, lauri, maioranæ singulorum semimanipulũ; florum stœchados, rosmarini, betonicæ cuiusque pugillum; seminis fœniculi drachmam, foliorum senæ vnciam; agarici præparati semunciam; zinziberis albi scrupulũ; liquiritiæ drachmas tres: sumat huius decocti vncias quatuor, syrupi de betonicâ & stœchados, singulorum semunciam; misce. Si nõ satisfecerit, inde pilularum cocciarum ad drachmam vsq. Postea vtatur pilulis: accipe pilularum cocciarum, pilularum fœtidarum, cuiusque semidrachmam; castorei semiscrupulum: misce. hæ pilulæ vna calfaciunt & siccant. Nec nocet si biduanæ fiant purgationes, maximè si vires valeant, & ægrum inde leuari, & corpus inde non molestè purgari animaduerteris. Hæc ad præcautionem, vel recreato ægro rectè & tutò præscribuntur: sed éstne

Aretæus.

3. Aph. vlt.

PRAEPARANTIA.

PVRGANTIA.

[illegible]

êstne in paroxysmo his vtendum, cùm cætera non iuuant? Sanè si protrahitur accessio, periclitandum erit eo periculo, sine quo nulla spes salu-
2. 2. 7. tis: nam, auctore Aëtio, permittit hæc affectio & cogit temerè omnia agere. solue pilulas coccias & castoreum in hydromelite: & si se iunxerit melancholia, adiicite elleborum. vel drachma pilularum de euphorbio diluatur decocto betonicæ, rutæ, hyssopi, quò his propinatis, capiti admoueri possint topica, & sternutamenta. In progressu morbi vomitoriis potiùs est vtendum; vt dixi, quod Celsus etiam voluit. & Aëtius ait, summè curandum vt facilis fiat per vrinas & aluum excretio. Prouisione habitâ totius corporis, deueniemus ad topica remedia, eaque quæ vim pressam corporis excitant. Quando sanguis in capite efferuescit (quod maximè fit tertium circa sinum qui falcem repræsentat, cùm impetu sanguis in caput ruit) vtemur modestissimis repressionibus: non enim est astringendum, sed tantùm repellendum. Non ergo ex aquâ rosatâ id fiat, nec ex oleo myrtino. Sed à phlebotomiâ & reuulsione admoue cum Raze oleum rosatum completum cum aceto acerrimi vini, idque primo die. Oribasius mox incoquit oleo rosato spondylium aut calaminthami. Scribit Cælius Aurelianus, omnes sectas medicorum aceto & oleo caput fouere: cæteras verò partes hapsis ex vino & oleo, cum lanis intrectatis & rudibus. secundò, inquit, studiosè caput fouent miscentes hederam & eiusmodi. id reprehendit, sunt enim nimis calida, ait, & stringentia: sed oleo potiùs dulci vtendum. existimo eum loqui de eâ apoplexiâ quæ ideam phlegmones præsefert. Abstinete etiam hîc à magnis illis confectionibus anacardiorum. Admoueantur potiùs odores ex cinnamomo, & ambrâ coctâ in aquâ rosarum, ne caput incalescat. A venæ sectione, inquit Aëtius, vociferationes adhibe, & odoramenta excitatoria, & corpus totum inungatur oleo copioso calido, cui anethum vel serpillum incoxit; vel oleo rutæ cui scilla incoxit. In apoplexiâ ab obstructione est nequaquam repercutiendum. Sed foue caput decocto anethi, chamæmeli, liliorum alborum: vt euaporet materia, sine nouæ attractione. vel oleo chamæmelino, anethino, in quo coctum sit spondilium aut calamintha. Aretæus putat vnctiones irrigationibus præstare, nam hærent, nec ita lectum polluunt: & iubet vt iungamus semper castoreum: interdum adiicit euphorbium, piper, pyrethrū. Cornelius Celsus laudat vt totum corpus oleo illinatur sulphurato. Cucumeris agrestis radices, calamintha, stœchas, iua, & eiusmodi coquuntur ex oleo, & illæ partes vnguntur quæ paralysi videntur tentari: & ita paralysin accersimus: nam illa diadosis bona est. Quare quæ pars magis refrixit fricetur hoc oleo: nam præstat vsum partis amittere quàm totum. Ita oleo anethi & oleo costi adde castoreum. Aretæus epiplasmata quoque duris ac distentis partibus admouet ex semine lini, fœnigræci, farinâ hordei, melle, oleo rutæ, & anethi. & althææ radix ex mulsâ in pultem cocta ab eo admouetur. Spinæ etiam principio & futuræ

TOPICA, & excitantia facultatē sopitam.

suturæ coronali admouemus emplastra ex sinapi cum ficubus. fiant dropaces, ex pice nigrâ & tertiâ parte olei rutæ, cum pyrethro, sinapi, pipere: admoue in alutâ. aut adde emplastro oxycroceo pyrethrum, sinapi, euphorbium. Capiti raso hæc admouemus. vel accipe ficus pingues sex; seminis sinapi duplicē copiam: coque cum vino; fiat cataplasma; admoue sincipiti raso: miscemus interdum castoreum, euphorbium, piper, columbi fæces, vrticæ semen: his materia foras vellitur. Vngantur oleo de piperibus, descripto à Rondeletio capite De apoplexiâ. & hoc viriles globi illinantur: vel pannus laneus aquâ vitæ rigatus hos inuoluat. & guttula auribus instilletur. stomacho & visceribus etiam consulatur hapsis & fomentis. Hæc dum fiunt, nimirum post vniuersam euacuationem, redditóve saltem clystere, vt os aperiatur, & fiat palati vnctio ex theriacâ, vel ex anacardiorum confectione, quò excitetur facultas. Hierâ etiam palatum inungemus: & attractum humorem linteolo eximemus. Tandem castorei sesquidrachmam; & seminis rutæ semidrachmam; nucis myristicę scriptulum, aquâ vitæ exceptâ, cyphone gulæ infunde. Vel accipe theriacæ, mithridatij, singulorum scriptulos duos; oxymelitis scillitici vnciam; aquæ vitæ semunciam; aquæ rutæ, vel calendulæ vncias duas. Si ob frigus & vapores theriaca suspecta tibi sit, accipies semidrachmam castorei, cum pauco pipere, & zinzibere, & calamo. Sinapi comminutum salique commixtum, & in aquâ vitæ maceratum ori indatur & naribus illinatur: vt pituita descendat per nares & os, & tandem fiat paralysis. Cùm ad sensum redire cœperint, gratioribus vngatur palatum & lingua, vt sinapi: alioqui quæ amarore ingrata sunt, habentur efficaciora ad exstimulandam facultatem. Dum hæc agimus (hoc est, à pilularum exhibitione) ferè vnâ ad sternutamenta deueniemus, ex ostrutio, elleboro albo, cum castoreo & euphorbio. Caue ne ineunte morbo vtaris sternutamentis, nam fumis caput replent. Vaporatione primùm vtemur, quâ tenuetur ac secetur contumax succus, ita rectè parabuntur ad sternuendum. Quare fiat vaporatio ex aceto in quo coxit hyssopus, thymus, origanum, pulegium, calamintha, dictamnum, castoreum; interdum & euphorbium. Reliqui graues suffitus non placent: nam hîc maximè periclitantur ab oppressâ respiratione. Erthina etiam ab initio non conueniunt, ob eandem causam: sed solùm in declinatione vtilia. Recreatus æger, si possit, gargarismo hoc vtatur: Accipe sinapi, seminis & radicis pæoniæ, stœchados Arabicæ, visci querni, singulorum binas drachmas: coque in aquâ maioranæ: colaturæ adde oxymelitis simplicis & scillitici, cuiusque vnciam. Tandem à paroxysmo robur affletur cerebro. Sed vbi à sanguine fuit, à calentissimis remediis caue. Sed tamen remoto paroxysmo, quia caput eneruatum est à tam atroci symptomate, tum ex spirituum exhaustione, tum à perfrictione, robur ei addi debet. Propterea in pituitosâ apoplexiâ probantur electaria dissoluentia materiam, & caput roborantia, quod iam frigi-

CORROBORANTIA.

iam frigidius euasit, rectè laudat Aretæus vsum castorei cum mulsâ, alij guttulam olei sulphuris vel spiritus vitrioli propinant cum maluatico. Razes exhibet anacardiorum confectionem ad sesquidrachmam ex mulsâ, idque in frigidis corporibus. Dentur omnia liquore diluta: premantur nares, ita deglutient. Calamus aromaticus conditus, & conditi caryophylli vnà cum conseruâ saluiæ contundantur, & exprimantur cum aquâ vitæ calendulatæ; hanc sumat interdum. Vel flores betonicæ, saluia, nux moscata, castoreum, mastix, macerentur aquâ vitæ: hanc interdum sumat. Aurea Alexandrina, diamoscum dulce, diambra pituitosis solatio sunt. Et sæpe repetitâ iniectione in aquam vitæ vtimur hyssopi, saluiæ, rosmarini. Accipe decoctum saluiæ, primulæ veris, betonicæ, rosmarini; his adiice guttulam extracti castorei in aquâ vitæ facti. sumat, & etiam foris illinat. vel vngatur oleo castorei, quod rigatum sit aquâ vitæ. Accipe saluiæ, foliorum lauri, origani, singulos semimanipulos; florum rosmarini, stœchados, medullæ nucis Indicæ, cyperi, caryophyllorum, myrrhæ, cuiusq. semidrachmam; radicum acori sescunciam: immitte aquæ vitæ: hanc misce cum oleo terebinthinæ, adiice parum gummi eleminj: fiat vnctio spinæ dorsi. Hactenus de remediis: ad victum venio. Qui apoplexiæ obnoxij viuunt vitent frigora, valles vliginosas, austrum & boream, somnum prolixum, cibum pituitosum, crapalam, ocium & exercitium validum. Qui apoplecticus iacet à sanguine, aëre fruatur moderato: ne

DIAETA.

sanguis in cerebrum viam affectet. Si fuerit apoplexia à succis crassis frigidisque, ad calorem vertatur aër. Degant, si id res eorum admittunt, in locis maritimis, suasore Paulo. 3. Lib. 18
Victus remittente malo sit tenuissimus in sanguineâ, non sit calfaciens & siccans, neque exactè extenuans. hordeo vtatur. In apoplexiâ ab obstructione sit victus tenuis & tenuans. Primo die da solam mulsam. sequentibus vtatur mulsâ cum saluia, vel cum roremarino, calaminthâ, origano, vuis passis, syrupo de corticibus citreorum. vel accipe cinnamomi vncias duas; zinziberis semunciam; cubebarum, caryophyllorum, cuiusque drachmam; aquæ libras septem: coque ad dimidias: colaturæ adde sacchari quod satis sit. Quibusdam tamen aromata non placent, quòd caput replent. Deinde detur ius pulli vel columbarum cum melle, vel puls ex auenâ cum melle & anisi puluere. Deinde perpetuò cibi condiatur maioranâ, origano, hyssopo, thymo, roremarino, serpillo, calaminthâ, satureiâ, vno aut altero horum. Et sinapi incrustetur saccharo: sæpe vtatur: & nuce moscatâ cōditâ. Et cottidie accipiant Aët. 2. 2. 27.
cibos paucos, leues, calidos, & extersoriâ vi præditos, plerumque cum melle edulcatos. Interdum gula re- Aretæus.
soluitur, vnde infusus cibus in arteriam labitur, cùm neque tonsillæ ad impulsum ciborum concidant, nec epiglottis in proprium locum subsidat, quæ asperæ arteriæ operculum à naturâ facta est. quare longâ fistulâ succum ac mulsam infunde, ac supra arteriam asperam attollens, in gulam demitte. Frustra verò laborant

borant qui sub mento cucurbitam vt gula dilatetur affigunt: quia compressione, non dilatatione ad deglutitionem opus est. dilatat autem cucurbita, & cùm vorare velis prohibet, reuellens ac retrahens. & replet arteriam asperam, vnde strangulatio. nec gutturi affige. Vinum in principio nusquam vtile est. inclinato verò morbo, da non nouum, nam excrementitium est: non vetus, ob penetrandi vim. Auenzoar præbet vnciam vini in fine morbi, ad membrorum robur. Paulus vino instillat calidam aquam. Exercitij vice sint frictiones & vectiones curru factæ. Post diem decimumquartum ad gestationes eum Paulus deducit, & tūc vocis & loquelæ curam habebimus: & postea etiam dabimus modicum de hierâ, inquit. Empirica quosdam delectant, de his hæc accipe pauca. Accipe tincturæ corallorum extractæ cum aquâ vitæ semunciam; spiritus vitrioli binas drachmas; syrupi de hyssopo & de stœchade singulas vncias duas: misce: da ter die cochlear ex vino albo. Spiritus vitrioli gutta ex liquore hauriatur. Aquam è spicâ & lauendulâ bibitam laudat Matthiolus. Inijce aquæ vitæ, zinziberis, caryophyllorum, granorū paradisi, nucis myristicæ, singulorum duas drachmas; foliorum saluiæ binas vncias; cubebarum, cardamomi, masticis, galangæ, cuiusque drachmas duas; rorismarini, lauendulæ, maioranæ, melissæ, betonicæ, singulorum pugillum; spicæ nardi scriptulum. adde si lubet semen rutæ, & granum mosci & ambræ. Ægidij aquæ octo describuntur ab Euonymo tomo secundo.

Lib. 18

3. Lib. 18

EMPIRICA.

Quidam probant radicem tapsi barbati collo appensam. Smaragdus si de collo pendeat cōfert, inquit Zoar. Ego puto si corollâ ex corallo collum implicetur, optimum ἀποβόπαιον fore: cùm mihi constet dentium dolores à catarrho ortos hoc auerti. Excitant apoplexiam fungi, mandragora, & pomorum nimius vsus & & eorum odor. Moneo tandem non temerè incumbendum esse in vsum rerum calidarum ordine tertio, maximè si fuerint tenuium partium, & ex plurimis aëreis spirituosisq. partibus constiterint. nam in illis affectibus vbi humorum luxuriat copia, præsertim saguini permixtorum, suspectus horum vsus est. Hæc enim cùm calore suo caput plethoricis causis augeant, æger in periculum abripitur: maximè nondum euacuato corpore, & si corpore non admodùm fuerit frigido. Alioqui enim, fusis humoribus, caput implent, & morbus vires acquirit eundo. Accipe folia & fructus buxi, & nucleos persici, extundantur cum aquâ lauendulæ, & colaturâ fricetur lingua: & cochlear vnum aut alterum ori infundatur.

CAPVT XXIIII.

De PARALYSI, quam Resolutionem, vel Mollificationem vocant, Græci etiam Πάρεσιν, *hoc est, languorem & defectionem.*

INTER affectus neruorum, primùm sese offert eorum eneruatio functionumque ablatio, cùm nec motus nec sensus suum officiū facit.

ſi caput exceperis: Paralyſin vocant: quam ita definimus. Eſt neruorum relaxatio, non tamen omnium: & interdum muſculorum mollificatio cum priuatione motus & ſenſus, à vi cauſæ morbificæ. Dixi neruorum: ſunt enim hi ſenſus & motus inſtrumenta. nam principes functiones, imaginatio, cogitatio, hîc non ſunt officij immemores: ſed ſenſus & motus auferuntur. Adieci, non omnium: vt ſymbolo hoc abiret ab apoplexiâ, vbi cunctorum neruorum & muſculorum adeſt paralyſis. Sed hîc alterutrius partis maximè adeſt reſolutio, nimirum lateris dextri, vel ſiniſtri: nã talis propriè dicitur paralyſis. cùm verò membrum peculiare ſoluitur, dicitur eius partis paralyſis: vt linguæ, œſophagi, veſicæ, penis, oculi. At Apoplexia, κυρίως dicta eſt reſolutio totius corporis. Definitioni adieci muſculorum mollificatioẽ: nam non ſoli nerui, ſed etiam muſculi ſunt inſtrumenta motus, cùm Galenus aſſerat in paralyſi nonnunquam affligi muſculos, interdum neruos: ita vt intactis neruis paſſio aliquando feriat muſculos: eſt etiam vbi vtraque affliguntur. Addidi mollificationem; vt noſcamus muſculos occupari conuulſioni contrario affectu: nam ibi durities eſt, cùm motu deprauato. Concluſi definitionem his; à vi cauſæ morbificæ: ſunt enim in ocio præcipua inſtrumẽta facultatis animalis. Sed ocium trifarium eſt; vel à cauſâ morbificâ, vel à facultate, aut nullam harum agnoſcit. Primum conſpicuum eſt in hoc affectu: ſecundum in motu tonico, vt cùm quis porrectum tendit brachium: eſt ſanè ficta hæc quies, quæ tamẽ aliena eſt à vi morbificâ. tertium, cùm quis brachium abiicit in ſcamnum, hoc naſcitur à neutrâ causâ, ſed ob pondus membri. Iunxi etiam hoc, cum priuatione motus & ſenſus: ita euenit in perfectâ paralyſi. nam ſi ea non perfecta fuerit, vel motus vel ſenſus ſolùm ſtupebit, aut interibit. Hoc voluit Aretæus, cùm ait, ſi ſolus tactus deficiat (quod rarò euenit) *ἀναισθησία dicetur. Hæc in definitone, iam ad cauſas. Hic affectus eſt ſymptoma, quod conſectarium eſt malæ conformationi, vel ſolutę vnioni. Nam nerui immodicè humectantur & refrigerantur, vt in frigidiſſimo aëre; vnde denſi redditi, facultatis Solem non vident. vel reſolutus craſſus humor in principium eorum incumbit, quo replentur; quod euenit ab apoplexiâ. vel fit obſtructio ad vertebras colli, vel ad inferiores partes; aut ictu, lapſu, inciſione violantur. Saltem fit à tali causâ quæ aditu prohibet facultatem à membris. quicquid enim facultatis motricis radios arcere poteſt à parte aliquâ, paralyſis cauſa eſt. Vel, etiamſi aditu & appulſu non arceatur facultas à ſenſoriis, per quæ ſuſcipitur omnis actio animalis, ea tamen reſoluuntur, quòd facultas non ſuſcipiatur. Expendamus iam quas ob cauſas facultas aditu à membris prohibeatur: & cur, ſi tranſeat, non ſuſcipiatur. Aditu arcetur vel ratione neruorum, vel ratione facultatis. Ratione facultatis, impedito ſpiritus animalis appulſu, qui non fertur vt debet, ad partem à quâ ſuſcipitur actio. Vt cùm ſpirituum inopiâ laborat. Neque enim ſenſifica vis lucet in vllo ſenſorio

Definitio & eius enarratio.

1. Loc. affect. 6. 3. Loc. aff. vlt.

Galen. 2. Sympt. cauſ. 2.

*ſenſus ablatio

CAVSAE.

ſenſorio, cùm ſpiritus animalis interclusio eſt in fonte ipſo, vel ſumma eius paupertas, vel cùm aliò ea abducitur: vt cùm dexter muſculus temporum inflammatur, eò ſe vertit tota facultatis vis, indeque ſiniſter muſculus reſoluitur. ita in capitis vulneribus calamitoſis, aduerſa pars laxatur. Vel interceptio eſt ſpiritus animalis in curſu, quem ipſe per neruos inflectit. Neruorum itaque vitio ſi fiat, hoc ita euenit, quòd illi vel abſcindantur, vel quòd nimis conniueant. Conniuent aut preſſu, vel ab acceptâ copiâ. Preſſu, vt à loris, & ab ictu aut lapſu contuſi ac inflammati. Conniuent etiam nerui, à frigore dum denſantur in opacitatem: non aliter ac per denſas cùm nubes fulgor Solis erumpere nequit. Pori enim neruorum nonnunquam denſi euadunt nimis: atque illud adeò eſt quod non in intemperiem hoc malum retulimus: rarum enim & denſum ad conformationem ſpectant: vt molle & durum ad temperiem. ſed hìc neruus non redditur durus, ſed denſus. Aſſerit Trallianus ſiccam, vt & calidam intemperiem paralyſin inferre poſſe: ſi denſent, fateor. alioqui atrophiâ ideam reſolutionis fingunt. nam calida & ſicca intemperies non eſt reſolutionis auctor: argumento eſt hectica afflictio, quæ paralyſin non adfert. Non ſuſcipitur interdum facultas quamuis ea allabatur, quòd pars illa ſit vel phlegmone obſeſſa, vel quòd ex infarctu laboret. Si à phlegmone, id fit quòd huius tumore opprimantur nerui: id etiam ſubito quodam ſanguinis affluxu euenit, vt in febribus: nam ſi bilis eò ſe vetteret, vt quidam

Senſus ablatio

CAVSAE.

4. loc. aff. 3.

1. Sympt. cauſ. 5.

2. Sanitat. 5.

1. Symp. cauſ. 5.

putauere, potiùs conuulſionem acceſſeret. Infarctus autem fit à materiâ pituitosâ, vel melancholicâ. Ita fit ex prolapſu materiæ apoplecticæ; quam fortis naturæ contentio illuc tranſmiſit è cerebro. ex quo prolapſu etiam madeſcit altera pars ſpinalis medullæ; aut ipſa neruorum propago illinc diducta denſior redditur, nec animali ſpiritu illuſtrâtur. Tunc modò pars dextra, modò ſiniſtra affligitur: pro vario humoris motu, naturæ impulſu, & meatuum conditione, & ſitu partium excipientium. Hic infarctus quin etiam inferri poteſt à bile craſſiore permixtâ cùm pituitâ. Nam tenuis & liquida aqua plerumque in paralyticorum cerebri ventriculis & ſpinâ dorſi inuenitur, quæ à capite eò defertur. Quare hoc malum naſcitur interdum per catarrhum, qui à cerebro foras tranſmittitur in cerebri propagines, vel vt Græci dicunt παρυλότα, nimirum ad ſpinalem medullam & neruos. Fit igitur mollitudine, denſante, neruorum & membranarum, per ingreſſum catarrhi. Plurimùm itaque à pituitâ, aliquando à ſanguine, raro à melancholiâ; nunquam à flauâ bile, niſi cùm cæteris miſceatur; quia potiùs contraheret. Et humidi proprium eſt laxare & reſoluere, vnde motus quædam impotentia naſcitur, neruis ceu habenis trahentem facultatem minimè ſequentibus, vt in pueris præhumidis euenit; quòd tendi in ſuum robur nequeant nerui, vel ſaltem ſpiritum non ita accipiunt. Dico hoc locum habere vbi madent nerui: nam in hypoſarca non fit paralyſis, quòd carnoſæ partes ibi madore tẽtentur.

Auicenna.

Galen. 4. loc. aff. de piſcatore.

Hæ verò materiæ quæ infarciunt neruos, nascuntur vel congestione in parte, hoc vitio tětata: vel aliunde irrepunt. Succrescunt congestione, à partis imbecillitate, quæ hebescit frigore, à calido natiuo titubante: hinc obstructio. cùm enim cespitans pars ægrè suo genio fruatur, materiæ morbificæ congeruntur, quæ facultatem animalem à parte arcent. Aliunde verò prodit, cùm à toto corpore, vel à peculiari aliquâ parte influit. à toto corpore, cùm inclinantibus febribus transfertur materia morbifica in neruos. Nascitur etiam ex tumore: vt si phlegmone non bene habitâ, in scyrrhum abierit, qui suo pressu aditu spiritum à neruis arcet. Quâ ratione interdum sensus, nonnunquam motus auferantur, exposuit abundè Galenus. Vbi monet obseruandum esse, num membrum neruo duro vel molli sit rigatum. Hæc de intimis causis; venio ad eas quæ à foris. Inter has refert Aretæus pauores, mœrores, in pueris terrores, ingens gaudium, risus vsque ad ad mortem implacabiles. Hæc, inquit morbi prima initia sunt; sed vltima & præcipua causa est, calidi natiui refrigeratio. Et huius auctoritate sex causæ numerantur paresis, vulnus, ictus, refrigeratio, cruditas, venus, vinolentia, & immodicæ animi perturbationes. & omnes iniuriæ ex quibus spinæ dorsi contorsiones, & neruorum compressiones. His adde vaporem argenti viui, vsus carnium porcinarum, ac tuberum, somnum in antris, vel in domo recens politâ, lunæ radios, importunum exercitium. Hactenus de causis: iam paucis de differentiis. Hæ sumuntur à formâ mali, loco afflicto, & causâ effectrice. A formâ; nam sensus vel motus facultatis animalis percellitur; vel, quod plerumque fit, vtraque. Sed cur modò motus, modò sensus deficit? Sensus minori negocio fit, nam in passione & susceptione consistit: at mouere actio est: ergo plurimâ illi facultate opus est. A loco affecto: nam, inquit Aretæus, interdum vnum resoluitur membrum, interdum plura: nonnunquam pars aliqua, vt nares vsq. ad medium, & lingua media, vna tonsilla, & isthmus, ipsaque gula dimidia resoluitur. Idem fieri existimo, inquit, in stomacho, intestinis, vesica, & longanone. Et in pupillâ quoque oculi id euenit: quæ cùm in amplitudinem magnam diffunditur πλατυκορίαν, id est, pupillæ amplificationem vocamus: aut in angustum contrahitur, dicitur μυδρίασις. Et vesica paresin incurrit: aut enim per extensionem resoluitur, cùm lotium effundit, ob impotentiam retinendi: aut in seipsam conuoluitur, cùm vrinæ plena, nil reddere potest. Columella etiam interdum afficitur, vnde inopinatus sonus redditur. Quin in eadem parte modò hæc modò illa particula affligitur. Lædi enim potis est vel neruum, vel musculum. Si neruus, id ei accidit in suâ origine, vel dum longiùs abit. Si in abitu, is neruus peculiari alicui parti dicatus erit, vt manui. Si verò in nerui origine vitium hæserit, vel cerebrum affligetur, vel spinalis medulla. quod si cerebrum, vel pauci, aut plerique nerui in vitio erunt: non tamen simul cuncti. Cùm hi ad spinam dorsi affliguntur, vel ipsa eius sub-

Margin notes: *Auicen.* — *Galenus.* — *Galen. 3. loc. affect. vlt. & 1. loc. aff. 6. & maximè 1. De Sympt. caus. 4.* — *5. Sympt. caus. 2.* — DIFFERENTIAE. — *A formâ.* — *A loco.* — *Aret. 1. Diutur. 7 in fine.* — *4. Loc. affect. 1.*

eius substantia vitium agnoscet, aut neruorum inde ductus. Spinæ cùm læditur substãtia, tunc vel tota spina obsidetur: vt cùm capitis partibus intactis, latus resoluitur vtrumque, si in spinalis dico medullæ origine hæserit vitium. Alioqui vnum ferit latus. Ratio huius euentus est, quòd, auctore Auicennâ, bifariam diuisa sit spina, non diuisore membranâ: sed Auicenna dicit eam diuidi in dextram & sinistram partẽ. Mirum sanè naturæ artificium, quæ vbique affectat hanc geminam vbertatem: quò vnâ parte oppressâ, altera officio sufficiat. Si materia morbifica in ductus spinæ effusa fuerit, tunc, vt sunt variæ vertebræ, ita & variè paralysis fiet: vt mox trademus, vbi de signis. Hoc modo à parte afflictâ differt interdum hoc vitium. Accuratè discatur quæ pars laboret. Quidam meorum præceptorum resolutionem vidit sinistri renis, neque vrinam reddebat. admouit castoreum collo, itidem naso; nam ex resolutâ meninge vitium erat: reddidit sex vrinæ libras, tamen obijt. Dein à causâ efficiente discrimina mali huius notantur. quas vt varias diximus, ita, & variæ huius passionis differentiæ deprehendentur. Hoc malum cùm apoplexiæ succedit, propriè παραπληγία dicitur: quæ tamen Aretæo est, cùm sola pars aliqua suo officio exuitur, vt pes, manus. quæ ab apoplexiâ est, in eam plerumque recurrit. Cùm nerui afficiuntur qui musculis non inseruntur, inferunt solius sensus solutionem: quam Aretæus anæsthesian appellat. Quæ alterum latus occupat, propriè vocatur ἡμιπληγία, quamuis ita etiam dicatur interdum παραπληγία. Ab Ischiade differt, nam in ischiade adest motus difficultas: at in paralytico ablata est facultas. in paralytico medulla spinalis agnoscit vitium: in ischiatico, tunica. A conuulsione: nam ibi musculi, hîc nerui ægrotant. Tremor est symptoma infirmæ facultatis, illæsis etiam instrumentis; vnde motus deprauatio. Ab arthritide: nam paralyticus audet progredi, sed non potest: ex aduerso arthriticus: nam huic tunica nerui est affecta. Quod ad differentias communes, est vitium potens, ob refractariam suam potentiam: citra contagium: diuturnum: modò hanc, modò illam partem inuadit: quare indifferens. Iam ad signa veniamus. Sensus hebetudo apparet, quando sensilia non exactè percipiuntur in proprio quæque sensorio; nec libera motio est earum partium quæ spontè nostra mouentur, idque παρὰ τὸ ἔθος, hoc est non proprio ipsorum vitio, sed alieno, hoc est, facultatis ipsius. Quædam partes contractæ etiam officiũ suum deponunt, sed id non fit à paralysi, sed resoluta pars alget, labiturque si erigatur, mollis est & fluxa, sine motu & sensu, & tandem macrescit. Quare examina excrementa etiam, & qualitatem corporis in colore, mole, & charactere. Sed hoc nota: quòd faciei pars laxata in aduersam partem contorquetur. Nam quacunque in parte musculi congeneres sunt, pares numero, magnitudine, & robore, resolutio vnius partis, efficit conuulsionem partis sanæ oppositæ, idque ex euentu. Sed, quod vtilissimum est, scrutemur singularum causarum paralyticarum notas, &

afflictarum

Margin notes: *Aforis.* — *Auic.* — *Aret. 1. Diutur. 7 in fine.* — *A causa.* — *4. Acut. 33.* — *4. Loc. affect. 1.* — *Quid differat ab aliis morbis.* — *2. Pror. 26.* — SIGNA. — *Hip. De vulner. & fract.*

SIGNA *differentium causarum.*

afflictarum partium signa. Signa quæ formam indicant narrabũt ipsi ægri: vt num motus tabescat, an verò sensus, vel an vterq. stupescat. Locũ ita deprehendemus affectum: Si fuerit vitium à musculo, principium neruorum integrum erit, vegetumque in suum munus. Quodsi nerui origo malè affecta fuerit, vel cerebrum, vel spina vitium habebit. Sin progressus neruus in vitio fuerit, principium integrum erit, vnaq. peculiaris pars in querelam veniet. Hæc optimè distinguentur à causis procatarcticis, & ex lædentibus & iuuantibus, & ex numero partium læsarum. vt si præcesserit ictus vel lapsus in spinam, erit in origine nerui, non in progressu. sin ictum manus excepit, erit in nerui progressu. Ita si remedia spinæ admota iuuant, erit malum in nerui origine. Ita ex numero: nam vbi ductus nerui læditur, vnicæ solùm parti, cui ille inseritur, molestiæ euenient: nam ab origine, plures nerui in varias se effundunt partes. Sed quá arte distinguemus musculum ignauescere à tacto iniuriâ neruo, vel propriâ suâ vi num exuatur? Si à musculo resoluto enata sit paralysis, pars contabescet: carnosa enim fatigatur eius pars, multo nutricatu quæ eget: cumque ex idiopathiâ laboret, subitò in maciem & languorem abit. verùm non tantâ mole alimenti eget neruus, propterea serò inde pars macrescit. Faciei pars si sensus expers fuerit, in cerebro causa hæret; nam affligentur nerui tertiæ coniugationis: sin motu fraudetur, primæ colli vertebræ crimen habent. Si totum corpus, excepto capite resoluatur,

Vndè pars quæque sit in vitio.

vitiũ hæret spinæ principio. In transuersum si afficiatur spina, malum subditas feriet partes cunctas: sin altera solũ spinæ pars lædatur, quæ illi respondent partes iniuriam sentient. Si brachia resoluta sint, in quintâ, sextâ, septimâ ceruicis vertebrâ mali materia delitescet. Nerui qui pectus mouent, ex ceruicis vertebris nascuntur. Quinta ceruicis vertebrâ laborante, manus spoliatur officio sentiendi & mouendi. Sextâ colli vertebrâ occupatâ, non in totum perit vis sentiendi & mouendi in manibus: nam primæ brachij partes illæsæ seruantur, id magis etiam si septima spinæ vertebra fuerit malo inuoluta. octaua spinæ vertebra paruam noxam manibus infert: sed thorax inde potissimùm affligitur. Sin inferiores artus langueant, lumborum & ossis sacri vertebræ incursu morboso fatigantur. Crus si solutum, infra lumbos mali focus erit. Iam agam de signis variarum causarum quæ proferunt paralysin. Aditu si prohibeatur facultas, id fit ob immanem phlegmonem, vt fit in vulnere musculorum κροταφίτων: quòd eò abducta facultas, alteram partem deserat: quare ineditâ facultatis aduersa pars resoluitur. Aditu etiam prohibetur facultas, quòd neruus crimen agnoscat solutæ vnitatis, à lapsu, ictu, vel pressione is opprimitur, vt vinculis, ictu, casu, vel à luxatâ vertebrâ. hæc luxatio à phlegmone etiam musculorum ceruicalium ortum trahere potest. Vel densior si redditus fuerit neruus: id dicent præcedentes vsus rerum refrigerantium: & tactu alget pars. Sin nerui infarctus auctor resolutionis sit, hæc

A causa efficiente notæ.

præscripta

præscripta aberunt: & eorum loco venient causæ internæ, quæ magnam pituitæ vim adferent, vel luxuriantem melancholiæ copiam proferent. hîc se in conspectum dabunt causæ in hos succos fœcundæ. Sed infarctus auctor materia, vel à congestione, vel ab influxu ibi consedit. Quæ à congestione, illa succreuit à parte tactâ intemperie frigidâ: ideoque tales notæ se in conspectũ proferent: quin talis paralysis sensim arrepit: etiam nonnunquam stuporem prodromon habet, tanquam prænuncium futuræ resolutionis. Propterea dicebat Aretæus, prælonga interdum initia hanc sortiri, grauitatem, torporem, motum ægrum, frigus, & interdum ardorem oppositæ partis. Cùm verò alicunde incumbit, ἀθρόως in paralysin trahuntur; & si quis anteuerterit stupor, breuis is fuit, cùm, dato impetu, præceps materia irruat. Vel adsunt notæ afflicti corporis totius, vt si febricitet: vel ab aliquâ parte incumbit, vt ab apoplexiâ. Fluit materia, concita orgasmo, doloris vi, vel quòd pars continens exoneret se in contentam. Si vi doloris influat, is præcessit & calor, quorum est attrahere. Si vsus rerum frigidarum vberior adfuerit, à parte virtutem non accipi significatio erit: quod piscatori illi euenit. Vel id fiet à tumore, vt à phlegmone ita habita, vt tenuibus dissipatis, partes crassæ restagnent. Cùm vrina non redditur, & vesica in duritiem exturgescit, id fit à resolutis musculis abdominis, & stupentibus neruis vesicæ, vt euenit interdũ his, quibus crura resoluuntur: preme, prodibit. dixi id etiam euenisse à meningis resolutione. Antagonistarũ musculorum affectum noscemus in ore: nam sana membra loquuntur, conniuent, sentiunt, rident. Quare, scribit Aretæus, deprehendũtur loquendo, ridendo, conniuendo. Nam in affectâ parte labrum risu caret, & inter loquendum non mouetur, palpebra non volubilis, oculus riget, nil sentiunt partes læsæ. Hæc ideo: nam decipiunt in caninâ conuulsione partes, nam integræ, spectantibus, laborare vidẽtur. Illud notandum, quòd paraplegia & conuulsio simul existere nequeunt in eodem subiecto: quod illius natura & hyparxis ἐν τῇ λύσει: huius verò ἐν τῇ τάσει consistat. & paraplegiæ sedes est in neruo medullari: conuulsionis autem in musculo. Ex his puto naturam paralysis conspicuam esse: quare ad remedia abeo. Capita ad quæ collineandum sit in curatione, hæc sunt, quæ ex deprehensâ eius naturâ manant. Cùm paralysis sit symptoma, variis morbis consectarium, certè variæ remediorum ideæ sese offerant necesse est. Si facultas ab instrumentis motui sensuique dicatis excludatur, quòd lacera sit eorum vnio, erit solidandum. Sin angustiâ arctentur, dilatentur: si ab infarctu id fiat, aperiatur. Quòd si paralysis enata fuerit, quòd vis animalis non suscipiatur ob nerui intemperiem, si frigus obsit, erit calfaciendum: si consociat se mador, vnà siccandum. Cùm verò ob tumorem durum hoc euenit, erit molliendum & exhauriendũ. Succus auctor cùm est mali, elidatur. & quia attonitum remanet cerebrum à spirituum resolutione & conceptum ob frigus, quare calfaciendum & spiritus noui gignendi.

A causa efficiente ... (margin, partly cut off)

3. Loc. aff. vlt. (margin)

Vt noscatur pars opposita num laboret. (margin)

INDICATIONES. (margin)

gignĕdi. ſpiritus calidiore & tenuiore ſanguine nutriuntur: in hæc ergo côueniant edulia & aër: vt nimirum calfaciant & ſiccent: vnde & foris dropacibus vtĕdum. Sed antequam manum medicam porrigamus, notabimus num redintegrabilis ſit ſanitas: id dicent ſigna. Certè omnes neruorum affectus ægrè ſanabiles ſunt: quòd nerui naturâ algeant à calidi inopiâ, inde vix redeunt paralytici ſenes, effœto calore natiuo. Si iuuenis fuerit euſarcos, bene ſperandum: ſic ſi ſenſus manent integri. Sed dum veteraſcit malum, ægrè excutitur. Cùm cauſa paralyſis eſt phlegmone oppoſitæ partis, quæ in ſe euocat totas facultatis opes (quod non fit ſine horrendâ vi inflammatoriâ) calamitoſum denuncia malum. Sin id euenit ab acciſis neruis, ſanè ſectus neruus combinari nequit. Quodſi nerui anguſtia adſit, vt à loro, id remoueatur: ſi ab ictu ſit valido attritus neruus, extra ſpem habebitur. ſi tamen mitior ictus fuerit, ſanabilis erit. Sed quâ arte dignoſcam validam compreſſionem, à tenui? Razes hoc nos docet; ſi ilico iam iam ab ictu oborta fuerit paralyſis, nota erit validæ contuſionis: ſin longâ die ab ictu arrepſerit, tenuioris attritionis ſymbolum erit, & manus curationi dabit. Vertebrarum intro luxatio ſi mali auctor, deſperata erit curatio: nam vehementem compreſſionem neruis adfert, nec illæ reuocari poſſunt in ſuam ſedem. Si foras fuit luxatio harum, reponitur: non æquè facilè ſi ad latera. A phlegmone muſculorum ceruicis nata paralyſis, redire ad ſanitatem poteſt. Quæ ortum ducit à nerui denſitate, quæ à frigore nata fuit, ſanatur, attamen ægre. Id cùm fuerit ab obſtruente pituitâ vel melancholiâ, curari poterit; ſed à melancholiâ non ſine ſummâ difficultate: ægrè enim hæc cedit, validiſſimis etiam remediis. Quòd ſi facultas non admittatur à neruo, ob intemperiem vel tumorem durum, ſuperari hæc iniuria poterit, modò in ſcyrrhum non induruerit. Præterea pars inſpicienda, & oculis luſtranda. Si enim pars eneruata non tabeſcat, nec colorem exuat, ſpes eſt redintegrationis: nam validam facultatem ſpirituumque copiam denotat. Senes, inquit Aretæus, vix ſanantur: nam eorum calor titubat, luxuriante madore. at pueri facilè redeunt. Vrinis cumulatè multis proruptis exoluitur atque ſaneſcit. Sed ſudoribus confertim manantibus, ruit in peius. His etiam parotis mala eſt, à refrigerato nimiùm cerebro. Quæ apoplexiæ conſectaria, ægrè curatur: & metus eſt, ne in eam recurrat. Si à marcore partis, quæ ei oppoſita eſt calore & colore vegeta reddatur, calamitoſum eſt: nam effœtæ partis indicium eſt, quæ facilè fert ſibi ſubduci ſuccum. Febris & tremor concurrens eſt pro valetudine. Recuperandæ ſanitati indolentiam vehementer prodeſſe tradit Aretæus. Pingues, humidi, deſides facilè hoc vitio corripiuntur. Hyems hanc gignit præcipuè, dein ver, mox autũnus, at minimè æſtas. Si diu afflixerit corpus cholericum dolor colicus à pituitâ craſsâ & flatulentâ, illi, ſi randē tenuetur (vt inediâ, vigiliis, medicinis calidis) in ſpinam irruit, & πάρεσιν facit. Sed hæc materia non videtur ab inteſtinis ablegari,

PROGNOSIS.

A differentiis cauſæ efficientis.

5. Loc. vlt.

Galen. 3. loc. affect. vlt. & 4. loc. aff. 2.

Coác.

Aretæus.

ablegari: nam promptior ei per sedem foret exitus, sed ex venis eò ablegatur.

CVRATIO. Curabile si sit malum, in primis humoris instituatur euacuatio, præparatio, reuulsio, deriuatio, residui dissipatio, roboratio, & victus ratio.

CHIRVRGIA. Si sanguinis notæ efflorescunt, pertundemus venam: sed modicè sanguis subducatur, nam frigore, resolutis spiritibus, cerebrum stupet, corpusque friget. Nam si à phlegmone obnata fuerit, nihil periculi à frigore erit, etiamsi copiosiùs sanguis effluxerit. Sed vbi resolutio oborta fuit ab obstructione, religiosè transigendum: ne in frigido corpore, & frigido morbo facultas retentrix resoluatur, nectarque viuificum dissipetur. Sed quam venam pertundemus? partis intactæ, maximè si ab ictu vel febre inciderit. At quid si vtramque partem tetigerit resolutio, quid agas? Si circumfluat sanguis, vt sectione opus sit, vtrum latus acerbiùs affligatur notabimus; quod firmius videtur vulnusculum accipiat. Quodsi æquè vtrinque affligatur, dextrum brachium feriemus, ob hepatis situm.

Cucurbitula. Vel cucurbitulæ hæreant dorso & lumbis, modò ibi enata non fuerit paralysis. hoc modo vicem dabunt sectæ venæ. Cùm verò in dorso vel vertebris lumbalibus consederit vitium, cruribus vel coxis, & manibus eæ admoueantur. A prouisione habitâ totius, parti, in quâ focus eius consedit inferantur: nam flamma partem calfacit, & exanguem succo implet, & sopitam vim concitat.

Cauteria. Cauterium quod ferro imprimitur crudele est, sed tutum. Aëtius id partibus afflictis admouet: & etiam vertici capitis, ad exhaustionem reuulsionemque, si ibi stabulârit fons infarctum faciens. Si brachium resolutũ fuerit, prima vel secunda colli vertebra cauterium accipiat. Si simul crus soluatur vel pes, vltima spina vratur. eisdem vtemur si totũ latus hebescat solutum. Quin interdum aduersis partibus cauteria inurimus, ad materiæ auersionem. Frictiones excipiat pars sana.

LENIENTIA. Iam videamus quibus vtendum aluiducis remediis, cùm ea suadet vsus. Ea erunt varia, pro materiæ discrimine; vt illa fuerit tenuis vel crassior. Propinabimus mel rosatum laxatiuum, cum hierâ. A cassiâ abstine; cùm enim magna eius pars nutricatui studeat, eneruat compagem corporis. Ego ita agere solebam: Accipio benedictæ laxatiuæ, vel antidoti Indi vnciam: cui remisceo vncias quatuor mellis rosati laxatiui: iubeo vt alternis ferè diebus cochlearium vnum aut alterum sumant. Si clysma velit, hoc proderit: Accipe parietariæ, brassicæ, mercurialis, florum chamæmeli, betonicæ, saluiæ, cuiusque manipulum: stœchados, rutæ, calaminthæ, centaurei, hyssopi, cuiusque semimanipulum; seminis seseli, fœniculi, ammeos, cuiusq. binas drachmas: potest addi agarici in puppâ ligati semuncia, & semen carthami: coque ex aquâ: huius libræ adde benedictæ laxatiuæ, antidoti Indi, cuiusque semunciam; mellis rosati vnciam; olei rutæ, laurini, vel lilini singulas sescuncias; salis communis drachmam. maximè prodest cùm pudendum, coxæ, vesica, & cæteræ vicinæ partes resoluuntur.

PHARMACIA. Ad vsum purgantium sensim veniemus, propterea que materiam morbificam

exclusioni parabimus. Pituitam calfaciemus, siccabimus, incidemus, attenuabimus, detergemus. Ea tamen cautione, vt sensim veniamus ad valentiora: alioqui liquefacta fusaque materia ad partem præcipitata irritabit malum. Cauendum ergo ne ante quartum diem validis vtamur aperientibus: ne magis partes dilatemus, quàm materiam præparemus. Fruatur æger oxymelitis exiguâ copiâ; tinctumque id sit vi hyssopi, & betonicæ. Sit id fabricatum ex aceto non acri. Vtemur etiam syrupo acetoso simplici, syrupo stichados, prassij, betonicæ, hyssopi, de iuâ Nicolai, primulæ veris, calaminthæ; nam siccat & tenuat, melle anthosato. Hæc dantur cum decocto anisi, fœniculi, cinnamomi, saluiæ, origani, pulegij, summitatum thymi, vrticæ, seminis rutæ. duæ vel tres ex his coquantur ex hydromelite, vel aquâ. Accipe mellis rosati colati, sescunciam: cum duplo decocti saluiæ & betonicæ: fiat haustus. hoc coquit, tenuat, terget. Si puero oxymelite opus sit, id corrigatur melle rosato. Quatuor vel quinque dies mitigationi materiæ incumbemus, mox clementer purgabimus: dein pax ab vtrisque sit aliquot diebus. & interim auertatur incumbens materia balanis, errhinis, apophlegmatismis. Postea ad validiora pharmaca surgemus, & in præparantia vegetiora: iterumque, ne noua materia sobolescat, robore afflabimus partem ægram. Deinde otium interponatur ab omnibus remedijs, &, subductâ aluo cucurbitæ inhæreant spinæ. Tandem ad validiora te erigas remedia tum præparantia, tum purgantia. Razes offerebat pilulas fœtidas; postea quietem indicebat triduanam (alij scribunt trium hebdomadarum) & interim vtebatur cicerum decocto, & oleo & sinapi nutriebat. Sed illud obseruabile, materiæ copiam plerumque exactam materiæ morbificæ edomationem non admittere. Purga tunc ilico pilulis de hierâ cum agarico. dein paulatim præpara, & vicissim (vt dum vrina ex crudore in flauũ abit) purga. vt, accipe agarici recenter trochiscati sesquidrachmam; aquæ absinthij vncias tres; zinziberis grana quinque: macera: colaturæ adde benedictæ laxatiuæ drachmas tres; mellis rosati ℥ j. misce. Aliud: Accipe pilularum assairet, & de agarico singulas semidrachmas. Sæpe purgatio instituatur, modesto remedio, quod ter vel quater aluum irritet. Aut bibat veteris galli decoctum, in quo ferbuit turbith, cnicum, polypodium, hyssopum, stichas. Monet Auicenna, ineunte morbo, validis pharmacis non esse concutiendum corpus: imò, inquit, cuncteris ad quartum vel septimum. sin fortè malum fuerit vehemens, ad decimumquartum diem supersedeas. ita Paulus initium fecit à semidrachma hieræ. Non incumbe etiam perpetuò pharmacis, sed ab illis, vt dixi, pax sit insertis diebus. Videndum tamen ne cunctatio fraudi sit, si non sit extra censum acuti mali, ita vt subitæ mortis discrimen adsit. Et iubet Abincenna, vt robur aliquod pharmaca habeant: nam longè ab aluo recessere nerui, maximeque cùm infarcti sint materiâ contumaci à crassitie: nec principatu aliquo œconomiæ humanæ

Præparantia. *Purgantia.* *Modus agendi.* *Nota.* *Cautio. 2. 3.*

manæ præsunt. Hoc ordine transigemus. In primis vtemur pilulis de agarico cum trochiscis alhàdel, dein cocciis, fœtidis, de opopanace, de sarcocollâ, de euphorbio: quæ vltimæ validissimæ sunt, taroq. in vsum veniunt. Si pilulæ non placent, detur diacarthamum, quod grati saporis sit; vt & electarium de citro solutiuum, diaphœnicum, & Indum maius, benedicta laxatiua ad sex drachmas. Si licet, robustioribus sensim vtemur, elucescentibus notis perfectæ coctionis. Attamen si ineunte morbo materia adhuc influit, validè purga: alioqui sensim. Nam hoc æuo fons huius mali plerumque est obstructio contumax: hinc est quòd Razes præscripserit binas drachmas cum semisse pilularum fœtidarum: sed non semper eò surgendum: sed in inuicto reliquis malo, valentibusque viribus sine infirmitatis metu, tenacibusque succis renitentibus. Non tamen huic tam valida debentur ac apoplecticis. Quare, si licet, iteratis vicibus pugnetur: nam lentus est morbus, lenteq. bellum eius conficiendum potiùs, quàm magnâ agitatione pugnare; ne ex paucis multa. Phlegmaphygis iunge quid chologogi: nam bilis est vehiculum pituitæ & melancholiæ. Pilulæ hîc vtiles sunt: nam feliciùs trahunt à partibus remotis. Vsui erunt alephanginæ, imperiales, assairet, de agarico, cochiæ, & fœtidæ, quas in curatione huius mali describit Razes. Si melancholia vexet, detur confectio hamech ex diluto epithymi. Accipe pilularũ de opopanace scriptulos duos (fundit crassam pituitam) pilularum fœtidarum, castorei, vtriusque semiscriptulum: fiant pilulæ. Si velit potiùs æger apozema, hoc modo id paretur: Accipe radicum inulæ viridium, acori, galangæ crassioris, singulorum semunciam, saluiæ vtriusq., polij montani, menthæ, betonicæ, vel origani, aut calaminthę, pulegij, cuiusq. manipulum; hyssopi semimanipulum; seminum anisi vel fœniculi, aut carui drachmas sex; glycyrrhizæ rasæ semũciam; medullæ seminis carthami crassè contusi, polypodij, singulas binas vncias; turbith gummosi tantundem; florum stœchados, vel rorismarini, aut saluiæ, & centaurei minoris, singulos manipulos. Coque ex aquâ, & libræ affunde mellis rosati, syrupi de hyssopo, amborum duas vncias; pleres archon, diambræ, singulos scriptulos. Conficiantur etiam syrupi magistrales, hoc est, perfectè cocti, qui per interualla propinentur: nam in vsum seruari possunt. Accipe ramentorum ligni guaiaci semilibram; corticis eiusdẽ semunciam: infunde hæc horis vigintiquatuor in libris aquæ septem: coque ad medietatis exhaustionem: colaturæ infunde radicum ireos recentis, pyrethri, acori vulgi, galangæ crassioris, cuiusuis vnciam: macerentur in vino albo: radicum aristolochiæ rotundæ, hermodactylorum, singulas semuncias; polij montani, rutæ, sampsuchi, saluiæ, matricariæ, hyssopi, primulæ veris, melissæ, chamæpityos, calaminthæ, pulegij, origani, abrotani, singulos sesquimanipulos; seminis carui, anisi, fœniculi, rutæ, singulorum sesquidrachmam; caricarum pinguium numero viginti: adiici possunt flores centaurei minoris,

Syrupus magistralis.

minoris, serpillum, stœchas, rosmarinum, ciceres rubri. Hæc præparant. Si purgans velis, adiice folliculos senæ, & semen carthami ad duas vncias. Coque aliquot ex his in aquâ: cuius accipies binas libras, in quibus dissolues syrupi vel mellis rosati laxatiui vncias octo;& sacchari vncias quatuor: fiat syrupus perfectè coctus: & impone rhabarbari semũciam; cinnamomi sesquidrachmam: in linteo hæc sint ligata. dosis sit duarum vnciarum: cum decocto betonicæ, saluiæ, melissæ, stœchados. Sumat singulis denis quindenísve diebus. A totius corporis purgatione, si caput adhuc immundum fuerit, id euacuabimus, quò dein roborari possit. Cùm itaq. ter vel quater purgatus fuerit, vtemur errhinis, apophlegmatismis, sternutamentis; dein Laconico hypocausto. Fiat errhinum ex decocto maioranæ, rorismarini, seminis nigellæ, iuæ: adiice succum betæ, & mel despumatum. Vel accipe tenerrimas radiculas, betæ, digitis terantur dum fibrescant, tum hæ huius herbæ succo, cui castorei, piperis, strutij, & elaterij quid insit, tabescant; vnam insere naribus. Gargarismus materiam liquans ita præscribatur: Accipe rutæ, saluiæ, corticum radicum raphani, singulorum semimanipulũ; pyrethri drachmas duas; staphysagriæ sesquidrachmam: coque;& colaturæ adde mellis rosati vncias tres; oxymelitis scillitici vnciam. Vel accipe sinapi, erucæ, thymbræ, zinziberis, pyrethri, mastices, singulos scriptulos: cum melle rosato & passulis fiat pasta, cuius pars masticetur. Quintus Horatianus commendat sternutatoria, vt cerebri pressa altitudo suscitetur. Hypocaustum Laconicum rigetur decocto saluiæ ignitis lapidibus iniecto: ita decocto vtemur hyssopi, foliorum lauri, lauendulæ, rorismarini, stœchados, chamæpityos, chamæmelorum, meliloti. Balnea vtilissima etiam sunt sulphurea, & aliquantulum aluminosa, nitrosa, & bituminosa. Primò tamen illinatur adipe anatis cum medullâ ceruinâ & oleo lilino. Balneum fiat ex decocto vulpis, cum foliis lauri, arthemisiæ, & talibus: adde sacculum cui argilla insit commixta sulphuri, sali, alumini, bitumini. Sed cautio adsit, ne ita calidis siccisque vtaris, vt materia morbifica inde lapidescat, exhaustis tenuioribus partibus. quare non ante trigesimum diem his vtendum. Accipe vas magnum cui commodè insideat æger: fundo vasis insperge cineres, quibus impone lapides ignitos, super quos infunde decoctum sequens. Accipe cucumeris asinini, brioniæ, ireos, singulas vncias; saluiæ, betonicæ, melissæ, maioranæ, foliorum lauri, calaminthæ, hyssopi, polij montani, arthemisiæ, abrotani, mentastri, pulegij, cuiusque manipulos quattuor; seminis sileris montani, anisi, fœniculi, carui, singulorum vnciam; florum centaurei, chamæmeli, pulegij, cuiusque semimanipulum, coque ex aquâ & vino generoso. huic immerge lapides, vapore rigetur æger sedens super scamnum, vase optimè clauso. Et ita sit constructum vas, vt nouum decoctum infundi possit. Sudet, dum ferat, caue ne incidat in animi deliquium; sed mox dum se debilitari sentit egrediatur. hoc fiat tribus vel

quattuor

Peculiares purgationes. *Errhinũ.* *Gargarismus.* *Masticatorium.* *Sternutatorium.* *Balnea.*

quattuor horis ante cibum. à balneo tegatur & sudet. Et interdum accipiat drachmam theriacæ, vt sudet à balneo in lecto: & origo neruorum balsamis vngatur: forisque, vt mox dicemus, suffitibus & illitionibus parti robur concilietur. Sunt enim roborantia duplicia; nam vel foris admouentur, vel intus propinantur. Primò de assumendis, mox de admonendis. Talibus vtantur, quorum anathymiasi crassi humores tenuentur, cerebrumque recreetur. vt theriacâ, mithridatio, aureâ Alexandrinâ, diacastoreo ex decocto iuæ, diamosco, rosatâ nouellâ, aromatico rosato, diagalangâ; his misce interdum quid aquæ vitæ. Conserua iuæ, enulæ, rorismarini, stichados, saluiæ, betonicæ, cum speciebus diacalaminthi, diaspolitici, vel diacymini, diatrionpiperij: condito zinzibere, vel nuce myristicâ, calamo odorato, caryophyllis, acoro condito, & pyrethro. confert etiam ruta, aristolochia, hyssopum, prassium. inde fiant decocta, quæ ilico à datis remediis sorbeantur. vt fiat decoctum pampinorum & saluiæ; dataque paucâ dosi corroborantium cum castorei momento bibatur. Hyeme corporeque naturâ frigido sumat drachmas binas conseruæ acori, & superbibat decoctum saluiæ, betonicæ, rorismarini, cui immixtæ sint paucæ guttulæ aquæ vitæ, cui immaduit castoreum. Vel immitte aquæ vitæ iuam, acorum, hyssopum, piper, caryophyllos. Ita fiunt decocta ex serpillo, iuâ, satureiâ, pulegio, maioranâ. Razes capite De paralysi describit compositionem anacardinam, quam multis laudibus celebrat. iubetq. vt decem dies abstineant ægri ab omni remedio, & ab eius vsu. & dein iterum, collectis viribus, ad curationem properabimus. Non vltra duas drachmas ea propinetur (ni purgare velis) ita tenuat, & febrem accersit, quæ expetita est in hoc morbo, dum ab infarctu venit. Da primũ drachmas duas castorei: si inde non surgat febris, ad drachmas duas anacardiorũ te eriges: si nec ita, ad semunciam cum Aëtio abibis. vel accipe sagapeni, beniouini, singulorum scriptulum; mulsi vncias tres: hoc liquat & resoluit humorẽ. Contumaci malo accipe terebinthinæ optimæ lotæ cum aquâ iuæ drachmas duas; confectionis anacardinæ drachmam, id præstans est remedium. Quidam audacter præscribunt olei sulphuris per campanam extracti guttulam, cum maluatico vino. Cordus laudat philonium Mesues: credo, vbi dolor iungitur. pilulæ ex castoreo, assâ fœtidâ, & nuce moscatâ. Aqua lilij conuallij; aqua balsami arte parati, & guttæ aliquot balsami cum vino. oleum ligni guaiaci, aqua mithridatij. aqua ex floribus & foliis hyperici bibita. vel aqua melissophylli & saluiæ ad vncias quattuor bibita per plures dies. sal theriacalẽ. Superbibat conseruis (caput siccantibus) cochlear vini saluiati. Magna denique spes posita est in decocto ligni guaiaci, & sarzæ, & radicum chynæ, cum melle. Sed opportunè exhiberi hæc debent. Vide quid dicat in Coacis Hippocrates; vt vrinis repentè multis & cumulatè proruptis exoluitur atque sanescit: ita sudoribus confertim manantibus, & largâ detractione sanguinis ruit in peius; eiusque paralysis

Balnea.

CORROBORANTIA. *Intus.*

De guaiaci exhibitione.

paralyſis planè redditur ἀνίατος. Si
verò ſenſim ſudant, inquit, proſunt;
nam excluditur morbi humor, ſu-
perſtite partium vndè manant inte-
gritate. Accipe ligni guaiaci vncias
quattuor; corticum eiuſdem ſemun-
ciam; aquæ libras octo: coque ad
dimidias: optimè deſpumentur: in
fine adiice ſaluiæ, betonicæ, ſtichа-
dos, cuiuſque ſemimanipulum; bac-
carum lauri, iuniperi, cuiuſq. ſemun-
ciam: ſenſim coquatur, ne efferueſ-
cat: colaturæ adde mellis anthoſati
libram; aceti ſcillitici vnciam; aroma
afflетur cum drachmis duabus nucis
myriſticæ. Ita addi poterunt cætera
quæ neruis ſtudent, vt hyſſopum,
roriſmarinum, maiorana, iua, ſerpil-
lum, betonica, primula veris, pule-
gium, ſaturegium, flores lilij con-
uallij, & flores chamæmeli, & aniſi
ſemúcia, & ad remedij acrimoniam
temperandam paſſulæ. decoctum ra-
dicis bardanæ etiam ſudoriferum
eſt. decoctum ſaſſafras magnas hîc
TOPICA. vires habet. Hæc de internis: iam ad
illa quæ admouentur. Si incumbit
paralyſis à criſi, vel ab apoplexiâ,
non eſt curanda, ſed potiùs promo-
uenda, quia ſalutem adfert: caue hîc
à repercuſſione, ſed ſolùm calidis
attrahe. Cùm ita non naſcitur, vti
licet cum Auicennâ repellentibus
& adſtringentibus, non tamen fri-
gidis, ſed calidis, vt cypero, calamo
aromatico, mace, cupreſſo. Dum ve-
rò calidis tenuantibus vtimur, ea
cautio adſit, vt à mitioribus ſemper
fiat progreſſus ad validiora. Sectâ
itaque venâ, aut purgato leniter cor-
pore pilulis aſſairet cum agarico &
caſtoreo, accipiat manè conſeruæ
acori binas drachmas: dein fiat fri-
ctio colli & dorſi cum panno aſpe-
ro: poſtea originem mali illinat oleo
chamæmelino. Dein quieſcat paucos
dies, interimque enemate ducatur
aluus, poſtea præpara fortiùs, & pur-
ga. His peractis illine oleo chamæ-
melino cum lilino: ſumatque con-
ſeruæ acori drachmas duas, cum
ſemiſcriptulo diambræ. poſtea para
oxymelite compoſito, & ſyrupo ſti-
chados. denique ad pilulas coccias
veni cum agarico, & ad fœtidas. dein
theriacam præbe: & frica primùm
mali originem aquâ vitæ, mox illine
balſamis, & calentiore oleo. Primò
itaque vtemur oleo chamæmelino,
ne fiat attractio ruentis adhuc ma-
teriæ; lilino, vulpino: ſecûdò de ſpicâ;
rutaceo, laurino, piperino, euphor-
bij, & balſamis. Ita tandem, ex Aui-
cennæ ſententiâ, adferantur valida,
penetrantia, pinguia: nam nerui af-
flicti ſub cute & carne quia indu-
ruere talia exigunt. & ni pinguia fo-
rent remedia illa quæ tenuia calidaq. 7. κατὰ γέν. 6.
eſſe debent, materia illa morbifica
neruis concepta facilè lapideſceret,
exhauſtis partibus tenuioribus. Pri-
mùm foue partem vapore vel aquâ
decoctionis iuæ, ſtœchados, cala-
minthæ, iberidis, piperis, &c. mox
vnge oleo trifolij cum adipe leonis,
vel anſeris anatiſve ſylueſtris; vel
oleo fraxini, vel medullâ ceruinâ, aut
adipe vulpino. Vel, à ſuffitu, frica
partem quater aut quinquies ſale
ſolutiuo Meſues: qui conſtat eu-
phorbio, pipere, caſtoreo, turbith,
ſcammonio, colocinthide. diſtillatur
aqua ex ciconiâ, quæ infarcta ſit vn-
ciâ vnâ caphuræ, & drachmâ am-
bræ. Commendo gŭmi elemnium,
quod antiquorum cedria videtur
eſſe, hoc

esse, hoc miscetur galbano: hæc enim siccant, nec indurant. Aliud: Igne candescat molaris lapidis pars; cum acri aceto, in quo rutæ, & pulegij castoreique vis sit, conspergatur: hoc vapore proximè posita pars rigetur ægra, supernè contecta stragulis, ac sudet. à duobus diebus id repetatur. Patente iam parte sudoreq. vndante, balsamo fricetur. Alij felem pinguem parant, abstracta iam pelle, abscisso capite, abiectisque intestinis: hanc totâ nocte in aquâ vitæ macerant: manè verò eam implent foliis lauri, rutâ, lauendulâ: carnem lardo ac caryophyllis replent: lento igne veru torrent: quod distillat pro vnguento est. Aliud: Accipe vulpem, huius ventrem imple hyssopo, stœchade, calamintha: vel si validius exegeris, impone sinapi, iberidem, colocynthidem, turbith, coquatur in vino, vel aquâ marinâ, aut thermali: coquatur triginta libris aquæ, ad tertiæ partis exhaustionem: fiat stillicidium. Lutum balneorum etiam probatur digerẽs, molliens, & roborans. A fotu & balneo commendatur vnguentum Leonelli, & talia qualia Parentis octaui libri decimotertio prodidit. vel distilla baccas lauri ex oleo communi. Si teneriora sint corpora, misce balsamis adipem anatis, vel medullam cerui. *1. Loc. effect. 7. & 3. lib. 12.* Nunquam negligito spinam dorsi, quæ publica quædam via est neruorum omnium, accipitque venas & arterias: nunquam desiste à liquido balsamo cum aquâ vitæ. *Balsama.* Chimicus quidam hoc vtitur, Accipit olei costini & de nucibus, singulorum vncias tres cum semisse, pinguedinis vulpis semilibram, pinguedinis viperarũ vncias tres, primulæ veris virentis, & saluiæ, singulas semilibras. herbas contusas cum pinguedine misce: addendo castorei semunciam, terebinthinæ libram, piperis, pyrethri, euphorbij, cuiusque drachmas tres, vini libras duas cum semisse: macera hæc, distilla: manabunt tres liquores, quorum postremus optimus. Vel facilius hoc modo, galbani, gummi hederæ accipies cuiusque semilibram, olei laurini vncias duas, terebinthinæ libras duas: distilla, & tertio liquore vtaris, viperam semper addebat ille chimicus. Aliud optimum: Accipe radicum angelicæ, acori, cyperi, azari, zedoariæ, cuiusque vnciam, mastiches sescunciam, galangæ, caryophyllorum, baccarum lauri, singulas semuncias, nucis myristicæ vncias duas, macis, aloës, myrrhæ, cuiusque semunciam, ligni aloës, gummi elemnij, singulorum vncias duas, castorei drachmas decem, styracis calamitæ, laseris, hoc est, beniouini, cuiusque vnciam; sanguinis draconis, florum lauendulæ, cuiusque vncias tres, olei nucis vnguentariæ semilibram: omnia incorporabis & distillabis in alembico. hoc tenuat, mollit, roborat. primò effluet aqua: secũdò oleum: tertiò mellago. Aliud: Accipe galbani semilibram, gummi hederæ vncias tres: tere & distilla: & extracto liquori remisce olei laurini vnciam, & terebinthinæ libram: iterum distilla, & seiunge aquam ab oleo. Interim stomacho & visceribus consulendum. Hapsis, id est, floccis lanæ, imbutis oleo meliloti, hyperici, cheirino, iasmino, sinapino foue partem, quæ etiam his postea contegatur. Componantur olea ex eius parte *Olea.*

quartâ vel quintâ: & ſuccorum, vt vini, aquæ iuæ, parte vnâ: & aliorum, vt galbani, euphorbij, parte denâ vel vel duodenâ. & coquantur ad aquæ, vini, vel ſucci conſumptionem. Vnguentũ Martiatum maius & minus, & Agrippæ, cum oleo de lateribus. Aliud: Accipe vnguenti de bdellio, olei terebinthinæ, cuiuſque vnciam: liqueſcant in diplomate: fiat vnctio ad ignem. Olea etiam florum roriſmarini, thymi, lauẽdulæ, caryophyllorum, nucis moſcatæ, omniumque aromatum diſtillata commodè illinuntur. oleo ſulphuris vltimò vtemur, iam progreſſo morbo, cùm cætera non iuuant. ex librâ tantùm tres olei drachmæ manant. Aliud: Accipe olei chamæmelini, lumbricorum, de terebinthinâ, lauendulæ, caſtorei, ſingulorũ ſemunciam: miſce. Aliud: Accipe ſaluiæ, iuæ, betonicæ (craſsè incidantur) chamæmeli, cuiuſque manipulũ; ligni guaiaci vncias tres; caſtorei ſemunciam; terebinthinæ vncias duas; cum oleo lumbricorum & aquâ vitæ in maſſam colligantur, digerantur: tandem balneo coquantur, & exprimatur liquor. Iungi his interdum poterunt baccæ iuniperi, nux moſcata, fœniculum. huic liquori remiſce vnguentum Meſues de bdellio: fiat vnctio: & pellis recens ſuperponatur. Aliud: Accipe pinguedinis taxi vncias quattuor, vini Maluatici vel Maderici ſemilibram: coque dum ferè euaneſcat vinum: tum adde olei ligni guaiaci, olei balſami artificialis, & olei laterini in quo macerati fuere flores hyperici & aromata, cuiuſque ſemunciam, vſque ad vnciam vnam; aquæ vitæ, in quâ caſtoreum maceratum fuit, ſemunciam: miſce, fiat linimentum. Ciconia implumis cum multis lumbricis coquatur in vino rubro & oleo: adde cornu cerui ſpongioſi vnciam; florum chamæmeli vncias duas; ſalis & maſticis vnciam: coque dum oſſa exuat: & in mortario tondantur, rurſuſque coque, ſacculoque fortiter colentur. adde interdum medullam cerui, vel adipem vrſi, galbanum, & terebinthinæ oleum, caſtoreum, ſinapi, myrrham. Laudat Razes oleum coſtinum, cuius ipſe deſcriptionem ponit, capite De paralyſi. quod nobile ſanè remedium eſt ita paratum. Scribonius accipit olei Sabini vncias tres: radicis cucumeris ſylueſtris recentis ſeſcunciam; conſcindatur radix craſsè, & in oleo coquatur, donec ſuccum omnem remittat & quaſi areſcat. dein per colum tranſmitte oleum: cui iunge ceræ, olei laurini, cyprini, lilini, ſingulorum vnciam; olei hyperici vncias duas; piperis albi contuſi, & per cribrum trãſmiſſi, & pyrethri etiam per cribrum tranſmiſſi ſemunciam: miſce, diu fricetur loco præcalfacto flammâ. Pueri ſulphureis aquis loti, vngantur oleo caſtorei vel coſti, *Pueri.* iunge aliquid euphorbij: vnge partem, & totam ſpinam. Aquâ vitæ imbuti panni imponantur partibus. *Nota.* Si humidiſſimus fuerit habitus corporis, potiùs vtemur ſiccis calentibus fomentis ex milio vel fœnugræco, cum furfuribus, & multo ſale, in ferreâ patellâ obuſtis, & latis linteis implicatis, quæ parti obuolui poſſint: hæc nullum madorem afflant: ſed potentiali ſiccandi vi roborant. Sacculum ita facies: Accipe florum lauendulæ, ſtichados, origani,

origani, lauri, rutæ, ladani, styracis, beniouini, gummi iuniperi, vel gummi animæ, vel copal, caryophyllorum, seminis nigellæ: ex his quædam, ad drachmas sex consocia. *Rubificantia.* Auicenna tandem post trigesimum diem ad rubificantia surgit. Vtemur ergo sinapismis, phœnigmis, & dropacibus: quò penitùs eximatur malum, sanguisque & spiritus iterum in partem reuocentur, eaque reuiuiscat. Hæc fiunt ex pice, sale, sinapi. Accipe terebinthinæ vncias duas; castorei, piperis, pyrethri, euphorbij, cuiusque scriptulum; sagapeni, galbani, opopanacis, singulas drachmas: misce lento igne, extende super alutam vel pellem arietis; applica spinæ per longitudinem. Ita etiam adhibetur emplastrum de sinapi. *Cautio.* Sed modus in his sit: cùm enim rubida pars pressa, non albescit, sed rubida perseuerat, à phœnigmis erit supersedendum: non enim exulceranda est pars. Accipe sinapi, seminis vrticæ, cuiusque drachmas duas; succi betonicæ, olei meliloti, quod sufficit vt fiat cataplasma. Si *Ab ictu.* sit ab ictu, pelle ouis curatur recens detracta locoque imposita. Cùm ita tunc irrepat, vt non illicò, sed pedetentim ingrauescat, emplastrum Razis admoueatur ex farinâ fœnigræci, glande vnguentariâ, nucleis cerasorum, semine ricini, bdellio, ammoniaco, adipe anatis, cerâ, oleo lilino: hæc simul contundantur. Vel hyperici oleum cum floribus imponet. Ab vstione si fuerit, decocto corticis mediæ vlmi & radicis eius *VICTVS. Cibus.* muccagine illine. Iam ad victus rationem venio. cibi copia & qualitas conuenienter instituatur. Paulus, Aëtius, & Auicenna ad decimumquartum diem vsque victu tenuiore vtuntur. quamuis enim morbus sit chronicus, est tamen vehemens circa primos dies: quare primis tribus diebus sit victus tenuissimus, vtaturque solo melicrato vel ptisanâ. Exactis quatuordecim diebus, solidiorem cibum exhibebimus. Tolerare tamen famem & sitim, inquit Paulus, confert. Primis itaque diebus mulsâ ferè contentus sit. cùm diuturnior est morbus, da auiculas, turdos, columbas, perdices, cuniculos. assa sint conspersa cinnamomo & aniso. Amygdala sumat, & nuces auellanas tostas. Victus totus sit siccus, attenuatorius, non viscosus, vrinam ciens, calfaciens. non tamen initio nimiâ calfactione ruat materia. Dices, in lõgis morbis parcus ille victus periculosus est: Respondeo, in plerisque id verum; sed non in his corporibus, vnde parum effluit, ob fractum calorem, & pituitæ copiam. Deinde iusculo pulli vtatur cum cinnamomo, pipere, zinzibere: vel saluiâ sit alteratum, rosmarino, acoro, menthâ, hyssopo, satureiâ, origano, ciceribus. Olera ex fœniculo, hyssopo, maiorana. Quintus Horatianus hos dicit salsioribus nutriendos. Caueat à lacte, piscibus: & acria, vt sinapi, quæ caput replent, ineunte morbo fugiantur. Biscoctus sit panis cum aniso. Aër calescat sic- *Aër.* câ vi illarum rerum quæ non replent caput: vt vi caryophyllorum, nucis myristicæ: bulliant in cubili ex aceto & aquâ rosatâ. Aër columbarij insigni quadam vi prodest. Luculentus

adſit ignis, cui infer ladanum, caryophyllos, nigellam. Pelle vulpina tegatur pars, quæ primùm ſuffiatur myrrhâ, maſtice, & caryophyllis.

Potus.

Potus ſit hydromel quod factum ſit ex ſextâ vel ſeptimâ parte mellis, cum ſaluiâ, vel origano: vel aqua cinnamomi ſaluiâ tincta propinetur. Vel decoctum aniſi, fœniculi. vel, accipe ireos ſemunciam; aquæ libram; ſacchari vnciam; cinnamomi leuiter contuſi drachmas duas: fiat potus. Cereuiſia hyſſopo imbuta commoda hîc eſt. Vel, accipe cinnamomi vncias duas; zinziberis ſemunciam; galangæ drachmas duas, caryophyllorum, macis, cuiuſque drachmam: coque ex aquæ libris quinque, donec quarta pars abſumatur. cùm refrixit traiiciatur colo, cũ forti expreſſione: adde ſacchari ſemilibram. A multo tamen potu & iuſculis abſtineat, præter galli antiqui. Vitet aquam frigidam, & acetum, etiam nimius vſus oxymelitis dãnoſus eſt ob acetum, quod exaſperando & radendo ventriculo moleſtum eſt, & neruis bellum indixit. Caueat à vino (quia caput replet) dum morbus nondum conſenuit aliquantulum. nam cùm fluxus abeſt ſuccorum, & corpus purgatum fuerit, dabis parum ſubaſtringentis vini annoſi: nam id ſiccat, & exhaurit quod reſtibile eſt materiæ morbificæ. Alioqui vinum facilè deducit materiam morbificam in locum affectum: facileque aceſcit in paralyticis: at acida neruis bellicoſa ſunt. Si æger fuerit ſitibundus, vel ſi febris ſuſpicio adſit, loco mellis in potu ſaccharo vtemur: vt, accipe aquæ coctæ libram; ſacchari vnciam; cinnamomi leniter contuſi drachmam vnam aut alteram.

Atrophia.

Sint talia quæ vrinam mouent, & materiam mitigent. Sed diſtingue inter atrophiam & paralyſin: nam interdum atrophia quædam partium ſoluit robur à ſiccitate, hîc abſint ſiccantia. Accipe vini Cretici libras tres; ſacchari optimi libras duas: coque lentè in ſyrupum: vtere cum duabus partibus iuſculi pulli: adde nonnunquam vitellum oui, partes gracileſcentes vnge oleo amygdalino, iunge parum olei chamæmelini ex floribus immaturis.

Exercitium.

Pro exercitio ſint frictiones: quæ primùm fiant in parte ſanâ, dein ad ægram venies. Nullum ocium concedatur cruribus, quæ etiam in ipſo lecto agitẽtur niſu ipſius ægri vel aſtantium: vel ſcipionibus gradiatur. Nihil enim illæſum neruum adeò eneruat ac ocium, & nulla ſubinde calidi fluentis euocatio, cuius amico ſplendore fraudatum infixum parti calidum hebeſcit, ac partis euentilatio ſtupeſcit. vtile enim vt excrementa partibus congeſta exhauriantur.

Somnus.

Somnus ſit ſex horarum. & longè à cibo dormiat. diurnus ſomnus vitetur.

Aluus.

Catharticis aſſiduò releuandi hi ſunt, inquit Q. Horatianus: nam diuturna hæc eſt paſſio. Singulis denis vel quindenis diebus ſumat ſyrupum à nobis inter purgantia deſcriptum. vel ex his pilulis ſcriptulo aut maiori hoc copia vtatur. Accipe agarici recens trochiſcati drachmas duas: turbith gummoſi drachmam; trochiſcorum alhandel ſcriptulum; ſarcocollæ; myrrhæ, cuiuſque ſcriptulos duos (hæc immanitatem turbethi caſtigant, & vnà reliquias materiæ tenuant) caſtorei ſemidrachmam;

aloës

aloës citrinæ non lotæ ad pondus omnium: ex his succo saluiæ exceptis fiat massa, quæ vsui reponatur. Sumat sæpe vnam pilulam mole semiscrupuli, vesperi ante cibum. Vel sumat pilulas assairet cum agatico, castoreo vel mastice. Animo sit sedato: sola ira naturam exagitās, sæpe longæ paralysi remedio fuit: alioqui lætè viuat. Tandem, cùm recreari incipit æger, ad balneum ducatur. Si loca emarcuerunt diu hoc morbo vexata, lauacra, cucurbitas, dropaces

Exercitium.

EMPIRICA. admoue post cibos. Empirica qui velit, consulat Euonymum, vbi de

Intus. balsamis. Imple ampullam floribus rorismarini vsque ad medietatem: sic hæreat vltra mensem, donec flores in aquam vertantur. Millefolium manè ex vino potum cum nasturtio. Aquæ vitæ iniice flores lilij conuallij & herbæ paralysis, lauendulæ, & castoreum, crocum, & grana piperis octo: sumat manè cochlearium. Puluis radicis imperatoriæ manè sumptus ex vino. Manè sumat terebinthinam lotam vino & aquâ, nucis iuglandis mole. Aëtius decoctum pampinorum vitis ieiunis assiduè potum valdè prodesse prodidit. Accipe vinum distillatum lilij conuallij, in quo aurum exstinctum fuit, huic adde aquam cerasorum nigrorum dulcium: æquas partes bibat: eademque vertebræ colli vngantur. Iua quo voles modo sumpta & admota. leporis assatum cerebrum. Accipe granorum paradisi, rhabarbari monachorum, piperis longi, cuiusq. drachmam; radicis ari præparatæ semunciam: fiat puluis, ex quo semper semidrachmam aspergat cibis. & bibat ex hac aquâ; accipe nucleos cerasorum amarillorum vncias binas; nucleorum persicorum non deglumatorum semunciam (hæc contunde) succini albi vnciam; florum clematis duos manipulos; florum lauendulæ sesquimanipulum; vini Rhenani tria pocula; rorismarini manipulum; sinapi albi semunciam: contunde cuncta, & misce, vitroque excepta Soli expone mensem: & distilla. propina cum aquâ buglossi vel cerasorum nigrorum aut florū persici. Cochleario horum liquorum adde distillati iam descripti liquoris guttas sex: manè & vesperi sumat: & superbibat ex hoc potu. Accipe seminis petroselini duas drachmas; sinapi albi vnciam; summitatum artemisiæ, & florum tiliæ, singulorum semimanipulum; vini libras tres; aquæ libram: coque ad dimidias. Coquunt quidam ex aquâ & vino flores persici, cum radicibus pimpinellæ & galangæ; addunt cacumina artemisiæ, & adiantum. Foris illinunt *Foris.* oleo amygdalino spinam his, qui in metu sunt ne in senio incurrentur. Pinguedo & medulla canis pinguis fustibus occisi. vel hîc coquatur aquâ & oleo vulpino vsque ad exhaustam aquam: exprime inde oleum. Accipe lumbricorum terræ, lotorum & in furno siccatorum ac in puluerem redactorum libram; pulueris zinziberis, galangæ, cuiusque semunciam: cum oleo lilino vel costino formetur vnguentum. Quædam symptomata *Vox amissa.* ab hoc malo nata curam sui etiam postulant: vt si vox amittatur. Ea verò deponitur duabus de causis, vel à memoriâ fraudatâ suâ vi, quòd vox non formetur sine imaginatione: alioqui, quicquid cogitat mens,

 illud in

illud in linguam venire potest prudentibus: vel quòd vocis organon affligatur, resolutis musculis linguæ & laryngis, vitiatoque neruo recurrente. Etenim linguæ apoplexiam facit resolutio nouem musculorum linguam mouentium, & ipsam verborum dædalam facientium; quorum alij à styloïde, alij ab hyoïde & cornibus eius, alij à maxillâ inferiore & mento exorti linguæ inseruiunt. Et balbi ab apoplexiâ sæpe in linguæ paralysin incidũt: ob madorem quo lingua nata est imbecillior, ac in hunc morbum promptior. Curatur vt paralysis: sed indicatione ductâ à loco malè affecto conueniunt gargarismata ex hyssopo, thymo, sinapi, nasturtio, calaminthâ, zinzibere, cũ oxymelite. Manu foras trahatur lingua & fricetur cum semine sinapi, & ablue decocto saluiæ. Errhina prosunt ex succo anagallidis purpureæ, betæ, cucumeris asinini, cyclaminis: adde seminis nigellæ, sinapi, nucis myristicæ, pyrethri scriptulum. Q. Horatianus etiam tandem secat linguæ venam. Origanum coctum cum aquâ & aridâ ficu, atque assiduè gargarisatum, facit ad linguam syderatam, inquit Marcellus. Castorei scriptulus sumatur cottidie cum balsamo. Sinapi cum mace & saluiâ sacculo excipe; qui madescat oxymelite, ori immitte. Vel accipe baccarum iuniperi cõtusarum, mellis, aceti, cuiusque vnciam; aquæ libras duas: coque ad dimidias, hoc ablue os. Accipe staphysagriæ, pyrethri, zinziberis, cuiusque scriptulos duos; masticis drachmam; ceræ semunciam: fiant pastilli parui, qui mandantur. Ratione masticis saliuam prouocabunt: ratione ceræ adhærebunt: & vi aliarum pituitam educent. Aliud masticatorium: accipe castorei, nucis moscatæ, cuiusq. sesquidrachmam: cum melle fiant trochisci: vnum teneat sub linguâ. sinapi etiam sacchato incrustatum sæpe comedat. oleo castorei & laurino caput vngat. Q. Horatianus præbet hyeme ex melicrato cochlearium castorei: & hyeme theriacam. Si hæc non iuuant, ceruix vesicis vlceretur. Huc etiam pertinet is affectus qui Caninus raptus à Cælio Aureliano dicitur, passio, vt ille ait, tarda. alij spasmum caninum vel cynicum, aut conuulsionem caninam vocant, vel torturam oris. Hæc passio symptoma est mutatæ qualitatis: nam character & moles faciei vertitur. Hæc tamen mutata qualitas nata fuit à functione læsâ: quæ functio hîc interdum aufertur, nonnunquam verò deprauatur: deprauatur, cùm raptus hic caninus nascitur à musculorum oris conuulsione: aufertur, cùm iidem musculi tentantur paralysi. nimirum in vltimo labij fine, inquit Aurelianus, siue oris angulo, quem Græci chalinon vocant. Nam vbicumq. musculi congeneres oppositi, sunt pares magnitudine, numero, & robore, resolutio vnius, conuulsionem alterius adfert: nam resolutus à sano trahitur. Hæc ratio est, cur Aëtius definierit Caninum spasmum esse mandibularum musculorum resolutionem. Etiam hoc est quod dicebat Aretæus, in canino σπασμῷ omnes faciei partes *σπᾶδε non magnopere visitatum est: sed ad læuas partes dextræ feruntur, & contra. Nascitur hic affectus ex neruis

Margin notes: CVRATIO. — CANINVS RAPTVS. — *Axioma.* — *cõuelli

PARS AEGRA. neruis tertiæ coniugationis (qui ex medio naſcuntur cerebro) malè affe-ctis: nam hi ſenſum & motum ad-ferunt ſupernis faciei partibus. Vel illi affliguntur nerui qui à ſecundâ & tertia vertebrâ oriuntur, qui man-dibulam mouent: oriſque muſculi in querelâ ſunt à ſolutione vel con-tractione. CAVSAE. Cauſa eſt influxus humidi frigidique ſucci: vel apoſtema molle quod ſpinæ initium occupat. SIGNA. Signa facilia ſunt: oris adeſt deformatio: facies, oculus, labia, ac naſus in alte-ram partem abeunt, non aliter ac canibus dum de eſcâ certant. Ocu-lum, inquit Razes, ad quem os con-uellitur claudere nequit: præterea ſi exſpirare iuſſus, efflabit tantùm ab alterâ parte. Sed quibus ſymbolis partem affectam noſcemus, cùm læ-ſa pars in oris paralyſi integra videa-tur maximè? & quo modo interſtin-guemus num ſit actio hæc deprauata vel abolita? hoc eſt, num à paralyſi vel conuulſione laboret? *4. loc. aff. 2. & De cauſ mor. 7.* Ægra pars turget à materiæ copiâ. Iube rideat, vel vt o litteram proferat, vna pars immobilis perſiſtet, vel eam conſpi-cuò videbis contrahi ab alterâ parte, vel ab eâdem abduci. Si fuerit à pa-ralyſi, oculus claudi nequit: nec, ſi flauerit, bucca æquali mole turget, ægreq. mouet labra dum efflat: pars vix ſentit, & ſaliua effluit: os in parte minùs clauditur: cutis non tenditur, ſed facilè trahentem ſequitur, ſupe-rior palpebra laxior oculum tegit; inferior labitur. Si fuerit à conuul-ſione; pars ægra tenditur non ſine duritie & dolore: palpebra inferior non æquè mergitur; oculus nudatur; pauca ſaliua effluit; cynici rictus more diſtrahitur os. Pars ſana ſuum colorem retinet ac tractabilis eſt: & oculus ſanæ partis meliùs poteſt tegi à palpebrâ. Ad Prognoſin pergo. PROGNOSIS. Oris raptus ſi à reſolutâ vi organo-rum naſcatur, apoplexiæ prodromos eſſe conſueuit: ſi à conuulſione, epi-lepſiæ. Bonum eſt ſi à ſpaſmo cani-no intumeſcat caput. Hæc oris de-formatio ſi ſubitò oriatur, curabilis eſt: nam non eſt ab exhauſtu, vt in phrenitide aliiſque acutis euenit. Si vltra ſemeſtre durauerit, ægrè cura-tur: nam durata materia iam neruis inſedit. Et ab initio, ad quartum diē metus eſt ne repat in cerebrum, vnde mors. Iam de curatione. CVRATIO. *Chirurgia.* San-guis luxurians emittatur. linguæ ve-nam pertundit Paulus. Cucurbitas primis admoue vertebris cum ſca-rificatione: prouiſione habitâ de toto corpore. Facies tota faſciis dirigatur, & blandis compreſſionibus frictio-nibuſque reducatur. Cauteria vtriq. brachio admoue. &, ſi reliqua non iuuant, ponè aures, ſi paralyſis in vi-tio eſt. Si induciæ dentur, para deco-cto PHARMAGIA. acori, betonicæ, origani, herbæ paralyſis, hyſſopi, florum ſtœcha-dos: cū melle vel ſyrupo de ſtœcha-de: & aroma afflet nuce myriſticâ. Razes commēdat catapotia fœtida. Accipe pilularum fœtidarum, & co-chiarum, cuiuſque ſcriptulum; caſto-rei ſemiſcriptulum: miſce. Aliæ: Accipe pilularum aggregatiuarum, & ſine quibus, agarici recenter tro-chiſcati, ſingulorum ſcriptulum: cum ſucco ſaluiæ formentur pilulæ ſeptem. *Cautio.* Cautio adſit, vt ilico purges, imò ante quartum diem, ſi metus apoplexiæ vel paralyſis adſit. Tan-dem ad capitis ipſius curationem accedemus: quod fiet gargariſmis,

apophleg-

apophlegmatiſmis,& errhinis.Priùs tamen vtemur errhinis: ne materiam in partem afflictam euocemus. Sternutet etiam à puluere ſtrutij. Maſticet nucẽ myriſticam,ac deinde eam deuoret. Vel accipe radicum pyrethri,caſtorei,piperis,zinziberis, ſingulorum ſemiſcriptulum; maſticis ſcriptulum; paſſularum ſemunciam: contunde ſimul, cum pauco melle roſato & cerâ, fiant trochiſci manſiles. Vult Razes vt indies manè ante paſtum ex ſinapi & ſyrupo acetoſo fiat gargariſatio.

CORROBORANTIA. *Intus.* Vltimò corroboretur neruoſum genus acoro & zinzibere, nuceque muſcatâ conditis. Razes laudat vt indies ſumatur ſeſquidrachma confectionis anacardinæ. Antidotus pantagathos apud Nicolaum. Mercurialis cum æquali pondere ſacchari in retortâ maceratur dies octo: exſtillatur inde album oleum: ſumat manè drachmam. His ſi non cedat malum, auctore Raze, recurremus ad pharmaca purgantia.

Pro pueris. Puer ſi affligatur, nutrix ſæpe theriacam hauriat. Vel accipe diamoſci, aromatici roſati, cuiuſque ſemiſcriptulum: cum aquâ bugloſſi detur puero.

Foris. foris etiam admoueantur quæ partes neruoſas roborant. Vult Auicenna vt facies cottidie abluatur aceto ſinapato: nam peruadit partes. Abluatur facies hoc decocto: Accipe maioranæ, ſaluiæ, betonicæ, cuiuſque manipulum: ſeminis fœnigræci vnciam; chamæmeli, ſtœchados, centaurei minoris, ſingulorum ſemimanipulum: coque in æquis partibus aquæ & vini ſtillatitij: & mox illinatur pars hoc vnguine; accipe bdellij, eliquati in aquâ vitæ, opopanacis, ammoniaci, ſingulorum vnciam; medullæ cruris vituli ſeſcunciam; axungiæ anatis, & anſeris, cuiuſque vnciam; ſtyracis calamitæ drachmas tres: ſeminis rutæ, nucis moſcatæ, caryophyllorum, macis, cuiuſque ſcriptulos duos; olei rutæ vncias duas cum ſemiſſe, ceræ quod ſatis eſt: fiat linimentũ. Aliud: accipe olei rutacei ſeſcunciam; caſtorei, ſagapeni, galbani, pyrethri, ſingulorum ſcriptulum: miſce, fiat vnguentum. Scribit Auicenna medicos Indos remedium ex feris vſu comperiſſe valentiſſimum; vt ex vulpe elixâ, & ex carne ceruinâ. Prodeſt etiam oleum coſtinum, & ſinapinum, de bdellio, de terebinthinâ. & ſacculus ex ſtœchade, rutâ, radice pyrethri: applicetur occipiti vſq. ad quintam vertebram: nam vnguenta admouebis fronti, & primis vertebris, & mandibulæ inferiori. Aëtius cataplaſmatum etiam meminit, vnguentorum, ſinapiſmi, & chapſiæ. Proderit emplaſtrum de meliloto cum rutâ, vel de piperibus emollitum cum caſtoreo & euphorbio: & emplaſtrum cheroneum.

Pueris. Pueri illinantur oleo lilino & violato. foueantur decocto capitum porcorum iuuenum vel hœdorum, dum ſeſe contracta laxent: dein oleo cum œſipo vngantur.

VICTVS. De victu ita ſtatuendum. Primis diebus ſit aër obſcurus. Quattuor vel ſeptem diebus ſint in ocio: dein ſe exerceant. Moueant os, & id componant in ſpeculo, quò caſtigent eius deformitatem. & oculos ſpeculo exerceant. Sit cibus tenuis & tenuans, ſi non ſit ab exhauſtu: nam tunc humida in vſum veniant. alioquin incidat & calfaciat. Potus ſit hydromel. Accipe ſtœchados manipulum;

pulum; radicum acori semunciam: coque ex aquâ: adde mel, vt fiat melicratum.

CAPVT XXV.

De CONVVLSIONE, *quam Græci Spasmum, & Celsus Distentionem neruorum appellat.*

NOMEN. ΣΠΑΣΜΟΝ Aurelianus nominat conductionem neruorum, Celsus distentionem appellat. nam Aurelianus tetanum vocat distentionem neruorum, aliter ac Celsus, qui tetanum rigorem vertit neruorum: Asclepiadis sectatores, extensionem corporũ dicunt. Atrocissimum malum, ac ferè supra humanas vires in hoc malo calamitas, fœdus aspectus, triste intuentibus spectaculum, tantaque characteris corporis mutatio, vt vel à familiaribus non agnoscantur. Nec temerè astantes votum impium, ac honestum iam vouent, ægrum vitâ ac acerbis malis defungi. Et sæpe præsens Medicus, inquit Aretæus, non quicquam opis adferre potest. qui si membra dirigere voluerit, viuentem hominem distraxerit, discerpseritque. Differt à spasmate spasmus: nam spasma fit, indeq; nomen habet, quando musculorum fibræ plurimùm distenduntur, adeò vt nonnullæ disrumpantur, ac tunc à spasmate ῥῆγμα enascitur. Ea verò prægrandis fibrarum distentio euenit aut vltrò, vel à foris. Vltrò, ὑπὸ τῶν ἐνεόντων, idque appulsu vel attractu. Appulsu, quando exudat alicũde inutilis succus, quem caro excipiens distenditur. Tractu verò fit distentio, cùm vi attractrice ipsarum carnium venarumque circumiacentium, fibræ musculorum vnà cum venis replentur validissimè. Foris, vt à labore, lapsu, casu, luctâ, cursu, tum si quis prægraue onus leuare conetur. Spasmus verò est motus prauus, quo instrumenta motui dicata ad suam originem citra voluntatem trahuntur. Dixi esse motum prauum: nam etiamsi motus conuulsionis simillimus sit naturali, qui fit musculis ad suum caput retractis: in eo tamen differunt, quòd hic motus non sit situs in nostrâ potestate, sed prorsus contra voluntatem fiat: Naturalis verò prorsus ex nostro dependet arbitrio. Quare facit hic morbus vt ἀπροαιρέτως, id est, iniussu nostro nobisque inuitis moueantur partes illæ, quæ olim προαιρετικῶς, id est, nostro iussu mouebantur. Vt nihil aliud sit cõnulsio, quàm iniussus earum partium motus, quæ naturaliter sponte nostrâ mouentur. Quidam putant emprosthotonum fieri, non aliter ac raptus nascitur caninus, resolutis duodecim caput attollentibus musculis. Minimè verò: nam si quis conetur retrò caput voluere manu, acerbissimum dolorem mouebit: quod sanè non fiet, parte oppositâ resolutâ. Adieci, instrumenta motui dicata: talia sunt corpora neruosa, vt nerui, tendones, musculi, ligamenta: nam, auctore Galeno, tendo & musculus sunt prima instrumenta voluntarij motus: vt enim paralysis est læsio neruorum: ita conuulsio est musculorum contumaciorũ vel ob inanitionem, vel ob repletionem. etenim paraplegiæ sedes est in neruo medullari: conuulsionis verò in musculo: & conuulsionis vis consideratur in motu iniusso: paraplegiæ verò in impotentiâ

Marginal notes: *Vis mali.* — *Pueri.* — *Spasma.* — *vlcerus.* — QVID *sit.* — DEFINITIONIS *explicatio.* — *12. Vs. part. & 1 De motu musc. & 6. Aph. 1 & 3. De symptom. caus. 2.*

tentiâ mouendi. Galenus putat ventriculum non côuelli, quòd sit musculi expers. quamuis aliàs scribat, in spasmo & musculos & neruos affligi. Quod ita accipies, malum debere musculum ferire; alioqui erit conuulsionis expers: id fit nonnunquam etiam afflicto neruo. Ascripsi, citra voluntatem instrumenta trahi: nam scribit Aretæus, homines interdum non solùm in arcum, sed in orbem trahi, vt caput genibus annexum habeant. Hæc de definitione: iam ad causas eamus, quas Aretæus infinitas esse scribit. Est enim conuulsio alia primigenia, alia secundaria. Primigenia est, in quâ partes quæ conuelluntur conuulsionis causam intra se continent; idque duplici modo, modo, σὺν τάσει, & tensionis experte. σὺν τάσει, est à repletione, vel à siccitate, cùm exaruerint, ac si incendio cõflagrassent: hæc per essentiam dici potest. Audi quæso quid dicat ille Pergamenus: Spasmi eueniunt εἴτε οὖν τεινομένων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, εἴτε καὶ διὰ πνεύματος ἐρεττόντων πληρουμένων τῶν μυῶν. Quare quædam conuulsio gignitur ἄνευ τάσεως. Et alibi dicit, σπασμοὶ διὰ ξηρότητα γίγνονται. τὰ πολλὰ δὲ διὰ πλήρωσιν. καὶ ὥσπερ ὅτι καὶ διὰ δακνώδη χυμὸν λεπτὸν, ἀναβιβρώσκοντα τὰ νευρώδη μόρια, καὶ διὰ ψύξιν ἰσχυράν. Discriminat eas quæ ex morbo, ab his, quæ à repletione vel inanitione enatæ fuere. ἄνευ τάσεως sunt illæ conuulsiones quæ nascuntur à tenui acrique materiâ irrepente in os ventriculi: vel à potu frigidæ, à crapulâ, ab vtero, à diaphragmatis phlegmone, cùm ea fuerit maxima; à remediis malignis, à valido frigore: à venenatâ aurâ. hæc per consensum vocari potest, quo cerebrum vel spina in contagium abripitur. Secundaria conuulsio est, quæ fit ex euentu, & consistit ἐν τῇ λύσει: cùm in opposito situ earundem partium, musculi sunt congeneres magnitudine, robore, & numero æquales: nam ibi resolutio vnius loci, conuulsionem facit alterius; quemadmodum scripsimus De oris raptu. Quæ fit ab inanitione conuulsio, fit à partibus motui voluntario dicatis; à quibus non alimentalis humiditas exhauritur, vt quidam putant nos putare, sed ingenita. Non tamen hæc inuadere solet implicitos febri hecticæ, quæ alioqui validè corpora attenuare solet; quòd ab hac febre pedetentim exhaustio fiat, quodque æquali se filo fundat ariditas toto corpore: ita non confertim in squalorẽ abripiuntur nerui. At à febre malignâ & magnâ, quæ subitò exhaurit neruos & carnes, vt & à phrenitide & causo, hæc squaloris calamitas importari solet, cùm nerui inde subitò arescant ac tendantur. Quin hypercatharsies, maximè effusæ per loca neruosa, id agunt: vt πῦρ γυναικεῖον. Interdum ignis vi vstæ partes exsuccantur: & nonnunquam perennibus vigiliis exarescunt. Frequentiùs tamen eueniunt spasmi à repletione: & hi sunt vel phlegmones expertes; vel huic consociati. consociantur huic, cùm motui dicatæ partis initium phlegmone tentatur. nam, ni τάσις adfuerit, conuulsio ex repletione non fiet. Quia huius talis conuulsionis causa ferè est vulnus, ictus, lapsus, vel casus, aut dolor: hæc sanguinem prolectant. Quæ ex vulnere fit conuulsio totius corporis, ea per contagionem enascitur,

CAVSAE.

2. Sympt. caus. 2. & 12. Method. vit.

Ab inanitione causa σὺν τάσει.

5. Aph. 1 & 39. & 12. Method. vit.

A repletione causa σὺν τάσει.

Cũ phlegmone.

enaſcitur; & non à repletione. Ita principio neruorũ ſpinalium phlegmone tentato, conſenſu reliqui trahuntur nerui: attamẽ quamuis pars inflammata fuerit repleta & tenſa, non tamen tota corporis œconomia replebitur aut tẽdetur. Quare phlegmone cùm auctor eſt conuulſionis totius corporis, illa ſanè conuulſio totius non erit à repletione: quamuis pars conuulſione quæ eſt ex repletione affligatur. Quin ab orgaſmo concita materia ſe in neruoſam effundere partem poteſt; eamque in phlegmonem ac conuulſionem abripere, non ſine tenſione. Attamen ſæpe conuellũtur partes nullâ phlegmone obſitæ, ſed à materiæ incurſu hoc illis euenit. Sed qualis hæc materia? vnica hæc eſt pituita craſſa & viſcida. Excludimus tamen pituitam gypſeam, vt etiam melancholiam (à quâ rarò naſcitur) quod ſubire nequeant neruos: argumento ſunt podagrici, nam hi ſpaſmoſi non fiunt. Sed cur maximè à pituitâ fit? quia nerui ſucco pituiteſcente maximè nutriuntur. & propterea pueri edaces huic malo ſunt obnoxij, quòd luxuriet in his pituita. Nec bilem agnoſcit, niſi ea conuulſio quæ oboritur per conſenſum: cùm acrimonia bilis laceſſiti nerui ſe contrahunt: ſed illos tendere repletione nequit. Hæc enim bilis tantâ copiâ colligi nequit (ob ſui acrimoniam) quâ partem neruoſam repleat & tendat. Quare hæc conuulſio non fiet ex repletione. Nec etiam σπασμὸς φυσώδης, nam in hoc vix horâ durabilis dolor: & ſolâ frictione miteſcit. Hic ſæpe digitos pedum ac manuum, & crura affligit tenſione vel contractione, crapulæ ac ocio familiare malum. Quicquid fœcundum eſt in pituitam, id conuulſioni materiam præſtat, vt ea copia vini, quæ mitigari nequit: & validum frigus, pituitæ auctor. intempeſtiuus frigidæ potus. Scribit Hippocrates elleborum ſpaſmum accerſere interdum. & Meſue addit, cùm pharmacum mouet, nec tamen promouet materiam pituitoſam. Sed dices, & paralyſis à pituitâ naſcitur. Reſponde, materiam conuulſificam neruoſis quidem partibus infundi, ſed non ita peruaſit vt paralyticis euenire ſolet. Cur igitur Razes validiùs frictionibus incumbit cùm conuulſio in vitio eſt, quàm vbi reſolutio in querelâ eſt? Hoc agit ob materiæ morbificæ craſſitiem. Hactenus de cauſis illius conuulſionis quam τὴν τάσιν ſociam habere aſſeruimus, quacumque ratione euenerit, replendo, vel exhauriendo. Iam de cauſis earum quæ ſunt tenſionis expertes. Talis conuulſio dicitur vulgò non proportionata ad materiam; quòd nulla adſit cognatio inter afflictam partem & morbificam cauſam, quum nulla adſit tenſio. Etenim conuulſio σὺν τάσει perpetuò ἰδιοπάθειαν agnoſcit: at hæc quæ eſt tenſionis expers, vtroque modo affligit, tum peculiari vitio, tum contagione. vitio peculiari euenit à materiâ, vel à qualitate. hæc materia erit vapor calidus, vt fit in febribus, cùm illi partes neruoſas feriunt: vel is vapor frigidus erit & flatulentus. quidam apud Paulum dicebat, tetani, eiuſque ſpecierum cauſam eſſe repletionem muſculorum, ex ſpiritu & aëre craſſo ac nebuloſo, dicitque ægrum frigidum admodum

5. Aph. 1

4. De Acut. 27.

Cap. De conuulſ.

Cauſæ cõuulſionis tenſionis expertis.

Duplex. Per ἰδιοπάθειαν à vapore.

3. Lib. 20

admodum esse & congelatum; & propterea ægrè mobilem: vnde non sicca his fomenta, sed potiùs humida conuenire. quare in cauitate à flatibus repletur musculus, non substantia nerui & carnis musculosæ: erit ergo hæc à flatibus conuulsio citra tensionem. Nec solū hæc conuulsio à vaporibus nascitur, verùm etiam à materiâ acri, mordaci, & tenui, neruosque rodente: qualis erat in illo iuuene de quo scribit Galenus. Qualitas si auctor conuulsionis fuerit, hæc erit venenosa, aut veneni expers. Venenosa ortum ducit ex propinato veneno, vt elleboro ex albo. Si veneni expers fuerit, maximè frigoris vi hæc calamitas importatur; vt ex opio, potu frigidæ. Auctor huius sententiæ est Aretæus, qui scribit, frigus acerrimum maximè horum vitiorum ferax esse. à sanguine etiam rigente vi stricti frigoris in venis, à quo contagione quadam nerui affliguntur. Sed quamnam conuulsionis ideam frigus adfert? geminam; vel concrescunt frigore succi, ac rigidâ quadam tensione fatigant neruos, eoque fit, vt difflatione fraudati nerui, ab impletis succis tendantur. hanc ideam cōuulsionis appellat Auicenna à siccitate natam: quod fiat congelationis quadam imagine: siccitate dico, enata non à frigore exprimente humidum, sed id congelante. At si sola refrigeratio ἀμέσως cōuulsionem attulerit, illa αὐτόπαθος erit. Nunquam conuulsio quæ est ab inanitione, frigus auctorem agnoscit: etenim vitâ micante, tanta strictio partium inde oboriri nequit. Hactenus de conuulsione αὐτόπαθος, quæ fit per idiopathiā: iam de hac quæ per sympathiam. Talis conuulsio cadit in eos qui vomunt æruginem, ab elleborismo, à ferocitate bilis in orificio alui, quod est acerrimi sensus, ac cerebro συμπαθέστατον, quia est νευρωδέστατον. Ita spinales nerui etiam affliguntur: & potissimum ab vtero hæc mala. Scribit Ægineta, multos à lumbricis neglectis conuulsos interiisse: nam ab his abripitur in consensum stomachus. Quin tracto in contagionem cerebro, conuulsio fit à morsu vel ictu virulento neruosæ partis. Ita à seminis humani fœditate, vel vlceris putidâ prauitate, aut virulentæ auræ ex parte aliquâ afflatu. Sed dices Hippocrates tantùm meminit duarum conuulsificarum causarum, nimirum copiæ, & inopiæ succorum. Ita est, sed agit de his solùm, quæ cum tensione eueniunt, tanquam γνησίοις. Aretæus auctor est à vehementi ceruicis ictu conuulsionem inferri: & Aurelianus percussu maiorum neruorum, quos tenontas appellant: sæpius tamen, inquit, à vulnerato neruo vel musculo: & à vino, his vulneribus manentibus poto. Hæc de causis. sed vt memoriæ consulamus, breuiter differentiæ huius acerbissimi mali vnde sumantur dicamus. A loco affecto variæ ideæ conuulsionum nascuntur. Si non tantùm brachium, manus, aut crura conuellantur, sed etiam faciei musculi, labrum alterum, oculus, alterutra gena, cerebrum erit affectum. nam cùm totum afficitur corpus, cerebrum primariò laborat. hoc rarò euenit; plerumque est in parte, vt oculo, cute frontis, linguæ radice, maxillâ, labris, brachio, manu, crure. Sed grauissima euenit ceruici.

Cùm cer-

Margin notes: *A materia acri.* — 5. Aph. 1 — *A qualitate.* — 5. Aph. 1 — *Per sympathiam.* — 4. Lib. 57 — *Dubium.* — DIFFERENTIAE.

Cũ ceruix vel corpus inflecti nequit, sed rectà tenditur, id τέτανον appellant: quum mentum pectori iungit, ἐμπροσθότονος vocatur: cùm verò caput committitur scapulis, ὀπισθότονος dicitur. Aurelianus pronum raptum, atque supinum appellat, & raptum posterganeum. Cornelius Celsus, Marcellus medicus, & Plinius tetanum, rigorem appellant, quòd rigida permaneant corpora tensa. Tonos enim, ait Aretæus, neruorum tensionisque vocabulum est. A causâ efficiente variæ species ducuntur. Hoc modo:

Lib. 17

Dubium.

DIFFERENTIAE.

Cõuulsio vel euenit
- *Cum tensione ab*
  - *inanitione à*
    - *calore, vt à phrenitide.*
    - *siccitate ab*
      - *euacuatione.*
      - *vigiliis.*
      - *causo.*
      - *vstionibus.*
  - *repletione*
    - *cũ inflammatione à*
      - *puncturâ.*
      - *vulnere.*
      - *internâ causâ.*
    - *phlegmones expers, à materiâ crassâ & frigidâ*
      - *pituitâ.*
      - *melancholiâ.*
- *Citra tensionem*
  - *idiopathiâ, à*
    - *materiâ*
      - *corpulentâ, quæ est acris & tenuis,*
      - *vapida, eaq; calida vel frigida, vt flatus.*
    - *qualitate*
      - *veneni experte ab*
        - *opio.*
        - *potu frigidæ.*
        - *sanguine veluti stricto.*
      - *venenosâ.*
  - *sympathiâ, cùm partes neruosam genus in consensum abripiunt, & omnium maximè os ventriculi, ab*
    - *acri humore.*
    - *pharmaco vehementi.*
    - *elleboro.*
    - *vermibus.*

Vel si neruosa pars virulento morsu aut ictu tentetur.

SIGNA differentiarum.

Hæc passio non ità citò finitur vt epilepsia; nec sensu ægri exuuntur. Contagio non nocet hoc malum: estque acutum. A repletione subitò adoritur. sæpe solemnis euacuationis suppressio antecedit, vt si repentè vrina sistatur. vel exercitij neglectus adest; continuata etiam pocula in causâ sunt. Præterea nulla exhaustio præcessit; sed corpus succi plenum est, nec venere, vomitu, mensium aut alio fluxu attenuatũ. quamuis pharmaca purgantia nonnunquam conuulsionem ex repletione adferant: dum pe-

Num à repletione.

dum peculiares ſuccos prolectantia, eos in flatus vertunt, ac muſculos diſtendunt. Quin interdum, pharmacorum vi, ſucci funduntur in radicibus neruorum; qui non rarò ludunt ſcientiſſimos medicos. quare ad ea oculos verte quæ euenêre ægro. *Num ab exhauſto.* Conuulſio ab exhauſto nunquam incidit, niſi ſignum aliquod valentiſſimum ac deterrimum acceſſerit: qualia in phrenitide exoriuntur. Eſt enim talis planè funeſta, ac deſperatæ ſalutis; qualem agnoſcimus in ſtridore dentium à delirio, in oculorũ fixo intuitu, vago motu, quando huc illuc voluuntur illæſi; peruerſione oris, ſingultu; manuum ſubſaltu. non fit ab ineunte ſtatim morbo: nam ante declinantem morbum non exhauritur æger. *Cæterarũ cauſarum dignotio.* An verò pituita vel melãcholia in cauſâ ſint, cuiuſq. ſucci ſymbola id narrabunt. Hæ iam dictæ ſpaſmi ideæ acerbiſſimos dolores pariunt, non ſine atroci iactatione: nam tenſio valida, neruos in his fatigat. Si citra tenſionem fuerit conuulſio, & ex idiopathiâ, nulla alia pars in querelâ erit præter conuulſam. Quæ nata eſt ex vapore calido, non ſine febre bilioſâ infertur facilè: inde ergo innoteſcet. Quòdſi cauſam agnoſcat flatulentam: eius ſymbola quædam edentur. Cùm à pharmaco inducta eſt conuulſio, id narrabit ipſe æger. Quæ oriuntur à conſenſu, facilè ſoluuntur. A ventriculo ſi fuerit, accedet nauſea, acres fœtidíque ructus, cordis dolor, iactatio: à vomitu, liberatio. Si ab vtero, ibi dolor erit, pubes tendetur, flatus aderunt; ſolemnis menſtrua euacuatio ſupprimitur, inde capitis dolor, delirium. Vermes ſuis ſignis

ſeſe prodent. Sed obſerua num immobilis pars ſit articulorũ oſſiumq. *Cautio.* vitio, à callo vel illapſo humore: tunc nec à febre, nec repentè incidit. & vide num antè luxata pars, minimè rectè fuerit curata. *INDICATIONES CVRATIVAE.* Deprehenſâ mali naturâ, videamus quibus contrariis remediis abigi poſſit. Si à repletione conuulſio enata fuerit, & ſi tenſio adſit, loquetur ipſa res laxandum eſſe: quo modo? quia à repletione, hanc abſcindendo. Sin ab exhauſto adſit conuulſio, inſuccandi naſcetur indicatio. Cùm à phrenitide infertur conuulſio, ni phrenitis abigatur, haut cedet ſpaſmus. Si à vigiliis, his conſulendum. Phlegmone ſi auctor mali fuerit, illi occurrẽdum. Quodſi ab incurſu ſucci pituitoſi, vel melancholici incubuerit hæc calamitas conuulſifica, euacuandum erit & calfaciendum: nam non ſine frigore pars repleta fuit ab his ſuccis. Flatus cùm in vitio ſunt, diſcutiantur. Veneni dira vis ſi in ſuſpicionem venerit, dometur, ſi frigus, incaleſcat. Sanguis ſtrictione vbi cauſa mali, fundatur, ac euacuetur. A conſenſu cùm pars contrahitur: fons mali extinguatur. Hæc agenda, ſi ſpes ſalutis aliqua appareat. ſed ne quid temerè, timemur ſigna prognoſtica. *PROGNOSIS.* Acutum malum, & quod breui interimit, idque non ratione materiæ, quæ craſſa eſt, ſed ratione vehementis doloris, qui maximè vires proſternit. Et quò plures partes trahuntur, & maximè cerebro vicinæ, vel in pectore, gulâ, ſtomacho ſi fuerint, eò periculo maiori tenentur: maximè ſi ex idiopathiâ laborarint. Tetanus grauiſſima pericula adferre ſolet. Hippocrates die quarto ſcripſit homines à

mines à tetano exstingui. cùm enim cuncti in eo musculi tendantur, id diu perferre corpus nequit: quare vel ad salutem, vel ad mortem abit. *Indicationis curatiuae.* Et Aretæus scripsit, tetanos maxillarum (siagonitas musculos vocat Aurelianus) doloris immanitate non *4. Acut. 60.* facilè placabiles esse: at sæpe calamitosos. Quin etiam conuulsio musculorum mouentium pinnas narium lethalis est: imò illi cymbam Charontis premunt in morbis acutis. *Ab inanitione.* Ab inanitione quia calamitosa est conuulsio, propterea omnis conuulsio in phreniticis est lethalis. Phreniticis bilem vomentibus, & inde conuulsis, calamitas in procinctu est: nam talis conuulsio violentæ ac malignæ febris est propria; & talis vomitus accidit sympathiâ cerebri. Nam nata in cerebro bilis, illuc demissa, exitum per os habet. Idem vsu venit illis qui purgâtur elleborismo, quod ipsis cholericis quibus eueniunt σπασμοὶ: potissimùm verò in musculis qui tibiarum suras cõstituunt. Nam violentia pharmaci attrahentis, & succum neruorum exhaurientis, non *Prognosis.* est ἀδύνατον ex eâ cacopathiâ spasmum incidere. Talis autem conuulsio mortiferè habet ægrum; qui seruari nequit ab exhausto conuulsus: tum autem doloris sæuissima ζωτονίη, & vnà vires citò exoluit, & citam mortem adducit. Conclamatum est ac penè de vitâ actũ, cùm violentia medicamenti sanguinem exprimere **spasmus ex elleboro, calamitosũ.* non desistit: *Σπασμὸς γὰρ ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον. quasi dicat, non qui excitatur ab acredine ellebori; sed ab hypercatharsi. propterea addidit ἐξ, quæ particula significat vacuitatem rei, quæ in quæstionem cadit. Nam quæ conuulsio incidit ab acredine ellebori, vel à materiâ acri attractâ ab elleboro ad ventriculum, est sanabilis. Sed omnis ab inanitione conuulsio mortifera est atque funesta, collapsis naturæ præsidiis ab exhausto partium solidarum, quarum quidem virtus est ipsa natura: accedit & trium principiorum ἔκλυσις, facultatumque non solùm in officio laborantium infirmitas, sed etiam priuatio, vnde cita mors venit. Verùm quæ à pharmaciâ citra exhaustũ, flatibus, aut agitatione enata fuit conuulsio, non est calamitosa: nam repletionis soboles est. Nam cõuulsio à repletione solui potest, etiamsi non fuerit phlegmones expers: modò illa phlegmone neruos non exhauriat, verùm repleat. Plerumque *5. Aph. 2 ex vulnere.* tamen funestæ conuulsiones ζωμάτων, & hypercatharseos, & cùm exaruere nerui à febre tanquam ab igne; quæ inde conuulsiones veniunt, omnes illæ mortẽ denunciant, & ipsam celeriùs opinione adferunt: est enim πάθος δυσίατον. Vt in fractura calcis: in vulnere musculorum quã parte nerui ἐμφύονται, aut iidem ἐκφύονται, si nullus tumor assurgat aut euanescat parte posticâ corporis. Tum ab hæmorrhagiâ quæ cietur à vulnere; quando exhaustæ venæ succum è neruis attrahunt, ipsosque faciunt rigidos ab exhausto. Nam attrahendi potentiâ, venæ carnes ipsas præcedunt. Et in pertusâ caluariâ, si exitus ichori negetur, qui ad menyngem descendit, sed inde ad neruos transmittitur: conuulsionem monebit cum phlegmone, tum è directo, tum è diuerso partis pertusæ: vt eius ichoris excursus est siue κατ' ἴξιν, siue ἀνάπαλιν:

ἀνάπαλιν: sicut Hippocrates annotauit in Autonomo, & pedissequâ Omiliâ. Prima muliebritas menstrualis; vel statim à conuulsione oborta de more purgatio menstruorum (sine febre phlegmones sobole) conuulsionis finem adfert. Addo Aphoristicas quasdam prognoses. Est bona mutatio conuulsionis in concussionem: nec contra. quia triumphata natura iam triumphare incipit: & quæ dominatu causæ morbificæ tenebatur; iam erecta, causæ ipsius potens est. Præterea præstat conuulsionem superuenire paralysi, quàm paralysin conuulsioni. Nam epilepsia sperabilem adhuc salutē ostendit in apoplexiâ, quæ, superueniens epilepsiæ, citâ morte funesta est. Et ab animi perturbatione oborti morbi grauiores cerebri, ægrè curantur: nam non sine magnâ sublatente causâ nascuntur. Phlegmones quæ est expers, redintegrationem naturæ concedit. Quæ fit à flatu, facilè excutitur. Hinc est quòd quæ per febres nascuntur, facilè sedentur: cùm febriles vapores neruos feriunt: vel humoris diffusione sæpe musculi conuelluntur, vt & pueris euenire solet. nam conuulsio febri finem imponere solet, si incidat eodem die. Alioqui in febre terrifica est: quia semper metum adfert sinistri iudicij: sed tamen non semper desperata: Nam & puerorum conuulsio formidabilis est, quamuis non rarò pueri conuulsionis periculo defungantur: quòd ea sequatur potiùs naturam suscipientis causæ (id est: puerilem neruorum infirmitatem) quàm efficientis; id est, febris ipsius, & malignæ cacochymiæ. *Pueri.* Ergo vt pueri facilè trahuntur in omne genus spasmi: ita facilè defunguntur spasmi molestiis. Et post septennium puer in conuulsionem à febre non trahitur, nisi hæc maligna fuerit. *5. Progn. 34.* Maximè per febres conuulsionibus implicantur pueri, quibus diu stricta aluus, vigiliis & terroribus obnoxij sunt in cacochymiâ. Aristoteles, scribit plenilunio magis infestari pueros spasmo. *7. Histor. animal. 12.* Idem etiam asserit, à dorso inuadentem conuulsionem pueris calamitosam euenire: ob summam doloris vim. Quin pueri iam æditi, antè septimum diem si conuellantur, calamitosum. Febrem in spasmum venientem salutarem ait Hippocrates: *Febris in spasmum.* spasmum autem in febrem, perniciosam. Sed Theodorus Priscianus asserit rarò cum febre euenire: si superuenerit, dicit, eius causam soluit. Sed si conuulsio his superueniat, semper vitæ, ait, periculum minatur. Attamen Hippocrates, in Coacis, inquit, Conuulsio adfert febris vacationem, quæ aut eodem febris die, aut postridie incidit. translatâ nimirum materiâ intus foras, à venis ad musculos; non ad neruos ceruicales, lumbales, dorsales, vnde delirium. Dicit eodem die: vt nulla sit suspicio siccitatis. Adfert finem sudore, hæmorrhagiâ, vel copiosâ sanguinis detractione. nam, vt alibi ait, hæmorrhagia vi suppressa, conuulsionem facit; phlebotomia exoluit. Cùm à materiâ pituitescente vel melancholescente nascitur, nisi copiâ suâ nimium luxuriarit, redintegrari potest. A mero veneno oborta conuulsio, mortifera est: nam veneni vis infracta indomitaque perseuerat: quare non tam ratione conuulsionis, quàm

quàm veneni homo abripitur. Sin non purum putumq. venenum fuerit, calamitosum, at non omnino mortiferum: nam ægrè expugnatur: vt ab elleboro albo: sed si fuerit ex inanitione, lethale. Periculosa est ab opio; non æquè quæ à potu frigidæ. A sanguinis consociatione stricta, non tantum periculi gerit: fuso enim sanguine, homo ad se redit. In hystericis conuulsiones sine febre, faciles sunt, vt Dorcadi contigit. Ibi Galenus in Commentario dicit, In magnâ vteri phlegmone, conuulsiones interdum eueniunt; sed cùm dicit Hippocrates ἀπύρως, ab his eas separauit: nam cū febre periculosæ sunt. Etenim arduam phlegmonem denunciant: at hæc ab vtero inflammatio, est lethalis. Quæ verò citra febrem & vteri phlegmonem incubuit, euacuato vtero euanescet. Hoc voluit Aretæus, cùm scribit, mulieres frequentiùs hoc malo corripi: sed minus mori: nam, dicit, humidæ sunt. Et senes, inquit, maximè hoc malo vexantur, & ex eâ intereunt, ob senectæ frigus & ariditatē. Si pectus & spiritus morbus occupauit, facilè è vitâ migrant. Ex punctis musculorum tendinibus & neruis plerumq. funestus est spasmus: nam à vulnere cōuulsio lethalis. Sed in sanabili quid agendum? Sententia est Aretæi, siue à refrigeratione, sine manifestâ causâ inuaserit, siue ex vulnere, siue ex abortu, venam in cubito rescindendam esse. Cautio adsit, vt laxior sit compressio vinculorum in brachio. Cælius Aurelianus ad vim conuulsificam collineans, Si vehemēs fuerit dolor, inquit, dimissionis tempore, & ante tertium diem admouebimus

A vtero.

5. Aph. 2

CHIRVRGIA.

Phlebotomia.

phlebotomiam. Theodorus etiam Priscianus id primis diebus agit. Quare dum focū suum sanguinem agnoscit, semper phlebotomiæ studendum: maximè si ex tetano laborarit, phlegmone aut vulnere. Quâ copiâ? sit ea extra lipothymiam & citra frigus extremorum: nam ilico inediâ & doloris vi titubabunt vires. frequentia sectionis arceat periculum quod à confertim factâ euacuatione metuitur. Tandē, progresso morbo, sublato omnis irruentis materiæ metu, mediis musculis imponatur cucurbita, scarificatâ carne: à finibus verò, hoc est, musculorum tendonibus abstine. Admonet Aurelianus, vt primùm locus foueatur decocto fœnugræci, seminis lini, hibisci: vt laxentur nerui, & lentescens humor fundatur. & cataplasmata probat. Ita & Aretæus ab epiplasmatum vsu ait cucurbitas, cum scarificatione semper, imponendas. Sed, inquit, parcè flamma excitetur: nam quæ à labris cucurbitæ fit circumpressio, doloris conuulsionisque auctor esse solet: sed diutiùs & molliùs trahant. Quæ partes scarificatione ferientur? ore oculisve conuulsis, occipitio primisque vertebris affigendas suadet Aëtius. Brachiis aut manibus contractis, ei quod humeri articulo subiectum est verticulo, & etiam septimo. At postremo verticulo, si crura fuerint contracta. Si, quod aliquando fit, scalpello pro venâ neruum icerit chirurgus, sedetur dolor, & sanies eliciatur, immittatur vulneri terebinthinæ oleum cum aquâ vitæ: & impone emplastrū diachalcytheos. Si fuerit ex ictu venenato ferarū, vincula membro iniiciantur:

Cucurbita.

Chirurgi ab ictu.

A fera ictu.

vel neruus præscindatur: vel cucurbita affigatur, partique eschara inducatur: & theriaca applicetur: bibatque theriacam ex decocto rutæ, pentaphylli, scabiosæ, melissæ, pimpinellæ, gentianæ. Puerorum membra conuulsa blandè manibus dirigantur & vngantur. Cùm à flatibus nascitur, proderunt frictiones pannis factæ calidis. Sudores, inquit Paulus, lanis oleo imbutis excipere, ac abstergere oportet, ne nobis clam refrigerent. A phlegmone nata conuulsio sedatur, abactâ phlegmone. Sed phlegmones expers si malum fuerit, quæ laxatis neruis huic remedia debentur, auctore Raze. Sed cùm acumen morbi præparantia remedia non admittit, ad purgantia ilico eundum. Alioqui illa eadem sint, quæ capite De paralysi descripsimus. & syrupus de agrimoniâ hîc commendatur. Hoc vtendum si inducias dederit malum. vt & melle rosato, syrupo acetoso simplici, de duabus radicibus, de bysantiis, de stœchade oxymelite, capillorum veneris, de betonicâ: cum decocto prassij. Hoc modo ducatur curatio: primò iniiciatur clyster mollis, non purgans: accipe radicum althææ vncias; seminis lini, fœnigræci, maluæ, singulas semuncias: coque ex iure carnis, vel aquâ: adde olei communis, vel chamæmelini vncias quattuor. Dein seca venam, si plethora iungatur; paruâ copiâ, & repetitis vicibus. Deinde, si morbi acumen id admittit, præpara crassam materiam. Aquæ iunge octauam partem mellis: coque ad despumationem: adde origanum. Dein vacua pilulis cocciis, aureis, fœtidis, pilulis de agarico,

A flatu.

A materia crassa.

Præparantia.

Curandi breuis ratio.

cum trochiscis alhandel; electario Indo maiori. semper iunge quid castorei: dein (vt hîc seriem subindicem curandi) Topica sint calida & mollientia: vt oleum lini, butyrũ recens, vnguentum refectiuum. vel tale, Accipe seminis althææ, & muccaginis eiusdem, & maluæ, extractæ decocto herbæ paralysis: adipis anatis vel humani quod satis sit: fiat linimentum. Bombacis seminis muccago etiam probatur. Balnea ineat; mox vngatur. Tetani peculiarem curationem breuiter prosequitur Oribasius ex Philumeno, noni libri decimoseptimo. Sed ad purgantia redeo. Para succos ex decocto hyssopi, centaurei minoris, chamæpythios, cum cinnamomo, caryophyllis, & schœnantho. Commendatur mel rosatum solutiuum: & pilulæ cocciæ vel fœtidæ cum castoreo, & pilulæ de beniouino Rondeletij. Accipe chamæpythin, betonicam, stœchadem, rorismarinum, maioranam, hyssopum: adde agaricum, turbith, nucem myristicam: ex aquâ coquantur: adde mel in fine coctionis. laudat Aretæus vt hiera cum mulsâ & oleo sedi iniiciatur. Aurelianus calidum oleum iniicit, vel decoctum fœnigræci, aut radicum agrestis maluæ. Theodorus Priscianus cõmẽdat clysteres simpliciores. Heraclides Tarentinus etiã clysmis vtebatur. Praxagoras vomitum præscripsit: sed hoc damnat Aurelianus: nã os aperire nequeunt. si tamen sit à materiâ biliosâ effusâ in ventriculum, erit vomendum: nec tamen semper eorum os combinatur. Diocles mictoria remedia dabat (quæ etiam laudat Priscianus) & deducentia ventrem. & pueris dabat

passum

passum aquatum. Commodè præbetur diaturbith cum rhabarbaro; agaricum; diaphœnicum; pilulæ cocciæ cum castoreo. Accipe cassiæ recẽter extractæ vnciam; terebinthinæ claræ semunciam; nucis myristicæ scriptulum. Hippocrates, testante etiam Cælio, ad elleborum nigrum venit, cum pipere & lacte asinino: quidam etiam pilulas de euphorbio exhibent. Cùm fuerit iam corpus purgatum totum, ad peculiarem capitis euacuationem veniemus. Masticet pyrethri radices cum castoreo; macerem, acorum, zinziber conditum, masticem: maximè si tetanus afflixerit. Fiant & gargarismata, ex decocto hyssopi, pulegij, origani, rutæ, raphani, pæoniæ, iridis: cum oxymelite scillitico. Errhina etiam fiant ex ciclamini succo & ireos, decocto pyrethri, origani, stœchados, agarici, nigellæ. Odore etiam nigellæ vim hauriant. sternutent. Deinde ad ea quæ partibus foris admouentur deueniemus. Hæc sunto calida & laxantia, vt aperiantur pori, vtque elabatur materia; & discutientia, nam materia crassa est: & dolorẽ leniant, vacuando acres succos & flatus, rarefaciendo, temperando, & coquendo ad æqualitatem reducendo: nam calor dolorem lenit, vt ait Hippocrates, vbi ita scribit, τὸ θερμὸν ἀπεσμιῶν, τι πάντων παρηγορικόν. hoc est, illa mitigat, siue ab exhausto, siue ab inanitione fuerint. Sint ergo calida; nam & pars obsessa, & materia morbifica frigent, stupetque animalis vis. Et, dum dolor vrget, ab emollientibus erit auspicandum, qualia sunt acopa & modicè calida. Propterea Aurelianus cataplasma ex semine lini & fœnugræci toti spinæ imponit. Alij catulos viuos admouent, aut pulmones viuentium animalium. Ita fotus ex tepido hydrelæo. Ita & cætera moderato ac suaui benignoque calore prædita, naturæ nostræ consentaneo. Per interualla tamen fiat admotio: nam horum assiduus vsus effœminat. Hîc vsum habent oleum lilinum, chamæmelinum, lumbricorum, butyrum cum croco, œsipus, vnguentum resumptiuum cum propoli. Deinde oleum rutæ &c. cum axungiis, castoreo, myrrhâ, croco, aquâ vitæ, ammoniaco, galbano, pipere, euphorbio, oleo sulphuris, balsamis. Accipe felem pinguem, vel catellum aut vulpem; excoria, & ab intestinis libera; infarcias radicibus lilinis, nam molliunt ac digerunt: harum igitur vncias duas contunde cum melle, ad formam cataplasmatis: adde radicum ireos semunciam; herbæ paralysis, maioranę, betonicæ, saluiæ, cuiusque pugillum; seminis althææ semunciam; foliorum lauri, baccarum iuniperi, radicum angelicæ, florum meliloti, chamæmeli, saluiæ, cuiusque pugillum; castorei semunciam: leniter cuncta contundantur: & deinde misce cum oleo lilino & de castoreo: & ventri harum bestiarum insuantur. Deinde lentè assetur id animal caryophyllis confixum, irrigetur autem aquâ vitæ & butyro. Pinguedo quæ distillat custodiatur. Cùm nihil ampliùs dimanat pinguedinis, tunc coquatur bestia hæc ad tabum vsque: quæque supernatat pinguedo, etiam seruetur. Tandem exprimatur caro, & ossa frangantur, & medulla eximatur. Vel; Accipe vnguenti Martiati vel

Capitis purgatio.

Topica.

5. Aph. 21.

Cautio.

Agrippæ, olei laurini, cuiusq. ſeſcunciam; galbani, opopanacis, ſingulorum ſcriptulum; caſtorei ſemidrachmã: miſce. Aliud: accipe roriſmarini, lauendulæ, cuiuſq. ſemimanipulum; caſtorei, ſeminis rutæ, cinnamomi, caryophyllorum, cuiuſque drachmas binas: affunde olei rutæ & lumbricorum, & vini copiam ſex vnciarum: coque ad dimidias. Accipe bubulum, vitulinum, vel hœdinum renem calidum cum totâ pinguedine: admoue hunc principio conuulſionis: detineatur dum exareſcat, vel dum fœteat: hoc tunc reiecto, nouus imponatur. Accipe olei de angelica (nam aperit, attenuat, diſcutit) olei lumbricorum, terebinthinæ, cuiuſq. ſeſcunciam; adipis humanæ vnciam; ſtyracis ſemũciam: liqueſiant. Aliud: accipe oleum lilinum cum oleo terebinthinæ, cui miſce oſſium humanorum oleum, vel medullam oſſis pernæ. Aliud, adeps humana accipiat vim ſaluiæ, lauri, ſtœchados: hoc eſt, bulliant in balneo matis: inde fiat hapſus cum lanis ſuccidis. Cumq. vncta fuit pars, tegatur pelle felis iam iam excoriatæ. Commendat Theodorus Priſcianus adipem leonũ cum galbano. Nos accipimus oleum vulpinũ, cum balſamo de galbano. Pinguedo etiam taxi & vulpis cum galbaneto mirum eſt quantum ſolatij adferat, ſi poſt balneum illinatur. *Cautio.* Cautione opus eſt, ne ea quæ foris admouentur onere moleſtiam adferãt: nec cerâ eorum etiam vis tardetur. Sacculi fabricentur ex ſale, furfure, milio. Aurelianus hapſo ex oleo cuncta inuoluit: vel fouet ſacco ex torrido ſemine lini. *Balnea.* Balnea arte facta, ineunte morbo, maximè proſunt, ex radicibus althææ, lilinis, ireos; betonicâ, lauendulâ, lauro, maluâ, acantho, geranio magno, foliis maluæ, hyperico, rutâ, calaminthâ, œſipo, origano, iberide, radicibus cucumeris agreſtis, narciſſo; ſemine lini, fœnugræci, anethi; floribus chamæmeli, meliloti, ſambuci, roriſmarini: orobo adde inteſtina veruecis, felem vel catellam: & affunde olei libras quattuor. Si non fuerint indurati nerui, adde abſinthium, chamæpityn, ſaluiam, origanum. Si verò in antiquato malo, potiùs emollitioni, quàm exhauſtioni ſtudendum, addes caput veruecis, vulpem, vel felem. Iunge tamen vnà exhaurientia, vt chamæpityn, ſtœchaden, betonicam, abſinthium, abrotanum, arthemiſiam, matricariam, radices ebuli, herbam & radicem glycyrrhizæ. Mox vnge oleo lilino, lumbricorum, amygdalino, oleo florum narciſſi, & de cheruâ cum medullis: tandem iunge oleum ex croco, & ex bdellio, cum pinguedine cati, & caſtoreo. Si cum frigore adſit duricies valida, iunge vnguentum de altheâ, & emplaſtrum de meliloto cum oleo lini. *Obſeruandum.* Illud obſeruandum, nos magnam proponere interdum ſupellectilem herbarum, cæterorumq. ſimplicium remediorum, non vt quis cuncta illa, quòd malè hodie fit, in inertem maſſam conſociet; ſed vt vno, duobus, tribus, quæ ad manus optimis erunt, vel ex naturâ ægrorum medicinam rectè inſtituat: nam modò hæ, modò illæ herbæ florent, ac integrâ vi vegetant; modò hæ, modò illæ partes (vt cæteras indicationes omittam) his aut illis herbis, ſuccíſve feliciùs recreantur, redeo.

tur. redeo. Balnea quæ in auxilium ſpaſmi ex repletione ſcribuntur, ſint actu calida: nam qui ab exhauſto fatigant, tepida poſtulant. Ita Aëtius conuulſis illis, oleum calidum; his, Auicenna tepidum præſcripſere. Argillam include ſacculo, cum alumine, ſale, nitro, ſulphure: hunc aquæ iniice, & coque cum maluâ, althæâ, maioranâ, hyſſopo, pulegio, anetho. Felem coque cum chamæmelo, & anetho, fiat balneum. Laconico poſtea vtemur, quo iam emollita materia exhauriatur, vinoſo vapore ex molari lapide effuſo: ſed primùm illinatur adipe taxi. Nonus medicus iubet vt bis die oleo immergatur. Sed tamen ſi fractiores fuerint vires, præſtabit Irrigationes adhibere ex hydrelæo & decocto fœnugræci. vel non vltra quadrantem horæ hæreat ob virium labefactationem. Si fuerit æger ſucci plenus, & vlceris expers, ætate floridâ, & ſi æſtas fuerit, immergi poterit aquæ frigidæ, ac ilico extrahi, quò calidum natiuum ἐπανάκλησιν efficiciat. A balneo illinatur oleo lumbricorum, vel lilino, aut chamæmeli, cum axungiâ taxi: vel oleo anethino cum oleo catellorum, adde vnguentum de althæâ, medullam vituli, cum caſtoreo, & aquâ vitæ. Si riget membrum, inuoluatur omento ouillo, vel œſipo, aut è cane detractæ pelli. Si adſit dolor clamoſus, olei libris duabus incoque folia maluæ, violarum, & lumbricos terræ, & ſemen fœnugræci, tere, adde crocum, fiat cataplaſma, calidè admoueatur. Iubet Cælius Aurelianus vt, cùm cataplaſma admouetur ſiagonibus muſculis, eo tempore oleum calidum ore contineatur, quo & interiùs buccarum colligatio laxetur. Theodorus Priſcianus chalaſtica omnia cataplaſmata commendat. diachylon laudat Aurelianus. Fumo ſcillini aceti ex molari lapide effuſo ſudet tecta pars, ac muccagine molli, abſterſo ſudore, illinatur antiquatum iam malum; id quinto die repetatur. Si inflammatâ à parte ortum duxerit, Accipies folia anethi, abſinthij, flores chamæmeli, meliloti; hæc coque ex craſsâ cereuiſiâ, adde libi ex ſemine lini libram; & cum oleo vermium, vulpino & roſato, fiat cataplaſma. A cuius vi impreſſa, illinatur pars oleo meliloti, anethino, vel chamæmelino, & lilino, vel vermiũ, aut vulpino. Nonnunquam foue decocto herbarum ex cereuiſiâ, vt ex radicibus liliorum, meliloti, ſaluiæ, lumbricorum. Puer verò his remediis par eſſe non poterit. quare horum pars afflicta foueatur decocto anethi, meliloti, & chamæmeli: dein lilino oleo illinatur, cum pauco croco. Vel, ex ſententiâ Anicennæ, fiat cataplaſma ex radicibus lilinis coctis in decocto ſeminis fœnigræci, adde aniſi quid & croci, & mellis quod ſatis ſit. Hactenus quo modo ea conuulſio abigatur quæ à craſſioris materiæ infuſione in neruos, tradidimus: iam ad cęteras cauſas abeamus. Si nerui incurrantur, per febres à bile natas, ab acri bile, ſuaui tepidaq; ab aquâ fiat fotus; ita eius acrimonia frangetur, ac ipſa exhaurietur. & interim rhabarbaro excludatur bilis. Sin pituitosâ in febre aut melancholicâ, flatus cauſa ſpaſmi fuerit, excute hos, dianiſo, & cumino intus. vel obline drachmam caſtorei, myrrhæ, vel ammoniaci melle. foris, decocto ex vino

Obſeruandum. *Dolor.* *Ab inflammatione.* *Puerorũ.* *A bile.* *A frigida materia.*

ex vino forti ammeos, dauci, baccarum lauri, chamæmeli, cumini; ceruici ac tactis morbo partibus apponatur lana madens oleo anethino, vel chamæmelino, & lumbricorum. *A veneno.* Si à venenato morsu aut ictu, hac medicinâ expugnetur: accipe momentum theriacæ & scabiosæ, cum vitello oui & balsamo hyperici imponatur: vel illinatur oleo de scorpionibus Matthioli. Aut cauterio inusto impone allia cocta: vbi crusta excidit, cautio sit ne coëat vlcus ante diem quadragesimum vel sexagesimum. Si metus sit combinationis, insperge cineres ficulneos, vel vitis: foue locum decocto radicis angelicæ vel oxalidis. *A ventriculo.* Si fuerit à ventriculo acri tenuique succo presso, qualis est æruginosa bilis, vnde frigidæ sudatiunculæ, & syncope, tepidam bibat, & digito vel pennâ vomitum moueat. *Ab intestinis.* Sin intestina mordeantur, succum ptisanæ iniiciemus enemate, & granata mala comedat. Interdum sed rarò, conuulsiuo quodam feruntur motu intestina, à pituitâ flatulentâ. *Historia.* Cùm medicinam discebam Patauij, vidi adolescentem cuius intestina totumque abdomen conuellebatur, testes & vasa spermatica sub osse pubis abscondebantur; rugitus aderat, & tensio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus cum madore: anhelosus erat oppresso à diaphragmate, ac mente in paroxysmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus discutientia & eos attenuantia: ac ea quæ euincere possunt materiam frigidam, coquendo ac purgando, & roborabant tandem intestina. Primùm iniectus clyster ex decocto anethi; cum hierâ, melle rosato & oleo chamæmeli. dein decocto agrimoniæ, petroselini præparabatur. postea pilulis aureis ac alephanginis purgabatur. alternis diebus clyster repetebatur. Foris oleo rutæ & castorei vngebatur. Interdum accipiebat vnam pilulam ex castoreo cum syrupo betonicæ: hæc inaurata erat. Bibebat vinum saluiatum, & ex betonicâ. dianisum illi in deliciis erat, fricabantur crura. *Ab vtero.* Si sit ab vtero, habitâ prouisione totius corporis, accipe castorei, diambræ, seminis dauci, imperatoriæ, rutæ, radicum gentianæ, singulorum scriptulum: fiat puluis subtilis: sumat semidrachmam, ex decocto vel succo rutæ: adiice multum sacchari, vel quid mellis: nam vterus dulcia prolectat ac rapit. vinum absit. *A punctura.* A puncto neruo fit inflammatio, inde spasmus, cùm primùm abscindi neruum non vult æger. Vt ergo caueas, ilico corpus inaniatur phlebotomiâ, ita vt citra lipothymiam illa administretur: & purgetur corpus: nam ita phlegmones incrementũ sistitur. Absolutam interim inediam sustineat homo: vel solâ cereuisiâ saccharatâ fruatur. Deinde quæ phlegmonem sedant, hoc est, quæ tensionem ac dolorem leniant admoue: qualis est dulcis olei affusio, vel olei lumbricorum, aut hyperici. Nam si dolor mitigari possit, vnà placabitur conuulsio: qui si sedari nequeat, metus erit phlegmones; quâ conceptâ, si perseuerarit, non euadet: nam materiæ interclusio intercipitur, vnde gangræna: ilicoque cerebrum in contagium rapitur: vnde conuulsio & deliria. Quare si sedari dolor nequeat, & febris &

delirium accedant; antequam fiat phlegmone, neruus vel punctus tendo secetur parte altiore, quàm vbi punctura fuit accepta. Calente oleo neruorum propagines illine, vt si in crure fuerit, spinam & inguina. Vulneri verò inde quæ tergent & siccant sine morsu; maximè si neruus fuerit nudus. Aretæus coquit althæam ex mulsâ: & castoreum vlceri inspergit: nam, inquit, horrores ab vlceribus prodeuntes malefici sunt. Initio tamē, ad dolores, fiat balneum ex oleo communi tepido, vel ex decocto althææ, maluæ, violariæ, seminis lini & fœnigræci, chamæmeli, meliloti: vel ex decocto intestinorum, capitis & pedum veruecis, vel vulpis. Si his dolor non mitescat, fiat cataplasma ex micâ panis in lacte maceratâ, vel in decocto papaueris. si ne sic placetur, abscinde totum neruum. Sed vt dixi primùm videbimus, num sedari remediis dolor possit: vt emplastro ex radicibus althææ, cū oleo rosato. sed primū oleum terebinthinæ cum aquâ vitæ vulneri immittatur: si nudus neruus, adde vitellum oui & ipsam terebinthinam: balsamum morsus expers idem potest. Si profundior neruus, ab infuso balsamo, pars tegatur emplastro diachalcytheos: nam id exhaurit, & aduenæ succo viam intercipit. Et vnge totam spinam oleo amygdalino dulci: &, si febris adsit, iunge quid olei violati. Si punctura fuerit angustior, aperi vulnus, dum virus exhauriatur & exspiret, & infunde balsamum hyperici cum aquâ vitæ calidè, iam in principio læsionis. mox fiat emplastrum ex lumbricis terræ, cum oleo rosato. Si putredine fœdati sint neruui, cauterium remedio erit. Sed adsit semper ea cautio, vt mitescat dolor linimentis & epiplasmatis. quare interdum totum membrum oleo infunde: spinaque dorsi perpetuò foueatur oleo humectante & modestè calente. Nondum ab hac historia abeo; nam plurimum hæc calamitas ægros & medicos fatigat. Si sæuus adsit à puncturâ dolor, oleo terebinthinæ & rosato incoque lumbricos: vel fiat cataplasma ex foliis sambuci, maluæ, oxylapathi, furfuribus cum decocto papaueris, vel iunge quid opij. Hæc si non iuuant, seca neruum antequam inflammetur, & crocinum oleum Mesues infunde, aut tale quid citra morsum siccans. Hactenus quomodo curetur spasmus qui à repletis neruis: iam qui ab inanitis vt habenda sit. Rara admodum occurrit conuulsio ab inanitione: interdum tamen in febris perennitate ac delirio: tunc Aëtius fouet caput tepidâ temperatâq. aquâ, ita & manus & pedes: dein caput oleo dulci perfundatur, & manus & pedes molliter illinantur. Accipe caput & pedes veruecinos parum quassatorum, adde radicum althææ libras duas; fœnigræci integri, seminis lini, cuiusq. semilibram: coque ex aquâ dum exossentur. Vel accipe aquæ dulcis quod satis sit ad balneum; cui adde pinguedinem gallinarum, & lumbos pinguioris veruecis. A balneo offam vini sumat, & dormiat. Maximè commendatur totius colli, occipitis, & spinæ ex solo oleo violato illitus, vel ex amygdalino. Si diuturnus fiat tetanus, bis die, suasore Paulo, dimittātur in olei solium. non tamen moram ibi trahant: nam olei so-

A punctura.

A putredine neruorum.

Ex inanitione.

olei ſolium maximè vires ſoluit. Poterit etiam balneum inſtitui ex lacte: vel ex decocto violarum, nymphææ, lactucæ, ſalicis, hordeo fracto, cucurbitá, melonibus. Tepida balnea ſint cùm à calore ortum ducit conuulſio: alioqui temperata ſit aqua. à balneo vngatur tota ſpina oleo cucurbitino, vel violato, aut amygdalino, cum tenui frictione. addite interdum muccaginem ſeminis pſyllij, vel radicum althææ, medullam vituli. & vngatur caput, & auribus naribuſque quid immittatur. Interdum oleo amygdalino iũge quid vnguenti roſati, ſi fuerit à calore cõcepta conuulſio: ita quadam nutricatus ſtrictione ſiſtetur, vt hæreat partibus. nam Auicenna vtitur etiam aquâ roſatâ: non ratione ſtrictionis, ſed roboris. Tẽdonibus, inquit Aretæus, inferãtur epiplaſmata ex lini & fœnugræci ſemine. & totum corpus inuoluit lanis oleo madentibus. &, inquit, maximè tendines vngantur, & loca circa aures & mentum: nam hæ partes maximè tenduntur in hoc morbo, & ſummè dolẽt. Intus etiam talia ſumat, vnde madore quodam corpus madeſcat; vt conſeruam bugloſſi, violarum, pineas, conſeruam nenupharis, lactucam conditam, cortices citreorum. Accipe pulpæ caponis, vel leporis, amygdalorum totâ nocte in aquâ ſaccharatâ maceratorum, ſingulorum binas vncias; ſeminum quattuor frigidorum ſemunciam; ſeminis papaueris albi duas drachmas; paſſularum Corinthiacarum vnciam; conſeruæ violarum ſeſcunciam; butyri recentis ſine ſale ſemilibram; lutea ouorum ſemicocta tria; aquæ roſatæ quod ſufficit,

Intus.

fiat confectio. Si fuerit ex hypercatharſi, hauriat drachmam vel ſemidrachmam theriacæ. Iam ad diætam abeo. Cùm ab exhauſto nata eſt conuulſio, ſucculento nutricatu rigetur corpus. Auicenna & Razes lac laudant, modò æger febris expers fuerit. alioqui ptiſana vtemur. Iuſcula etiam ſucculentarum carnium opitulantur, cum lactucâ; & cucurbita. pineæ nuces, amygdala. Potus primò ſit aqua hordei, poſtea vinum oligophorum, vel dilutum aquâ melonum, cucurbitarum. Potet interdum aquam ſaccharatam, iolabium violatum cùm aquâ anguriæ, adde parum vini dulcis albi. Aër ſit lẽniter calidus & humidus. Æſtate, inquit Aretæus citra ſudorem caleat, metu ſyncopes. Et, dicit Aurelianus, nullo odore ſit aër infectus. Oua thermopala commendat Priſcianus. Lectus ſit mollis, ſuauis, calidus; nam inflexiles nerui rigent. Si à repletione fuerit natus tetanus, ſolo hydromelite victitent, vel decocto cicerum, vel ptiſanæ cremore cum melle. Si diuturnius futurum malum, colatitia vtatur pulli carne. Iubet etiam Aretæus ne inediâ macerentur, eſt enim inedia res frigida. Potus ſit hydromel quod thymbrâ tinctum ſit, aut hyſſopo, maioranâ, ſaluiâ, ſerpillo. Vitet olera, fructus, piſces, acida. Admonet Cælius Aurelianus, vt ſudorem, ob preſſuram venientem, excipiamus pannis calidis: frigeſcit enim permanens, & conſenſu partium geminat paſſionem. Potent viciſſim, non confertim: nam cùm difficulter deglutiant, in nares potum relidunt, vnde vehementer lancinati, in ſpaſmum irritantur. Si puer à plethorâ

Victus ratio.

Ab inanitione.

A repletione.

Pueri. à plethorâ ex tetano laborarit, abstineat à vino. nam potus vini purpurei & vinosi pueris hoc malũ adfert: etiamsi à nutricibus hauriatur: vt & lac crassum. Abstineat etiam puer ab ouis, & carnibus. & lintea madentia ab oleo lilino & chamæmelino perpetuò ceruici impone, si illa retracta fuerit, vel alijs etiam partibus quæ trahuntur. Vtaturque persæpe mithridato cum triplo sacchari rosati, & electario de mosco, cum margaritis, & syrupo de citreis. Alui contumacior astrictio sæpe pueris hoc malum attulit. qui si habitiores fuerint, arceantur etiam à balneis. Fricentur artus puerorum leniter oleo moscellino Nicolai. Empirica iam quædam subnecto. Cordus laudat philonium Mesues cum decocto nucis moscatæ si hauriatur. Distillentur contusa ossa ex pernis fumo induratis: adde crocum: fiat illitus. Aqua vitæ cum sanguine leporis mixta, parti imponatur: nisi fuerit ab inanitione. Cereuisiæ pingui incoque saluiam, thymum, rosmarinum, & pinguedinem cruris bubuli & vitulini (vocant hîc *clawesmeer*) hac dorsum ad focum illinatur: interdum adde quid castorei. Renẽ arietis assatum consperge aquâ vitæ, ac medium seca; & loco affecto impone. Accipe olei amygdalini dulcis vncias binas: puluetis castorei semiscriptulum: bibat. maximè si congelata quædam adsit durities. Et ex bdellio, galbano, opopanace, dissolutis in multo oleo, adiectâque paucâ vitæ aquâ (si diu iam malum fatigarit) cum pauco castoreo, fiat vnguentum. Oleum ex hepate raiarum cum recenti butyro. Aqua ex hirundinibus & castoreo. hanc describit Rondeletius, capite De epilepsiâ. Primò vnge oleo lilino, chamæmeli. postea lumbricorum, vulpino, rutaceo, laurino, irino, axungiis anseris, anatis, petroleo cum aquâ vitæ & castoreo. Balneum ex aquâ in quâ fœnugræcum coxit, folia rutæ, vel saluiæ: & olei pars tertia adiiciatur. Coquatur canis ruffus in oleo, vt vulpis coqui solet, eo vngatur. Arcet spasmi incursum serpentum senectus in pelle taurinâ adligatâ. Plin. 30. Coquatur catulus vulpis in succo anethi dum dissoluatur: bis, vel sæpius, huic æger infundatur. Sal calfactus & positus ad originem spasmi, eum soluit, vt ait Mesues. Pulegij decoctum cum melicrato commendat Dioscorides. & erinacei caro siccata & cum castoreo pota ex melicrato. Dioscorides etiam ranarum decoctum laudat, cum sale & oleo: & ipsas etiam ranas. Dolorem implacabilem sedat panis à furno calens, oleo rosato vel violato tinctus, vel bubulo lacte maceratus: qui cum oleo anethino, & croci momento pinsetur. vel accipe olei rosarum vel ranarum vncias duas; anethi semunciam; opij scriptulum; croci semiscriptulum. vel aquæ vitæ immitte flores rosmarini; quod supernatat inunge. Canicula pinguis coquatur in oleo lilino & meliloti. Experimentũ Nicolai: accipe anserem magnum, pinguem, purgatum, infarciatur lardo, myrrhâ, thure: consuatur, ac assetur, supposito vase aceto pleno. prima pinguedo exstillans abiiciatur; quæ mox vsui sit. Posteà anser is aceto coquatur: innatantem pinguedinem primæ adiice: his fiat vnctio. Si dolor fuerit acerrimus,

Margin notes (left): Vtetus ratio. — Alimentum. — EMPIRICA. — Amplatum.

coque vermes oleo communi: hæreat pars dolens tepido in oleo: mox vermes emplastri modo impone cũ oleo vulpino, vel Hilino. Si sit ex contusione, fiat cataplasma ex farinâ fabacea, cum oxymelite, & pice liquidâ. Balsama arte confecta describuntur secundâ parte Euonymi.

CAPVT XXVI.

De SENSVS & MOTVS HEBETVDINE.

Vox. ΝΑΡΚΗ vel νάρκωσις Græcis, Latinis Torpor. Hac voce τ̃ νάρκης tum quædam segnicies & infirmitas quarumlibet partium, in cuiusque officio declaratur: tum etiam stupor & torpor, vel hebetudo, quâ sentiẽdi vis languet infirma, nec bene sensio excitatur τῆς αἰσθήσεως in sensu obtuso. 5. Aph. 16. Inuenimus etiam apud Hippocratem νάρκωσιν γνώμης, torporem mentis: in quâ agnoscit Galenus τὴν ἀτονίαν τ̃ γνώμης, imbecillitatem mentis: resolutâ nimirum vt vi neruorum, ita cerebri substantiâ. Hac ergo voce partium omnium veluti segnicies quædam ostenditur in officio faciundo, vel in percipiendo appulsu τ̃ αἰσθήσεως & excipiendo hebetudo & stupor quidam. Hîc dolor stupidus opinionem facit diminuti pariter sensus & motus. Quod cernere est in iis quibus obstupescit crus illud quod, sedendo, alteri decussatim superimponitur. Definitio, & eius explicatio. Est autem torpor diminuta functio facultatis sensus & motus, vel vtriusque, vnde stupent neruosæ partes. Dixi esse diminutam functionẽ: quò hoc symbolo à paralysi abeat: quæ symptoma est ablationis. 3. Symp. caus. 5. Vnde Razes dicebat, talem affectionem sentimus in corpore, qualis sæpe pedibus nostris euenit. Iunxi esse sensus vel motus: nam ad κινητικὰς & ad αἰσθητικὰς ἐνεργείας refertur, illæsis principibus. Adieci, neruosæ partes: nam neruus est sensus motusque organon voluntarij. Si enim neruus frueretur animali facultate ex lege naturæ, non foret vllus stupor. Galenus secundo De symptomatum causis scribit, stuporem symptoma esse ex morbo & facultate mistum. ita vt morbus quidem affligat, sed facultas aliquâ ex parte reluctetur; vnde hebeti sensu tangit, nec perfectè mouet se. Nam sunt quædam symptomata functionis labefactatæ, affectione tantùm morbida, vt spasmus. Ita Galenus asseruit triplicem esse quietem: vna, quæ fit à causâ morbificâ: alia, quæ fit à facultate: tertia, quæ nec à causâ morbificâ, nec facultate nascitur; hoc est, à neutrâ causâ prouenit. 2. De symptom. caus. 2. Prima est ea immobilitas quæ est in paralysi: vbi quies est à causâ morbificâ. Secunda est, cùm quis leuat brachium; est hîc falsa quies, & motus tonicus: fitque à facultate, & non à morbificâ causâ. Tertia, cùm quis brachium abiicit in scamnum: hæc fit à neutrâ causâ; sed ob pondus genuinum membri. Ita hîc in stupore ægrè attollitur membrum: nec exporrectum sisti potis est, verùm labitur. nam languet potentia, & moles membrum deprimit. Iam ad causas stuporis venio. CAVSAE. Impeditur interdum hîc cerebrum ex nimiâ humoris abundantiâ, quæ vel in cerebro localem habuit generationem: vel eo cursum inflexit: vnde madefacto neruorũ principio, toti corpori lentitudo & segnicies quædam accidit.

Qualem

3. Aph. 5 Qualem agnouit Hipporates, quæ venit à tempestate Austrinâ: quando scilicet diu multumque cælum illius dominatu tenetur. Venit etiam torpor ex cerebri languore, qui euenit ab exhausto, per alienationem ipsius cerebri, quam alteratio diuturna inuexit. Extat huius causæ nobile documentum in Prorrheticis: Phreniticis, inquit, alba deiectio, graue malum. An verò iisdem segnicies incidit? Quem locum enarrans Galenus, Commune, ait, segniciei est cuiusque, nasci à crassis, frigidis, & glutinosis succis. non autem tenuibus, calidis, acribus, cuiusmodi est flaua bilis. nisi fortè incidat cùm in propinquo mors est, vt iam emortua facultate quiescere videantur. Tum enim per emortuam facultatem, non autem vitio humorum contingit. Ac tales qui eâ segnicie occupantur, non potis est vllo modo seruari. Est autem cōmune symptoma eorum omnium, qui ex immodicâ intemperie moriuntur. Hæc ergo sensus hebetudo, quâ sensio frangitur ipsorum sensilium, tametsi propria est τῶν αἰσθητῶν, hoc est, quorumlibet sensoriorum, ex inopiâ spiritus animalis, vel in fonte ipso, vt iam dixi, cuius exhausti parua est instauratio: vel etiam à vitio riuulorum, quod intulit nerui constrictio. Nam vt nerui astrictio paralysin facit: ita & leuis astrictio, quâ in angustum cogitur neruus (vt si prematur à phlegmoue, scirrho, luxato vel fracto osse) stuporem: vel etiam leuis obstructio (quæ incidit à materiâ crassâ) aut intemperies frigida. nam non plenè fruitur neruus facultate animali, aut eius spiritu. Hoc interdum fit tactis intemperie etiam calidâ neruis. Vt verò obstructio & oppressio infestat neruos conspicuo meatu præditos, ita his qui hoc fraudati sunt molesta esse solet densitas, quæ fit ab intemperie frigidâ, humidâ, vel siccâ; aut à crassioris nutricatus synatrismo (nerui enim crasso viscidoque nutricatu fruuntur) vt obstructio ex materiæ eò translatione, quâ non fruitur pro nutricatu pars. Fœcundè talem materiam affundit solemnis euacuatio suppressa; & cræpala, & vinolentia. Ita refert Fernelius, se videre vniuersam corporis cutem ex cræpalâ & vinolentiâ affici, illæso motu. Hinc variæ ideæ torporum surgunt; cùm interdum solus motus, vel sensus, aut etiam iunctim hæc torpeant. Prætereà totum corpus occupat torpor; vel aliquas solùm partes. Quin vt varias causas natalitias diximus; ita varia haberi poterit torporis natura. Et magna causa, magnum stuporem: parua, paruum: mediocris, mediocrem parit. Signa dicet ipse æger: nam referet num totum corpus stupeat: & num motus solū, vel etiam tactus. Sed vt causam scias quæ neruosas partes fatigat hîc, id petes ex his, quæ scripsimus de Paralysi, & de Conuulsione. Compertâ iam naturâ mali, ad curationis scopos abeamus: quos ducemus ex ipsa re iam notâ. Si insigni ab exhausto natus sit torpor, nascetur indicatio, vt eius causa accidatur: ac vt redintegretur corpus in pristinam succulentiam. Quodsi ortum habet à neruo non admittente, præ intemperie, animalem vim, ea intemperies contrariâ ope castigetur. Si obstructio adsit in

Margin notes: 13. Prorr. 11. — 1. De sympt. caus. 1. — Ab exhausto. — Causa. — Differentiæ. — Signa. — Indicationes curandi.

neruis porosis, ea abigatur. Sit fit à multitudine materiæ, exigatur ea: si à crassitie materiæ, ea tenuetur. Si eorum neruorum pori opprimantur à phlegmone, ea curetur: ita si à scirrho, fracto vel luxato osse. Sin naturâ non porosus neruus, densetur: si ea densitas sit ex congesto crasso alimento, id corrigatur bonâ diætâ. vel si hoc euenerit, à frigore, madore, aut squalore: rarescat iterum contrariis remediis. Solemnis euacuatio si substiterit, euocetur. à crapalâ & vinolentiâ abstineat. Num his notis curationem, in sanationem abducere liceat, videamus. Si per νέκρωσιν vel morticinium facultatis animalis torpor adsit, mortem in propinquo esse denunciat. Sed & celeriùs opinione moriuntur, quibus cum tali torpore per febres acutas, crebrò rigores cientur: quoniam ea concussione vires deiectæ ad exitium præcipitantur. Cæteræ, ni longiùs processerint, ideæ, sanationem admittunt. Sed nihil remittendum de curandi diligentiâ: nam primum torpor vestigium est ad totius corporis resolutionem (vbi à frigore) vel contractionem (si à calore,) cùm stupor modò hanc, modò illam ferit partem. Nam cùm totum corpus stupet, in propinquo mors erit. Secabimúsne venã? Si turgente à sanguinis mole nerui opprimi videantur, non sine calore & rubedine, licet. Sed, inquit summus medẽdi præceptor, Quibus est frigus torpidum, nec febris expertibus, sanguinem detraxisse nocet. Est enim frigus torpidũ, quod vel oppressione virium & caloris, ab humore frigido & crasso καὶ δυσκινήτῳ infertur: vel ab emortuâ

PROGNOSIS.

CVRATIO.

CHIRVRGIA.

facultate, & inopiâ caloris viuifici. Ad neutrum frigus torpidum bene ægris fit à phlebotomiâ. Nam hinc quidem cita mors venit: illi autem multum periculo adijcitur. In torpore ergo graui & frigido, qui sanguinem detrahit, etiam prætextu febris, tam est in vitio, quàm si ægroto manus adferret; quia plus nocet detrahendo calidum natiuum, quàm prosit exstinguendo febrile. Sunt sanè maiora vitæ incommoda ex inopiâ calidi natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore. Propterea quibus cũ frigore torpido febrientibus, temeraria accedit phlebotomia: cùm sibi meliùs esse putant vacuitate febris, quam attulit sectio venæ, moriuntur: exstincto calore vitali, & suffocato à dominatu crudi humoris, frigus torpidum inducentis. Atque hi fato concedunt, vitamq. finiunt διαλεγόμενοι λαθραίως, differendo, nec opinantes. similiter atque illi qui prorupto sanguine perhorrescunt in trωmate. Nam si ex criticâ hæmorrhagiâ frigus eximium est lethale: quidni funesta erit detractio sanguinis, quæ ad frigus torpidum adhibetur? De pharmacis quid dicendum? Si præter frigidam intemperiem, modicus adsit succus pituitescens, solâ diætâ, auctore Raze, & olei costini (quod ille prodidit vbi de Paralysi) inunctione redintegrari poterit. Quod si inuetârit malum, succi pituitescentis à copiâ, pilulis fœtidis purgabitur. & anacardiorum confectione fruatur: victuque calido & sicco. Si à frigore sit, origo neruorum illinatur oleis Paralysi dicatis: vt oleo myrrhæ, castorei. Tota etiam pars foueatur decocto iuæ, saluiæ,

Periculum.

PHARMACIA.

TOPICA.

saluiæ, rorismarini, lauendulæ. Deinde fricetur aquâ vitæ in quâ maduêre flores rorismarini cum castoreo.

Diata. Assis vtatur potiùs quàm elixis, vbi à madore vel frigore fuerit. Si à plethorâ ortum duxit, vino ac multo nutricatu fraudetur.

CAPVT XXVII.

De TREMORE.

Definitio & eius explicatio. TREMOR, Græcis τρόμος, est iniussorũ in artubus motuum deprauatio, ex pari & mutuâ contentione rei quæ mouet, tum eius quæ mouetur. Dixi esse deprauationem motuum: quæ fit ab infirmâ facultate. *2. De sympt. caus. 2. & De palpit. 5.* Nam conuulsio est symptoma musculi contumacioris, vel ab inanitione vel à repletione. hoc etiam symbolo abit à Paralysi, quæ est motus ablatus: & à stupore. nam labefactatus tantùm in eo est motus. Adieci, ex pari & mutuâ contentione rei quæ mouet: hoc est, facultatis. nam id quod mouet, & id quod mouetur ex æquo certant virtute, & contumaciâ, quam facit oppressio. Hæc itaque deprauatio cernitur in virtute illius, & contumaciâ huius: vnde homines toto corpore, omnibusque artubus contremiscunt. Fit ergo tremor, cum studio quodam mouendi, cum fractâ facultate. Alioqui valida facultas sine tremore agit; ab infirmâ tremit membrum, cùm in opus surgit. est enim κίνησις κατὰ τὴν προαίρεσιν: at imbecilla. imbellis enim vis motrix, mouere nititur: nam dum quiescit membrum, non tremit. Vt valida virtus non omni ponderi par est, ita nec infirma virtus membro: vt senibus, quibus proprium corpus onus est. Hæc facultatis imbecillitas notatur ratione oneris membri, cui par non est facultas. & ideo Galenus scribit, esse motum naturæ, & morbidi affectus. *2 Sympt. caus. 12.* est motus naturæ; hoc est, motus debilis: est etiam motus morbidi affectus, hoc est, membri onere prementis. Hîc itaque id quod mouet, hoc est, facultas, & quod mouetur, id est, membrum, vel totum corpus, inter se pari magisterio certant. Quare meritò dicimus tremorem esse motum iniussum, in quo id quod mouet, & id quod mouetur, ex æquo certant virtute, & contumaciâ, quam facit oppressio. Propterea quandam naturalis motus ideam gerit: non enim omnino est naturalis, neque omnino violentus. Huius motus tremuli auctor non semper est neruus, *CAVSAE.* verùm interdum facultatis labefactatio; quæ titubat ab immoderatione instrumentorum. Est enim triplex causa tremorifera, oppressio, spirituum collectio, & virium exolutio. Oppressio contumacia reddit instrumenta ad parendum virtuti animali: vt si neruus porosus obstructione, vel, si is minimè porosus, densitudine tentetur. Fit interdum *Ab oppressione.* hæc oppressio à trãslatione humoris morbifici à venis ad neruos, quam finit delirium: siue per progressum à cerebro in producta. Priori modo euenit interdum per febres graues, vbi ægri toto tremunt corpore, per transitum bilis ad genus neruosum, indeq. per progressum ad cerebrum: vnde additio causæ phreniticæ. inde exhauritur cerebrum atque nerui. Vnde etiam accidit, vt labefactatâ virtute in substantiâ, facultas ipsa

laboret, ac tandem fatiſcat in officio ab alienato cerebro. Vnde à bile etiam, maximè in calamitoſis febribus, naſcitur tremor. Verùm plerumque ab eiſdem, attamen minùs grauibus, nec æquè altum irrepentibus, cauſis ortum ducit, quas, vbi de Paralyſi, recenſuimus, & etiam de Conuulſione vbi egimus. Spirituum verò collectione tremor prouenit, cùm homo metu aut verecundiâ percellitur ita, vt vox etiam faucibus hæreat. Tandem virium exolutione inducitur tremor; vires fatiſcunt, vt ex validâ euacuatione, qualis ab hæmorrhagiâ formidabili, immani, ſudore, alui proluuie, aut vomitu. vt etiam à morbo diuturno & graui: & ab intempeſtiuâ venere: ab inediâ. etiam ab his quæ totâ ſubſtãtiâ ſunt neruis offenſa, vt ex hydrargyri vapore: vel vi frigoris preſſo calore natiuo, vt euenit ſeneſcentibus. Quin non aliter ac alimẽti copiâ premitur flamma, ita vbertate materiæ exſtinguitur facultatum focus, calidum natiuum. vinolentia etiam neruos implere ſolet. Exſtinguere etiam calidum natiuum ſolet liberalior aquæ niuis potus. Labefactata ergo virtus animalis ſiue peculiari ſuâ vi exuta, vel ratione nerui titubans, cauſa tremoris eſſe ſolet: plerumque hoc ei euenit ex frigore, vel madore; non tamen ita valido vt id quod facit paralyſin. Cauſam mali aperiet ipſe æger: quæ etiam ex eius habitu, diætâ, innoteſcet. Iuuenibus cruditas ac intemperantia hoc malum accerſit: ſenibus, frigus. Si fuerit ab exhauſtis ſpiritibus, nullum laborum aut inediæ incurſum ferre poterit: nam à fame, illi intentatur ſyncopes metus.

6. Aph. 26. — *Spirituũ collectione.* — *Virium exolutione.* — SIGNA *cauſarũ.*

Deprehensâ causâ morbificâ, ad notas curatrices veniamus. Si ortum duxerit à calore, refrigerandum: ſi à frigore calfaciendum. Si ab exhauſto, redintegretur: ac cauſa compeſcatur. Si ab oppreſſione, euacuandum. Si à pituitâ, attenuetur ea, euacuetur, ac corpus ſiccetur. Infarctus neruus vel denſior redditus, liberetur, ac rareſcat. Sed antequam hæc in vſum vocentur, perpendemus num curari malum poſſit. quod ita percipies. Eſt firmiſſimũ argumentum citò futuræ mortis, cùm dementiæ vis per febres acutas, infert tremorem. quoniam talis tremor, ſymptoma eſt alienati cerebri poſt alterationem magnam: ſicut delirium, alterati vel proritati. Præſtat ergo delirium ſuperueniſſe tremori: quàm tremorem delirio. nam, phrenitici ſputatores, indeque fanatici, tandem tremuli moriuntur. etenim qui ab exhauſto fit, in propinquo mortem eſſe denunciat. Et vt is tremor qui ab oppreſſione fit, per tranſlationem à genere venoſo ad neruos, ſemper delirij conſecutionem adfert in febribus ardentibus: ita euenire poteſt, vt cauſus cùm delirio, in tremorem abeat, pulsâ materiâ morbificâ ad neruos. Propterea vide num ſit ab exhauſto. Si toto febrili curſu cum ſymptomatũ vehementiâ, ſignorum prauitas iuncta fuit, terrificuſque iam inde ab initio fuerit morbus: vt nobilium partium oppreſſione, prauâ cacochymiâ, incendio, delirio, ſiti, difficultate ſpirandi. His ſi leuis tremor inciderit (qui cernitur in ſubſultu manuum, linguâ tremulâ, dentium colliſione à delirio) & æruginoſa vomitio, mors in pro-

INDICATIONES CVRANDI. — PROGNOSIS. — *Per febres tremor.*

in procinctu est. Nam leuis hic tremor, est symptoma afflicti cerebri ab alteratione, vt in insaniá: propteréaque insanabile. Talem tremorem annotauit in Theodori vxore. Si febris expers sit homo tremebundus; quo plures partes occupauerit, eo deterior eius conditio. Et pedes non nisi validâ ex causâ tremunt; quòd sint robusti, ac facti ad molem totius corporis excipiendam. In spasmum vel paralysim se effundere hoc malum solet, vt influxerit tenuior vel crassior materia. Quidam peiorem censent tremorem, qui sinistra primùm ferit. Inferius labrum tremulum, iam iam futurum vomitum denunciat: argumento enim est ventriculi internam tunicam (quæ eadem os rigat) à prauâ irritari materiâ. Si redintegrabilis videtur sanitas, studium sanandi accedat. Qui morborum initiis contremiscunt, sine vllâ causâ exolutarum virium, sanguinis copiosâ detractione non rarò curantur: tametsi omnis tremoris natura, in virium imbecillitate consistit. Sed imbecillitatis causa tum iudicatur oppressio à suppressione nata, cuius proprium est remedium euacuatio. sicut notauit Galenus in Pythione, qui febris initio manibus contremiscebat. Idem qui faciet affecto iam morbo, fractisque iam viribus, ægrum exitio dabit. Ergo tenēda est imbecillitatis causa priusquam de ope ferendâ statuatur. Vbi igitur sanguis circumfluit, is emittatur: alioqui cunctis neruosis affectibus inimica est liberalior sanguinis effusio; maximè cùm à causâ frigidâ algent partes. Quæ ferienda vena? brachij vena interna, si toto corpore sanguis abundarit: sin solemnis vacuatio vterina suppressa fuerit, malleoli. Si à contumaci obstructione tremant, illius materia in superficiem abripiatur cucurbitarū vi, quæ sine vulnere admouentur. Præparetur etiam materia ad exclusionem. Sed causæ hîc ratio semper habeatur. Si ea externa fuerit, fugetur. Si pituita in vitio sit, tenuetur, incidatur, abstergeatur: vt marrubio, saluiâ, betonicâ, primulâ veris, fœniculo, asparagis, inulâ, acoro, iride, seseli, ammeos semine & cari, calaminthâ, stœchade, hyssopo, melle rosato, syrupo, acetoso, & de quinque radicibus, oxymelite, decocto cicerum, origani & rorismarini. Parata materia excludatur pilulis de hierâ, cum agarico & trochiscis alhandel; vel pilulis cocciis, aut diaphœnico, benedictâ laxatiuâ. Dein, si caput habuerit materiam, ea apophlegmatismis & errhinis euocetur. Si ab aquæ niuosæ potu natus sit; in Laconico copiosè vt sudet iubet Razes: aut aquis thermarum vtatur. Sunt enim thermæ naturâ salubres aquæ, vt quæ naturâ ferueant: eaque sulphureâ materiâ, & arcanis naturę mysteriis, vnde scaturiunt, efficacem vim aduersus morbos secum adferunt. Peculiariter tremorem lenit oleum de trifolio odorato: si à frictione origini neruorum & parti immittatur. & emplastrum ex eius foliis admoueatur. Sepeliunt quidam tremula membra, calente à Sole arenâ. Occiput, ceruix, & spina vngantur oleo costino, nardino, irino, cum bdellio. Sacculus fiat ex lauendulâ, floribus meliloti, stœchados, gummi iuniperino, ladano, beniouino, styrace,

Margin notes: *Indica tionis curan di.* — *7. Epid.* — *Prognosis.* — *Pessimi tremor.* — CVRATIO. *Phlebotomia.* — *Galenus De palpit. 5.* — *Cucurbitæ.* — *Præparantia.* — *Purgantia.* — *Thermæ.* — TOPICA.

styrace, caryophyllis, furfuribus. Illinitur etiam oleum ex floribus lilij conuallij, & liliorum alborum, cum castoreo & aquâ vitæ. Sed foue primùm decocto saluiæ, rorismarini, lauendulæ, maioranæ, lumbricorum. Si à virulentiâ conceptâ ab argento viuo, tota spina vngatur oleo sulphuris (quod fit cocto sulphure in aqua vitæ) saluiæ, & castorei.

Roborantia.

Tandem partibus robur affertur, vsu conseruæ rorismarini, acori, stœchados, menthæ, melissæ, diatrionpipereo, diaspolitico, diacastoreo, galangâ, calamo odorato, decocto guaiaci, si à cerebri frigore natus tremor. Cerebrum leporis assum si comedatur, mirificè prodest. Si cerebro causa insedit, sumat cottidie stœchados drachmas binas, cum vncia hydromelitis: vel ex his fabricentur pilulæ. Castoreum intus sumptum, & foris admotum celebratissimum est remedium aduersus hoc malum: vt etiam oleum cucumeris asinini foris illitum.

VICTVS.

Si ab exhausto euenerit tremor, aëre potiùs frigido fruatur: sin causam calidam agnoscit, tepeat. Si ex inediâ eo deuenerit, cibis succulentis ilicò recreetur. Si ex madore, tenuiter victitet, & siccantibus ac tostis vtatur. coquantur cibi origano, hyssopo, saluiâ, maioranâ, satureiâ, rore marino. Si sit à bile, frigida ac crassefaciens diæta vtilis erit. ita si ab exhausto, & à vino abstineat. Potus sit cereuisia saluiata, si à pituitâ natus sit tremor: & vinum propinetur postquam prouisio habita est totius corporis. hydromel etiam vtile. Nimius vsus vini & aceti obest, vt etiam aquæ frigidæ. Pluuialis aqua omnibus neruosis affectibus commoda est. Sed sit illa æstiuis imbribus excussa: non nebuloso cælo, sed cum tonitru potiùs. Non lauet aquâ frigidâ. fricetur corpus manè. Venus, & phlebotomiæ frequens repetitio, neruosis morbis inimicissima sunt.

EMPIRICA.

Vsus etiam quędam vtilia notauit: vt ciconiarū in cibis vsum: vt & esum nycticoracum iuniorum, cerebri leporini esum, & palumborum. Sumat manè castoreum: vel parum olei iuniperi. Decoctum eupatorij & radicum althææ commendatur.

CAPVT XXVIII.

De STERNVTAMENTO.

Cur sacrū sternutamentum.

STERNVTAMENTVM, Græcis πταρμὸς, olim auguralis nota fuit, quòd editū sit ex capite, diuinissima omnium partium. Cumque in eo throno sublimis anima corporis gubernacula trahat; arcana etiā homini futura, sternuendo subitò & inexpectatò, primitùs patefacere creditum fuit. Vnde apud Theocritū in Idyllio cui titulus Thalysia, ex sternutamento, prospera vel ominosa censentur: vbi ait *τῷ Σιμιχίδᾳ οἱ Ἔρωτες ἐπέπταρον. & Catullus de Amore; *Dextrâ sternuit approbatione.* Et Penelope vaticinatur ex Telemachi sternutamento, procerum res in ancipiti volui; cùm dicit; *οὐχ ὁράᾳς, ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρε; sed apud Theocritum ἐπὶ τῇ χείρονι μοίρᾳ id præsagium est accipiendum. Quare præsagum hoc signum fuit antiquis. Vnde & illis solemne fuit, vt refert Plinius, Aristoteles, & Athenæus, deprecari votis ne quid præter spem eueniat sternuenti. Cur, inquit, Plinius, sternuta-

*Hoc est, Semichidæ insternuerunt Amores.

17. *Odyss.*

*Hoc est, nónne vides quòd mihi sternuit filius?

Arist. 33 Probl. 9. & 1. De historia anim. 11.

Plin. 28. lib. 2. sternutamentis salutamur: quod etiã Tiberium Cæsarem, tristissimum hominum, in vehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine etiam consalutare, religiosius putant. Ergo ante tempora Gregorij Pontificis salutandi à sternutamento mos inoleuerat: nam aliquid futurum sinistri vel fausti inde augurabantur veteres. Fallebantur illi, nam causam in naturâ habet. Vnde nobilis imperator classis Atheniẽsium Timotheus, dimicaturus aduersus Corcyræos, gubernatori classis, qui classi iam proficiscenti signum receptui cœperat dare, quòd ex remigibus sternuentem quendam percepisset: Quid? inquit, miraris ex tot milibus vnum perfrixisse? Est autem sternutamentũ fortissima & sonora cerebri concussio, studentis excutere id, quod sibi molestum est: quod in parte iuuatur à pectoris vi motrice. Excutere enim nititur cerebrum (id quod sibi molestum est, quodque eius expultricem irritat) per meatus ethmoideos in nares: nam ille aër qui ex thorace efflatur, foramina narium purgat. sed per hos cribriformes meatus interdum ventriculi cerebri se purgant hoc reflatu sternutatorio. Propterea sternutatio Auicennæ dicitur parua epilepsia, nam cerebrum in seipsum contrahitur, vt rem molestam excutiat: quæ plerumque vapida materia est. Diximus cerebri hanc exclusionem iuuari à pectoris vi motrice: huic enim nerui mittuntur à cerebro. Propterea, imminente sternutamento, magnum respiramus, ac toto pectore aëra bibimus: quem intercostales musculi mox pressu quodam exsufflant confer-

Vani omi nosum.

Quid sit.

Explicatio definitionis.

tim ad palati foramen, quà itur in nares. Ita erumpens ex thorace spiritus, occurrit aëri in ethmoidei ossis cauernulis retento. Quâ occasione cerebrum ex primis suis ventriculis excutit rem sibi molestam, siue ea flatus vel succus fuerit; laxatque cauernulas quâ itur ad nares, & se in nares exonerat. Nam, vt scribit Ruffus Ephesius, foramina ἠθμοειδῆ cribri formam referentia, per ea indubiè πταρμὸς propellitur. Strepitus illeque clangor nascitur, quòd inspiratus aër per strictas erumpens regiones, corpora collidat; hic secum excrementa rapit, quæ cerebrum per ossa ἠθμοειδῆ excludit. Causæ huius mali sunt quædam internæ, & aliæ externæ. Quæ internæ, sunt aut naturales vel violentæ. Naturalis, cùm materia cerebrum proritans, ab eo excutitur naturæ vi, non morbi motu. Violenta, cùm materia non excluditur, sed solùm irritat cerebri excretricem vim: vt si ex partibus spirabilibus in caput elata materia vel vapor id fatigarit, vel crudior materia, vt in catarrho euenit, ad nares labatur. Ita interna causa irritat cerebrum. Nam interdum naribus causa sternutatoria hauritur, quæ non ex naturæ lege irritat etiam cerebrum. Quamuis alioqui omnis irritatio partium sit præter naturam: attamen cùm loco & tempestiuè irritatur expultrix, non vndique id præter naturã fieri videtur, ita enim iuuat: sic aluina vel vrinaria exstimulatio non penitus extra legem naturæ habenda. & Celsus inter bona signa ponit sternutamentum. Scripsit Aristoteles, Cũ calor capitis humidum spiritúmve vincit, ster-

Clangor vnde in sternutatione.

Cavsae.

Sternutamentum opus naturæ quãdo, & quando symptoma.

2. Lib. 3.

33. Problem. 9.

f nutamenta

nutamenta cieri. Fiunt itaque sternutamenta calfacta & proritata ipsâ substantiâ cerebri: vel humectatâ parte ipsius inani. Quare vel substantia cerebri tangitur intemperie calidâ: vel ventriculi eius, & cauitas, quæ caput circumscribit, replentur materiâ vapidâ; vel crassâ, qualis est mordax, salsa, acris. Nam & vapida materia mordax; vel tendens hoc agit. Itaque & à qualitate calidâ, & à materiâ nascitur sternutatio. A calo-

44. Problem. re: nam Cassius medicus, vbi rogat: Cur solum sternutamentum iis qui

Nocte cur non sternuant. integrâ fruuntur sanitate, noctu rarò fiat: reliquis ex æquo, & interdiu & noctu. An, inquit, quia fit à calore eo in loco concepto vnde proficiscitur? quare vbi sternuere placet, Soli faciem obiicimus, dormientibus verò

36. Problem. calor reuocatur. Et cur, inquit, in sternuendo laborantes, si ad Solis iubar faciem obuertamus, succedit

Sol prouocet sternutamentum. sternutatio? Quia, ait, immissus naribus radius Solis, stimulat: & vaporibus opem fert Solis radius exhalantibus. Frigore non mouetur, sed potiùs tollitur sternutatio. Materia sternutifera in cerebro succrescit, vel ei importatur aliunde. In cerebro nascitur, cùm id intemperie calidâ tactum, fœcundum redditur in prouentum materiæ vel flatus acrioris. Aliunde irrepit in cerebrum, vt cùm corpore febri implicito, in caput effertur acrior vapor: vel alioqui ab hepate, ventriculo, vtero, eò exspi-

Externa causa. rat. Inter externas causas est id, quod lacessit pruritu nares: vt puluis, florum acrior fragrantia, rerum acrium esus, vt sinapi. Internæ causæ occasiones etiam ab externis ducunt. vt Sole se pandit vapor in capite, qui nares ferit. &, ex aduerso, subito algore coguntur ad nares vapores. Sed cur semel, rarò multoties oboritur; sed frequentiùs binis vicibus? Quia, respondet Cassius, bina sunt narium foramina: sternutamentum fit excutiente se spiritu, fit vt alteram narium permeante spiritu & sternutamento, sequatur & alterum. Sed ad mali euictionem abeamus. Si ce- *INDICATIONES CVRATIVAE.* rebrum ex intemperie calidâ laborat, alsiosum reddatur: sin materia circumfluat, illa excludatur, reuellatur, deriuetur oculorum ac narium permulsione, aurium vellicatione, pilorum tractione. Sed quidnam *PROGNOSIS* prognostica signa promittere audeât videamus. Sternutatio tempestiuè facta, nullam cerebri oppressi, neque fatiscentis suspicionē præbet. Nam illa concussio, motricis naturæ est proritatæ, si concutiendo excutiat quod sibi molestum est. Intempestiua verò sternutatio vires deiicit, plethoricis causis caput grauat, materiam pepasmi expertem reddit. vt in phlegmone viscerum si euenerit, in febribus, in coryzâ crudiore: contrà, si mitigato morbo euenerit. Laboriosè verò & indesinenter singul- *Singultū soluit.* tienti si superuenerit sternutatio, morbum exoluit. Ita in Aristophane apud Platonem, qui cùm singultiendo rumperetur, neque spiritum cohibendo, neque bibendo leuaretur, tandem ex præscripto Erisymachi medici, citatâ sternutatione, singultiendi finem fecit. Prodest sternutatio in caro & lethargo, vt ait Galenus De instrumento odoratus. At, vt scripsit Celsus, in pulmonis morbo, periculosum est sternutamentum. pulmonis morbi sunt asthma, peri-

pneumonia,

pneumonia, phthoë. Nam concusſione fortiſſimâ ſternutamenti, lacerantur pulmones & inflammantur; vnde noua attrahendi occaſio, vnde acceſſio fit cauſæ morbificæ, & infirmior redditur pars obſeſſa. In aliis verò morbis, vt febribus cum pepaſmo, in apoplexiâ, paralyſi, paraplegiâ, epilepſiâ, lethargo, & cωmate tum vigili, tum veternoſo, & etiam in δυστοκίᾳ ſiue partu difficili, & puerperiorum ſuppreſſione, ſalutariter ſternuunt. Nam in his triumphat natura de causâ morbifica, quam concutiendo excutit. Sed ſternutamenta temerè cienda non ſunt, nec ante euacuationi operam dederis, & nō antequam mitificationi ſtudium ſuum dederit natura, maximè in cerebri ſymptomatis catarrhoïcis & cataphoricis. Mulieres etiam hyſtericas reſtituit: parturientes à difficili partu expedit, reliquias puerperiorum excludit, quæ ὕστερα Græci vocant. Atque in iis primo quoque tempore ſternutamentū ciere oportet; ac ſpiritum cohibere, vt fortior fiat concuſſio, apprimendo nares & ora. Iam ad curationem veniamus. Nam etiamſi tenue malum hoc videatur, attamen dum in febres incidit, caput replet, & vires proſternit: quibuſdam etiam ſanguinem erumpere facit, inquit Ægineta: quare huic reſiſtendum. Caſſius medicus dum inquirit, cur perfricato oculo ſternutare cenſemus? An, inquit, quia ſic humor reſpirat? lacrymam enim extrudit oculus frictione: & incaleſcit oculus magis quàm nares. quo fit, vt ſi nares fricando atteras, ſternutamentum etiam ceſſet. Fricetur igitur oculus, naſus, frons, palatum, oſcitet, ructet, hypochondria, preſſo ſpiritu, intendat, caput eleuet, vertat ſe in aliud latus, infundatur aliquid calidi olei in aures: puluini calidi ſub mentum ſubdantur. Vitentur acres odores, & ſomni excuſſio. Spongiæ nouæ marinæ odor. Oribaſius melanthium aridum linteo excipit, manibus confricat: facit puppam, quæ odoretur. Vel vngantur nares myrrhâ vino odorato ſolutâ, ſi à flatu ſit. Si à calore, pſyllium & opium frequenter odorari iubet Nonus. Proderit etiam vnguentum roſatum cum oleo violarū vel nymphææ naribus inditum, & lac tepidum, vel decoctum pſyllij naribus hauſtum, gargariſmus etiam ex aquâ frigidâ: & frigida ipſa in faciem effuſa. Si à catarrho calido infeſtante, is accidatur, ſantala & roſæ coquantur ex aquâ roſatâ; is odor naribus excipiatur. Si ex pituitâ, aceto incoque ladanum. Si à frigore fuerit, oleum lauendulæ auribus indatur: & oleo rutaceo illinatur caput. Empiria quædam notauit: hæc iubet vt in aquam frigidam manus dimittāt. præterea, vt ex altera manu tranſferat annulum in digitum impudicum. Quidam palmam altera manu confricant. Sed ſæpe ſternutamentum conſociatur catarrho: quâ occaſione iam de hoc dicemus.

Quibus morbis proſit ſternutatio. — *Curatio.* — *4. Loc. affect. 43.* — EMPIRICA.

CAPVT XXIX.

De CATARRHO, *& primùm de curatione omnis* FLVXVS *in vniuerſum.*

OMNIVM morborum vberimus fons eſt ſuccorum fluxio. quare primùm vniuerſim de eius naturâ

De fluxu & quo modo curandus.

naturâ quædam adferemus mox de Catarrho agemus. Fluxio est motus præter naturam materiæ alicuius, ab vna parte ad aliam: quæ fit à vitio partis recipientis, mandantis, vel vtriusque. Dixi esse motum: in motu autem noscendum quid sit mobile, quid mouens & terminus à quo, quid terminus ad quẽ, quid spacium per quod. Mobile in corpore humano est excrementum: propterea dixi in definitione, materiæ alicuius. Hoc excrementum est crassum, vel tenue. peccatque in substantiâ, quantitate, vel qualitate. In substantiâ, ratione formæ, vel materiæ. Formæ, cùm est vel putridũ & corruptum: quod euenit vitio alimenti, vel intemperie calidiore, vel quòd diutiùs cunctetur materia in membro; cumque in alimentum verti nequit, putrescit. materiæ verò ratione, quòd sit crassius, vel tenuius & aquosius. In quantitate, quòd validâ copiâ circumfluat. In qualitate, vt prima, vel secunda. prima, nam calidius, frigidius, aquosius, vel siccius id erit. secunda, hoc sapore, colore, odore notatur. Causæ verò vi quarum talia nascuntur excrementa, aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Internæ, cùm intemperies totius corporis, vel alicuius partis hoc excrementum pariunt. Externæ, cùm res non naturales id agunt. Si iam ad vsum hoc vitium mobilis vertere velimus, hoc id fiat ductu. Quod crassum est, tenuetur: quod tenue, incrassetur. quod substantiâ fœdâ peccat, euacuetur, & causæ generantes id, abscindantur. Sed quia copiâ nimiâ peccat, euacuetur: & si cum sanguine iunctum, vena secetur: alioqui purgetur.

Quid sit.

Mobile, id est, materia.

Causæ materierum.

Vsus.

Præparetur tamen quod nimis calidum, vel viscosum fuerit. Ita de mobili differendum: iam pauca De mouente & De termino à quo protruditur excrementum. Hic est pars aliqua labefactata intemperie, vel malâ conformatione violata: hinc enim gignit, vel suscipit materiam: cui si accesserit colliquans vel exprimens causa, illa effluet. Terminus verò ad quem, est membrum recipiens supernè, vel infernè; foras, intus. Hinc duæ oriuntur indicationes curandi: vna, mẽbri recipientis: altera, mandantis. Ratione recipientis, curãdum erit ne ampliùs recipiat. Non recipiet, si hæc gemina cautio adfuerit, vt auertamus ruentem materiam quàm longissimè ad oppositam partem: & vt partem mittentem roboremus. Num verò illa auersio sit molienda phlebotomiâ vel pharmaciâ, indicabit materia ipsa. nam si sanguinea fuerit illa phlebotomiâ: sin cacochymica, pharmaciâ hoc moliemur. Alterum erat vt robur adderemus recipienti parti: quod etiamsi nihil aliud sit, quàm redintegratio membri in suum temperamentum; in fluxibus tamen id fiet, reddendo membrum durum, solidum, densum: nam laxitas & raritas causæ sunt fluxus. Quare in fluxibus roboratio, erit astrictio membri recipientis. astrictio fiet refrigerantibus & siccantibus. Hæc de recipiente: nunc de mandãte. Prohibebimus ne mittens pars, ampliùs quid emittat ad recipientem: quod fiet euacuatione totius corporis, & partis mittentis. Quodsi celebratâ geminâ hac euacuatione, adhuc succrescat in fluxũ materia, argumento erit intemperie tentari

Terminus à quo.

Terminus ad quem, id est, pars recipiens.

Auersio vt molienda.

Roboratio.

tentari partem mittentem. Si enim iam euacuatum cùm sit totum corpus, & etiam pars mittens ita, vt pars recipiens non habeat vnde attrahat nouam influentē materiam, & tamen videas fluxionem perennare, certo certius erit partem mittentem intemperie quadam teneri, quâ in nouam fœta materiam redditur. Ita enim, coctio labefactatur cùm partis, euenire solet. Quare intemperies partis corrigatur: vt si excrementa testentur frigidam madidamque intemperiem partem occupare, illa castigetur calidis siccisq. medicamentis. Ita Galenus catarrhum, qui in pectus se effundebat, frenabat triplici cautione: nam robur addit membro recipienti, totum exactè euacuat, & cerebro siccitatem adflat. Robur adferebat accipienti parti, frigidis siccisque medelis, vt theriacâ nouâ: totum vacuat sectâ venâ, & pharmaciâ. membrum mittens siccat cauteriis, sinapismis, dropacibus. Admonuit inter cætera Galenus, Calamitosè peccari à medicis in ineuntibus phlegmonis & fluxibus, dum fotus præscribunt aperientes meatus, non habitâ prouisione de toto corpore impuro. dum enim totius corporis impuritas perseuerat, inde pars mittens facilè materiam fœdam mutuabitur, ac maiori impetu effundet se in recipientem: vnde gangrenæ. sin non habeat vnde petat, pax erit. At humidis calidisque illis fotibus laxant se partes rariores redditæ vnde grauior incumbit fluxio. Quare frigidis siccisque remediis roborandum potiùs esset. Sed vt ritè peragatur roboratio, partis natura rimanda erit:

5. Method.

Cautiones.

13. Meth. & 2. Lib. ad Glauc. De inflã.

nam caro aliter quàm neruus haberi debet: cùm enim madida ac calida sit, non validè siccanda erit, & tenuiter astringentibus roborari poterit. nerui verò, cùm sicci sint, potentiùs siccandi. ita si eadem materia se in ventriculum atque hepar effuderit, variis discrepantibusque vtendum erit: nam lōgè modestiùs hepar tentari debebit. ventriculus etenim strictiorem vim absinthij perferet: hepar verò carnosum ac tenellū membrum, spicâ ac rhabarbaro feliciùs roborabitur. Præterea, ratio habeatur officij cui quæque pars roboranda dicata est. Quò enim principatus eius fuerit nobilior, eò minùs frigidis percelli debebit: nam calido in foco is naturæ igniculus (qui functiones illas profert) micat. Imò cùm hepar etiam in frigus flectendum, id non sine consociatione calidorum agatur: quò calidum natiuúm visceris sese erigat. Quin si pars ægra vicinam partem nobilem habuerit, ita strictione moderanda erit eius corroboratio, ne in vicinam illam partem quid exprimas. & dum sit excrementorum receptaculum accipiens pars erit perlustrandum. Hac ergo methodo curatio in fluxibus instituitur, ductâ curatione à mobili, hoc est, humore, & à parte mandante, & recipiente. Sed, ne quid omittamus, repetamus quæ de mobili primùm diximus, vtilitatis causâ. Materia quæ ex aliquâ parte effluit, cùm varia esse possit, variæ etiam surgent cautiones medendi. Hæc materia est sanguinea, vel sanguinis expers. Si sanguis, hic peccat quantitate, qualitate, vel vtroque. cùm quantitate, euacuandum quantum vires ferunt.

Materia fluxus, & qua arte inhibēda.

Si qualitate in vitio fuerit, id hærebit in modo substantiæ, vel quòd remisceantur cæteri succi. In substantiæ modo, vt cùm sanguis fuerit tenuior, vel crassior. Cùm is tenuis fuerit, cum tenui calore natiuo, larga extractio huic noxia erit: nam facilè resoluitur. Sin crassior sit, primùm attenuetur, deìn vacuetur. Quòd si vitiosus sanguis sit, ob remixtos cæteros succos; notandum erit quo succo contaminetur. qui si biliosus fuerit, sanguis extrahatur, sed parcè. Cùm enim sanguini remisceatur humor, modò is non sit crudus, nec plurimùm à sanguine degenerarit, sanguis quidem emittendus erit, sed parcè: si modò non plurima circumfluat bilis. tunc enim primùm illa elidatur, mox sanguis emittatur: alioqui illa fiet effrenis. Ita transigendum si materia fuerit sanguinea. At cùm materia influens aliena fuerit à sanguine, illa purganda erit: sed primũ præparetur. Præter hanc materiam reliquæ etiam fluxionum efficientes causæ, in censum vocandæ: & si mala adsit temperies, illa abigatur. Si externa adsit causa adimatur. Victus ratio pugnet cum causâ fluxionis: vt si illa fuerit crassa ac frigida, modestè erit tenuandum ac calfaciendum. Vt hoc tandem addam; Omnis humor tribus modis fluit, orgasmo, doloris vi, aut pars continens exonerat se in contentam. Orgasmo concitatur cùm copiosior effluit, liquefacta, vel iactata vehementiùs & quasi malignitate quadam imbuta. Dolore, quòd attrahatur. Pars se exonerat ab his, quæ molesta sunt qualitate aut copiâ: vel quòd frigus eam exprimat, aut strictior feriens vis. Cur verò hanc quàm illam potiùs incurrat partem, ipsa pars in causâ est: nam hæc eam vel recipit vel attrahit. Recipit, quia continetur ab alia fortiori, vt adenes, cutis, & si fuerit laxa pars: vel morbo fracta: vel quòd sit aliis subiecta, facilisque in eam aditus. Attrahit, dolore & calore incandescens. Fit tamen in parte imbelli interdum synatrismus humorum, cùm eos coquere, ac dissipare nequit; quòd etiam profert qualitas alimẽti rebellis. Ita in omni fluxu, qui symptoma est in exeunte mutato (nam est excremẽti effluxio, motusque præter naturam) examinari debet mobile, hoc est, excrementum; terminus à quo, hoc est, pars mittens: termiminus ad quem, hoc est membrum recipiens: & tandem spacium per quod, hoc est, partes per quas affluit materia. Materia in corpore humano detenta effluit per consentanea loca vel dissentanea. Si per dissentanea, ea erit auertenda, & frigidis medelis repercutienda: & omni cautione erit studendum, quò illi meatus conniueant, aditúque fluxio prohibeatur. Hactenus percurrimus artem curandi fluxuum omnium: ex cuius cognitione, catarrhi ritè curationem auspicabimur: quod vt bene fiat, primũ videamus quidnam sit Catarrhus, & vnde ille nascatur, & quibus notis se ille prodat. Nihil hìc de diligentiâ nostrâ remittendum erit: etenim si vsquam diligentiæ studio opus sit, sanè id hìc magnopere erit intendendum, dum catarrhum multorum morborum parentem proscribimus. Nam, vt id semel dicam cum Arculano, quæque ægritudo hinc nasci potest. Quæ enim

Gale. 4. De sanit. tuenda.

Reliquæ causæ efficientes fluxum.

Humor tribus modis fluit.

Cur pars incurratur.

Spacium per quod.

De CATARRHO.

Catarrhus quæ mala adferat.

enim partes tutæ ab eius incursu? aures, oculos, nares, os, fauces, pulmones, latera, brachia, humeros, lumbos, adenes, coxendicem, crura, artus: & quas, quæso, non partes inuadit, & quæ non tædia profert? Hinc apoplexiæ, cæcitates, pleuritides, phthises, paralyses, surditates, anginæ, orthopnϾ, cardiacæ, iecoris, vesicæ, & renum phlegmones, dolores colici, alui, profluuia: illias morborum, ac vberrimus omnium querelarum fons catarrhus. Græcis dicitur κατάῤῥος & κατάῤῥυς. hoc nomen veteribus etiam latè se pandit, nec solùm, vt doctissimi quidam viri putarunt, illo, prolapsionem illam quæ in fauces irruit, designarunt. Recentioribus, inquit Celsus, καταστagμὸς dicitur. Hippocrates, ait idem auctor, omnes destillationes vocat coryzas: at nunc, inquit, in grauedine, hoc est, nares dum ferit, video apud Græcos hoc nomen seruari. Destillatio dicitur Latinis, & quibusdam Raucitas, & rheuma, quin Grauedo, & Influxio Cælio Aureliano. Est autem Catarrhus, fluxio excrementi emanantis è cerebro foras, præter naturæ legem: facta vel ratione cerebri, vel partium contentarum, vel ratione vtriusque, aut causarum quæ à foris sunt, aut denique omnium simul. Dixi id fieri præter naturæ legem. nam cùm ex naturæ lege agit cerebrum, exstillat quid crassi excrementi in os οὐ παρὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Diximus etiam, fluxionem esse. propterea in hoc motu explorare debemus quid sit agens, quid patiens: vnde, qua, quamobrem feratur excrementum. Cùm enim fluxus sit, adest motus: & in

NOMEN.

3. Aph. 12.

DEFINITIO.

motu, vt antè diximus, semper adest mouens & terminus à quo, mobile, spacium per quod mobile fertur, & terminus ad quem fertur mobile. Agens seu mouens, & terminus à quo, hîc est cerebrum: hoc enim foras protrudit materiam, cùm incurritur à talibus causis, quarum vi materia foras extra cerebrū excluditur, vel quarum potentia talis subnascitur materia quæ caput infestare solet, aut cùm illæ causæ adsunt quæ eò abripiunt intemperiei caput, vt facilè ab his causis affligatur. Excludunt materiam foras à capite hæ causæ, quæ materiam colliquant in cerebro: vel quæ eam exprimunt à cerebro. Colliquant, ea quæ calore micant, vt aër calidior, & aromatum vsus, cunctaque à vapido calore æstuosa, vt odoramenta, & vini vsus immoderatior, balneorum frequentia, largior perfusio capitis calida, vomitus frequens, Sol, vnguenta laxantia, exercitium nimium, ira. Exprimunt autem è capite materiam, quæ causæ eosdem succos constringunt, vt frigus siccum, post austrum. Subnascitur materia, ex iis causis quas mox, vbi De mobili agemus, enarrabimus. Causæ verò quæ eò abripiunt caput vt facilè à causis morbificis illis inuadatur, sunt madores ac algores cerebri, cùm illud frigidius & humidius est; deinde raritas cerebri: nam glandulæ facillimè pituitam suscipiunt. Hippocrates autem asserit cerebrum tanquam magnam glandulam esse, atque caput ὥσπερ σπόγγον τῷ σώματι incumbere: ideoque ῥίζαν τῶν ἀνθρωπίνων νοσημάτων esse. Adiuuantes ergo causæ sunt viarū cerebri laxitas, exercitatio

CAVSAE.

Agens: & terminus à quo.

partium

partium superiorum & quies infernarum, cerebri imbecillitas, æstuans caput in vētriculi cruditate: & quies nimia humectat. Et omnia quæ caput laxant nimium, eò adigunt cerebrum, vt facilè à causis liquantibus & constringentibus affligatur. Qui naturâ caput frigidius vel calidius sortiti fuere, maximè cum catarrhis conflictantur. vt enim id quod frigidius est, fœcundo excrementorum prouentu luxuriat; ita id quod calidius, facilè rapit in se ex ventriculo totoque corpore omnes contaminationes, ac facilè cunctis à causis incurrentibus percellitur liquantibus aut constringentibus: est enim id poris peruium. Dum enim calidum caput copiam vberrimam vaporum in se prolectat, quam cùm mitigare nequeat, iam tum, si superuenerit frigus, eam exprimit, non aliter ac spongiam aquâ plenam si quis presserit. Ita si australi cōstitutioni aquilonaris superuenerit, ilico caput calidum ac rarū conceptam materiam exprimit in subditas partes. Hęc materia si diu in poris ac finibus cerebri subsistit, acrimoniam induit: sin flatulenta fuerit, inde homines sternutant. hæc de motore. Mobile est excrementum quod velitationem mouet, è cerebro exiliēs. Cerebri autem excrementum geminum est; crassum, & tenue. Tenue surgit ex fumis; qui, per suturas disiici cùm debebant, à frigore in cerebro restagnant. Crassum, est muccus, qui fœcundus est in catarrhos. Cū enim cerebrum indigeat alimento sibi simili, nimirum sanguine pituitoso, qui continentet cerebro allabitur, plurimoque alimento ob molem cùm egeat, cumque, ob imbecillitatem, totum nequeat in cerebri substantiam verti, sed solùm id quod in eo optimum est, fit, vt reliquum, quod crassum aut tenue est, per nares aut palatum, vel aliunde excernatur. Sin ita luxuriarit vt hæc effundibula ei paria non sint, catarrhi manant. Hoc sæpe euenit, quòd substantia cerebri sit porosa, eiusque situs instar cucurbitæ, vnde fœtum est in excrementa. Hoc autem excrementum habet vnam vel plures ex his conditionibus quibus in vitio est: nam peccat vel in substantiâ, qualitate (nam copiâ semper in querelâ est) tempore, excernendi modo & viâ. Nam transfertur materia ad partes debiles ortu, vel casu. vnde interdū fit tumor, qui varius est ex naturâ materiæ & partis recipientis: vel nonnunquam prohibetur transpiratio: inde febres periodicæ, quarum focus est circa corporis habitum. In substantiâ deprauatur excrementum, cùm eius forma vel materia labefactatur. forma, à putredine: materia, cùm in substantiæ modo vitium agnoscit, vt si aquosius vel lentius fuerit. Si putredine contaminatur, dolorificum erit pruritu vel vlceratione: & si per nares feratur, fœtore molestum erit. Tale excrementum euacuandi dabit indicationem. Si absque putredine crimen agnoscat, plerumque pituitosum est; est etiam sanguineum vel biliosum: huic phlebotomia solatio erit, si sanguini permixtum: alioqui, pharmacia. Qualitate etiam primâ vel secundâ extra naturæ lineam abit excrementum. Secundæ notantur gustu, olfactu, visu. fœtidum & nidorulentum, calidum est: acidum, friget.

QVID patiens Mobile. Gal. De instrumento odoratus.

3. Symp. caus. 4.

6. De sanitate tuenda. 9.

friget. rubicundum à sanguine est: flauum, à bile. Sed vt rectè indicationes curandi in vsum ducantur, causæ erunt explorandæ, vi quarum hoc excrementum in cerebro gignatur. Causa est functio læsa. læditur functio, quia facultas coctrix impeditur vel labefactatur. labefactatur ab intemperie, qualiscumque illa fuerit: frigida, calida (nam datur catarrhus calidus & acris) frigida & sicca, calida & humida. vel ob materiæ copiam, aut qualitatem, vel ob externum errorem fatiscit. Copiâ vaporũ si obruatur innoxium etiam cerebrum, quia ei par non est, effundit se in catarrhum. Qualitate materiæ etiam labefactari potest cerebri coctrix, quam qualitatem cerebri alimentum adduxit à cacochymiâ totius corporis, vel iecoris aut ventriculi à contaminatione. Ibi enim habitant officinæ concoctionis ac prædium totius. Hinc facilè clades maxima surgit distillationum: cùm inde incultum alimentum in caput profectum, illud non commodè nutriat. Propterea dicebat Aëtius, incoctus cibus in ventriculo perseuerans, nec infra excretus, in caput impetum facit. A foris fraudatur vis ventriculi suâ coctione, si cibus & potus non commodus nec commodè exhibitus fuerit: vt si accesserit motus intempestiuus, studium à pastu ilico: nam id dissipat spiritus. A rebus etiam quæ à foris sunt stupèt interdum coctrix vis cerebri: vt si febriles vapores cerebrum feriant, & effluant: vel si, ob accisum somnum, suâ anathymiasi fraudetur cerebrum. Id autem obseruabile, materiam catarrhi frigidam, interdum

Cerebri coctrix unde labefactetur.

effundi à causâ calidâ: vt si pituita salsa vel acerrima materia, à frigescente cerebro exprimatur. & ex aduerso, si materia frigida è corpore, in caput calidum abripiatur. Quibusdam etiam à natalibus primis diebus imbelle est cerebrum: aliis, longâ passione fatigatum. Impeditur autẽ coctrix cerebri facultas à morbis in malâ compositione qui caput fatigant: cùm in eo obstructio vel astrictio obnascitur. Quidam doctissimi viri putant, cùm cerebri amplissima medulla copiosissimo egeat alimẽto, inde omnes, tanquam de fonte vberrimo, catarrhos excurrere. Sed nos non existimamus solius capitis excrementum esse tam copiosæ destillationis solùm materiam: Cur enim non aliquando vapor ab inferioribus partibus in caput elatus, ibique cerebri frigore in aquam densatus, suo pondere delaberetur? Id in aëre euenire cottidie videmus, dum vapor è terrâ in aërem euectus, ac in nubem transfusus, deorsum suo pondere delabitur. Ita in nostro corpore æstuans iecur, vapores in cerebrum euehit: qui deinde cerebri frigore in aquam versi, protinus præcipitantur. Ita nouo ab alimento vberrima materia perpetuò in catarrhum capiti aduehitur. Hæc de mobili & eius causis: iam de termino ad quem. Vt pars fuerit ad quam fertur catarrhus, ita varia inuenit catarrhus nomina. Effundit se catarrhus in nares, os, aures, oculos, maximè in partes foris positas: nam alioqui catarrhus dici nequit. Ita catarrhus in pericranio interdum tumorem attulit, quò venarum per faciem & tempora in caput irrepentium ex-

Cerebri coctrix unde impediatur.

Num omnis fluxus à cerebri vitio.

Patiens, & terminus ad quem.

rium extrema desinunt. quin cunctos percellere potest artus, fons & origo plurimorũ morborum. Cùm ad nares, coryzam vocamus: Latini grauedinem, quòd anticæ ad frontem partes positæ grauentur, ita, vt vix oculos erigamus. Cùm ad os abit, propriè dicitur catarrhus: vbi guttur & larynga ferit, branchus appellatur, vnde raucedo & artericum vitiũ: si ad pulmones, tussim, asthma, phthisin adfert. ventriculum nonnunquam incurrens, temperiem & actionem eius labefactat. Quoties enim venæ capitis humore vel sero multo turgent, alimẽti reliquias aliò ablegant: quod si sub cutem capitis has effuderint, quæ, præ cutis crassitie, foras vaporare cum nequeant, turgescentem eæ cutem à caluâ diuellunt. Viæ verò per quas defertur materia, dum extra cerebrum fertur, sunt vel lege naturæ consentaneæ, aut dissentaneæ. ex naturæ lege effertur materia per os, & si copia circumfluat, auribus, oculis, naribus funditur. Dissentaneas per vias manat cùm eliditur in gulam, laryngem, pulmones, ventriculum: ita in spinam, & in sanguinem sese laxat arteriosum aut venosum. Si in spinam, vel in eam se firmat fluxa materia, vel ad artus irruit: aut in neruos incumbit, eorumve superficiem illinit ac perstringit, sentiuntque sine dolore succorũ illapsum, non enim violatur nerui combinatio. Sin materia se traiecerit per nerui intimas, atrociter dolent, quin si figatur materia, paralysin, vel conuulsionem adferet. Arterias cùm inuasit fluxio, syncopen & palmum accersit. Venas si fatigarit, quasuis incurrit partes,

Varia nomina catarrhi.

Quæ, vel spatium per quod.

hinc angina catarrhalis, dum in musculos faucium materia decumbit. Illud obseruabile, qui perspirabile corpus habent, catarrho non corripiuntur. Qui verò calido præditi sunt hepate, tenui ventriculo & sanguine, debili capite, stricto corpore, catarrho obnoxij viuunt. Maximè catarrhis obnoxios se faciunt, qui post vsum balnei, aut ab exercitio, caput detegunt in aëre frigido, flante Aquilone. Hactenus causas attulimus: iam symbola enarremus quibus hæ dignosci possint: vt ita certò noscamus quæ sit causa mali. Mobile in catarrho est materia: hæc vitium trahere potest in substantiâ, qualitate, vel quantitate. Substantia constat ex formâ & materiâ. Si formæ ratio in materiâ labefactata fuerit, id indicabit fœtor à putredine, quæ exstillanti materiæ inest. Cùm verò interdum materia angustis feratur viis, ita vt palatum non feriat fœtidâ vi, eius contaminationem nobis aperiet idea doloris, quam intulit parti. Vlcerosus enim dolor à putridâ acrique vi succorum infertur: cùm in his excellat calor flammeus. Explorandũ etiam num quæ putredinem inferunt, in vsum venerint. Materiæ ratione si in vitio sit succus, is erit vel crassior vel tenuior quàm naturæ lex postulat: vel viscosior, aut lentior: vel copia in vitio erit. Quare videndum quisnam is succus sit. num pituita, bilis, melancholia, vel sanguis. Id noscemus ex recrementis quæ ore, naribus, oculis manat. Si oculis conspicua non sit materia, eam agnoscemus ex effectis. Vt si excretio aliqua solemnis suppressa fuerit, hinc erit: ita menses vel hæ-

Qui infestentur catarrho.

SIGNA causarum.

Ratione mobilis.

A formæ.

Quòd.

A materiâ.

vel hæmorrhoides præter morem suppressæ, sanguinem morbificum arguunt. Cùm pituita vitium fecit, graue erit caput, insolens aderit somnolentia & segnities, visus & auditus hebescunt. Sed cautè materiæ huius natura erit exploranda, ne te ficta crassities fallat: mora enim in pulmonibus crassa euadit, exhaustis partibus tenuioribus, illa, quæ tenuis influxerat. Hoc ita deprehendes: si totum expectoratum crassum fuerit, influxit prima materia illa crassa: sed si peripheria eius fuerit subtilis, ac mediâ regione si crassities constiterit, hæc primù tenuis materia fuit: nam circumfluæ illæ partes tenuiores, iam iam influxere, necdum exhaustæ fuere. Ratione qualitatis vel calidum aut frigidum redditur recrementum. Si calidus fuerit distillans humor, acris plerumque erit ac tenuis, & caput incalescit, febremq. consectariam sæpe trahit, rubetque nasus, in fronte, facie & oculis venæ turgent, ac facies rubet & calet, palatum etiam rubet, tussiculosi sunt, adest sitis, titillatio pruritus narium, & sternuit, arteriæ pulsant, cibi adest fastidium. Sapor in ore acutus, amarus, salsus, fœtidus est à calore. Ructus nidorulentus est interdum à catarrhi materia quæ se in ventriculum præcipitat. Sed tamen videndum (quod aliquando euenit) num is nidor eructetur ex materiâ frigidâ, quæ à capite in ventriculum præcipitata, ibi in corruptelam abierit. Triplici enim de causâ materia in putredinem trahitur: vitio alimenti praui delati in cerebrum: vel æstu flagrante à cerebro, vel quia diutiùs ibi hærens, cunctando putrescit.

Notandū.

Signa quod sit.

A qualitate.

A calore.

Dum enim in nutricatum partis non abit, putrescit: cumque inde in ventriculum dilabatur, ructus edit nidorulentos. Frigidum succum in vitio esse notabit sapor insipidus vel dulcis, & ructus acidus. Excrementum etiam nigrum aut viride, sine sapore aut odore, valido est à frigore. plumbeus pallor faciem occupat: tenditur caput citra calorem & rubedinem: præcessit frigidarum rerum vsus. Copiam verò excrementi explorabimus ex partium afflictarum numero, & ex amplitudine tumorum, si qui effloruerint. Sed videamus iam quibusnam indiciis in notitiam causarum, quæ hæc excrementa proferunt, deuenire possimus. Hæc surgunt vel à labefactatâ virtute, aut à rebus quæ à foris sunt. A foris, vt si vitium fuerit in rebus assumendis, agendis, admouendis. vt ab ictu, lapsu, si cerebrum labefactatum fuerit; ita esu cæparum & allij læditur cerebrum. scribit Arculanus rosas & violas, ex proprietate, coryzas facere. & vinum potens, & somnus. vt etiam si venenum haustum fuerit: hoc enim elui nequit, ac ipsas corporis facultates peruertit, dum non aliter partium genium peruadat, quàm Assyrium venenum lanam: quod nullâ arte elui potest. Vel facultatis vis ita frangitur, vt nequeat causis morbificis resistere. Hoc illi euenit à morbo temperiei, aut à stricto obstructóve cerebro. Si catarrhus iam iam prodromon agnoscat catybatian, cui blandimentum suâ effusione attulit, certum erit obstructionis aut astrictionis vi primò natam hanc materiam fuisse. Sin, citra catybariam,

6. De sanitate tuenda. 9. A frigore.

A quantitate.

Signa indicantia causas producentes recrementa.

notæ caloris vel frigoris in conspectû se dederint, natalitia sua referet in fractam cerebri potentiam. Et perpetuò in causarum indagatione, animaduertendum erit, num ex fundente calore, vel potiùs stringente à frigore effluxio hæc oborta fuerit: quod ex prodromis, quæ à foris sunt causis, facilè animaduertes. Vt rectè notes etiam vnde effundat se catarrhus, notabis num membrum aliquod aliud quàm caput in querelâ sit: si non, per idiopathiam erit. Pars verò quæ fluxû excipit succum, ipsa se ab afflictione aperiet. si in arterias se præcipitarit, suborietur palmos, lipothymia, modò inquinata fuerit materia malè: alioqui solùm languescet inęqualis pulsus. Sin in venas labatur, sanguinẽ fœdabit, vnde cacochymia: nã refrigerabitur sanguis, intumescetque corpus: vel obstructis venulis nutriri nequit corporis habitus, vnde febres τυφώδεις, & errones, vrinæ crudæ, pallidæ, cum spumâ, adest lassitudo vltrò oborta. Si in ventriculum sese laxarit effusio, eius œconomia deiicietur. Vt enim variæ sunt corporis partes, & varij meatus quibus irrepit materia in partes, ita diuersis se symbolis proferent. Attamen peruestigabis num per idiopathiam pars lædatur, vel à catarrho: si à catarrho, præambulonem habuit querelam capitis ille partium dolor. Si homo subitò exuitur voce, catarrhus non in pulmones, sed in neruos recurrentes, qui mouent musculos laryngis, incumbit. Si sensim id fiat à madefactâ tunicâ laryngis internâ, ac humectis id euenit musculis. Plerumque catarrhus est aluinus, arthriticus, aut tussifer. Satis de naturâ

Note. Termini à quo, & ad quem.

catarrhi: iam ad medicinam veniamus, ac scopos medendi, ex perspectis eius mali causis, venemur. Scribit Aëtius rimandam esse causam ac diætam præcedentem, ac ita contrariis remediis pugnandum: frequenter enim ex causis procatarcticis caput impletur vel infirmũ redditur. Sed propiùs ad rem eamus. Cùm catarrhus sit fluxio emanans à cerebro ad subiectas partes, facta vel ratione cerebri, vel partium inferiorum, vel ratione vtriusque, aut vi causarum quæ sunt à foris, aut omnium harum consociatarum, consectarium est, horum nos rationem habere debere. In primis se offerunt terminus à quo, nimirum cerebrum, & terminus ad quem, qui est pars recipiẽs. Quare indicationes sumendæ etiam ab horum natura. Natura autem membrorum cùm consistat in consideratione substantiæ ex quâ pars coaluit; vt an ex carne, venis, neruis, arteriis: & in notatione modi substantiæ, vt num pars sit naturâ laxa, solida; quâque temperie illa sit perfusa, vt num calida, frigida: quâ sensibilitate sit prædita, nobilitate, operatione, situ num profundo, quâ societate cæteris sit nexa: sanè hæc omnia, in catarrhi curatione rectè instituendâ, in censum erunt euocanda. Nam vt varia erit excipientium natura partium, ita variè nascentur medicinarum indicationes. In primis ergo videndum erit, ne pars ampliùs recipiat materiæ influxum. Hoc fiet corroboratione membri impropriè ita dicta. hæc fit repellentibus, astringẽtibus, & auersione. quæ auersio perpetuò locum habet: non æquè tamen hæc iam

INDICATIONES curationis.

Indicatio à termino ad quem.

Si ad pectus. dicta corroboratio, nam materias, quæ per spirabilium partium venas defluunt, non rebus quæ foris admouentur, repercutiemus: id enim *5. Methodi.* periculi plenum, cùm refrigeratæ illæ partes aptiores fluxibus euadant. Quare assumendis in rebus hæc adsit repercutiendi vis. Sed hæc non sint cuiusuis generis, quale est philonium: verùm gerant vim non admodum frigidam, nec strictâ vi obstruentem, ne pectus exasperent, qualia sunt electaria facta ex succo granatorum, balaustiorum, mespilorum. Cùm enim hæc arteriam exasperent, tussim prouocent, pituitam pulmonibus illapsam siccent, hinc *Qualia sint roborantia pectus in catarrho.* asthma, & sputum sanguinis. Sint igitur hæc roborantia moderatione quadam frigida: imò tepore quodam perfusa, talis est theriaca noua: *Historia.* Olim inuisi quandā mulierem perniciosâ tussi fatigatam, adeò, vt nec interdiu nec noctu somnum admitteret. huic, postquam omnium medicorum suorū medelas frustra tentasset, theriacam nouam propinaui, ac mox, fugatâ tussi, redintegrata fuit. Præbemus etiam diaspermaton: vel etiam modestè siccantia, vt conseruam rosarum, cuius vsu assèrit Auicenna se phthisicos curasse. vtimur etiam syrupo myrtillorum, syrupo de iuiubis: hæc leniter astringunt sine exasperatione. syrupus de siliquis cum bolo, sanguinis sputi metum aufert: nam stiptica lenientibus hîc consocianda: & acida, si quæ ad incidendum præscribi debeant, dulcibus remisceantur. Nisi enim catarrhus in thoracē illapsus, intra vigesimum diem expectoretur, asthmatis metum adferet. Recipiens ergo pars roboretur, ne ampliùs materiam admittat; & reuellatur ea materia ab affligendâ parte. Membrum verò mandans in catarrho est, *Indicatio à termino à quo.* cerebrum: hoc fabricam suam habet ex substantia medullari, membranis, venis, neruis, arteriis, & plurimis foraminibus. Indicatio hinc fiet, materiam commodè duci ac trahi posse per laxos meatus. ratione verò situs, cùm sit in superioribus, quòd, si phlebotomiâ opus fuerit, ea commodè fiet cephalicâ in venâ. Quod ad cerebri temperiem attinet, ea est frigida & humida, indeq. lasciuiens quædam pituitæ copia; vnde euacuandi nascetur indicatio per meatus emunctorios; quod fit apophlegmatismis & errhinis. Tandem roboretur caput quod generat, vel suscipit materiam. &, si illi astrictio adsit, ea abigatur: si raritas roboretur. si intemperies, siccetur caput dropacibus. Loca etiam per quæ labitur catarrhus indicabit agēdi mo- *Indicatio à spatio per quod.* dum: si enim feratur per venas, phlebotomiam denunciabit salutarem fore: vel per vrinalia remedia eam abduci posse, modò materia non admodum sit cruda. Quod si materia *4. Sanit. tuenda.* viam fecerit per asperam arteriam, bechicis remediis ea euocabitur: si per gulam decurrat, vomendum esse significatio fiet, si modò vomat ex facili, nec cephalalgiæ aut ophthalmiæ fuerit obnoxius: cùm enim ab his metus est, secessū aluino feliciùs excludetur. Per neruos & spinalem medullam cùm viam affectat, & si ibi materia frigida moram nectat, aderit indicatio eam coquendi & digerendi, attenuandi, ac euacuandi efficacissimis remediis, qualibus

Si fluat à cerebro & toto corpore. fugamus spasmum. Quodsi membrum vnde dimanat excrementum non solùm fuerit cerebrum, verùm etiam corpus vniuersum; nascetur in primis indicatio euacuandi totius corporis, dein capitis, postea corroborandi. Totius euacuatio fiet phlebotomiâ: tum quòd pituita per venas defluat, tum vt ea auersio fiat, ne rumpatur vena. vel totum euacuabitur pharmaciâ, si extra venas illi succi constiterint, vt si pituita ventriculum occuparit. Postea ad capitis euacuationem erit eundum apophlegmatismis, errhinis, gargarismis. Dein caput erit roborandum. duplicia sunt roborantia; quædam impropriè ita dicta, vt cùm, strictâ quadam remediorum vi, ita arctamus membrum, quò ægrè se aperiat allabentibus succis. altera quæ propriè dicitur corroboratio fit; cùm membrum reducitur ad naturalem habitum à quo abiit: hoc fit, calidi innati, spiritus, humorum, ac solidarum partium reparatione. ergo cùm caput labitur ad intemperiem frigidam & humidam, calore & siccitate erit reuocandum. *Indicatio à mobili.* His notatis, animaduertemus etiam materiã fluentem, quæ sui euacuationem indicat, quòd copiâ vel qualitate vitium fecit. si crassa, attenuandi: si fuerit frigida, vel calida, moderanda: si irruat in partem principem, cuius officio vita carere nequit, reuellendi, & intercipiendi. Hoc est quod scribit Galenus quinto Methodi, cauendum ne æger sanguinem spuat, eroso pulmone, sed vt expectoretur materia: secundò, vt roboretur recipiens membrum, & materia corrigatur: tertiò, vt prouisio capitis habeatur. Ergo phlebotomia quibusdam vtilis erit, aliis purgatio: vt mulieri Romanæ euenit: & clysmis, bona diætâ, theriacâ, diaspermate, & tandem quæ siccant caput vtendum. Ablato excremento, vitium, ex quo euenit excrementum, castigetur. Propterea causæ proferentes excrementum notæ esse debent. Producitur ergo excrementum quia virtus læditur: id fit rebus quæ sunt à foris, vel ipsa labefactatur, aut impeditur. Si à rebus quæ à foris sunt illa affligatur, hæ amoueantur. Si labefactetur à violatâ temperie, illa restituatur calidis vel frigidis, vt opus fuerit: si calor & squalor adsit, madefaciendum, ac algiosam vim inferemus. Quare rectè distingue causas. Si impeditur virtus vt ab astrictione, laxetur ea. Si adsit causa colliquans, frigefaciendum: si exprimens, calfaciendum. Quare primò totum corpus euacuetur & pars: secundò fiat reuulsio ad opposita: tertiò, vitium in membro corrigatur, & recipiens roboretur. Iam ad Prognosin abeo. *PROGNOSIS.* Breuẽ malum, inquit Celsus, sed neglectum, longum esse consueuit. Fit catarrhus in thorace interdum: qui si diu permanserit, & pulmones inusserit, phthisin insanabilem facit: maximè si putredine fœdatus, salsus, & acris fuerit. Calidus catarrhus in iuuenibus & biliosis est periculosus: nam effœtâ in senectute est irremediabilis: quòd nec materiam crudam mitiger senex, nec rectè expectoret, ob laterum infirmitatem. Qui fit à perenni capitis dolore, ægrè curatur: quòd frangatur ita vis cerebri, & quòd noua semper materia attrahatur. Calidius caput quod est, à rebus

à rebus quæ à foris sunt facilè in catarrhum rapitur, ob pororum dilatationem: qui verò frigidiore sunt capite, à causis internis potius affliguntur. Humidum caput facilè ab vtrisque his causis percellitur. Qui catarrhus per idiopathiam afflicto à cerebro euenit, si diu perseuerarit, rarò curatur. calidus catarrhus à causâ frigidâ motus, ægrè curatur, attamen is ægrius, qui, à causâ frigidâ, materiam frigidam etiam agnoscit. Si ad inferiora se præceps catarrhus demerserit, læsis præcordiorum vitalibus locis, aquas infigit, inquit Q. Horatianus, & tandem pedum loca occupat, difficilè remouendus. Testatur Arculanus, spleneticos non esse catarrhosos, ob materiæ crassitiem, & partis excipientis huius infirmitatem: & ex aduerso. Sed maximè destillationibus fatigantur, quibus cor, vel hepar, vel renes feruent, imbelli capite. His periculum est, ne humor præceps in pulmones se voluat. vnde Celsus, Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerauit: & Arculanus testatur se plures vidisse, qui vigintiquattuor horarum spacio suffocarentur. qui etiam in arterias proruit, periculi plenus est.

PROGNOSIS.

3. Aph. 16. 1. Symp. cauf. 7. 2. Aph. 20.

Tempestate Austrinâ à catarrhis nascuntur anginæ: vel si ad ventriculum abierint, appetitum lædent: non enim omnis frigidus succus est auctor famis, sed cui iungitur siccitas.

CVRATIO.

His rectè perspectis, ad medelam nos vertemus. In primis perlustra num catarrhus & causa eius conueniant: interdum enim à liquante calore funditur materia frigida: & ex aduerso, materia calida exprimi potest à frigore. Tunc animaduertemus quidnam grauiùs vrgeat: multum tamen causæ tribuendum. Razes enim calfacit etiam in calido catarrho. & in catarrho frigido, cùm ab ardore vel Sole enatus fuit, frigidis vtemur. In leui tamen causâ, & forti catarrho, primùm de catarrho solliciti erimus, non neglectâ causâ. Si irruat catarrhus è toto corpore, vt si febri, implicitum id fuerit, illa curetur, non neglecto catarrho. Cautio adsit, vt initio abstineas ab omni agitatione foris & intus, vt à sternutatione. Sed éstne vena his secanda? Si, inquit Razes, vsu lintei calidi non se remiserit affectus, vena erit secanda. id enim denotat materiam sanguini esse remixtam. Hoc notabis maximè si facies rubeat & oculi, cum tensione venarum. Alioqui, cùm nullæ notæ grauis plethoræ se proferunt, & si nec pulmones nec latera malè afficiantur, aut mammæ doleant, sola pharmacia satisfecerit. Frigidus enim catarrhus à febre mitescit: illi ergo non sanguinis blandimentum adimendum est. Sed vbi caput corpusque calent, ac salsus succus si fuerit, cùm materia quæ à sanguine non longè abit, venam aperire licet, cùm de spirabilibus periculum est partibus. Plerumque magis purgatione quàm venæ sectione catarrhis opus est: quòd cacochymia potiùs quàm plethora fatiget. Quare parcâ manu sanguis elidatur; & maximè adsit studium vt catarrhi succus temperetur. Razes in catarrho calido, ab externo frigore qui exprimitur, secat venam; si à pannorum calidorum admotione non substiterit: materiæ enim vbertatem hoc denunciat. Quæ vena pertundenda? Razes secat cephalicam.

CHIRVRGIA. Phlebotomia.

1. Method. 15.

cephalicam vſu; à ſuppreſſis fuerit menſibus, ſaphena aperiatur. Cucurbitæ lumbis affigantur. Cauteriorum commodus vſus eſt, ob perennem materiæ generationem, ex partis fractâ œconomia. Imprimatur id capiti ſenſim, cum ſtylo tentando. Nam commodè capiti inferri debent: alioqui damno eſſe ſolent, vt prudenter admonuit Montanus, vbi ait, A cauteriis capiti adhibendis, etiamſi viderim in his magnos effectus, abhorreo: nam rarò commodè ea fieri poſſe ſcio, & vt bene fiant, magnum ſemper adeſt periculum. Et vidi ego Venetiis puellam, & Patauij adoleſcentem, vtrumque à catarrho non deſperato, ab admotis cauteriis miſerè periiſſe, cùm tamen ab excellentiſſimo chirurgo & ſine dolore fierent. Huius verò cauſam exiſtimo fibras illas duræ matris tranſeuntes meatus cerebri, & alligantes cerebrum cum neruis commixtis, qui ſunt valdè ſenſibiles, vnde factâ aduſtione ad os vſque, illæ partes facilè læduntur, inde ſpaſmus. Præterea ſunt quædam capita quæ habẽt ſuturas valdè largas per quarum cõmiſſuras maiores etiam duræ matris portiones trãſeunt, quæ proinde facilè læduntur. Si tamen hæc bene imponantur, ita vt non adurantur nerui, proſunt. Sed inde eſt periculum. propterea Galenus non meminit cauterij, ſed veſicatorij, vbi de pulmone periculum eſt. Arabes potiorem cauteriis fidem dedere. Sed ilico agendum, periculi plena hîc eſt mora. Suturæ coronali imprimatur, ſi ex idiopathiâ laborarit cerebrum: alioqui cruribus. Si in ſpinam ſe præcipitet è capite fluxio, adeò vt gibboſitatem moliatur, ea intercipiatur, impreſſo cauterio ſuper ſecundam ceruicis vertebram. Locus digito facilè percipitur: nam prima vertebra caret proceſſu. Ab impreſſo cauterio, ilico lineamentum impone madens liquore, qui factus ſit ex aquæ roſatæ vnciis duabus, aceti vncia, & albumine oui. Sedato dolore, eſcharam amoue, impoſitoque tetrapharmaco, ex duplici pice nauali, colophoniâ, & vitulinâ pinguedine, hæreat per triduum. Quo amoto, obturetur foramen globulo ceræ, & folium hederæ ſuperpone, vel folium braſſicæ calidum axungiâ illitum: ita diu patebit. bis die mundetur. Vel cantharides cum fermento ponè aures apponimus. Aut ſinciput abraſum fricatur cæpâ, & ſinapi veſiculæ excitantur: excifis braſſica imponitur. Vel accipe nigellæ torrefactæ vnciam; ſinapi, thuris, cuiuſque ſemunciam; maſticis drachmas binas; fæcis columbinæ, farinæ hordei, ſingulas vncias; oxymelitis ſcillitici quod ſufficit vt fiat cataplaſma: impone regioni ſuturæ coronalis. In ſummo fluxu accipe ladanum, & gummi elemnium, cum myrrhâ: fiat ex his emplaſtrum capiti admouendum. Quidam, in vertice capitis, magnam capillorum partem vellicant vehementer, donec crepitu cutis ab oſſe recedat: ac ita coryzam & deſtillationes ſiſtunt ex vtraque causâ. Primò frica caput: ſecundò cucurbitam admoue: tertiò emplaſtrum impone, & da vnam pilulam ex ſtyrace cùm ſomnum inibit. vel da theriacam nouam. Quantum ad phlebotomiam, Græci & Arabes nullam admittunt, niſi adſit plethora, generatioque

Cauteria.

Conſilio 36. pro nobili Veronenſi.

Si ad ſpinam.

Phœnigmi.

Compendium curationis.

ratioque catarrhi à causâ calidâ, vtpote hepate calidiore, & subtilissimo in sanguine qui prolabitur in partem cuius officio vita carere nequit; & si febris iunxerit se. Et cùm ex fluxu suffocationis imminet metus, aut phthisis: si non ad leuandum ægrum, saltem ad reuellendum humorem. Hactenus de venæ sectione: iam de pharmacia. Vt materia morbifica varia est, ita etiam lenientia & purgantia medicamenta differentia præscribentur. Nam bilis feliciter syrupo rosato; pituita melle rosato laxatiuo: melancholia diluto polypodij, epithymi, fumariæ, & foliorum senæ excluditur. Sed non ilicò ad purgantia hîc receptus erit: quin potiùs primùm dometur aliquantulum catarrhifera materia. Nam vt scribit Plutarchus ad Apollonium, *χρόνος ὁ πάντα πεπαίνειν εἰωθώς: nec, inquit, optimi medicorum, ad copiosos affluxus catarrhi statim pharmaca adferunt, sed sinunt maturescere. Quin id etiam in animi affectibus verum esse, Oceanus, apud Æschylum, prodidit: qui Iouem non in primo iracúdiæ feruore, sed postquam iram concoxerit, orandum esse Prometheo suadet. Quodsi ergo inducias materia dederit; si sanguini remixta fuerit illa (separetur vt faciliùs coctrice vi, vtque promptiùs excludatur) præparanda erit: vel saltem meatus corporis meabiles fiant: ne fiat via vi. Si materia frigida fuerit, vtemur decoctis & syrupis ex betonicâ, scabiosâ, prassio, hyssopo, saluiâ, maioranâ, capillis veneris, stœchade, liquiritiâ, passulis, botryde, calamo aromatico; melle rosato, oxymelite, syrupo betonicæ, stœchados, capillorum veneris, de duabus & de quinque radicibus, de prassio, cum decocto pectorali. Vel hoc modo: Accipe syrupi de hyssopo, de stœchade, mellis rosati colati, cuiusque sescunciam; decocti betonicæ, maioranæ, adianthi, libram: fiat iolabium. Aliud: accipe radicum rusci, asparagi, graminis, acori, liquiritiæ, singularum semunciam; betonicæ, melissophylli, hyssopi, maioranæ, adianti, singulos manipulos; vuarum passarum, ficuum (ob pectus) cuiusq. sescunciam; florum stœchados, rorismarini, singulorum pugillum; trium florum cordialium pugillos duos: coque ex aquâ, ad libram: dulcoretur saccharo, & aromatisetur nucis muscatæ & iridis, cuiusque sesquidrachmâ: bibatur in diluculo diebus quatuor. Si materia hęc frigida fuerit tenuis & aquosa, præscribemus calida & sicca: talis est syrupus de myrto, cũ melle rosato, misceantur cum decocto thuris, gũmi iuniperini, nucis cupressi, macis, caryophyllorum, summachij, coriandri, schœnanthi, radicis cyperi, masticis, adde semper quid glycyrrhizæ. Quodsi catarrhi materia fuerit calida, absint aperientes syrupi. syrupus violaceus optimus est, pandit enim alas pulmonum, ac frenat efferam bilis vim. Confert syrupus nymphææ, iuiubarum, papaueris. semen psyllij vtile est: dantur syrupi cum decocto hordei. Accipe lactucæ, endiuiæ, portulacæ, boraginis, violarum, nymphææ, singulorum manipulum; seminis melonum, cucurbitæ, lactucæ, cuiusque drachmam; glycyrrhizæ, passularum singulas vncias; pruna decem: coque ad tertiæ partis consumptionem, vt

Pharmacia.

**Hoc est, tempus omnia concoquere solet.*

Præparantia. In materia frigida.

In subtili materia frigida.

In calida materia.

restibilis sit libra: adde syrupi papaueris, & violati, cuiusq. sescunciam: fiat potio, quæ drachma cinnamomi aromatisetur. Initio addes syrupum papaueris, vel diacodium. Aliud, Accipe serapij iuiubini, & violati, cuiusque sescunciam; aquæ hordei libram: bibat per triduum in diluculo. Aliud, Accipe glycyrrhizæ vnciam; iuiubarum, sebesten, singulorum semunciam; seminis papaueris albi, sesquidrachmam; trium florum cordialium pugillum: fiat decoctio ex aquâ, ad libram: dulcoretur saccharo, & aromatizetur sesquidrachma santalorum citrinorum; bibat in diluculo vncias quattuor. Aliud, Accipe foliorum lactucæ, endiuiæ, portulacæ, violariæ, singulorũ manipulum; iuiubarum, sebesten, cuiusque xij. seminũ quattuor frigidorum maiorum vnciam; seminis althææ drachmas duas; florum cordialium, rosarum, & papaueris rubri, singulorum pugillũ; glycyrrhizæ vnciam: fiat decoctio ex aquâ hordei ad libram: in colaturâ dissolue sacchari penidiati, & syrupi violati cuiusque vncias tres; pulueris diatragacanthi frigidi binas drachmas; santali albi & rubri, cuiusque scriptulos duos: fiat apozema: vtatur cyatho manè, & ante cænã. Pauca remedia frigida inuenias pectori, catarrhis obsesso, commoda: propterea aliquantulum fusiùs illa descripsi. Cùm naturæ vi materia catarrhifica à cæteris succis separata est, excernatur pharmacorum vi. Materia cùm est calida, tenuis, quæ ad pectus labitur, homo excipiat cassiam ex vnciis tribus fistularum eius: sumat horam ante prandium: vel capiat mannam ad vncias tres. Accipe mannæ, penidiorum, singulas vncias: adde syrupum rosatum laxatiuum, qui paratur cum rhabarbaro: diluantur cũ aquâ cichorei cui incoxit tamarindorum semuncia, & aliquid rhabarbari, si ita videtur: vel iunge quid electarij lenitiui. Aliud: Accipe syrupi rosati laxatiui vncias duas; seri lactis vncias tres. Vel accipe rhabarbari sesquidrachmam; tamarindorum semunciam: macerentur horis vigintiquattuor in aquâ endiuiæ: colaturæ expressæ adde syrupi rosati laxatiui vncias duas, fiat haustus. Aliud: Accipe electarij lenitiui semunciam; electarij de succo rosarum drachmas duas; syrupi violati vnciam; decocti pectoralis vncias quattuor: misce: sumat in diluculo. *Sæpiùs, dum circumfluit humor, hoc agendum antequam sistas catarrhum.* Si suffocationis periculum imminet, statim initio, antequam præpares, pilulas purgatrices præscribe: vt pilulas aureas, quibus grana tria vel quatuor scammonei iunge. Qui sæpe catarrhis conflictantur, talẽ massam apud se seruent: Accipe massæ pilularum sine quibus, & pilularum ante cibum, rhabarbari puluerisati, specierum hieræ, singulorum drachmam; aloës non lotæ, ad pondus omnium: macerentur in infuso scriptulorum duorum agarici recenter trochiscati; infusi in syrupo rosato laxatiuo: fiat massa: sumat drachmam. Si adsit tussis, miscebis pilulas aureas cum pilulis de agarico. Razes ad tussim vnà collineans, ita, Accipe iuiubas viginti, sebesten triginta; passularum vnciam; violarum semunciam; glycyrrhyzæ drachmas quinque; ficus decem:

Purgantia.

Bilem.

Pilulæ.

decem: coque ex tribus aquæ libris, ad duarum partium exhaustionem, & colo traiiciatur: colaturæ adde cassiæ drachmas septem; mannæ drachmas decem. Idem laudare videtur Aurelianus: nam materia non est validè agitanda, sed potiùs sistenda. hæc sententia Cœlij Aureliani, qui ait, Si vēter officium suum non agnouerit, simplici ventris laxatiuo vtendum erit. Polypodium proprietate quadam vacuat materiam salsam. Si pituita fuerit molesta, purgetur agarico, pilulis de agarico misce coccias pilulas. Accipe rhabarbari, agarici, aloës, cuiusque drachmam; zinziberis, nucis moscatæ, caryophyllorum, singulos semiscriptulos: in puluerem singula per se vertantur: consperge succo rosarum puro: siccentur; & id repetatur sexies: & cum oxymelite fiat massa. Diacatholicum, electarium Indum, diacarthamum, pilulę aggregatiuæ, masticinæ, hæc pituitam eiiciunt. Accipe agarici recenter trochiscati sesquidrachmam: macera in decocto betonicæ, adianthi, stœchados, cum decocto pectorali: expressioni adde catholici semunciam. Aliud: Accipe agarici recenter trochiscati drachmas duas; zinziberis scriptulum; vini vncias duas; aquæ absinthij & fœniculi, vtriusque vnciam: cola, exprime: adde electarij Indi maioris drachmas duas; oxymelitis scyllitici semūciam: fiat potus. Myrobalani vtiliter præscribuntur, ob strictam vim quam à factâ purgatione relinquere solent in partibus. Prouisione habitâ de toto corpore, cùm nimirum illud ab onere premētis materiæ expeditum est, ad capitis euacuationem accedemus. Id euacuatur per os, & nares. quare apophlegmatismis, gargarismis, & errhinis vtemur. Ea tamen cautione, vt à gargarismis abstineamus, vbi tenuis est materia: & etiam cùm materia in pectus irruit: vel si homo obnoxius fuerit tabi, vel asthmati: aut si suffocationis periculum adsit, spirabilibus partibus oppressis ab influente materiâ; & si vberrimâ copiâ catarrhus in vitio sit. quin etiam si ad fauces, & ventriculum se præcipitarit materia, pax sit cum his quæ in os prolectant materiam catarrhificam. Tunc enim errhinis potiùs indulgendum & sternutatoriis. Sed tamen, dum cruditas materiæ refragatur, hactenus cunctandum à sternutatoriis, dum illa ad pepasmum venerit. Attamen gargarismi rectè præscribuntur in calido catarrho, si hi fingantur ex rebus astringētibus; vt ex aquâ rosatâ cum syrupo papaueris, vel diacodio: sed meliùs hæc ore solùm tenentur. quin etiam locum habent in crasso catarrho, ex oxymelite scillitico. & etiam dum metus est ab anginâ, tunc diamoro vtimur. his ergo tribus in locis vtilis est gargarismus. Quare vt exactiùs hoc dicam, vbi ad pulmones labitur, his non vtemur: nec in calido tenuique catarrho gargarismis; sed ea quæ crassefaciendi vi splendent, ore tenentur. nec etiam his indulgendum in magno subitoque oborto catarrho, dum enim cum impetu affluit materia, hoc decoctum ore teneat: Accipe radicum glycyrrhizæ, cyperi, boli, corticum thuris, cuiusque binas drachmas: myrtillorum pugillum vnum: coquantur omnia aquâ plantaginis: colaturæ adde

Pituitam. *Pilulæ.* *Peculiaris capitis purgatio.* *Cautiones.* *In calido catarrho.* *Gargarismis vbi locus.* *Sistentia catarrhū.*

adde diamori sescunciam; mellis rosati semunciam: hoc astringit & lenit. adiici possunt passulæ, & papauer album in tenui materia: si enim illa non tenuis fuerit, satisfaciet syrupus glycyrrhizæ. aut aquâ frigidâ gargarîset cum syrupo myrtillorum, granatorum, cydoniorum, papaueris. Vel fiant trochisci ad eundem vsum: Accipe radicum cyperi, thuris, masticis, cuiusque semidrachmam; boli Armeniæ, abluti aquâ rosarum, vel terræ sigillatæ, drachmam; gummi tragacanthi vnciam; carnis passularum non mundatarum semunciam: cum syrupo violaceo vel papaueris, si admodum tenuis sit materia, fiant trochisci, qui ore teneantur dum materia fluit. Si materia admodum acris fuerit, vsui erit gargarismus frigidus ex syrupo myrtino, & rosato de rosis siccis, ex aquâ vel decocto plantaginis: vel saltem ore teneatur. Quodsi catarrhus gignatur ob cranij densitatem (hoc enim euenire senescentes boues indicant, quibus quòd densius illis cranium euadat, nec cornua ampliùs incrementa ducant, dentes corrumpuntur illapsu succorum) phœnigmi vsui erunt, quæque capiti admota reuellunt succorum effusionem. ego decocto chamæmeli & meliloti ex lixiuio fouere caput soleo. Interdum sinapismum capiti inferimus: vel fermentum cum cantharidibus & aceto horis duodecim capiti imponimus: hinc vesicæ, quas aperimus; ac brassicæ folio axungiâ illito tegimus. Sed die quinto innouanda est hæc vesicatio, ad quadragesimum vsque diem. Vaporationes conferunt calidis catarrhis. Coque in aceto rosas & myrtum, fiat vapor

Phœnigmi.

5. Methodi 3.

Vesicatio.

Vaporatio.

super ignitum lapidē. Ita santala & cortices granatorum. interim semina cydoniorum ore tenentur. Scribit Aurelianus, omnia quæ caput implēt esse vitāda, maximè accessionis tempore. In linimento verò, atque interiecto tempore, per interualla adhiberi poterunt. Quare reiicit odorata, vt iridē, melanthium, anisum, cuminum, rutam, myrrhā, thus, sulphur: nam, dicit, caput implent. Accipe fabas quæ torreantur, & in aceto maceratas odorentur. Studendum vt sistentibus noctu & à cænâ vtamur: quæ enim insedit iam spirabilibus partibus materia, debet expectorari: sed noctu eò fertur maximè materia: nam somno intro succi repunt: tunc diacodio ac tragacantho fruantur. Sed de die expectoretur materia (nisi violenter irruat) syrupo violato, non papaueris: nam is expectoratum non promouet. Quare magnâ religione ad sistētia venimus. Nisi enim grauia vrgeant symptomata; sistentibus non vtemur ante humorū purgationem ac eorum reuulsionem. Attamen si ita effundat se humor in pulmones vt grauissimam tussim, vigilias, metum suffocationis aut exulcerationis acerrimâ vi adferat; ilicò, & ante purgationem sistimus hunc effrenem motum. Vt theriacâ vtimur nouâ, vel philonio cum decocto olibani; diacodio, pilulis de cynoglossâ, syrupo papaueris; decocto portulacæ, papaueris, boli gummi iuniperi, cum diacodio. Accipe rosarum rubrarum manipulum; seminis papaueris albi, olibani, cuiusq. sesquidrachmam: coque ad libram: adde syrupi papaueris vncias tres; syrupi glycyrrhizæ vnciam: fiat iolabium.

Cautio vbi est spirandi difficultas.

De sistentibus iterū, quando hu vtēdum, & quibus.

bium. Accipe conseruæ rosarum antiquæ vnciam; diacodij, diatragacanthi frigidi, cuiusque semunciam; syrupi rosati de rosis siccis quantum satis est vt fiat linctus. Cubaturus sumat drachmas duas ex hoc puluere, Accipe masticis, olibani, cuiusque semunciam; cydonioru͂ seminis sescunciam: superbibat parum aquæ frigidæ. Accipe diacodij vnciam; syrupi papaueris vncias duas; boli drachmas duas; caphuræ scriptulu͂: teneat aliquoties cochlearij mensuram in ore. Aliud: Recipe seminis papaueris, lactucæ, singulas drachmas; amyli, diatragacanthi frigidi, singuloru͂ semunciam; gummi Arabici, boli, tragacanthi, cuiusque semidrachmam; opij scriptulum; sacchari rosati, succi glycyrrhizæ sesquidrachmam: misce: fiat massa solida cum succo cydoniorum & aquâ infusionis tragacanthi. teneant quid huius ore. Vel præbe vnam pilulam de styrace cùm somnu͂ inibit. Ruellius præscribere solebat gargarismos ex decocto agrimoniæ, plantaginis, rosarum, sumachij, seminum portulacæ, papaueris, plantaginis, passularum, hordei tosti: colaturæ addebat diamorum, & mel rosatum. Vt in calido catarrho vtiliter vaporationes; ita in frigido, suffitus commodè admouentur. Progresso ergo in morbo, vbi frigida materia in vitio est, suffitus fiant ex aridis foliis nicosianæ, cuius syrupus etiam commodè exhibetur. myrrha foco in fumum abeat. Fiant gargarismi ex decocto hyssopi, saluiæ, calaminthæ, stœchados, botryos, nicosianæ: adde passulas, & interdum iunge cubebas, vel pyrethri, aut corticum radicum capparorum binas drachmas (nam Aurelianus gargarismata ex sinapi laudat) coquantur horum quædam ex aqua vel vino. libræ decocti adde oxymelitis scillitici duas vncias. Naso quin vt profundatur etiam materia capite concepta, accipiemus succi betæ, decocti maioranæ, cuiusque sescunciam; mellis semunciam: ferueant parum ab igne: fiat errhinum. misce interdum quid piperis, vel succi iridis, vel cyclamini. quin purgantia quædam interdum eo decocto diluuntur, vt turbith, agaricum, elleborum. ita periculo pulmones eximu͂tur. Apophlegmatismis etiam in os prolectatur cephalica materia: accipe masticis drachmas duas, corticum radicum capparorum, pyrethri, piperis, singulorum drachmam: inuolutâ sindone masticentur. Foris etiam, præter phœnigmos & sinapismos, quædam admouentur remedia, vt si à calore malum sit, euacuato toto, ineat dulce balneum: ac dein calidâ foueat caput: tandem vnguento rosato vngantur nares & caput. vel oleo rosato completo: in principio tamen sit oleum omphacinum, inquit Nonus. vel vngatur caput & testes oleo violato & nymphææ. Manus & brachia lauet decocto lactucæ, nymphææ, foliorum salicum, summitates anethi adde. Pulueres etiam capiti, vbi sutura coronalis est, insperguntur, ita siccatur materia, & pori aperiuntur. Accipe santali albi & rubri, florum nymphææ, violarum, foliorum myrti, santalorum, seminis papaueris, & capitum papaueris, singuloru͂ drachmam: fiat puluis; vel excipiatur bombace, vt fiat fro͂tale. Cùm frigus

In frigido catarrho. — *Suffitus.* — *Gargarismi.* — *Errhina.* — *Masticatoria.* — *Topica.* — *Vbi à calore.* — *Puluis.*

à foris exprimit materiam, Razes linteum calfactum admouet capiti, dum sentiat æger calorem peruasisse profundum capitis. Arcemus etiam materiam à capite emplastris: Accipe gummi iuniperini, rosarum rubrarum, corticis thuris, santalorum, myrtillorum, caryophyllorum, cuiusque scriptuium: fiat puluis, qui inspergatur suturæ coronali: vel cum oleo myrtillorum aut cydoniorum, & cum cera, & pauca resina fiat emplastrum, temporibus, & ea parte frontis quâ pulsat arteria apponendum. Si frigus in vitio sit, & si homo fuerit senex, Accipies styracis calamitæ, caryophyllorum, spicæ, myrrhæ, singulorum drachmam; galbani drachmas tres; thuris, masticis, gummi iuniperini, singulorum drachmas duas; euphorbij semiscriptulū: fiat ceratum: adhibeatur eâ parte frontis, quâ arteriæ pulsant. Lauet caput in lixiuio in quo coxit agaricum: id agat bis in septimanâ. Si diu fatigarit, illinat caput aquâ vitæ, & guttulam olei terebinthinæ immittat auribus cubaturus; hæc bombace muscatâ excipiatur. Aliud: Accipe rorismarini, betonicæ, maioranæ, stœchados, florum chamæmeli, cuiusque semimanipulum; nigellæ Romanæ semunciam: coque in lixiuio ex cineribus buxi & corni: lauetur totum caput; & siccatum vngatur aquâ vitæ & oleo caryophyllorum. Interdum inungimus butyro, & oleo irino, vel vnguento nardino cum Actuario: vel oleo anethi, rutæ. Nonus nares illinit myrrhâ, & olibano, hæc coquit ex oleo, & iubet vt nigellæ semen odoretur aut cuminum frixum. Interdum vtile est emplastrum hoc: Accipe ladanum cum myrrhâ: fiat emplastrum capiti admouendum, in summo fluxu. Sacculi fingantur hoc modo: Accipe furfurum, milij, cuiusque manipulum; salis retorridi & puluerisati sescunciam: omnibus torrefactis in sartagine, fiat sacculus. addi possunt caryophylli, thus, origanum, melilotus. Vel fiat sacculus ex milio, semine melanthij, iride, & caryophyllis. Pulueres noctu suturæ coronali aspergantur ex coriandro, nigellæ semine torrefacto, beniouino, gummi iuniperino, caryophyllis, nuce moscatâ, cypero, stœchade, rorismarino, iride. Manè fricetur caput linteis asperis quæ redolent fumum ladani, & masticis, vel styracis calamitæ. Grisea papyrus capiti imposita iuuat vbi mador adest. Philumenus, apud Aëtium, laudat pedibus trahentia admota. Gesnerus auctor est, vt dropax Pauli cum cantharidibus capiti imponatur; dicit, se à Cardano accepisse: Accipe cantharidū drachmas duas: & cum fermēto contusas admoue parti anticæ capitis. vesicas pertunde. Marcellus Empiricus accipit nitrum, pyrethrum, cappares, strutium: hæc in puluerem redigit, quo fricat caput in balneo, quò per sudorem digerat: post lauat aquâ tepidâ, & siccat crasso sabano. In pueris fiat suffitus ex furfuribus, & inunctio ex oleo amygdalino amaro. Tandem ad illa abimus quæ robur capiti afflant. Gesnerus parat confectionem ex karabe & sacchato, cum aquâ rosatâ: dissoluit saccharum aquâ cinnamomi, adiicit modicum zinziberis, ac quattuor guttulas olei succini ad vnam sacchari libram, hoc mirè

Emplastrum.

Vbi à frigore.

Lotiones & vnctiones.

Sacculi.

Pulueres.

Cap. 5.

CORROBORANTIA, & *sissentia.* 2. *Epist.* 15 *fol.* 66.

hoc mirè confortat cerebrum madidius. Et illinit coronalem suturam oleo succini, cum thure & styrace liquidâ. Aliud: Accipe olibani semidrachmam; croci, spicæ, myrrhæ, styracis siccæ, cuiusque scriptulum; opij semiscriptulum cum diacodio fiant pilulæ, teneatur vnà in ore: sed saliua non glutiatur: hæ vsum habēt, vbi à perenni incursu materiæ fatigantur spirabiles partes. Conseruæ acori, saluiæ, rorismarini, stœchados conferunt assumptæ: & diambra, puluis pleres archω, cubebæ, nux myristica: hæc interdum miscentur cum oxymelite scillitico. Si quid adhuc ex cerebro impluere videtur: Accipe spicæ nardi drachmam; mastichis, boli lotæ in aquâ rosarum, gummi tragacanthi & Arabici cuiusque semidrachmam; sacchari crystallini quod satis sit ad dulcorem: cum surupo de iuiubis fiant orbiculi, lupini formâ: retineantur in ore dum dormit. Spica etiam sola ore detenta id agit. Dentur interdum guttæ aliquot balsami, cum syrupo aliquo. Præbetur theriaca, aurea Alexandrina, mithridatium, aromaticum rosatum Gabrielis, diagalanga. Præclarè ad sanitatē facit decoctum sassafras, vel sarzæ parillæ, cum scabiosâ, betonicâ, sarsafrâ: in fine adde passulas, & carnes semicoctas, si ad tabē abiturit æger: adde saccharum vel mel. Hactenus de curatione: iam paucis de viuendi modo. Caueat ab aëre frigido & humente, nocturno, stagnante ad paludes, & fugiat Austrinos flatus: Auster νεφεληγερέτης caput tentat, obnubilatque sensus. vitet etiam Aquilonem: nam hic exprimit catarrhos, ille soluit eosdem in cerebro succos catarrhificos. Quare etiam in calido catarrho, non frigidus, sed temperatus aër est captandus: quòd frigus, nisi caput exactè purgatū fuerit, pressu quodam elidat materiam. Qui causarij à catarrhis sunt; suadet Aurelianus, vt locorum mutationem appetant, & magis maritimorum. Non est sub Lunæ radiis cubandum: & à ventis illis sibilantibus per angustas fenestrarum fissuras: sunt enim peruadentes ac tenues. Si sit à frigore, caleat locus modestè, ac sit lucidus. Sol omnisque calor reddunt caput ad suscipiendos vapores, è corpore sublatos obnoxium: & diffluunt inde in eo omnia excrementa humida. Hinc fit, vt ilico ac quis, cui caput humidum est vel vaporum plenum, in Solem prodierit, seseque ipsius radiis exposuerit, sternutamēta elidat. In vsu ciborum caueat à calidis & replentibus caput, à vaporosis, & his quæ ægrè coquuntur: vt à sale conditis, frixis, antiquis. Vt morbi causa fuerit, ita qualitas cibi moderari debet. sint tamē vnius ferè generis cibi. Vbi plethora adest, à carnium & vini vsu arcendus erit æger, si Razi fides. Auenatum siccat & crassiorem reddit tenuem catarrhum: ita etiam oriza. Dabimus, cum Aureliano, maluam, lapathum, atriplicem, betam, pisces teneros, & auiculas. tandem drimyphagiam laudat. Si calidus sit catarrhus, lac confert, pepones, ficus, pyra cocta: nam noctu fluit catarrhus. Caseus etiam tener & recens vtilis est, inquit Aëtius: & brassicæ crudæ cauliculos comedat, & coctam: sed in calidis laudatur lactuca calfacta; poscæ intincta, oua, milium, amylum cum lacte,

Marginalia: *Ore tenenda.* — *In frigido.* — *Victus ratio.* — *Aër.* — *Cibus.*

lacte, vuæ paſſæ. Copia ciborum non
ſit magna: ſed tamen viribus conſu-
lendũ eſt. dematur media ciborum
pars. &, ſi calida ſit cauſa, cõdiantur
boragine, lactucâ, paſſulis: ſi frigida,
betonicâ, ſaluiâ, roriſmarino. Prodeſt
caro vitulina, hœdina, pullorum,
cuniculorum. Cæna ſit prandio par-
cior: ea ſit pulticula hordeacea cum
ſemine papaueris & ſaccharo, cum
pauco butyro. A cibo vtatur hoc pul-
uere copia cochlearis, nec ſuperbi-
bat. is coctionem promouet, flatus
diſcutit, caput ſiccat, catarrhũ ſiſtit:
Accipe ſeminis coriandri ſeſcũciam;
ſeminis aniſi, fœniculi, cuiuſque ſe-
munciam; cinnamomi ſemidrach-
mam; liquiritiæ ſcriptulum; ſacchari
Potus. vncias ſex: fiat puluis. Sitis præci-
puum remedium huius mali: ego
ſanè in meipſo nõ maius remedium
deprehendi. ſæpe incurrit me tenuis
acerque catarrhus, ab omni potu
abſtineo integro triduo: ita euado,
& ſitiendo ſiccor. antea plurimis die-
bus, cùm id ignorarem, affligebar.
Qui hoc non poteſt agere, bibat
aquam decoctionis farfaræ. Vinum
omni catarrho noxiũ eſt antequam
corpus purgatum ſit: nam tunc da-
tur oligophoron in frigidis: his enim
vrinale eſt: ſit ſubaſtringens. De-
coctum palmularum commendat
Aurelianus. Ego ita: Accipe hordei
mundati pugillum: coque in aquâ
dum dehiſcat: decocti eius libris
quattuor adde cinnamomi ſemun-
ciam; ſacchari albi vncias quattuor:
fiat potus. Ita Razes, dum tuſſis aſpe-
ra & arida, ingenſque calor perſeue-
rant, propinat hordei aquam, vel
iozulapon: quod fit hoc modo, Ac-
cipe violarum vncias tres; aquæ ſe-
milibram: macerẽtur, & coque cum
ſaccharo. Nihil æquè in catarrhos
fœcundum, ac ſi dormiturus quis
bibat. Manè ita ſurgat, vt ſex horæ
inter lectum & prandium intercur-
rant. Nihil enim calamitoſius his,
qui cauſarij ſunt à catarrho, quàm
vno, quod aiunt, pede, è lecto ad
menſam exilire: dum nimirum no-
cturnus ille catarrhus adhuc ruit.
Nec quicquam inter prandium &
cænam ſumat. Surgat ergo maturè,
quò maturiùs prandeat & cænet. In-
terdum cæna ſit hordeatum cum
ſaccharo roſato, & coriandro. vel fi-
cus coquantur ſciſſæ in partes, cum
ceruiſiâ. Ab aquâ pluuiâ caueat: hæc
enim deſtillationes mouet, inquit
Aëtius. A paſtu hoc puluere vtatur:
Accipe panis biſcocti vncias duas;
cinnamomi drachmas duas; ſacchari
roſati vncias tres: fiat puluis. Vel ac-
cipe maſticis, thuris, ſingulorum
drachmas duas; carnis cytoniorum
vncias duas: ſumat drachmas duas
vltimâ menſâ, & parum ſuperbibat.
Quidã, in calido catarrho, pomum
crudum comedunt, ac aquam ſuper-
bibunt. Vbi irruit periculoſo impetu *Cibi qualitas & quãtitas.*
materia, tenuis victus neceſſarius
erit: alioqui, ſi longum futurum ma-
lum, plenâ manu paſtum ineat: ita
tamen vt longè parciùs viuat, quàm
dum ſanus eſſet. Præterea ſi materia
ſit viſcida, lenta, & craſſa; remiſce
cibis attenuantia, abſtergentia, inci-
dentia, vt hyſſopũ, origanum, piper,
lupulũ, aſparagũ, radices petroſelini,
dauci, cappares, cum ſaccharo, aceto,
& cinnamomo. Radicum etiam ci-
chorei ſemper aliquid apponemus,
quia aperiunt, vrinam prouocant, &
ratione amaroris abſtergent, radices
fœniculi,

fœniculi,anisum.oxysaccharum pro condimento sit. Vitet caseum veterem,sinapi,allium,cæpam. Somnus non subsequatur statim cibum, sed saltem in horam vnam aut alteram ducantur vigiliæ. Illud tempus aut deambulatione leni transigatur, aut confabulatione iucũdâ, vel lectione iucundæ historiæ. Non cubet supinus: ne fluat humor in arteriam,aut in dorsalem medullam, vt admonet Razes. In cubili fiat suffitus ex ladani,masticis, cuiusque semiscriptulo; santalorum rubrorum, & luteorum, coralli rubri, singulorum drachmâ; florum rosarum siccatarum rubrarum immaturarum semunciâ. Sumat pilulam vnam ex olibano in introitu lecti, à purgatione. & capiti puluis inspergatur ex caryophyllis, mace,iride,rosis rubris. olfaciat noctu nigellam aceto maceratam & tostam. Si sit à calido catarrho, abstineat à mollibus plumis puluinari repleto: redoleat puluinar rosas,violas, nymphæam. In frigido catarrho aspiret odor maioranæ, serpilli, stœchados. Omnis motus ineunte catarrho vitari debet: siue à medicinâ, siue à foris ille fuerit. Qui catarrhis obnoxij viuunt, exerceant se stomacho ieiuno; & iam reiectis excrementis eo vsque protrahatur exercitatio, vt id satis sit ad emicationem calidi natiui. fiat in aëre temperato; quò excrementa corporis difflentur. Quibus catarrhus adest, his pectinatio in fine, non initio catarrhi prodest. Scribit ita Celsus, Protinus abstine à Sole, balneo, vino, venere: interimque solito cibo vti licet: acri & rectâ ambulatione vtẽdum: nam, inquit, rarò fit, si triduo nobis temperauerimus, vt vitium id non leuetur. Exerceant maximè pedes: nam textores minimè ex catarrhis laborant. Vel fricentur infernæ partes longis frictionibus, & postea inungantur oleo chamæmeli, vel anethi cum pauco vino aromatico, vt materia diffletur. Animi motus,qui (in frigido catarrho) poterunt calfacere & siccare sine spirituum resolutione prosunt: vt aliqua breuis iracundia. A cibo nec legat nec scribat,nec voce contendat: sed sub tecto ambulet. In progresso catarrho calido, balneum laudatur aquæ dulcis. Aluus indies respondeat: si illa immemor fuerit sui officij, admoneatur pilulis alephanginis, aloë rosatâ, passulis medicatis. Vomitus nocet: sudor prodest. Locis affectis admouet Aurelianus cucurbitas recorporatiuas, quas Græci metasyncriticas vocant, & maximè anthereoni, vel gutturis circulo, quam rumã Latini vocant: tum dropace vtitur ex resinâ cadiali: hoc est, liquidâ,quòd cadis aduehebatur.Iam finem facerem,nisi me reuocarent quædam vitia catarrho consectaria aut ei consociata, quæ magno tædio affligere homines solent. His paucis remediis pugnabo. Inter hæc inprimis occurrit raucedo & tussis. Hæc enascitur à materiâ quæ laryngem & asperam arteriam incurrit. Est verò hæc materia calida vel frigida. Si fuerit frigida, remedio erunt quæ detergent & siccant cum strictione quadam. Vtantur ptisanâ cum amygdalis, adde saccharum. bibat hydromel, si non sit megalosplachnos. Porrum ex sapâ coctum etiam vtiliter comeditur. brassicæ succus cum melle lingitur. & quod

Somnus. *Motus.* *Vide Celsum 4. Lib. 1. in fine.* *Animi motus.* *Accidentia quæ catarrhũ sequuntur vel comitantur.* *Raucedo, & Tussis.* *A frigida materia.*

ex thure, melle & croco cum scillâ fit. cæpa cocta. Looch sanum vocatum, looch de pino, de caulibus, diaireos, diapenidium cum speciebus: tandē diaireos Salamonis, looch de scilla, de hyssopo. mel cum modico cymino coctum, vel cum lachrymâ persicæ. lingitur etiam oleum amygdalinum recens, cum butyro insulso, iungitur parum croci. Lucius, inquit Aurelianus, ficum torridam vino infusam ante cibum dari iubet. Nonus mel, butyrum, & cyminum miscet & coquit. & sorbitiones præscribit ex ficubus, hyssopo, pineis, & iride. Dioscorides præbet dracunculi radices cum melle. Philumenus antiquus medicus dabat decoctum hyssopi, ficuum, iridis, pinearum. Accipe rorismarini, hyssopi, anisi, caryophyllorum, glycyrrhizæ, inulæ, ireos, zedoariæ, singulorū sesquidrachmam; pulegij drachmas duas; gummi Arabici drachmas tres; sacchari albi quantum satis est: sumat ter die castaneæ molem. Detineat matutino tempore taleolam galangæ in ore; vel spicam. quin thus & myrrha deglutita sistunt catarrhum frigidum. Accipe thuris, masticis, cyperi, boli lotæ, succi liquiritiæ, cuiusq. drachmam; sacchari crystallini, & penidiati, singulas semuncias; gummi tragacanthi & Arabici, cuiusque drachmam: cum syrupo violato fiant pilulæ: ore detineantur. Gargarismata fiant ex decocto hordei, glycyrrhizæ, cum dianuco. ad frigidum & subtilem catarrhum fiat gargarismus ex vino, in quo coquatur olibanum, vel gummi iuniperinum, & nuces cupressi. Tēpore gargarisationis, inquit Marcellus antiquus Empiricus, à pinguibus, liquamine, oleo, & salsis abstinebis. Nigella torrefacta & suffita est mirâ vi prædita: adde ladanum. Nascitur raucedo ex eius membranæ quæ internam laryngem amicit plurimo madore, vel squalore, vel quòd exasperata vlcerataue fuerit: vnde vox obscura, aspera, clangosa, vel rauca euadit. Remedia huic malo dicata dicuntur Græcis ἀρτηριακά. *A calida materia raucedo & tussis.* Si acris materia, indicatio medelarum nascetur, incrassandi, meatus combinandi, & exasperata leniēdi: nonnunquam abstergendi. Primò vtemur looch de papauere, diapenidio Nicolai sine speciebus: dein saccharo crystallino. Acris tenuisque catarrhus crassefaciendo sistatur his, quæ pectus leniunt, quale hoc est diacodium: *Diacodium.* Accipe capita papaueris viginti; liquiritiæ rasæ vncias duas; siliquarum dulcium vncias tres: eximantur è siliquis grana: ac coque deinde omnia in aquæ purissimæ libris duodecim, ad exhaustionem trium partiū, vt restibiles sint libræ tres: deinde colaturæ expressæ adde penidiarum vncias tres; sacchari albi libram: coque ad consistētiam mellis: sumat cochlearium in introitu lecti: & sæpe ore quid teneat. Commendamus etiam diaspermatō, cum amydo, ex ouo sorbili. Glycyrrhiza, sebesten, iuiubæ coquuntur cum saccharo crystallino, & oleo amygdalino dulci: diatragacanthum; saccharum penidiatū. gargarismi fiunt ex lacte. Paulus laudat amygdala dulcia, cum sacchato rosato. Lac coquitur cum farinâ oryzæ & sacchato, in suauissimum edulium. Vtatur decocto pectorali, cum iuiubis, sebesten, semine bombacis, maluæ, &

quatuor

quattuor feminibus frigidis. Accipe rosarum rubrarum manipulum; seminis papaueris, thuris, cuiusque drachmas duas: coque ex aqua hordei ad libram: colaturæ adde syrupi papaueris vncias duas; syrupi de liquiritia vnciam: fiat iolabium. post initia adde diatragacanthi semunciam; ac specierum diaireos scriptulum. Coque hordeum ex aqua dum crepet: adde saccharum, vel syrupum rosatum simplicem, vel violatum, vel initio diacodium. Accipe iuiubas decem, ficus quinque, sebesten viginti, passularum decem drachmas; liquiritiæ drachmas quinque: coque dum tabuerint, & traiiciantur per colum: sumat vncias tres, cum iulepo violato, ex præscripto Razis. Fit etiam electarium ex lini semine frixo. Accipe conseruæ rosaceæ veteris vnciam; diacodij, diatragacanthi frigidi, singulorum semunciam; syrupi rosati quantum sufficit: fiat linctus. Alius: Diacodij vnciam; syrupi papaueris vncias duas; boli lotæ drachmas duas; caphuræ drachmam; cochlearij mensuram ore detineat. Si gargarismum velit, Accipies aquæ rosatæ vncias tres; caphuræ scriptulum: adde quid boli. laudatur compositio de styrace. Accipiunt quidam nucis moscatæ drachmam; gummi Arabici semidrachmam: rediguntur in puluerem, & cum aqua rosarum fiunt trochisci parui. Accipe boli lotæ in aqua rosata drachmam: misce cum syrupo violato, vel de papauere: sumat dum lectu ingreditur. Aliud: Accipe specierum diatragacāthi frigidi, diapapaueris, singulas binas drachmas; sacchari soluti in aqua rosarum, quod satis est vt fiat tabulatum: habeat id sæpe in ore. Aliud: conseruæ antiquæ rosarum sescunciam; diacodij drachmæ binæ; pulueris diatragacanthi frigidi drachmæ tres: cum syrupo rosato fiat eclegma: sensim quid deglutiat. Aliud: Accipe looch de papauere, & de muccilaginibus, singulorum vnciam: adde semen nigri papaueris, si fluxus admodum sit tenuis & acer. Aliud: Accipe boli Armeniæ lotæ aqua rosata, terræ sigillatæ lotæ decocto papaueris, cuiusque drachmam; electarij diatragacanthi frigidi cum oui albumine dissoluti semunciam: vel cum saccharo fiat electarium: vel cum syrupo de rosis siccis fiant trochisci parui: ore teneantur. Modicum caphuræ ore retentum sistit catarrhum. Fiunt etiam trochisci ex muccagine radicum althææ, extractæ in aqua rosata, cum saccharo. Ruellius hoc vtebatur, Accipe muccaginis seminis cydoniorum extractæ in aqua scabiosæ semunciam; boli, gummi tragacanthi, amyli, sacchari crystallini, singulorum drachmam: cum dicta muccagine fiant pastilli ore tenendi. Omnibus adde bolum, & sæpe vtaris syrupo myrtillorum. Aliud: Accipe looch de papauere sescunciam; specierum diatragacāthi frigidi sesquidrachmam; sacchari penidiati drachmas tres; syrupi papaueris & myrtillorum, singulorum semunciam: fiat looch. Cælius Aurelianus vtitur pastillo trigono. is constat, vt scribit Paulus, ex seminis apij, & hyosciami singulis binis drachmis, opij drachmis tribus; anisi drachmis decem, tritis in aqua. Ad tussim tabidam hoc libenter vtor: Accipe aquæ limacum vel

cancrorum libras duas; pinearum nuclearum vncias tres; seminum botryos in peciá ligatorum semunciam: fiat decoctio; sumat cyathum. Accipe farinæ seminis lini retorridi, & mellis despumati æquales partes: fiat eclegma. Fiat suffitus ex aceto in quo sit coriandrum, mastix: effunde super ignitum ferrum: eo fumo capitis tegmina imbuantur. Accipe amyli drachmam; seminis lactucæ, papaueris, gummi tragacanthi, gummi Arabici, boli Armeniæ, singulorum semidrachmam: redigantur in puluerem: & cum muccagine seminis psyllij & cydoniorum formentur trochisci: teneatur vnus sub linguâ. Accipe gummi Arabici, tragacanthi, singulorum sesquidrachmam; seminis papaueris albi drachmas sex: bulliant in libris duabus hydromelitis, ad consumptionem tertiæ partis, & coletur. Si afflixerint vigiliæ cum sputo sanguinis, accipies diaspermati semidrachmam, & cum syrupo de papauere fiat bolus. Si ora rigare velit: Accipe rosarum rubrarum pugillum; capitum papaueris duo: iuiubarum septem: fiat decoctio ad libram: colaturæ adde syrupi papaueris vncias tres; diamori semũciam: boli sesquidrachmã: misce; teneantur in ore. Accipe conseruæ rosarum veteris vnciam; pulueris diatragacanthi frigidi semunciam: excipe diacodio & syrupo papaueris, fiat eclegma. Fiat gargarismus ex aquâ rosatâ, cum caphurâ. vel coquatur papauer cum rosis rubris, & bolo. Si consocietur febris, ad catarrhum solùm collineandum:

Febris. huius enim velut symptoma esse videtur febris. fugato enim catarrho fugabitur ilico febris. Accipies aquæ farfaræ libram; boli Armeniæ drachmas duas: concutiantur tam diu vt rubescat aqua. Electarium de penidiis, cum syrupo de glycyrrhizâ & de farfara. Prolixius congerere volui hęc remedia, quæ leniunt & cohibent acrem catarrhum: propterea quòd cùm pauca talia sint, summum tamen discrimen ab eo excursu spirabilibus partibus creetur. Vltimò iam quædam Empirica subnecto: nam his interdum etiam suus vsus: multa enim mala sunt, quæ solâ ratione expugnari nequeunt. *EMPIRICA.* Obseruauit vsus, vbi subitò suffocat catarrhus, adeò vt nec bibere possint, facie liuescente, hos aëre lucido ac frigido continendos, ac eis silentiũ & ocium indicendum esse: fit enim à tenuissimâ materiâ ad pulmones præcipitatâ. Hîc ante omnẽ euacuationem (nam tempus eam non admittit) statim propinabimus syrupum de papauere, vel diacodium, cum decocto iuiubarum & hordei. lingat diapapauer. & vbi maximus adest periculi metus, sumat vnam pilulam ex his: Accipe thuris scriptulum; myrrhæ, opij, croci, cuiusque grana septem; succi liquiritiæ scriptulum: cum aquâ rosatâ fiant pilulæ septem: detur vna. Hæ pilulæ omnem sistũt catarrhum, si vna exhibeatur tempore somni. Laudat Arculanus etiam pilulas alkaiber (hoc est de cynoglossâ) Alexandri: describũtur apud Mesuem, capite De catarrho, in fine. hæ sunt præstantes. Et cucurbitæ affigũtur ad vertebras pectoris, quo anhelosi homines liberiùs respirent. Vel si plethora adsit, vena soluatur, & etiam

& etiam si pars princeps incurri cœperit. Hoc modo omnes euasere: alij, in quibus cura fuit præparandi, purgandi, periere ferè omnes. quia magis præcipitat se materia agitata: cùm copiosa & iam irruens, non ita facilè auerti potest: sed priusquam hoc agas, opprimit. Philonium Mesues cum decocto olibani & spicæ propinatur. Nonus, antiquus medicus, ad catarrhos & tussim componit pilulas ex styrace, myrrhâ, opio, galbano, cum vino passo: in lectum abiens sumat quattuor. Aliæ: Accipe styracis drachmas sex; myrrhæ, terebinthinæ, galbani, opopanacis, iridis, singulorum drachmas duas; opij drachmam: dentur grana quattuor. Venetiis ex muccagine althææ pastam componunt, coquunt cum saccharo, perpetuò mouent, ne vratur. Sed vtiles maximè sunt pilulæ de styrace, vbi perseuerat catarrhus. Si parum molestiæ adfert, facilè sistetur oleo, in quo semen lini & rutæ coxere, capitis obuolutione, & pauco victu. Hoc cerotum mirè sistit catarrhum capiti admotum: Accipe ladani, gummi elemnij, olibani, iuniperini gummi, styracis, resinæ, æquas partes: fiat cerotum: suturæ coronali à frictione admouendum. Marcellus Empiricus auctor est, vt talpa, in vase fictili clausa, torreatur in furno, vt fiat puluis: addit piperis grana octodecim, succi ocimi cochlear: ex vino albo calido veteri, & in balneo remedium accipiat alternis diebus. interim nouemdecim diebus abstineat porcinâ, liquamine, & oleribus. Interiora narium oleo nigellæ illinantur. Sabina cocta ex aquâ, & naribus imposita calida, ilico coryzam

Aëtius 2. 4. 53. & Scribonius 22.

Oribas. 4. 47.

aufert. Caryophyllorum puluis suturæ coronali inspergatur noctu: id reprimit aquæ delapsum in oculos & nares. vel gummi iuniperinum capiti aspergatur: & inde fiat suffitus. ita ex santalis rubris, styrace, iride. Optimum verò remedium aduersus ingruentem catarrhum est, vt cœnâ te abstineas, & ab olere, & à rebus salsis, & liquaminosis. nam indigestione cibi, & vitio cruditatis nascitur catarrhus. Abstinendum sanè ante omnia pinguibus cibis. Sed si de perfrictione fuerit catarrhus, calidamentis adhibitis, ilico sopietur. quod si de cruditate, placabitur illâ re solâ, vt non cœnet, donec eius fluxus penitùs decrescat. Hoc etiam Oribasius dicebat, cùm ait, est catarrhus curandus cibi & potus ablatione. Hæc vberius aliquantulum ego, quò diuinitus hominibus cōcessam solis loquelam vocisque elegantiam, mentis silentis interpretem, à catarrhorum iniuriâ vindicarem. Quin & monstrum illud hominis Nero, quid non fecit, vt vocis elegantiâ suam immanitatem tegeret? De hoc ita Suetonius: Cùm Nero se exerceret sub Terpno Citharœdo, nec eorum quicquam intermittebat, quæ generis eius artifices vel conseruandæ vocis causâ, vel augendæ factitarent: sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinuit, & clystere vomituque purgari, & abstinere pomis & cibis officientibus: nam erat exiguæ vocis & fuscæ. Raucitati vocis, à catarrho, hoc mirū in modum opitulatur: Accipe capillorum veneris, endiuiæ, asparagi, lupulorum, passularum, liquiritiæ, amygdalorum, singulorum manipulū; seminis anisi,

Præseruatio. Marcellus 6.

4. 47.

Cap. 20. De vita Neronis.

anisi, fœniculi, hyssopi, cuiusque drachmas duas; dactylorum, pinearum, seminis maluæ, cuiusuis drachmas tres: coque in libris duabus aquæ, ad consumptioné medietatis; & cú saccharo & melle despumato fiat syrupus: sumat cottidie manè cochlearia duo.

Epilogus ad Lectores & Medicos.

VIDES Lector amice, vt Medici de abditis morborum causis disserant, vtque ex illis deprehensis remedia salutaria adferant. Hi enim intima secreta & penetralia naturæ rimantur, iucundosque eius recessus inuestigant, & humanum corpus, rerum admirandarum miraculum, contemplantur

Homo miraculum.

eo fine, vt id, si extra sanitatis lineam exilierit, reducatur. Naturam, dico, rimantur illi: nihil enim medicus solus potest, natura est illa, imò Deus, qui agit, & medicus minister magni huius domini. Quare immeritò quidam à medico, plusquam ab homine requiri debeat exigunt. non enim satis putant, si operam is fidemque præstiterit, quin etiam (quod solius Dei est) euentum morbi & periculum præstari ab eodem volunt: impiâ quadã Dei & naturæ obliuione.

Immeritò medici accusantur.

Præclarè promittebat Hippocrates operam suam *κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν. Scelere, fateor, in hac diuina scientiâ se contaminant, qui, cùm possunt iuuare, nolunt; sed etiam temeritate hi, qui volunt ea, quæ præstari non possunt. Veteres huius artis difficultatem perpendentes, non nisi à semideis rectè exerceri eam posse existimabãt. Pindarus canit, Apollinem tradidisse Chironi filium suum Æsculapium *διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Hunc Æsculapium vocat Homerus *χάρμα μέγ' ἀνθρώποισι, κακῶν θελκτῆρ' ὀδυνάων. Tales decet esse medicos, & hoc satis est, si omni operâ eò nitantur; & secum religiosè cogitent in quo versentur munere & quâ in arenâ, ne quid in Deum & naturam temeritate peccent.

**Hoc est, quantú viribus & iudicio assequi possit.*

Difficilis medicina.

**Id est, vt eum doceret multinocuos curare morbos. In Hymnis.*

**Hoc est, lætitia magna hominibus, prauorum dolorú blandimétum.*

Quales deceat esse medicos.

Nobilissimum, ô Æsculapidûm familia, subiectum est tuæ artis, homo, æternum animal atque immortale; vmbrâ quadam mortalitatis amictum: cuius causâ, totum hoc mundi theatrum à Deo optimo termaximo est fabricatum. Magnum miraculú est homo, inquit Mercurius Trismegistus, & epitome mundi. Fatalis dies & corporis dilapsus, declarat elementa in nobis esse, tonitrua, ventos, nubes, incendia. ossa metalla referunt: vis generans & nutriens, plantas: sensus & motus, animalia: spiritus, æthera: mens, cælestes illos globos imitatur, qui se rotant ac agitant: nam sine tempore & motu intelligit mens & intuetur, ideâ quadam æmulâ diuinæ mentis. Quamuis hæc diuinitas affectuum impotentiâ lateat, & nimio corporis commercio stupeat, & titubet. Pythagoras dicebat, nos è diuinâ mẽte decerptos & delibutos animos habere: & Aratus, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Est enim in animis humanis rationis apex, quem mentis florem vocarunt antiqui. Quemadmodú enim Apelles cùm mirandam illam Venerem depingeret, clauum fixit, quem qui auferret, totam ipsam dissolueret: in eius verò claui summâ parte, imaginem suam pinxit: ita Deus Optimus Maximus, cùm venustissimam hanc mundi œconomiam fabricasset, colophonem adiecit hominem, in quo suam imaginem posuit, ex cuius in-

Homo quid.

Hominis dignitas.

cuius inspectione, artifex agnosceretur: vt humanus animus Deus quidam, paruo corpusculo conclusus videatur. Quare vtrisque particeps homo, spretis caduci huius corporis illecebris, se erigere potest ad venustos illos Diuinitatis lusus & miracula, ac ipsam rerum diuinarum contemplationẽ frequentare. Atque ex aduerso, neglecta ratione, voluptatibus corporeis se ita fœdare, vt in feram se transfundat, & Pythagoræ μετεμψύχωσιν seu παλιγγενεσίαν certam esse comprobet. Natura voluit vt inferiora supernis cedant: verte hunc ordinem homo: seditio eris, deiectâ ac è regno pulsâ ratione. Rationis habitaculum tu es ac currus, qui, dum equo albo (vt loquitur Plato) hoc est, rationis habenis ducitur, totus homo in Deum mutatur terrestrẽ. Hæc enim humana mens, natiuis quibusdã igniculis, in Deum fertur, vt sui auctorem ac parentem amplectatur. Non aliter ac ignis terræ gremio cùm premitur, suopte genio sursum viam affectat, ita animi natura ad opificem reuocatur, ac eò erumpit. Hæc diuina anima tot erroribus caligãtis corporis circumducitur ac contunditur, vt acie hebetata mentis, veritatis solam vmbram sectetur. At vbi ex caduco hoc & mortali corpore, tanquam è tenebris emersit mens, diuinâ eclampsi illustrata, Summum bonum intuetur, admiratur, & in eo acquiescit. hîc nectar & ambrosia, quâ à summo Deo rigatur ac suauissimè perfunditur. In homine ergo Dei idolum, & figura immortalis: & σῶμα quasi τῆς ψυχῆς σῆμα: quod tamen in ambitu totius mundi rerumque corporearum, principem locum tenet; & in hac humo, sui opificis sapientiam ostẽdit, Dei sedes & templum. Ita formatus homo, vt facilè cælum, atq. in cælo Solem, in Sole & astris lucem, in luce suum auctorem conspiceret. Háncne fabricam, medice, tibi tractandam datam, temerè cures? aut remediis nullo æuo exploratis, periculis inuoluas? absit. operosa est hæc humani corporis compages: viden quãto artificio quantáve curâ facta? quot vsibus apta? vt venusta huius lineamenta? quàm miranda coagmentatio? quæ syntimoria hæc, quæ mentem corpori cõmisit? Deus ergo, natura, & medicus. Medicus, minister: natura, Dei vis corpori insita: Deus omnia fouet: ac floridâ vernantique sanitate vt natura corpus decoret permittit: ac vt labefactatum redintegret. Quapropter sine Deo cùm medicus nihil possit, is orandus, vt doctâ benignâque manu admota & propinata pharmaca feliciter. nam

Hominis animus Deus videtur.

In Phædone.

Homo Dei idolum.

Ni Deus affuerit, viresque infuderit herbis,
Quid, rogo, dictamnus, quid panacæa iuuent?

FINIS.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM QVAE HOC LIBRO CONTINENTVR.

Numeri paginam: A columnam primam: B columnam secundam indicat.

y Capillamenti

Febris

phrenitidi

Amice Lector, hæc menda, priuſquam legas, emenda.

Pag. 31. Col. 1. Lin. 41. ſiccitate. 31. 2. 31. colocynthidis 34. 2. 12. eius ab ichore: 58. 2. 1. cochiis, extracto 60. 1. 10. partium iunctionem. 62. 1. 20. cum abſtinentia vini: ita euadere poterit homo. 742. 1. 6. libra cocta, adde vncias 75. 2. 9. ſeſe offerunt 85. 2, 28. Alioqui, viribus 86. 2. 29. Hi 101. 1. 20. manſio affligatur: 105. 1. 25. vocat hoc 105. 2. 34. nam inde 111. 2. 27. ἔγλυφεν, ἐπειχολόγ{, 130. 1. 6. ſymptoma 142. 1. 8. tondeatur 142. 2. 1. gani ex oleo & 222. 1. 37. & ſi illa 224. 1. 14. & perfeciſſet 255. 2. 26. Somnus multus 256. 2. 20. caryophylleorum 274. 2. 26. condiantur 280. 2. 31. quare inopia facultatis 306. 1. 27. de ſtœchade, oxymelite 306. 1. 32. cias tres; ſeminis 313. 2. 40. quæ mox, vſui ſit. 316. 1. 1. Si ſit 323. 1. 37. ſternutare ceſſamus? 327. 1. 11. alui profluuia, 329. 2. 39. poſitas 330. 2 40. manant. 333. 2. 18. emunctorios: 350. 2. 37. boli, gummi 342. 1. 9. ſcriptulum:

FINIS.

in interlandolib pop. past. Rc sam rosat. ʒiij aliq. Altermes ʒis misc ʒij

Rc aliq. vlgh Altermes ʒij
qdri. flore niuia ʒiß in ʒij panke
vals. citri et rosarl an ʒi
ot citri elapsitt grana g ut ʒß mixton.

Rc aq. Condea Melancholiam ʒiijs.
Syr. flore niuia ʒij
aq. Cinam. qpos ʒiß
qfc plar. ʒij
Spur crasoril ʒis ut ʒiiij. misc
alii aqua gfovlanr

Rc aq. vitellum Alimonis. capittallen
fact: per capsillationis f.q.u. per infusiones
facta, & rubra) ʒis rosarl ʒiß misc
her traffi waser Rc baltanij infusitus
ʒvi. aliq. altermes gran 7 misc
hu kraffit wasser.

Collyrium in ulcere ... bono et ... acutore

Rx aq. rosar. solani semperviv.

chelidonij ana ℥ij libr.

ppt ℥j sacch. albiss.: ℥ß

Margaritar. ppt. et [illegible] ℥j

alij corall. alb. ℥ß Vitriol. alb. cam. ppt. ... ut ...

Sieff alb.: cum opio gran 4 ut ...

"uo" Siue adsit dolor nimis ... collyrio si adsit dolor

Sieff alb. cum opio gran 4 ut ...

Herba tota bona in volam ... per ...

Diali... pro ... Galeni ... [illegible]

Rx ... ut stamonij ... ℥ij ... optimi q.s. ... posita Rx sacch. albiss. ... cog... ... ... stamonij ... rosar. ... odoris ... ponatur ad ... ... quida addit ... ut limonum ... ad ... ℥ij ad ℥ijs ut ℥iij ut ad summum ℥ß in ...

[illegible]

[illegible] Dor longitud [illegible]

Sopha Comissura [illegible]

[illegible]

panno aspo et loco [illegible]

[illegible]